város — szellemtárgyakban...

Huszonhét helybéli alkotó közel ötven munkája várja most egy nagy közös kiállításon az érdeklődőket Zalaegerszegen. Art '97 Zalaegerszeg címmel nyílt meg a megyeszékhely első írásos említésének 750 éves jubileumának ünnepén, a múlt hét elején a zalaegerszegi képzőművészek kollektív tárlata — s látható még május 28-áig — a helyi Hevesi Sándor Színházban.

A színház emeleti előcsarnokában, a napról e hűs tágasságba betérő tárlatjárót a körülvevő sokféleség, s ugyanakkor némiképp az „ismerősség" érzete keríti hatalmába; jól érzékelhető, különféle megszokottabb, vagy számára korábban kevésbé felfeltűnő aurák övezik a kiállított műveket, telítik az előtéri légköbmétereket, ahol mindez furcsa, sajátos eleggyé áll össze. De aligha lehetne ez másként: a kiállító huszonhetek csak a tágabban vett helyben, életterükben, azaz a városban egyeznek, s természetszerűen nem annak korántsem létező, „közös" szellemiségében; önálló alkotók, jól megképzett vagy legalábbis már korábbról is sejthető világgal, látásmóddal.

Hogy e sokféleségben, ebben a most közösen létrehozott egerszegi szellemtárgy-világban miféle „összhangzatot" is vehet magához a tárlatjáró? A kép színes, a néző magában kicsit azon is elcsodálkozik: hát ennyien...? (S gyűri le magában a kétkedőt aki ezzel párhuzamosan azt is megkérdi: hogy most sok is ez vagy kevés?) És *tényleg* tudunk-e mindannyiukról, találkozhat(t)unk-e már műveikkel, méltó mód...

Mégis, egy kicsit elmélyültebb „körbejárás" során a néző leszögezi magában: *igazi* meglepetéssel nem, vagy csak elvétve találkozni — de voltaképp ebben sincs semmi meglepő, mindez talán azt is jelenti, hogy a helyi művészeknek azért akad bemutatkozási lehetőségük, műveik néha — más kollektív vagy önálló tárlatokon — „szembejönnek" itt-ott, szerencsére nagyon más karakterrel, nagyon eltérő indíttatású formálással. Ami, most így, egymás mellett meglehet, valósznűleg Zalaegerszeg jelen képzőművészeti életének keresztmetszete...

S e „metszet" szivárványszerűségéről lévén szó: a summázás eleve reménytelen. Hiszen maga a tárlat, az azt életrehívó gondolat, mi mellé az alkotók műveikkel odaálltak, teremti meg a pillanat most még együtt látható egységét.

Hagyománytisztelet és friss, üde látásmód, mindez itt együtt vagyon.

Csontvékony korpusz omlik az előtér padlójára *(Szabolcs Pétertől)* és borzolt, színezett fémtriptichon *(Bayer Csabától)* teremt már-már misztikus felületet; nemesen egyszerű háromszög-varázslatok amott *(Horváth László)* s hagyományőrző, századokra visszatekintő formáltság *(Farkas Ferencől)* a kiállításnyi tér egy másik pólusán... Szinte lélegző, föld-metszetnyi, harmonikus színezettségű gobelin *(Pótári Annáé)* szökik a térbe, s rajzolódik ki gyapjú-kagylóból egy textil-korpusz *(H. Póka Emőkétől)*; miként sajátos, tán már túlcizellált biblikus világ *(Németh Miklósé)* s szimbolikus, aprólékos kidolgozottságú, elmélyült mezzotintók *(Frimmel Gyulától)* néznek képletesen farkasszemet egymással... Karakteres szín- és formai játék két tablón *(Cseh Róbert)*, másutt másként elgondolkodó, másként összetett kép-jelenségek (mint *Budaházi Tibor*, *Bedő Sándor* vagy *Nagy Kálmán* alkotásain)... Együtt itt egy kékes, térbe-térő üvegablak *(Andor Istvántól)* s egy akárhonnét nézem, mindenütt gömbölyű lovas nő *(Németh Jánostól)*. S persze e lista, korántsem teljes — annyian és annyiféleképpen még...

Dehát végül is erről szólna egy, a hely bűvöletében, annak ünnepére született kollektív tárlat; némiképp összegzésként, másoknak meglehet, első ismerkedésként, sokakban tán a viszontlátás igényét ébresztve. Art '97. Zalaegerszeg, szellemtárgyakban. Még május 28-áig, a színházban.

— hujber —

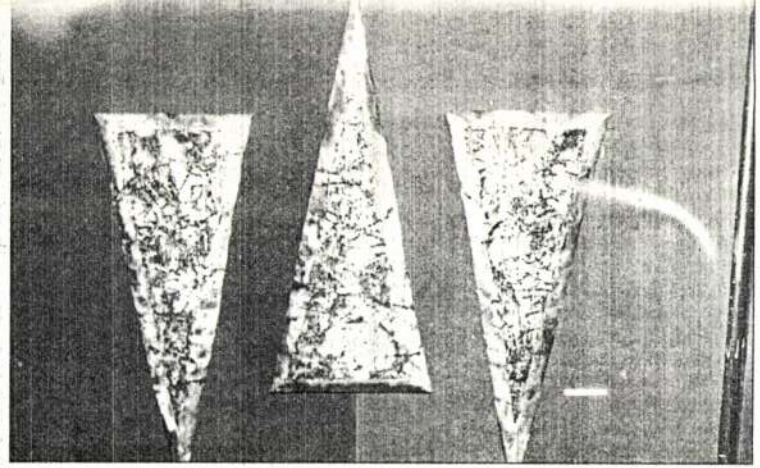

Bayer Csaba Triásza.

(Pezzetta Umberto felvételei)

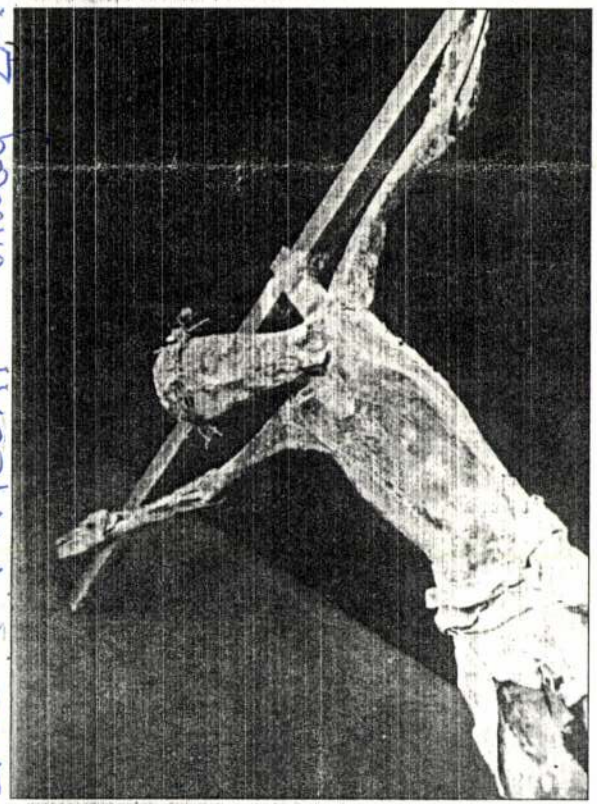

Szabolcs Péter szobra.

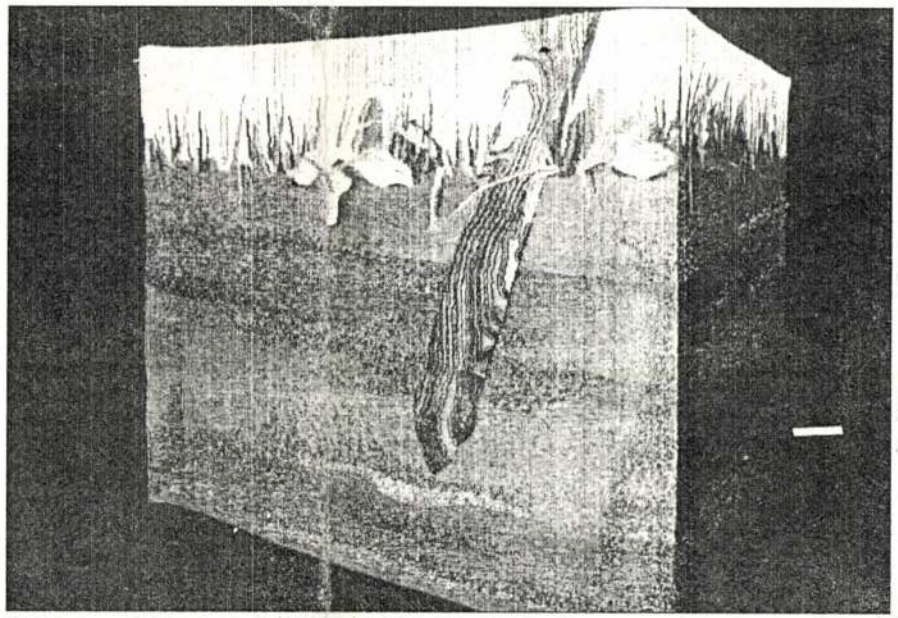

Pótári Anna Relief című gobelinje a színházbéli kollektív tárlaton.

POTÁRI ANNA
ZALAI HÍRLAP 97. május 21.

Poszyjsek Márta, grafikusművész

Nagy Imre: A rafz. VI. Orsz. Alkalmazott Grafika Biennáléról, Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum.

1.

suttogások, sikolyok

1.

„Suttogások, sikolyok", vegyestechnika, 100 x 70 cm.

Művészet 1988. szept. 46 old.

ben és a kommentárokban. Meg kell említeni, hogy Máriásinál a szövegek mint formák, részei a képi megjelenítésnek, mint egykor Blakenél. Az üzenet mégis félreérthetetlen: a világegyetem rendjének felismerése – a tu-

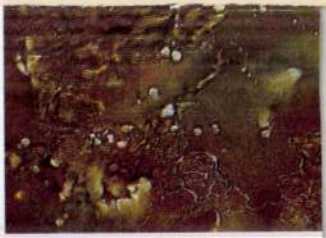

Poszler Györgyi, művészettörténész

TIT tárlatvezetés

16. vasárnap
9.30

16 VASÁRNAP SUNDAY.

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Szárnyasoltárok a Trónteremben
Vezeti: Poszler Györgyi művészettörténész

15.00

15.00
TIT TÁRLATVEZETÉS
Késő gótikus művészet a Trónteremben
Vezeti: Poszler Györgyi művészettörténész

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. szeptember.

Vasárnapi Ujság 35-ik számához 1862.

TÁRHÁZ.

A nemzeti szinház örömünnepe aug. 22-én.

Nemzeti szinházunkra nézve nagy nap volt aug. 22-ike : ekkor ülte meg 25 évi viszontagságos fennállásának örömünnepét, mely alkalomra minden szini szakmát képviselő egyveleg-előadás rendeztetett. Közönség igen nagy számmal jelent meg, nem az előadás, hanem az ünnepély kedvéért. Az előadás Kölcsey „Hymnuszával“ nyittatott meg, a szinház összes személyzete által énekelve. Majd Jókainé lépett föl, s müvészileg szavalta el Jókainak ez alkalomra szerzett prologját, mely lapunk mult számában olvasható. Erre következett azon előjáték, melyet „Árpád ébredése“ czim alatt Vörösmarty a nemzeti szinháznak egy negyedszázaddal ezelőtt történt megnyitására irt. Árpádot Egressy, a szinésznőt Felekiné, a sir szellemét Prielle Kornélia, a költőt Feleki, a népet Szigeti, a magyar ifjuságot Szerdahelyi személyesiték. Ez előjáték után a zenekar Erkel Sándornak egy magyar dallamokból szerkesztett zeneművét adta elő, melyre népdal-egyveleg következett, előadva Bognár Vilma és Füredi által, az összes zene- és énekkarok közreműködésével. Ezután hogy a táncz muzsája is képviselve legyen, néptáncz következett, melyben a Rotter Marival lejtő Róka János tünt ki leginkább. A komoly drámát Katona József „Bánk bán“ tragoediájának 4-ik felvonásából, a királynő és Bánk bán közti jelenet képviselte, előadva Egressy, Szathmáryné és Felekiné által. Az ünnepélyes előadást Erkel „Hunyady László“ operájának 2-ik felvonásából, a magasztos templomi jelenet zárta be. Az egész előadásból legtöbb tetszésben részesült, s legnagyobb lelkesedéssel fogadtatott a népdal-egyveleg s a néptáncz.

Ennyiből állt a szinházi ünnepély, mely azonban örömünnepnek csak olyformán nevezhető, mintha egy betegen fekvő ember, születésnapját megülendő, összehivja rokonait és barátait egy kis mulatságra, kik a házigazdát ágyban látván, nem igen mernek, nem igen tudnak jó kedvet mutatni. Beteg ember a mi szinházunk is, ennek tudata lebegett szüntelen lelki szemeink előtt, nem csoda tehát, ha az örömbe jó adag üröm is vegyült. Szinházunknak tetemes deficitje van, melynek letisztázhatására nincs kilátás, mert a közönség az előadásokat nem látogatja oly mértékben, mint kellene; e mellett sokan a kezelést is hibáztatják, s alkalmasint nem épen alaptalanul.

A közönség természetesen nem egy okot tud felhozni önmentségére, p. o. hogy a műsorozat nem elég érdekes, nem elég pontos, a szereposztás gyakran elhibázott, az előadások sokszor gyengék stb. nem csoda tehát — mondják némelyek — ha nincs kedvünk szinházba járni. Elismerjük, hogy ez ellenvetésekben sok igazság rejlik, a nélkül azonban, hogy a részvétlenséget pusztán ez okokból származottnak mernők állitani; sőt ellenkezőleg ugy vagyunk meggyőződve, hogy a baj inkább a köz iránti lelkesedés hiányában gyökerezik. Nagyobb lelkesedés, nagyobb ügyszeretet mellett a fönnebbi hiányokat kevésbbé vennők észre, s elnézőbbek lennénk irántuk. Ha a közönségben erősen meggyökerezhetnék azon meggyőződés, hogy a nemzeti szinháznak nem pusztán mulattatás a feladata, hanem főczélja a magyar nyelv müvelése, az izlés, nemzeti müvészet előmozditása — ha mondjuk, e meggyőződés a közönségben gyökeret verhetne : akkor bizonyára nem lenne okunk, hideg részvétlenség ellen panaszkodni. Legnagyobb bajnak tartjuk a főrendüek közönyösségét a drámai előadások iránt, mi által a nagy közönségnek, mely mindenben örömest indul utánuk, rosz példát adnak. Innen magyarázható meg az is, hogy mig a drámáknak alig van közönsége, addig az operákat rendszerint nagy számmal látogatják.

A mi a másik calamitast, a szinház hibás kezelését illeti, e bajon a jelen körülmények közt segiteni, nem áll hatalmunkban; ez azonban ne riasszon el bennünket a szinház látogatásától, egyesek hibája miatt ne segitsük országos nemzeti intézetünket szándékosan aláásni, sőt épen e miatt kettőzött buzgalommal igyekezzünk azt megmenteni, a rosz kezelés káros következményeit fokozott részvéttel egyensulyozni, mert közönyösségünk által elvégre is csak magunkon állanánk boszut.

Szinházunkat a hinárból, hova különféle okok juttatták, csak két módon emelhetjük ki : közadakozás és az előadások tömeges látogatása által. A közadakozás utja ez idő szerint sokféle körülménynél fogva aligha vezetne czélhoz, vagy jobban mondva, aligha volna igénybe vehető; nem marad tehát egyéb hátra, mint hogy tömeges látogatás által iparkodjunk a bajon segiteni, miben a főrendüeknek kellene jó példával előljárni. Ez nemcsak anyagi, de szellemi gyümölcsöket is teremne.

Irodalom és müvészet.

\+ (*A „Budapesti Szemle“*) 50-ik füzete is megjelent, s ezzel a becses tudományos folyóirat ötödik évfolyama be van fejezve. Megnyitja e füzetet gr. *Mikó Imrének* egy magyar irodalomtörténeti munkája, „Bod Péter élete és munkái“ czim alatt. Ez első közleményben Bod Péter nevelkedése, tanulói pályája a bel és külföldi intézetekben s életsorsa adatik elő magának Bod Péternek kéziratban levő naplója nyomán. Ezt követi egy mind természettani, mind népismei szempontból tanulságos czikk : „Humboldt Sándor és művei“ *A. Balogh Páltól,* kinek ez már negyedik közleménye e tárgyban. Harmadik czikk : „Machiavelli és Montesquieu“ (harmadik közlemény), melyben a szerző, b. *Kemény Gábor*, megvitatja s párhuzamot von a két hires politikai iró művei közt. Ezután következik *Szabó Józsefnek* a londoni világkiállitásról irt első közleménye, melyet nyomban *Szilágyi Sándornak* „Ujabb adalék a török uralom történetéhez“ czimü czikkének második közleménye követ. Végül az „Irodalmi szemle“ Arany László népmese-gyüjteményéről hoz alapos ismertetést *Gyulai Páltól.* A „Hazai könyvészet,“ mely a füzetet bezárja, a figyelemre méltóbb uj könyvekről ad egy-két sorra terjedő ismertetést. — Ugyane füzettel küldi szét a szerkesztő, *Csengery Antal*, előfizetési felhivását a „Budapesti szemle“ hatodik évi folyamára, mely szintén az eddigiekhez hasonló 10 füzetből álland, s előfizetési ára az egész folyamnak 10 ft, felének (5 füzetnek) 6 ft. Az előfizetési pénzek a „B. Szemle“ kiadóhivatalába (Sándor-utcza 17. sz. a.) küldendők. Ajánlatára, ugy hiszszük, nem tehetünk jobbat, mint, ha elmondjuk, hogy feladata e vállalatnak : tájékozni a nemzet értelmiségét azon eszmékről, melyek világszerte foglalkodtatják a szellemeket; közvetitőül szolgálni a külföldi irodalmak és a hazai tudományosság közt egyfelől, a szaktudósok s a müvelt közönség közt másfelől s ehhezképest megnyitni a a nemzetnek a tudomány azon forrásait, melyekből a nagy közönség közvetlenül nem merithet; a külföld irodalmait illetőleg, erkölcsi épségünk megőrzése végett, szigoru választást tenni az uralkodó irányok közt, saját irodalmunkra nézve pedig magyarázni az irodalom magasabb törvényeit, s megvédeni a szép, jó és igaz örök elveit a ferde izlés követelései, sőt a lángész kicsapongásai ellen is; végre közrehatni, hogy a tudomány izléssel is párosuljon irodalmunkban. — A ki a „Budapesti Szemlét,“ ily szép feladatai mellett is, magára nézve fölöslegesnek tartja, azt hasztalan iparkodnánk meggyőzni arról, hogy e kitünő tudományos folyóirat megszünte, tudományosságunkra nézve nagy veszteség volna.

\+ (*Pályázati eredmény.*) A pest-budai hangászegyleti zenedénél 1862.-re hirdetett pályázatra 6 pályamü érkezett be, melyek közől a 2-ik szám alatti „Tettre nemes verseny nagyot alkot s edzi erőnket“ jelegével ellátott mű az első, a 6-ik szám alatti „Repülj fecském“ jeligés pedig a 2-ik jutalomra találtatott méltónak. Amannak szerzője *Feigler* Géza, ez utóbbié *Thern* Károly.

\+ (*Asbóth Lajos „emlékiratainak“*) lefoglalva volt 2-ik kötetét a helytartótanács a tilalom alól fölmentette.

— Most jelent meg a következő törvénytudományi mű : „*Magyar polgári törvények és törvénykezési eljárás az országbirói értekezlet szabályai szerint. Irta Kassay Adolf.* Osterlamm Károly könyvkereskedő bizományában Pesten. Világos népszerű nyelven előadja mindazt, mit jelenleg 1848-ik változásaink alapján törvényeinkről és törvénykezési eljárásunkról tudnunk szükséges. Olcsósága megszerezhetését könnyűvé teszi. Ára 1 ft. 50 kr.

△ (*Uj naptár.*) Megjelent „*Emich Gusztáv nagy képes naptára 1863. évre.*“ Szerkesztették *Szokoly Viktor* és *Vadnay Károly.* A naptár tartalmát a terjedelmes tiszti czimtáron kivül, élet- és jellemrajzok, szépirodalmi dolgozatok és ismeretterjesztő czikkek képezik, jó nevü iróktól. Van benne 30 fametszvény, melyek azonban egy-kettő kivételével nem igen sikerültek.

\+ (*Hartleben „Olvasótárából“*) ismét 4 füzet (95—98) jelent meg, melyek *Flygare-Carlén* Emilia „Szeszélyes hölgy“ czimü regényének két első részét képezik, forditva *Székely József* által. E vállalat oly élénk részvéttel találkozott, hogy a kiadó inditva érezte magát, e külföldi utirajz- és regénytárból egy 5-ik sorozatot is megindítani, mely a 97—120 füzeteket foglalja magában, s melynek ára 6 ft. 50 kr. E sorozat a „Szeszélyes hölgy“-ön kivül hozandja Mühlbach Luiza „Hortense királyné“ és Mundt Tódor „Mirabeau“ czimü müveit. A kiadó igéri, hogy később, ha a részvét folyvást tart, Dumas „Gr. Monte Christo“ czimü hires regényét is kiadandja magyar forditásban.

⊙ (*A „Gazdasági Füzetekből,“*) melyek szerkesztője és kiadója *Érkövy Adolf*, közelebb jelent meg az 5-ik füzet.

△ (*Emlékkönyv.*) *Deák Farkas* „Emlékkönyv“-et szedett össze a magyar irodalomból. Áll pedig ez legtöbbnyire jeles magyar irók prózai és verses müveinek egyes kiszakasztott darabjaiból. Ára boritékban 1 ft. 50 kr. kötve 2 ft. 40 kr.

Egyház és iskola.

\+ (*Iskolai jelentés.*) A pesti ág. hitv. gymnasiumban, az igazgató jelentése szerint, a beirások és fölvételi vizsgák szept. elsején indulnak meg, a tanitás pedig ugyane hó 4-én kezdődik.

\+ (*Imre Sándor,*) a debreczeni ref. főiskola egyik derék tanára nem fogadta el a holdmező-vásárhelyi meghivást.

Közintézetek, egyletek.

— (*Leánynevelő intézet Pesten*). Fekete Józsefné, szül. Szabó Ida leánynevelő-intézetében (kerepesi-ut 69 sz.) a közeledő tanévre aug. 26-án kezdődnek a beiratások naponkint 8—12 és 3—6-ig; az uj tanév kezdete pedig sept. első napja. Bővebb értesitést a programm ad, mely az intézetben mindenkor kapható.

⊙ (*A csongrádmegyei gazdasági egyesület*) okt. 10-én Holdmező-Vásárhelyen közgyülést tartand, mely napon egyuttal lóverseny is leend.

+ (*Gönczy Pál finevelöintézetébe,*) mely már tiz év óta a közönség megelégedésére áll fenn, a jövő tanévre is veend föl növendékeket a bevégzett hat éves kortól egész a 16 éves korig, kik a Gönczy vezetése alatt álló helv. hit. pesti nyilvános iskolában nyernek oktatást; mig a nevelés egyéb ágaiban, minők : a testi ápolás, élő nyelvekbeni gyakorlás, táncz, zene stb. a nevelőintézetben részesülnek. Egy növendékért egy iskolai évre azaz 10 hóra fizetendő 450 ft. Gönczy nevelőintézete a József-utcza 1. szám alatt van.

△ (*Makón takarékpénztár alakitásával*) foglalkoznak, mely csanádmegyei takarékpénztár" név alatt állittatnék fel. Az intézet alaptőkéjét 1000 db szászforintos részvény képezi. Mihelyt 600 részvény alá lesz irva, az egylet azonnal megalakul.

△ (*A „Pannonia" gőzmalom-társulat alopszabályai*) felsőbb helyen is jóvá hagyattak. A társulat 8 pesti nagykereskedőből s tőkepénzesből alakult a kik 400 db 1000 ftos részvényt bocsátottak ki részletfizetésekre. Már mind a 400 alá van irva.

⊙ (*Egy haldokló phönix, mely hamvaiból aligha fel fog támadni.*) A „Magyarország" irja, hogy a drezdai biztositó-társulat, melynek vagyona egyuttal a „*Phönix*" biztositó-társulatnak is majdnem egyedüli biztositéka, annyira odavan, hogy 200 talléros részvényei, e hó 14-én már csak 44½ talléron keltek a drezdai börzén. Az intézet igazgatója, Zschoch, ki Bécsben a „Pőnix"-et berendezte, *megszökött*. Ebből az az üdvösséges tanulság, hogy a szilárd hitelű első magyar biztositótársulatnál biztositsunk. Miért is menénk a szomszédba olyas miért, a mi magunknak is van, még pedig jobb, mint a szomszédnak.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

△ (*A „Beimel J. és Kozma" czég megszünt,*) miután legközelebb Kozma Vazul saját nevére nyert nyomdaengedélyt, s e szerint a nyomda csupán az ő neve alatt fog müködni.

+ (*Gazdasszonyi képezde.*) A „magyar gazdasszonyok egyesülete" egy nagyobbszerü gazdaasszonyi képezde felállitását tűzte ki feladataul, hol a gyakorlati kertészetre is különös gond fogna fordittatni. E czélra egy nagyobb sorsjátékot, oktober 16-án pedig gazdaasszonyi iparkiállitást tervez az egyesület, mely pártfogójaul gr. Zichy Pálné, szül. gr. Kornis Annát kérte föl.

⊙ (*Löverseny és dinnyekiállitás.*) Sz.-Fehérvártt aug. 23-án d. u. 3 órakor vette kezdetét a löverseny. A hg. Eszterházy-dijt (500 ft) gróf *Harrach* Antal 3 éves ménlova; a székesfehérvári aláirási dijt (3000) gr. *Zichy* Aladár „Claudius" lova; a vándor-ivadékverseny diját hg. *Kinsky* Ferdinánd „Uncle Tom" sárgája; a császári dijt (100 arany) gr. *Pálffi* Pál „Álmos" nevü lova nyerte el. Az idő nem igen kedvezett. — Aug. 25-én volt a gazdasági egylet által rendezett dinnyekiállitás, mely, tekintve, hogy kezdet, számra nézve kielégitő volt. Jutalmakat nyertek : *Salamon* János és *Sárközy* Kálmán sárgadinnyékért, *Décsey* Lajosné pedig görögdinnyeért. Többen dicsérő-oklevelet kaptak.

+ (*A magyar földhitelbank,*) mint Bécsből irják, közelebb megnyerte a legfelsőbb jóváhagyást.

⊙ (*Inditvány horvát-szlavon hitelbank iránt.*) Zágrábban egy röpirat jelent meg, mely a legközelebb jóváhagyott magyar földhitelbank példájára, horvát-szlavon földhitelbank felállitását inditványozza.

+ (*Uj kö- és münyomda.*) Pataki (előbb Baermann) József engedélyt kapott egy fényképészeti teremmel és xilographi intézettel egybekötött kö- és műnyomda felállithatására, mely oktober 1-én fog lehetőleg jelesen fölszerelve, megnyittatni. Helyisége az uri-utczában leend azon házban, hol a „Nemzeti Kör" helyiségei vannak. E nyomda részben már fel van állitva s működik a nádor-utczai 7. sz. házban.

+ (*A szatmármegyei gazdasági egyesület*) Szatmáron okt. 13. 14. és 15. napjain átalános gazdasági kiállitást rendez, melynek tárgyai lesznek : 1) A mezei gazdászat összes nyers terményei; 2) A gazdasági ipartermény czikkei; 3) A mezei gazdasággal rokonviszonyu föld- s ásványbeli czikkek; 4) Gazdasági eszközök; 5) Hasznos állatok főbb s az ezen időszakban versenyzésre kiállitható nemei. Versenyszántás és ekeverseny is leend.

— (*Teleltetési ajánlat.*) Guta, aug. 23. Régóta hallatszik, hogy hazánk alsó részén a takarmány szűke miatt szarvasmarhákat és juhokat aduak feliből egy teleltetésért; ezt hallván, községünk lakosai e napokban kértek föl a tudakozódásért, állitván, hogy ők 200 darab tinót fölvállalnak. Kérem tehát azon birtokos urakat, kiknek szándokuk e hirrel megegyez, sziveskedjenek engem e lapban tudósitni; azután bővebben értekezhetünk. Utolsó posta : Vácz. *Koós M.*

△ (*A keleti marhavész állásáról*) aug. 22-ig beérkezett jelentések szerint Pest, Heves, Borsod, Abauj, Komárom, Mosony, Veszprém és Esztergom megyék, ugyszintén a Jászkunkerületnek 37 járványhelyein 34,125 darabnyi összes marhalétszámból eddig megbetegült 11,978 darab, melyből 4242 meggyógyult; 7129 elhullott; 12 agyonveretett és 595 darab gyógykezelés alatt maradt; azonkivül még két darab gyanus marha vettetett bunkó alá, minélfogva az összes marhaveszteség, a vésznek ujolag történt kiütési napjától számitván, 7141 darabra rug. Megszünt a vész Békésmegye egész területén, hol annálfogva a zárlat is megszüntetett; továbbá hevesmegyei Mizse pusztán, mely utóbbi megyében átalában a vésznek szelidebb lefolyása tapasztaltatott; ellenben kiütött e járvány jászkunkerületi Fényszaru helységben; végre ugyanezen kerületi Ladány-Bene pusztán a vész két juhfalkát is meglepett.

Mi ujság ?

+ (*A városligeti népünnep programmja.*) Jövő hó 8-án, azaz kisasszony napján a városligetben hét országra szóló népünnepet szándékoznak rendezni, a Bécsből érkezendő kéjutazók tiszteletére. A programm egyelőre igy lőn megállapitva : Hajnalban 4 órakor vértezett heroldok nyargalják be az utczákat s trombitaszóval hirdetik a népünnepet. Reggel 6 órakor a városerdőben taraczklövések jelentendik az ünnep kezdetét. 10 órakor a Herminakápolnában istenitisztelet lesz a dalárda (talán a bécsi?) közremüködésével. A városliget különböző helyein zenekarok és népénekesek mulattatják a publicumot. D. u. 3 órakor a nagy erdőben dalárda-ünnepély. A városliget egyik szabadabb sikságán lóverseny, több más helyen famászás és birkozás leend. A rondeauban nagyszerü, világitott gula álland. Gyomortömők, gyomorerősitők és gyomorrontókról is illendően gondoskodva lesz. És mindez élvezetek csak 20 krba kerülnek; ennyit kell t. i. minden személynek a bemenetnél fizetnie. A ki ugy szökik be és rajta nem kapják, annak a belépti dij kegyesen elengedtetik.

+ (*Hires müvészek.*) A pesti, müvészetkedvelő közönségnek ismét egygyel több alkalma nyilt, müvészeti élvekben részesülhetni. A nagyhirü amsterdami müvészek megérkeztek már fővárosunkba, s mult vasárnap léptek föl először a széchenyi-téri — majomszinházban. A müvészek Broekmann L. tudós ebei és majmai.

+ (*A budai népszinház hanyatló ügyén*) némely lelkesbek minden módon segitni akarnak. Az eddigi 4 tagu bizottmány 12 taguvá egészittetett ki, melynek élén mint elnök, gr. *Széchenyi* Ödön indentansi tisztet foglal el, s a bizottmány közremüködésével részt vesz a müsorozat készitésében, a tagok szerződtetésében stb.

+ (*A zenede házat akar épiteni*) közadakozás utján. Csak sikerüljön.

△ (*Szigligeti Jolán k. a.*) legközelebb ismét rendes tagja lesz szinházunknak.

⊙ (*Halálozás.*) *Radics Pál*, Heves- és K.-Szolnokmegye volt főszolgabirája aug. 17-én 74 éves korában elhunyt. Béke hamvaira!

+ (*Halálozás.*) *Peti József*, a pesti ev. ref. főiskolában a theologia egyik tanára, aug. 22-én Pápan elhunyt. A ritka képzettségü derék tanár halála annál sajnosabb, mert még csak 28-ik évben volt. Béke hamvaira!

⊙ (*Boskovits L. József,*) 1856-ban csőd alá került pesti nagykereskedő Bécsben meghalt.

△ (*A debreczeni Rákóczy-féle harang kijavittatott.*) Emlitve volt már e lapok hasábjain, hogy Poszdech József, pesti fuvógyárnok és nagyszerkovács azon nagy harangot, melyet a debreczeni egyháznak I-ső Rákóczy György fejedelem 1636-ban öntetett s 1637-ben Debreczenbe küldött, s mely e század elején tűzvész alkalmával a toronyból lezuhanván, megrepedt, kiigazitás végett fölvállalta. Repedt állapotában f. év julius 23-án huzatott meg e harang utolszor. Ekkori észlelések következők voltak : huzása alatt a torony legfelsőbb emeletébe helyezett üvegben a viz nemcsak remegett, de jobbrabalra libegett is, a harang állványa recsegett s ingott; rendes harangozás mellett 5 percz alatt 206 kongást tett; kézzel ütve az ütőt a haranghoz 30 másod perczig hangzott; huzásához 4 erős ember kivántatván, ötödik a koronáján segitett. — A napokban kész lett a mütét a harangon, azon terület, mely repedésekkel különböző irányban telve volt, a harangból kivágatott, ez ércztömeg 2 mázsa 99 fnt. Augusztus 12-kén vizsgáltatott meg a munka, a „Hortobágy" szerint következő eredménynyel : a harang hangja, mely előbb a repedés miatt zsémbes volt, megtisztult, körülbelő ¼ hanggal mélyebb hanguvá lőn, az ütés után 60 másodperczig is hangzott, — a viz nem libegett a toronyban, az állvány nem ingott, nem recsegett, — rendes harangozásnál 5 percz alatt 190 ütést tett; huzásánál öt rántásra egy erős ember szólásra birta, s egy óranegyedig egy 15 éves fiu nagy erőtetés nélkül harangozott, de rendesen két ember teljesiti e munkát; — hangja távolabbról sokkal erősebb, áthatóbb s hangzatosabb. — Poszdech József munkája helybenhagyatott.

+ (*Hirlaplevelezői honorarium.*) Belgrádban bizonyos bécsi lapok levelezőjét kissé megdöngették, mert a szerbekre nem kedvező tudósitásokat irt.

+ (*Völegénycsere és szomoru végü lakodalom.*) Rimaszombatból irják lapunknak, hogy azon a vidéken egy földbirtokos két leánya sajátságos módon vőlegényt cserélt. Az apjok tudta nélkül tervezett házasság már egyszer ki is hirdettetett, midőn a menyasszonyok a papnál megjelennek, s tisztelettel jelentik, hogy ők bizony időközben vőlegényt cseréltek, már most tehát a tisztelendő urnak e szerint tessék a második hirdetést alkalmazni. E közben a lakodalom ideje is elérkezett, melyet azonban szomoru esemény zavart meg. A midőn ugyanis legjobban folyt a táncz, a menyasszonyoknak jelentik, hogy atyjok (ki szárazbetegségben sinlődött) a mellékszobában haldoklik. Erre mindkét menyasszony rögtön haldokló atyjához sietett, s e szomoru jelenet végzé be a lakodalmat.

△ (*A zágrábi dalárda Strossmayer püspököt,*) azért, hogy a herczegovinai és montenegroi harczosoknak 100 db aranyat ajándékozott, nagy néptömeg jelenlétében éji zenével tisztelé meg.

+ (*Eltávolitott utmutatók.*) Kézdi-Vásárhelyről irják, hogy az Erdély- és Horvátország egyesült czimereivel ellátott utmutatóknak utat mutattak, azaz : a hatóság eltávolitotta őket helyökről. Bizonyosan roszul viselték magukat. Ugy kell nekik.

+ (*Hóhér-emlékiratok.*) Samson, volt párisi hóhér kiadja emlékiratait. Az első füzet már megjelent. Kétségkivül legtöbb olvasója lesz e szivnemesitő olvasmánynak a — nők között.

Vas. Ujs 1862.

Posz Jakab
ötvös Pécs

Kőmagyötvi. 287.1.

1622 Nr. 1614

1623 Nr. 1614

Nr. 1614

Jacobus Posz, ca 1830, † 1854.

Evőeszközök m.-tulajdonban. — *Tafelsilber in Privatbesitz, Bp.*

J. Posz

Ugyanaz a mester. — *Derselbe Meister.*

a) Kenyérosztó tányér. — *Hostienteller.*

Ref. egyház — *Ref. Kirche,* Nagyszokoly.

b) Evőeszközök. — *Tafelsilber.*

Friedmann Izidor, Bp.

VM

VONYARCI DOMB

Reichstetter József

festőművész, grafikus

8360 Keszthely
Rákóczi tér 13.

1923-ban született Veszprémben. Budapesten Molnár C. Pál indítja el pályáján. Főiskolai és egyetemi tanulmányainak elvégzése után külföldön járva érzékenyen reagál az impresszionizmus és expresszionizmus irányzataira. A Budavári Palotában lévő nemzetközi kiállításon képei elismeréseképpen alkotói ösztöndíjban részesült.
Önálló kiállításai voltak Keszthelyen és Zalaegerszegen, de munkái szerepeltek kollektív tárlatokon Budapesten, Veszprémben és Keszthelyen.

1923 in Veszprém geboren. Auf Anraten von Pál C. Molnár beginnt er seinen Laufbahn in Budapest. Nach Abschluss seiner Studien auf Hochschule und Universität, im Ausland reisend, reagiert er empfindlich auf die Kunstrichtungen des Impressionismus und Expressionismus. Bei der internationalen Ausstellung im Palast der Burg von Buda erhält er in Anerkennung seiner Bilder ein Kunststipendium.
Selbständige Ausstellungen in Keszthely und Zalaegerszeg, aber seine Arbeiten waren auch auf Kollektivausstellungen in Budapest, Veszprém und Keszthely zu sehen.

He was born in Veszprém, 1923. His career was launched by Pál Molnár C. in Budapest. After having qualifications at higher education he went abroad where he was deeply impressed and highly responsive to the schools of impressionism and expressionism. In recognition of his works of art at the International Exhibition held in Buda Castle, Budapest he won a scholarship. He has had one-man shows in Keszthely, Zalaegerszeg and has taken part in collective exhibitions in Budapest, Veszprém and Keszthely.

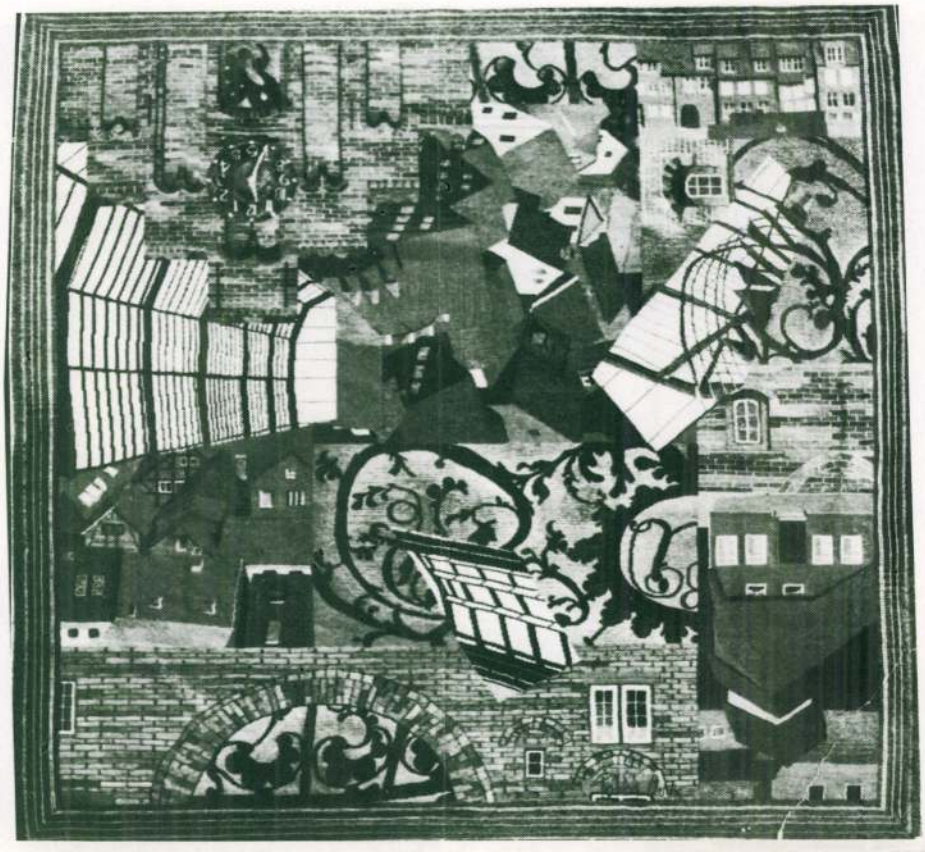

KALEIDOSZKÓP

Pótári Anna

8945 Bak
Dózsa György út 1.

1967-ben született Budapesten. 1990-ben végzett a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola textil szakán Rónai Éva növendékeként. Egy éve Bakon él. Gobelinnel foglalkozik.

1967 in Budapest geboren. Als Schülerin von Éva Rónai beendet sie 1990 die Fachmittelschule für bildende- und angewandte Kunst in Budapest im Fach Textilien. Seit einem Jahr lebt sie in Bak. Sie beschäftigt sich mit Gobelin.

She was born in Budapest, 1967. She graduated from the Secondary Vocational School of Arts in textile instructed by Éva Róna. She makes tapestry. She has been living for a year in Bak.

Póth István

festő

K

** **Csapek Károly és Póth István.** A Pénzintézeti Tisztviselők Egyesületének helyiségében (V., Akadémia-utca 5) mutatja be munkáit ez a két festő. Művészetükben mintha ikertestvérei volnának egymásnak. Csaknem azonosan beigazított szemmel és képzelettel festik a tájat. Mind a kettő kitünő érzékkel tudja kimetszeni a tájból az érdekes motivumot. Mind a kettő rajzi elemeire bontja a tájat: a szántóföldek barázdáira, a fák pettyeire, a házak foltjaira. A sok apró részt Póth jobban egységbe foglalja, mint Csapek. Az utóbbinak az akvarelljei, kissé messzebbről megnézve, részeire hullanak szét. Mind a két művésznek jó a színérzéke és érdekes szinhatásokat tud megjeleníteni. Csapeknak olajfestményei is vannak és azok között néhány figurális tárgyu is. Mindenképpen egyéni észjárásu festő, olyan, akinek van mit mondania és van egyéni előadásmódja is. Mind a két művész megérdemelné kiállitó szervezeteink figyelmét. *(e. a.)*

Ujság 1931. dec. 15.

Tisztelettel felkérjük az éjszakai

R I A S Z T Ó Ü G Y E L E T E S E K E T ,

hogy a 2 megelőző légvédelmi rádiójelzéskor a ház névtábláján fehér karikával megjelölt lakókat

N E C S E N G E S S É K F E L !

Opening

on thursday, 5th of april 2001 at 18 h,

a permanent work located

in Pótkulcs, in Budapest, in Hungary

Timár Árpád
Budapest
Illői út 119.
091

Támogatók: Pótkulcs, Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület, NKA, MAK, Holland Királyág Nagykövetsége, Budapest

Megnyitó

2001. április 5., csütörtök 18 h

vasárnap kivételével 17-24 óráig

egy állandó kiállítás a

Pótkulcsban, Budapesten, Magyarországon

Pótkulcs, 1067 Budapest, Csengery u. 65/b

small urban notions / Városi sor(s)ok a project by kamiel verschuren 2000/2001

A fenti kiállítás kamiel Verschuren Városi sor(s)ok című projektjének része, amely az FKSE Rotterdam-Budapest kiállítás- és csereprogramjának révén valósulhatott meg.

studio FKSE

a körvonal egy hely, egy táj, egy tudat és egy személy
a place, a contour, landscape and subject

kamiel verschuren állandó kiállításának megnyitója a Pótkulcsban

small urban notions a project by kamiel verschuren 2001

in Pótkulcs, in Budapest, in Hungary

A kiállítást megnyitja:
St. Aubry Tamás

Potóczki Antal
farekasmester
1843. győr nyvarosi
polgár

Jerty 259. P

379/S.

BERLINER ARCHITEKTUR-WELT
Baukunst — Malerei — Plastik — Kunstgewe
12 Hefte jährlich mit 600 Abbildungen.
20 M. für Inland. — 24 M. für Ausland.
Franko-Zusendung ❁ **Auf Wunsch zur Ansicht**

. II. 00. 10000. F.

Zahlstellen: Wien: K. K.
Budapest:

Beszterce-Naszód v

Szám: 8432/1916.
alispán.

Határidő .....

A válaszirat alapjául szolgáló je
megkeresés, rendelet száma 254/1916.

Tárgy Óradnai templom rom

.....

Müemlékek országos biz

Becses átiratára ér
képviselő testülete az ór
szükséges állományfa ren
évi augusztus hó 20-án

Csapek B. Károly

Póth István

festők

tovább

Budapesti Hírlap

1931. dec. 16

* **(Képkiállítás.)** Két egyivású művész, *Csapek* B. Károly és *Póth* István rendeztek gyüjteményes kiállítást a Pénzintézeti Tisztviselők Országos Egyesületének (Akadémia-utca 5., I. emelet) nagytermében. Mind a ketten dekorativ harmoniákba komponálják át a választott motivumokat, csak a tájak ábrázolásában engednek több szabadságot, de itt a naiv szemlélet menti ki alkotásaikat az egyszerű természetmásolásból. E tájéképek között találjuk legvonzóbb műveiket és bennük nyilvánul meg leginkább a két művész adottságának árnyalati különbsége. Csapek figurális motivumokat is fest, de ezeket is lehetőleg olyan szimmetrikusan állítja be, mint a csendéleteket. Olajképei a legjobban bizonyítják dekorativ fantáziáját, viszont Póth a tájképekben erősebb. Mindenesetre kár, hogy a két művész nem olyan helyiségben rendezett kiállítást, ahol a közönség figyelmét jobban magukra vonhatták volna. A kiállítás mindennap délelőtt 9 órától este 7-ig tekinthető meg.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

PÓTH GYÖRGY

építész, építési vállalkozó,
életének 85. évében,
május 9-én, hosszan tartó,
súlyos betegség után elhunyt.
Drága halottunktól 2001. május 28-án
9 órakor a Szent Gellért plébánia
urnatemetőjében veszünk végső búcsút.
(XI., Bartók Béla út 149.).
A gyászoló család.

Nehéz szívvel, fájó lélekkel tudatjuk,
hogy drága szeretett férjem,
kislányunkat az élet megpróbáltatásaitól
szeretve féltő édesapja,
az unokák kezét szorosan ölelő nagyapa,

MÉSZÁROS JÁNOS

2001. május 2-án
örökre eltávozott életünkből.
Végakaratát teljesítve, a mai napon
a család és szűk baráti köre
elkísérte utolsó útjára.
Nem csak emléke,
de ő maga is tovább él szívünkben,
velünk marad örökre.

Fájdalommal tudatjuk mindazokkal,
akik szerették és tisztelték, hogy

BORÓK KÁLMÁN

becsületben eltöltött 82 év után,
álmában visszaadta lelkét
a teremtőnek.
Búcsúztatására
református szertartás szerint
2001. május 28-án 10.30 órakor kerül sor
a Farkasréti temetőben.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondunk mindazoknak, akik

PERCZEL GYÖRGY

hamvasztás utáni búcsúztatásán részt vettek és utolsó útjára elkísérték. Gyászoló családja.

TISZTELT HIRDETŐINK!

Halálhír feladásakor minden esetben kérjük a halotti bizonyítvány bemutatását.

Köszönjük.

Volunteers for Africa
Call 0045-28-26-58-00,
www.humana.org
elsemarie@humana.org

☎ **Telekommunikációs** és internetes termékértékesítéshez üzletkötőket keresünk. Önéletrajz és jó megjelenés feltétlenül szükséges. Jelentkezés a globaltc@matavnet.hu e-mailen, információ: 06 (20) 432-4792-es, 270-0232-es telefonszámon. (A218945)

TÉRKÖVEK gyártásához segédmunkást keresünk. Tel.: 06 (30) 210-4346. (B066411)

X. kerületi, magyar–holland vegyesvállalat keres vegyésztechnikust, laboratóriumi katalizátor gyártásához. Telefon: 06 (30) 970-1388, fax: 264-4206.

XI. kerületi kft. ügyfélszolgálatra keres fiatal hölgyet PC-ismerettel, valamint külker.-ügyintézőt kiváló angol- és németnyelv-tudással. 06 (30) 932-3226.

Az Országos Széchényi Könyvtár pénzügyi-számviteli osztálya mérlegképes könyvelői végzettséggel rendelkező munkatársakat keres. Költségvetési területen szerzett többéves tapasztalat, államháztartási szakon szerzett végzettség, számítástechnikai gyakorlat előnyt jelent. Az állás azonnal betölthető. Bérezés megegyezés szerint. A szakmai önéletrajzot és a végzettséget igazoló okmányokat a hirdetés megjelenésétől számított 15 napon belül az OSZK címére kérjük megküldeni, (1827 Budapest, Budavári Palota „F" épület, humánpolitikai előadó).

■ VÁLLALKOZÁS ■

☎ **10 éve** alapított, tartozásmentes kft., könyvvizsgálói ellenjegyzéssel átadó. 06 (20) 935-0267. (A219185)

A Gyermekvasút végállomásánál lévő Csúcs vendéglő nagy telekkel eladó. Tel.: 06 (30) 948-3312.

☎ **Bevezetett** szépségszalon és fitneszklub részletfizetéssel eladó. 388-7092. (A217137)

ELADÓ adidas fehérnemű, papír-írószer, illatszerüzlet teljes árukészlete. Tel.: 06 (30) 938-7113. (B066259)

Étolajüzem Fejér megyében tehermentesen, ár alatt sürgősen eladó. 06 (20) 412-3491.

KÖVETELÉSRENDEZÉS törvényes, jogi úton, előleg nélkül. 06 (20) 358-5982. (B066496)

☎ **Modern** orvosi rendelő szép kertes, családi házzal, praxissal eladó Pest megyében. 06 (53) 562-014, 17–20 óráig. (A219005)

☎ **SB Gamma** Bt. (1148 Budapest, Nagy Lajos király út 25., telefon: 222-9073) tervezési, kivitelezési munkákat vállal az alábbi szakterületeken: építészet szakipar, épületgépészet, szerelőipar, elektromos-villamos szakipar, gépészet, szakmai tervezési tanácsadás, továbbá a fenti szakmákban műszaki ellenőri, felelős műszaki vezetői feladatokat is vállal. A szükséges hatósági engedélyekkel rendelkezünk. (A219068)

■ SZOLGÁLTATÁS ■

BIZTONSÁGI RÁCSOK, lakatosmunkák. 06 (20) 375-5260. (B066278)

CSERÉPKÁLYHÁSMESTER. 258-0311, 06 (30) 962-2998. (B065601)

DUGULÁSELHÁRÍTÁS, víz-, gázszerelés. 282-1715. (B064894)

Duguláselhárítás, falbontás nélkül, azonnal. 280-4527, 06 (30) 944-1286.

DUGULÁSELHÁRÍTÁS: 218-8731.

☎ **FÜRDŐKÁD-FELÚJÍTÁS,** garanciával. 06 (30) 966-9080. (A214189)

☎ **Gépi** földmunkát vállalunk. 06 (20) 934-9816. (A218514)

HANGSZÓRÓJAVÍTÁS. 06 (20) 943-8336. (B066414)

☎ **Irodatakarítás,** nagytakarítás. 370-4412. (A182455)

IRODATAKARÍTÁS, nagytakarítás! 06 (30) 931-4490. (B064822)

KÖLTÖZTETÉS. 06 (30) 966-5970. (B066043)

☎ **Kőművesmunkák,** hideg-meleg burkolás, közületnek is. 284-7966, 06 (20) 934-4622. (A219128)

PASARÉTI NYELVISKO. beszédcentrikus, kis csoportos N. indít minden szinten, minden naps 9-én, július 30-án. Telefon: 275-11-

☎ **Szinkronszínész-előadóművés** kesztő, filmszövegfordító tanfolyam

☎ **Szövőtanfolyam** + nyaralás. K napos tanfolyamokat indít a Balaton tokban, bentlakás, teljes ellátás. 06 (

TIFFANY díszműüvegező- tani folyamatosan a 323-0615-ös telefon

☎ **Vitorlásiskola** és hajóbérlet a Ba www.kovys.hu (A217275)

■ JÁRMŰ, GA

0–15 évesig Opel Astrát vagy F 934-0106, 06 (70) 310-0811. (B0645

0–15 ÉVESIG Ladát, Sama 06 (20) 934-0106. (B064573)

0–7 évesig Suzuki Swiftet v 940-4709. (B066182)

☎ **1992-es** Nissan Sunny, 2000-c adó. Telefon: 06 (20) 992-84 (A212374)

☎ **1–14** évesig Marutit vásárolnc 0674. (A213528)

☎ **601-es** Trabanthoz új alkatrésze (A218907)

☎ **Astrát,** Corsát vennék. 280-177

ASTRÁT vásárolnék. 280-1066.

☎ **Autóját** megvenném. 420-27((A213530)

AZONNALI készpénzfizetéssel pusú és állapotú személygépkocsit. 3574. (B065378)

DACIÁT vásárolnék. 06 (30) 275-

Daciát vásárolnék. 06 (20) 935-107.

☎ **Daciát** vennék. 06 (30) 319-6963. (

DACIÁT, Arót, Ladát veszek. (B065101)

DAEWOOT VÁSÁROLNÉK. 29 5075. (B064855)

DAEWOOT vásárolnék. 280-1066.

☎ **Fiat** Brava 1.6, 23 hónapos, metálro házható lízingszerződéssel, klímával és Irányár: 2,2 millió Ft. Tel.: 06 (30) 201-2

FIAT Bravo, 1,4-es, 1998, VI. havi, ponti zárral, elektromos ablakemelővel, el 217-0522, 409-1118. (B066074)

FIAT PUNTÓT, BRAVÁT, DUC NÉK. 290-2455, 06 (20) 980-5075. (B064

FIATOT vásárolnék. 280-1066. (B06

FORD MONDEÓT, TRANZIT SCORPIÓT VÁSÁROLNÉK. 290-2455, (B064869)

GOLF IV. Jubileum, 5 hónaposan, el (20) 922-5322. (B066430)

HONDA CIVICET, ACCORDOT 290-2455, 06 (20) 980-5075. (B064870)

☎ **Karambolos** autót vennék. 280-1777. (

KERESEK Corsát, Ford KA-t, Suzukit. (B065970)

KISTEHERAUTÓT, KISBUSZT VÁ (20) 980-5075. (B064875)

☎ **Lada** 2105-ös, 1985-ös évjáratú, eladó. (A219360)

☎ **Lakókocsi,** Detleffs Rondo, négyszemél gazdag felszereltséggel, eladó. 320-3513. (A

LÉPCSŐSHÁTÚ Ford Escort 1,4i CL, 1 forintért eladó. 06 (20) 932-9559. (B066360)

☎ **Magánszemélytől,** saját részemre, meg Opel Vectrát vásárolnék, légkondicionálóval, Tel.: 06 (20) 350-9948. (A219396)

MAZDÁT VÁSÁROLNÉK. 290-2455, 0 (B064876)

. Ára: 3000 Ft/mázsa. 06 (25) 470-

Betonip faház, beépített konyhával
A219127)

zakközépiskola és Kollégium (8361
Tel.: (83) 311-140, OM azonosító:
tanévre érettségizettek részére
chnikus és fizioterápiás asszisztens
2 éves) szakokat indít. Az érdeklő-
ától. Valamint felvesz matematika–
tika szakos tanárt, rendszergazda fel-

épkályhát keresek. 06 (20) 937-3246.

ő, Meyra típusú, utcai elektromos to-
2-456. (A218098)

arvasagancsokból. Kastélyba, vadász-
370-2979, este. (A219162)

IGAZGATÓ

TOLNA MEGYE (SOROZATGYÁRTÁS, RUHÁZATI IPAR)

keresünk Tolna megyei központú, erőteljesen bővülő, stabil ruhaipari társaság részére, a cég és üzemeinek gazdálkodó szemléletű, célirányos operatív vezetéséhez. Ideális pályázónk nem kizárólag ruhaipari, hanem **sorozatgyártás** jellegű termelés („szalagmunka") irányításában gyakorlatot szerzett közgazdász, műszaki érdeklődéssel, illetve műszaki végzettséggel. Természetesen előnyös, ha a gyakorlatot ruházati ipari társaságnál szerezte.

Fényképes önéletrajzát a 13895. számra várjuk:
PSP Siklóssy és Partner Vezetői Tanácsadó Kft.
1051 Budapest, József nádor tér 8. Tel.: 266-5235

sofa
ABLAK + AJTÓ

A SOFA Soproni Faipari Rt. fiatal, sikerorientált, dinamikus csapatába

CONTROLLER

munkatársat keres.

unkatársunk elsődleges feladata cégünk felsővezetőinek informálása a vállalat mindenkori
ob gazdálkodási folyamatairól, ennek keretében havi és éves jelentések, valamint beruházási és
k elkészítése.

gazdasági végzettség
os táblázat- és adatbázis-kezelés
unikációs készség, kreativitás
yelv-tudás előnyt jelent.

Amit ajánlunk:
- versenyképes jövedelem
- utazási, étkezési hozzájárulás
- továbbképzési lehetőség.

lők jelentkezését is várjuk.

A pályázatokat a megjelenést követő 10. napig kérjük beküldeni:
SOFA Rt. 9400 Sopron, Terv u. 2.

ELHELYEZÉSE A NÉPSZABADSÁGBAN

Rendszeresen megjelenő mellékleteink és tematikus összeállításaink:

Budapest:
A projekt hirdetési igazgatója: **Szóráth Emil,** tel.: 436-4430, fax: 436-4437, 436-4445

Pest-vidék:
Projektvezető: **Sindelár Nóra,** tel.: 436-4470

Népszabadság Magazin:
termékmenedzser: **Pajlóez Júlia,** tel.: 436-4462

Gyógyász:
termékmenedzser: **Bodnár Ágnes,** tel.: 436-4467

Ízözön:
termékmenedzser: **Sindelár Nóra,** tel.: 436-4470

Kerékvilág:
termékmenedzser: **Zsemba Mária,** tel.: 436-4465

Bank & Befektetés:
termékmenedzser: **László Mónika,** tel.: 436-4455

Diploma:
termékmenedzser: **Beke Mária,** tel.: 436-4456

Ingatlanpiac:
termékmenedzser: **Kemény Imre,** tel.: 436-4457

Munkakör:
termékmenedzser: **Rózsa József,** tel.: 436-4672

Internet: termékmenedzser: **Rébeli Szabó Ferenc,** tel.: 436-4466, rebelszf@nepszabadsag.hu

-1900,
5
on:
vasárnap 9-17
elefonon feladja.

vas erkély, hanem a középrizalit előtti háromtagú középerkély, valamint a szélső nyílások előtti egytagú oldalerkély található. Ezt az építészeti rendet a földszinti nútolt kőpillérek, kőoszlopok tagolása is nyilvánvalóvá teszi. Az erkélyek közötti kőmellvéd a földszinti diadalmotívum attikájaként jelenik meg, mely így két triumfális motívum közé helyezi a palota főbejáratát.

A teljesség igénye nélkül említett homlokzati korrekciók összhatásukban változtatták meg a homlokzatok képét, az így nyert kép megjelenésében inkább klasszikus, szemben az előző helyreállítás eklektikus voltával.

A térrendszer rekonstrukciója ürügyén két kapcsolódó „tettet" érdemes szóba hozni, a jégverem helyreállítását és a falszövetbe rejtett csigalépcsős megközelítését. Ez utóbbi jelentősége, hogy nem kapcsolódott a szorosan vett funkcionális programhoz, a kivitelezés folyamán sikerült belecsempészni a rekonstruálandók sorába. Helyreállítása közvetlen kapcsolatot és összeköttetést teremt a pinceszint és az emeleti terek között, bizonyítva, hogy az épület, mely egy teoretikus, spekulatív gondolkodású kor terméke, egyúttal rendkívül gyakorlatias is. Ez a paradoxon jellemzi a korszakot és az épületet egyaránt.

Mivel prioritást élvezett a palota egységes helyreállítása, a palotát megelőző korszakokat csak töredékesen képviseltettük a helyreállításban. Jelentőségük, hogy „in situ" maradtak fenn. Ilyen pl. a keleti szárny folyosójának déli falában lévő profilos, kőkeretes ajtónyílás, mely a ferences periódusból származik, s a körülötte lévő falszövettel befoglalták a barokk laktanyába, majd a Sándor-palotába. Fontos lelet a ferences kolostor egykori ciszternája, mely jelentős mérnöki, műszaki emléke a középkornak többrétegű anyagszigetelésével, biológiai szűrőrendszerével. Bemutatása komoly kompromisszumokat követelt a palota állékonyságának biztosítása miatt. Az így létrejött régészeti bemutatótér egy ciszternakiállítással még javítható lenne.

A palota emeletének déli, történeti terei a források szerint három jól elkülöníthető építési idő nyomait őrizték. A legkorábbi, Pollack-féle kort, a klasszicista v. empire periódust a kerek szalon, a kis empire szalon és a tükörterem képviselte. A miniszterelnöki palotává alakítás ideje, Ybl Miklós tevékenysége a klasszicizáló neobarokk, ezt a gobelinterem és a Mária Terézia-szalon fémjelezte, melyek kialakítása a bécsi Magyar Kancelláriából kialakult Miniszterelnökség jogfolytonosságát is kifejezte, így egyfajta legitimációs gesztusként értelmezhető. Az 1920-as évek végi korszerűsítés, Hikisch Rezső munkája, neoempire stílust képvisel, melyet a miniszteri sarokszoba és a miniszteri váró reprezentál. A terek helyreállítása követi a főbb építészeti periódusokat.

Az enteriőrrekonstrukcióknál fontos kiindulás volt a terek méreteinek, magasságainak pontos beállítása, az egyes tereknél a kvalitásos periódusok források alapján történő kiválasztása, az archív fotók, mozgófilmrészletek vallatása, és az azokon felismert koncepciók alkalmazása. A palota felújításának szemléletére jellemző, hogy az enteriőr egységét a falikárpit, a függöny és a bútorhuzat ugyanabból a drapériából való készítésével biztosították. A korszakra jellemző gondolkodásmód alkalmazása mellett igen fontos volt a „valódi", a korszakban autentikus anyagok használata. Mindkettő a hitelesség fontos kritériuma.

Az épület régészeti, építészeti, művészettörténeti kontextusa szakértők bevonását igényelte a tervezés folyamán. Az építéssel, a belső terek kialakításával párhuzamosan, azokkal összhangban folyt a belső berendezések koncepciójának kidolgozása és megvalósítása a bútorok, szőnyegek, festmények, szobrok kiválasztása, vásárlása, restaurálása, gyártása. Ezt a tervezési folyamat szereplői specialistákkal kiegészítve végezték, a kormánymeghatalmazott koordinálásával. Így az épülettel való foglalkozás összművészeti szemlélet és tett rangjára emelkedett. A belső berendezés az irodaterek bútorozásával vált teljes egységgé.

Az újraépítés befejeződött, de még hátra van annak az állandó kiállításnak a megrendezése, mely a földszinti közlekedőterekben készülne. Az építési engedélyben is szerepeltetett áttekintés tablókon mutatná be a hely jelentőségét, a Sándor-palota előzményeit, a Sándor-palota-korszakot, a miniszterelnökségi periódust, a romállapotot, majd a térsor végén egy ún. „műtárgyak terében" bemutatásra kerülne a kiásott leletanyag, illetve az egyes korszakokat reprezentáló tárgyegyüttes. Ez a kiállítás mindenképpen emelné a legfőbb állami méltóság hivatalának fényét, s egyúttal összegezné a hely és

az épület jelentőségét, történeti kontextusba helyezve a jelenlegi államigazgatási funkciót.

Az újjászületésnek részesei voltunk, de még mindig maradtak rejtélyek, rejtvények. Például ki volt a palota építész tervezője? Vagy: milyen ikonográfiai programot rejtenek a palota klasszikus mitológiai jeleneteket ábrázoló épületplasztikái? E kérdések még megoldásra várnak, s így feladatot adnak a jövőben is.

SÁNDOR-PALOTA-REKONSTRUKCIÓ
1999-2002

Beruházó: a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma megbízásából a Budai Várgondnokság Kht., ügyvezető: SZAMKÓ KATALIN, műszaki vezető: SZANDAVÁRI CSABÁNÉ.

Generáltervező: KÖZTI Rt., építész: POTZNER FERENC, építész munkatársak: GÁSPÁR LÁSZLÓ, POTTYONDY PÉTER, statikus: FŐZŐ KÁROLYNÉ, DULÁCSKA ENDRE, légtechnika: BERZSENYI ZOLTÁN, hűtés-fűtés: ÁCS BÉLA, erősáram: HODRUSZKY FERENC, gyengeáram: KAJTÁN LÁSZLÓ, RITZL ANDRÁS, elektroakusztika: BALOGH GÉZA, közmű: SZALKAI BÉLÁNÉ, környezetrendezés: CSONTOS PÉTER, konyhatechnológia: Liget Bt.

Szigetelési szaktervező: Pataky és Horváth Építésziroda, HORVÁTH SÁNDOR, HORVÁTH LÁSZLÓ, bádogosszerkezeti szakértő: BIRGHOFER PÉTER, szerkezeti szakértő: BALÁZSOVICH BOLDIZSÁR, GÁLOS MIKLÓS, kőszakértő: BMGE Építőanyagok és Mérnökgeológia tanszék, GÁLOS MIKLÓS, épületakusztika: BMGE Akusztikai Laboratórium, REIS FRIGYES.

Belsőépítészet: MNDP Építőművész Kft., belsőépítész: MAGYARI ÉVA, PAZÁR BÉLA, BALIGA KORNÉL.

Régészeti feltárás: BTM Középkori Osztály, ALTMANN JÚLIA, KOVÁCS ESZTER, ZÁDOR JUDIT, ajtókőkeret-helyreállítás: TÓTH ATTILA.

Műemléki referens: Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, JANOTTI JUDIT.

Művészettörténeti szakvélemény: Hild-Ybl Alapítvány, FARBAKY PÉTER.

Kormánymeghatalmazott: ZUMBOK FERENC.

Művészettörténész szakértők. Enteriőrök: DÁVID FERENC, bútorozás, szőnyeg: BATÁRI FERENC, képzőművészeti ikonográfia: SINKÓ KATALIN, BASICS BEATRIX, TÓTH ANTAL.

Restaurátorok. Képrestaurátorok: GULYÁS CSILLA, KOVÁCS ZSUZSA, SZEDERKÉNYI NIKOLETT, TURINÉ MAKOLDI GIZELLA, RADVÁNYI DOROTTYA, képkeret-restaurátor: KŐFALVI VIDOR, kőrestaurátorok: PASZT GYÖRGY, ZAHORA ANDRÁS, kályhák: SÓS LÁSZLÓ, SZEBÉNYI JUDIT.

Lebonyolító: FŐBER RT., létesítményfelelős: DR. KOCSIS JÚLIA, műszaki ellenőrök: KISS ISTVÁN, RAINER LÁSZLÓNÉ, KESZTHELYI KÁROLY.

Generálkivitelező: KÖZÉV RT., projektmenedzser: PELIKÁN IMRE, építésvezető: BAKONDI MÁRTA, műszaki előkészítő: APRÓ LÁSZLÓNÉ, művezetők: ALBECZ JÁNOS, MORVAI ATTILA, HONEK ISTVÁN.

Alvállalkozók. Szerkezetépítés: ALP-INTER KFT., TARNA INVEST KFT., EMAB BT., szigetelési munkák: ROTTE PROTECT KFT., IMPERIAL BAU KFT., tetőszerkezet: SOKON KFT., bádogosmunkák: NARVA Kft., homlokzatképzés: KORINTOSZ KFT., EMEL FAKTOR KFT., elektromos munkák: KÖZÉV VILLANYSZERELŐ KFT., udvari, homlokzati falikarok, kandelláberek: KANDELLÁBER RT., gépészeti, szerelési munkák: MASZER RT., gipszkartonmunkák: CALEDON KFT., felvonók: KONE KFT., technológiai konyhák: KER-KORR KFT., tömbkőmunkák: RENESZÁNSZ RT., kőburkolatok: ÉPKŐ KFT., hidegburkolatok: MAJOLIKA KFT., parketta: HORY BT., lakatosmunkák: HARDKOV KFT., GESSO KFT., rolók: HUBA KFT., üvegfödémek: GLASMETAL KFT., műmárványozás: BÁLINT ÉS KISTERENYEI BT., OBELISZK KFT., homlokzati ajtók, ablakok: BONUS LIGNARIUS BT., kapuk: KÖZÉV ÉS TSAI, belső asztalosmunkák: STÍLFA KFT., INTER-ARCHITECT KFT., fehérmunkák, díszítőfestés, aranyozás: OBELISZK KFT., kárpitosmunkák: L+L HARMÓNIA STÚDIÓ BT., függönyök: RIVINGTON KFT., kert és térburkolatok: FŐKERT Parképítő KFT.

Részt vevő iparművészek, képzőművészek. Neptun-kútszobor: ILLYÉS ANTAL, déli kapualj, domborművek, tükörterem szupraporta: SÜTŐ BERTALAN, falikarok, lámpatestek, csillárok: FÉLEGYHÁZI KÁROLY, S.HEGYI BÉLA, DORKA JÓZSEF, SAJÓ ÁKOS, ALBERT ANDRÁS, NAGY R. KATALIN, karnisok, kilincsek, finom rézmunkák: KOVÁCS LÁSZLÓ.

Archív filmek: MAGYAR NEMZETI FILMARCHÍVUM, werk film: ORSZÁGOS SZÉCHENYI KÖNYVTÁR, TÖRTÉNELMI INTERJUK VIDEOTÁRA, stúdióvezető: HANÁK GÁBOR.

(A légi felvételt Gáspár László készítette)

A déli homlokzat timpanonja helyreállítás előtt (Hild-Ybl Alapítvány, 1994) és után. A timpanon immár nem árnyékolja a plasztikát, és a szegélyező kőpárkány gazdagsága is kifejezésre jut (A szerző felvétele)

jelentette. A gépészeti installációk nagy része rejtve maradt, mely a hitelesség egyik fontos kritériuma.

A palota külsejében korának egyfajta „minimal art"-ja, egy olyan igyekezet eredménye, mely a lehető legkevesebb építészeti gesztus szerepeltetésével kíván klasszikus megjelenést elérni, a lehető legkevesebb építészeti formai apparátussal idézi meg a klasszicizmust.

A külső homlokzatok helyreállításakor a 80-as évek munkáihoz képest kisebb-nagyobb korrekciókra volt szükség. A teljesség igénye nélkül álljon itt ezek közül néhány.

A timpanont nem a kánonnak megfelelő síkon építették meg az 50-es években, nem volt a helyén, így markáns szemöldökként árnyékolta a főhomlokzat szobrászati plasztikáját. Elbontásakor kiderült, hogy sokkal gazdagabb profilú kőpárkány szegélyezi, csak elvakolták a tagozatait.

Az ablakok kőtokja látható tagozatként jelent meg a 80-as évek helyreállításán, mely az archív képek és ábrázolások tanúsága szerint nem hiteles, ezért ezt el kellett „tüntetni" a homlokzatról. A korszak vaktoknak és kávának használta az ablakok körüli kőtokot, s külső síkját a falazati sík elé építve kitűzte a vakolt falsíkot, egyfajta vezetőlécként használva azt. A kőtokot ezt követően egyszerűen lemeszelték a fallal együtt, sem síkban, sem színben nem vált el a falsíktól, nem vett részt a fal tagolásában. (Az anyagszerű kezelés és megjelenítés igénye csak később, J. Gottfried Semper századközepi szemléletével nyert teret az építészetben.)

A kőtok síkján lévő falcba épített faablak így valójában a homlokzati falsík elé kerül. Így jön létre az a sajátos, a klasszicizmusra jellemző törekvés, mely a homlokzati falsíkot egy kijjebb lévő üvegsík transzparenciájával tagolja.

A szemlélőre gyakorolt hatásban az autentikus kőanyag használata is részt vesz. A korszak általában durvamészkövet használt, a déli homlokzat kiegészítéseit mégis süttői édesvízi kemény mészkőből készítették csiszolt felülettel, mely így sem színében, sem tapintásában, fény-árnyék játékában nem autentikus, és bár időtállóbb, de erőteljes szocreál ízt kölcsönöz a homlokzatrésznek. A kőfelületek durvításával, sarírozásával a durvamészkő felületéhez közeli hatást sikerült elérni. A déli homlokzaton sor került egy nagyobb beavatkozásra is.

A déli kapualj részlete
J. G. Prestel illusztrációja, 1826-27

A források vizsgálatakor, ellenőrzésekor – a mérések, a falkutatás, a bontási munkák során nyert adatokból – bebizonyosodott, hogy az ún. Pallavicini-terv alapján épült a palota. Ezzel összhangban van legkorábbi ismert – 1809-ből való – ábrázolása. A két forrás teljes azonosságot mutat a homlokzat képzésében, az emeleti erkélymellvéd kialakításában.

Az ellenőrző mérések, a falkutatás és a bontási munkák kapcsán nyert adatok teljes mértékben igazolták, hogy e terv alapján épült meg a palota, ezt az építést követő legkorábbi ábrázolás is megerősítette.

A helyreállításkor az eredeti, karakteresebb megoldást választottuk a későbbi ábrázolásokról, fényképekről ismert megoldás helyett. Ezzel a homlokzat visszanyerte építészeti képzésének azt a sajátos vonását, hogy a homlokzaton nem egy végigfutó kovácsolt-

A palota összképe délnyugat felől
1945-ben (FSZEK Fotótára)

A Sándor-palota újraépítési folyamatának megismeréséhez, a valós kép kialakításához érdemes a történéseket kronológiában szemlélni.

A kezdőpont paradox módon a pusztulás ideje, hiszen ahhoz, hogy valami újjászülethessen, előbb el kell pusztulnia: a palota a budai vár 1945-ös januári ostromakor rommá lett.

1955-56-ban szerkezeti helyreállítási tervek készültek az ÉM Középülettervező Vállalatnál (KÖZTI), melynek alapján a palota tömegében – falaiban és tetejében – megújult. A funkció nélküli helyreállítás a további pusztulást volt hivatva megakadályozni, valamint azt, hogy a palota ne fragmentálisan jelenjen meg a vedutában. A tetőt a romba dőlt szárnyak felett vonórudas, csuklós vasbeton keretekkel és vb. szelemenekkel építették meg. Ez a „korszerű" beavatkozás azonban a korszakkal adekvát irreverzibilis szemlélet eredménye volt, mely idegen mai műemléki szemléletünktől.

1961-ben Czagány István (KÖZTI) elkészítette a palota tudományos dokumentációját, mely már tartalmazta azt a felismerést, hogy a területen egykor álló két barokk kaszárnyát befoglalták a Sándor-palotába.

1970-71-ben Czagány István elkészítette a palota reprezentatív tereinek műemléki kiviteli tervét, mely a kapualjak, a díszlépcsőház és az emeleti „műemléki terek" építészeti, belsőépítészeti helyreállításának pallérterve. Ezzel párhuzamosan 1971-ben Kéri Zoltán (KÖZTI) kormányvendégházzá alakította a palotát, s elkészítette az épület teljes kiviteli tervét. Ez a terv a műemléki tereket kivéve teljesen megváltoztatja a belső térstruktúrát, helyreállítja viszont a külső homlokzat kőszerkezeteit.

1982-ben Pusztai László részleges falkutatásokat végzett, majd 1984-ben elkészítette a palota műemléki tudományos dokumentációját külső-belső bontásban, melyben elsőként közölte az 1803-17 közötti évekből származó ún. Pallavicini-terveket, melyek az épület első építési periódusát dokumentálják. Ekkor kezdték el a külső homlokzatok és a tető helyreállítását Fodor László és Czagány István tervei szerint, melyhez felhasználták Kéri Zoltán korábban készített kiviteli tervét is. A helyreállításkor változatlanul hagyták az 50-es években épült szerkezeti konstellációt. Az újjáépítés nem terjedt ki az udvarra és a belső terekre.

1994-97 között Altmann Julianna régész (BTM) feltárta a palota területére eső egyko-

A budai királyi vár épületei (1789)

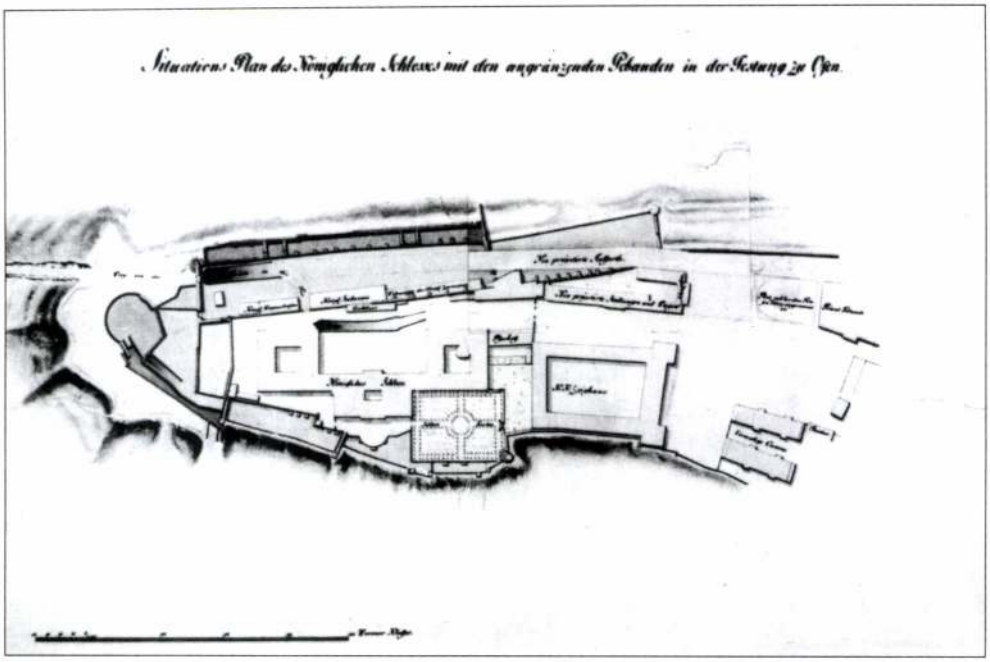

Potzner Ferenc

A SÁNDOR-PALOTA ÚJRASZÜLETÉSE

„A XVIII. század kezdte felismerni azt, hogy a térbeli mellett a természetnek is megvan a maga időben kibomló, valóságos története…" (Szentkirályi Zoltán: A térművészet történeti kategóriái, 1967)

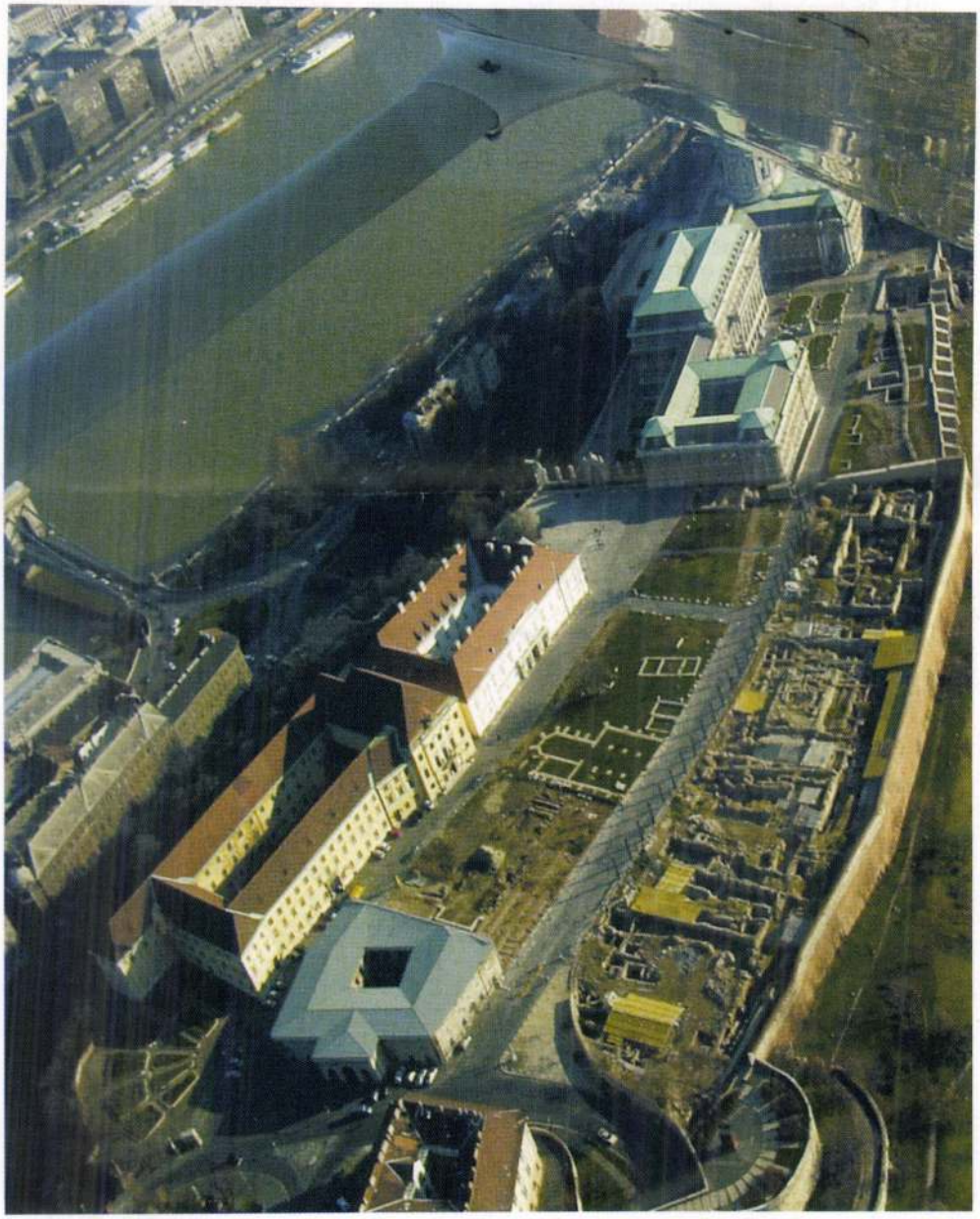

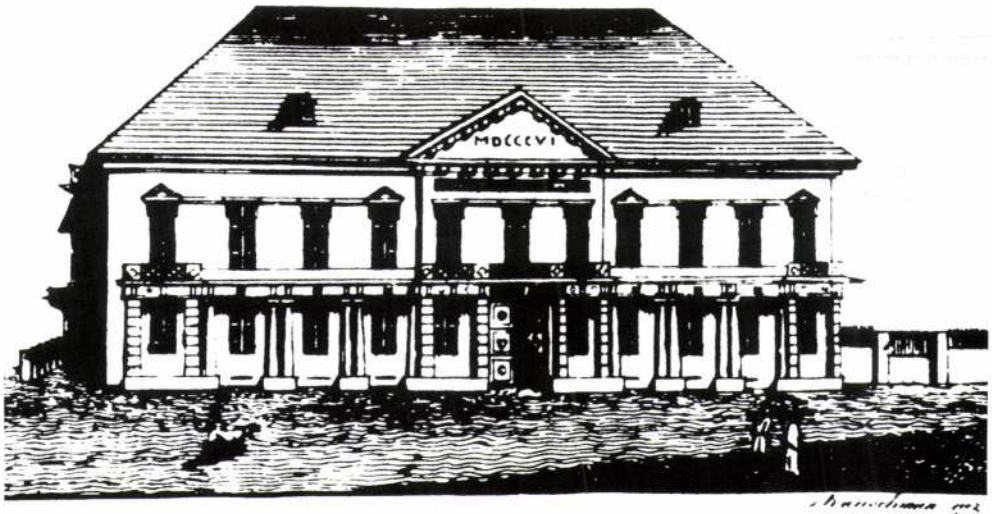

A palota legkorábbi rajzos ábrázolása fametszeten 1809-ből
Készítette Rauschmann János a Rösler Kalender részére

– az épület *eredeti térstruktúrájának* mind teljesebb, mind hitelesebb rekonstrukcióját valósítsuk meg. A funkcionális elrendezést így a palota térrendszere, a hozzákötődő államigazgatási hagyomány és a kabinetiroda igényének egyidejű figyelembevétele alakította. A külsőben a minél hitelesebb korai állapot, ill. megjelenés visszaállítása, az enteriőrök vonatkozásában a történeti helyiségsor konceptív minőségi másolatainak elkészítése, a hivatali funkcióknál klasszikus modern irodaterek létrehozása volt cél.

A tervezők részéről első lépés volt a források alapos kritikai analízise egy olyan forráskritikai szemlélettel, mely a rendelkezésre álló adat- és forráshalmazt összevetette, felfedezve a kiáltó ellentmondásokat és a megnyugtató azonosságokat, hogy ezáltal tisztább kép alakuljon ki a munka tárgyáról.

Deklaráltan a műemléki helyreállításnak volt prioritása, s ez igen kedvezett annak a „tabula rasa" szemléletnek, mely szerint szerkezeti avultságtól függetlenül minden olyan provizóriumot, falat, födémet el kell bontani, mely nincs a „helyén" és akadályozza a palota teoretikus helyreállítását. Ebben az aspektusban ez a rekonstrukció különbözik a palotát érintő minden előző helyreállítási kísérlettől.

A tényleges építés bontással kezdődött. A tetőszerkezet, a záródödémek, majd egyes falak, provizóriumok elbontása után az épület úgy állt, mint egykor 1804 körül, vagy a kiegyezést követő miniszterelnökségi periódusban, amikor teljes emeleti mennyezetét és tetőszerkezetét cserélték Ybl Miklós közreműködésével.

Az eredeti falstruktúra „kibontása" időben egybeesett a kiviteli tervek készítésével, nem kis feladat elé állítva tervezőt és kivitelezőt egyaránt. Ez a paralell jelleg volt az újraépítési folyamat specifikuma: naponta kellett reagálni az előálló problémára, így a tervezés és kivitelezés korrekciója az építkezés végéig megmaradt. Tervezői szempontból ez a problémamegoldási mód a rekonstrukció sajátossága, s fontos köze van a hitelességhez.

A visszabontások utáni csupasz szerkezeti váz sok helyütt megerősítésre szorult. Az épület falait rejtett vonórúdrendszer fogja össze, többnyire a födémek tartományában. Eredmény, hogy a volt istálló hevederes, csehsüveg-boltozatsoros csarnokterét sikerült megmenteni, megtartva az eredeti boltozatokat, tartóoszlopsorokat.

Komoly feladatot jelentett az épület installációs rendszereinek vezetése, elrejtése. Keresztmetszeténél fogva ez főként a légtechnikára igaz, mely majd minden helyiséget érintett, s a földszinten a régészeti leletek miatt igen korlátozott volt a padlószint alatti vezethetősége. A megoldást az elszívási oldal földszint feletti boltozatok feltöltéstartományában való vezetése és elosztása

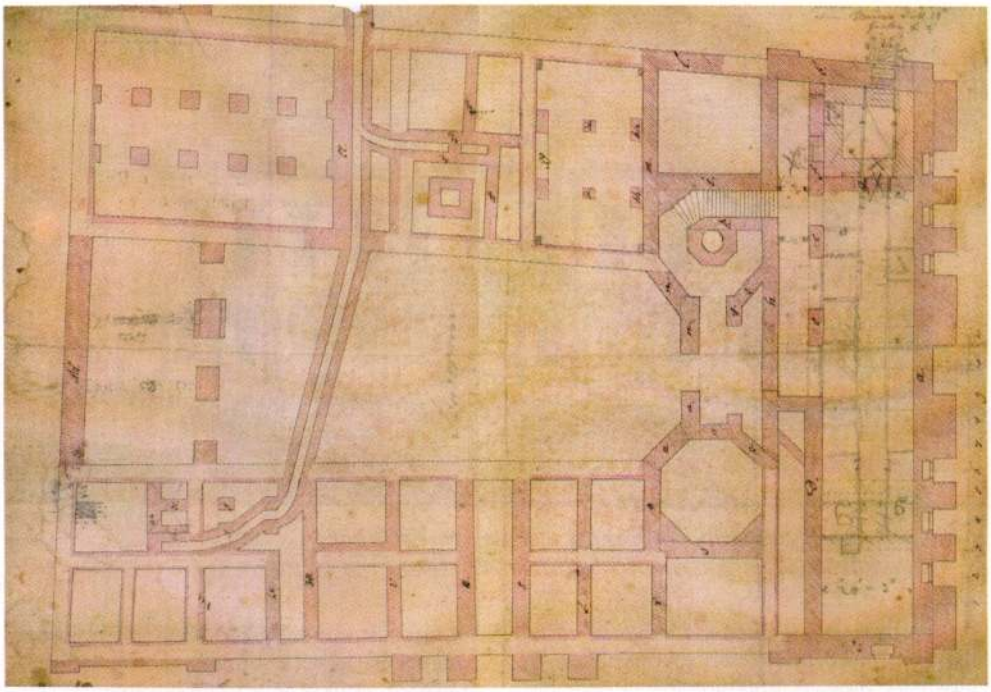

A pince alaprajza az eredeti (Pallavicini) terven

ri ferences kolostor falait, temetkezéseit, ciszternáját. Ezzel párhuzamosan részletes falkutatás és művészettörténeti adatgyűjtés folyt. Farbaky Péter (Hild-Ybl Alapítvány) elkészítette a palota műemléki tudományos dokumentációját, helyreállítási javaslatát. A falkutatás igazolta a kaszárnyákkal kapcsolatos korábbi felismeréseket (Czagány, Pusztai), s teljesen szinkronban volt a Pallavicini-terv pince-, ill. alapozási tervlapjával, mely pontosan mutatja – mint adottságot – a barokk falszövetet, struktúrát, illetve a beavatkozások helyét és jellegét.

Lényegében ezek voltak azok a beavatkozások és kutatások, amelyek a helyreállítás megkezdésekor mint adottságok – esetenként korlátok – és mint lehetőségek jelentek meg, de mindenképpen a kiinduló állapotot jelentették. Összefoglalva: egy külső homlokzatában helyreállított, ugyanakkor szerkezeti értékében avult záródödémmel, vegyes tetőszerkezettel, sok helyen nagyon rossz falállaggal rendelkező szigeteletlen épület, melyet a régészeti feltárás folyamán az alapfalai tartományában keresztül-kasul fúrtak.

1999 végén a Budai Várgondnokság Kht., tárgyalásos közbeszerzési eljárást követően, megbízta a KÖZTI-t a teljes körű helyreállítás terveinek elkészítésére. A megbízás tárgya a Sándor-palota műemléki helyreállítása volt a miniszterelnök és kabinetirodája elhelyezésére.

2000 januárjában, amikor a kezdő funkció már ismert volt, a palota bejárását követően disputát szerveztünk az egykori karmelita kolostorban műemléki szakemberek, művészettörténészek, építészek részvételével. Itt néhány résztvevő egy mai reprezentáció megvalósítását tartotta kívánatosnak a belsőben, a többség azonban a palota történeti forrásokra támaszkodó helyreállítása mellett érvelt. A beszélgetés a hitelesség mibenléte körül folyt. A főbb felmerülő kérdések a következőek voltak: Lehet-e hiteles egy másolat? Lehet-e hiteles egy XXI. századi installáltságú irodaépület, nem válik-e kulisszává a rekonstruált enteriőr? Hiteles-e a héj szemléletű – külsőben történeti, belsőben modern – helyreállítás? A végső válasz e kérdésekre a helyreállított épületben rejlik.

A tervezés során arra törekedtünk, hogy – összhangban a használati követelményekkel

Egy hónapot csúszik a Sándor-palota átadása

Két és fél milliárdba kerül a felújítás – A tükörterem ad helyet a majdani kormányüléseknek

Hamarosan véget ér a budai Várban a Sándor-palota újjáépítése, ahol a miniszterelnöki és kabinetiroda kap majd helyet. A rekonstrukció határideje 2002. március 15-e volt, az átadás azonban előreláthatóan egy hónapot csúszik. A munkálatok összköltsége 2,5 milliárd forint.

Dudás Éva

A Sándor-palota újjáépítéséről először 1993-ban határozott az akkori kormány, de pénzhiány miatt a kormányzati negyed kialakítása meghiúsult. Az épület helyreállítását 1997-ben kezdték, ám leendő funkciójáról akkor még nem döntöttek. 1999-ben határozott a kormány, hogy az épületben a miniszterelnöki kabinet kap majd helyet. A rekonstrukció 2000 augusztusában indult, az újjáépítés határideje 2002. március 15-e volt. Az átadás előreláthatóan egy hónapot csúszik, mert a téli hónapokban nem tudtak olyan ütemben haladni a munkálatokkal, ahogy tervezték.

Potzner Ferenc, a Sándor-palota vezető tervezője elmondta, hogy már csak az utolsó simításokat kell elvégezni az épületen, ám éppen ezek a legidőigényesebb feladatok. A falak ugyanis még sok helyen nedvesek, így nem tudják a díszítőelemeket, burkolatokat rögzíteni. A befejező munkák során teszik majd fel a biztonsági kamerákat, és a bejáratok elektronikus rendszerét is ekkor helyezik üzembe. A palota jelenleg kialakított térrendszere nagyjából megegyezik az eredeti terekkel, de a helyiségek nem minden esetben töltik majd be ugyanazt a funkciót, mint korábban. Kivételt képeznek ez alól a történeti terek, ahol mindent ugyanolyan formában állítanak vissza, mint az egykori palotában.

Bár néhány kiegészítés még hiányzik az épület külső falairól, bent, a kockakővel burkolt fűthető udvaron már szinte minden készen áll. Egyedül a Neptun kút nincs még a helyén, de a szobor már elkészült, és a helyszínen vannak a medence vörös márványkövei is. A déli bejárattól csigalépcső fut a kormányzati helyiségekhez. A falakat borító homokszínű műmárvány és a mennyezet stukkószerű díszítése már jól látható.

A szobát, ahol Teleki Pál miniszterelnök 1941-ben öngyilkos lett, tanácsteremmé alakítják

Fotó: Czagány Balázs

A legtöbb helyiségben falikárpit idézi a múlt századi hangulatot. A kormányfői iroda fala ezüstösszürke árnyalatot kapott, nem így a miniszterelnöki pihenő, ahol az arany és a sötétebb színek dominálnak. Az eredeti tervektől eltérően a palotában nem alakítottak ki miniszterelnöki rezidenciát, csupán egy pihenőt, melynek három szobája egymásba nyílik, szinte közvetlen szomszédságban a miniszterelnöki irodával. A világítás még mindenütt hiányzik, de már készen vannak a fából, bronzból és kristályüvegből készült csillárok. A tükörteremben, vagyis az eljövendő kormányülések színhelyén a tükörtáblák már a helyükön vannak, a szomszédos Mária Terézia Teremből nyíló Gobelin Terembe pedig egy Magyarország és a Kárpát-medence természeti értékeit, tájait, állat- és növényvilágát bemutató gobelinsorozat kerül. A diplomáciai fogadások, aláírások a palota északi felében kialakított teremben történnek majd. A palota padlásterében raktárakat és kisebb irodákat alakítottak ki, az egykori istálló pedig – hasonló funkciót betöltve – garázzsá alakult. A szoba, ahol Teleki Pál öngyilkos lett, tanácsterem lesz.

A Sándor-palota helyén az 1260-as évektől a ferencesek kolostora állt, melynek lakói az 1500-as években hagyták el az épületet. Az ingatlant 1803-ban vásárolta meg gróf Sándor Vince, aki részben lebontatta az épületeket, és helyükre klasszicista stílusú palotát építtetett, valószínűleg a bécsi Aman János tervei szerint és Pollack Mihály közreműködésével – mondta el Szamkó Katalin a Budai Várgondnokság Kht. ügyvezető igazgatója. 1867-ben már a Pallavicini családtól vásárolta meg az állam miniszterelnökségi palota céljára, ám hivatalosan csak 1881-től töltötte be ezt a funkciót. Az épület a második világháborúban erősen megrongálódott, délnyugati sarka romba dőlt, s a nyolcvanas évekig üresen állt nyers téglahomlokzataival. Ekkor a Világörökség részeként nyilvántartott épületnek csak a homlokzatait állították helyre, teljes rekonstrukciója pedig – melynek összege 2,5 milliárd forint – előreláthatóan április közepén fejeződik be.

Ma Nemzeti-jegyeket sorsolnak

(MH) Ma este, az M1 műsorában fél hét előtt az egykori adakozók és a téglajegyek vásárlói között százhuszonötször két darab jegyet sorsolnak ki a Nemzeti Színház március 15-ei nyitó előadására.

Vendégségben Magyarországon

(MH) Ma indul a Thália Színházban a Vendégségben Magyarországon című színházi fesztivál tavaszi programja, melynek keretében határon túli magyar teátrumok mutatkoznak be. Ma és holnap este a Temesvári Csiky Gergely Színház művészei Ionesco Lecke című darabját adják elő a Thália Színház régi stúdiójában. Rendező: Victor Ioan Frunza. A főszerepeket Balázs Attila, Tokai Andrea és Magyari Etelka alakítja. Szerdán és csütörtökön ugyancsak a temesvári társulat lép fel Stein–Bock–Harnick: Hegedűs a háztetőn című darabjával. Az előadást Vas Zoltán Iván rendezi. Tevjét, a tejesembert Horányi László, az Esztergomi Várszínház direktora adja.

Magyar néző – a Kortárs Kiadó új sorozata

(MTI) Magyar néző címen indított sorozatot a Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány és a Kortárs Kiadó. A magyar néző címmel 1777-ben jelent meg Bessenyei György író, filozófus tanulmánya a magyar kultúra korabeli állapotáról, majd 1939-ben Cs. Szabó László író, esszéíró, kritikus is e címet adta Magyarország helyzetét elemző könyvének. A sorozat a tervek szerint évente hat kötettel gyarapodik. Az első két kiadvány bemutatóját kedden tartják a Batthyány Alapítvány konferenciatermében. A nemzetiségi törvényjavaslat országgyűlési vitája, 1868 című kötet Schlett István válogatásában, előszavával jelenik meg. A Mikszáth Kálmán Fény- és árnyképek, Politikai karcolatok című kiadványhoz szintén a kötet összeállítója, Alexa Károly írt előszót.

POTZNER Ferenc újságcikk

A kormány is megkapja bizonyítványát – ezúttal azonban nem egy, hanem négy év munkája kerül terítékre. Az osztályozás előtt a Political Capital kutatóintézet közreműködésével az egyes miniszterek ténykedését vesszük nagyító alá. Most aztán kiderülhet, ki hogyan látta el kormányzati feladatát.

Az erős ember és a hivatalnok

A „MEGALVADT STRUKTÚRÁK" és a szocialista beágyazottság ellen harcot indító Fidesz, előre sejthető módon, nem akarta a véletlenre bízni, hogy mi történik a lassan változó, ugyanakkor stratégiailag fontos titkosszolgálatok területén. A tárca nélküli miniszteri posztra Kövér Lászlót nevezte ki a miniszterelnök, minden bizonnyal azzal a meggyőződéssel, hogy a Fidesz csak akkor válhat az MSZP ellenpólusává, ha kialakítja a maga klientúráját, és mind a vagyoni háttér nagyságában, mind az informális kapcsolatok működtetésében felveszik a versenyt a szocialistákkal. Ebből az is következett, hogy a hosszú távra berendezkedni kívánó Fidesz nem lehet meg a titkosszolgálatok területén elért változtatások nélkül.

„Akkora tisztogatást az államapparátusban és a médiában, amekkorát a Horn-kormány mindjárt sebtiben 1994-ben véghezvitt, sem 1990-ben, sem 1998-ban senki még csak tervezni sem mert, nemhogy végrehajtotta volna."

(Kövér László, Magyar Nemzet, 1999. november 22.)

A miniszterelnök feltétlen bizalmasaként ismert Kövér László jelölése egyértelműen mutatja, mennyire fontosnak tekintették a polgári titkosszolgálatok feletti ellenőrzést. Az ellenzéki pártok nem fogadták lelkesedéssel a kinevezést, mert Kövér személyiségét paranoiásnak

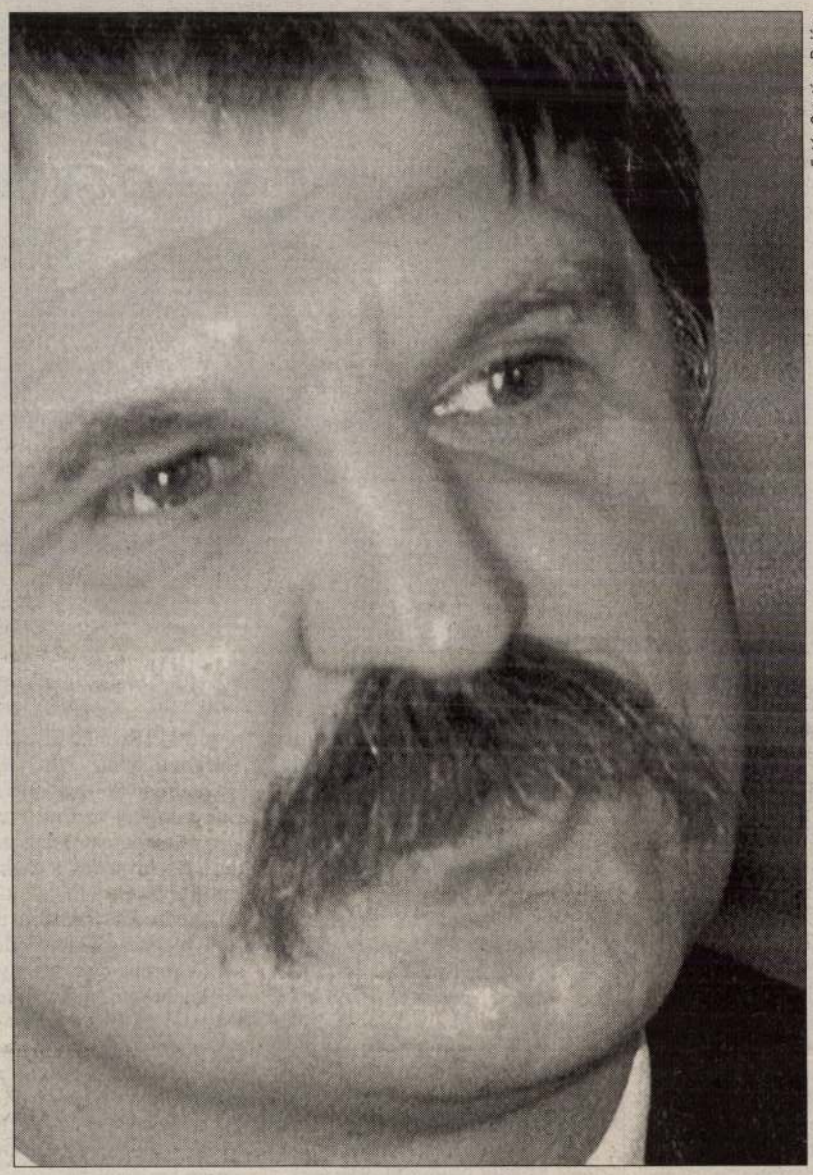

Fotó: Czagány Balázs

Kövér László miniszter (1998. július–2001. április)

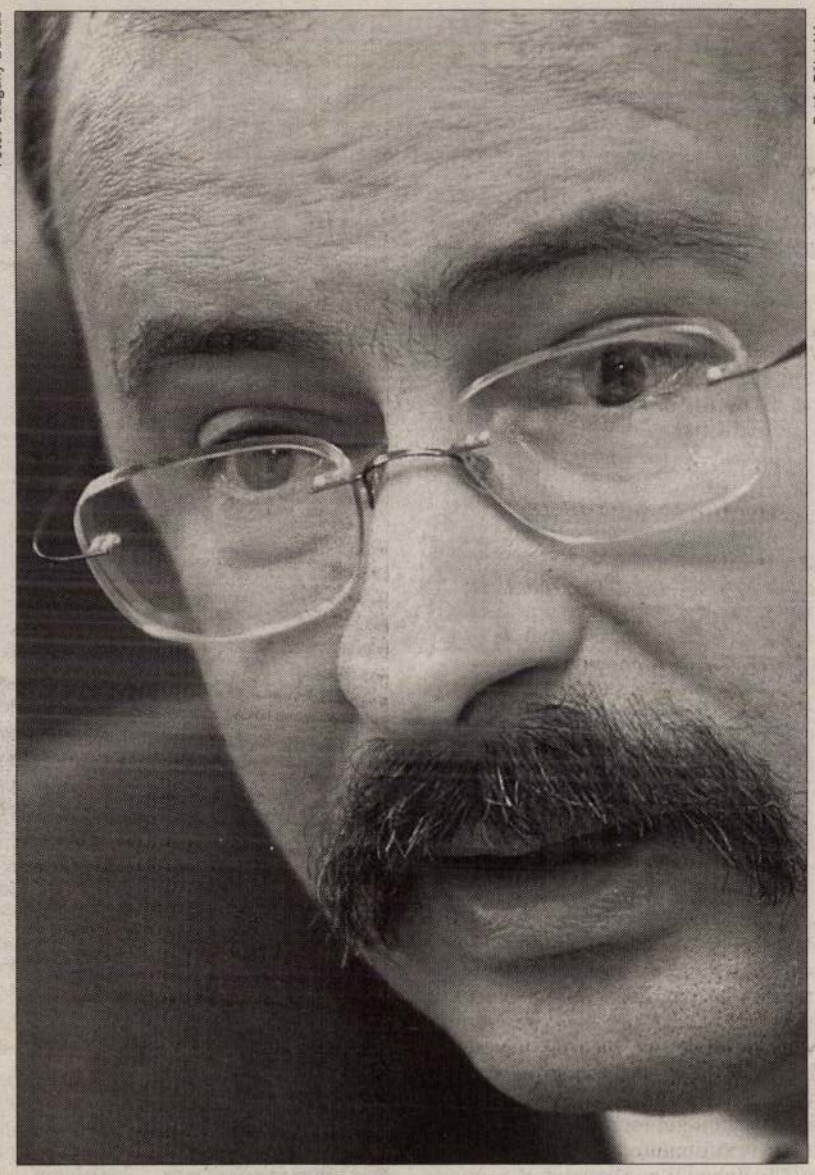

Fotó: Pélyi Nóra

Demeter Ervin miniszter (2000. május 2.–)

POTYÓK TAMÁS – festő

Hajdú-Bihari NAPLÓ SZOLGÁLTATÁS 199

TÁRLATAJÁNLAT

Izmusok és vonzódások mai ecsettel

Potyók Tamás nemcsak diplomája szerint festőművész, sok bizonyító erejű kép került már ki a műhelyéből. Elvégezte a mesterképzőt is, tehát hét esztendőn át töltekezett felső szinten az ismeretekkel – s nemcsak azért, hogy tisztába jöjjön e művészet mesterség részével. (Tehetsége ápolásához, kibontakoztatásához korábban hozzájárultak a debreceni Medgyessy-kör foglalkozásai is.) Képei fölöttébb színpompásak, összhatásuk az impresszionizmust juttatja eszünkbe.

A századelő osztrák festője, Gustav Klimmt művei imponálnak neki leginkább, szereti a legtöbb holland piktort, csakúgy, mint a francia Claude Monet-t, akinek művészetéből a felületkezelés nyűgözi le leginkább. Róla szólván a pointillizmust is föl kell emlegetnünk mint termékenyítő-ihletadó irányzatot. Mindannyiszor beismeri az ihletést, de sajátjává éli mind tárgyát, mind pedig a stílust. Egyre inkább igaz rá: az ember rápillant egy kiállítás képeire, s messziről kiválasztja az ő festményét, festményeit, van már téveszthetetlen jellegük, Potyók-lelkük.

Régi, bevált témák, fogások kezverednek nála az új, merész megoldásokkal, modern zamatokkal, aspektusokkal – nála ebben fejeződik ki az önkeresés, így képeződik le – szó szerint is – a kísérletezés korszaka. A szokatlan frigyre lép a megszokottal, az ismerőssel, a saját elem a már meglévővel, eltanulttal. Tetszeni akar, ezért választ populáris témákat is (tájat, női aktot), ezért a módfelett festői, olykor már csaknem behízelgő színhasználat, megfogalmazás. (E. S.)

(Potyók Tamás kiállítása szeptember 30-ig látható a debreceni Mű-Terem Galériában – Kossuth utca 3.)

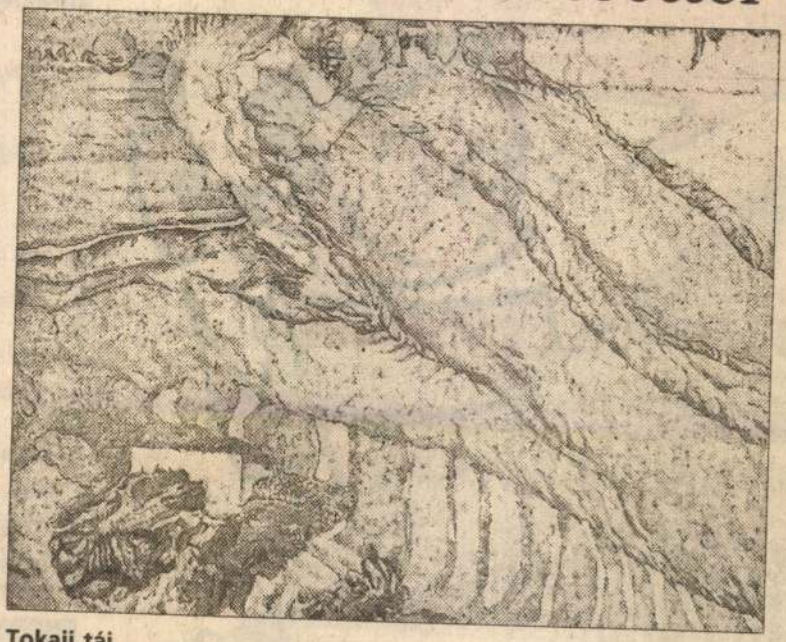

Tokaji táj

MI SEGÍTÜNK

Érvényes a megjelenést követő egy hétig.

A hirdetés szövege (max. 15 szó):

.....

.....

.....

.....

.....

a fenti szövegben tudomásom szerint félrevezető, n

Név:.....

Lakcím:.....

Hirdetését feladhatja a hirdetési szelvényen a kiadób
rózsaszín postautalványt mellékelve a következő cím
Az Ön hirdetését a beérkezést követő héten **kedden**
A jeligés hirdetésekre érkezett válaszokat a hirdetés

SHERATON BÚTORHÁZ

Olasz étkező-, nappali- és hálószoba-garnitúrák
Hálószoba
már 280 000 Ft-tól **20%**
engedmény a megrendelt és a készleten lévő bútorokból.
Debrecen,
Boldogfalva u. 15–17.

514765/1H

A 2
b

Remake vagy műemlék?

A Sándor-palota helyreállítása

A Sándor-palota újjászületett. Egyelőre azonban nem tudni, hogy az új kormány milyen célra kívánja felhasználni az előző által a miniszterelnök és szűk kabinetje számára helyreállított, felszerelt és berendezett épületet. A legutóbbi javaslatok szerint a köztársasági elnöknek kellene elfoglalnia a palotát

Ritoók Pál

1

Remake is, meg műemlék is, de főként az ezredforduló belsőépítészetének egyik jelentős darabja. Eredetileg arisztokrata városi palotának épült. 1851–56 között a helytartó, Albrecht főherceg használta, 1867-től a miniszterelnökség kapott benne helyet. Ezáltal nemzeti és politikai jelképpé vált, történelmi események helyszíne lett. Itt lőtte főbe magát Teleki Pál 1941-ben, s innen menekült a németek elől Kállay Miklós 1944-ben.

1985–86-ban helyreállították a Sándor-palota külsejét, annak díszítéseit, elfogadva az 50-es évek állagmegóvó újjáépítésének pontatlanságait. Az elpusztult homlokzati relief helyére Melocco Miklós műve került. Ezután a Patyomkin-házként belül nyersen hagyott, részben romos terekben néhány képzőművészeti kiállítást rendeztek. Ma a Sándor-palota helyreállított és rekonstruált protokoll termek sora és csúcstechnikával felszerelt irodaház.

A palota története

A palota helyén a középkorban 13. századi eredetű ferences kolostor állt.

Buda visszafoglalása után a kolostor romjai fölött két laktanya épült a 18. században. Ezek falai felhasználásával épült a Sándor-palota 1806-ban. Az építtető házaspár a lovas bravúrjairól híres Sándor Móric apja, Vince gróf és felesége, a jótékony cselekedeteiről ismert Szapáry Anna. A palota terveit Zádor Anna szerint a bécsi Johann Aman készítette, a kivitelezést pedig Pollack Mihály irányította. Így számos részlet kialakítása Pollack nevéhez kapcsolható.

A terület mindig kitüntetett volt. A budai Várban, a királyi palota közelében, közvetlenül a 18. századi Zeughaus (katonai szertár) mellett építkezni kiváltságos helyzetet jelentett a 19. század elején is. A palota gazdagon tagozott fő homlokzatai délre, a Zeughausra, illetve nyugatra, a mai Szent György térre néztek. Keleti homlokzatát mindig mostohábban kezelték. Az építéskor ez érthető volt, hiszen akkor a ma gyönyörű dunai panoráma helyén a pesti oldalon észak felé homokos pusztaság, az Újépületnek nevezett hatalmas kaszárnya, a folyó közelében raktárak, délre a kiépülőben lévő Lipótváros terült el.

1984-ben Pusztai László művészettörténész találta meg Bécsben a legfontosabb forrást, az épületre vonatkozó tervcsomagot. A rajzok egy része feltehetően a palota eredeti tervei később rávezetett feliratokkal, megjegyzésekkel, a többi az 1817–21 közötti átalakításokra vonatkozik. Ekkor a palota délkeleti részéhez emeletes télikertet toldottak, s a dunai szárny egy részére második emeletet húztak. A keleti szárny egyenetlensége egészen addig megmaradt, amíg Budapest ostroma után a romeltakarítási munkák során el nem bontották a második emeletet.

1822-ben, már a fenti átalakítások után készítette Franz Schams Buda város leírását. Művében hosszabb részt szentelt az akkor legszebbnek ítélt magánpalotának, amelyet alkalma volt belülről is megtekinteni. Írása alapvető forrás az épület történetére vonatkozóan. A rekonstrukció tervezői különösen az egyes helyiségek színezését illető megjegyzéseit tekintették mértékadónak.

A Schams-féle leírás szerint a magánszféra terei (pl. fürdő, háló) a nyugati, illetve (sátorszoba, dohányzó) a keleti szárnyban

1. Nappali
2. Konyha
3. Télikert
4. Hálószoba
5. Terasz
6. Konyha légtere

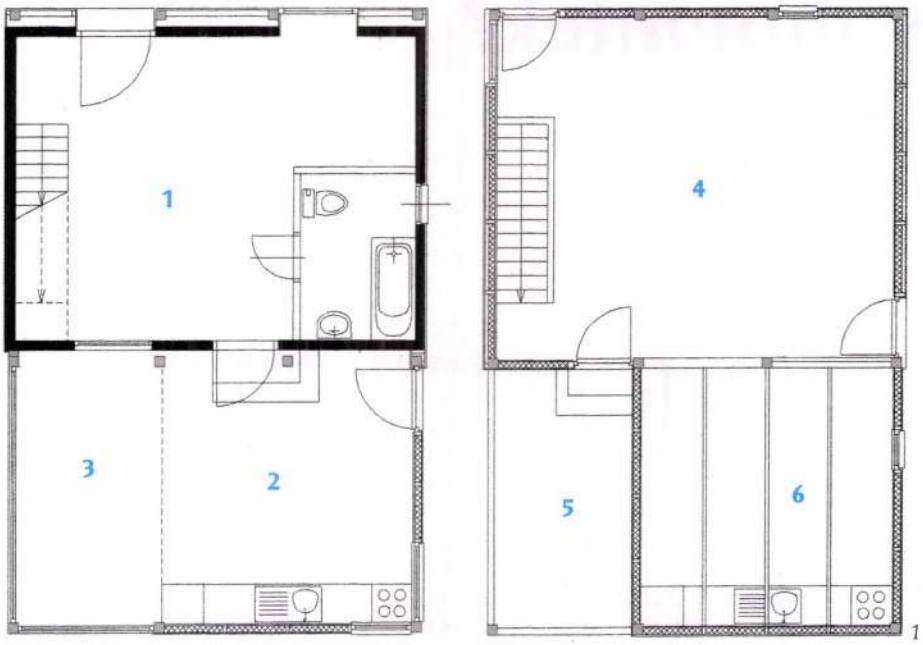

1

2

1. Földszinti és emeleti alaprajz
2. Az oldalhomlokzat részlete
3. A hátsó homlokzaton tetten érhető a tervezett esetlegesség: az alsó nyílások még az eredeti faház osztását követik, a felsők ettől eltérnek
4. A könnyűszerkezetes kialakításnak és természetesen a különös gondosságnak köszönhetően a ház zöld környezete megmaradt

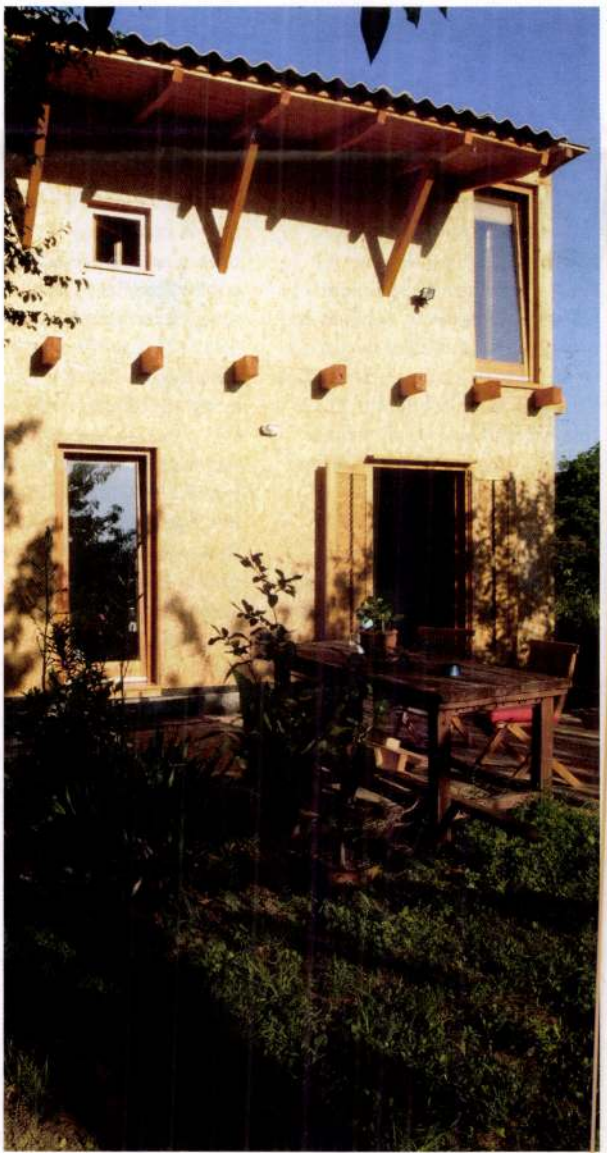
3

4

Irodadesign ma és holnap

Nemcsak a divat, vagy legalábbis nemcsak a design divatja miatt változnak az irodatervezés trendjei, sokkal inkább a cégek felépítésének, szervezetének fejlődése miatt, vagy legalábbis a cégimage-ek divathullámzásai miatt. Az iroda elrendezése, bútorai és építészeti színvonala a cég kultúrájának részévé válik, és a dolgozók céghez való kapcsolatában, otthonosságérzésében is meghatározó szerepet játszik. Még alig néhány évtizede jellemzően hierarchikus felépítésűek, merev rendszerűek voltak, és a szoros ellenőrzést tartották elengedhetetlennek a cégek, a huszonegyedik században a sikerre orientált, rugalmasan szerveződő, személyes felelősségre koncentráló cégfelépítés hódít. A dolgozók egyre függetlenebbek, önállóbbak és felelősségteljesebbek. A modern telekommunikáció és az információs technológia időben és térben függetlenebbé tette a munkavállalókat, főleg az internet, multimédia, tanácsadó, ügyvédi és könyvvizsgálói területeken. Bár ez feleslegessé nem teszi az irodát – sőt a munkatársakkal és a céggel való tényleges találkozóhely fontosabbá válik, mint valaha –, az irodák szervezését, berendezését átalakítja. Mivel sokan dolgoznak az irodán kívül – kijárnak ügyfelekhez, vagy otthon dolgoznak – a kilencvenes évek elején elterjedt az úgynevezett desk-sharing, vagyis a közös munkahelyhasználat. Ez nyilvánvalóan csökkenti a költségeket és javítja a helykihasználást. Egyre kevésbé válik el a munka és a szabadidő, az irodákban is helyet kap a pihenés, a spontán eszmecsere, az étkezés és a rekreáció.

A döntéshozatalban egyre fontosabbá válik a személyes megbeszélés, a tárgyalások, munkaértekezletek súlya nő, minden statisztika azt mutatja, hogy a dolgozók egyre több idejüket töltik tárgyalással, továbbképzéssel, munkamegbeszéléssel, és egyre kevesebbet a saját íróasztaluknál. Míg 1995-ben a kommunikációra szánt terület csak 13 százalék volt átlagosan az irodán belül, a legújabb irodatervezési trendek azt mutatják, hogy 2005-re ez elérheti a 30 százalékot.

A nyílt és zárt térszervezés vegyítése és az üvegfalak transzparenciája nemcsak a hierarchiamentes vezetési stílus szimbóluma, de segíti a kommunikációt. Friss tanulmányok azt mutatják, hogy még ma is az átalakítások 80 százalékát azért végzik, hogy a személyes kommunikációt megkönnyítsék. A modern vállalatoknál évente átlagosan a munkahelyek és a munkavállalók 25 százaléka cserélődik. A szakszerű irodatervezés és berendezés akár 30 százalékkal is csökkentheti az átalakítások költségét.

Mindezen trendek egy-egy cég konkrét irodakialakítása során más és más súllyal jelentkeznek. A cég funkcionális egységeinek, működési rendszerének ismeretében kell az irodát berendezni, megszervezni és az arculathoz igazítani.

Csanády Pál

A cikk a Bene Budapest Kft. támogatásával készült

1–4. A Tükörterem látványa, és a mennyezet, a tükrös fal és a padló terve. A neoempire, hajdani bálterem közepét modern, jól felszerelt, sokszemélyes tárgyalóasztal foglalja el, körülötte empire székek másolatai

1

A tervezők az épület többi részében hatékony irodaházat kívántak kialakítani. Azonban bizonyos helyeken megjelenik az épület korábbi történetének – a nyugati bejárat két oldalán fekvő helyiségekben – kiállításszerű vagy akár – a kocsiszínben és a keleti szárnyban – in situ bemutatása is. A gépészeti és kiszolgálóhelyiségek a pincébe és a tetőtérbe kerültek.

Miért érdekes a Sándor-palota helyreállítása és történeti tereinek rekonstrukciója?
Mert ismét kiélezetten felveti a műemlékvédelemben fontosnak tartott hitelesség kérdését, s ezzel szakmai vitára ingerel.
Mert arról tanúskodik, hogy a műemléki helyreállításoknál szükséges speciális kivitelező-ipar színvonala örvendetesen emelkedik.
Mert a szakemberek igyekezete és odafigyelése a megbízó olyan mértékű nagyvonalúságával párosult, amelyre néhány külföldi cég, főleg bank vagy nagyon kevés állami műemléki megbízás kivételével sajnos nincsen példa.
Mert a történeti terek berendezése során közgyűjtemények raktáraiban eddig romokban lévő, porosodó műtárgyak (bútor, festmény, kályha stb.) kerültek restaurálva ha nem is eredeti, de méltó helyükre, ahol jelenlétükkel régebbi korok illatát árasztják a még nagyon új-szagú termekben.

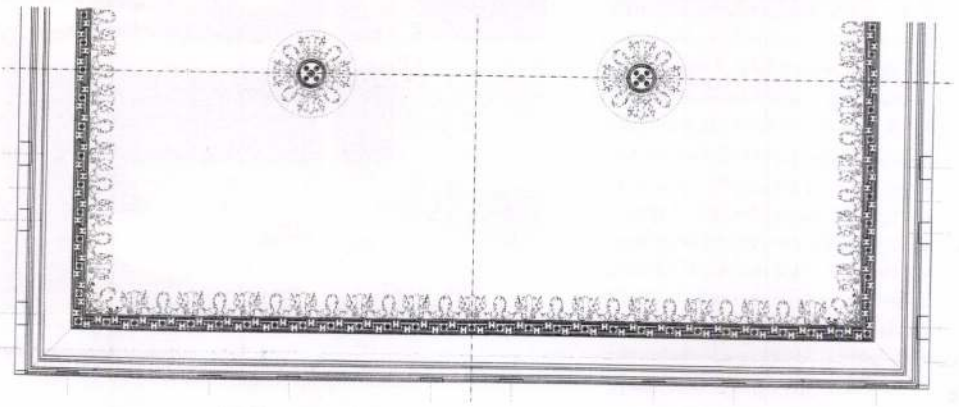

2

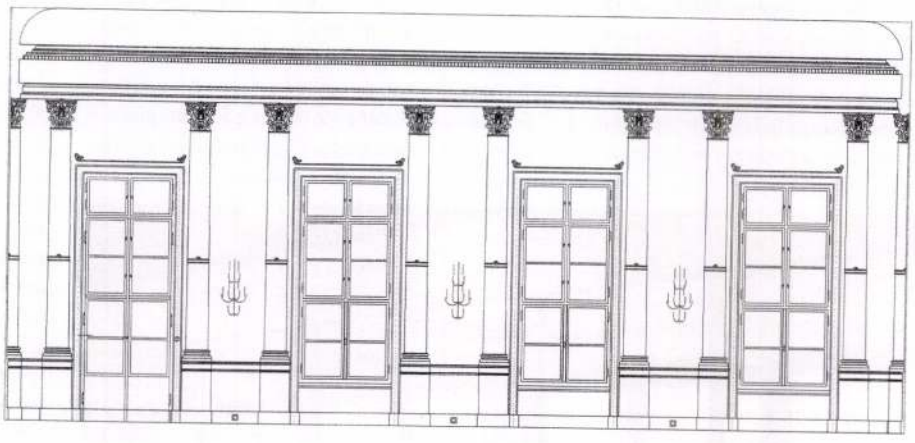

3

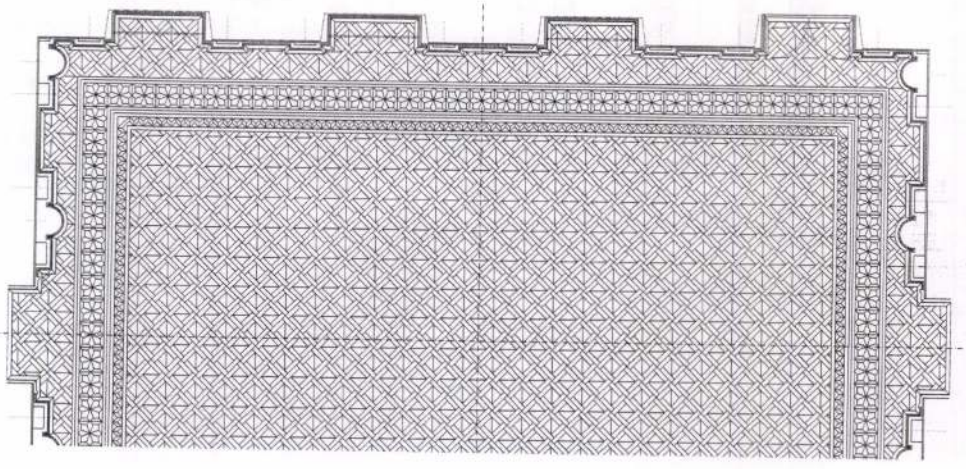

4

1

2

1. A Mária Terézia-teremnél az Ybl-féle állapot fényképeit vették alapul, a Szovjetunióba hurcolt gobelinek helyett Habsburgok portréi kerültek ide

2. Miniszterelnöki dolgozó. Ez és a környező szobák a Hikisch-féle megoldásokat idézik. A falon nagy magyar politikusok portréi

3. Plenáris ülésterem. Az északi szárnyban ez az új tér született, melyett a 19. századi, és a Sándor-palotában is előforduló enteriőrtípus, a sátorszoba ihletett

4. Keresztmetszet az udvaron keresztül

5. Empire Kisszalon: az empire jellegű bútorzat és faltagolás felett az Ádám-palotából származó, neoreneszánsz Lotz-pannók

dek alatt a palota bútorzata többször kicserélődött. Igazán jelentős változás azonban csak a miniszterelnökség beköltözésekor történt. Ekkor Ybl Miklós tervei szerint részben felújították a korábbi belső tereket, részben a kor ízlése szerint új, historizáló enteriőröket alkottak. 1875-ben ugyancsak Ybl tervei szerint alakították ki a Mária Terézia- és a Gobelintermet. A reprezentatív terek részletformái az akkori igényeknek megfelelően a Mária Terézia korát idéző pompás osztrák barokk világát idézték fel. A historizáló neobarokk formálás a korábbi alakjukat nagyrészt megőrző terek bizonyos részleteiben is megjelent. Lehet, hogy Ybl szükségszerű szerkezeti változtatások során kényszerült ezekre a beavatkozásokra.
Ybl öntöttvas lábakon álló teraszt emelt az egykori télikert helyére. Ezt 1942–43-ban átépítették és kibővítették Dereskei Fodor Lajos tervei szerint.

A Sándor-palota legjelentősebb 20. századi átalakítását Hikisch Rezső tervezte és vezette 1927–28-ban. Ekkor neoempire jelleget adott a reprezentatív enteriőröknek.
Az építészetben a neoempire és a neoklasszicizmus a historizáló neobarokk és a szecesszió mellett az 1900-as évek elejétől jelentkezett, majd erősödött részben a háború előtti premodern, illetve az art deco egyik alkotóelemeként. Az 1920-as években egyre nagyobb teret hódított az európai építészetben és lakásművészetben. Magyarországon a régi-új stílus megjelenésével egybeesett a nemzeti stílus és a szecesszióval szembeállítható, „lakható" belsőépítészet keresése, amely a háború után egyik alternatívája lett az ismét újraéledő neobarokknak is. Mindehhez társult, hogy megindult a neostílus hazai forrásvidékének, a magyar klasszicizmus építészetének egyre módszeresebb kutatása (Bierbauer, Rados, Zádor). Egyre több, már műemlékként számon tartott empire-klasszicista épületet újítottak fel úgy, hogy a tervező az eredeti megjelenés visszaállítására-folytatására törekedett.

Mit kellene rekonstruálni?
A tervezők összetett feladattal találták magukat szemben. Mit kellene rekonstruálni és melyik korból? Ami fontos történeti vagy művészi értéke miatt, de kevés adat áll rendelkezésre, vagy amit könnyebb helyreállítani, mert jobban dokumentált? Lehet-e hitelesen rekonstruálni egy nagyrészt teljesen megsemmisült belsőt? Nem becsületesebb és csábítóbb-e egy építésznek teljesen függetlenedni a töredékes múlttól, és a palota belsejének megtervezésekor kiélni önmegvalósító vágyait?

Az elvek
A műemlékvédelem elvi alapvetéseit nemzetközi konferenciákon chartákban fogalmazták meg a szakemberek. A sokat emlegetett 1964-es Velencei Chartától több ponton eltér a Krakkói Charta (2000. október 26.). „A műemlék egészének vagy jelentős részének (az épület eredeti stílusában történő) rekonstrukcióját el kell kerülni. A fontos építészeti jelentőséggel bíró egészen kis részek rekonstrukciója kivételesen elfogadható, de csak akkor, ha a rekonstrukció vitathatatlanul pontos dokumentációk alapján készül. Ha az épület megfelelő használhatósága megkívánja, nagyobb térbeli és funkcionális egységek helyreállítása a kortárs építészet eszközeivel elfogadható. Fegyveres vagy természeti katasztrófának áldozatul esett teljes épület rekonstrukciója akkor fogadható el, ha annak az egész közösség önazonosságára nézve van kivételes társadalmi vagy kulturális motivációja."
Ezzel a charta legitimált több, korábban rekonstruált műemléket, illetve együttest (lásd pl. Lengyelországban), valamint a 20. század utolsó évtizedének háborúiból és néhány természeti katasztrófájából tanulva próbált realista módon előre is látni. Az elvi összefoglalások és a gyakorlat (a varsói Királyi Palota, az 1945 után mementóként romokban hagyott drezdai Frauenkirche német egyesítés utáni újjáépítése, az 1960-as években rekonstruált augsburgi városháza, a Szentpétervár körüli cári kastélyok, a tüzek áldozatai: a La Fenice Opera Velencében, a miskolci deszkatemplom vagy a windsori kastély kiégett kápolnája) sokszor eltér egymástól. Ki állapítja meg a kivételes társadalmi vagy kulturális motivációt? Az elv nemes, de nem szoktak népszavazást rendezni egy rekonstrukció kapcsán, s a charta aláíróit sem szokták megkérdezni. A feltételekről helyi műemlékes szakemberek és persze elsősorban a mindenkori megbízó többnyire politikai szándéka és gazdasági lehetőségei döntenek. Így történt a Sándor-palota esetében is.

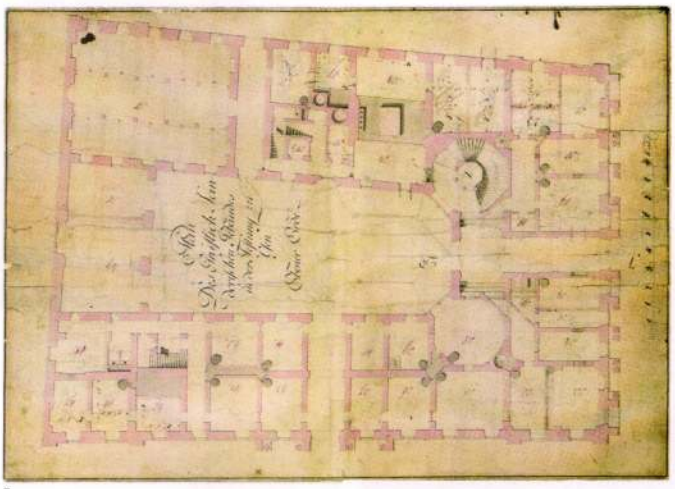

2

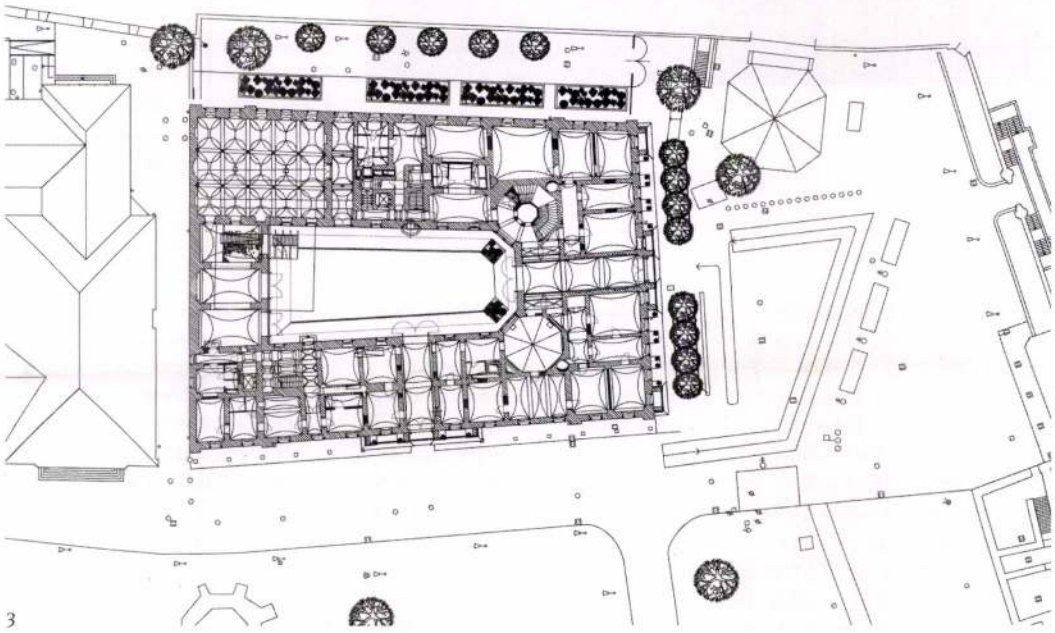

3

4

1. A főlépcsőház nyugati megfelelőjében, a gyönyörű, jávor- és dióparkettájú Kerek Szalonban Engel József 1859-ben készített szobrai méltó helyet kaptak

2. Az épület eredeti terve

3. Jelenlegi földszinti alaprajz a közvetlen környezet ábrázolásával

3. Nyugati homlokzat – „egyértelműbbé vált a fal elvont síkszerűsége, a korszakban általános törtfehér vakolat mellett jól hatnak a Rudolf Alt ábrázolása által igazolható szürkéskék nyíláskeretek és a szürkészöld zsaluk"

kaptak helyet. A nyilvánosság terei (elsősorban a Tükörterem, valamint az ehhez kapcsolódó játékszobák, szalonok, amelyek közül az egyik minden bizonnyal a főlépcsőház nyugati megfelelője, a Kerek Szalon) a déli szárnyban nyertek elhelyezést.

A palota fő dísze a Tükörterem. „Még nagyobb meglepetés, ha belépve áttekintjük a nagytermet. Gazdagság, ízlés és művészet verseng itt az elsőségért, és minden ide belépő idegenben egyértelmű érzést kelt ennyi pompa megpillantása. A falakat csillogó márványozás borítja, a mennyezetet aranyozott faragványok és hasonló festés díszíti, s a tükrök sora a falakon a gyűjtemények számára pompás visszfényt kölcsönöz. A koronázó csillárok, a figurális kandeláberek és hasonlók a megvilágítás által még varázslatosabbá teszik az egészet."

Az istállót a két világháború közötti időben sajtóteremként használták. A mostani helyreállítás ugyanezt a funkciót szánta az oszlopos teremnek.

„Ahogyan itt mindent pompa és kifinomult ízlés határoz meg, úgy az istállót is a szokásosnál nagyobb takarosság jellemzi. Az embert arra csábítja, hogy inkább a lovarda, mintsem a szokásos lóistálló kifejezést használja, amikor a belépéskor egy hatalmas négyszögbe téved, amelynek merész boltozatát két sor toszkán oszlop hordja. Minden lónak nemcsak egy vasból készült, díszesen fonott szénakosár áll rendelkezésére, hanem egy falba épített, simára csiszolt márványkagyló is az abrak számára."

1831-ben a Pallavicini család vette meg a palotát. 1867-ben eleinte tőlük bérelte a miniszterelnökség az épületet, majd megvásárolta. Az eltelt évtize-

Generáltervező: Közti Rt.
Építész: Potzner Ferenc
Építész munkatársak:
Gáspár László, Pottyondy Péter
Szerkezettervező:
Főző Károlyné, Dulácska Endre
Légtechnika: Berzsenyi Zoltán
Hűtés-fűtés: Ács Béla
Erősáram: Hodruszky Ferenc
Gyengeáram: Ritzl András
Közmű: Szalkai Béláné

Környezetrendezés:
Csontos Péter
Belsőépítészet:
MNDP Építőművész Kft.
Belsőépítész:
Magyari Éva, Pazár Béla
Ornamentikarészletek:
Baliga Kornél
Régészeti feltárás: BTM Középkori Osztály, Altmann Júlia
Művészettörténeti szakvélemény: Hild-Ybl Alapítvány, Farbaky Péter

Művészettörténész szakértők:
Dávid Ferenc, Batári Ferenc, Sinkó Katalin, Basics Beatrix, Tóth Antal
Beruházó:
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma megbízásából a Budai Várgondnokság Kht.
Lebonyolító: Főber Rt.
Generálkivitelező: Közév Rt.

Fotó: Zsitva Tibor

kolatait, a formákat és a színeket írott források, építészeti rajzok és főként archív fényképek alapos tanulmányozása után újra meg kellett tervezni és el kellett készíteni.

Külső

Az építész a legarchaikusabb állapot visszaállítását tűzte célul. Sokat finomított az 1955–56-os állagmegóvó és az 1985–86-os külső helyreállítás megoldásain. Egyik legnagyobb erénye, hogy a homlokzat síkjába vonta vissza a korábban túlságosan előretolt főhomlokzati oromzatot. Így a timpanon alatti dombormű is megszabadult egy értelmetlenül fölé nyúló párkánytól. A tervező az eredeti terveket alapul véve csak a főhomlokzat rizalitjai előtt hagyta meg az erkély áttört vaskorlátját, a fennmaradó részeken tömör kőlapok alkotják a mellvédet. Az erkélyt tartó dór oszlopok új darabjait korábban simára csiszolták. Ezeket most felstokkolták, hogy kevésbé üssenek el a néhány megmaradt eredeti homokkő oszloptól. A mostani felújítás során szerencsére le lehetett cserélni az 1985-ben elhelyezett süttői kemény mészkő lábazatot az egykori sóskúti homokkőhöz hasonlóra.
Ugyanígy az 1985–86-os süttői mészkőből készült hangsúlyos szalagkeretezés helyett az ablakok vakolatsíkba helyezett és vakolt, lefestett kőkerettel készültek. Így egyértelműbbé vált a fal elvont síkszerűsége, a korszakban általános törtfehér vakolat mellett jól hatnak a Rudolf Alt ábrázolása által igazolható szürkéskék nyíláskeretek és a szürkészöld zsaluk.
A keleti oldal déli részén a tervező az Ybl-féle terasz felidézése mellett döntött, amely a szimmetria kedvéért az északi rizalit előtt megismétlődik. A karcsú öntöttvas lábakon álló terasz újonnan tervezett, visszafogottan formált kőkorlátja mégis túlságosan súlyos hatású. Szerencsésebb lett volna az Ybl-féle megoldást követve áttört vaskorlátot alkalmazni.
Az udvari homlokzatoknál jobb híján a két világháború közötti fényképek szolgáltak alapul, amelyek nyilvánvalóan nem a legkorábbi állapotot tükrözték.

Belső

Gondos mérlegelés után a palota déli oldalán lévő, legértékesebb, teljesen megsemmisült egykori történeti terek rekonstrukcióját tűzték célul a tervezők. Ezen belül is választani kellett az olykor egyaránt jól dokumentált korszakokból. A palota történeti periódusai közül a három fő korszak, a Pollackhoz köthető empire-klasszicista, az Ybl nevével fémjelzett historizáló-neobarokk, és végül Hikisch Rezső két világháború közötti neoempire-neoklasszicista enteriőrjeit kívánták megidézni. A mai Sándor-palotában leginkább a színekkel sikerült az eltérő részek összhangját megteremteni. A bútorozás és falakra függesztett festmények, a terekben elhelyezett szobrok programja a belsőépítészethez hasonlóan válogatott a múltból, s csakúgy, mint egy-egy átalakításkor az elődök, hangsúlyokat módosított.
A többféle stílus részben az írott források és képi dokumentumok előfordulásával, mint adottsággal indokolható, másrészt a kastélyokban, palotákban megtalálható hasonló történeti tereink „nőtt" vagy szándékolt sokféleségével, aminek eltérő korú és stílusú részeit persze egy-egy felújítás során egy építész-belsőépítész megpróbálta egybehangolni, vagy éppen egy új érdekében teljesen eltüntetni.
Az egykori empire-klasszicista enteriőrök (a Tükörterem, Kerek Szalon) azok Hikisch-féle neoempire állapotához közelítenek. A Tükörterem közepét egy, a modern információs technológia vívmányaival felszerelt sokszemélyes tárgyalóasztal foglalja el, amely körül empire székek másolatai sorakoznak. Az ember sajnálja az egykori gyönyörű báltermet, amelyet már Hikisch Rezső is nagyebédlőként rendezett be.
A gyönyörű, jávor- és dióparkettájú Kerek Szalonban Engel József 1859-ben készített szobrai méltó helyet kaptak. József nádor korábban itt elhelyezett portréjának helyét Pannónia allegorikus alakja vette át. Az előszoba polgári jellegű berendezést kapott.
A Gobelin- és Mária Terézia-terem kialakítása az Ybl-féle állapot fényképeit vette alapul. Az előbbiben a Szovjetunióba hurcolt antik témájú gobelinek helyét a két terem Ybl tervezte átalakításával nagyjából egykorú magyar témájú festmények díszítik. A gobelinek egyike olyan nagy volt, hogy Ybl a nyugati ablakokat megszüntette és azok elé helyezte. A megnyitott ablakok miatt nem érezni a gobelinek hiányát.
A Mária Terézia-terem a magyarokkal jó viszonyt kiépítő Habsburgok terme volt és most is ilyen képek díszítik. A portrék a királynőt, férjét és két nádort, egy 18. századi udvarhű Batthyányt és József nádort ábrázolják.
A miniszertanácsi sarokszoba és a miniszteri váró a Hikisch-féle belsőépítészeti megoldásokat idézi. A falakat nagy magyar politikusok: Batthyány Lajos, Széchenyi István, Deák, Eötvös és Andrássy portréi és a reformkori Pest-Buda egykorú ábrázolásai díszítik.
Az Empire Kisszalon faltagolása és bútorzata empire jellegű. Itt azonban egy ízig-vérig historizáló neoreneszánsz dekoráció is helyet kapott, nevezetesen a frízben Lotz Károlynak a Bródy Sándor utcai Ádám-palotába 1876-ban készített antik témájú pannósorozata és az őszt megjelenítő allegorikus mennyezeti festménye. Amennyire örvendetes a Lotz-képek állami tulajdonba vétele, megbecsülése és restaurálása, a jövőben annyira üdvös lenne egykori összefüggésükbe visszahelyezni a pannókat.
Az északi szárnyat teljes egészében elfoglalja a plenáris ülésterem. Ennek helyén valaha személyzeti szobák voltak, tehát itt egy új tér született. Meghökkentő formálását a Napóleon után számos kastélyban és palotában népszerűvé vált enteriőrtípus, a sátorszoba ihlette, amely a mennyezetről függesztett drapériával sajátos, díszletszerű hangulatot teremt. Régen a Sándor-palotában is volt sátorszoba a dunai oldalon. Az ülésterem ünnepélyes, arany, fekete, vörös és szürke színezésével, a mennyezetről függő csíkos drapériával, hasábokból építkező szögletes bútorzatával és szellemes világításával az art decót idézi.
A miniszterelnök számára tervezett pihenőterek élénk, határozott színei modern lakásbelsőt sugallnak, amit alátámaszt a vizeshelyiségek megoldása.

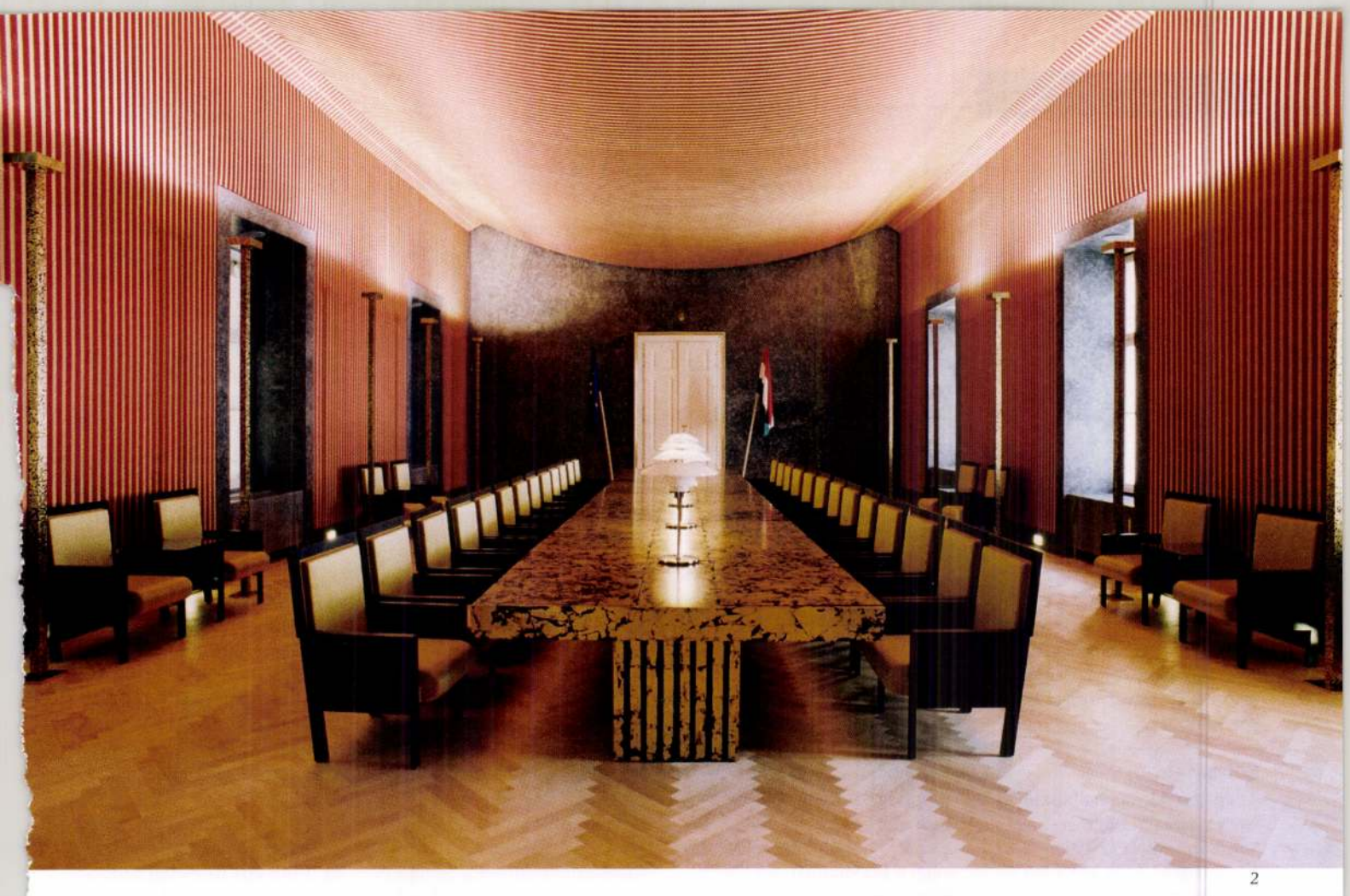

2

Korábbi helyreállítások

1948-ban már készültek helyreállítási tervek, akkor még miniszterelnökségi palota céljára. Az 50-es évek elején felmerült az egykori királyi palota kormányzati központként való hasznosítása. Feltehetően ezzel összefüggésben a Sándor-palotának is szerepet szántak. Ezért nem is bontották le, mint a királyi palotához kapcsolódó, vagy annak közelében állt épületeket (udvarlaki őrség és istállók, egykori Teleki-palota). Nem véletlenül végezték el 1955–56-ban igaz, – az eredeti belső terek méretének pontos ismerete nélkül, s ezért több helyen hibásan – a szerkezeti helyreállítást. Elhelyezési tervek készültek a Legújabbkori Történeti Múzeum (1961), majd a Magyar Építészeti Múzeum (1980–84) számára. Sokáig mégsem történt semmi. A Sándor-palota romja, majd nyersen újraépített falai az egykori Honvédelmi Minisztérium és Honvéd Főparancsnokság épületének maradványaival együtt az 1980-as évek második feléig az ország szégyene volt egy műemléki és idegenforgalmi szempontból kiemelt jelentőségű területen. Elgondolkodtató, hogy Budapest ostroma után csak 40 év elteltével jutott arra pénz, hogy külső helyreállítását elvégezzék, s még további 15 év kellett ahhoz, hogy a belső terek visszaállítása elkezdődjék.

Visszaállítás

Figyelemre méltó, hogy a megbízó a Sándor-palotát belső helyreállítása után nem kulturális célra kívánta hasznosítani. A Budai Várgondnokság Kht. annak előkészítésére adott megbízást 1999-ben a Közti Rt.-nek, hogy az épületet 1867–1944 közötti funkciójába lehessen visszahelyezni, vagyis hogy a miniszterelnök és kabinetirodája nyerjen benne elhelyezést. Ez a szándék magában foglalta az épület múltjának felvállalását, ami nagy vonalakban a helyreállítás mikéntjét is meghatározta. A munka eredményeképpen nem az 1944–45-ben súlyosan megsérült „ugyanolyan" épület született. A mostani palota a régészeti, művészettörténeti kutatások során többé vagy kevésbé megismert különféle múltbeli állapotokat bravúrosan rekonstruáló új alkotás, amely a háború pusztításaiból adódóan különösen az épület déli szárnyában anyagában is új, beleértve a falazatokat is. A belsőkben, a déli szárnyban a kapualj, a főlépcsőház és az emeleti termek padlóit, falbur-

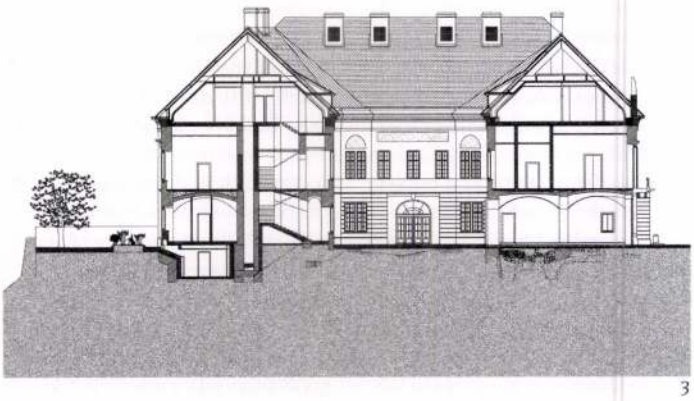

3

4

MEGHÍVÓ

ART DU MONDE

Az ART DU MONDE

galéria

•

szeretettel meghívja Önt és kedves családját,

•

Potyók Tamás, Zsedély Teréz,
Francois J., Bátorfi Szabolcs

képzőművészek kiállításának megnyitójára.

•

Megnyító: 2001. március 14. du. 19^{00}

•

A kiállítást megnyitja
Lóska Lajos
műveszettörténész

•

Helyszín:
1075 Budapest, Madách u. 5.

•

A kiállított képekkel kapcsolatban érdeklődni lehet:
Mobil: (06-70) 225-7038
Galéria: 413-1899
Fax: 413-1898

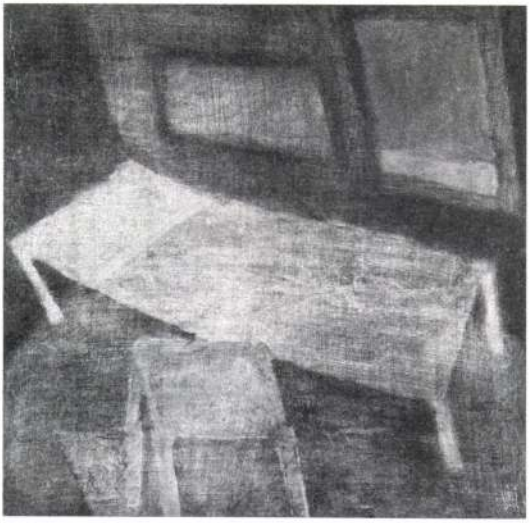

Váli Dezső: **Műterem – itthon vagyok,** olaj, farost, 60×60 cm

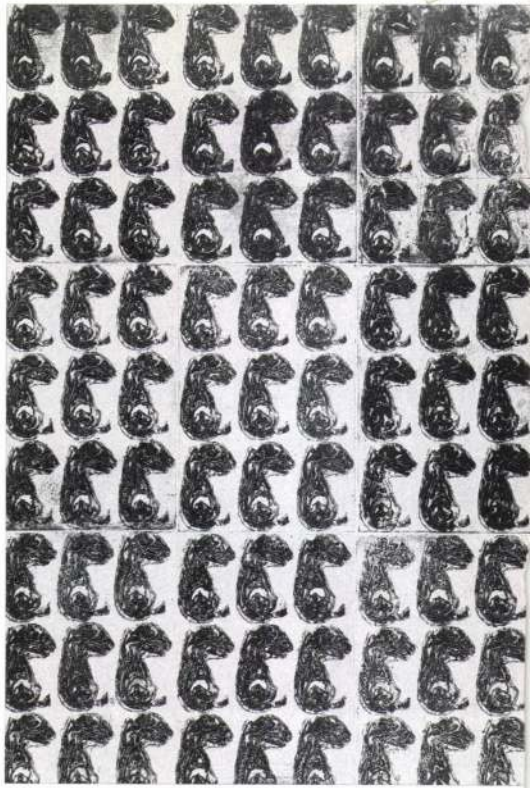

Lévai Zoltán: No. 0002, rézkarc, papír, 90×60 cm (Fotók Máthé András)

síkságokat, suhanó szarvastestet, lódobogást és pendülő íjat idéző világa sejlett fel *Győrfi Sándor* plasztikája láttán, az új hazát találók alakjai álltak össze nagyszabású kompozícióvá *Maghy Zoltán* nagyméretű festményén. A fődíjas *Szentirmai Zoltán* egyik szobra azt a történelmi pillanatot ragadja meg, amelyben a kalandozások kora véget ért, másik plasztikája a középkor szent királyainak állít emléket, a harmadik pedig a magyarországi gályarab prédikátoroknak, akiknek hánhelyeinek kölcsönhatására. Áttételesen arra a más kultúrák iránti nyitottságra, amely elengedhetetlenül szükséges volt ahhoz, hogy olyan gazdag, egységes és mégis differenciált kultúra

POTYÓK TAMÁS Új Művészet 96/1

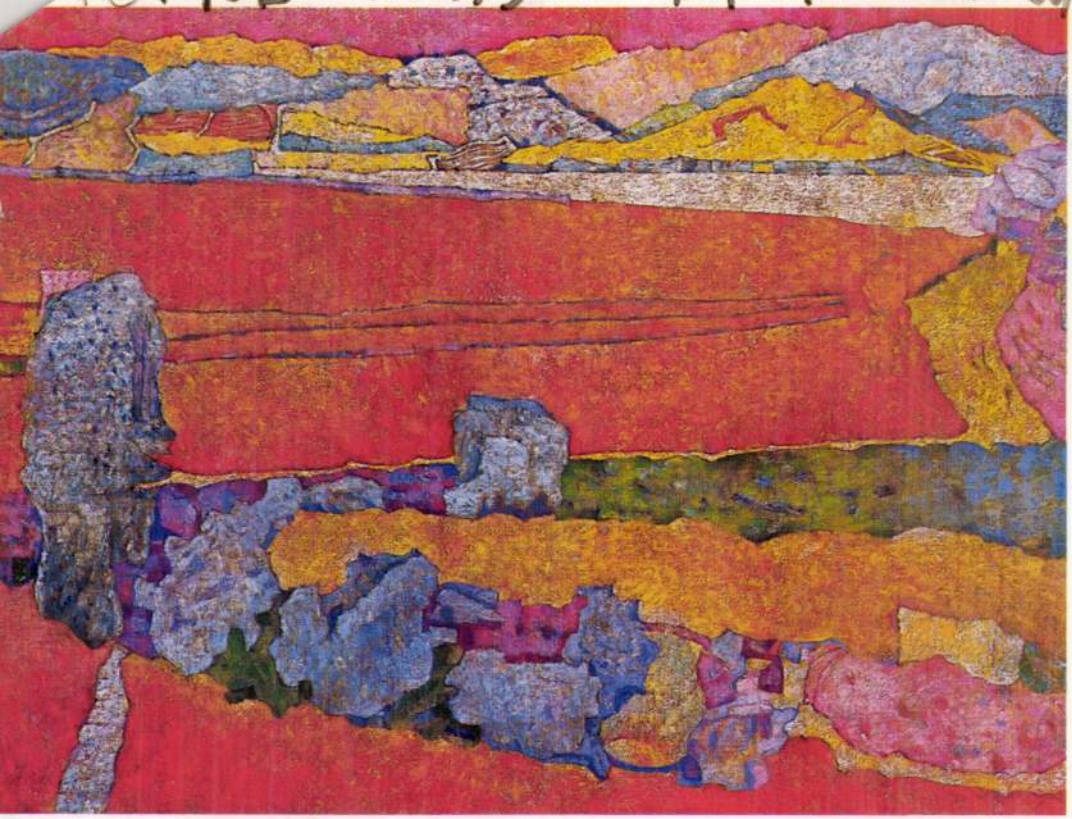

etvenes években szinte kötelelőnek számító tematikájú tárlaokra is sor került, mint az *Alkotó mber* (1976), illetve *Az ember és örnyezete* (1978) témakörében ozgó kiállítás. A színvonal terészetesen hullámzó volt, hilyi tárlatokhoz, hanem képes lesz rá, hogy meghatározó módon alakítsa a kortárs magyar képzőművészet összképét, miközben maga is a pluralitás jegyében válogat a legkülönbözőbb stílusok, törekvések képviselőinek

Potyók Tamás:
Tájkép (Tokaji táj)
olaj, 60×80 cm

fragile est" — idézte Szent István

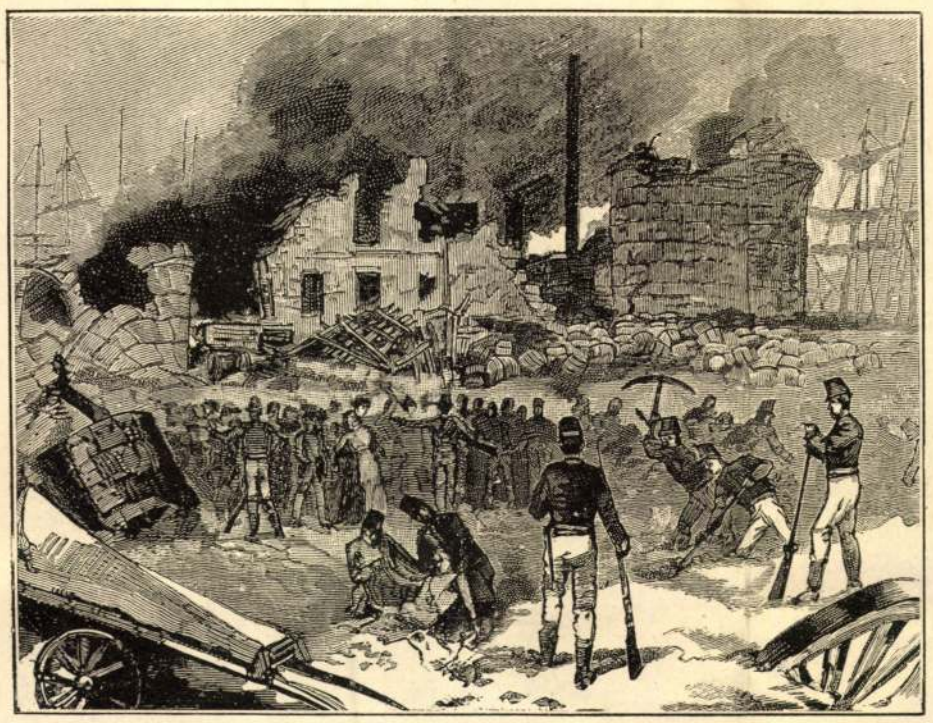

AZ ANTWERPENI KATASZTRÓFA. — A HOLTTESTEK ELSZÁLLITÁSA.

családjával és az épület homlokán levő farózsáról «Rózsá»-nak nevezte el; a «Hungária» fölött a mult évben épült a «Bókai-ház»; a «Petőfiház» mögött a hivatalnokok nem épen díszes új lakóháza szerénykedik és még ez idén épitik föl az augusztusban leégett kávéházat, mely a jelenlegi alakjában különben sem felelt meg egy világfürdő igényeinek és nagyon kivánatos, hogy díszes, tágas, kényelmes «Kursalon»-nak adjon helyet.

Sajátságosan különbözik a három Tátrafüred a nyaralók elnevezésében!

Ó-Tátrafüreden túlnyomó az allegorikus és mythologiai név, mint: Adria, Hygiea, Hungária, Tündérlak, Tengerszem, Gondűző stb.

Csak gróf Tisza Lajos elegans nyaralója különbözteti meg magát, nem hiába, hogy már egészen *Uj-Tátrafüredre* hajlik át, hol a virágnevek — Erika, Nefelejts, Gyopár, stb. — divatosak. (A tulajdonos nyaralója csak Szontághvilla néven ismeretes és ez idén megkétszerezödött, hogy az új háziasszony kényelmes otthonra találjon.)

Alsó-Tátrafüred ellenben a kárpáti állatok neveit szereti; van is Sas, Zerge, Mókus, Fajd, Gerlicze nevű villája, — de van Gólya-villa is, hova leginkább fiatal házasok szállnak meg.

Gr. Zichy Géza és Migazzi Vilmos új nyaralói még eddig nem kaptak nevet és kérdés, a jövőben épülő villák kapnak-e szintén állatnevet, mert mindenki irtózik a medve, szarvas vagy mormota névtől.

Az utóbbi név különben nem sokára ráillik valamennyire. Máris sorban csukogatják ablakszemeiket, máris nagy részükben elhallgatott minden nesz, hang, szó, s még nehány nap és hosszú, mély, téli mormota-álomba merülnek.

Csendes szendergést, vihar nélküli, hosszú nyugodalmat kivánok . . . a jövő nyárig, a vidám viszontlátásig! . . .

Kürthy Emil.

MÁRIA TERÉZIA A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉSEN.

Melyik magyar ember ne ismerné azt a hires jelenetet, midőn a fiatal Mária Terézia királynő, ellenségei által szorongattatva, 1741-ben szept. 21-én a pozsonyi országgyülésen megjelent, karján kis fiával, a későbbi József császárral s midőn a lelkes magyarok kardjukat kirántva egyhangulag kiáltották azt a történelmi nevezetességüvé vált szót: «Moriamur pro rege nostro Maria Teresia» (haljunk meg királyunkért, Mária Teréziáért). Ezt a ritka történeti érdekkel biró jelenetet vette tárgyul *Pott J. Laslett* angol festő, kinek itt bemutatott nagy történeti képe a londoni művészi akadémia ez évi kiállításán volt először közszemlére kitéve. A művész, ki Angliában jó hirnévnek örvend, ezen a képén is bemutatta ügyességét, sőt történelmi tájékozottságát is, mivel, mint láthatjuk, még a magyar nemesek öltözeteit is nagyobbára hiven tükrözteti vissza.

AZ ANTWERPENI KATASZTRÓFA.

A bécsi Ring-szinház égése óta nem történt oly nagy szerencsétlenség Európában, mint Belgiumban az Antwerpen mellett fekvő Corvillain-féle tölténygyár felrobbanása volt szept. 6-án, pénteken. Több mint kétszáz ember lett a borzasztó katasztrófa áldozata s azonkivül igen sokan sebesültek meg.

A Corvillain-gyár az antwerpeni kikötő mellett feküdt, mellette petroleum-raktárak s más gyulékony tárgyak voltak. A robbanás okát egész biztosan megállapitani lehetetlen volt, mivel a robbanás pillanatában a gyárban elfoglalt 135 férfi és nő mind oda veszett, de a szerencsétlenség valószinüleg onnan eredt, hogy a gyárban épen akkor 50 millió régi spanyol töltényt szortiroztak s részben fel is bontottak, hogy ujolag megtöltsék.

A robbanás egy percz alatt történt s oly óriási volt, hogy két mértföld kerületben mindenütt megérezték hatását. Magában Antwerpenben, mely tudvalevőleg Belgiumnak egyik legnagyobb városa, a házak ablakai nagyrészt összetörtek, sok ház és templom teteje megrongáltatott s a börze-épület egy része romba dőlt. A nagy robbanásra az emberek tömege rémülve töltötte meg az utczákat, óriási fehér porfelleg emelkedett fel a kikötő felől a város irányában s csakhamar aztán egész sereg lövöldözést lehetett hallani, melyek a leesésük alkalmával szétpattant töltényektől eredtek. A bajt nagyon sulyosbitotta az a körülmény, hogy rögtön az első perczben két nagy orosz petroleumraktár lángot kapott s két napig folytonosan égett, égése elterjedt messze és tömérdek raktárt semmisített meg. Az égő petroleum lángja oly forró volt, hogy kezdetben absolute képtelenek voltak a tüzet lokalizálni, habár a városi lakosság, a rendőrök és katonák erélyesen segitettek a tűzoltóknak. A kikötőkben levő hajókra lángoló petroleum-oszlopok hullottak le, sok jelentékenyen megsérült, mások rögtön menekülni voltak kénytelenek; azt hitték, hogy az egész kikötő meg fog semmisülni, de szerencsére a nagyobb hajók mind megmenekültek. A katasztrófa közvetlen szomszédságában azonban csak romok és törmelékek jelölik azt a helyet, hol előbb virágzó gyártelep volt. A kórházakba 200 nehéz sérültet vittek be s legalább 100 ápoltatott otthon. Az első nap 80 halottat hoztak össze s e mellett tömérdek hulladarabot, a kiknek személyazonosságát nem lehetett konstatálni. Becslés szerint 60,000 hordó petroleum lett a katasztrófa áldozatává s a rombolás többékevésbbé az egész vidékre kiterjedt.

A nagy katasztrófa enyhitésére rögtön nagyszerü adakozást indítottak meg, mely jelenleg már több millió frankot eredményezett, maga Lipót király vasárnap délután látogatta meg a szerencsétlenség szinhelyét s a kórházban fekvő betegeket. Külföldiek is nagy részvétet tanusítottak.

Corvillain gyára, a hol a szerencsétlenség kezdődött, egészen uj épület volt a Steenborgerweert nevü kikötő mellett s e gyár ellen régebben sok panasz merült fel, s kitünt, hogy a hatóság nem is engedte meg, hogy a veszélyes gyárat ily helyen állitsák fel, a hajózás és kereskedelem központján, de Belgiumban, hol mindent pártszempontok itélnek meg, a kormány megsemmisitette a városi tanács határozatát. Corvillain a gyár alapításakor Hirsch báróval szövetkezve Spanyolországban 50 millió kiselejtezett katonai töltényt vásárolt meg s ebben a gyárban ezekből a töltényekből kellett a még használhatókat s az egyes részeket kiválasztani. A szomszéd petroleumraktárak tulajdonosa, Rieth, egyenes irásbeli tiltakozást adott be ily veszélyes munka ellen s a városi főmérnök, Royers, szintén kárhoztatta azt, de Corvillain keresztülvitte akaratát. Csakhogy olcsóság miatt nem kitanult munkásokat, hanem piaczról szedett nőket és gyermekeket alkalmazott a töltények szétszedésénél s igy nagyon valószinü, habár ő folyvást tagadja, hogy a szerencsétlenség oka épen ebben a gondatlanságban rejlett. A munkások közül azonban nem menekült meg senki, ki a szerencsétlenség okáról némi felvilágosítást volna képes adni. Corvillain kinyilatkoztatta, hogy a szerencsétlenség oka nem lehetett magában a gyárban, hol minden elővigyázati intézkedést megtettek, hanem kivülről jött. Ma igen nehéz az okot megtalálni, különben is ez a szerencsétlenséget alig enyhitheti.

A robbanás hatása alatt összerombolt épületekről is bemutatunk egy pár képet, melyek Van Neck antwerpeni fényképész felvételei után készültek. Az összerombolt épületek, a fedélzetüktől csodálatos módon megfosztott házak, az utczákon heverő romhalmazok minden élő szónál hangosabban beszélnek a katasztrófa rettenetességéről.

KÜLÖNFÉLÉK.

1851-ben, az adonyi Dunaszigetben, gróf Zichy János vadásza egy sólymot lőtt. Közelebbi megtekintés után észrevette, hogy a madár ballába finom szijjal körül van tekerve. Lebontja a szijjat, irást lát rajta ismeretlen betükkel. Fölviszi a sólymot és az irást Pestre, Petényi Salamonhoz, a nemzeti muzeumban az állatosztály akkori őréhez, — kitől ez esetet hallottam, s ki többek közt a vadászt is fölkérte a nemzeti muzeum számára érdekes madárpéldányok beküldésére. Petényi sem birván a látszólag arab betüknek sem olvasását, sem értelmét megfejteni, az iratos szijjat fölküldötte Bécsbe Hammer-Purgstallnak, a keleti nyelvek cs. udvari tolmácsának. Ő a persa irást igy fejté meg: «Ez a sólyom ötven évig szolgálta a persa sahot: most szabadon bocsáttatik.» Mikor kerülhetett el a persa sah udvarából e sólyom? Tán valamelyik ottani öreg solymár mondhatná meg. — Raff György «Természet-Historiájá»-ban irja, hogy 1660-ban XIV. Lajos franczia király fontainebleaui vadászatánál egy sólyom elröpült, melyet aztán harmadnap Malta szigetén, 240 mérföld távolban fogtak meg. Érdekes lett volna, — ha korábban eszünkbe jut vala,— a sólyomesetet a közelebb Budapesten mulatott Naszr-eddin sahnak elmondani.

*

1842-ben Nyitra városában megfordulván, meghallottam, hogy az ottani czukrásznál egy vadleány van, kit egy medve nevelt volna föl. Elmegyek a czukrászboltba, kérem az asszonyt: mutassa meg nekem az ő vad leányát. Az asszony kiált: «Ida!» Előczammog a konyhából egy mintegy három láb magas, borzas fejü zömök szörny, kire ráillett volna Petőfinek még akkor meg nem irt ama verse: «Borzas feje beillene repczepetrenczének, és melléje szörnyü képe madárijesztőnek.» — «Miért vesztegeti ezt a szép nőnevet erre a csufságra?» kérdém az asszonyt. «Ha nincs is rajta egyéb szépség — ugymond — legalább a neve legyen az.» Azután elbeszélte, hogy hét év előtt, mióta a leányt magához fogadta, hire terjedt a városban falusi fuvarosok és fatolvajoktól, hogy az erdőben egy meztelen leányt láttak egy medve társaságában, a mint együtt tánczoltak. Puskások kimentek a megjelölt helyre. A medvére ráakadtak, lelőtték. A leány ráborult a holttestre és zokogott fölötte. A vadászok pedig megfogták a leányt, ki rugott, karmolt, harapott, — összekötözték kezét, lábát, ugy hozták a vármegye házára. Három nap nem akart enni, de aztán az éhség rákényszerítette.

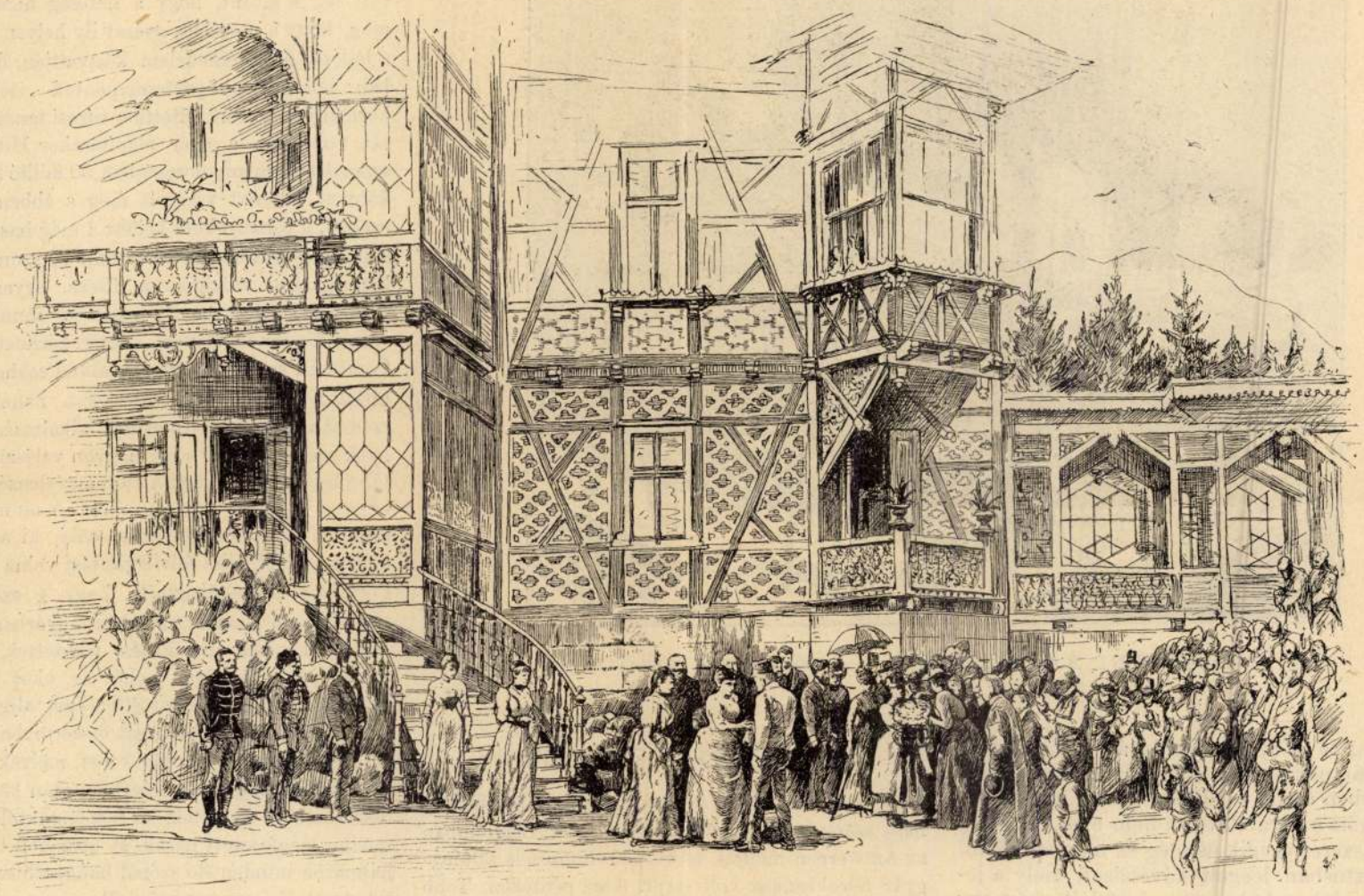

KÁROLY LAJOS FŐHERCZEG ÉS NEJE, MÁRIA TERÉZIA FŐHERCZEGNŐ FOGADTATÁSA SZEPT. 3-ÁN A TÁTRAFÜREDI FŐHERCZEGI VILLÁNÁL.

Ifjabb *Divald* K. pillanatnyi fényképe után.

Az emberek látására, kik seregestül jöttek megnézni e szokatlan látványt, némileg megszelidült, de azután is sok vadság maradt benne; a beszédet megérti, de maga csak egyes szókat böffent. A konyhában vizet hordani, edényt mosogatni használják; de sok edényt tör. Tiz év mulva, 1853-ban, olvastuk a lapokban, hogy ez a vad leány a nyitrai kórházban, mintegy 30 éves korában meghalt, s agonizálva ágyából kiugrott, s ugy tánczolt, mint évek előtt a medvével látták.

*

Ujabb vélemény «Máramaros» helynév eredéről. Már Herodot említi, hogy a Mara folyó az agathirzek aranytermő földén ered. Nem nézték-e az agathirzek, dákok a Tiszát nagyobb — (mare — major) a Marost kisebb Marosnak? Az oláh a melléknevet mint jelzőt hátul teszi ugyan — pl. Maros la mare. A Szatmár helynevet az oláh a satu mare — nagy teleptől, más meg személynévtől származtatja. A Maros régi folyónév alkalmasint magyar személynévül is használtatott, mely átment a Duna-, Sió-, Maros- és Marosfalva, meg Marad helynevekbe.

*

I. Napoleon azt mondta: ez a szó: «impossible» (lehetetlen) nem franczia szó. 1842-ben, midőn Napoleon Lajost, a későbbi III. Napoleont, boulognei merényletéért a pairek kamarája Ham várában töltendő örökös fogságra itélte, s az őt fogságba kisérő tiszt sajnálkozott a herczegen, hogy örök tétlenségre van kárhoztatva, még a fogoly vigasztalta őt: «Tudja ön, mi Franciaországban az «örök»? Pár év, aztán ujabb változás». Ugy is lett. 1846-ban a herczeg örökös fogságából megszökött, két év mulva, Lajos Fülöp király bukása után, a köztársaságnak elnöke,

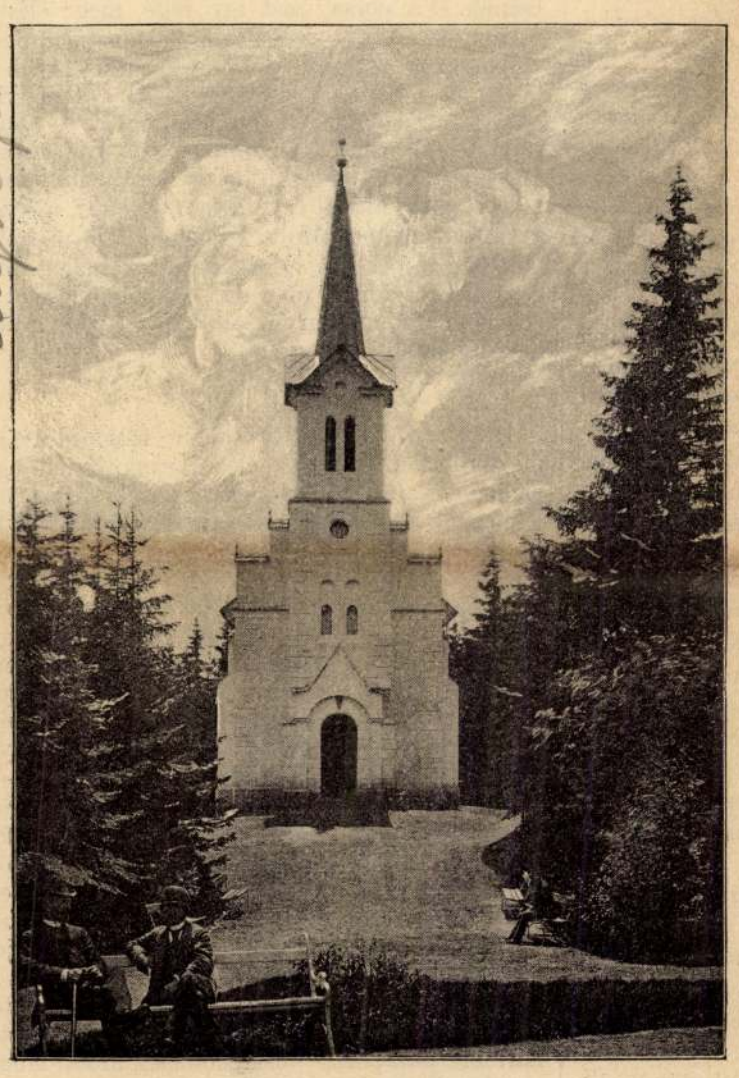

AZ ÚJ-TÁTRAFÜREDI PROTESTÁNS TEMPLOM.

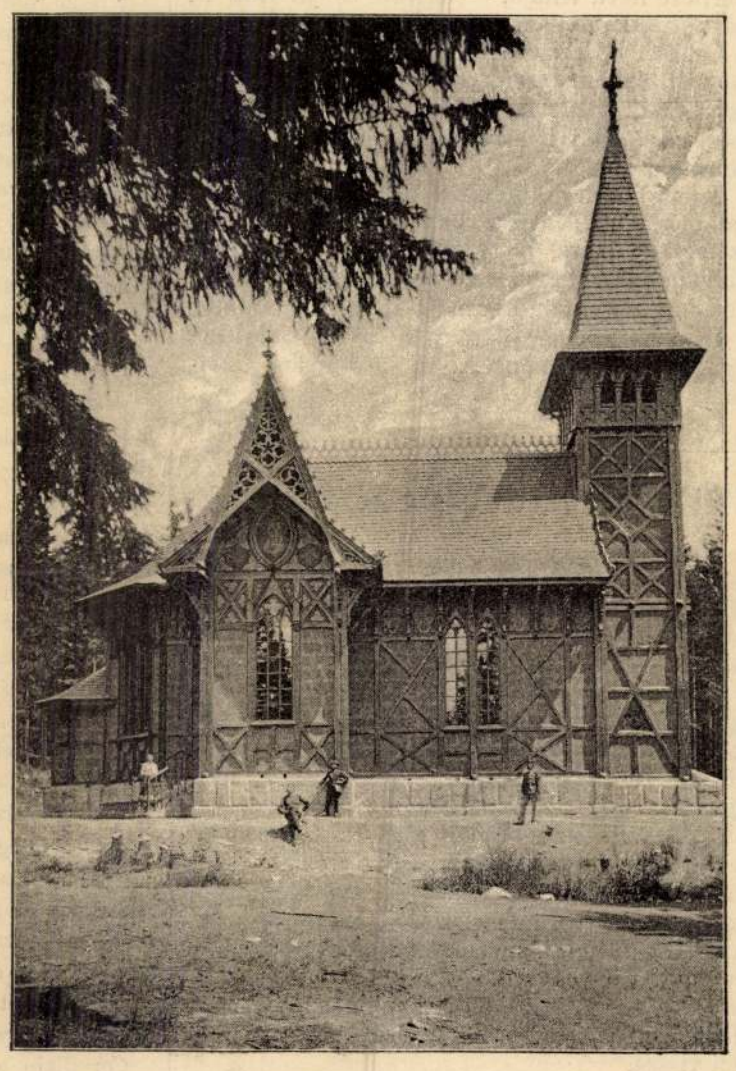

Divald K. fényképe után.

A TÁTRAFÜREDI KATH. TEMPLOM.

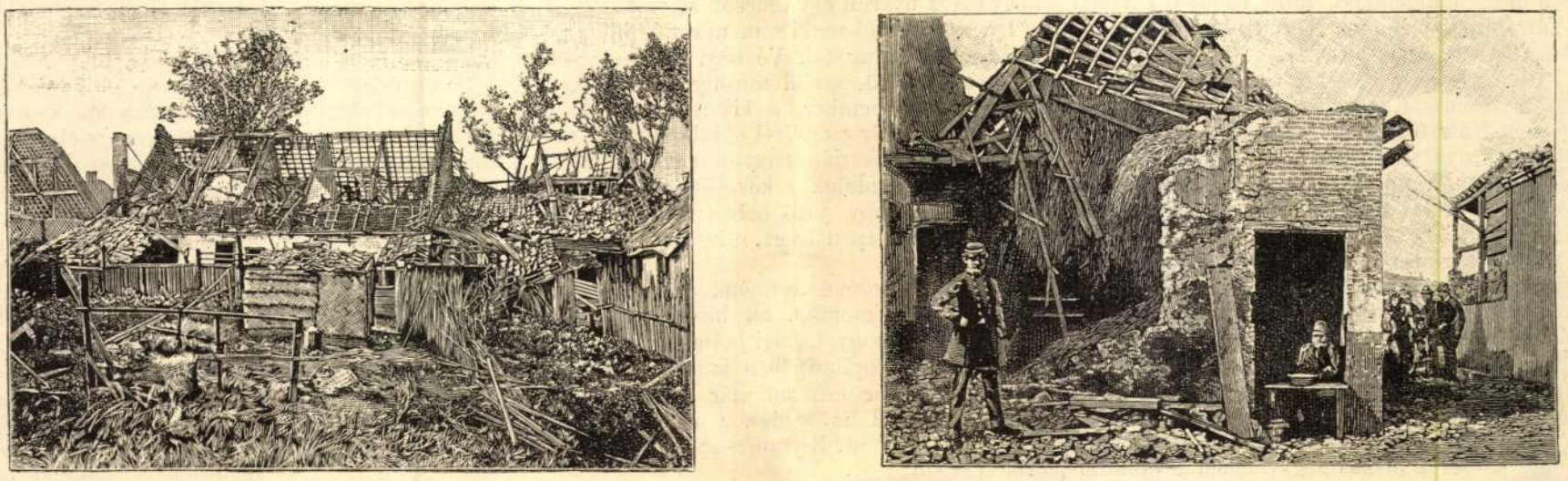

AZ ANTWERPENI ROBBANÁS ÁLTAL ÖSSZEROMBOLT HÁZAK.

Van Neck antwerpeni fényképész felvételei után.

Még Tátrafüreden is a legtöbben azt hitték, hogy a Fehérviz mentén igen fárasztó, rossz út vezet a Zöld-tóhoz. Lebeszéltek, hagyjak föl e kirándulással, melyre csak nagyon ritkán vállalkozik va'aki. De én a turista önfejüségével nekimentem és a Barlangligetbe vezető turista útról letérve, azon vettem észre magamat, hogy egy még sokkal simább s kényelmesebb ösvényen vagyok, melynek az a nagy előnye is van, hogy a kisebb-nagyobb esésekben lerohanó Fehérvíz festői változatosságot kölcsönöz a négy óráig tartó bandukolásnak.

Szinte nagyon is jó, nagyon is síma ez az út. Vártam a meredélyeket, szakadékokat, az utat elzáró sziklatömböket, a kapaszkodókat és a czipőt rontó törmelékeket . . . de sehol semmi és majdnem minden fáradság és megerőltetés nélkül, majdnem ingyen jutottam a legmegragadóbb pontok egyikéhez, a Zöld-tóhoz.

Egy félkört képező meredek csúcsok által képezett sziklavölgy ölében nyugszik ez a smaragdzöld víz, mely kicsi a tó névre, melynek nincsenek hullámai, nincsenek szenvedélyei, nincsenek örvényei, de van szelid költészete és tiszta tükrében készségesen visszatükrözi a Lomnicz északi darabontját, a hófödte késmárki, Zöld-, Fehér-, Veres-, Fekete-tó csúcsokat és a rémes Rubin-tornyot, mely oly meredeken ágaskodik ég felé, hogy még eddig nem akadt Téry, Déchy vagy Jármay, a ki megmászta volna.

E Rubin-toronyról a legbájosabb szepesi regék egyikét mondta el vezetőm pihenésközben és talán kapok engedélyt a szerkesztő úrtól, hogy majd egyszer más regetársaival együtt megismertessem a türelmes olvasóval.

Rám nagy benyomást gyakorolt, különösen a *színhelyen* hallgatva, hol a szereplő «torony» és «tó» némasága igazat látszik adni a mesélő szavainak.

Az elbeszélés végeztével sokáig ültünk szótlanul egymás mellett. Magasan a fejünk fölött sas kóválygott az ürben, az éjszaki darabontról zuhatagot képezve, több ágban rohant le a hóvíz . . . más nem zavarta e mesés táj csendjét.

Kár, hogy oly kevesen látogatják e szép helyet! . . . . . Különösen azoknak figyelmébe ajánlom, kik nagyobb koczkáztatás és fáradság nélkül szeretnének a törpefenyő és örökhó birodalmába hatolni.

Persze ez nem azoknak szól, kiknek «netovábbja» a Tátrafüred közvetlen közelében levő *Castor* és *Pollux* forrás, s kiknek már a negyed órát igénybe vevő *Károly-nyughely* is fárasztó hegymászás. Ezen tiszteletreméltó hölgyek és urak részére ajánlható a *Szép kilátás*, mely nevének teljesen megfelel, s hol a mellett Fogarassyné «ő nagysága» gondoskodásából a gyomor is kielégitést lel.

Vagy pedig haladjanak a Petőfi-háznál lefelé kanyargó ösvényen, hol a savanyúvíz-forrástól kezdve a Mizantrop-padig találnak elég stáczió a pihenésre vagy a visszafordulásra.

De ha már arra felé indultak, úgy el ne mulaszszák az *Oltványi-forrást* fölkeresni, melynek Hit, Remény, Szeretet csövei ugyan szomorú illusztrácziói e három magasztos érzelemnek, de a szomszédságában álló Mária-oszlop (szintén az érdemes Oltványi szegedi apát úr alapítványa) számtalan erika-koszorúi annál örvendetesebb tanuságot tesznek arról, mennyire terjed a Mária-kultusz, még a zsidóhölgyek körében is.

A mindenfelé hangoztatott vallástalanság vádját Tátrafüred közönsége czáfolja meg legszebben. *Új-Tátrafüreden* a fürdővendégek adakozásából épült szép protestans templom. Minden istentisztelet alkalmával zsufolva van ájtatoskodókkal; * *Ó-Tátrafüreden* pedig a régi kőkápolna már évek előtt szüknek bizonyult a hivők befogadására és Császka szepesi püspök sietett is e bajon segíteni, s felszólítá Majunke építészt egy templomterv benyujtására.

Majunke örömmel felelt meg e felhivásnak és benyújtá tervét, melyet az áldozatkész főpap némi módosításokkal el is fogadott; a mult év május havában kezdtek az építéshez és nehány hó mulva, Szent István napján maga Császka püspök mondta benne az első szentmisét.

Az új templom a főherczegi lak közelében áll, s teljesen fából készült. Stilre nézve némileg emlékeztet az angol és svéd fatemplomokra, egyebekben azonban teljesen az építész fantáziájának eredeti szüleménye.

Sajátságos, áhitatot keltő benyomást gyakorol ez az erdei illatot árasztó anyagból épült Istenháza, az ő csúcsíves ablakaival, magyaros motivumokat feltüntető faragványaival, a Szent családot ábrázoló szép oltárképével (Kratzman műve) és a díszes főherczegi padtól eltekintve majdnem puritán egyszerüségével.

Az új templom 12,500 frtba került és Császka püspök hajthatatlan szilárdsággal vonakodott a költségek fizetésében mással osztozni . . .

Klotild főherczegasszony nagy összeggel óhajtott volna a kegyes mű létesítéséhez járulni; a püspök még vele szemben sem engedett, sőt az ellen is «alázatos, de határozott» óvást emelt, hogy a fenséges asszony az üvegfestésű ablakok felajánlásával fűzze nevét a tátrafüredi templomhoz.

Holdházy apát, a főherczegi család ezen nagyérdemű mentora, a megmondhatója, mennyire fájt a magasztos gondolkozású főherczegnőnek ez a vonakodás, de azért nem fogant meg neheztelés e nemes szívben, s ő a legbuzgóbb látogatója az új templomnak.

Kik egy-két évig nem voltak Tátra-Füreden, a templomon kívül is találnak új épületeket. A még szintén új «Scepusiá»-val szemben Wielandné asszony építtetett egy emeletes, csinos nyaralót (melyet azonban később a fürdőigazgatóságnak engedett át), ez idén Ráth Mór lakott benne

* Az új-tátrafüredi templom egyesek adományaiból épült föl. 1879 nyarán bocsáttatott ki az első felhivás, hogy e czélra adományok gyüjtessenek, s néhány év alatt gyült össze akkora összeg, miből az egyszerü, de izléses kis templomot föl lehetett építeni. 1884-ben tető alá került, s 1887. julius 27-én fölszenteltetett Czékus püspök által. A templom két protestáns felekezeté, ugy a reformátusok, mint az evangelikusok tartanak benne isteni tiszteletet a nyári idény alatt. A fürdőtulajdonos, dr. Szontagh Miklós szabad lakást és gyógykezelést ajánlott föl az erre vállalkozó prot. lelkészeknek.

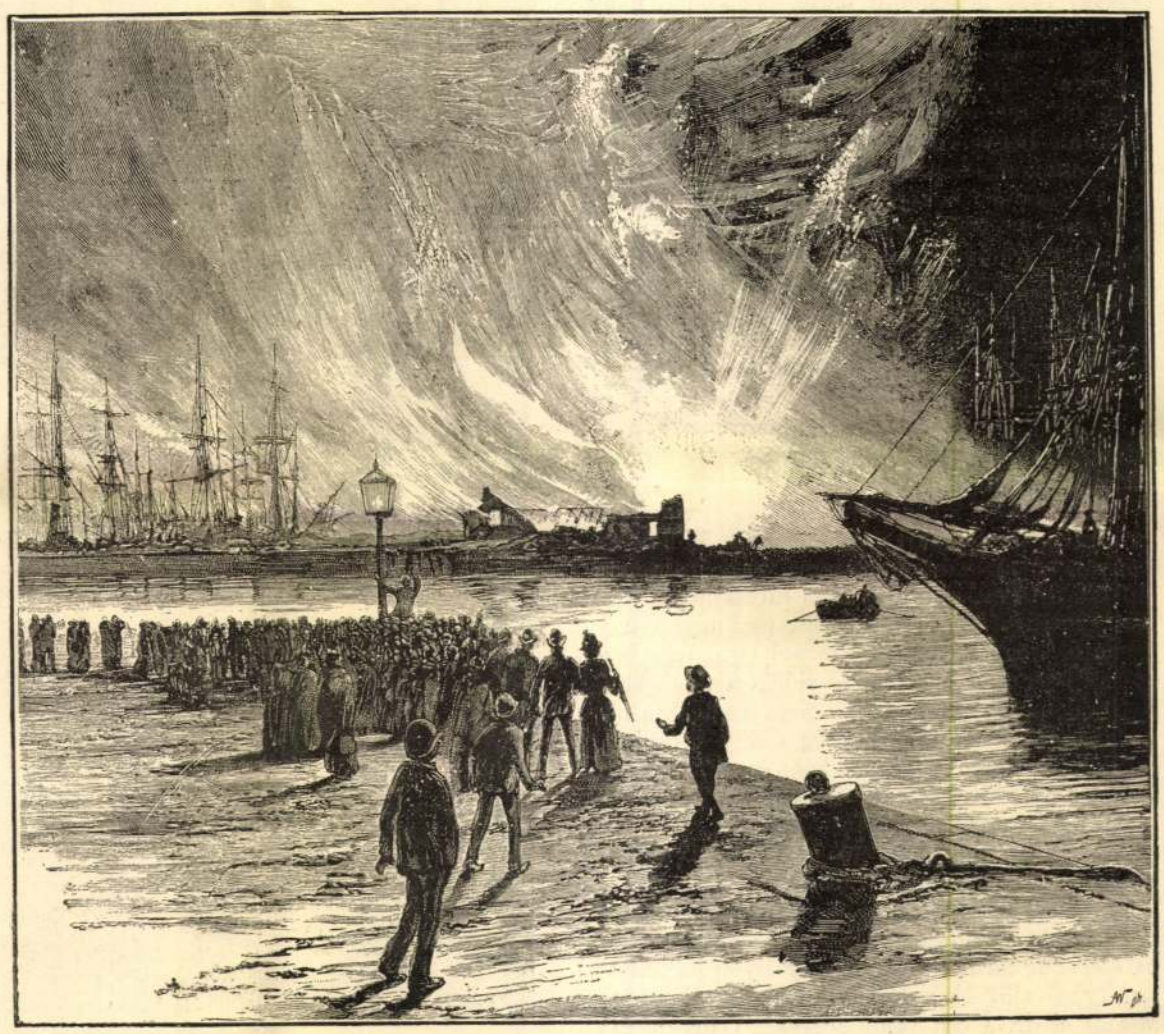

AZ ANTWERPENI KATASZTRÓFA: A PETROLEUM ÉGÉSE A ROBBANÁS UTÁN VALÓ ÉJJEL.

Tátrafüredé a vasláp- (moor) fürdő, melynek épen annyi mamelukjai, mint Tamásai vannak, Ó-Tátrafüredé pedig az, hogy Klotild főherczegnőnek itt van egyik otthona.

József főherczeg fenséges neje nyolcz év előtt időzött itt először, s akkor annyira megnyerte tetszését Tátrafüred fekvése, levegője, hogy elhatározta nyaralót építeni. Alsó-Tátrafüreden meglátta dr. Papp Samu csinos villáját, s azt mondta: a ki ezt építette, fogja az enyémet is építeni.

Majunke, szepes-szombati születésű fiatal építész, ki alig verte le czipőiről a bécsi akadémiai port, volt a szerencsés, kit a főherczegnő bizalmával megtisztelt, s kinek benyújtott tervét változatlanul elfogadta. A minden tekintetben sikerült épület azóta a főherczegi család kedvencz nyaralóhelye, melyből a családfő csupán azért számüzi magát, mivel mint telivér alföldi, sehogy se bír a magas hegyvidéken két-három napnál tovább időzni.

Klotild főherczegnő és családja visszavonult, egyszerü életet él, korán kel, sokat sétál, sok levelet ír és kap, sok franczia, angol, német s magyar lapot olvas (nem hiszem, hogy legyen magyar ház, a hova annyi magyar lap járna) és ideje javát családjának szenteli.

Az idén még nem hallottam nagyobb hegyi kirándulásairól, de a mult években sok érdekes partiet tett a Tarpatak felé, s a szalóki csúcsra; büszkén emlegeti is vezetője, Horvai Jakab, mily kegyes leereszkedéssel tüntette ki, s Józsi és László főherczegek mily zerge-könnyedséggel szökdeltek föl a meredek csúcsra.

Irígyelték is társai Horvait. De nem ért érdemetlent e ritka kitüntetés, mert ő csakugyan első az elsők (Spitzkopf, Kirner, Hunnsdorfer, Breier, stb.) közt. Megbizható, józan, kiválóan értelmes, szerény, fáradhatatlan, s — a miben leginkább kimagaslik társai közül, — olyan víg és humoros ficzkó, hogy mókáival megrövidíti az utat és feledtet éhséget, szomjat, fáradságot.

A Tátra lengyel oldalán épen olyan otthonos, mint ideát, a térképek minden pontját könyvnélkül ismeri (a hibákat kérlelhetlenül kritizálja), tetszés szerint beszél bécsi, szepesi, cseh és berlini németséggel, jól tud lengyelül és tótul, tökéletesen ért magyarul és nagyon restelli, hogy magyar neve daczára beszélni még nem tud magyarul. (E télen csak azért készül Budapesten szolgálatba állni, mert elég naiv azt hinni, hogy ott majd megtanúl.)

Horvai Jakab új-lesznai (Neuwalddorf), mint minden tátrafüredi vezető, bérkocsis, virágárus, szolga. Ez a kis falucska Alsó-Tátrafüred alján húzza a legtöbb hasznot a fürdövendégekből, de szorgalmával, becsületességével, takarékosságával meg is érdemli derék lakossága, hogy gyarapodjék.

Nem ők az okai, hogy dicséretes emberi tulajdonságaik közé a *haszonlesés* is befurakodott. Nem ők tolakodtak a pénzzsákok közé, azok gurultak hegyeikre. Ők odaadták (még pedig nem vonakodás nélkül) fenyveseik, bérczeik, völgyeik csendjét, békéjét, költészetét és cserébe néhány rongyos bankóval kénytelenek hiú ábrándokat, teljesíthetetlen vágyakat, kapzsiságot befogadni egyszerű, tiszta lelkükbe.

Talán nincs messze az az idő, hogy Budapestet nyáron át Tátrafüreden kell keresni. Mi, városiak visszanyerjük itt életkedvünket, erőnket, lelkünk ifjuságát, s cserébe hagyjuk a nagy város szennyét, porát, bűnét, búját... És még mi panaszoljuk föl azt az egy pár forintot, a mit ráadásul fizettünk?

Sokszor látok mosolyogni valamely újlesznai fuvarost, vagy gyopárt áruló anyókát. Pillantása irányát követve észre veszem, hogy valamely előkelő urat vagy hölgyet talál furcsának. S jobban szemügyre véve az illetőt, csakugyan ugy találom, hogy nagyon sok mosolyogni való furcsaság van a mi fővárosi és vidéki alakjainkon.

Nevekkel és leirásokkal nem szolgálhatok. A kiváncsi olvasó nézze meg Csiky darabjait, megtalálja valamennyi alakot és bizonyosan mulatni fog rajtok, kivéve a magáén.

Ezek a furcsaságok pedig azért oly veszedelmesek, mert nincs ellenük orvosság. Gyógyíthatlanok... de nem halálosak.

Az itteni fürdőorvosok elég ügyesek a halálos betegségek kezelésében (az egész nyáron egy haláleset se fordúlt elő), de már ilyen halhatatlan bajok elől ők is kitérnek... Dr. *Szontagh* Miklós és dr. *Papp* Samu zergékre vadászni (az igaz, hogy egész nyáron egyet se lőttek!), dr *Jármay* László pedig csúcsokat mászni (az igaz, hogy egész nyáron egy csúcson se volt).

Dr. Jármayból senki sem nézné ki a vihar- s fáradságedzett turistát. Vékony, majdnem beteges megjelenésű, szelid mosolyú, finom kezű, kis lábu szalonember, a kit a vigadói bálok parkettjén, fehér szegfűvel gomblyukában, szép tánczosnővel a karján nagyon is elképzelhetek, de remegve gondolok a következményekre, ha arról beszél, hogy jövő évben fölmegy a késmárki csúcsra, épen azért, mivel ott még senki se volt.

Üres henczegésnek venném, bár a legszerényebb hangon mondta, ha hiteles tanuk nem bizonyítanák, hogy havasi bottal a kezében, s szöges durva hegyi czipőben is ember a talpán, s hogy a lomniczi csúcson már hatszor, a szalókin tizszernél is többször és a rettegett gerlachfalvi, Tátra-, Kriván-csúcson s a Középormon is volt már.

Igy csal a látszat!.. Egy előkelő állású alföldi úr említette a mult hetekben, hogy a szalóki csúcsra készül. Végigpillantottam akaraterős arczvonásain, széles vállain, izmoktól duzzadó karjain, markos kezein, erős lábszárain s biztatólag mondtam:

— Ha kedvező időt választ, sok élvezete lesz!

A kirándulás reggelén sűrű köd takarta el a csúcsokat, s apró cseppekben szitált az eső. Sajnáltam turistámat. Azonban délfelé — a fölérkezés idején, — szétfoszlottak a párák, örömükben harmatkönnyeket sírtak a fenyők, a nap mosolygott, az ég tiszta kék volt... a legszebb idő, a minőt turista kivánhat.

Mindnyájan irígykedve néztünk a szalóki csúcson imbolygó piczike emberalakokra, s egész délután lestük visszaérkezésüket, hogy élvezzük ismerősünk áradozó, kérkedő, büszke elbeszélését.

Végre megérkezett, de nem úgy mint vártuk: a hódító önérzetével, hanem megtörve, boszusan, zsémbesen. Szidta a szalóki csúcsot, szidta a Kárpát-egyletet, szidta a turistákat... (s szidott engem mint turistát, mint kárpátegyleti tagot, mint hirlapirót, s mint rossz tanácsadót.)

Persze az ilyen urak aszfalton szeretnének a lomniczi csúcsra feljutni. De akkor hol maradna az érdem, a vetélkedés izgalma, a turista-poezis?

Hiszen a Kárpát-egylet, a mennyire körülményei engedik, igy is dicséretes buzgalmat és áldozatkészséget tanusít. Tátrafüredről már kocsiút vezet az erdőn át a csorbai tóhoz; még ugyan zökkenős, de folyton javítják; most dolgoznak a Barlangligetbe vezető kocsiúton, úgy hogy — talán már jövő évtől kezdve — nem fog kelleni Késmárknak kerülni. A tarpataki vizesésekhez vezető út a Rainer-házig oly jó karban van, hogy sehol sem találunk ennél különb hegyi ösvényt.

Azonban a legkellemesebb meglepetés ért mikor a *Zöld-tóhoz* mentem.

MÁRIA TERÉZIA A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉSEN.

Pott J. Laslett angol festő festménye.

Pottak Johann

Térrajz
(Kiállításra.)

T. 1115.

E térrajzon az ujonnan létesitendő falu van feltüntetve, melynek épületei közül a Schullhauss, a Pfarrhof és a Wirtshaus emeltetett ki. Fölül kereszt szemlélhető, alól pedig a Maastab von 200 Wiener Klaftr-ra van adva. Felirata a bal felső sarokban:

Plann
Des neu anzulegenden Tyroler Dorfes

alól jobbra: Gezeich. Joann Pottak
Ingenieur.

Szines rajz, mér. a vk. 30.1 : 47.6 cm.

A miniszter rendeletéből:

Dr. Rónay Zoltán s.k.
miniszteri tanácsos.

A másodpéldány hiteléül:

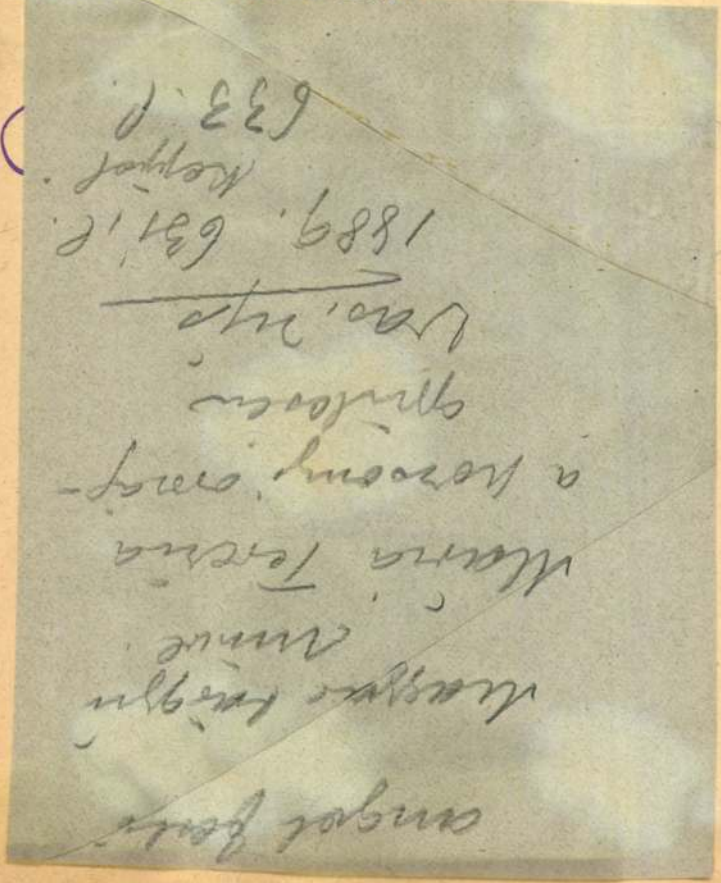

Kettőezerny olcszáz /:2.800:/ Pengőt,

mű szerzői tiszteletdija fejében dr.
/:Budapest, I. Elek-utca 14.:/ Egyezer-

eget a 127.690. számu csekkszámla ter-
nius hó 24-én. A miniszter rendeleté-
r. miniszteri tanácsos.
alos másolat hiteléül:

miniszteri iroda s.tiszt,

Potyondi Margit

1021

Láttam — tetszett

Lakásművészet rovatunkban nemcsak az olvasó ízlését és igényességét szeretnénk helyesen irányítani és fejleszteni, hanem a tervezőket és a kereskedelem képviselőit is ösztönözni arra, hogy mindig újat, korszerűt tervezzenek és gyártsanak. Ma már nem helytálló a kereskedelemnek az a megállapítása, hogy a vásárló nem igényli az új, formatervezett bútorokat, mert ízlése szerint ragaszkodik az ismert formákhoz.

Mit tehet a vásárló, ha az üzletekben csak az unalomig ismert bútorokat találja és nincs összehasonlítási lehetősége a korszerű bútorokkal? Kénytelen megvásárolni a régit. De miért idegenkedik a kereskedelem az összehasonlító versenytől? Pillanatnyilag sajnos a kereskedelem dönti el, hogy mit hozzanak be külföldről, mit tervezzenek a tervezők, mit gyártsanak gyáraink.

Ne kényszerítsék arra a vásárlókat, hogy jellegtelen, korszerűtlen terméket vegyen meg, inkább segítsék elő, hogy ízlésének, igényének megfelelőt választhasson.

Legutóbbi számunkban már írtam arról, hogy az NDK-ban a Minisztertanács mellett Ipari Formatervező Hivatal működik. Ott tehát a legjobb szakemberekből álló testület dönt arról, melyik terv a legjobb, mit kell gyártani, s mit kell importálni. Végigjártam néhány budapesti üzletet, hogy számot adjak a vásárlási lehetőségekről. Az eredmény sajnos elég kedvezőtlen. A legtöbb helyen az unalomig ismert régit találtam, míg végre a Kossuth Lajos utcában két helyen is derűsebb kép fogadott. Erről számolnak be képeink.

1. A Lakásművészeti boltban az NDK „Lajt" nevű szekrényfalát láttuk. A nagyon jó arányú bútor egy-egy egysége 90 cm, előnye az eddig látottakkal szemben, hogy térelválasztónak is használható, mert a szekrény mindkét oldala megmunkált, kidolgozott. A vázrész mahagóni furnérozású, a szekrények fehérek, az ajtókon nagyon szép, ízléses alumínium díszítő lécezéssel.

2. Az Iparművészeti Vállalat boltjában láttuk *Potyondi Margit* ízléses, jó kivitelű, úgynevezett lélegző műbőrből készített, kávébarna színű ülőgarnitúráját. A kanapé ágyneműtartós, fekhelynek is használható, a fotelek guruló lábúak, dicséretre méltó szép munka.

3. Ugyanitt láttuk *Gaubek Júlia* tervező művész különleges

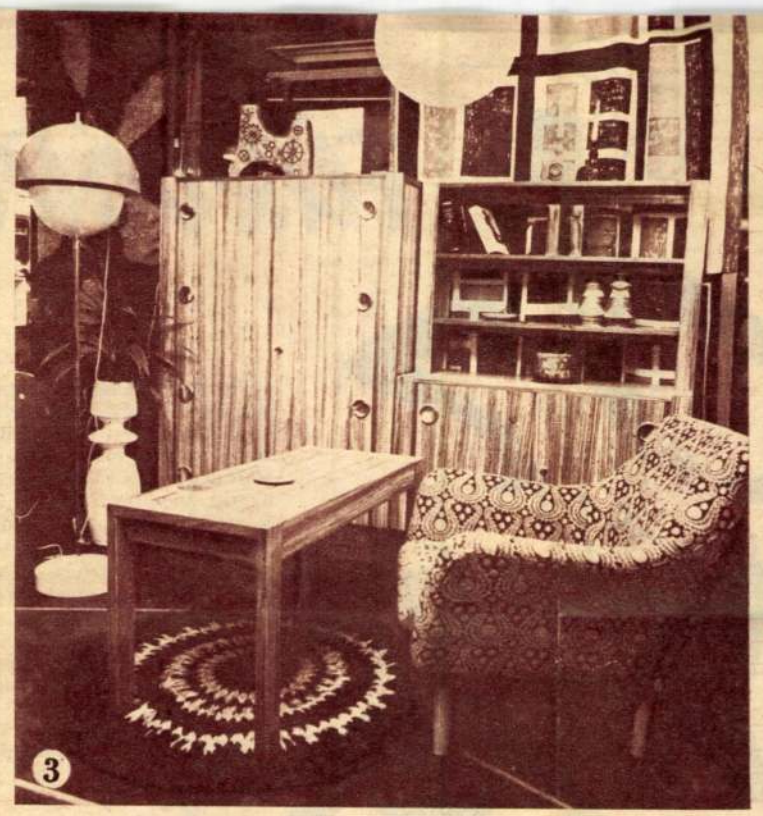

zebrán csíkos, furnérozott, sárgaréz díszítésű szekrény együttesét és asztalát. Itt kell megjegyeznem, hogy ezek az igen szép bútorok rengeteget veszítenek hatásukból, mert kis helyre vannak összezsúfolva, s így nem tudják őket kellő módon „tálalni". Ezen valahogyan segíteni kellene.

4. A nemzetközi piacot is figyelembe véve, remek öntött műanyag garnitúrát tervezett és kivitelezett két fiatal iparművész, *Scholz Imre és Víg Béla*. A piros merész és mégis praktikus, kényelmes ülőgarnitúra, fiatalok lakásának ideális bútora lehet.

Tehát tudunk szépet, újat és jót mind tervezni, mind kivitelezni. Ezeket a képességeinket szélesebb területén kell érvényesíteni.

Lugosy Bálint

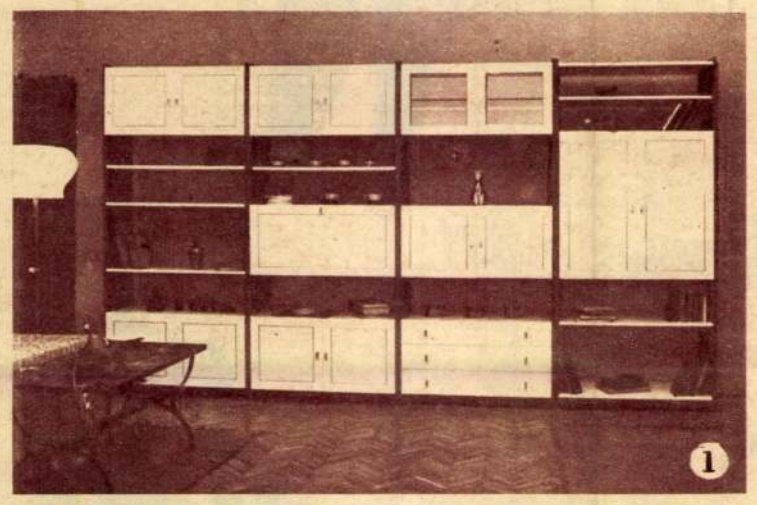

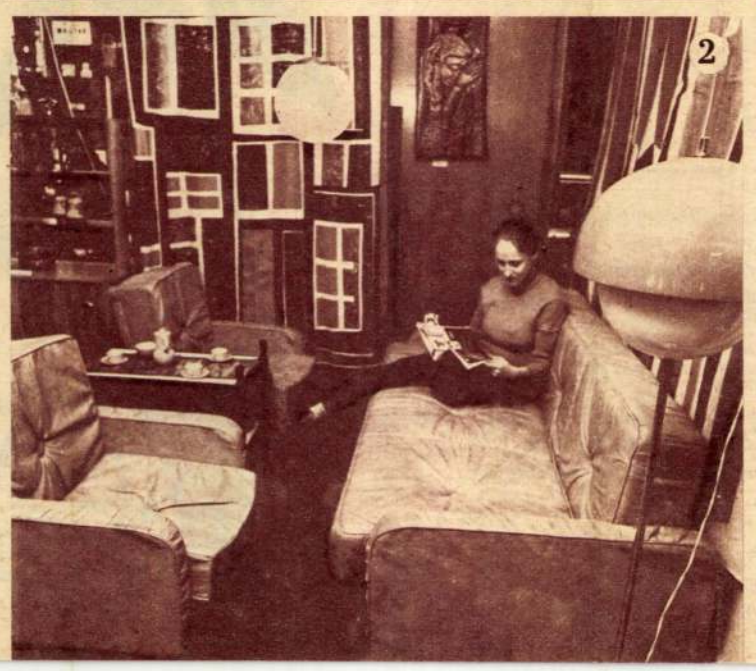

Bohanek Miklós felvételei

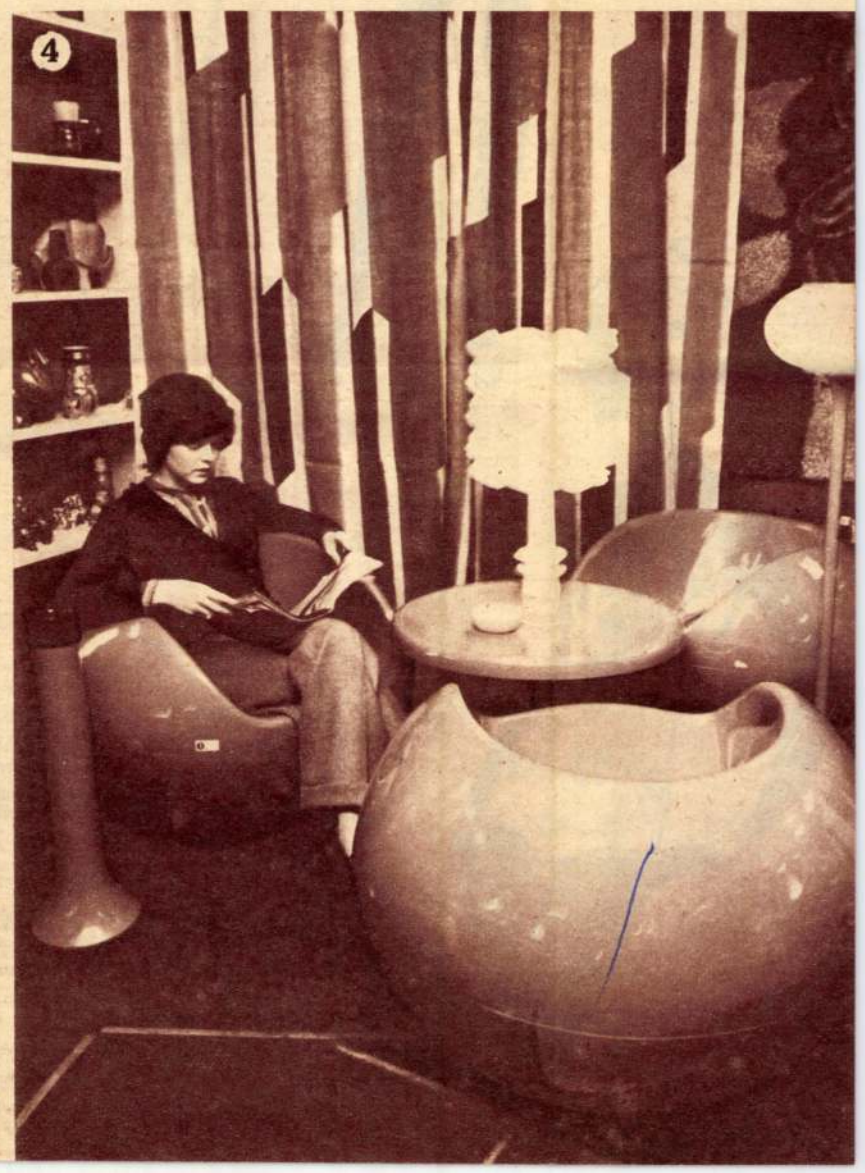

FÜRDŐRUHA '73

A Divatáru Nagykereskedelmi Vállalat bemutatóján az 1973. évi fürdőruha újdonságok merészebb kivágással, nyújtott szabásvonalakkal készültek, mind mintás, mind egyszínű változatban. A jól bevált szintetikus anyagok a Helenka, a filmnyomott krepp, jacquard mintás mellett, a hagyományos karton, piké, vászon fürdőruhák is megtalálhatók. A modellek ízléses díszítő eleme a fémkarika, befűzés, a paszpolozás, a színkombinációk alkalmazása az élénk mintástól a pasztell színárnyalatokig. Amint a rajzok mutatják a legújabb divatvonalakat a fehérneműnél is jól érvényesítették. Néhány szines frottír köntös is szerepelt a bemutatón. Az ötletes strandöltözékek sok tapsot kaptak.

Lukács Zsuzsa

1

2

3

4

5

6

7

1. Import anyagból készült egyrészes fürdőruha, merész kivágással, kék-fahéj-narancs színösszeállításban
2. Új vonalú bikini, zöld-sárga-piros empriméből
3. Mélyített kivágású, befűzéssel díszített, egybeszabott, szintetikus filmnyomott fürdőruha, különböző színekben
4. Narancsszínű bikini, érdekes, virágszirom kivágásokkal
5. Vénus, fantázia nevű piros, nyomott mintás kétrészes fürdőruha, szilvakék paszpolozással
6. Fekete-fehér beállítással készült fürdőruha, nyomott mintás anyagból, a csípőre helyezett övrész, karcsú alakra illik
7. Két szép, modern fehérnemű modell, Krisztina batisztból

Povolný Antal

épitém 1825
1831

l. Šourek

70 l.

többnyi

területnek arányalag csak kis része lett átkutatva, de így is megbecsülhetetlen adathalmazzal szolgál a pannonkori római uralom történetéhez. A főépület romfala olyan magaslati helyen fekszik, honnan lenyügöző kilátás nyílik a Balatonra. Valami igen hatalmas, igen gazdag úré lehetett ez a villa urbana, mert minden kényelemmel el volt látva és reánk maradt díszítései pazar berendezést, benne folyt fényes életet sejtetnek.

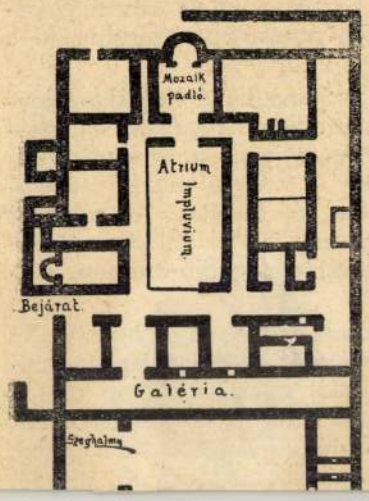

Maga a főépület, mely 50X40 méter területű, a római épületek tipusosan szép példánya lehetett. Három szinten helyezkedett el. Legmagasabb része a folyosóval és helyiségekkel teljesen körülvett atrium, mint az építkezések magva. Mögötte a mozaikkal kirakott, félkörös záródású, egész szélességében nyitott tablinum. Valamivel alacsonyabb szintű az épület törzsét képező helyiségek öve. Legalacsonyabbak a galériaszerűen körülfutó részek. Négy terméne mozaik padlója volt. Elsőrendű művész munkája. A mozaikok közül különösen szép az, mely érett naranccsal megrakott ágon egy ülő fácánpárt ábrázol. A képet finom ornamentikájú antik fonott szegély keretezi.

Termeinek falát a lelt törmelékek tanusága szerint a legváltozatosabb mintájú s külö-

1021

PIRO

Csendélet

Piroszmani: ezen a néven szignálta festményeit *Niko Piroszmanasvili,* s ezen a néven vált világhírűvé is a grúzoknak ez a különös sorsú festője . . .

Életét *Grúzia* fővárosában, az egykor *Tiflisznek* nevezett *Tbilisziben* élte le. Hajléktalan csavargó volt, a művészeti élet korabeli képviselői és a műélvező közönség mit sem tudtak róla. Életéről szinte semmi megbízható adat sem maradt, így születésének és halálának az időpontját sem ismerjük. Több kutató úgy véli, hogy 1862-ben született, s talán 1918-ban halt meg. Az UNESCO-nak (az ENSZ nevelésügyi, tudományos és kulturális intézményének) folyóirata, a *Courier* azonban azt írta, hogy 1860-ban látta meg a napvilágot, s 1917-ben — most hatvan éve — hunyt el.

A FUTURISTÁK FEDEZTÉK FÖL

De ezek az életrajzi adatok nem is olyan fontosak! Sokkal nagyobb figyelmet érdemel Piroszmani *festészete,* amely — mondhatni — egyedülálló a *naiv,* az iskolázatlan képzőművészek életművének sorában. (Képeit *Budapesten* is láthattuk: a

Asszony virággal

atomjainak rendezetlensége is csökken, tehát a kristály lehűl. Ilyen módon néhány Kelvin-fok hőmérsékletről *néhány ezred* fokra hűthetők le a paramágneses anyagok.

A *paramágnesség*ről és a *diamágnesség*ről összefoglalóan kimondhatjuk, hogy mindkettő *atomi* sajátság, ellentétben a *ferromágnesség*gel, amely *kollektív* tulajdonság, és kizárólag a *kristályos* szerkezetű anyagokra jellemző.

A ferromágnesség

A ferromágneses kristályt olyan atomok alkotják, amelyeknek *mágneses momentumuk* van. Ennyiben a paramágneses anyagokhoz hasonlóak. A kétféle mágnesség között azonban lényegi különbség, hogy a dia- és a paramágneses anyagokban indukált mágneses momentumok létrehozta járulékos terek jóval *gyengébbek* a külső térnél, s így hatásuk *elhanyagolható*, ellenben a ferromágneses anyagokban a külső terek *olyan nagy* indukált mágneses momentumokat hoznak létre, amelyek már *magukra a keltő terekre is kihatnak*.

A ferromágneses anyagokban keltett nagy mágneses momentum alapján feltehető, hogy a ferromágneses jelenségek mögött valami *másfajta* törvényszerűség húzódik meg: az atomi momentumok *nemcsak* a külső tér hatására rendeződnek.

A ferromágnesség első elméleti modelljét P. *Weiss* dolgozta ki 1907-ben. Ennek az az alapgondolata, hogy a ferromágneses anyagokban a külső mágneses téren kívül is van egy olyan hatás — egy *belső*, *„molekuláris"* tér —, amely az elemi momentumokat *rendezni* törekszik.

Miből ered ez a belső tér? Az önként kínálkozó magyarázat az volna, hogy egy adott elemi momentumra ható molekuláris tér: a többi momentum átlagos mágneses tere azon a helyen. A belső tér nagysága tehát arányos az anyag mágnesezettségével. — Ez a magyarázat szemléletes és tetszetős, de sajnos, hibás! Kiderült ugyanis, hogy bár a molekuláris tér a számítások szerint valóban arányos a mágnesezettséggel, forrása *nem* a kölcsönható részecskék mágneses momentuma. Ez a hatás valóban létezik, de *nem elég erős:* a belső tér kísérletileg megfigyelt értékének mindössze *egy ezrelékét* okozhatja!

Miből ered hát a ferromágnesség? — Az első, valóban sikeresnek mondható mikroszkopikus elméletet *Heisenberg* és *Dirac* adta meg 1926-ban, alig valamivel a *kvantummechanika* megszületése után. A dátum nem véletlen: kiderült ugyanis, hogy a ferromágnességet egy tisztán kvantummechanikai eredetű hatás, az úgynevezett *kicserélődési kölcsönhatás* okozza, s annak létrejöttét a *Pauli-elv* magyarázza meg.

A Pauli-elv lényegileg azt mondja ki, hogy *két elektron nem lehet azonos állapotban* (például adott pillanatban ugyanazon a helyen, azonos irányú mágneses momentummal). Ha tehát két elektron mágneses momentuma *párhuzamos*, akkor bizonyos, hogy e két elektron nem tartózkodhat azonos helyen, hanem mindig „kikerülik egymást". Emiatt *csökken* köztük a Coulomb-taszításból adódó kölcsönhatási energia (ami nyilván annál nagyobb, minél közelebb kerül egymáshoz a két töltés). Ebben az egyszerű esetben tehát, ha a mágneses momentumok egymással párhuzamosan állnak be, a két elektron együttes energiája kisebb, mintha ellentétesen állnának a momentumok.

A ferromágneses anyagokban végbemenő folyamatok ennél sokkal bonyolultabbak, hiszen itt a szabályos kristályrács elektronjainak kölcsönhatásait kell leírni. A kristályrácsban az atomok geometriailag rendezetten és viszonylag szorosan helyezkednek el: ez teszi lehetővé, hogy a kicserélődési kölcsönhatás ne csak az egyforma atomok elektronjai, hanem a különböző atomok elektronjai között is számottevő lehessen.

A ferromágneses anyagokban tehát a kicserélődési kölcsönhatás rendezi az atomi momentumokat a hőmozgással szemben. Ezért nem túlságosan magas hőmérsékleten ezek az anyagok külső tér nélkül is mutathatnak bizonyos *spontán* —, azaz saját, önmaguktól származó — *mágnesezettséget*. Ha a hőmérséklet emelkedésekor a hőmozgás energiája nagyobbá válik, mint a kicserélődési energia, a spontán mágnesezettség *eltűnik*, s az anyag a továbbiakban *paramágnesként* viselkedik. Az a hőmérséklet, amelyen ez bekövetkezik a *Curie-pont*. Mivel a spontán mágnesezettség keletkezéséhez a kicserélődési energián kívül az is szükséges, hogy az atomok elrendezése nagyfokú geometriai szabályosságot mutasson, ilyen mágnesezettség *csak kristályos szerkezetű szilárd testekben létezik*. Ferromágneses atom nincs, hanem csak olyan atomok vannak, amelyeket elektronszerkezetük alkalmassá tesz arra, hogy meghatározott hőmérsékleti tartományban ferromágneses kristályt alkossanak. Ezek: a vas, a nikkel és a kobalt a tiszta fémek közül, valamint különleges ötvözeteik. Van olyan ötvözet is, amelynek tisztán egyik alkotója sem ferromágneses, maga az ötvözet mégis az. Ezek a *Hensler-ötvözetek:* rézből, mangánból, alumíniumból, illetőleg rézből, mangánból és ónból állnak.

Cikkünk *következő* részében a ferromágneses kristályok szerkezetével és technikai felhasználásukkal foglalkozunk.

Földeáki Mária

NYELV ÉS ÉLET

SZERKESZTI:
DR. GRÉTSY LÁSZLÓ

LELKÜNK RAJTA

Ha azt mondjuk valamire, hogy *lelke rajta*, azt akarjuk kifejezni, hogy övé a felelősség, neki kell viselnie a felelősséget valamiért. Ez a címben megfogalmazott közös felelősség valamennyiünket arra kötelez, hogy a szóláskincsünkben rejlő értékeket a jó gazda gondosságával vigyázzuk.

Egy igen-igen gyengécske filmről írott ismertetésben található a következő tanács: „Csak ha semmi más dolguk nincsen, akkor nézzék meg. De *lelkünk rajta:* felelősséget nem vállalunk érte, mi idejében szóltunk!"

— Az előrebocsátott értelmezésnek megfelelően a szöveg így lett volna helyes: De *lelkük rajta* (mármint az esetleges merész nézőké!): felelősséget nem vállalalunk érte . . .

Egy rádiókommentárban azt hallottuk, hogy valamelyik országban a kormány a nép előtt *lobogtatja* a mézes madzagot. Ez teljesen új fejlemény: eddig ugyanis a mézes madzagot *elhúzni* szokták valakinek vagy valakiknek *a szája előtt*.

„A rajkózenekar húzza majd a *láb alá valót*" — ígéri egy mulatságról írott előzetes. — Akinek *viszket a talpa* — úgy tartja a szólás —, táncolni szeretne. Ezért a beharangozó így szólt volna magyarán: a rajkózenekar húzza majd a *talpalávalót*. (*A láb alatt van* egészen mást jelent: terhére van valakinek, bosszúságot okoz a jelenléte.)

Szóláskincsünk megóvása valamennyiünk kötelessége. És ha egyszer-egyszer mégis pongyola módon merítenénk szólásaink tárházából: a *lelkünk rajta!* Persze mégiscsak az lenne az igazi, ha a ferdítésre, torzításra senkit se *vinne rá a lélek*.

Dr. Rozslay György

Zsiráf (részlet)

Egyik legszebb alkotása, a Tifliszben vendégszereplő francia kabarészínésznőről, ***Margaritáról*** festett képe különösen jó példája Piroszmani nőábrázolásának: egy fenségesen szép, kezében virágcsokrot tartó asszonyalakot örökített meg. Margarita hiába visel egy akkoriban bizonyára szeméremsértőnek számító ruhát, mégis szinte megközelíthetetlen királynőnek látjuk.

Piroszmani legszebb képei azonban az ***állatábrázolások!*** Ezeket a munkáit is megrendelésre készítette, ám alkotói képzeletét az egzotikus vadállatok ábrázolása minden más feladatnál jobban megmozgatta. Csak hírből, elbeszélésből — esetleg más ábrázolásokból — ismerhette e vadak egynémelyikét, ám annál több szépséggel, értékkel ruházta fel őket. Aligha látott például *zsiráfot*, mégis nagyszerű képet festett róla: szinte emberi félelmet olvashatunk ki az állat tekintetéből.

Vidámabb hangulatú állatképei szintén ennyire közvetlenek: az anyjára váró őzgida kedvessége vagy a fürdésre induló malacok csapata családias derűt, békességet áraszt...

AZ ÁLLANDÓSÁG FESTŐJE

Piroszmani festészetének sajátos vonása, hogy vagy egyáltalán nem, vagy csak alig tükrözi korának társadalmi feszültségeit, ellentmondásait. Noha forradalmi időkben élt, képei inkább a grúz élet, a tifliszi hétköznapok állandóságát, folytonosságát mutatják. Még az a műve sem jelez semmi különös ellentétet, amely ***A gyermektelen milliomos és a szegény asszony a gyermekeivel*** címet viseli. Az alakok ruhája alig különbözik, s az arcokról is inkább azt látni: milyen *egyedül* vannak, menynyire magukba merülnek az ábrázolt személyek.

Piroszmani — csendéletei s ember- és állatábrázolásai egyaránt jól mutatják ezt — egy olyan sajátos festői világot épített föl magának, amelyet elsősorban az ***állandóság***, a ***méltóság*** jellemez. Képletesen szólva: az örök szépséget és igazságot kereste s vélte megtalálni képein.

Művészetének ez a jellegzetessége teszi különbözővé őt más, naiv, iskolázatlan festőktől. Míg amazok rendszerint a maguk jól ismert kis világát örökítik meg aprólékosan, ő sokkal inkább a maga *gazdag képzeletéből* táplálkozott. Az őt körülvevő tárgyak, emberek, állatok csak *fölgyűjtották* fantáziáját, de megfestésükkor már a maga *álomvilágába* menekült. Így teremtette meg azt az összhangot, amelyet a világban nem találhatott meg, s amelyre egész hányatott életén át oly hiába vágyott...

Povázai Lívia
művészettörténész

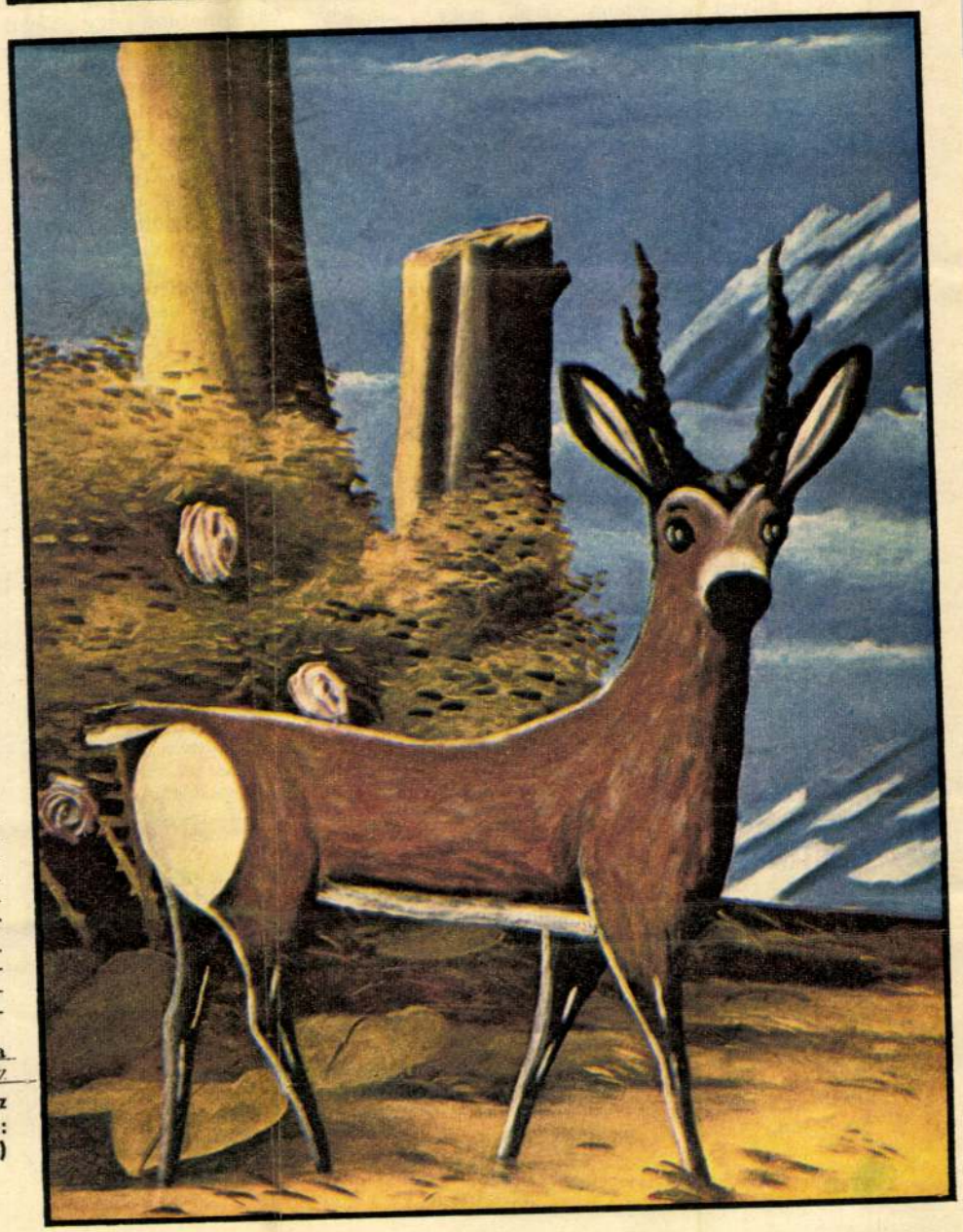

Őz

(Reprodukció: a Hírlapkiadó Színes Laboratóriuma)

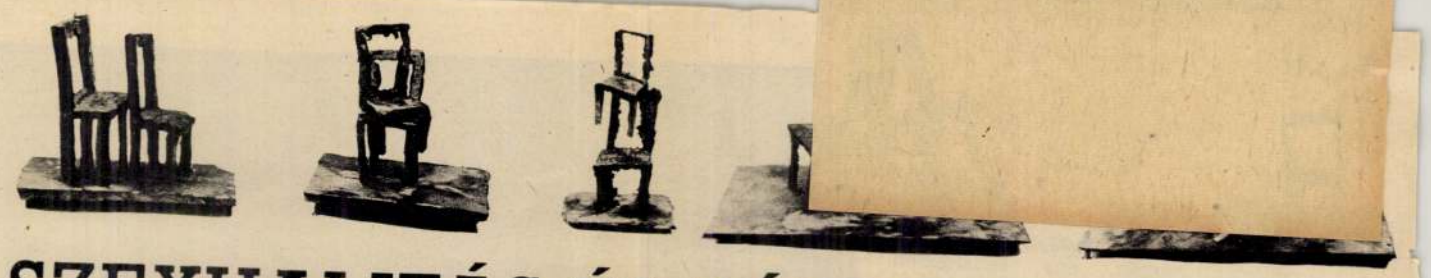

SZEXUALITÁS ÉS PÁRKAPCSOLAT A FELNŐTTKORBAN

8. A házasság szakaszai

„Még csak néhány hónapja házasok", „már tízéves házasok", „most ünnepelték az ezüstlakodalmukat" — mondjuk gyakran. Ezek a megjegyzések nemcsak egyszerű időtartam-meghatározások, hanem némileg a házasság tartalmi minősítését is jelentik. Az emberekben él valamilyen elképzelés arról, hogy a házastársi kapcsolat idővel átalakul, s

az együtt eltöltött évek száma

szerint változik a tartalma: más-más érzelmeket és más-más magatartást várhatunk el a házastársaktól a házasságban együtt eltöltött éveiktől függően. Leegyszerűsítve így jellemezhetjük ezt az elképzelést: a házasság kezdetén az a szokványos, hogy a házastársak között olyan erős és eleven kapcsolat van, amely minden egyéb társadalmi érintkezést megelőz és háttérbe szorít. Idővel, néhány év elteltével, csökken e kapcsolat ereje, a házasfeleket összetartó érzelmi kötődés heve, s egyre fontosabbá válnak életükben egyéb kapcsolatok. A házasság utolsó szakasza az öregkorra esik: ekkor a házastársak többnyire ismét fontosabbak lesznek egymás számára, a házasfelek — ahogyan mondani szokták — „szépen összeöregednek".

A házasság valóban dinamikus, időben változó kapcsolat, de az ezek szerinti szakaszokra bontása nemigen segíti folyamatának megértését, egy-egy házasságnak a minősítését. Az a legfőbb hibája ugyanis, hogy csak az együtt eltöltött időt veszi figyelembe, s a változásokat úgy értelmezi, hogy azok kizárólag csak az idő múlásával függenek össze.

Valójában a házastársi kapcsolatok változásait csupán kis mértékben magyarázhatjuk az egymás mellett leélt hónapok és évek számával; sokkal inkább azok a történések és események határozzák meg, amelyek életükben ez idő alatt mennek végbe. Ezek az események részben a házasfelek *külső kapcsolataiban*, részben az *életkörülményeikben*, valamint a házastársak alapította *család mindennapi életében* következnek be. Például valamelyik házasfél *munkahelyet* változtat, s így új munkatársakkal ismerkedik össze, a család új *lakás*ba költözik, gyermekük születik stb...

A házasságok „élettörténetének" vizsgálatából leszűrt eredményekre alapozva felállíthatunk egy olyan modellt, elméleti vázat, amely a házasságok változásának legáltalánosabb, de egyúttal legfontosabb tényezőit emeli ki. A leggyakoribb változások a gyermek vagy gyermekek születéséből s az ebből a családra háruló feladatokból erednek. Mivel a házasságoknak csak egy kis hányadában nem születik gyermek, nagy többségük aszerint csoportosítható, hogy a *gyermek milyen hatással van a házastársak életére*.

A gyermeknek a házasságra tett hatása sok mindentől függ, de megkülönböztető szerepe elsősorban a gyermek *életkorának* van. Nyilvánvalóan más hatással van az *újszülött* a házastársaknak az életére és kapcsolatára, mint az *iskolás korú* vagy a tanulmányait nemsokára *befejező* gyermek. Figyelembe kell vennünk persze azt is, hogy a gyermek a házasságból született-e, hány éves, és ott, ahol több gyermek van, mennyi a különbség a legidősebb és a legfiatalabb gyermek életkora között.

A gyermek fölnevelése a házastársaknak egyik legfőbb feladatuk és gondjuk. Így a házasságnak egy jókora részét a *gyermeknevelés* tölti ki. De a szülők életében fontos szerepe van a gyermeknek a családból való kiválása után is, éppen ezért helyes, ha a házastársi kapcsolat további szakaszait — közvetve — szintén a gyermekhez viszonyítjuk, így elemezzük.

Amikor a házasság életciklusáról beszélünk, tulajdonképpen egy ilyenfajta csoportosításra gondolunk. Ezek a szakaszok az átlagos házasságban *szabályszerűen követik egymást*, s a szakaszokat megkülönböztető vonások a házastársi kapcsolat egészére nagy hatással vannak.

Azokban a családokban, amelyekben nincsen gyermek — és persze a gyermekes családokban is — más tartalmi jellegű változások ugyanígy végigkísérik a házastársak kapcsolatát. Így például a házasság szakaszokra oszlik a család anyagi helyzetének, azaz jövedelmi viszonyainak, lakáskörülményeinek, tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottságának alakulása szerint is; mindezek ugyanis a házaspár életének szintén jelentős meghatározói.

A gyermeknevelés feladatait alapul véve az *első* szakasz a házasságkötéstől az első gyermek születéséig tart. Ez általában csak rövid időszak, mivel a legtöbb házasságban egy-két éven belül megszületik

az első gyermek.

Mégis fontos szerepet tölt be a házasságban, mert ez alatt az idő alatt kell kialakulnia a házastársak között az *összhang*nak. Bár a mai házasságokat többnyire hosszabb együttjárás után kötik csak meg, amely lehetővé teszi egymás megismerését, mégis sok mindennek a tisztázása a házasságkötés utánra marad. Ekkor derül ki sok fontos és kevésbé fontos különbség a mindennapi szokások, a ritkábban előforduló döntések dolgában, ezeket tisztázni kell, akár egy közös felfogásnak a kialakításával, akár pedig az eltérések tudomásulvételével és tiszteletben tartásával. A házasságok számottevő hányadában (4—5 százalékában) ebben a szakaszban derül ki, hogy a felek nem értik meg egymást, s a házasság *felbomlik*, mielőtt az első gyermek megszületne.

A házastársak életkörülményeit ebben a szakaszban döntően meghatározza az a körülmény, hogy — a kevés kivételt nem tekintve — *a férj és a feleség egyaránt dolgozik*. Másrészt pedig az a tény, hogy ekkor még a házaspárok jókora része, talán többsége *kénytelen együtt lakni* valamelyik házastársnak a szüleivel (vagy az egyik szülővel), hiszen az új házasok családi életüknek a kezdetén ritkán jutnak önálló lakáshoz.

Újabb szakasz az az idő, amely az első gyermek születésétől annak hároméves koráig tart. Ebben a szakaszban Magyarországon sok család átmenetileg *egy keresetből él*, mert az anyák igénybe veszik a gyermekgondozási segélyt. A házastársak közötti kapcsolatban elkerülhetetlen változás következik be: a feleség anyai feladatai minden egyéb kötelezettségénél fontosabbak

OSZMANI

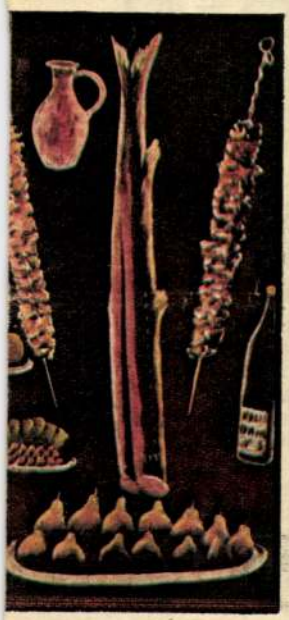

Mulatozó grúzok

Szépművészeti Múzeum 1972-ben rendezett kiállítást belőlük. — *A szerk.)*

Azt, hogy Piroszmani képei világszerte ismertté váltak, egy *Pétervárott* tanuló *francia* festőnövendéknek, *Michel le Dantue*-nak köszönhetjük. Ő és orosz barátai — *Ilja Zdanevics* költő, az orosz futurizmus* elméletének kidolgozója meg az öccse, *Kirill Zdanevics* festő — 1912-ben Tifliszbe utaztak, s ott láttak meg néhányat Piroszmani munkái közül. E három fiatalember aztán nagy lelkesedéssel kezdett hozzá az iskolázatlan grúz festő műveinek ismertetéséhez, s el is érték, hogy alig egy év múlva, 1913-ban már *Moszkvában* is bemutatták Piroszmani három képét.

Az, hogy éppen az orosz futuristák fedezték fel Piroszmanit, nem véletlen, hiszen — mint látni fogjuk — a grúz festő is *hasonló* szellemben, egyebek között a *mozgás* különböző szakaszainak ábrázolásán, a csupán a *színekkel* való megjelenítésen munkálkodott.

Mint életrajzának töredékes adataiból tudjuk, fiatalkorában *vasúti* alkalmazottként dolgozott — ekkoriban készültek első szénrajzai, olajképei —, majd egy tejkimérést vezetett. Bőven volt tehát alkalma, hogy a mozgalmas életű grúz fővárost mindennapjait, jellegzetes alakjait megfigyelje.

Harmincöt éves korára már olyannyira csak a festészet érdekelte, hogy megélhetését sem tudta elképzelni másként, mint hogy művészi tevékenységére hagyatkozzon.

CÉGÉREKET FESTETT

Társadalmi helyzetéből következett, hogy első megrendelői a *kiskereskedők* és a *kisiparosok* köréből kerültek ki, akik — foglalkozásuknak megfelelően — *cégérek, üzletfeliratok* és *kocsmadíszek* elkészítésével bízták meg Piroszmanit.

A naiv művész persze legközvetlenebb tapasztalatai alapján — a jól megfigyelt látványt utánozva — tett eleget megrendeléseinek. Mivel sem anatómiai ismeretei nem voltak, sem pedig a perspektíva (a távlattan) törvényeit nem ismerte, úgy festette meg az őt körülvevő világot, ahogyan azt minden iskolázottság nélkül magában rögzítette.

Tehetséges ember lévén, hamar megtalálta azt a festésmódot, amelyyel gyorsan és látványosan dolgozhatott. A legtöbbször fekete háttérből (linóleumra festett) úgy bontotta ki a tárgyakat, az alakokat, hogy ahol erőteljesebbé akarta tenni a formát, oda *vastagabb* festékréteget rakott, ahol pedig könnyedebb hatást akart elérni, oda *kevesebb* festéket tett. Így szinte szobrász módra plasztikusan mintázta meg munkáit.

E sajátos festésmódhoz csupa feszültséggel teli, *erős* színt használt: vörösek, barnák, sárgák, kékek teszik elevenné képeit. Árnyékot ritkán festett, s ha nagy néha élt is ezzel a fogással, legfeljebb azért tette, hogy egy-egy tárgy ábrázolásakor érzékeltesse a térhatást.

SZERTARTÁSOS LAKOMÁK

Ez a festésmód — amely elsősorban nagy, egységes színfoltokra épül — voltaképpen az úgynevezett hirdetőtáblának, a képes és szöveges *luboknak** a hagyományait folytatta. E lubokok névtelen készítői ugyanis — hasonlóképpen a cégtáblák meg az ikonok festőihez — szintén nemcsak a közvetlen látványt örökítették meg, hanem azokat az *ismereteket* is, amelyek e látványhoz kapcsolódtak. Például gyakorta festett csendéletein nem természetes szétszórtságukban, hanem egymástól hangsúlyosan elkülönítve, önmagukban jelennek meg a tárgyak. Szinte megmeredve tűnnek elénk.

Ez a festői felfogás jellemzi egyebek között azokat a képeit, amelyek a különféle *étkeket* mutatják. A Piroszmanitól oly szívesen ábrázolt sült malac, sült kolbász, füstölt hal, nyárson sült hús rendre úgy virít képein, hogy a néző tüstént megérzi: ezeknek az árufféléknek *áruk*

A francia kabarészínésznő, Margarita

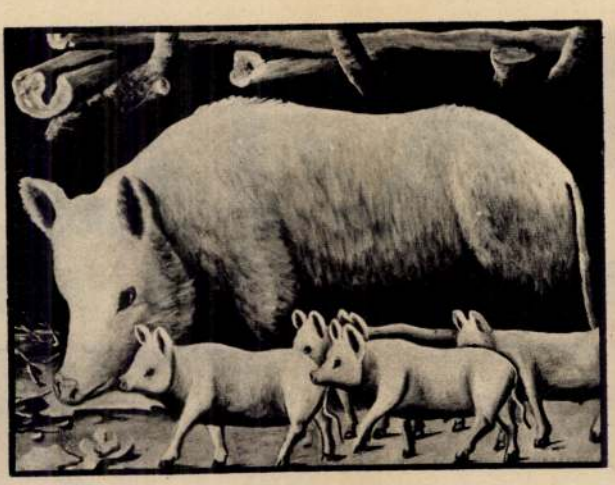

Malacok anyjukkal

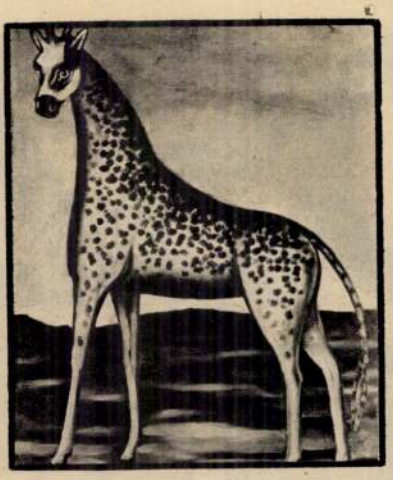

Zsiráf

van, a vásárlónak illő *pénzt* kell adnia értük...

A tárgyszerű pontosság jellemzi azokat a munkáit is, amelyek a korabeli grúz élet eseményeit — elsősorban is a *mulatozásokat* — örökítik meg.

E lakomákat rendszerint a grúz kisvendéglőkben, a *duhánokban* tartották, szigorú, szertartásos előírások szerint. Az ünnepi asztal főhelyén a „házigazda" ült, ő mondta az üdvözlő vagy elöljáró beszédet, majd szavai után sorra elhangzottak a kölcsönös jókívánságok, a köszöntések, amelyek bölcs és szellemes szavakban méltatták az asztal körül ülők munkáját, érdemeit. Ezek a bőséges étkezéssel és ugyancsak bőséges italozással folytatódó, majd énekléssel záródó dáridók voltaképpen a grúzok hajdani, *együttes* munkáját, *közösségi* létét igyekeztek fölidézni.

Piroszmani képeiről — akárcsak a már említett csendéleteiről — sugárzik az *ünnepélyesség*, a *szertartásosság:* a figurák egymást tiszteletben tartó várakozással ülnek, merev mozdulataikkal egymás köszöntésére emelik ivókürtjüket... Láthatóan nem is annyira az étkezés meg az ivás fontos számukra, hanem az ünnepi *együttlét*. Piroszmani átszellemült figurái szinte megtisztulnak az ünnepi asztaltársaságokban.

MÉLTÓSÁGOS NŐALAKOK

A festő nőalakjain — ilyeneket is szép számmal készített — ugyancsak megfigyelhető ez a megdicsőülés, felmagasztosulás. Akár falusi asszonyt, akár gyermekeket gondozó dadát, akár prostituáltat festett, valamennyi női figurája egyformán méltóságos.

Asszonyalakjait is úgy festette, mint a többi képét: sötét — javarészt fekete — háttérből bukkannak elő, hol *virágokkal* körülvéve, hol repdeső *madarak* társaságában. (E jelképek tulajdonképpen a nőnek az életben betöltött szerepét, szépségét és harmonikus voltát hangsúlyozzák.)

A gyermektelen milliomos és a szegény asszony a gyermekeivel

palota terveit. 1810 körül készíti a szarvaskői rk. templom tervrajzait és ugyan ez idő tájban az egri érseki palota átalakitási tervét /Tervj.124, 7o, 7./. 1813-ban épiti Kisfüzesen a ~~+ Száz János plébános által tervezett templomot, és ugyanezen évben megkezdi a pétervásári gotizáló templom épitését is, előbbi amatör tervei szerint. 1814-ben a ~~sücsii rk. templomhoz kérnek tőle terveket, és ~~+ Magurányi épitéssel, együtt elkésziti

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

terjedt tőzegmezőt, melyn
szefonódott egymásratele

De más látnivaló is v
120 hold kiterjedésű gyöny
a csonkahazában. Alig van
rág, mely itt képviselve ne
óriások alatt járunk. Másu
har, kanadai és ezüst-nyá
felsorolni sem tudjuk. Ott
tarkalevelű juhart-, a fényе
rózsaszínvirágú mályva-cse
virágú orgonát, — melyel
pompába gallyaikat. Itt-ott
csodáljuk őket. Itt díszlik a
hamvas ezüst- és tűlevele
tusok kigyóznak. Mellettük
tükrösen tündöklő tószeme
partjaikon kövérlevelű páf

Hát még a pompásna

A színek, formák, illat
hogy melyik csoportot né
megvan a maga tüneмén
bénák-, óriásvirágú zinniák

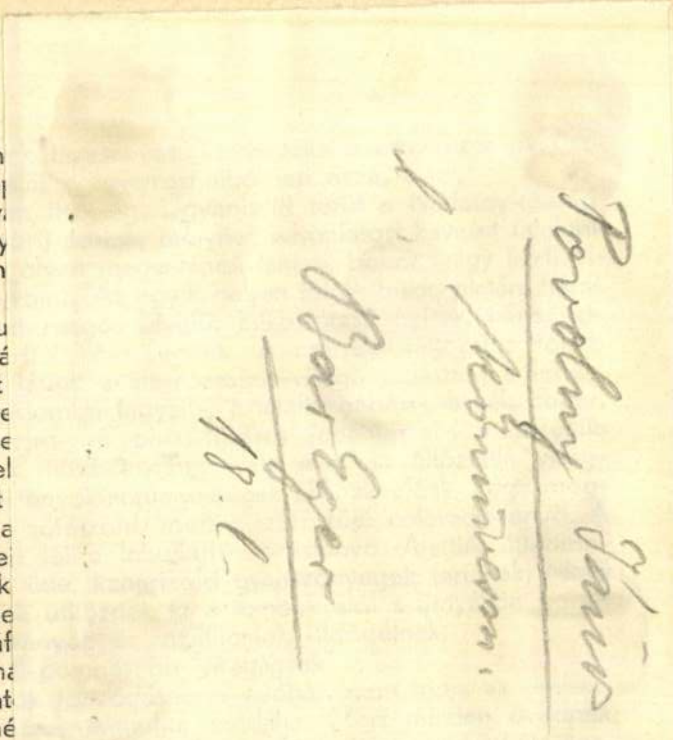

pazsalikumok-, a szo-

vasezredének kapitánya volt. Mellette fia, a Nádasdyak családfájának egyik legnemesebb hajtása: Tamás nádor, aztán V. Ferenc, Mária Terézia korának leghíresebb hadvezére, az örökösödési háborúk diadalkoszorús hőse.

Dísztermébe elfogódva lép az ember, mert amit itt lát, az meghaladja a polgári miliőben élő egyén képzeletét. A falakon kincseket érő gobelinek. A németalföldi, olasz, spanyol, francia festőművészet nagymestereinek legkiválóbb alkotásai. Óriási herendi vázák, a Nádasdyak kiterjesztett szárnyú kacsás címerével ellátott porfir serlegek, antik bútorok s a vitrinek olyan drágaságai, milyeneket ma csak a múzeumok vagy székesegyházak páncélszekrényeiben láthatunk.

Mint Odin pazarfényű várában, az ó-skandináv mithológiabeli hallottak csarnokában sorakoztatták föl hajdanta az északi népek legkiválóbb nagyjait, hogy itt fényeskedjenek, örök életet éljenek az utódok előtt; úgy Nádasdladányban is külön családi valhalla őrzi amaz ősök földi vonásait, kik nagyok, hatalmasok, a nemzet vagy család üdvére dolgozók voltak egykor!

A pompás képgalériában ott látjuk a sok között a Nádasdyak ősét, Mihályt, Zsigmond király korában a székelyek hatalmas ispánját. Tamást, az 1554—1562. évek híres nádorispánját. Mellette szépséges hitestársát Kanizsay Orsolyát. Ferencet, a szomorú, vagy inkább átkos emlékezetü Báthory Erzsébet férjét; Tamást, a koronaőrt; Miklóst, a sebenicói püspököt. III. Ferencet, az 1671-ben kivégzett nemzeti martírt, kinek nevével e munka folyamán még sokszor találkozunk. II. Lipótot, I. Ferenc korában a királyi helytartótanács tagját s mellette nejét, Pálffy Teréz pa-

POVOLNY János

1 db primitív palléralaprajz
kívül: Grass. sk: „Delineatio Parochiae Bagiensis"

1 Zöld alapon színessel festett alaprajz és egyszerű sima nutzbau homlokzat
Kívül: „Riss über das Nagy uter Wirtshaus des Erlauer Mauer Meisters"
(Debrő? ?)

Szignált jobbra lenn:
Johannes Powolny Burgl. Mauer Maister in Erlau
(NB! Igen jó írás!)

Granaltovits-levéltár/

Müvtört.Ért. 1988 3'4 251. Kapony-jegyzék

n : Ogonek.- Moskva.- n°I8, I974.
Hudožnik .- n°2, I974. pp 43-47

: Dekorativnoe Iskusstvo .-
: 2 ill en coul, I ill en no

:Architektura SSRR .- Moskva 74.

: Oeuvres et opinions .- Mos 84
.

: Spoutnik .- Moscou.- n°9,
en noir.

in : Spoutnik .- Moscou.- n° 974
noir.

ou.- n°7, I974. pp I4-I8 : 7 oir
ou.- n°7, I974. pp I8-27 :II oir
ou.- n°7, I974. pp I4 : I il

Tvorcestvo .- Moskva.- n°5,
ul , 5 ill en noir.

ekorativnoe Iskusstvo .- Moskva.-
6 ill en noir.

žnik .- Moskva.- n°4, I974.

orčestvo .- Moskva.- n°6, I974. pp I5-I8
n noir.

I lap Kívül: „Delineatio über Kompolter Kastel ues Erlauer Mauer Meisters".
Az előbbinél jobb szebb lap pontos feketetus alaprajz gyengéd zöldben; a templom oldalt csak andeutolva
ai: „Johannes Powolny mp Burg. Maurer meister im Erlau".

252

Postl Izidor

Postl Izidor aranymüves, IV. Semmelweis-u. 19. 188-205

Bptávb 1940 szept.

grande per la sua pa-
tria.

Con i più profondi
ossequi

Postl Izidor

aranymives segéd.

Aul. 1882. Esti tanf.

Ekitmeiges festés

Értimisk

1902/3. 67. l.

Postl Lorenz, szabósegéd

A soproni sztrajkban részt vett 1872-ben. Neve a többiekkel együtt csomagolópapirra irva maradt fenn. 35.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrajkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Postl J

ötvös

Ivod

Magyar Iparművészet

1915. 109. l. (Három
újabb magyar ötvös-
mű.)

Szécsi Pálné részére
készült ezüstplakett
fentitől –

Fenti Tarján
Oszkár tanítványa

Könyomatos

történelmi ábrázolások.

A szerzők betűrendjében.

Postl J

Szécsi Pálné részére
készült zománccal diszi-
tett ezüstplakett.

repr.

Magyar Iparmüvészet

1915. 76. l.

MDK

Postler szobafestő

Soproni Szemle, 74.sz.1939.
Csatkai E.:Széchenyi müemlékek Nagycenken.

Postler

festő

l.

Csatkai Soprkörny

37. l

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/25 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszermében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Postler

1.

LykaMagyműI300-50

375. l.

6.

Postler

festő

1834-8. a cenki kastély díszítését és festését végzi.

Magyar Művészet

1930. 586. l.

Postler

4 1

MAGYAR MUVESZET
1930.589

MAGYAR MADARAK

Postler

soproni festő
végzi gróf Széchenyi
István megbízásából a
cenki kastély díszítési
és festési munkálatait
az 1830-as evekben –

Fenti a Viczayak
házifestője is.

Bártfai Szabó László

Gróf Széchenyi István
művész kortársai és
barátai –

MAGYAR MŰVÉSZET

1930. 588. l.

Postler festő Sopronban

Csatsopronkörnyéki 37. l.

Gróf Széchenyi István mellszobrát a nagycenki Széchenyi-kastély dísztermében dolgozott.

MDK

Postleren Ilona szövő-tanitónő

Az O.Kiáll. Háziipari csarnokából. Békéscsabai szoba. Vasárnapi Ujság. 1885. 32.sz. 519 l.

Postoly Istwan

ötvös 1584

1588

laid

Mik. Pars. 110

Posztolÿ István, pozsonyi őrsöslegény V. 110.

Pósvár

l.

Pász Hevesmvarai

Felső-magyarországi Rákóczi Múzeum

VIII. 67.

Posz Jakab

ötv

Kőmagyotyj. 1622. 27

PÓSZ Lajos ékszerész (1845–1904)

emlékérme ajánlat 1883-ban Ferenc J. szegedi látogatása alkalmából. A megbízást elyerte: 4 db tallér és 100 db ezüstből.

Múzeum Rutatások Csongrád megyében 1995–1996. Szeged, 1997 138
140

Posz Péter

ácsm.

Bé 1782

Tp. Szentendre

Schneider

221. l.

Pósza Jánosné MDK

Karádi himzett futó, részlet, repr.

Műcsarnok 1960. Képző- és Diszitőművészeti körök Kiáll.

Posza Jánosné MDK

Karádi himzésü teritő

Mücsarnok 1960. Képző- és Diszitőművészeti körök kiáll.

POSZI KRISTÓF, festő

Kőszegen a XVIII.sz.-ban a várostorony déli homlokzatának freskóit Poszi Kristóf és Ober János képirók készi tették a szerződés szerint 18 Ft-ért. 97.old.

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Topográfiai kérdések Kőszeg város történetében 90.old.

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, 1963. III.köt.
Szombathely, 1963

MDK

Poszilovics

hálószoba

Gaul K: Butorip. diszitőip. az ezr.éves o.kiáll.on.
MMGEKözl 1897, 6.fuz. 2636276 l. képek

MDK

Poszlavszky nyomdász

Kuntár L.: A szombathelyi könyvnyomdászat története. Szhely 1957.

Poszler György, művészettörténész, egyetemi tanár

Programok

Műcsarnok-Kamaraterem.

18.30 óra Don Juan.

Szabadegyetemi előadás
az erotika helye és feldolgozási módjai a
kultúrtörténetben.
Kultúra-elméletek az erotikáról.

Előadó: Poszler György

Műcsarnok és Kiállítótermei:
1988. ápr.

Paszlovszki

A sörippari dalgozók képzőművészeti csapartjának ~~tagja~~, tanulója.

Sörippari Dalgozók, 1952. Jan. 21.

~~Pov~~ Poszlovszky Miklós.

a Phylaxia dolgozója.

A Sörípari Dalgozók képzőművészeti kiállításán önarcképpel és konyhai csendélettel szerepelt. (emlitve.)

Sörípari Dalgozók, 1951. Jún 20.

Poszler Alajos

Erzsébetvárosi születésű

Beállott 1850. márc. 11.
Céhmester 1860–1870.
Kolozsvári asztalosok

Y. P.

6.

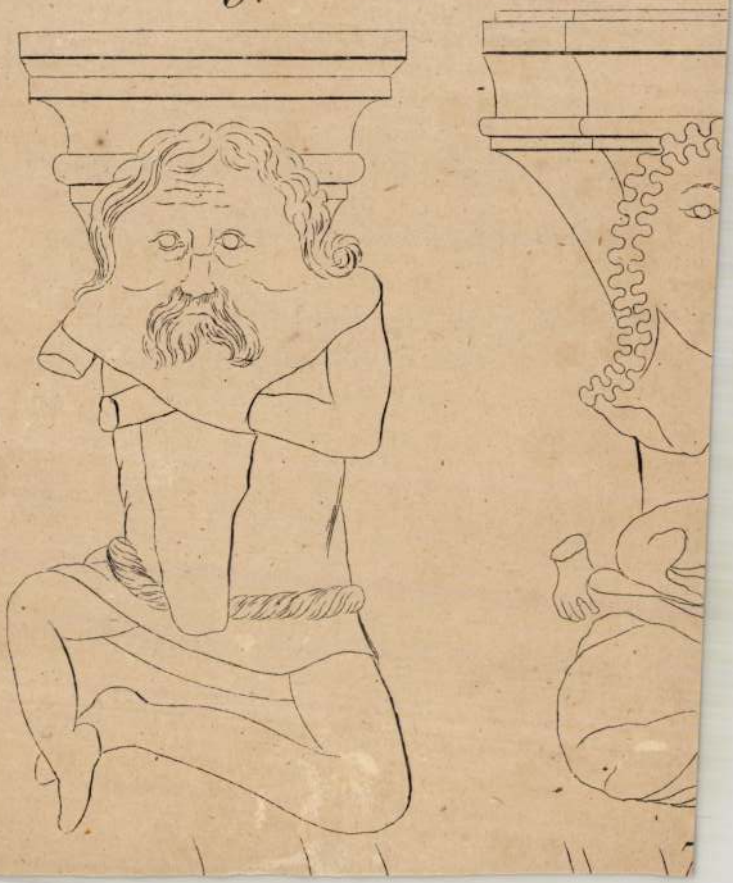

Poszonyi Jenő

Ady Endre születésének századik évfordulója tiszteletére a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítást rendezett, Ady-kép címmel. – Időrendben legelső Poszonyi Jenő rajza a kissé spicces, ifjú költőről 1902.-ben. (említve)

Heitler László: Az Ady-kép.

Népújság (Tolna) 1978. júl. 2.

Poszt Ferenc

l.

Bedyggori rajzok

17. l. jegyzet -

MDK

Posztl Ferenc, épitömester

a nagymartoni r.k. templom javitását a kegyur, Esterházy Miklós hg, ö reá bizta.

A nagymartoni templom javitása .
Vállalkozók Közlönye. 1907 okt. 23. 8.1.

MDK

Pestl J. műötvös

Tarján Oszkár tanitványa. Emlékplakettet készitett, melyet a tavaszmezőutcai hadikorház adott át Szécsi Palnénak, aki megszervezte a korhazat.

Cikk: Három ujabb magyar ötvösmű.

Magyar Iparművészet, 1915. 109.l.

Posztl Jenő

keresk. min. - sól 400 k

Értimirt 1903/4. 32. l.

IV. Geschnitzte Ornamente eines Chorstuhles in Leutschau.
V. Tisch im Bartfelder Rathhause.
VI. Geschnitzte Ornamente eines Tisches im Bartfelder Rathhause.
VII. Portal eines Bürgerhauses in Kesmark.
VIII. Ansicht eines Bürgerhauses in Eperies.
IX. Epitaphium der Familie Kray in der Bartfelder Kirche.
X. Schmiedeisernes Balkongitter in Leutschau.
XI. Grundriss der ehemaligen Abteikirche in Zsambek.
XII. Westseite der Abteikirche zu Zsambek.
XIII. Hauptportal der Igloer Kirche.
XIV. Campanile in Kesmark.
XV. Portal des ehemaligen Rathhaus-Saales in Eperies.
XVI. Taufstein des Neu-Sohler Domes.
XVII. Portal eines Bürgerhauses in Bartfeld.
XVIII. Brauttruhe in Kaschau.
XIX. Chorstuhl in der Bartfelder Kirche.
XX. Betstuhl in der Bartfelder Kirche.
XXI. St. Michaels-Capelle in Kaschau.
XXII. Portal der Domkirche zu Rosenau.
XXIII. St. Jakobskirche in Leutschau.
XXIV. Ornament eines Chorstuhles in Bartfeld.
XXV. Portal eines Bürgerhauses in Bartfeld.
XXVI. Kanzelthüre in der Leutschauer Kirche.
XXVII. Epitaphium in der Leutschauer Kirche.
XXVIII. Hof eines Bürgerhauses in Leutschau.
XXIX. Ornamente eines Chorstuhles in Leutschau.
XXX. Weinkanne der Onoder reformirten Kirche.
XXXI. Grundriss des Bartfelder Rathhauses.

Posztl Jenő

Autotervező

1900–1903

Élmisk. 1930. 87. l.

Posztl Jenő

keresk. min-tól

400 k.

Eötimisk 1902/3. 59 l.

~~Andriotka Antal dr. III. 23b.~~

Posztl Jenő

lakásberendező

Végbiz. jó eredm.

Értimisk, 1903/4

35. l.

Posztl Jenö

tervezö a Zollerin-
gyarban

Kitimisk 1904/5

18. l.

oktatásügyi minisztertől.

JUN 15 11

5 N

Mizottsaga

Eli

Szpes + IX

Rákos u 10

Posztl Jenő

Isk. pályázaton lakás-
berendezésből I. díjat
nyert.

Értímisk 1902/3. 54. l.

~~Arch. Est III. 140.~~

Posztl Jenő

keresk. min.-tól 400 k
államsegély

Kőtímisk 1901/2. 28. 1.

~~Puglia V. 235.~~

Posztl János

butorkverő

1889

Éimisk 1930. 87 l.

POSZTÓMETSZŐ KRISTÓF, posztós

Az iparosok kereskedők társadalmi helyzetér, sulyara jellemző, hogy azok sokszor viseltek magasabb tisztsé geket is. Pl. Posztómetazö Kristóf esküdt volt. 212. old

GECSÉNYI LAJOS: Győr városa 1526 után 195. old

ARRABONA, A Xantus János Múz. Évkönyve, 18.
Győr, 1975

POSZTÓMETSZO JANOS, posztós

A házasodas vagy más rokoni kapcsolatok Pápa vagy Győr nél nagyobb varas esetében jatszottal szerepet. 1538-ban Borbély Domokos győri Polgár vejét, Pápai lakatgyártó Janost, 1536-ban Körmendy György posztómetsző feleségét, egy kor győri Posztómetsző Janos fele ségét, Fehérvari Hódosi Urban felesége margit-papai Szücs Lőrinc felesége emlittetik. 214.old

GEOSÉNYI LAJOS: Győr varosa 1526 utan 195.old

ARRABONA, A Győri Xantus János Mús.Évkönyve, 18. Győr, 1975

Pót Lajos, VII.b.o.tan. MDK

Rákospalotai Bocskay utcai ált. fiuisk.

41. Mult és jelen.

Magy Ifj. Képzöm. Kiáll. /VIT/ Gyermekrajzok.
Föv. Képtár. 1949 aug.16.-szept. lo. Kat.

mdk,

Pola István kemencéépítő

épitette meg a matyó bubos kemencét a Műcsarnok néprajzi kiállitására, (70 éves) a már falón egyetlen kemenceépítő.

Ország-Világ 1963 31. sz 19. l

Portaels belga festő

Pesti Hirlap, 1880. márc. 21. 4.

a Képzőművészeti Társulat tavaszi

Kiállításán....

mOK

Potemkin
fametszö

mester volt a 40 években

Stalla M. Morelli G. fametszö művészünk
Lalila

Grafikai Szemle 1909 évf 4 z. 75 l.

MDK

Potemkin Alfonz fametsző és betűszedő

Riedel Károly Agost pesti fametszőnél tanult Bucsánszky Alajos könyvkiadó költségén. Potemkin 1891 jul.10.-én halt meg Budapesten 70-ik évében.

A Landerer és Heckenast nyomdában 1848 márc. 15.-én ő volt egyike azoknak a betűszedőknek, akik a szabadsajtó legelső termékét, a nemzet kívánságait tartalmazó 12 pontot kiszedték.

Irod.: Firtinger 102. és 131.l.

K

Potemkin Alfonz

fametsző és betűszedő

Riedel Károly Ágost pesti fametszőnél tanult Bucsánszky Alajos könyvkiadó költségén. Potemkin 1891. jul. 10 halt meg Budapesten 70-ik évében.

Erod

Firtinger 102. l.

A Landerer és Heckenast nyomdában 1848 már. 15-én ő volt egyike azoknak a betűszedőknek, akik a szabadsajtó legelső termékét, a nemzet kiváinságait tartalmazó 12 pontot — kiszedték.

u. o. 131. l.

Potemkin Ágost

festő

1858 – 1930.

László Egerváry P. A

Megírva E-ben.

A. 195.

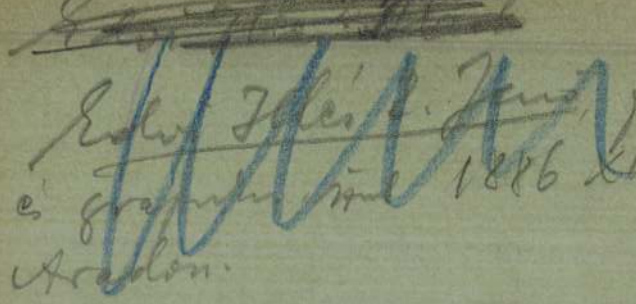

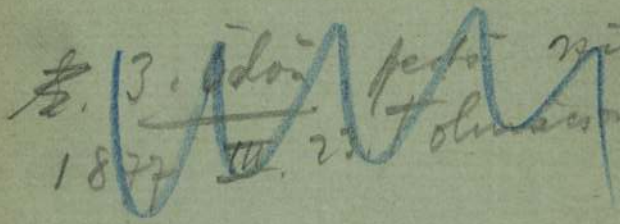

Potemkin Alfons

fametro

l.

Novák V

28, 118 · l.

In dieses Verzeichnis sind Restauflagen wertvoller Bücher (modernes Antiquariat) aufgenommen. Die Erscheinungspreise sind jeweils in Klammern beigesetzt. Sämtliche Bücher sind neu und ungelesen. Trotz der außerordentlich niedrigen Preise sind alle Bücher auf bestem Papier gedruckt und gut gebunden. Nur bei einigen wenigen Büchern ist eine andere Ausstattung ausdrücklich vermerkt.

Die Bücher sind durch jede gute Buchhandlung zu beziehen. Die Lieferung ist allerdings nur soweit möglich, als die vorhandenen Bestände ausreichen. Es dürfte deshalb zweckmäßig sein, wenn Sie gleich bei Ihrer Bestellung mit angeben, was evtl. als Ersatz für ausverkaufte Bücher geliefert werden darf.

Die Lieferung an unbekannte Besteller erfolgt unter Nachnahme oder gegen Voreinsendung des Betrages. Bei Rechnungsbeträgen von 20.— RM an aufwärts ist die Bezahlung in 6 Monatsraten ohne Aufschlag möglich. Voraussetzung für die Ratenzahlung ist aber ein regelmäßiges festes Einkommen und eine ungekündigte Stellung. Die Versandspesen werden berechnet. Nur bei Barbestellung von 20.— RM aufwärts liefern wir portofrei. Benutzen Sie nachstehenden Bestellzettel!

BESTELLZETTEL

Ich bestelle hiermit bei der Buchhandlung

oder beim **Buch- und Kunstverlag G. m. b. H., Berlin-Charlottenburg 2**
Postschließfach 17 Postscheckkonto Berlin 177110

folgende Bücher:

Potemkin Alfons
fametrö

l.

Steinhofer
II. 78. l.

Potemkin Alfons

l.

Räth. I 511.

Potemkin Alfons nyomdász

MOK

A 12 pont szedőjének halálhíre
Kitünö rajzoló volt. A legkipzettebb a maga zak-
"májaban. Sokai Mor is megemlékezett róla.

Vegyesek: Egy öreg nyomdász
Grafikai Szemle 1891. 7 z. 109 old.

Potemkin M. M.D.K.

Metszete az 1853-ban készült „Honom mutatható mérege" cím lapját díszíti.

Vértes Katalin: A magyar népi és fametszet, 1928.
40 l.

Potemkin Ödön

laid

Egervári Potem-
kin Ödön

Megirva Eben

Esztergom, véres

XXXVII

Potenga Gyula

építőm. Miskolc

l.

Válfubal. 493. l.

mdk

Polenga Gyula tervező

tervezte a Múzeum átalakítását /Keleti átépítést/ 1918. A Múzeum a 15. sz.-ból a mai napig fokozatosan épült.

ifj. Horváth Béla Miskolc

1962, 215, 216

86. jegyzet

Potenga Gyula, építő mester

M.D.K.

terverte és építette a Pereces-i templomot (~~egy~~ két fényrép)

Vállalkozók Lapja. Bp. 1928. XLIC. évf.

dec. 12. sz. III. ~~old.~~ IV. old.

Potere, Johann

Bécsujhelyen 1695-ben öntötte a lövői (Sopron vm) rk. templom elyik harangját

Vallás-és közokt. minisztérium 8416/1917 eln. sz.

1699-ben öntötte a darázsfalui (Sopron vm) rk templom harangját „Johann Puter in der Neustadt 1699."

Vallás-és közokt. minisztérium

u. o

Potore, Johann

Lövő (Sopron m.) R. K. templom

1. Harang, 250 kg. Felirat: Goss Mich in Wienerischer Neustatt Johann Potere 1695. S. Martine: Ora pro nobis; egyik oldalán lent Mária Képe, a másikon a Kálvária látható

2. Harang, 100 kg. Felirat: Me fecit Balthasar Herolds in Wien Anno 1658; képei: egyik oldalon lent áldó Király, a másikon épület.

Veszprém

Bakony-Sz.-László,
maradványol
Bána mellett Essékv
Berhida, r. k. templ
Csepely, templomron
Csicsó, puszta templ
Csatka, r. k. templo
Csesznek, várrom.
Devecser, várrom.
Döbrönte, várrom.
Dudar. ref. templom.
Essegvár, várrom. (
Kádárta, ref. templo
maradványai
Kéttornyúlak, r. k. t
Nagy-Vázsony, r. k.
Pálos-templom
Várrom.
Nemes-Pécsöl, r. k.
Öskü, őrtorony vagy
Pápa, várrom.
Pusztapalota, Mátyá
Polony, faragványos

Darázsfalú (Sopron m.) R. k. templom

Harang, Zb. 550 kg, 1699-ből. Felirata: fusa parocho Michaele Kraljich in honorem St. Michaelis. Johann Pûter in der Neustadt 1699; 6 rép díszíti: 1. Kerentcsoport, 2. Szent Mihály, 3. Szt. András, 4. Ker. Szt. János, 5. Szt. Lőrinc, 6. Szt. György.

Poterer, Johann

Polyondi Margit

M.D.K

Az Sparmüvészeti Tanács gyermek
bíetor pályóczatának egyik dij-
nyertese.

Kovács Lovrsa: Gyermek bíetorok
Nők Lapja, 1965. febr. 27 - 30 lap

Póth

Budai szépművészeti társulat kiállításain tájképei szerepeltek.

M.
~~M.~~ 934. II. 9..

MDK

Póth István festő

Gyüjteményes kiállitása a Képzőmüvészeti Tisztviselők Országos Egyesületének nagytermében.

Budapesti Hirlap 1931.dec.16.

Póth István

A gróf Kávalyi palota termeiben jóté-
konycélii kiállítás keretében mutat-
kozik be festményeivel.

Esti Kurir, 1927. febr. 27.

Póth István
festőművész

Új Magyarság
1935 X. 27

A Budai Szépművészeti Társulat őszi tárlata

Vasárnap délelőtt nyílik meg a Budai Szépművészeti Társulat (II., Margit-körút 48. szám alatti) őszi tárlata. A társulat kiállításai az utóbbi években valóban eseményszámba mennek, hiszen ez a komoly törekvésekkel elindult csoport állandóan azon van, hogy nívóját fejlessze és tagjaitól a legtöbbet kívánja meg. Ez az őszi tárlat a kiegyensúlyozottság jegyében nyílik meg, nagyon gondos, figyelemreméltó rendezéssel és kitünően összeválogatott művészeti anyaggal, festményekkel, grafikával, szobrokkal és kerámiákkal. Összesen nyolcvanöt műtárgy van ezen a kiállításon és mindegyik megérdemli azt, hogy a nyilvánosság elé kerüljön. Egyszerűségében nagyon érdekes *Póth* István egyik festménye (Szentendre), *Dongó* György meseszerű, falusi hangulatokkal és színekkel átszőtt kompozíciója, *Guzsik* Ödön franciás melankóliába olvadó tájképe és *Hatvani-Perlusz* Gyula egyszerű eszközökkel finom hangulatokat adó munkái. A kiállítás egyik meglepetése: *Radnainé Sz.* Ilona, — akitől egy

19

Póth István

festőművész

Budai Szépművészeti Társulat - őszi kiállitása - képével szerepel
Néhány akvarellel

Nemzeti Ujság
1935.X.26.

Poth István

Budai szépművészeti társulat ezévi tavaszi tárlatán dicsérő elismerést nyert "Dunai táj" c. munkája.

M.934.V.8-

Póth Ishan

Budai Szépmüvészeti Társulat
tavaszi tárlatán szerepelt

NM. 934. IV. 24.

Pósh István

Kiállít a Budai Szépművészeti Társulat-
nak a Budai Klub helyiségében rendezett
kiállításán.

Magyarság 1935. V. 25.

MDK

Póth István festő

A Képzőművészeti Tisztviselők Egyesületének helyiségében mutatja be munkáit Póth István festő.

/e.a./: Csapek Károly és Póth István

Ujság 1931.dec.15.

MDK

Póth István József festőmüv.

Szimetria, olaj

Képzőmüv.kiáll. Magyarság, 1935. dec. 25. 23 l.

MDK

Póth /talán Tóth/ István festő

e.a: Fiatal művészek a Károlyi-palotában.
Ujság, 1927. febr. 27.

MDK

Póth István

/e.s./ : Fiatal művészek a Károlyi-palotában. Ujság. 1927 febr. 27.

M D K

Póth István

Jegenyék, fekete kréta
Utrészlet, sz.kréta
Mátyáshegy, pasztell
Mátyáshegyi kőbánya, sz.kréta
Gyár részlet, fekete kréta
Hüvösvölgy, pasztell
Tanulmányfej, fekete kréta

Károlyi-palotában rendezett képzőművészeti kiáll.
1927 febr. lo l.

MDK

Poth István
Szentendrei részlet, vizf.
Dunai táj, vizf.

Budai Szépművészeti Társ. kiáll. 1934. ápr

MDK

Póth István József

Tájkép, vizf.
Borus táj, "
Ut, "
Hegyek, "
Zöldmáli táj,"

kiáll.
Budai Szépmüv. Társ. 1933. nov.

Poth István József

125 Balaton Kenesei-rész

126 Vörösberény, olaj

Uj Szalon Őszi Kiállitása, 1934. szeptember
Budapest, katalógusa

MDK

Poth István József

Tanya, vf.

Tájkép, vf.

Uj Szalon... karácsonyi kiáll. 1934. dec.
11. l.

MDK

Póth István József, festö

167. Dinamikus táj. Vizf.

Uj Szalon. Nagyitó Kiáll. Bp. 1934. ápr. Kat.

Póth István
festőművész
63 éves
tüdőrák)
+1954. X. 23.

Rákosszentmihályi Református Temető

Halotti főkönyv
6545 folyószám

MDK

Póth István József,
festö

Balatoni rész. Akv.

Az Uj Szalon Szent István-i kiállitása. 1934. aug.

Katal.

Pôth Istvân

Pestö

l'A Mü

1927.1.14 .8.1.

Póth István

festő

koll. kiáll. Pénzintézeti Tisztv. Egyesületének helyiségében:

Ujság 1931. dec. 15.

(e.a.: Csapek Károly és P. I.)

Póth István József

festő

Műcs. kiáll. 1937-től

Pipics 119. l.

m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertő

3.926/1940 szám.

III.

A Müemlékek Orsz.Bizottsága t.Elnökségének,

Budapest

Hivatalból.

zszolgálati ügyben

Dr. átalánvozva

Póth István

U. 4318

Szárnyasoltár részletei a XV:-szból,

a Frencsény piaristák kincstárában

VI. 243.

Póth Istvánné

1927/28 – 1931/32

Ferkèpzomfoiskèvk

124 l.

s francia elemek vannak túlsúlyban déli Castilia románkori szobrászatában is (Avila, Segovia, Soria). Spanyolok voltak a mesterei az oviedói Camara Santa apostolainak, az orensei porticus s Burgo de Osma plasztikáinak s tehetséges hazai művészek dolgoztak Katalóniában is.

A gótika korán utat tört magának Spanyolországba. A mesterek franciák s a kifejlődött szobrászati iskolák francia jellegűek voltak; különösen pompás figurális művek jelennek meg Burgos és León katedrálisain, a XIII. sz. utolsó negyedében. A XIV. sz.-ból valók a toledói székesegyház északi kapuzatának francia jellegű skulpturális díszei s francia mesterek keze látszik Navarra templomain, elsősorban a pamplonai katedrális gazdag plasztikáin (a keresztfolyosóhoz vezető kapu tympanonja, 1400 körül). A XV. sz.-tól kezdve megszűnik a francia művészet uralkodó befolyása, a francia mesterek helyébe északiak, különösen flamandok lépnek; a tournay-i *Jean Lamme* faragja III. Károly szárkofágját a pamplonai dómban (1416), de természetesen a francia kapcsolatok sem szakadnak meg s különösen Madonnaszobrokat importálnak (Roncesvalles). Katalóniában nem volt ugyan ennyire erős a francia kultúrával való érintkezés, de Barcelona és Tarragona katedrálisainak gótikus szobrászati díszе mégis túlnyomóan francia jellegű, bár itt már olasz hatások is fel-feltünedeznek. E vidéken a hazai mesterek is erősebb tehetségűek voltak, mint [illegible] egyéb részeiben, amit első-

Póth István József

festő

VI. Terézkörút 31.

MKSz 1947

MDK

Póth J.József

Grafikai és vázlatkiáll. B.H. 1935. máj. 26.
17.l.

Pólik István József

Szerepelt a Budai Képzőművészeti Társaság

őszi tárlatán.

PH 1933. XI. 19.

Post Bán József

festőművész

Budai Szépművészeti Társulat kiállitása - Budai Klubban - képével szerepel.

Reggeli Ujság
1935.II.18.

Póth István József.

festőművész

Csoportkiállitás a Saskör helyiségeiben Vámház körut 4 sz. - képeivel szerepel.

E s t .-
1935.VII.22.

Póth István József

festőművész

Fiatal művészek gyüjteményes csoportkiállitása - Saskör helyiségében /Vámház körut 4./ - képeivel szerepel. Szinpompás akvarelljei és Szimetria c. olajfestménye a modern ábrázolási és szinkeverési technikát tükrözik vissza.

Magyarság
1935.XII.25.

Póth I.József

A Budai Képzőművészeti Társulat grafikai és vázlatkiállitásának résztvevője.

Pesti Hirlap 1935.V.26.

Roth József

műlakatos

Lásd 143. l.

Jesch 148. l.

Kossuth Lajos:

~~[illegible]~~ Mellig, kissé jo
sza s leberetvált álla körül
lérja kék, nyakkendője csokor
kete.

Olajfestés, vászon.
Az 1848-diki

Pótharaszt pusztai rk

templom-rom

(Pest vm)

l.

Chobotvác

285. l.

apert den 10 November
1937.

Hamburg

ielt ich den ein
kturierten Buch,
bis jetzt nicht
te.
beilegend eine
Denkmünze ~~welche~~
ung der Ungarischer National-
Ungarischen Natio-

Potkontzky Mihály
orgonakészítő
1779-1780-ban készítette a
cegléd rk. templom or-
gonáját.

Kolofont

169. l.

Ez az orgona, mikor
1830-ban az uj templomba
akarták szállítani, a szét-
bontás következtében
tönkre ment.

u. o. 170. l.

Budapest, 1908.

kapidejüleg a vaj
kezei vétetét is 2000
korona kintalai

vhunyadi 2000 kor.
ijecybe vétetett a minis
altal kintalt 20000 k.

POTOCKA, Malgorzata

Aktuális Levelek, No.7. 1984 január 48 - 49.p. ill.

joghallgató s később ga
is festővé, még pedig a
válhatik. Már huszonkét
nek birtokában nyugodta
amikor egy rokona, ki k
séges festőnő - szinte
tette benne a művészi a
lappangó titkos erők os
tették arra, hogy hivat
hátat forditson eddigi
"vita nuova"-t, amelybe

Potocka Stefánia

1912/13 – 1916/17

Ferkèpzomfoiskèvk

124. l.

nem is, de az anyagok nemessége és a koncepció gazdagsága tekintetében nagyszerű alkotásokat, különösen főoltár-plasztikákat produkál. E művek összhatása éppen a túlságos gazdagság folytán kissé nyugtalan, de a figurális ábrázolásokban, főleg a test modellirozásában és az indulatfestésben, nemes mérséklet nyilvánul. Krisztus méltósággal és megadással tűri szenvedéseit, a Madonnát a fájdalmas anya fensége karakterizálja. Jellemző a nép tartózkodó gondolkodásmódjára, hogy a meztelen test ábrázolásától általában idegenkedik s így pl. a Gyermek rendszerint pompás ruhákba öltözve jelenik meg, ami természetesen a szobrászi ábrándozás rovására megy. A spanyol nép erősen festői érzése a szobrászatban is megnyilvánul: nagy súlyt fektetnek a szobrok befestésére *(estofado)*.

A *renaissance*ba való átmenet küszöbén áll a granadai San Geronimo fából faragott nagyszerű csoportja, Krisztus sírbatétele; pompás polychromiájú, megkapóan realisztikus felfogású munka, amelynek alakos része a késői gótika szellemét tükrözi, míg ékítményes részein már a renaissance motivumai jelennek meg. Mestere ismeretlen, de bizonyos, hogy olasz hatás alatt dolgozott. Erősebben érvényesül az olasz hatás a korai renaissanceban, a *platereszk stílus* alkotásain. A mesterek részben ekkor is idegenek voltak, de nem északról, hanem Itáliából jöttek. Spanyol földre űzte nyugtalan vére a tragikus sorsú, nagytehetségű *Pietro Torrigianit*, aki végzetes ökölcsapásával talán akaratlanul is egyik irányítója volt Michelangelo művészi fejlődésének. Tehetsége, amely hazájában nem tudott ér-

Potočnik

l.

LykaMagyműI800-50

412. l.

6.

8.

Sztefan Potocsnik, jugoszláv festőművész

a lenti Sólyom László Művelődési Közp. kiállítótermében rendezték meg a nemzetközi képzőművészeti tárlatot, melyet 11 alkalommal rendezték meg. a lendvai művésztelep alkotásai láthatók itt. – Sztefan Potocsnik vegyes technikával alkot izzó, dekorativ színvilágú nonfigurativ műveket.

M.H.: Nemzetközi tárlat Lentiben.

Zalai Hírlap, 1974. febr. 29. 5.-old.

Potocsnik

Jenő

1848 Pozsony

l. Forum

1934. 308. l.

Petőcznik
Lengyel menekült festő,
1848-ban rövid ideig
Pozsonyban dolgozott.

Csáky 4. l.

POTOK Ármin épitész

1892-ben nyaralót terv.

BUZA Péter: Herminamező, fejezetek egy városrész történetéből. Bp., 1992
Adattár 69.p.

M.D.K.

Potorszky /Erős/Gyula festő

1860-ban a csiksomlyói templom szent Klára oltárképét festi.

Boros Fortunát:A csiksomlyói kegyhely.Kolozsvár 1943 46.

POTROCKY PETER, kalaposmester

1892-ben a varosszalonaki iskolai gondnoksag tagjaira tett javaslatban Potrocky Péter kalaposmester neve is szerepelt. 409.old

REGOS JANOS: A népiskolai iskolaszékek/gondnoksagok funkciója a szazadforduló éveiben I.rész. 407.old

VASI SZEMLE, XXVI.évf, 1972. 3.szam. Szombathely

M.D.K.

Póts Alajos, Borsonyban lett „girtler" (sárgarézműves)

Egerben működik és crusttárgyakat is készít – a feltüntetettnél silányabb minőségben. Neve egy pörzel kapcsolatban maradt fenn, melyet Hauser Ignác és Mikovinyi József 1832-ben indítottak ellene.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 264. old.

Póts Péter

asztalosmester dolgozik az egri Széchenyi u 1–5. sz. a. érseki palota átépítésénél 1828–1830.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

MDK

Pótsa J. és Winkler Oszkár

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitéséré
Magyarország 1940. márc. 13. 10.1.

Mak

Pótsa József gyűjtő

Kulajdonában van (Sepsiszentgyörgy) levő fehér fátyolról motívum: Fekete, sötét és világos kila sötét és világoszöld. I. tábla 3. minta. Kendőszegélyről minta: piros III. tábla 4. minta. Morelli metszései

Huszka József: magyar díszítő styl.

23, 24, l

Pott J. Loslett

angol festő

Mária Terézia a

rossonyi országgyű-

lésen c. képe

repr

Vas. Ujs.

1889. 39. sz.

Kárayhabó

államtitkár.

Pottak Lajos

építész és hites mérnök Szöregen. A vízi és építészeti főigazgatóság temesi kerületében alkalmazva.

Névtonszág 1845. 157. l.

Jegyzet

Pollak Lajos

Épitész Szörgen

l.

Magyarországi

Mestár 1845 re

157-l.

A belső udvar

4. -8 meter - lefolyó cső - a kápolnán

4a azőszos tető (ezerf) csatornak

haglatok kiriszti tás és zá

5 82. 0.70 folyó méter tető hag

festés angyal veres fes

6 21. 0.70 folyó méter tető eresz

torna festés angyal veres fes

7 29. 0.70 folyóméter csatorna l

festés angyal veres festékk

Zólyom 1904 augusztus 22 e

Elfogad ható 1 és 2 tét alatti m

megvizsgálát után fogana to

1904 szept. 21 én megvizsgáltat ván

végrehajtásuk azonnal

elrendeltetett

Zólyom 1904 szept. 21 én

Nehlen

BIZOTTSÁGI · 1861 · MŰEMLÉKEK · ORSZÁGOS

Pottendorfi

Esterházy-várkastély

l.

Thirfelsödemantul

193, 194. l.

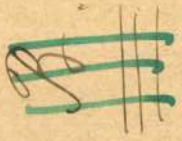

~~Pittoni, Giovanni Battista, olaoz~~

~~festö II. 209~~

POTTINGER, építőmester

A XVIII.sz.végének legnagyobb építkezéséhez, a Kossuth u.-cai ref. templomhoz hasáról hívták Miskolcra Pottinger építőmestert. 34.old.

MARJALAKI KISS LAJOS: Ujabb adatok Miskolc 18.századi építkezéseihez 38.old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1955. dec. Miskolc

POTTINGER FERNC, épitőmester

A miskolci ref. templomot épitő Schaudler Mihály 1799-ben meghalt. Helébe Kassáról Pottingert hivták meg. 74.old.

NAGYALAKI KISS LAJOS: Miskolci épitkezési adatok a 18. szazadból 74.old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956. jún. Miskolc

Pottinger Ferenc, építőmester MDK

1799 ben Schoendler meghalt és öt kivtelő meg kvessáról a miskolci ref templom további építésére 74 old

Marjalaki Kiss Lajos: Miskolci épitkezési adatok a 18.századból. 74.o.

A Miskolci Herman Ottó Múz.Közleményei.1956.jún. Borsodmegyei Nyomdaipari Váll.Miskolc

Pottinger építőmester M.D.K.

A XVIII. század végének legnagyobb építtetőjéről hívták Miskolcra Pottinger építőmestert. Ő Kossuth utcai református templomot építi fel.

A miskolci Hermann Ottó Múzeum Közleményei
1953 december 34. lap

POTTINGER FERENC
kassai utóbb miskolci kőmüves mester

résztvett az uj ref. templom /népiesen Kakas-templom/ épitésében /befef. 1785./

ifj, Horváth Béla-Marjalaki Kiss Lajos-Valentiny K.: Miskolc. 1962. 40., 261.LL.

mdk.

Pottinger Ferenc kőművesmester

1799-ben eltalt Schandler helyére tivták
Kassáról, hogy a ref. templom építési mun-
kálatait irányítsa.

ifj. Horváth Béla: Miskolc 261. l
1962 Bpest 17. jegyzet.

POTTKONITZKY, Michael, bevztercebánjai orgonakészítő

M.P, bürgers. Orgelmacher in Neusohl, rendbehozta a vizpeshelyi vízkeszegyház 3000 forintos, 27 mutációs orgonáját. (1784, 31. szám, 41)

Preßburger Zeitung
(Gentkon)

MDK

Pettner,

a németek közül a Nagybányán tanuló külföldi művészek csoportjához tartozott akkortájt, mikor Szinyei meglátogatta a művésztelepet.

Réti István: Szinyei Merse, Ferenczy, Thorma.
Magyar művészet. 1938. 3.sz. 68.l.

MDK

Pottner Emil

Nagybányai piac, o.

Nagybányai festők. Nemz.Gal. 1962.jun.

MDK

Pettner Emil,

1897-ben az iskolához tartozott.

A Hellóey-iskola ideje. /XIXSZA 1896-1901./ 76.l.

MDK

Pottner Emil

Nagybányai piac
o.,v. 40x60 cm. Mgt.Bpest

Magyar Nemzeti Galéria.Nagybányai Festők.
Budapest 1962. Kat. 40.1.

M. D. K.

POTTNER, Emil festő
német

1897-ben Nagybányán tartózkodott

Réti Bp. 1954. 324. l.

M. D. L.

POTTNER, Emil festő (német)

Magyarországon a Hollósy-iskola növendéke, az első kiállításon 11 művel szerepel (1897)

Réti István: A magyarországi művészetek
Bp. 1954. 37., 82., 239., 305., 312. l.
317. l.

Pottner festő.

Iványi-Grünwald: Vas Ujs. 1897. 87o.l.

MDK

Pottner Emil

Interieur, of.

Bürtsök-Réti, Nagybányai [illegible] kiáll. kat.1912.

112 l.

MDK

Pottner Emil

Tájkép, of.

Börtsök-Réti, Nagybányai kiáll. kat.1912.

112 l.

MDK

Pottner Emil

Nagybányai piac, vf.

Börtsök-Réti Nagybányai kiáll. kat. 1912.

97 l.

Pottner Emil

Nagybecskerek k. h. 1912

125

Keleti követség.

999. Olasz festő a XVII. sz.-ból.

JOANNES POTTOR, posztósmester

"Erstlichen Nach deme Anno 1708:den 27-ten Juny vor ei
ien ganzen Ehrsahmen Handwerckh erschienen.die Deputier
ealt gesellenSamuel Danapf und Joannes Potter:uns gehor
ambst zuuernehmen gegeben,wie das eine Löbl/iche/Bruede
schaft mit genehm Haltung der Herren Beysitz-Maister
lls Zacharias Heinerich und Gottfrid Einböckh einhöllig
beschlossen..." 151.old

DAVIDHAZY ISTVAN: A soproni posztósok legényczéhének
tarspohara 150.old

Soproni Szemle, Helytört.folyóirat, XXX. 2.sz.
Sopron, 1976

Potnicic Antalné

1907/8 II. – 1910/11

Ferkèpzomfoiskèvk

124.0.

fogású; művészete szerint [illegible]
litett, komolyság és előkelőség jellemzik, de az egyes alakjaiból kisugárzó belső tűz áthatol ezen a látszólagos nyugalmon. Pedro de Mena műve a spanyol szobrászat gyöngye, a toledói dómkincs S. Franciscója. A kámzsába burkolt alaknak csak arca van szabadon, de ez az arc annyi fanatizmust, annyi átszellemültséget sugároz, hogy ez a kis szobor mindmáig a lélekábrázolás egyik legmegkapóbb példája maradt. Az univerzális művészetű granadai *Alonso Cano* S. Francisco-szobra felfogásában teljesen egyező, de mélység és kifejező erő tekintetében messze elmarad Menáé mögött (aki egyébként tanítványa volt); jóval több erő és lendület van granadai Szt. Brunó-szobrában. A mirafloresi karthauziak Szt. Brunó-szobra a portugál születésű, nagytehetségű *Manuel Pereyra* műve.

Ezt a bensőséges és igaz művészetet a XVII. sz. végén s a XVIII. sz. első felében az érett barokk, a *churriguerizmus* nyugtalan szeszélyessége váltja fel. Ez a művészet sokféle forrásból merít; még a gótikához is visszanyúl s a formák egységére való tekintet nélkül keveri a díszítő elemeket, amelyek így egy fantasztikusan gazdag motívum-konglomerátummá egyesülnek (*Narziso Tomé* márvány oltár-felépítménye Toledóban). E túlzások kevésbbé érvényesülnek a szabad plasztikában; *Luis Salvador Carmona* salamancai Pietája (XVIII. sz. első fele) inkább a nagy castiliaiak, Berruguete és Becerra művészetéhez keres kapcsolatokat. Brutálisan verisztikus *Juan Alonso Villabrille* granadai Keresztelő Szt. János-feje, s hasonló jellegű Szt. Pál feje Valladolidban. A sz. legerősebb egyénisége, a leleményes *Francisco Zarzillo*, realisztikus felfogású, közvetlenségükkel ható, de lényegükben teátrális jellegű passió-csoportokra pazarolja tagadhatatlan tehetségét. A XVIII.

Poturičić Antalné

szül. Bácsujfalun 1886 aug. 13. r. Kath. Elemi isk. 6 osst.

1909/10 I. harmadik osztály beli rendkívüli mü-vésznövendék.

Tanárai Kremner Viktor és Erdössy Béla.

1909/10. II. félév. 3. osztály. Tardos Kremner és Erdössy B.

1910/11. I. negyedik osztály beli rendk. művésznöv. Kremner és Erdössy B.

1910/11. II. negyedik osztály beli rendkív. T. Kremner V.

Marczinkey.

Marczinkai Elek festő.

18-19 sz. II. 349.- III. 208.

IV. 107 - 112.

Poturičić Maria

grafikus

1917-18.

Ermisk 1930.87.l.

POTZ (POZZO) Peter ~~[illegible]~~ Rofarangi (Nagymonbat)

Vöröstorony, 1651-58

Ars 1997/1-3. 228.

POTZ (Pozzo) Simon Zoümer (Wappenmaler)

1692

Ans 1997/1-3.228

Pótzi Sámuel

esztergályos mester

győri születésű

felvetteh 1828. jun. 3.

Kolozsvári asztalosok

3. l.

2.

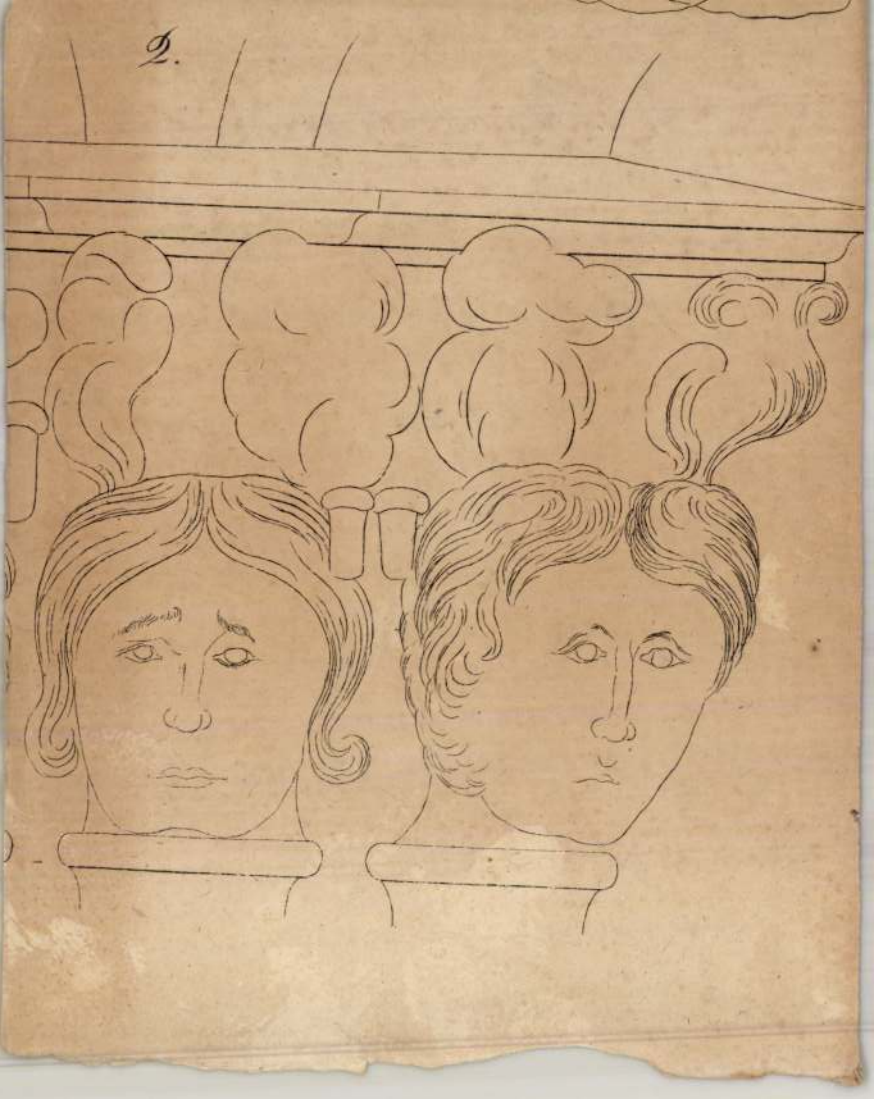

Potzman János
fotós

Potzman János készített fotókat
Lederer Margit „Igaz gyermek-
mesék" című cikkeher.

Lederer Margit: Igaz gyermekmesék.
Tükör, 1975. ápr. 15 – 19 oldal

Potzmik Johann Carolus

ötvös 1758

laid

Mih. Pors. 125

Potzsnik, Johann Carolus, nozsonyi

ötvösinas V. 125.

Potyondi Margit

Az Iparművészeti Tanács és az OKISZ gyermekbútor pályázatán Bedécs Sándorral a két harmadik díjat nyerték.

Repró!

Ipari Művészet, 1965. 1. sz., 104. l.

Potyondi Margit

Az Iparművészeti Tanács és az OKISZ Lakásbútor pályázatán IV. díjat nyert Lőrinczi Editkel közösen.

Repró: Lakásunkba.

Ipari Művészet, 1965. 1. sz., 110. l.

MDK

Patyondi Margit

V. Orsz. Iparm. kiáll. Mücs. 1965.

Potyondi Margit belsőépitész M.D.K.

Müvei a kiállitáson butorok

Vámossy Ferenc: Az V. Orsz Ipar müvészeti Kiállitásról

Magyar Épitőmüvészet 1966/2. 59-60.l.

Polyondi Mariget
ipamüvész

M:DY

A deszkaszék mai változatát
tervezte.

Sárvári Mária: Bátorainkszegen és ma.
Völ Lapja, 1966. okt. 22 - 26 lap

M.D.

Polyondi Margit
iparművész

Szobagarnitúráját állította ki
a tárlaton.

Szovács Zsuzsa: Az V. Iparművészeti Kiállítás belsőépítészete
Művészet, 1966. április – 26 kep.

ÉPÍTÉSZET – BELSŐÉPÍTÉSZET, N° 7.
– műhelymunka –

A Műcsarnok meghívja Önt

F. POTYONDI MARGIT
belsőépítész

kiállításának megnyitására

A FÉNYES ADOLF TEREMBE
(Budapest VII., Rákóczi út 30.)
1986. március 27-én csütörtökön du. 5 órára

Megnyitja:
EIGEL ISTVÁN
festőművész, egyetemi tanár

A kiállítás 1986. április 20-ig tekinthető meg

86-328 GENERALART Dorogi Nyomda

MDK

Pettyendi Margit

Juhász L.:Lakberendezés a III. M.Iparm.és Népmüv. Kiállitásen. Szabad Müvészet, 1956. 1-2 sz. 54.l.

Potyondi Margit

Formatervező, részt vett a kiállításon

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
(Műcsarnok, 1975. jún - júl.

Potyondi Margit, iparművész

L.: Mikó Sándor

— : Hír

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. szept. 17.

Pottyondi Margit
iparművész

„Kanapé" (repro)

B.I.: Modern iparművészet...
Nők Lapja, 1975. julius 5-8 oldal.

Patyondi Margit

a Magyar Képzőművészek Szövetsége Belső-építész Szakcsoportjának kiállításán, melyet 1970. dec.-ben az Ernst Múzeumban rendeztek, munkái szerepeltek.

dr. Vámossy Ferenc: Belsőépítész kiállítás
belsőépítész hivatás.

Magyar Építőművészet, Bpest, 1971. 4. 63. old.

Polyondi Margit, belső építész

L: Ágotha Margit

– : . . . . és művészeti díjasok 5.

Népszabadság, Br. 1978 ápr. 1.

Pohyondi Margit, belsőépítész

L.: Rétfalvi S.

–: Átadták az ivod. és műnészeti díjakat.

12

Esti Hírlap, Bp. 1978. ápr. 1.

Potyondi Margit

/felszabadulásának Munkácsy Mihály-díjjal jutalmazták hazánk/ harmincharmadik évfordulója alkalmából: Ágotha Margit grafikusművészt, Csavlek András festőművészt, Finta László ipari formatervezőt, Gráf Károlyné textiltervezőt, Gyarmathy Ágnes díszlet-jelmeztervezőt, Janzer Frigyes szobrászművészt, Kelemen József ipari formatervezőt, Mészáros András karikaturistát, Papachristos Andreas szobrászművészt Potyondi Margit belsőépítészt, Rétfalvi Sándor szobrászművészt, Schéner Mihály festőművészt és Szathmáry Gyöngyi szobrászművészt.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. ápr. 8.
XXII. évf. 14. sz. 8. lap.

Potyondi Margit

Született Tolnán 1928-ban. 1952-ben végezte el az Iparművészeti Főiskolát, mesterei Kaesz Gyula és Gádoros Lajos voltak.

Magyar Képzőművészek Szövetsége belsőépítész szakosztályának kiállítása, Budapest, 1970

371

Potyondi Margit

Legjelentősebb munkái: Gellért szálló belső hall, fodrászatok (1955), Budavár Palota Nemzeti Könyvtár (társtervezésben 1964).

Magyar Képzőművének Szovetsége belső-építép szakosztályának kiállítása, Budapest 1970

37 l

Potyondi Margit

Budai Vár Savonyu Rondella büffépavilonjai (1965), Vár negyedi pavilonsor (1966), Vár-negyed Disz-téri Korona cukrászda (1966) Pesti Vigadó (1968).

Magyar Képzőművének Szövetsége belső-építész pakoptályónak kiállítása, Budapest, 1970

371

Potyondi Margit

BNV kisipari pavilon (1969), élelmiszergép bemutató pavilon a Mezőgazdasági Vásáron (1970). Csoportkiállítás a Csók galériában (1957).

Magyar Képzőművészek Szövetsége belsőépítész szakosztályának kiállítása, Bp. 1970

371

Potzyondi Margit

A V. országos Iparművészeti kiállításon való részvétel (1965); „Otthon" - 68 kiállítás: egyedi darabok az Iparművészeti Vállalatnál.

Magyar Képzőművészek Szövetsége belső építési szakosztályának kiállítása, Budapest, 1970

370

Potyondi Margit

soráha lépett művészek
nevét a jelentős alkotók között említi, munkáit értékeli

dr. Vásonyi Ferenc: Belsőépitész kiállitás - belsőépitész hivatás. - Magyar Epitőművészet. 1971.4.sz. 58-63.l.

Potyondi Margit

Megyei tanácsház, nagy tanácsterem, főisk.diplm.tervr

" " várakozó helyiség, " " "

Ernst Múzeum. I. iparművészeti kiállitás. 1952.

4 l.

/9

aillon dombormüves ábrázolásokkal
nbeesésig. A medaillonok közt igen
ánsz-izü indadisz fut végig.

ch-család számára a XVIII. században.
alakitva. Később takarékpénztási

ület a városban" mely az 1821-és
e, azonban toldalék épületek csufit-
a ablak vasrácsai eltüntek, az épület
ő falépcső-feljáratot épitettek, mely
puját teljesen elrontja.

alapu épület. A középső harmada erő-
ró részben egy-egy oldalablak és a
, mely kivezet két fél- és két efész

Potyondi Margit
Kulturház nagyterme
Üzletportál

Ernst Múzeum. I. iparművészeti kiállítás. 1952.
5 l.

Sámsonháza /Voit/ 6

Sámsonháza birtokába. 1472-
pel. Valószinüleg a középk
ben már egyáltalán nem áll
Ábrázolás:
Sámson várának képe. Felir
"III.Köt.252 l." Jelezve:
lo.6 x 17.9 cm. Megjelent:
Históriai, Geographiai és
3.köt. 252 l. után. Lányi
igy rajza, mely et Lehnhar
tott, közvetlen szemlélet
Leirása: A hegytetőn hatá
terjedelmü elővár elegyen
a hegycsucson épült felle
das kapu. A romokkal bor
a szklaalakulathoz idomul

A vár meredek hegy

M.D.U.

CS. POTYONDI Margit belső épülő

Növényvédelem pavelonja (Repr.)

Bajthe Tamás: Képek és megjegyzések a Mezőgazdasági Kiállításról

Magyar Építőművészet 1959. 9/10. 289. l.

POTYONDI MARGIT

térelválasztó fala repr.

Egy városháza részletei (Szombathely)

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf.14.sz.24-25.o.

kulcsszám, megnevezés:

havi törv. munkaidőnek megfelelő sz

3. A dijazás számitásánál alapulvett munkaidő:

4. A jogviszony tartama:

5. A feladat irányitója:

6. A szerződéshez szükséges előzetes engedély k

A kifizetésre kerülő dijból progressziv jöv.adó é
levonásra.

Budapest, 197.....

.....

megbizott

Potyondi

l.

LykaMagyműI300-50

374. l.

6.

Polyándi Miklós

MAGYAR MUVESZET
1928. 539

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Potzondi Miklós

Magyar Művészet
1928. 539

663

Klein, Adam.

~~Lépcső előtt~~ Alvó kutya: Schweizer.

Rm. Qk.

K. 1.

M. 122 mm. Sz. 145 mm.

Potyondi Miklós

1847-ben a soproni festők kiállitásán, amelyet az iparkiállitás kapcsán rendeztek meg egy olajképe szerepelt. A müvész nem ismert a szakirodalomban.

Csatkai Endre: A soproni képzőművészet története Sopron 1962. 8.1

Pottyondy Péter, építő

L: Eltér Ilkán

– követségi: hírek

10-12

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

83/4

Połyondi Péter, építész.

L: Ónody Gábor

9.

–: Építész diplomadíjak odaítélése

Nincszabadság, Dn. 1979 okt. 23.

Patyondi Péter, építész

Két társadalmi szervező építészmérnöki diplomamunkát írt ki, melynek célja egyrészt az volt, hogy azoknak a hallgatóknak a munkáját, akik a diplomaterv során kiemelkedő kvalitásról tettek tanúságot, honorálja, másrészt a diplomájukat a társadalmi szervekben való munka felé irányítsa. – A legjobb terv Onodó Gábor és Patyondi Péter munkája volt, akik a Fehérhegyi repülőtér rekonstrukciójára készítették diplomatervüket, 1 említve(.

Déli krónika,

1979. X. 20. Kossuth 12,00

Poucheimer K

rezin. 1797

l.

Eperjesy 1929

94. l.

POUJITA, festő

Szentesy Hiesz Géza szobrászművész, aki 1896-ban született Bpesten, az Iparmüv. Főiskolát elvégezve 192[illegible]-33 között Párizsban élt. Ott szoros barátság fűzte Poujita japán festőművészhez. 17/233/.old.

SZIGETI ISTVAN: Szentesy Hiesz Géza szobrászművész érmei és plaket jei 17/233/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
-------- XVI. 1960. 14.sz. Bp.

MDk.

267. Pourbus,Frans,ifj. iránya:

Férfiarckép.Olajfestmény

Magyar Nemzeti Reneszánsz Társaság V. akció.
Bp. 1923. 17.l.

Poůsar Hilda

grafikus

1916–20

Éimisk 1930.87.l

K.D.K.

POUSSIN

Suszem. 248,

Poussin /francia festő/

Századok 1874. 184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Perger Zsigmond/

S p i e g e l Ferenc építész

A mezőtur-i városháza terv-
pályázatán I.díj.
/ifj.Englerth Károllyal/

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
92.
"Kitüntetések"

NICOLAS POUSSIN, festő

FERENCZY BÉNI, éremművész 19 darabból álló művészérem sorozatának egyik darabja. Érmeinek jegyzékében: 43./.sz.-NICOLAS POUSSIN/1593-1665/önarcképe. Hátoldalon: Fa tövében vizparton fekvő férfi/Narcissus/, 1934, bronz, 105 mm. Magyar Nemzeti Galéria. 68.old.

SOÓS GYULA: Ferenczy Béni érmei 65.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVIII-LIX.évf. 1959-1960. Akad.Kiadó, Bpest. 1960

PAUL P O V A C Z A Y , textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der Königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 415.-Herr Paul P O V A C Z A Y
Felvétel ideje: 1831. Juny.
Hová vették fel: Szala Egerzegh, /Zalaegerszeg/.162.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A Textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Kantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

mdk.

Povázsai Janós tótkomlosi fazekas

nevével szignált az 1817-es bokály.
(levendulakék)

63. ábra

Békés m. i gyűjtés
A Nepszajzi Muzeum 1960 évi Tárgy gyűjtése
" " Évkönyve 1961 102-103 l

Povelkovits Margit

textiles

1931. végzős. elégs.

Iparm.Isk.Évk.

1930-34. 47. l.

kápolnaalakú gombbal. — Magyar munka
körül, a gomb alatti rész XVI. századi, v
trébelt nyolcszögű gomb XVII. század
eredeti rész magassága 37, az egészé 187 cm

Először az 1528-as leltárban.

Maszlaghy Ferenc: Levelek a bécsi
tásról. Új Magyar Sion, IV., 1873., 948.
Henszlmann: A bécsi 1873. évi világt
nak magyarországi kedvelőinek régészet
tálya. Bp. 1875—1876., 188. l. — E
gomi kincsek. Esztergom, III., 1876.
szám. — Árvízkárosultak, 1876., 4
1495. szám. — I. A.: Magyar mű- és t
neti emlékek kiállítása. Századok, X.,
511. l. — Dankó 83—84. l. (Képe
tábla.) — Pulszky Károly: Az eszter
főegyház kincstára. AÉ, XIV., 1880., 2
— Irodalom. Egyházművészeti Lap,
1880., 363—365. l. — Martinov: Le t

Povi Kálmán, /vagy Pori, a név nem olvasható tisztán./

Szovjet mintára müködő, első Képzőmüvészeti Munkaközösség megalakult az V. kerületben, öt grafikusmüvész taggal, a müvésszel együtt.

Irodalmi Ujság, Bp. 1952. szept. 25.
III. évf. 2o. sz. 8. lap.

MDK

Povischil és Kaiser, Eszék

Ezüstérem kitüntetése a párisi világkiállitáson. /Olcsó és diszbutorok/.

Cikk: Kitüntetések a párisi világkiállitáson.

Magyar Iparművészet 1900. 356.l.

M.D.K.

Povolni Antal, Szepes vármegye
építésze

atyjának, Povolni Jánosnak,
az egri liceum főpallérjának 1808-ban
kelt végrendeletében szerepel, mint ari
atyja építészeti szakkönyveit magához
veszi. 1812-ben az ő tervei szerint ál
lítják helyre a lőcsei Szt. Jakab templom
gótikus tornyát, s ig a műemlékhelyre-
állítás „stilszerű" elvének úttörőjeként sze-
repel. Pollack 1805-ban elkezdett pécsi ./.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, old.

M.D.K.

Povolni Antal, építész

... törekvéseit a romantika terén is nyomon követi. És nyilvánvalóan hatott Povolni Ferenc 1813-ban készült péter vásári neogótikus templomtervére.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 382. old.

Povolny Janos Antal

l.

Zádor – Rados

190, 196, 330, 334,
356. l.

Povolny Antal épitén M.D.K.

A löcsei ut. Jakab tplom uj tornyának tervezője. (1812)

A löcsei ev. templom tervezője

Demkó Kálmán: Löcse város mütörténeti kövid leirása. Löcse 1896. 67, 95

Powolny Antal

épitész.

A lőcsei evangelikusok 1823-ban engedélyt kaptak arra, hogy a városban és hefet épitsenek templomot. A körtér alsó részet ahol eddig a mészárszékek állottak, jelölték ki részükre. Powolny Antal épitész tervei szerint 1823. jul. 30-an a hívók nagy lelkesedéssel, fogtak az alap munkákhoz és 1837 szept 17. és szentelték fel a 90600 frtra rugó költséggel épitett templomot. A görög kereszt-bazilika formára tervezett templomot se müizlés se kivitel szempontjából nem mondhatjuk szerencsés alkotásnak.

Dr. Demko Kálmán. Lőcse sört. D. Lőcse 1897. 239. l.

M. D. K.

POVOLNY építész

Lőcse, harangtorony 1812. terv.
építés 1822–1858

befejezés Mücle Fr. terve szer.

Demkó: Lőcse város ... Lőcse 1896.
67. l.

M.D.K.

POVOLNY Antal építész

Lőcse (Levoce) megyeháza

" ev. templom

Rados Jenő: Magyar építészetörténet Bp. 1961. 265,

Dovalny Antal

Dovalny Jónas fia Szepes vármegye épitésze.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-60) Budapest, 1964. 236 l.

POVOLNI /Povolny, Powolni/ Antal Szepes vármegye épitésze atyjának --+ Povolni János egri kőmüvesmesternek, a liceum főpallérjának 1808-ban kelt végrendeletében szerepel, mint aki atyja épitészeti szakkönyveit magához veszi.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Povolny Antal
építén

~ műve a lőrsei nagyeholza és
ev-templom:

Rados: Magyar építészettört. 277.
Műszaki kiadó 1971.

M.D.K.

Povolini Antal, építőmester

János fia, Szepes vármegye építésze, a löcsei evangélikus templom építője s a Szt. Jakab templom helyreállítási terveinek készítője. (1812.)

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Tercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 283-284. old.

M. D. K.

POWOLNY Antal építész

Lőcse ev. templom 1823 - 1837.

Demkó: Lőcse város ... Lőcse 1896.

95. l.

Povolny

építész

A löcsei szent lakab ~~új ha-~~
~~rangtornyai~~ ~~ak~~ templom tornya
a XVIII. század végén annyira meg-
romlott, hogy újról kellett gondos-
kodni. A helyfartó tanács
már 1790-ben bekívánta az új
torony tervét. A város ható-
sága Povolny építész tervét
elfogadva, öt 1812-ben megbíz-
ta a kivitellel. 1822-ben kezdték
meg az alapozási munkát. A
városi pénztára sulyosan ne-
hezedő költség miatt az épít-
kezés lassan haladt előre és
csak 1858-ban fejeztetett be
a Mück Friggyes építész tervei
szerint foltatott gotikus toronya
templom és a torony stylijéhez
nem illő fedélével. Építési
költsége 84000 fl volt.

Dr. Demko Kálmán. Löcse története I.

Löcse. 1897. 211. l

PÓVOLNY 1. *Antal*, építész a XIX.

1037

sz. első felében Lőcsén. 1812. készítette a lőcsei Szent Jakab templom tornyának helyreállítási tervét, melynek alapján 1822—1858-ig végrehajtották az építkezést. 1823—37. P. tervei szerint épült a lőcsei evangélikus templom.

E. L. II. 328 l.

ímo di Mariano Bronzino.

Firenzében 1572 november 23-án.

ordultan van ábrázolva. Közé-öldöke és szeme barna. Arany-hosszúkás gyöngyből valók, puffasztott ujjú gombos fehér hord nagyszemű gyöngyökből, ke.

cm. — Lelt. sz. 4222. — Becs-f Pálffy János hagyománya 1907 . — Az átvételre és az átvétel tokat lásd a 4203 lelt. szám-rczius 16-án (453–913).

ó adatok a Szépművészeti Múzeum-*di Mariano (Bronzino)*: Bianca

vonatkozó egyéb adatok és pedig: 0–908. pag. 22. Nº 20). *Angelo* mälde in einem, antiken schwar-rahmen (In der Stiegenhalle); 2080–908. pag. 2. Nº 6). *Angelo* ten Venezianerin Bianca Capello. nhaus, I. Étage);
ben (1893–912. Nº 21). *Angiolo* képe;
1 (2165–912. Nº I: 21). *Angiolo* képe. Fa, 46·5 : 37·2 cm.

111
860 (4222).
972 (25)
21 (1002)

Povolni János

épitőmester Nikolsburghól származott át Magyarországra.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Hlavassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar Műemlékvédelem V. 1967-68) Budapest, 1970

1951.

Povolní

l

LykaMagyműI300-50

300-1, 387, 390. l.

8

9

M. D. K.

POVOLNY Ferenc építész

(XIX. sz. eleje)

Debrecen, városháza (1825-44)

enthen-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945
, 1962. 52.

Povolny Ferenc

Hal tobágyi kőhíd (szepkő)

Városi tanácsháza "

" " " elmeleti előtér

(szepkő)

A képzőművészetek Debrecenben, 1901

34, 36, 37 kép

M. D. K

POVOLNY Ferenc építőmester

(1779 - 1847)

Hortobágyi kilenc ugilású hi a terve,

kivitelező Litsman József

(Egerből jött Debrecenbe)

1823 a Nagytemplom bejegezésére kir-

nek tőle tervet

Debrecen Kollégium oratorium mennyezete

Bologh István: Debrecen, 31. l. 32. l.

Povolny Ferenc

épitem

Zádor-Radoi

214. l

ménytár

A mű neme	A mappa jelzése	Megjegyzések
fényképp		

Stephaneum nyomda r. t. Budapest.

-1-

Povolni Ferenc, építőmester M.D.K.

apjával Jánossal együk széleskörű munkásságok fejtek ki, melyet szerző a hettőjük művei ről a 257. ábrán körött térképen mutat be. Sz. Egerben 1777. ápr. 22-én. Utolsó műve a régi egri városházán elhelyezett leány oskola volt 1807-ben. Az Adattárban hosszú részletes felsorolás a ravonatkozó ohmányszerű adatokról, valamint a szolnoki püspöki palota homlokzati tervének képe 1805-ből.

./.

Heves megye müemlékei I. irta VoitpPál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

244. old.
+382-83. "

355. á.

M.D.K.

Povolni Ferenc, építőmester.

... az egri majd a pesti é a debreceni cek és a becsi Szt. Anna Akadémia tagja. Ő a pétervásári romantikus „katedrális" épitésze, de ő emeli a szilvásváradi „parasztpanteont", tervezi a debreceni városházát, a szatmári püspöki lakot, a nagyváradi szinházat, feltehetően a miskolci megyeházat és az egri kasino szep ion oszlopcsarnokos klasszicista palotáját.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemlékei topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

250. old.
+382-383.

M.D.K.

Povolni Ferenc, egri kőműves mester

sz. 1777-ben.

épitette 1830-ban a péternásári ref. kőrtemplomot, melynek épitési adatai arra utalnak, hogy a templomtól délre emelkedő platón kőrtemplom állott, melyet az uj épitésekor lebontottak. A szadmári püspöki palotához kerítek homlokzati rajza látható a 355. ábrán

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső. Bp.1969. Akadémiai Kiadó

79., és 382-383. old.
+ 164. old.

M.D.K.

POVOLNY Ferenc építész

vidéki mérnökhivatalnok, de
egy-egy jelentősebb épülettel is kapcs.

XIX. sz.e.

Rados Jenő: Magyar építészetörténet Bp. 1961. 238,

M.D.K.

Povolny Ferenc,épitész

Povolny Fe

A debreceni városházát épitette.XIX.sz.eleje. 470.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A Képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.1960.Bpest

---

Povolny Ferenc

Egerből Debrecenbe költözött építész a Nagytemplom díszesebbé tételére előtervező portikus építését javasolta. Kivitelezése nem történt meg.

A kábzamúvészetek Departementen Idel. Departemen

Povolny Ferenc

1823-26 a Nagyerdőn a fürdőházat
épiti fel a kamarától kapott terv
szerint.
Tervezte a hortobágyi kilenclukú
hidat.

A képzőművészet Debrecenben 1961. Debrecen.

55.l

Povolny Ferenc

Debreceni ügyvánesháza tervét készitette, az udvari kamara némit változtatott Terv az egri liceum hatásál jelzi.

A képzőmüvészetek Debrecenben 1961. Debrecen.

36.l.

Povolny Ferenc
épitén

v terpci szerint épült a debreceni ~~ne~~-
várpsháza. /1825-1844/

A magyarországi műv. tört. I. 341.
Corvina 1970.

Povolny Ferenc

Hortobágyi Kőhid /repr./

Városi tanácsháza /repr./

A képzőművészetek Debrecenben /szerk.Bőgel József/
1961.Debrecen Képjegyzék 34. 36.

M.D.K.

Povolny Ferenc/1779-1847/
Egerben, majd Debrecenben dolgozó épitőmester. 1823-ban a debreceni Nagytemplom épitkezései kapcsán homlokzati porticus emelésére tesz javaslatot.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
25.l. /Müemlékeink/

M.D.K.

Povolny Ferenc

A debreceni Nagytemplom előtti 80-90 cm magasságu terraszt 1846-ban készíttette.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
27.1. /Műemlékeink/

M.D.K.

Povolni Ferenc, egri kőművesmester

... Povolni Jánosnak, a líceum főpallérjának fia, született Egerben 1777. ápr. 22-én. 1812-ben kilép az egri céhből, 1813-ban a pesti céhbe lép, de, következő évben ismét Egerben van; 1801. óta a bécsi Szt. Anna Akadémia tagja. 1807-ben az egri céh mestere. 1827-től Debrecenben lakik és ott dolgozik. Egerben az 1824 évi vagyonösszeírás szerint 3 háza, 4 kertje, 2 pincéje és 2 szőlője van, összesen 40.000 Ft. értékben.

Heves megye műemlékei I. írta Volt Pál, Magyarország műemléki topográfiája VII. köt. Szerk.: Horcsányi Dezső. Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 382. old. */.

M.D.K.

Povolni Ferenc, egri kőművesmester

...Munkáit, más mesterekkel való együttműködését, vagyoni viszonyainak változásait szerző másfél hasábon sorolja fel az okmányszerű adatokkal együtt.
[Már előzőleg készült róla cédula, B.-né]

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 382-83 old.

M.D.K.

Povolini Ferenc, építőmester

János fia, 1801-től a bécsi Szt. Anna Akadémia tagja. Épít Váradon, Debrecenben, Szatmárnémetiben. Feltehetően az ő műve a miskolci megyeháza, a sülvásváradi centrális templom (1820 k.), az egri kaszinó palotája, a pétervásári proto-neogót templom (1813). Közölve a szarvaskői r.k. templom terve (1810), a sülvásváradi ref. templom (1820) egy külső és egy belső képe.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 284.old.

311., 312., 313. á.

M.D,K.

Povolini Ferenc, építőmester

1819-ben. portos terveket készít az egri Újvilág utca meghosszabbítására

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 288. old.

M.D.K.

Povolini Ferenc, építőmester

egri ókasinó épületének homlokzatáról terről szerző egy képet.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. AkadémiaiKiadó, 290. old.

320. á.

Povolni Ferenc, építőmester MDK

1824 ben Egerből jött Debrecenbe. Ott részt vett a csatornaépítkeresekben. 288 old.

Sápi Lajos: Debrecen első csatornázása. 269.o.

Déri Múz. Évkönyve. 1968. IX. Debrecen. 1968. Alföldi Nyomda.

Povolny Ferenc

terrei szerint 1846-ban 80-90 cm. magas terrant emelter a debreceni Nagytemplom körül.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

27.1.

Povolny Ferenc (1779-1847)

Egerben majd Debrecenben dolgozó építőmester. 1823-ban javasolta, hogy a debreceni Nagytemplom homlokzatára elé a két torony közé kerülő kb. 8,5 m. hosszúságú, 6 oszlopon álló portikust építsenek.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 20 kép. /Müemlékeink./

25.(-

POVOLNI Ferenc kőművesmester, Egerben a Szovjet Hadsereg ut 22sz. ház /hrsz.3131/ tulajdonosa 1810-30 között. Előtte a házat --+Fahrenson Ferenc egri festő birta.

A Hevesmegyei Topográfia datgyüjtéséből.Voit.

tesülünk, hogy egyik testvére --+ Povolni Antal Szepes vármegye épitésze, a másik --+ ifj.Povolni János. Povolni Mihály az ungvári iskolának poézis professzora, legfiatalabb testvére Povolni Konstantin a Coloredo-ezred kapitánya. 1821-ben hivatalt vállal és Egerben a piaci jövedelmek árendása lesz. 1827-től Debrecenben lakik és ott dolgozik. 1810-ben megszerzi --+ Farenson egri festő házát. Az 1811-i évi összeirás szerint a hatvani hóstya II. negyedének negyedik fertályában van háza, ezen

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

kivül három szőlőt birtokol. 1834-42 között Egerben a Tárkányi Béla utca 8.sz. házban lakik, amelyet atyjától örököl és neogotikus homlokzattal lát el. Az 1824. évi vagyonösszeirás szerint három háza, négy kertje, két pincéje és két szőlője van, összesen 4o.ooo forint értékben. 18oo körül készíti a kömlői püspöki rezidencia ujjáalakitási terveit /Tervj.57./. 18o5-ben benyujtja a kihasitott szatmári püspökség székhelyére Szatmárba készitett püspöki

A Hevemegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

bánia-ház --+ Rabl-féle költségvetését --+
Zwenger József épitésszel együtt.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

az egri „Posuerunt" vizrekesztő gát helyreállitásának tervét is. Ugyanezen évben épiti Spetz József gyógyszerész házának homlokzatát. 1815-ben a bükkszenterzsébeti templom átalakitásáról mond müszaki véleményt. Ugyanezen évben --+ Zwenger épitőmesterrel együtt elkészitti az érseki palota alsó traktusának átalakitási rajzait /Tervj.8./. 1816-ban felépiti a trinitáriusok telkén a katonai raktár magazinját. 1818-ban a pétervásári

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

templom befejező munkáinál még mindig vesz fel bizonyos összegeket. Fennmaradt az egri Ujvilág utca kiegyenesitésére vonatkozó városrendezési terve is 1819-ből. Debrecenben 1816-19 között felépiti a Balogh-házat, 1823-ban a városi fürdőt, 1828-35 között a Tiszaházat és 1842-ben a városházát. 1824-ben épiti a nyirábrányi Eördögh kastélyt és ugyanezen évben felülvizsgálja az ujfehértói rk.templom müszaki hibáit. 1825-ben ellenőrzi a visontai plé-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Porolni Ferenc, kőműves mester MDk

1824 ben Debrecenben épitette a csatornát a városházától a Miklós u. végéig az akkori város határig. 2490 öl

Sápi Lajos: Debrecen első csatornázása. 269.o.

Déri Múz. Évkönyve. 1968. Debrecen. 1968. Alföldi Nyomda

H.D.K.

Povolny Ferenc

A hortobágyi kilenc nyilásu kőhid terve, épitője Litsmann

1827-1833

Bélint

Balogh István: Debrecen, Bp. 1958. 31.l.

M.D.K.

Povolny Ferenc

/ 1779-1847/

Egerből jött Debrecenbe. az 1820-as évek elején,

1823-ban a Nagytemplom befejezésére kértek tőle tervet.

Tervét nem fogadták el.

A fürdő épitését 1823-ban kezdték eel és 1826-ban befejezte.

Nyirábrány, Eördög-kastély,

Többször kértek tőle szakvéleményt,

a debreceni céhbe 1835-be lépett be.

Irodalom

Balogh István: Debrecen, Bp. 1958. 33.1.

M. D. K.

POVOLNY Ferenc épületei

(XIX. sz. eleje)

Debrecen, városházi (1825-44)

enthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945.
p. 1958. 52.

M.D.K.

Povolny Ferenc, egri épitőmester

Pyrker érsek 1828-ban tervet, költségvetést kért tőle a melegvizü fürdő bővitéséhez. 21433 Ft. volt az összeg. 173.o.

Sugár István: Az egri melegvizü fürdők története. II. rész. 1791-1965. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. IV. Eger. 1966

M.D.K.

Povolny Ferenc,egri épitész xxxxxxxxxxxxx

Az 1829-30-as épitkezésnél is gondolt már a fürdő beszakadt boltozatának helyreállitására. 175.o.

Sugár István: Az egri melegvizü fürdők története. II.rész.1791-1965. 165.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.IV.Eger.1966

M. D. K.

POVOLNY Ferenc építőmester

Debrecen nagyerdei fürdő építése 1823-26

Rk. t. 2. tornyával tervezése 1834.

Nyirábrány Eördög-kastély

A debreceni ciklbe 1835-ben lépete be

Debrecen Széchenyi-u 19. sz. emeletes la-

kóház 1835

1823. Nagytemplom módosítására terv

Babogl István: Debrecen 32-33., 34. l 79.
79. < 80., 83.,

M.D.K.

Povolni Ferenc, egri èpitö mester

ad szarvéleményt 1815-ben a bükk-szenterzsébeti r. k. templomról, megállapítván, hogy rövidesen ösze fog dölni. Az érsekség pontos költségvetést kér Povolnitól, de a templom meg 1827-ben is ilyen állapotban van.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 579. old.

M. D. K.

POVOLNY Ferenc építőmester

1825-1844. Debrecen Városháza építése

Városháza homlokzatának ~~rap~~ terve 1836.

(kép)

Balogh István: Debrecen. 68, 69.

MDK

Povolny Ferenc építész

A debreceni városháza

Rados J: A magyar klasszicista építészet emlékei. Bp. 1952 ↗

M·D·K·

Povolny Ferenc épitén

tervét fogadják el a debreceni
városháza kivitelezésére.

Borbíró Virgil: Debrecen. Bp. 1954, 34,

MDK

Povolny Ferenc épitész

Debreceni városháza

Rados J: A magyar klasszicista épitészet hagyomá-
nyi. Bp. 1953 9.

MDK

Povolny Ferenc épitész

a debreceni városháza alkotója

Zádor A:A magyar klasszicizmus épitészeinek társadalmi helyzete.Bp.1953 5o.

MDK

POVLONY FERENC

épitész, saját tervezésü házáról adatok, Egerben.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 65.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

POVOLNY FEREN

Épitész,Egerben müködött.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.8.

Képzőmüvészeti Alap kiadása.

M. D. K.

POVOLNY Ferenc

Debrecen Városi tanácsház (1842)

Gerő László: Magyar építészet boladó hagyományai Bp. 1951. 54. l.

M. D. K

POVOLNY Ferenc építész

Eger Tárkányi Béla u. 8. Földszintes lakóház, (1840. körül)

Gerő Lóinló: Magyar építészet haladó hagyományai Bu. 1951. 59. l.

M. D. K.

POVOLNY F. építész

Debrecen Kossuth Lajos u. 18. (1816.)

Nyírábrány Eördögh kastély

(1824 körül.)

Debrecen Vöröshadsereg u. Városi

Tanácsháza (1842.)

Gerő László, Építészeti stílusok

Bp. 1957. 108. l

M.D.K.

Povolny Ferenc, épitőmester

a XIX.sz. közepe táján Egerben müködik. Nem méltő utóda Fellner Jakabnak és Gerl Mátyásnak. Saját maga számára épitett házán mintha egy épitészeti mintakollekciót akart volna bemutatni: egyik része klasszicista, másik romantikus izlésben készült /Tárkányi Béla u.8.sz./ 1840-ben.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 8., 55. és 61.old.

MDK

POVOLNI

épitész Eger klasszicista épületeit alkotta.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 60.

Képzőművészeti Alap kiadása.

Povolny Ferenc építén M.O.K.

a debreceni városháza építője

Kampis, Magy. mův. Bp. 1960 470

de .D. K.

POVOLNY Ferenc évélész

Pétervására (Heves m.) Ref. Templom
homlokzata

Magyar Építészet. Bp. 1954. 104. l.

M. D. K.

POVOLNY Ferenc építész

Debrecen. Városi Tanácsház, 1842.

Nyírábrány – Eötvös-kastély. 1824.

Magyar építészet. Bp. 1954. 97. l.

M. D. K.

POVOLNY Ferenc építész

Debrecen. Kossuth Lajos-u 18. Emeletes
lakóház, 1816.

Magyar építészet. Bp. 1954. 97. l.

Povolni Ferenc

geométer és épitőmester

A hortobágyi kőhid 1827-31-ben épült Povolni Ferenc terve szerint, kivitelező Litzmann Józsefkömüves.

17.o.

repr. 2. ábra.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. szazadbeli magyar hidépités története. 1930 Bp.

POVOLNY, épitész

--

K.GY.Bencs László levele alapjan Kiraly Sandornak tulajdonitja Koroknay a ref.templom tervezését.Ez helytelen Melhouse a tervezó,Kiraly a kivitelezó,ugyancsak Melhouse munkaja a Rakoczi ut 2.szép klasszicista épület nem "Povolny Debrecenből",ahogy a szerzó feltételezte 57.old

DIENES Ö.ISTVÁN: Koroknay Gyula könyvéről 54.old

Szabolcs-Szatmári Szemle, 1972. VII. 3.sz

Povolni Ferenc

met szetrajza az egri Szabadság téri Liceumról XIX. sz. eleje. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

4491

Povolni Ferenc

ótalakítási terve 1814-15-ből az egri Széchenyi n. 1-5. p. a. érseki palotáról.

Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

4971

Povolni Ferenc

rajza 1819 ből az egri Hibay Károly ut-
cáról. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

3081

Povolni Ferenc

feltehető építője az egri Vécsey u. „Szőlős-kerti" háznak (1820-30 között).

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

5981

Povolni Ferenc

1835 körül építette át az egri Tárkányi Béla u. 8 sz. a. házát.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kat.

Budapest, 1972.

5881

Povolni Ferenc

egri kőművesmester 1810 körül ótépíti az egri szovjet hadsereg u. 22. sz. házát.

Vát Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt
Budapest, 1972.

5831

Povolni Ferenc

épitőmester Egerben 1833 végén.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972

5521

Povolni Ferenc

Készíti az egri Széchenyi u. 16.-sz. épület tervét 1812 körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

551 f

ifj Povolni

rajzoló rajzokat készít az egri Szt. Mihály

székesegyház 2 oltárához.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4151

Posolni Ferenc

szines tusrajzot képített az egri Hibay Károly utcáról 1819 körül.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

308 P

Povolni Ferenc

és Szarvas Ferenc egri építő mesterek 1828-
ban tervet készítettek az egri Fürdő u. 2. sz.
fürdő épület átépítéséhez.

Voit Pál dlb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

301 P

Povolni Ferenc

egri polgár és kőfaragómester Povolni János fia. Megbízást kap Eger város piaci házainak tervezésére.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2291

Powolny Ferenc

épitőmester vezette a pétervásárai templom
építkezését.

Bibó I.: Europäische Einflüsse und lokale Entwicklung in der ung. Architektur um 1800. Acta Historiae Artium, Budapest, 1972. 3-4. sz

2891

POVOLNI/Povolnik/FERENC, kőművesmester

A nagyváradi tanács a XIX.sz.elején Debrecentől kérte Povolni kiengedését, hogy a Váradon a városháza és a táncoló szála felépitésénél igénybe vehessék. 149.old.

KOMORÓCZY GYÖRGY: A debreceni céhipar reformkori helyzete/1820-1848/ 145.old

A Debreceni Déri Muz.Évkönyve,1971. Debrecen, 1972

POVOLNIK/Povolni/FERENC, kőművesmester

A nagyváradi tanács a XIX.sz elején Debrecentől kérte Povolni kiengedését, hogy Váradon a városháza és a táncoló szála felépitésénél igénybe vehessék. 149.old.

KOMORÓCZY GYÖRGY

A debreceni céhipar reformkori helyzete/1820-1848/ 145.old

A Debreceni Déri Muz.Évkönyve, 1971. Debrecen, 1972

POVOLNIK/pOVOLNI5FERENC,kőművesmester

Povolni Ferenc

~ terve a hovtobágyi n. n.

kilenc luhu hídhoz

Sóll: régi nagyon hídak

Bp. Műszaki K. 1970.

Povolni Ferenc egri építőmester

tervei szerint 1827-ben kezdődött meg a hortobágyi kilencívű kőhíd építése, amely 167 méteres összhosszával az ország leghosszabb kőhídja maradt elkészülése, 1833 óta.

Dětsky Mihály: Hortobágy, Csárda

Vendégváró régi házak, Műszaki Kiadó Bp. 1979. 88.o.

Povolni Ferenc

Pétervására r.k. templom 1812-17

A kórus alatti tér boltmezői

Művészet és felvilágosodás

Akadémia Kiadó 1978Bp. 275.o.

Povolni Ferenc

Pétervására. rk. templom 1812-17

A szószék részlete

Müvészet és felvilágosodás

Akadémia Kiadó 1978Bp. 275.o.

Povolni Ferenc

Pétervására r.k. templom 1812-17

a kórus alatti tér

Művészet és felvilágosodás

Akadémia Kiadó 1978Bp. 275.o.

Povolni Ferenc

Pétervására r.k. templom 1812-17

a szószék

Művészet és felvilágosodás 1978 B p.

Akadémia Kiadó

Komárik: A korai gótikaélás Magyarországon

old.

Povolni Ferenc

Egri épitőmester volt.,akire 1943ban Zádor Anna a klasszicizmus épitészetének tárgyalása során figyelt fel.

Müvészet és felvilágosodás

Akadémia Kiadó 1978 Bp.

Komárik:A korai gótizálás Magyarországon

266 old.

Povolni Ferenc

egri épitőmester a pétervásári r.k. plébánistemplom tervezője és kivitelezője /1812-1817/

NÖVÉSZET ÉS FELVILÁGOSODÁS

Akadémia Kiadó 1978

Komárik: A korai gótizálás Magyarországon

old.

266

Povolni

A pénrervásári templom terveiért 1812ben kapta megaz 58 forintnyi fizetséget.A kivitelt is ő végzi.

Müvészet és fel ilágosodás 1978 B p.
Akadémia Kiadó

Komárik:A korai gótizálás Magyarországon
270 old.

Povolni Ferenc

Pétervására. rk.templom 1812-17

főhomlokzat

Művészet és felvilágosodás

Akadémia Kiadó 1978 Bp.

Komárik:A korai gótizálás Magyarországon

267 old.

Povolni Ferenc

Pétervására,r,k, templom 1812-17 belső

Művészet és fel világosodás 1978 B p.

Akadémia Kiadó

Komárik:A korai gótikálás Magyarországon

273 old.

Povolni Ferenc

debreceni kőművesmester.

1825-ben a debreceni városház bőmdőcének alapját rakta le a régi épület téglái bil.

Zoltai Lajos dr. A debreceni vár-háza négyszázéves tört. Debrecen 1931. 13. l. 27. l.

Viselet.

Német lovagrend.

Balra a rendnek nagy
zét látjuk egyenruhában. Felir

A vitézi német
Nagy Mestere,
mostani ru

fölül jobbra: Második Kép.

Szines rm.,

140-95.

Povolni Ferenc

1835-ben építette a debreceni városháza északi szárnyának felét a Rózsa utcára nyíló kapnig, ugyláttszik az udvari Kamara által kiutdott terv szerint.

Zoltai Lajos dr. A debreceni városháza négyszázéves tört. Debrecen, 1931. 14. l.

Debrecen város levéltárában a városháza meglévő alap és homlokzatrajzán „Povolni Ferenc építnök" neve van 1837 szept. 20. keltezéssel. Eszerint épült, Fvárosháza a kupola elhagyásával és több változtatással, klasszicizáló stílusban. A terv részleteren leírva.

u. o.

Fa egy emeletes

Viselet.

Az előtérben balra fordu
ki arra támaszkodva szembe néz.

Ein Ungar. Hongrois. H

Rm., mér. a vk.

140-95.

Povolny

P. 2. *Ferenc*, építész a XIX. sz. elején Debrecenben és Egerben. 1828—31. P. építette a debreceni rk. templom tornyait. 1829. P. készítette a nagyváradi színház és az ábrányi kastély tervét.

E. Gy II 328. l

Pálffy János hagyom.
Pozsony 21.

irenzében 1572 november 23-án.

VI: 19.

fordultan van ábrázolva. Középütt
me barna. Arany fejdisze ékköves,
rek gallérja réteges, ~~álló galló~~ és
ruhaja, ~~[illegible]~~ a mely felett, füzért hord
ittér, zöldesszürke.

Becsértéke 3200 K.
~~907. november 14-én (1429-908).~~
ltárban 20 s annak hivonatá -

20

der berühmten Venezianerin Bianca
enhaus, I. Étage No 6)

ag 19

3.2

Povolni Ferenc

debreceni építőmester 1827-ben a debreceni városi tanácstól megbízást kapott, hogy a mátai vendéglőtulajdonosnál egy jó és állandó kőhíd építésére vonatkozóan tegyen projectumot. A tervet és költségvetést elkészítette, de a megbízást Litsmann József kapta meg.

Lósy-Schmidt Ede dr.: A kortobágyi kőhíd építése Debrecen város mátai pusztáján. 1827–1833. 14 o. Kőv. ll.

(Debrecen, 1926.)

Povolni Ferenc

debreceni építőmester

ind

Lósy-Schmidt Ede

A hortobágyi Kőhid.
Különlenyomat a Ma-
gyar Mérnök- és Építész-
egylet Közlönyé 1926 évi
5-6. számából. Bpest
1926.

Povolini Ferenc

inód

Horváth Károly. A
szárévcs hortobágyi
kőhid. Historia
1928. 6. sz.

Povolny Ferenc

debreczeni architektus.

Lárd

Lakos. 281. l.

Povolni Ferenc

épitomester

A XIX század elején Debrecen-
ben 1828-1831 ig megépitette
a debreceni r. kath. egyház tor-
nyait

Chilkó László: A debreceni
r. kath. egyház vázlatos történe-
te. Debrecen. 1877. 49. l.

Povolni Ferenc
épitomester

l.

Breznay Egri Kasinó

32. l.

Povolni Ferenc

debreceni épitész
keverte a nagyerdei für-
dőházat az 1820-as évek
elején.

Szűcs István: Szabad
kir. Debrecen város törté-
nelme. III. k. Debrecen
1871. 853. l.

Povolni Ferenc

egri épitett

l.

Kundebr

21. l.
többször
22. l
23. l.
29. l.

N szédőben methyldichlorarsin és sósav gyűlik össze. Az olajos réteget elválasztjuk és frakcionális desztillációval szabadítjuk meg a még benne lévő sósavtól. A methyldichlorarsin 129—133 C°-on megy át

lennek azt a sajátságát, hogy telitetlen karakterénél fogva könnyen addicionál más molekulákat és az adamsitnál a diphenylaminnak azt a tulajdonságát, hogy hajlamos heterociklusok képzésére, $AsCl_3$-t hozunk acetylennel, illetve diphenylaminnal reakcióba és így közvetlenül megkapjuk az illető chlorarsint.

Megjegyzem még, hogy a dialkylchlorarsinok (pl. kakodylchlorid, $\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}\!\!>\!As-Cl$) ezideig még nem jutottak jelentősebb szerephez a harcgáztechnikában.

Methyldichlorarsin.

A methyldichlorarsint (CH_3AsCl_2) Baeyer fedezte fel 1858-ban. A világháború végén az amerikaiak rendezkedtek be gyártására, azonban nagyobb tömegekben már nem került alkalmazásra.

A methyldichlorarsin szintelen, erősen fénytörő folyadék. Szaga szúrós, rothadó gombára emlékeztető, forrpontja 132° C. Élettani hatását tekintve az ingerlő harcgázok csoportjába tartozik, gőzei heves köhögésre, tüsszentésre ingerelnek. Folyékony állapotban a bőrre jutva gyenge hólyaghúzó hatást is mutat.

A methyldichlorarsin előállítása a már ismertetett séma szerint történik. Ennek első lépése és egyetlen problémája a methylarsonsav előállítása. A gyártási eljárást az amerikaiak dolgozták ki és nagyiparilag az edgewoodi arzenálban valósították meg.

Az eljárás nyersanyaga az arzéntrioxid, illetőleg a belőle nátronlúgos oldással készülő arzenitlúg, amely vegyi reakcióiban mint Na_3AsO_3 viselkedik. Ezt az arzenitet dimethylsulfattal methylezzük.

A methylezés a szintetikus szerves kémiában általánosan elterjedt művelet. Lényege az, hogy alifás vagy aromás oxyvegyületek (alkoholok, phenolok, savak stb.) dimethylsulfattal methylätherré (esterré) alakulnak át a következő séma szerint:

$$R=OH+\begin{matrix}CH_3O\\CH_3O\end{matrix}\!\!>\!SO_2 \longrightarrow R-O-CH_3+\begin{matrix}HO\\CH_3\end{matrix}\!\!>\!SO_2$$

Povolni Ferenc

debreceni épitész

Wód
2

Zoltdebrkistemplom

7. l –

BUDAPEST

Povolny Ferenc

l.

Zádor – Rados

187, 202, 203, 211, 212,
214, 220, 222, 225, 229,
231, l.

Kepek 69, 216. l

Povolny Ferenc

épitész

Gentmüeml

261–264, 268,
275, 277, 280,
290. l.

...ázezer korona
...ágos Bizottsága hivatalától
...re a mai napon

...apest 1926 augusztos hó 1 én

Saláth ferenc
Kezelő altiszt

~~Beck Pál~~

Povolny Ferenc

tovább

építészek
tervezték és építettek
a debreceni városházat
Épült 1822–1844.
klasszicista stilben

Képe repr

Borbklasz

43. l

B. P. és H. tervezeni
rendult meg az építkezés,
amely kiés eltvedig ~~vezte~~ tartott
tekben s többszer termo-
disztatásával 1844. tejeződött be.

A klasszizáló stiler Epületet
Povolny Ferenc és Rachbauer
Pál építőmesterek szintelésítet

70-1914

Nagyságos

Sztehló

épi

Méltyt. tisztelet

ki rez. szerszámi

bat megkerdése,

M. D. K.

POVOLNY Ferenc évítőmester

Debrecen, Batthyany u 12. sz. ház (?)

Hortobágyi kilenc ugilási bid kép.

Balogh István: Debrecen. 78. l, 84. l. 85. l.
86. l.

M.D.K.

POVOLNY építőmester

Nyírcbrány Erdődy-kastély

Művészt. 1955. 1. sz.
Zádor Anna: A Pollack-kutatás
néhány problémája 21. l

21

Povolny Ferenc
építén

~ műve a debreceni városháza.

Rados: Magyar építéstörténet 252.
Műszaki kiadó 1971.

Povolny Ferenc
épitész

Vidéki mérnökhivatalnok

Radó: Magyar épitészettörténet 250
Müszaki Kiadó 1971.

Povolny Ferenc

egri épitőmester, Povolny János fiát említik 1816-ban.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:

Magyar Műemlékvédelem, II (1959-1960)

Budapest, 1964.

239

Povolny Ferenc építész

Egerből ment Debrecenbe, ahol felkérték a ref. Nagytemplom dimitésére – de tervét nem fogadták el.
1823-26: a nagyerdei Fürdőházat az udvari kamarai tervei alapján építi fel
1827-33: Kilenclyukú kőhíd a Hortobágyon. A Városházát is ő tervezte részben.

A képzőművészetek Debrecenben, 1961. 31 oldal
35 "

Povolny Ferenc, építész

MDK

A debreceni városháza tervezője, építője.

Rózsa Gyula: A klasszicista Debrecen 8-9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1965. aug. 14.

Povolny György

építész.

Szül. Deménfalu 1899.
Oklevelet nyert 1926.

Vízjegyzőműegyetem 16. l.

Gyalogosok.

Egész alakban,
gyakorlat közben, három
vannak ábrázolva. Minda
viselnek. Felirata a la
fölül: K.u.k.Infa
jelzése pedig oldalt ba
és jo

Kőnyomat, méretei

Sz.n. 143
189-912-
Át.lelt.7

POVOLNY FERENC építész

TAKÁCS Béla: „Uram hajlékodat, szeretem házadat..." : Református művészet Magyarországon. Bp. : Officina Nova, 1991 64.p.

POVOLNY Ferenc épitész

Derecske , ref.templom, 1843

VÁRADY József: Tiszántúl református templomai. I-II.köt. Debrecen [Sajószentpéter] : Borsodi Református Egyházmegye, 1991 127.+ell

POVOLNÝ Ferenc

91 8. 24

Új Művészet

01 MAR 1956

POVOLNI Ferenc

Nyírábrány, Eördöghi-Kastély, 1824.

Komárik 1982 285.

POVOLNI Ferenc építész

Pétervására, sz. plébániatemplom 1812-1817

Komárik 1982 283.

Povolini János, kőműves mester

M.D.K.

nevét említik Franz Fässeffel kapcsolatban.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 330. old.

Povolny János

építész

l. Kapossy jegyzet

313. l.

5

1912

ilis 28-án.

(és sima karimájú plaquetten van

tan, ~~és~~ arczélben ~~van~~ ábrázolva.
ürtös, kipödrött bajuszú, legye
beretvált. Öltözete: ing álló
behajtvák, nyakkendő melltűvel
ata
GYULÁNAK
KÖZIGAZG. BIRÓSÁG
RÁI 1912 MÁRCIUS 17. 4,
12 4.
nél: OSISZÉR J 4.

aquette, sima karimával és hát-
m. -- Értéke 20 K. -- A m. kir. köz-
ka 1912 márczius 18-án (612-912).

. n. 3-912
2-912-1
. lelt. ~~1896~~. 7152

313

1844

Povolný Janós

épitész

l.

Kaposvy jegyzetek

311. l.

1325. Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

Kazinczy Ferenc

Férfi korában, m
rövid haja őszbevegyült,
és szakálla leberetvált,
kötött és körülcsavart fe
lény és prémgalléru feket
Vászon, méretei 2
Értéke 500 K.— kai Mór művészi hagyatéká
912).-- Az átvétel elisme

Sz
Át.

Povolny János

építőpallér, kőmíves mester

l.

Luveszprüspvár

208, 216, 229. l.

Povolny János

pallér

l.

Szm Egermúv

136-l.

11559, 11555, 11557, 11560
szám.

BUDAPEST
937 MÁJ. 28 15
N 5 N

Műemlékek orn. Bisotts. tér. Elm

BUDAPES

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

IX. Rákos u

Povolni János

a Liceum építés egyik pallérá, kőmives mester. Saját serve nemet épult föld-hűtes haza Egerben ma is áll Tárkányi Béla u. 8. sz. alatt.

Br Kar Egrikepesk

77. l. képpel-

...ny János

...llér

...germův

...311. l.

...13. l.

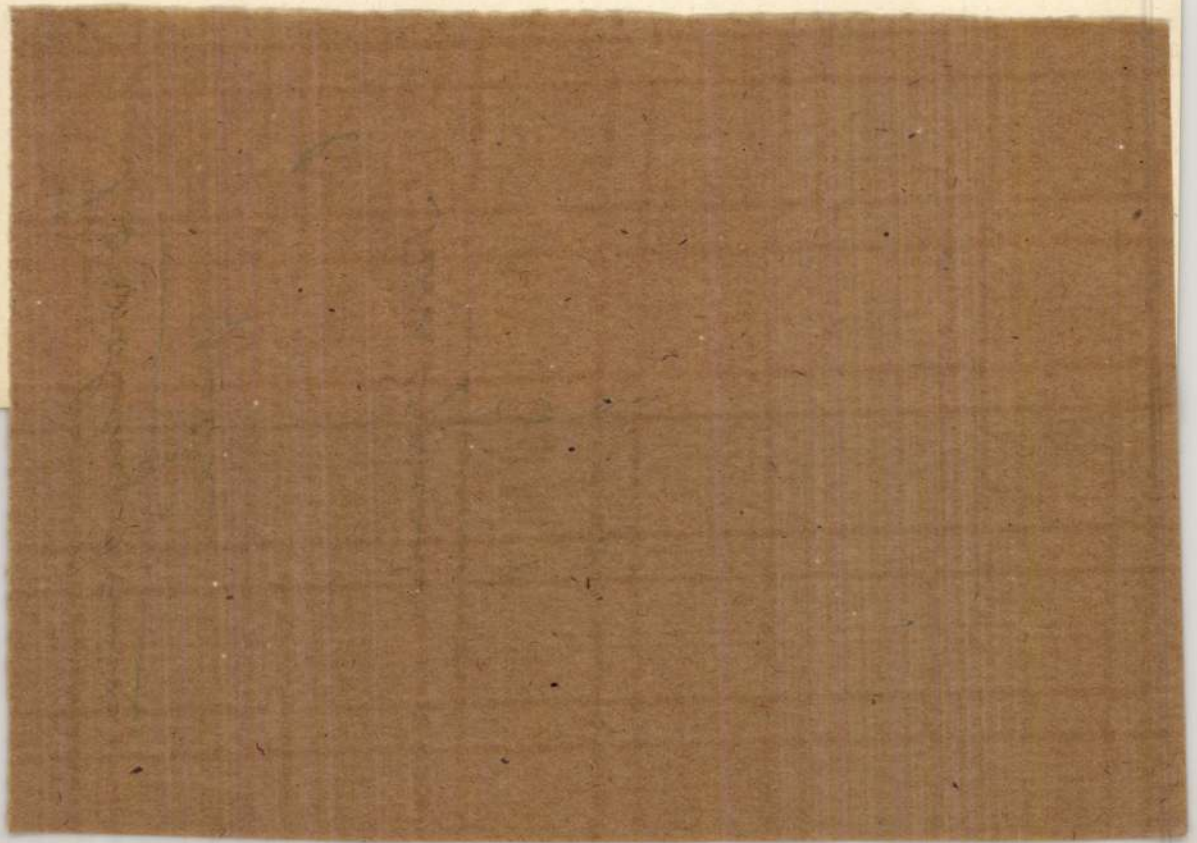

Povolni János

egri pallér Fellner Jakab megbízott-
jaként épitette az egri „Liceum" épüle-
tét.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

600

Povolni János

az egri liceum kivitelező pallérja és
számos szép polgárház építése.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

541

M.D.K.

Povolni János, kőnüvesmester

müvéner tulajdonitható
— esetleg — a dormándi temp-
lom 1771-évi átépitése

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topoggáfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezsö.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 614. old.

+ 646. á

Povolni János épitőmester M.D.K.
Eger

Az egri liceum főpallérjavolt, 1775-ben önállósitotta magát.
Eger, dobó tér több háza / báró Sághy,Najmájer ,
Forst-ház/
" "rác templom ,
Noszvaj , Szepessy-kastély,

Müemlékvédelem 1966/4. 208.1.

POVOLNI János kőművesmester, Egerben a Tárkányi Béla u.8.sz.ház /hrsz.398/ tulajdonosa 1785-1805 között. 1810-20 között özvegyéé, ill. 1842-ig örököseié az ingatlan. Az erdőtelki Butler ház présházát Povolni János építi 1794-től.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit

POVOLNI János egri kőmüvesmester. Az 179o körül zajló Farkas János-féle perből kitünik, hogy a Dobó téren álló Najmajer-féle házat Povolni épitett.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

fertályában van háza. A II. negyed 4. fertályában levő házában fia, --+ ifj.Povolni János lakik. Egerben utóda és irodájának vezetője másik fia, --+ Povolni József lesz, mig harmadik fia --+ Povolni Antal Szepes vármegye épitésze. 1791-ben a városi külső tanács tagja, 1795-ben --+ Franz József kőművesmesterrel együtt a város első osztályu kőművesmestereként minősitették. Halálakor két

A nevesmegyei topográfia adatgyűjtéséből. Volt.

nyujtja a városi tanácsnak. 1795-ben emeli az egerbaktai parókiát, 1801-ben a városi alsó-malmot és ugyanez évben elkezdi --+ Szikora György egri festő Csurgóbeli házának épitését is. Utólsó müve a régi egri városházán lévő leányiskola átépitése volt 1807-ben.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

tett ciszterciták számára. Több polgárházat is emel, igy 1775 körül ő épiti az eddig --+ Fellnernek tulajdonitott Najmájer-házat a Piac téren. A 9o-es években készíti Rákó Konstantin egri görög Ujvilág-utcai házát, felülvizsgálja az u.ott lévő Ringelhann-házat és ugya ncsak felülvizsgálja --+ Zwenger József mester remekét. 1792-ben a város piacán felállitandó Szentháromság szobor tervét be-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

sekrestye épületét, majd annak oratóriumát emeli. A következő évben terveket készit az egri sóhivatal számára. Pétervásárán 1783-ban kijavitja a középkori eredetü un. „papmalom" épületét, amelynek tervei is fennmaradtak. 1784-ben tervezi a liceumi csillagvizsgáló tornyának belső berendezését és a fizikai tanszak butorzatát. A következő évben emeli az erdőkövesdi paplakot, majd 1786-ban a liceumban végez átalakitási munkát az oda áttelepi-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

POVOLNI /Povolny, Powolni/ János a XVIII.század második felében Eger egyik legjelentősebb architektusa. Morvából vándorol be és --+ Fellner Jakab pallérjaként 1764 augusztusától vezeti a liceum épitkezéseit egész 1774 január 14-ig, amely időtől kezdve --+ Hausensteiner Vencel veszi át munkakörét. Povolni János 1774-ben kőművesmester, majd ugyanez évben az egri kőműves, kőfaragó és ács céh céhmestere. A város I. negyedének 4.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

háza és két szőlője volt. Meghalt Egerben 1808 januárá 4-én 73 éves korában.
Főbb művei a liceumon kívül a Collegium Iuridicum átépitése, amely alkalomból 1770 május 13-án segédpallért neveznek ki mellé. 1775-ben a külső.püspöki kert falait emeli, 1776-ban az elhagyott jezsuita gimnáziumot javitja és a mellette lévő Foglár-ház helyreállitásán dolgozik. 1777-ben terveket készit az egri rác templomhoz. 1770-81 között épiti az egri „Posuerunt" gátat. 1781-ben a minorita templom

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

M.D.K.

Pavolni János

nevét említik Hussár Ferenccel kapcsolatban

Heves megye müemlékei I, irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 343. old.

M.D.K.

Povolny János, nikolsburgi származásu egri könüves

lesz az egri Universitas főpallérja, Franca József helyett, aki Schneider király halála után. Eszterházy hívására, 1764. junius 24-én elfoglalja ny helyét, mint püspöki tradalmi építész.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

180 .old.

M.D.K.

Povolni Fálos, építőmester

nevét említik:

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

268. old.
+383. "

M.D.K.

Povolni János, építőmester

az egri liceum főpallérja, 1775-től mint egri céhmester önállóan működött [ez alkalommal szerző családi körülményeivel kapcsolatban ambiti].

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

231. old.

Povolni János

M.D.K.

---

mevét emlitir Jusztl
harangöntővel kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 346. old.

M.D.K.

Povolni János

---

nevét emlitik Kinorsl
laratossal s az 1798-ban
épült tiszabábolnai templom-
mal kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

349. old.

M.D.K.

Povolni János

nevét emlitik Koncz Pál orgonalkészitővel kapcsolatban

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 351. old.

M.D.K.

Povolni János, építőmester

„az egri polgárság építéséneк" szenteli szerző az egész 4. fejezetet. Mintán Eszterházy az amúgyis jelentős javításra szoruló, a városrendezési terveinek útjában álló városfalakat 1767-ben lebontatta, kisült hogy azok helyett hatalmas árvizvédelmi művet kell építeni, o ezt az 1771-81 ig tartó a 25.000 ft. ba kerülő munkát Povolni Janossal építettet meg.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bpl 1969. Akadémiai Kiadó,

243-244. old.

M.D.K.

Povolni János. építőmester

... A költségekel a káptalan és a város fizette. Povolni életrajzát illetőleg szerző megismétli a 190-91. oldalakon elmondott adatokat: mint Fellner munkatársa (és földije) 1774-ig az egri liceum pallérja, 1775-ben már az egri kőműves-, kőfaragó- és ács céh céhmestere, s hamarosan a vázos egyik legfoglalkoztatottabb építésszévé válik. A kutatás sok olyan épület szerzőjét ismerte föl benne, mely eddig a Szakirodalom... Fellner művének tartott.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bpl 1969. Akadémiai Kiadó,

./.

243-244. old.

-3-

M.D.K.

Povolni János, építőmester

..."Ez a tévedésre okot adó hasonlatosság... Povolni művészi rangjának elismerését is jelenti." Polgárházai körül legérintetlenebb alakban az addig Fellnernek tulajdonitott Najmajer-ház maradt fenn. Ennek tervezőjeként azonban maga a szerző eg „elégismeretlen" az azonos nevű pesti családdal nem rokonbudai kőművesmestert, Mayerhofer József-et nevezi meg, aki a tervért járó 4 dt. 14 krajcárt 1775. márc. 15-én az epittetől átvette, holott Povolni

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

./.

244. old.
+ 290. "

-4-

M.D.K.

Povolni János, építőmester

... az építést már egy hónappal előbb elkezdte. A kérdés eldöntését a szerző a nyitva hagyja, vissont a szobanforgó házat a 258. ábrán Povolni nevével közli („építette 1775-97.). Szerzőhosszan a részletesen ismerteti Povolni János kiterjedt munkásságát, melyhez később fia Ferenc is bekapcsolódok, s amelyek ismét kitűnően áttekinthető térkép szerű ábrán (257.) mutat be. Az Adattárban az összes tájuk vonatkozó okmanyokkal együtt közli (4 1/2 hasáloon keresztül) az általuk emelt épületeket, fenyrép szerűen pedig ./.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

246-250. old.
+ 382-384. "

M.D.K.

Povolni János, építőmester

... a következőket:

238. á. Najmájer-ház, 1775-77.
259. á. A Dobó-utca 14. sz. ház kapuja.
260. á. A Dobó utca 3. sz. ház kapuja
261. á. Az egri ciszterci templom alaprajza, 1784.
262. á. " " " " homlokzata "
265. á. A noszvaji egykori Szapáry, majd de Lanotte kastély, 1778-80.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bpi 1969. Akadémiai Kiadó,

245-249. old.

Povolny János

1784 után képzitette másodizben az egri trinitáriusok kolostorépületének alapfajzát.

Deresényi Dezső, Gálya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II (1959-60) Budapest, 1964.

2291.

Povolny János

a feloszlatott egri ferences kon-
vent és templom első felmérésével kap-
csolatos alaprajz 1784-ből: fehér-fehér
reprodukció.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:
Magyar műemlékvédelem II (1959-60) Bp.
1964.

2171

Povolny János

az egri extrinitárius kolostor papi szemináriummá való átalakítási terve 1784 után, lehete-lehér reprodukció.

Dercsényi Dezső, Gálya József, Entz Géza: Magyar műemlékvédelem II (1959-60) Budapest, 1964.

218 l.

Povolny János

egri architektus, Fellner Jakab intéz-
kedése révén vezzi át Francz Józseftől
az egri liceum pallérságát.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:
Magyar Műemlékvédelem, II (1959–60)
Budapest, 1964 2381.

Povolny János

Franczl Józseffel együtt Eger város első osztályú kőműves mestere 1795-ben.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II (1959-1960) Budapest, 1964.

239.

Povolny János

1785-ben együtt munkálkodik Polereczky II. György egri ácsmesterrel az erdőkövesdi paplak építésénél.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz

Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959)-(1960). Budapest, 1964.

2371.

Povolny János

a XVIII. század második felében Eger egyik legjelentősebb architektusa. Morvából vándorolt be és Fellner Jakab pallérjaként 1764. VIII.-ig - 1774. I.-ig vezeti a líceum építkezését. Dercsényi Dezső, Gólya József

Entz Géza: Magyar Művészet védelem II. (1959-1960) Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

1774. I. januárjától Hausensteiner Vencel veszi munkakörét Povolny 1774 kőművesmester, majd ugyanazon évben az egyi kőműves, kőfaragó és ács cch céhmestere. Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza; Magyar Műemlékvédelem, II (1959-60) Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

Egri utóda és irodájának vezetője, fia Povolny József, másik fia Povolny Antal szepes vármegye építésze.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960) Budapest, 1964.

236 l.

Povolny János

1795-ben Franz József kőművesmesterrel együtt Eger város elsőosztályú kőművesmesterekként minősítették. Meghalt Egerben 1808. I. 4. 73 éves korában.

Dercsényi Dénes, Gólya József, Entz Géza:
Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960)
Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

Főbb művei a líceumon kívül: a Collegium Ingriolicum átépítése, 1775 kisebb munkálatokat végez; 1776-ban az elhagyott jezsuita gimnáziumot javítja.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959–60) Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

Amellett levő Foglár ház helyreállitásán dolgozik. 1777-ben terveket készit az egri Bác templomhoz. 1770-1781 között épiti az egri „Posuerunt" gátat

Dercsényi Dezső, Gálya József, Entz Géza:

Magyar Műemlékvédelem II (1959-1960)
Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

1781-ben a minorita templom sekrestye épületét; majd annak orátoriumát emeli: a következő évben terveket készít az egri sóhivatal számára.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem I (1959–1960) Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

Pétervásáron 1783-ban kijavitja a középkori eredetű un. Papmolom épületét, a munkának tervei is fennmaradtak 1784-ben ujabb munkára kap megbizást.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Müemléhvédelem II. (1959-60.) Budapest, 1964

2361.

Povolny János

Tervezi a liceum csillagvizsgáló tornyának belső berendezését és a fizikai tanszék bútorzatát. Az következő évben emeli azerdő kövesdi paplakot, majd 1786 újabb munkába fog.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:

Magyar műemlékvédelem II (1959-60) Budapest, 1964. 236 l.

10

Povolny János

A liceumban végez átalakitási munkálatokat az oda áttelepített ciszterciták számára. Több polgárházat is emel, így 1775-ben ő építi a Najmájer házat a Piac téren.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar műemlékvédelem II (1959–60). Budapest, 1964.

236 l.

Povolny János 11

A kilencvenes években készíti Rákó Konstantin egri görög Újvilág utcai házát, felülvizsgálja Zwenger József mesterremekét 1792-ben szobortervet készít.

Deresényi Dezső, Gálya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960) Budapest, 1964 236 l.

Povolny János

Szobor terve, amelyet a városnak nyújt be, a város piacán felállítandó szentháromság emlékmű. 1795-ben emeli az egerbaktai prépostot.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Művészet II. (1959-60) Budapest, 1964. 236 l.

Povolny János

1801-ben a városi alsómalmot és ugyanez évben elkezdi Kikora György egri festő Csurgó-beli házának építésél is. Utolsó műve a városházán levő leányiskola átépítése 1807-ben.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar műemlékvédelem II (1959-1960) Budapest, 1964.

236 l.

M.D.K.

Povolni János

nevét emlitik Krugh István karatossal hopcsolatban. - Ugyszintén Haffmon János nevével is, akivel együk becsüli fel az egri trinitarius kolostort 1785-ben. Ennel a becslésnél Kajlend Simon nevével együk is emlitik.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

335. old
+ 356. old.
+ 347. "
+ 383. "

M.D.K.

Povolni János, kőművesmester

...a XVIII. sz. második felében Eger egyik legjelentősebb architektusa. Ő is, mint Fellner, horvaországból vándorolt be, s mint Fellner pallérja 1764. augusztusától 1774. január 14-ig vezeti a liceum építkezését. Kiterjedt munkasságát, viszályait és kapcsolatait szerző két és fél hasábon át, adatokkal alátámasztva, részletesen tárgyalja. Utolsó terve az egri leányiska átépítése 1807-ből való. [Már készült róla cédula, B. né.]

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk-: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 384. old.

Lakás Ferenc!

Povilnik Lanós

épitész

Debreczenben 1820–30 as években 1829–ben ő készítette a Nagyváradi szintén tervét, mesze a várostól kapott megbízást.

Nagyvárad város levéltára

M.D.K.

Povolni János, kőművesmester

nevét említik Hansensteiner Vencellel kapcsolatban.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1959. Akadémiai Kiadó, 337 old.

M.D.K.

Povolni János, építőmester

„... idegen származási, de egri működése alapján joggal tartható egrinek

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c. kandidátusi értekezésének vitája 1967.II.17-én a Magyar Tudományos Akadémián.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2.sz.

Entz Géza opponensi véleménye 149. old.
150. "

M.D.K.

Povolni és Zwenger építőmesterek

Eger környéki egyházi épületek körüli tevékenységének tisztázását elismerően említi a kandidátus munkájában – az opponens.

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c, kandidátusi értekezletének vitája 1967.II.14-én a Magyar Tudományos Akadémián

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2. sz.

Garas Klára opponensi véleménye 147. old.

Természetes, hogy többnyire szerény méretü templomokról, kápolnákról van szó, a gazdasági helyzet nem engedi másként. Ezek száma azonban tekintélyes.

vitányi r. k. templom. 1806-ban emelték a lukai ref. és a gesztelyi r. k. templomot. 1807-ben fejezték be Besztercebányán az ev. templomot, Mátra-Verebélyen pedig Haag András épitész ujra boltozta a régi gótikus egyházat. Erdőbénye, Rátka ugyanebben az esztendőben kapták r. k. templomukat. 1808-ból való a gyerki r. k., ezután a miskolci, bártfai, magyarizsépi, lácai ref. templom. 1810-ben Kisfaludon r. k., Zsarnón és Sajóhidvégen ref. templomot emeltek, a következő évben elkészült Letkésen és Alsó-Korompán a templom. Garamszentkereszten 1806-ban rombolták le a régi csúcsives templomot, helyébe ujat épitettek, amelyet 1812-ben szenteltek fel. 1814-ben Misérden ev., Monokon r. k. templom épült, 1815-ben ref. templom Benkepatonyon, 1816-ban r. k. Kásón és Bohunicon. 1818-ban uj r. k. templomot kapott Kátlóc (tornya 1830-ból való), 1819-ben épült a nagykeszi ref. templom. 1820-ból való a vehéci r. k., a pácini, rozvágyi, korponai és borhi ev. templom. Rad és Zsarnó r. k., Ekecs és Mezőzombor ref. temploma 1822-ből való, Makkos-Hegykáé 1823-ból, 1824-ben épült a csákányi r. k., a karosi ref.

templom, 1825-ben a turányi r. k. egyház. 1826-ban emelték a modori és bodroghalászi, 1827-ben a szürnyegi ref. templomot. 1828-ban készült el a mádi és ricsei ref. templom. Bekecs, Csemernye és Ekel 1830-ban kapták r. k. templomukat, Tolcsva és Szalók ref. templomát. 1831-ben épült a nagykemencei r. k., 1832-ben az ipolyszakállosi és bacskai ref., a dunaradványi r. k. templom, az ottóvölgyit ekkor nagyobbitották meg. 1833-ból való a zsigárdi ref. templom, a dunaradványit ebben az évben átalakítják és megnagyobbítják. 1835-ben ev. templom épült Récsén, 1836-ban Deregnyőn, 1837-ben r. k. templom Laborcmezőn, a következő évben r. k. templomot emeltek Turányban, reformátusat Kisráskán és Zsibritón, 1839-ben Szőlőskén. 1840-ből való a darázsi és rudnoki templom. A garamkövesdi, sztárai, kisztei r. k. és a garanyi ref. egyházat 1842-ben építették, egy évvel utóbb a nagycsebbi r. k. templomot. Hercegkuton, Nagycsalomián, Detrekőváralján 1845-ben épült a r. k. templom, az ipolynyéki 1846-ban s ekkor készült el a beregszászi plébánia templom nyugati főhomlokzata is. Nagy megujító munkák folytak 1847-ben a nagyszombati főegyházban, amely ekkor uj görögoszlopu főkaput is kapott. 1848-ban épült a málcai, 1849-ben a kosuti és tárnoki templom és még sok egyébb kis szentély.

Powolny

épitést

1824.

l.

Vámos Hagyományok

177. 1

Povolni János

Kőművesmester munkálatokat végez az egri
Szt. Mihály székesegyház Szt. Szereszt oltárán.
1804 körül.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

4151

Povolni János

1789-ben épitette az egri Hiboy Károly
n. 22-p. a. lakóházat.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt
Budapest, 1972

3141

Povolni János

az egri liceum főpallérja 1774-ben a kö-
művescéhbe lépett s annak céhmestére lett.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3221

Povolni János

épitette 1767-től az egri Kossuth Lajos
u. 8. v. a. épületet

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékitopográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3461

Povolni János

az egri liceum főpallérja vezette 1767 körül a Kossuth Lajos u. 8. sz. épület helyreállítási munkálatait.

Voit Pál szk.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

3451

Povolni János

végzett munkálatokat mint pallér az egri Foglár u. 6 sz. épület bővítésénél.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. k.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2891

Pavolni János

feltehető építőmestere az egri Dobó István tér 8. sz. tanóháznak 1770-80. 1790 körül Kurzendorfer Albert bővítette.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

2571

Povolni János

a liceum pallérja épitette az egri Fürdő ház 2. p. a. un. „mulatóház" épületet 1772.

Voit Pál stb.: Heresmegye műemlékei II. köt. Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt. Budapest, 1972.

3041

Povolni János

feltehető építőmestere az egri Dobó István

tér 5. sz. lakóháznak.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2571

Povolni János

egri kőműves mester 1781-ben kapott megbízást az egri minorita templom emeletes sekrestyéjének felépítésére.

Voit Pál szk.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemléki topográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972.

2391

Povolni János

volt liceumi pallér utóbb kőművesmester
építette az egri Bajcsy-Zsilinszky u. 17. sz.
a. házat 1777 körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972

2091

Povolni János

egri kőművesmester építette (feltehetően)
az egri Bajcsy-Zsilinszky u. 19. sz. a. lakó-
házat.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékitopográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972.

2118

Povolni János

egri kőművesmester és képfaragó kap megbízást Eger város piacán felállítandó szobor elkészítésére 1792 körül.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II. köt.

Magyarországi műemléki topográfiája, VIII. köt.

Budapest, 1972.

2291

Povolni János

egri kőműcsmester volt az egri Cifrakaputeri fal épitkezési kivitelezője és művészi répleteinek kivitelezője 1771-1781-ig.

Voit Pál szb.: Stevesmegye műemlékei VI. köt.

Magyarország műemléki topográfiája. VIII. köt.

Budapest, 1972.

2248

Porolni János

épitette az egri Dobó István tér 1/b.
sz. a. házat. Korábban épitőként Fellner
Jakabot tartották.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemléhei II. köt.
Magyarország műemléhi topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2321

Povolni János

tervei alapján épült fel 1774-77 között
az egri Dobó István tér 1 p.a. ház.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

2321

Povolni János

átépíti 1774-77 között az egri Dobó István téri lakóházat.

Voit Pál stb.: Heresmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája, VIII. köt.

Budapest, 1972.

2301

Povolni János

egri kőművesmester a liceum főpallérja.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. kötet.

Magyarország műemléki topográfiája, VIII. kötet

Budapest, 1972.

1981

Povolni János

feltehető építőmestere az egri Alkot-
mány u. 12 p. a. háznak, 1776 körül.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

1891

Povolni János

17fo körül mint főpallér működik az egri szabadság tér 2. sz. a. volt egyetemi épület épitkezésénel

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kö.
Budapest, 1972.

4528

Podolni János

műve az 1789-ben Egerben épített Hibay Károly u. 22. sz. a. lakóépület. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

3131

Povolni János

kiépítési terve 1750 körül az egri Dobó István tér 1. p. a. közöl. Reprodukció.

Voit Pál dr. : Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája. VIII.

Budapest 1972.

2291

Polvíni János

átalakítási terve az egri extrinitárius templomról 1784. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII.
Budapest 1972.

2001

Povolni János

1784-ből való terve az egri extrinitárius templomról. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Tlevesmerje műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

1971

Povolni János

egri építőmester építette 1794-ben az erdő-
telki Tőn. 93 sz. kastély présházát.

Voit Pál stb.: Heresmegye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII.
Budapest 1972.

6961

Povolni János

egri kőművesmester épitette az erdőkövesdi Hunyadi u. 21. sz. a. plébaniaházat. 1785 körül

Voit Pál tb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972

6921

Pauli János

1776-ban terveket készít az egri Széchenyi u. 55. sz. alatti templom helyreállítására.

Voit Pál szerk.: Heves megye műemlékei II.

Magyarországi műemlékek topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1976.

565

Dorotpi János

egri kőművesmester 1795-ben építi az egerbaktai plébánia hőzót.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II

Magyarország műemlékei topográfiája. VIII.

Budapest. 1972.

6361

Povolni János

1774 kőrül épitette az egri Tárkányi Béla u.
8. sz. a. házat.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kötet.
Budapest, 1972.

5881

Povolni János

tervei szerint épült 1784-86 között az egri rác plébánia zárt, falazott hátsóudvara.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarországi műemléki topográfiája VIII. köt

Budapest, 1972

5731

Povolni János

1784 VI. 19-én részletes jelentést tesz az egri Széchenyi u. 55. sz. a. ráctemplom állapotáról.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarországi műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

5681

Povolni János

kőműveszmester tervet készít 1776-ban az egri Széchenyi u. 19. sz. volt jezsuita gimnázium helyreállítására.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

5541

Povolni János

egri építész

1775-tól valószínűleg a nosvaji

Szepessy majd Lamotte kastélyt építette.

Kelényi György: Kastélyok, kúriát, villát

1974. Corvina

113. old.

Porolini János

egri kőműesmester. 1784 körül másodiqben kezitette el az egri trinitáriusok kolostorépületének alaprajzát.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. kötet

Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet

Budapest, 1972.

2001

Povolni János

által 1790-ben épitett egerbaktai plébánia-ház. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

6361

Povolni János

rajza 1777-ből az egri Széchenyi u. 55. sz.
ház templomról. Reprodukció.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája.
Budapest 1972.

3641

Provolny János

egri építőmester terve 1785-ben az egri-felnémeti plébániakáprit.

Voit Pál stb: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972

6121

POVOLNI János

Egeri Ráctemplom

Mőanyag vizsgálat

Archivum, 13 (1994) 136-137. sz.

zethetetlen egy tenyészkancán

Öt utód: két mén - három

Évtizedes, sőt korunkban
többnyire azt bizonyítja, hog
a tenyésztésben kevésbé eredm
volt! Anyja volt több nagy ve
Budagyöngye /stilszerüen Budá
lítás közben Kisbérre menet e
Második kancaivadéka: Ollyan
versenylónak indult Kincsőr n
mények között pusztult el Ham
mint e verseny első favoritja
győzelmek után értékes tenyés
csikója, a harmadik kanca, Ki
ennek világrahozatala után ne

Powolny

épitész

Kazinczy levelezése

XIX. k. 146. l.

T. 6327.

rönddel is megerősitett vár tér-
jobbra áthidalt folyóval. Felirata

.5 : 10.1 cm.

Povolní

építés.

l. Lláb IV. 13. l.

Sodrony zomańczos viaticum - szelencze

III. 86.

MDK

Powolni Eördögh mester

Abrányban az uraság Eördögh Powolni mesterrel épitette 1824-ben kastélyát.

Ltáb IV. 13.1.

Povolni József

Könnyes paller.

Már a Liceum építése óta volt Egerben, de csak 1774 márc 16-án vette meg a mai Ludányi-házat. Dely Tamástól 1230 frtért. 1774. ápr. 8-án lett egri polgárrá.

Breznay Imre: Eger a XVIII. században I. Köt. Eger. 1933. 66. l.

Podolny József

Podolny János fia és utóda Egerben.

Deresdnyi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-60) Budapest, 1964.

236 l.

POVOLNY József építész

TAKÁCS **József:** Hogyan kapott toronyórát a debreceni Szt.Anna templom? = A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1989-1990 (1992) 225.p. skk.

téli hónapok alatt amugy is nagy élénkséget mutató szellemi élet fellendítéséhez, sokoldalúságának gyarapitásához. Az ünnepélyes alakuló gyülést a szervező bizottság még talán e hó folyamán összehivja; ezen az ülésen a budapesti Société valószinüleg impozáns küldöttséggel fogja képviseltetni magát. A szervezés munkáját addig a budapesti Société elnökségének megbizásából László József, a Zrinyi Miklós reáliskolai nevelőintézet tanára vezeti, aki részletkérdésekben érdeklődőknek bővebb felvilágositással szolgál.

MOZI

APOLLO:
Vasárnap, november 16.
3, fél 5, 6, fél 8 és 9 órakor
KOENIGSMARK II.
(befejező) rész. Pierre Benoit „A királyasszony szerelme" c. regénye filmen.
Főszerepben:
Huguette Duflos és Petrovich Sz.
Hétfő, november 17.
fél 5, 6, háromnegyed 8 és fél 10 órakor
Ki a ghettóból
Filmregény a mult század hatvanas éveiből. 10 felvonásban. Főszerepben:
Henny Porten.
A két utolsó előadás zenekarkisérettel

PARKMOZI:
Vasárnap, november 16.
3, fél 5, 6, fél 8 és 9 órakor
Szerelem a fagypont alatt
Fairengeto vigjáték 5 felvonásban.
Főszerepben; Zoro és Huru.
A két utolsó előadás zenekarkisérettel.
Hétfő, november 17. 5, 7 és 9 órakor
A Notre Dame-i toronyőr
Hugó Viktor világhirü regénye filmen 12 felvonásban.
Mind a három előadás zenekarkisérettel

Épitkezések a Mecseken

A megjavitott mecseki utak

Pécs, nov. 15. — A Mecsek-egyesület csütörtöki választmányi ülésén *Nendtvich* Andor kegyeletesen emlékezik meg Stenge Ferenc választm. tag. elhunytáról, aki hatáskörében a Mecsek-egyesület érdekeit is mindig szivén hordozta s inditványára az elhunytnak emlékét jegyzőkönyvileg megörökitették. Ezután az egylet igazgatója beszámolt a f. évben végzett munkálatokról, amiket a következőkben ismertetünk.

Épitkezés: A Kardos-uti menedékház verandájának elkorhadt oszlopai és deszkái kicseréltettek s a veranda grozit-lemezekkel teljesen ujra lett fedve, hogy eső ellen védelmet nyujtson a kirándulóknak. A Kiss József-kilátónál a torony belseje egészében cementhabarccsal lett vakolva, külseje cementtel fugázva; az őrház külsejét és belsejét teljesen renoválták s a kéményt is helyreállitották. Ugy a Kardos-uton, mint a Misinán az őr részére nyárikunyhót, az állatoknak istállót és ólat épitettek, melyek közül a Kardos-uti cseréppel, a misinai grozit-lemezekkel van fedve. Mind ezek a munkák, amelyek anyaggal együtt sok millióba kerültek, nem lettek volna megvalósithatók, ha áldozatkész nemes gondolkozásu tagtársak és vállalatok azt anyagilag nagylelküen nem támogatják.

Ezért az egyeseknél fejedelminek mondható bőkezüségért a választmány hálás köszönetét fejezi ki a *D. G. H. T.*-nak, mely több millió értékü deszka, cement, mész, homok s egyéb épitési anyagnak adományozásával és a helyszinre szállitásával tett tanuságot minden szép iránti áldozatkészségéről, *Márovits* Andornak, aki a toronynál végzett összes épitési munkákat (kb. 2 millió kor. értékben) végezte szivességből, a *Kajdi* és *Schmira* cégnek a mindkét menedékháznál készült melléképület ácsmunkáinak dijtalan elkészitéséért, *Dóczi* Dezsőnek a veranda tetőgerendáinak ingyenes átengedéséért, a *Lauber*-féle téglagyárnak 500 drb. tetőcserép ajándékozásáért, *Schwarz* Mórnak deszkák adományozásáért, *Károlyi* Emilnek ajtó és ablakért, az *Industria* részvénytársaságnak, *Hamerli* Józsefnek, *Angszter*-gyárnak, *Tass* Endrének anyagok és munkák részben ingyenes, részben kedvezményes beszerzési áron való átengedéséért, illetve végzéséért, *Tripammer* Károly főerdőmérnöknek a minden irányban tanusitott szives és jóakaró támogatásért.

Utak: Helyreállitották a Kardos, Bánfay, Balog, Kiss József és Irma-utakat, amely munkálatok költségei mintegy 6—7 milliót kivántak, pedig visszamaradt az utak egy részének kavicsozása, amit fedőanyag és pénz hiányában az évben már nem lehetett végezni. Ez jövő évre marad, ha a tél folyamán és a tavasszal a kellő fedőanyag ki lesz termelhető. Az utakon a DGHT anyagadományából padokat is helyeztek el s a most még fel nem állitottakat elraktározták és azokat csak tavasszal fogják kihelyezni, amikor a Szaniszló és Miléva-utak helyrehozása is sorra kerül. Szomoru, hogy a felállitott padok egyikét már az első héten lábazatával együtt eliopták s müveletlen, durva lelkűek a meglévőket telefirkálják és rongálják. A Kardos-uti menedékházba *Schwarz* Mór, a misinai őrházba az *Industria r. t.* ajándékozott 5 asztalt és 3 padot, amit a választmány örömmel vett tudomásul és az értékes adományokért köszönetet mondott s megadván az egyl. igazgatónak, *Kun* Kálmánnak a felmentvényt, fáradhatlan tevékenysége s odaadó, önzetlen munkásságával elért szép és értékes eredményeiért neki elismerését és köszönetét fejezte ki, egyben a további szükséges munkákra egyelőre 2 millió koronát utalványozott. Köszönetet mondtak *Rumbach* Károlynak, aki az állatok szerszámainak javitási költségeit számitotta nagy engedménynyel, ugy *Virág* Józsefnek, aki a kocsi rendbehozatalát végezte önköltségi áron alul és *Vida* Miklósnak (Siklós), aki az egyesületnek egy csacsit ajándékozott.

A titkár bemutatta a Budai Torna Egylet kirándulóinak, ugy a hódmezővásárhelyieknek köszönő iratát, egyben jelenti, hogy a budai kirándulóknak annyira megtetszett

Bizalmasan megmondom, hogy nézze meg a
Klein cukrász
első
Mikulás
kirakatát. 8929

Magyarország legismertebb látszerésze
CHIMÉRA
okl. látszerész.
Motorikus nagy üzeme PÉCSETT, Városház-épület.
Főlátzat: BUDAPEST, Ferenczlek-tere

Figyelem! KÖZKIVÁNATRA! Figyelem!
APOLLO
A közóhajnak engedve azoknak, akik még a
KOENIGSMARK-OT
még nem látták, az I. RÉSZ ma, vasárnap délután 3 órakor még be lesz mutatva. — Fél 5, 6, fél 8 és 9 órakor a II. RÉSZ.

fejét morzsolgatta amig dobogó szivvel leste a férfi válaszát.

— Semmit Ella — hallotta a férfi halk hangját. — Nem akarok magától semmit. Mondani szeretnék csak valamit ha percig türelmes lenne és meghallgatna. Nem tartóztatom sokáig, hiszen ugy is tudom, hogy a vőlegényét várja... azaz bocsánat Worth professzor urat. Nem leszek sokáig terhére.

A leány idegesen rándult össze. Igaz erről egészen megfeledkezett Pedig Worth minden pillanatban jöhet. Őrült idegesség lepte meg.

— Nézze Kálmán, — mondta, fakó szájjal, — én értem magát. Tudom mit akar mondani. De értsen is meg, ha már elitél. Akkor régen öt esztendővel ezelőtt igaz, hogy szerettem magát nagyon. Biztam magában. Kezdő orvos voltam még. Gyerek ugyszólván. S maga akkor két esztendővel volt idősebb nálam. Együtt kerültünk be a klinikára mint kezdő orvosok. Senkit sem ismertem és senki sem volt jó hozzám, — egyedül maga. Amikor azon az estén véletlenül rámnyitotta a kórterem ajtaját, és ott talált az ágyra borulva, félig ájultan a sok sirástól, a megfeszitett munkától elcsigázottan egészen egyedül és elhagyottan, — akkor azt hittem, hogy magát az Isten küldte hozzám, hogy segitsen rajtam. Maga jó volt és nemeslelkü. Soha sem fogom elfelejteni. Attól kezdve együtt dolgoztunk. Együtt örültünk és szomorkodtunk. Együtt reménykedtünk, hogy egyszer nekünk is felvirrad a hajnal és boldogok leszünk. De addig dolgoznunk kellett. Keményen, minden erőnket megfeszitve. Éheztünk fáztunk és mondjuk meg őszintén, nyomorogtunk mint két vihartól tépett szürke veréb. Éjszaka, nappal az mindegy volt. Magának könnyebb volt a küzdelem. Uj erőt kölcsönzött a tudat, hogy egyszer vége lesz. De én lassan kimerültem. Egyedül a maga nagy bizakodása buzditott, hogy csak előre! Sokáig tartott ez igy. Aztán!

A férfi meleg, könnyes pillantással leste a szózuhatagot, s most hogy egy pillanatra megszünt, szinte önkénytelenül folytatta:

— Aztán?

— Aztán?... Látja ... ezt ... ezt nem érti meg maga, — csattant fel a leány hangja, mintha türhetetlen fájdalom kinozná belülről. — Aztán jöttek az évek! Repültek. És én mindig fáradtabb, reménytelenebb lettem. Láttam, hogy nem lehet. Hiába várok, hiába reménykedem. Nem jön a hajnal. Az évek pedig száguldtak. Mit tudja azt maga, hogy mit szenvedtem, amikor felfedeztem az első gyürődéseket, ráncokat a szemem körül, mély keserü vonást az ajkamon. Nem tudhatta, hogy a hunyó reménység magával ragadta ami tüz, melegség, szerelem még volt a lelkemben.

— Aztán?! Aztán jött egy este. Mámoros szép báli éjszaka. A fiatalságom maradványai meghóditottak egy öregedő csupasziv embert, Worth professzort. A bámulatból és meglepetéstől nem tudtam felocsudni. Ez a nagyhirü tudós felfedezte bennem a nőt. És magához emelt a porból, a reménytelenségből. És itt volt a vég. Hosszu álmatlan éjszakákon nem tudtam aludni az örömtől s a hálától. Aztán hosszu álmatlan éjszakákon gyötörtek ismét a kétségek. És reggelenként sápadt, gyürött arccal jöttem ismét a betegeimhez. Ujra száraz, nyugodt, hideg doktorkisasszony lettem. Meguntam mindent. Tegnap aztán választottam. Menyasszony vagyok. Ünnepelt, boldog gazdag asszony leszek ha akarom.

Most már kemény, férfias, határozott volt a hangja:

— És én akarom! Érti! Nem birok, nem akarok igy élni tovább.

Ujra felragyogott a szeme, mint a szepegő gyermeké.

— Nyugalmas, szép, kellemes, uri otthon kell nekem. Jólét, nyugalom, szépség, fény ... halkan, puhán csengett a hangja, — és minden minden gyönyörüség, amit az élet megtagadott tőlem.

Hirtelen felállt. Ideges mozdulattal tépte fel a nyakig begombolt fehér köpenyt. Alóla a rendes, egyszerü, szinte szegényes kis szövetruha helyett, — könnyü, elegáns selyemruha villant ki.

A férfi szédülő fejjel, sápadtan ment az ajtó felé.

Nem szólt. Vissza sem nézett. A leány nyugodt, csengő hangja állitotta meg egy pillanatra.

— És ezentul kérem, ha bejön hozzám... kopogjon!

a Mecsek, hogy jövő évben ujból ide tervezik nyári kirándulásukat. Az Enzián Turisták (Budapest) a könyvtár részére könyveket adományoztak. Sajnálattal vette tudomásul a választmány *Mattyasovszky* Jakabnak, a Barlangkutató osztály elnökének lemondását s éveken át végzett önzetlen munkájáért neki köszönetet mondott. A Kardos-uti menedékház telefonállomását a télre le fogják szerelni és ezzel kapcsolatban köszönetet mondtak *Eötvös* Jenő és *Visnya* Ernő tagtársaknak, akik f. évben a telefon költségeit fedezték. Örökös tagsági dijukat ujabban 200.000 K-ra kiegészitették: Baumann Emil, Engel Alfréd, Hanuy Ferenc dr., Igaz Béla dr. és Szigriszt Lajos; régebben befizetett dijukat gyarapitották 100.000 koronával: Almássy István, Obrincsák Ernő, Sándor Károly és Wachter Ede, 25.000 K-val: Koszits Béla, 20.000 K-val: Roboz Miksa és Várnai Mariska, 10.000 K-val: Jakab Mariska és Németh Juliska. Az örökös tagok közül a lapunkban már közölteken kivül következők fizették meg a rendes évi tagdijat: Igaz Béla dr., Kraut Ferenc, Rauch János, Scholz Gyuláné, Vadas Gábor és Zupancsics Vilmos. Pénzbeli adományokat küldtek: a Károlyi Epitővállalat r. t. 50.000 K., Nick A. Károly 41.250 K, Fischer Péter háromizben összesen 35.000 K. Tagsági dijukat felülfizetéssel váltották be Schwarz Mór, Schwarz Mórné és Danielis Pál dr. 40—40.000 K, Cholnoki László dr. 20.000 K, N. N. 15.000 K., Halász Béla és Rom Pál 10—10.000 K, Dér Zoltán 5000 K; a kiránduló társaság pedig 11.000 K-t küldött be, mely összegekért a választmány köszönetet mondott.

Tudomásul vették a pénztáros jelentését, mely 29,941.187 K bevétellel szemben 4,913.127 K egyenleget tüntet fel, amit azonban a még be nem érkezett számlák értéke terhel s valószinüleg teljes egészében felemészt.

Örömmel vették tudomásul a munkabizottság azon jelentését, hogy az utjelzések teljesen fel lettek ujitva, amiben legtöbbet fáradoztak Kraft János, Hillebrand Jenő és Winklarek János tagtársak, akiknek munkájáért köszönetet mondottak. Örömmel vették tudomásul, hogy a püspöki erdők távoli utjelzéseinek fentartását a nádasdi cserkészcsapat vállalta. Elhatározták, hogy a menedékházak biztositását magasabbra emelik s több apró folyó ügyet intéztek el és felvették az ujonnan jelentkezett tagokat, akiknek neveit alkalomadtán közölni fogjuk.

Szabaddá lett a narancs és datolya behozatal

Budapest, nov. 15. — A kormány rendeletet adott ki, amellyel szabaddá tette a narancs, datolya, banán, kagylós állatok, továbbá lakat, zár, kulcs, gramofon, lemez, zongora, pianinó, harmónium, siporgonák, száj és kézi harmóniumok behozatalát az orgonák kivételével.

190 milliós betöréses lopás Szombathelyen

Szombathely, nov. 15. — Görgey huszárőrnagy szombathelyi lakásán betörők jártak, akik 190 millió értékü ékszert és váltót raboltak el. A betörők után széleskörü nyomozás indult meg.

Egy pécsi lakatos hősi emlékmű tervezete

Pécs, nov. 15. — *Pozsegovits* Károly pécsi lakatos szabad óráiban tervezgetéssel foglalkozik. Legutóbb a pécsi hősök emlékművének tervezetét dolgozta ki és saját maga készitette el a modellt is. Pozsegovits nagyszerüen oldja meg a pécsi hősi emlékművet. Egy keresztalapon nyugvó emlékművet alkot akként, hogy a főoszlop, amelyen a turulmadár terpeszkedik oldalfalain a nemzeti és városi cimert, továbbá a világháboru évszámát öleli fel. A kereszt négy elágazásán a főoszloptól jobbra és balra a hősök nevét megörökitő két oszlop áll lobogó fáklyadisszel. Az oszlop mögött a hadba induló magyar katona bucsuzik hitvesétől, előtte pedig a vesztett háboru szimbolumai: csonka ágyucső és a zászlóval kezében elesett haldokló hős.

Pozsegovits ma délelőtt *Oberhammer* Antal főjegyző, nemzetgyülési képviselőnek mutatta be tervezetét, aki a legnagyobb elismerés hangján szólt a modellről. Délután pedig *Nendtvich* Andor polgármesternek mutatta meg tervezetét, aki szintén csodálkozásának adott kifejezést. A polgármester hangsulyozta, hogy a szerb megszállás pusztitásai után először a várost kellett romjaiból feltámasztani. Ezért nem kerülhetett még sor az emlékoszlopra, de amint a hősök emlékoszlopa megvalósitható lesz, reméli, hogy Pozsegovits tervezetével még alkalma lesz foglalkozni.

Pozsegovits nem annyira a város hatóságának, hanem inkább a közönség azon rétegeinek figyelmét akarta a hősök emlékére felhivni, akik előtt az ő nagy áldozatuk feledésbe ment. Ezért a pompás kis modellt a Király-utca egyik kirakatában közszemlére fogja elhelyezni.

A népkonyha megnyitását december 1-re halasztották

Csak a közönség áldozatkészsége biztosithatja a népkonyha működését

Pécs, nov. 15. — A jótékony nőegylet népkonyhája évről-évre november 15-én szokta megnyitni kapuját a szegények részére. A város szegényeit ez évben az a meglepetés érte, hogy a népkonyha megnyitását december elsejére halasztották. Talán soha nem okozott a népkonyha fentartása akkora gondot a nőegyletnek, mint ez évben. Az országos nyomorenyhitő akció megindítására ez évben még nem történt intézkedés, előreláthatólag nem is fog történni. Már pedig a népkonyha már a mult évben is csak a nyomorenyhitő akció hathatós támogatásával tudta biztositani a népkonyha zavartalan működését. A népkonyha ez évben ugy látszik, sem erre a segélyre, sem kedvezményes lisztre nem számithat. A város hatósága ugyan a mult évi nyomorenyhitő akció maradványából már adott 20 milliót a népkonyha céljaira, tekintettel azonban arra, hogy ez az összeg alig egy hónapra elegendő, a hiányzó összegeket a megértő társadalom áldozatkészségéből kell pótolni. Az adakozások már megindultak a népkonyha részére, de ez az adakozás nem olyan nagymérvü, mint aminőre szükség volna.

De mégis, nem kizárólag ezek a nehézségek voltak az okai a népkonyha-megnyitás elhalasztásának. Egyik fő ok az volt, hogy *a kedvező időjárás mellett, a szegények inkább tudják nélkülözni a népkonyha által nekik juttatni szokott meleg ételt.*

A népkonyha zavartalan működéséhez a közönség legmesszebbmenő áldozatkészségére van szükség. Ha ez nem lesz olyan, mint aminőre szükség van, ugy megtörténhetik az a szomoru körülmény, hogy 800 szegény minden támasz nélkül marad a tél folyamán. A népkonyha fentartásához havi 20—25 millióra van szükség. A jótékony nőegylet melegszivü vezetői a maguk részéről is minden lehetőt elkövetnek, hogy minél nagyobb jövedelem legyen a népkonyha céljaira. Ez a törekvés azonban mindkevés lesz, ha a közönség, különösen a vagyonosok nem sietnek a vezetőség segitségére.

A jótékony nőegylet vezetősége azzal a kéréssel fordul a nagyközönséghez, tegye lehetővé, hogy 32 év óta fennálló intézete megfelelhessen áldásos, nélkülözhetetlen hivatásának és megnyithassa, mint eddig minden télen a *Népkonyhát*, amivel négy hónapon keresztül segiti Pécs város szegényeit.

A népkonyha céljaira adakoztak: Székeskáptalan uradalom 2 millió K, Pécsi Takarékpénztár 2 millió K, Pécsi Dalárda Tettye-ünnepélyéből 500.000 K, Hanuy Ferenc dr. kanonok 400.000 K, K. Kalivoda Olga 100.000 K.

Természetbeni ajándékot adtak: Mattyasovszky Jakabné 1 mm. buza, 50 kg. hagyma, 25 fej káposzta, Székeskáp. urad. 400 fej káposzta, 300 drb. talló-répa.

A szegények nevében hálásan köszöni *Littke* Jenőné ügyv. elnök.

Kigyulladt a pápai templom

Pápa, nov. 15. — A hires pápai nagytemplom tornyában tegnap délelőtt veszedelmes tüz támadt. 10 óra tájban hatalmas lángnyelvek csaptak ki a tetőről. Pár perccel később azonban megjelentek a tüzoltók, akiknek hosszu és emberfeletti munkával sikerült megmenteni a teljes pusztulástól a barokk stilben épült remek templomot. Egyik tornya azonban leégett, megrongálódott a templom tetőzete is. A kár meghaladja az 500 millió koronát. A tüzet minden valószinüség szerint a harangozók vigyázatlansága okozta.

A Meinl Gyula kávébehozatali rt.
Király-utca 19. szám alatti fióküzletében
csütörtök, nov. 20-án tea-,
péntek, „ 21 én kakao és,
szombat, „ 22-én kávé
próbafőzést rendez,
melyhez igen tisztelt vevőit és azok ismerőseit ezuton is tisztelettel meghivja.

12200 Házi harisnya
36000 Muslin harisnya
42500 Flor harisnya
55000 Selyem flor harisnya
68000 Cérna fátyol harisnya
7000 Reklám sokni
HARISNYAHAZ
Király-utca 1. kizárólagos kötött áruraktár Telefon 729
Reform nadrágok, női és férfi kezty ik, kötött mellények, ujjasterek, kabátok, selyem áfok, trico alsóruházati cikkek nagy választékban olcsón kaphatók.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozzo, Francesco da

Nagyszeben

Szód

Z

Magg Boll –

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozzo, Francesco da

várépítő 1553.

erőd

Magg. 26. l.

Nagyszombat erő-
ditése.

MAGYAR KIR POSTA
24
MAGYAR KIR POSTA

Pozzo, Francesco da

Perenyi kivánságára
tervet készített a
munkácsi vár
átalakítására

erőd
a

Nyal Magg
321. l.

I.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozzo, Francesco da

Nagyszeben

cród

z

Gyalókay Bolletino

347. C.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozzo, Francesco da

Nagyszeben ~~erödítesén~~ védőművein dolgozott a XVI. században

erőd.

Gyalókay Jenő:

Erdély várai 1736-ban.

Hadtört. Közl.

1935. 239. l.

Kéltisztagos

dr. Szentiványi Gyuláné asszonynak,

Budapest.

Lágymányosi u. 16. I.

Pozder Gyula

festő

Eger

l.

Szabadművészet

1948. 270. l.

MSZH SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 349-726
1977 FEB 2 8

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Frau Pozsgay

1021

Frau Pozsgay: Versteigerung (Ausstellung naiver Künstler in der Nationalgalerie)

ausbildung und der Versorgung berücksichtigt und aufeinander abgestimmt werden.

Die Erfahrungen zeigen, daß neben den Zentralorganen auch die Betriebe die Zusammenhänge, die Notwendigkeit und die Richtungen der Entwicklung der Produktenstruktur immer besser verstehen. Die Industriebetriebe des Landes sehen im fünften Planjahrfünft (1976—80) im Interesse einer modernen Produktionsstruktur die teilweise oder vollständige Einstellung weiterer Produkte vor. Die Maschinenindustrie stellt bis 1980 Produkte im Wert von mehr als 13 Milliarden Forint ein, die in Ungarn nicht wirtschaftlich hergestellt werden können. Allein in diesem Jahr hört man mit der Herstellung von Produkten im Wert von 1,3 Milliarden Forint auf.

itskräfte

kann. Wichtig ist die Einführung moderner Produkte, die Aneignung des Herstellungsverfahrens auf hohem Niveau

nummer
„Die Mod
nun um
prozeß
geht — w
politische
man kan
che Über
daß die soziale Probleme
der Menschen von Fall zu Fall größer und komplexer als alles andere sind. Besonders große Umsicht verlangt die Einstellung unwirtschaftlicher Produkte, und zwar nicht nur aus dem Aspekt der Produkte, sondern vor allem wegen der menschlichen Seite. Die Umstrukturierung der Produktion geht mit Umgruppierungen und Umbildung der Arbeitskräfte einher, und es ist eine wichtige Aufgabe der Parteiorganisationen und der Wirtschaftsleitung, dafür zu sorgen, daß die von der Umgruppierung betroffenen Werktätigen bezüglich ihrer Einkommens- und Lebensverhältnisse nicht dauerhaft in eine schlechtere Lage kommen, sondern an deren Durchführung sogar interessiert sind. Wir müssen einsehen, daß eigentlich da- Betrachtungsweise müssen gesichert werden.

L. Á.

Radio Budapest

in deutscher Spra

Jeden Abend von 18.30—19
Kurzwelle: 19,4 m (15415 kHz)
(9585 kHz), 41,6 m (7200 kHz), 4
kHz)

Die Sendung „Gruss und
Sonntag nachmittags und zw
sonntags von 14.30—15,00 MEZ
19,7 m (15160 kHz), 25,2 m (1
(9585 kHz), 41,9 m (7155 kHz),

Sendungen für Radioamate

Jeden Mittwoch von 16.15-
(15160 kHz), 25,2 m (11910 kH
(7215 kHz), 41,6 m (7200 kHz),

Jeden Samstag von 15.00—
(17785 kHz), 19,7 m (15160 kHz
kHz), 41,6 m (7200 kHz), 48,7 m

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

Özv. Pozsgai Pálné

ÉLET ÉS IRODALOM
1975 DEC 2 7

1021

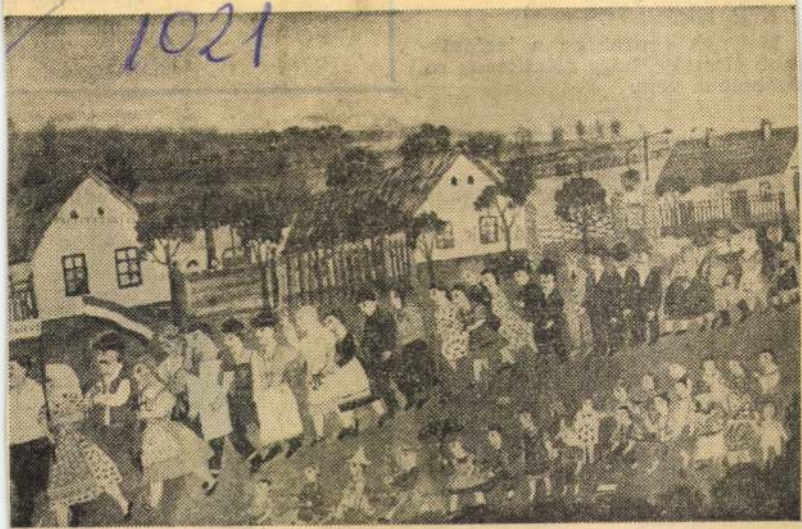

Özv. Pozsgai Pálné: Ünnep

az állampolgárok felelős
elkes tevékenységét.

A jó közérzetet.

Melynek éppen az a
abb élesztője, hogy szám
számolnak vele.

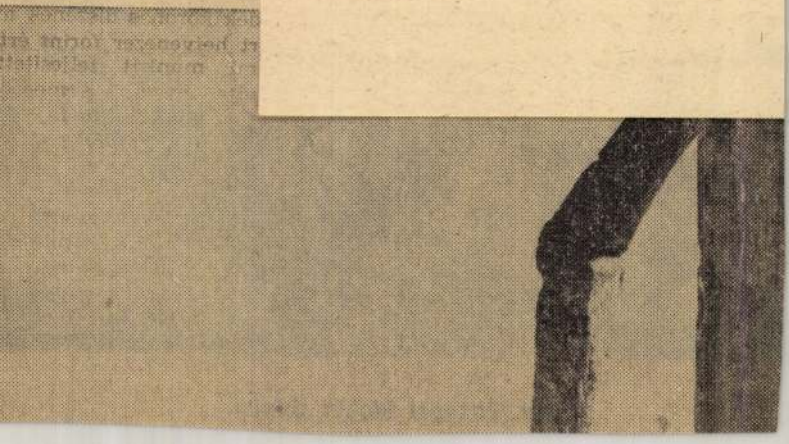

Pozsgai Pálné

„A megérdemelt télé pihenés"

Bánszky Pál: Három festő - asszony,
Művészet, 1975. november - 21. oldal. ./.

özv. Pozsgai Pálné
népművésznő

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-725

1973 JAN 6

Vas Népe

1021

Szombathelyi vadalmafák Budapesten

Közel nyolc évtizede: 1895-ben született Enyingen özv. *Pozsgai Pálné*, az első magyar népművészet egyik érdekes, eredeti egyénisége.

Festeni 1958-ban kezdett, s a múlt évben már hat képével szerepelt a *Magyar Nemzeti Galériában rendezett tárlaton. Aranylakodalom a kis házban* című képét, mellyel egyébként a rangos mezőnyben harmadik díjat nyert, megvásárolta a *Népművelési Intézet*. Legutóbb *Bánszki Pál* méltatta munkásságát a *Valóság* című folyóirat hasábjain.

Az idős asszony jelenleg Győr-Sopron megyében. Győrsövényházán él, de bárhogy ragaszkodik is lakóhelyéhez, a Szombathely iránti nosztalgiákat sem nélkülözi. Fiatal korában egy ideig Szombathelyen lakott a Kőszegi utca 7. szám alatti (azóta már lebontott) házban, s rokoni szálak fűzik a vasi megyeszékhelyhez. Egyik tavaszi látogatása alkalmával ihlették meg a Nádasdy utca virágba borult vadalmafái. Az élményből alkotás született, melyet a *Magyar Nemzeti Galéria* megvásárolt.

A szombathelyi vadalmafák tehát Budapesten pompáznak tovább.

Edwar
renddel tü
Wilson
beszédében
és Anglia

Vietnam felborítja Nixon ügyeit

Köves Tibor, az MTI tudósítója jelenti:

A párizsi tárgyalások felújítása küszöbén az amerikai főváros minden figyelme arra a kérdésre összpontosul, vajon átviszi-e Nixon elnök a vietnami háborút kormányzásának második 4 évére, avagy, leírja veszteségeit, és megelégszik az USA „tisztességes távozását" lehetővé tevő 9 pontos megállapodással. Mértékadó megfigyelők rámutatnak, hogy a bombázóhadjárat nem javította az amerikai tárgyalási pozíciókat és erkölcsileg súlyosan kompromittálta, katonailag és diplomáciai szempontból lejáratta a Nixon-adminisztrációt.

Amerikai kormánytisztviselők magánbeszélbetésekben nem titkolják azt az aggodalmukat, hogy a vietnami tárgyalások megfeneklése és a háború folytatódása felborítható a Nixon-kormány egész diplomáciai ütemtervét olyan „létfontosságú" amerikai érdekeket érintő területeken, mint a szovjet—amerikai, illetve a kínai—amerikai kapcsolatok, az európai enyhülés folyamata, és a közel-keleti konfliktus problémaköre. A Wall Street Journal az amerikai üzleti körök szócsöve pénteki vezércikkében azt tanácsolja Nixon elnöknek, hogy „minimális amerikai célként" elégedjék meg olyan vietnami rendezéssel, amely „biztosítja a háborúból való amerikai kibontakozás tisztes módját". Vagyis: ne törekedjék a dél-vietnami status quo minden áron való fenntartására, hanem tartsa magát ahhoz a számtalanszor megismételt nyilatkozatához, hogy az USA csupán „esélyt" kíván adni a Thieu-rezsimnek a fennmaradásra."

Pozsicki István, Jaferagó

Középiskolák és a múzeum

Borsod-Abaúj-Zemplén

mabb, fehér tímföld — ezzel a folyamattal ismerkedtek a gyárlátogatáson a vendégek. Nem véletlen ez:

Vietnamban is elsőrendűen fontos a nehézipar, a bányászat, a színes-, és

szervezetei szövetségének VIII. kongresszusa. Az eseményen megjelent *Óvári Miklós*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára,

— : Középiskolák és a múzeum 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. okt. 6.

H. Pozsgay Tilda

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1979 JUN 20

PESTI MŰSOR

festőművés

1021

MAGAMRÓL

Egyik napról a másikra vettem kezembe rajzeszközt, majd ecsetet, temperát, később pedig olajfestéket.

Alkotásaim nem konstruktív jellegűek, semmi közük sincs a tiszta ész logikájához; a pillanatnyi hangulat, a testi és lelki harmónia, derűs életszemlélet és legfőképpen a zene gyönyörűsége inspirál.

Az impresszionizmus felé hajlok inkább, de elképzelhető, hogy az expresszionista korszak is elkövetkezik majd. Szeretek pasztózusan festeni, atyai jóbarátomnak, Vén Emilnek pazar, kiapadhatatlan színvilága igen közel áll hozzám. Egyéniségemben kitörölhetetlen nyomokat hagytak a küzdelmek, az asszonyévek, az anyaság, a barátságok, a szerelmek és most a felszabadult, sokszínű, mozgalmas önmagamra-találás.

H. Pozsgay Tilda

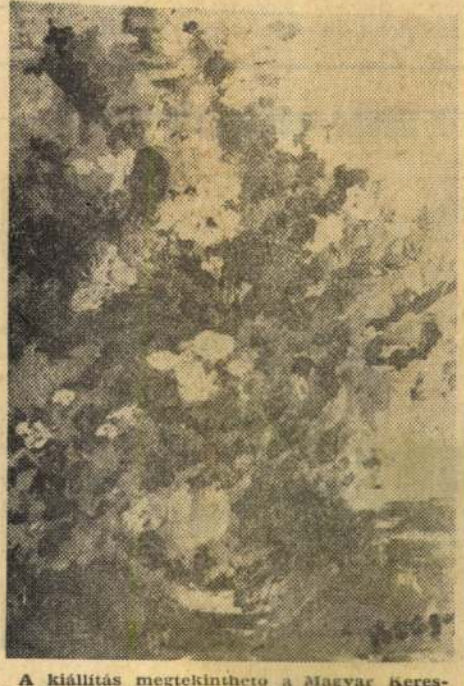

A kiállítás megtekintheto a Magyar Kereskedelmi Kamara „Panoráma" termében.

Gránit-történelem

címmel látható üzemtörténeti kiállítás a *Nagy Balogh János Kiállítóteremben* (XIX., Ady E. u. 57.) július 1-ig. Kispestnek a textilgyártás mellett ez az egyik legfontosabb iparága már a múlt század végétől fejlődött, s agyagiparát először a téglagyárak, majd később a finomkerámia-ipar képviselte. A Gránitgyárat 1922-ben alapították, s a mostani kiállítás a Csiszolókorong és Kőedénygyár történetével foglalkozik — áttekintve a közel 60 éves multat. A termelést, technológiát, valamint ezek változásait, a gyár termékeit, árjegyzékeit bemutató kiállítás érdekessége még, hogy történelmi, munkásmozgalmi, kulturális és sportdokumentumokat is bemutat.

Régi gránittárgyak

SZOMBAT ESTI LÁZ A DUNÁN

1979. június 16-tól szombatonként 22 órától a Vigadó téri hajóállomásról Budapest Tourist Disco hajó indul.

A hajó alsó szintjén minden alkalommal egy fiatal képző-fotóművész kiállítása látható. A középső szinten **ARATÓ DISCO** és **AKIKRE KÍVÁNCSIAK VAGYUNK** címmel közismert személyiségekkel találkozhatnak az érdeklődők. Első alkalommal **Komjáthy Györggyel** és **Faragó Tamással.** A felső szinten nonstop rajzfilmshow látható. A hajó éjjel 1 órakor érkezik vissza a Vigadó térre.

Jegyek elővételben a Budapest Tourist Roosevelt téri irodájában kaphatók.

~~485~~

„Lelopom" a szín

Több budapesti és vidéki kiállítás után ismét új képekkel jelentkezik *Marsovszky Endre* festőművész a Helikon Galériában.

A bemutatott anyag alapjában különbözik attól, amit a nagyközönség egy ilyen kiállítástól általában vár. Nem hagyományos értelemben vett festményeket mutatnak be, hanem a művészet játékait: színes tussal készített folthatású képek sorozatait. *Mi indította erre a forma- és stílusváltásra?*

— Több évtizeden keresztül természetelvű festő voltam — kezdte válaszát. — Rajztanár vagyok, és ebben a minőségemben sokat foglalkozom művészettörténettel, de az iskolai órákon kívül is a legkülönbözőbb helyeken tartok előadásokat. Ez az intenzív elméleti munkásság sok alapvető kérdést tisztázott bennem, ami visszahatott művészetemre is.

— Hosszas kísérletezés után a színes tusban találtam meg azt az anyagot, amely legjobban kifejezi érzéseimet. Továbbra is élénken figyelem a természet jelenségeit, színei nagy hatással vannak rám. Ezeket a színegyütteseket próbálom visszaadni nonfiguratív alkotásaimmal.

— Műveim mindenkit másra emlékeztetnek. Engem arra a környezetre, amelynek színorgiájából azt a néhány, egymással harmonizáló színt kiragadtam, mást talán a tengermélyi világ, a makro- vagy mikrokozmosz csodálatos élőlényeire.

— A világon minden mindennel összefügg, és ugyanakkor minden egymáshoz viszo[illegible]. A foto vagy a fotonaturalizmus a környező világot a maga konkrétságában tükrözi vissza a festő vagy a fotóművész szűrőjén keresztül. Ezt csinálom én is a természet alapján készített tanulmányaimban. Utána pedig elkezdődik bennem az a folyamat, amelyről nem tudom, hogyan megy végbe. „Lelopom" a színeket és ezekből kialakul a kép. Arra törekszem, hogy senki számára se legyen idegen.

— A nonfiguratív alkotások nagy része látszatra elszakad ugyan a természettől, mégis érdekes meglepetések születnek. Yves Tanguy francia szürrealista festő képei, amelyek jóval az elektronmikroszkóp feltalálása előtt készültek, csak azzal látható mikrostruktúrákat mutatnak be. vérfesték, a hemoglobin mikroszkopikus kristályainak formáit tükrözi. Azért nem kell ennyire messzire mennünk az időben. Magam is meglepődve tapasztalom, hogy képeim egy-egy vegyész vagy biológus barátomat valamilyen molekula alakjára, esetleg a szövetek valamilyen mikroszkopikus metszetének képeire emlékeztetik. Ez a hasonlóság nem szándékos, de nem is lehet véletlen műve. A makro- és mikrokozmosz leképezését egyaránt az emberiség tudata is rejti, innen bukkan elő néha, teljesen véletlenszerűen — fejezte be a művész.

Ebben a sajátos világban barangolhatunk mindannyian, akik megtekintjük Marsovszky Endre kiállítását.

Kis János

A HÓNAP MŰTÁRGYA

Rippl-Rónai: Apám és Placsek bácsi a vörösbor mellett

Pozsgai Péter

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

Grafikusművész

MEZŐGAZDASÁGI MÉRNÖK
Gödöllő
1979 . 2

1021

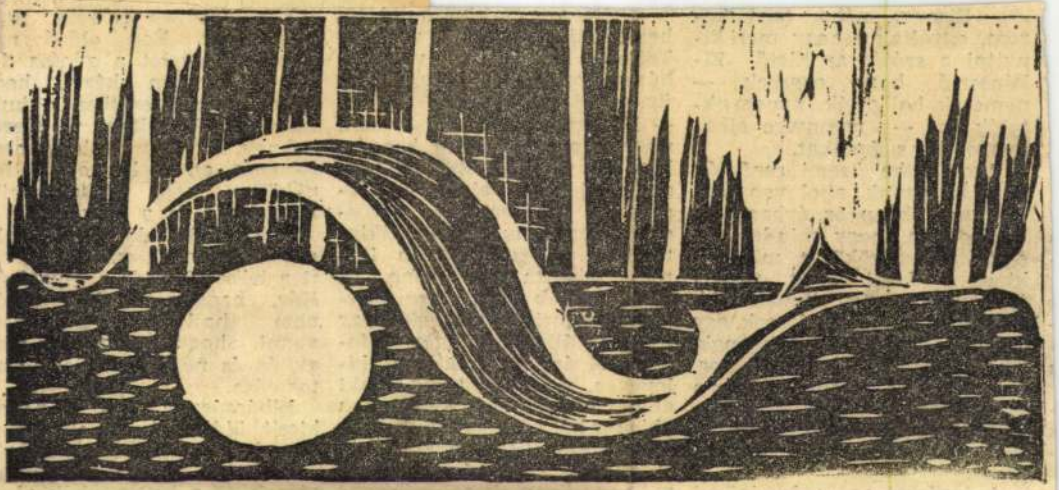

Pozsgai Péter grafikája

— Bizony, néha csodálkozom, egyáltalán hogy meri kinvitni a száját az illető. Elképesztő, hogy egyesek — nemcsak hallgatók, hanem oktatók is — mennyire elhanyagolják a fogukat.

Azon ritka üzemi rendelők közé tartozunk, ahol van fogröntgen. Ebben az évben elhatároztam, hogy minden elsősöt „megszűrök", s mindenkinek a fogstátuszát rögzítjük egy kartonra. Ennek több előnye is van. Én kapok egy képet és a fiatalok is kapnak. Tudják, mennyi a lyukas fog, mennyit kell pótolni, de van a dolognak egy pszichikai oldala is; az első találkozás után már nem félnek annyira eljönni.

A fogászat az egészségügyi ellátás legköltségesebb része.

— Nézze csak! Mi het tudni, mi volt a Teljesen ép tavaszi húsos konzervek, lek üvegestől, tejeszacskó — Fényképet vesz elő nagy kupac, ez mind legalább tíz kiló. Egy tell reggelen kidobta valaki. — Keresgél a szekrényben, orvosságosüveget mutat: — odakint találtam. Kétszáz darab Isonicid tabletta van benne. A TBC legjobb gyógyszere. Százegyven forintjába kerül egy üveg az államnak. Igaz, a fogvasztói ára csak kilenc kilencven, de hogy tud valaki ennyit is csak úgy kidobni az ablakon? S ha véletlenül megtalálja egy kisgyerek?

Az egész városban nincs még egy ilyen tiszta, szép rendelő — belülről. Nézze ezeket

tehetem, amire kérnek. A lelkiismeretem nem teketóriázik, könnyen adja a fegyelmit!

Doktor Mikola Jenő halk szavú, nyugodt ember, szereti a békességet és a hivatását. Kár, hogy a cédulára várók nem hajlandók tudomásul venni, hogy hivatása a gyógyítás és nem igazolások osztogatása.

Elbúcsúzván tőle még egy kicsit üldögélek az előtérben. Csend van. Csak egy-egy erősebb köhögésroham hangjai törnek át a betegszobák ajtaján.

Dulai Sándor

POZSGAI PÁLNÉ

MTI SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

VAS NÉPE
1981 SEP 5

1021

Megőrizte a filmszalag is Pozsgai Pálné naiv festőt

Kedden késő este a Miskolci Filmfesztiválról készített összeállítását sugározta a Magyar Televízió. A nyilatkozó rendezők közé snitteket vágtak be alkotásaikból. Úgy féltizenegy tájt hirtelen színes lett a fekete-fehér képernyő: képzeletem hozta így az „Ahogyan láttam... és ahogyan elképzelem" című 17 perces dokumentumfilmből mutattak egy részletet. Az alkotócsoport özv. Pozsgai Pálné naiv festőről készített filmet. Poszthumusz alkotás ez, a korábban felvett anyag a temető képével zárul. A fejfán: Pozsgai Pálné élt 91 évet...

Míg élt, nem verte „nagydobra" semmiféle propaganda — nem is volt rá szüksége. Mindig dolgozott, de képzőművészeti, s írói tehetsége nyugdíjbavonulása után, hatvanéves korában bontakozhatott ki. Akkor vette kézbe az ecsetet, s lepte meg a világot önmagával. Mert azt festette, amit látott, vagy ahogy elképzelte a dolgokat. S mit, mennyi mindent láthatott! Mennyi mindent megélt és átélt! Az első világháborút kislányként, hogy aztán fél évszázad múlva megfesse a hadbavonulókat, szinte dokumentumszerűen a háború folyamatát, az őszirózsás forradalomig, egész sorozatban. Mivel a csatatéren nem járt, bátyját kérte meg: mutassa meg egy bottal, hogyan tartották a puskát, a szuronyt? És megfestette a halálhírt hozókat, a szomszédok könnyeit, meg a képünkön is látható, a magyar naiv művészek kecskeméti múzeumának tulajdonában levő, a „Hadifogoly álma"-t: az emeletes priccseket, az őröket, a nyugvó embereket, köztük azt, aki karácsonyfáról álmodik. Milyen meghatóan rideg barakk színtelenségében ez az ágacska, és legalább annyira szívmelegítő a plafonról lógó, a békés falusi házba illő petróleumlámpás.

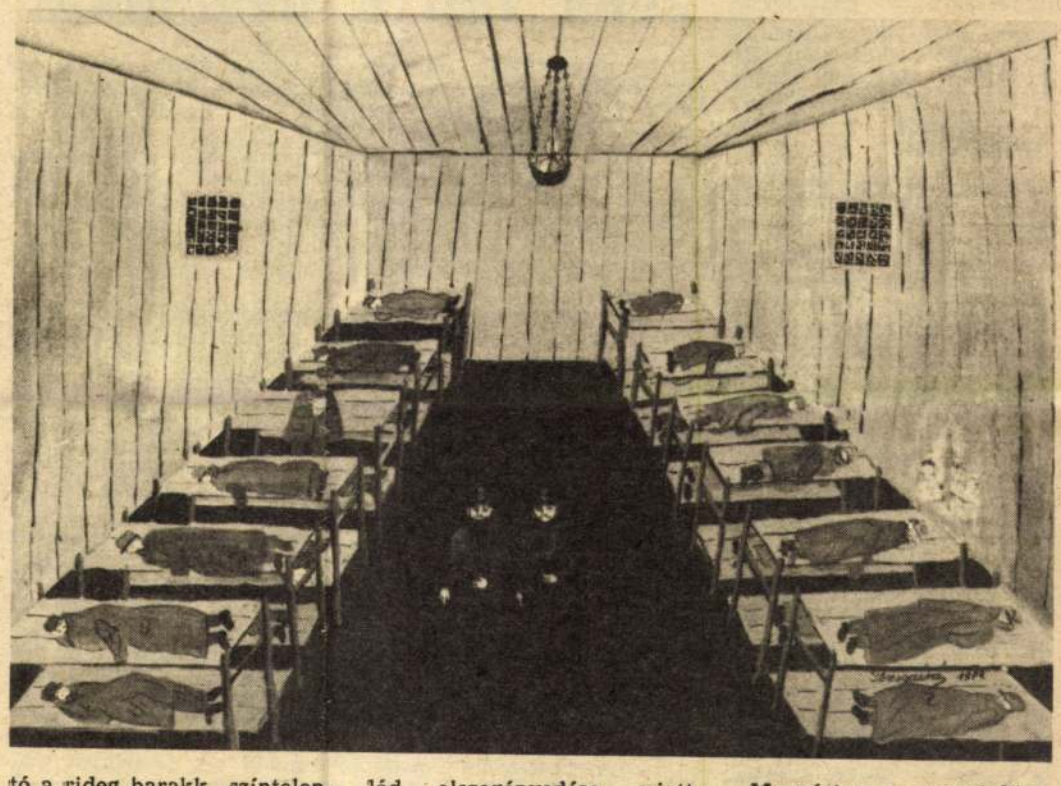

A szomorú sorozat mellett vidám életképeket is elénk vetít: szinte fényképszerűen a tsz-közgyűlést, még arra is ügyelt, hogy hány sor volt, s mennyien ültek egy-egy sorban?! Lakodalom, keresztelő, bölcső, a szorgos falusi élet mindennapjai árasztanak derűt képeiről.

Pozsgai Pálné a szomszédos Győr-Sopron megyei Kónyban élt és alkotott, s nemcsak alkalmasint járt Szombathelyen, látogatóban. Kislánykorában, a család elszegényedése miatt egy darabig a Kőszegi utcában, a Bartus-tűzoltóparancsnok féle házban, a Zrínyi kosárfonónál lakott. S miután idős korában, belső kényszertől indíttatva festeni kezdett, a Marx Károly utcában 78 évesen festette meg az ablakok alatt virágba borult „Szombathelyi vadalmafák"-at. A Nemzeti Galériában helyezték el ezt a képet, miután megjárta Varsót és Kubát. Tárlatok során nemcsak idehaza, hanem világszerte megismerték. Képei a világ minden részén megtalálhatóak, Varsóban éppúgy, mint New Yorkban, Kubában csakúgy, mint Memphisben, Helsinkiben.

Megnéztem a megyei filmtárban — most már valóban színesben — a róla készült dokumentumfilmet, amely megörökítette őt. Mikor felbukkan a muskátlis kis ablakban, arról beszél: a hóesés szépsége késztette arra, hogy fessen. A film végén üres a muskátlis ablak, de a friss hó tisztaságával hagyta ránk gyönyörű világát. A Bartus-féle ház ott állt Szombathelyen, ahol most a Savaria Mozi van. Az a copfos-mosolygós kislány, aki itt élt annakidején nem gondolhatta, hogy életének egy darabját, művészetét a filmszalag is megőrzi tisztelettel és nagyon sok szeretettel.

Szakály Éva

hétvége

nincs, nem kell változtatni. A várható csapat tehát: **Hegedüs — Horváth, Király, Vörös, Preszeller — Nagy, Fitos, Kulcsár — Garics, Szabó, Hegyi.**

Győrből **Mohai Gábor** az alábbi telefontudósítást adta:

— A Rába ETO táborában nem tulajdonítanak nagy jelentőséget az első helynek, hiszen még nagyon a bajnokság elején vagyunk. — A Szeged, ZTE és Haladás meccsre összesen négy pontot tervezett a szakvezetés, a tervet már teljesítette a Rába. Minden pont már ráadás, ez persze nem jelenti azt, hogy eleve lemond a pontszerzésről az ETO. Győrből is sokan érkeznek, külön autóbuszok és gépkocsik viszik a szurkolókat Szombathelyre, ahol bizonyára telt ház várja a nyugat-dunántúli rangadó résztvevőit. Az összeállítás nem változik, tehát a Rohonci úton a **Kiss — Csonka, Hlagyvik, Onhausz, Magyar — Hannich, Mile, Póczik — Szabó, Szentes, Hajszán** összeállítású csapat kezd.

A rendező klubtól megtudtuk, hogy a mai mérkőzéstől kezdve valamennyi pénztár árusít mindennemű jegyet. A kedvezményes belépőkkel viszont csak a Bartók Béla körúti és a Rohonci úti 1-es pénztárnál lehet a pályára bemenni.

A mai fociprogram negyed kettőkor kezdődik. A Kondics utcában **Haladás öregfiúk—Grosspetersdorf** találkozó kezdődik. Fél háromkor kezdődik a két csapat ifijeinek összecsapása, az NB I-es találkozó pedig fél ötkor.

Érdekesnek ígérkezik

BIRKÓZÁS

Jobb volt a Constanta

A Szombathelyi Haladás birkózóinak tavalyi látogatását viszonozza a héten a constantaiak csapata. Az egyik legerősebb román együttes a csütörtök esti vasvári találkozón igazolta hírnevét: ismét győzött az NB I-es hazaiak ellen.

Tavaly a tengerparton 5:3-ra maradt alul a szombathelyi gárda, nélkülözve a válogatottban levő legjobbját, Szemerédi Pétert. Most a Haladás legjobb összeállításában lépett szőnyegre. A vendégek nem hoztak 48 kg-os versenyzőt, ezért a 90 kg-ban két találkozót rendeztek — Herczeg Attila kétszer is mérkőzött. A románok legjobbja, Petcu is duplázott.

Az 52 kilósok mérkőzésén Dima kétvállal nyert a veterán Holczapfel ellen, 57 kilóban az idei román bajnokság ezüstérmese, Nicolae tizenkét ponttal, azaz technikai tussal győzte le Simait. A 62 kg-os kategóriában Kovács Sándor pontozással verte Olteanut, szépített. Császárnak egy súllyal feljebb túl nehéz ellenfél volt a junior válogatott Maican. Nagy érdeklődéssel várta mindenki Tóth Sándor és a felnőtt válogatott Petcu összecsapását. Versenyzőnk 4:2-re vezetett, amikor megsérült. Pontosabban, régi nyaksérülése kiújult, így fel kellett adnia a mérkőzést. Németh István egy súlycsoporttal följebb ismét pontot szerzett a csapatnak: szokott magabiztos, egyszerű, de roppant kemény harcmodorával felőrölte a tehetséges, mozgékony Diaconut. Herczeg duplázása „döntetlent" ért: egyszer győzött, egyszer kikapott, Babusa nem bírt a rutinos Petcuval, a román fiú ismétlése, így száz százalékos eredményt hozott. Nehézsúlyban a közönség végigtapsolta Szemeréli Péter showját. A fiatal Vasile tartott versenyzőnktől, Szemerédinek háromszor is el kellett indítani a kedvenc fogást, a szaltót, míg a kétváll „összejött".

Végeredményben Constanta csapata 6:4 arányban győzött a Haladás ellen — végig rendkívül sportszerű, érdekes, izgalmas mérkőzésen.

— **kremser**

A Bayern levonult

A Bernabeau-Kupa elnyeréséért kiírt nemzetközi labdarúgó-torna befejező játéknapján botrányba fulladt a madridi Bernabeau stadionban a csütörtökön este a 3. helyért játszott Tbiliszi Dinamo—Bayern München összecsapás. A spanyol játékvezető, Perez előbb sárga lapott adott Breitnernek, akit a 30. percben le is cserélt — saját kérésére — edzője, Csernai Pál. A 44. percben Rummennigge kapott sárga lapos figyelmeztetést, majd ta végig. A Real Madrid ellenfele a holland AZ '67 gárdája volt. Mind a rendes játékidő, mind pedig a hosszabbítás gólnélküli döntetlennel ért véget, így büntetőrúgásokra került sor. Ebben a spanyolok bizonyultak eredményesebbnek, 4:2 arányban, így először elnyerték a harmadízben kiírt kupát, amelynek védője két ízben is a Bayern München csapata volt.

Pubi elment

Legutóbbi találkozásunkkor még tervezett, bizakodott jelépülésében. A gyászjelentés viszont megmásíthatatlanná teszi a döbbenetes hírt. Csütörtökön hajnalban, 52 éves korában meghalt Devecseri Ödön az ötvenes évek neves motorversenyzője.

Pubi — így becézték versenyző társai — 15 évig űzte e veszélyes sportágat, s nem is akárhogyan. 250-es Jawa motorján sokszoros területi bajnok volt, Dunántúl egyik legeredményesebb túraversenyzője, többszörös gyorsasági Dunántúl bajnok.

Napjaink egyik új sportágának a tehercrossnak alapító tagja, s 1979-ig valamennyi országos verseny győztese. Őt és társát Szakonyit tehercrossbaan először 1979-ben Felsőcsatáron győzték le. Az első helyezett autó volánjánál is Devecseri ült, fia, Olivér, aki a jövőben édesapjáért is versenyez.

A fiatalok nevelője, példaképe volt, a motor- és autósport megszállottja. Tavaly — már súlyos

Pozsonyi Aspremont palota.

A muzeum mellett van a városi levéltár. Egyik 1723. évszámmal ellátott ajtó vezet a levéltárba (Raitstube), a hol a XVI, XVII és XVIII század kulturhistoriájára bőséges adatok állanak rendelkezésre. A városi számkönyvek között bizonyára értékes adatokra találnál. (Batka János levéltáros éle még?)

Az Esterházy féle primási nyári palota (helyőrs. kórház) előtt a tér 1848 ig parkszerű fasorokkal volt ékes, akkor az osztrák ok katonák eltüzelték. A park kerítése is akkor pusztult el. (szegitségére jött arosz ~~fat~~)

Osztrák műtörténeti adatokat szolgáltató művek:

Prokop Aug. Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgesch. Beziehung. IV. Band (Barock) (Wien. R. Spies et Co.) 1904.

Österreichische Kunsttopografie (Zentral Commission kiadása) Kötetei. Wien. A. Schroll.

Ohmann } gyűjteményes kiadványai szövegnélküliek.
Neider }

Lechner Jenő dr. jegyzetei.

Dr. LECHNER JENŐ
OKL. ÉPITÉSZ

BUDAPEST
I. MÉSZÖLY-U. 4.
TELEFON: 168-22.

A Schiffbäck palotát 1769 ben Aspremont gróf épittette, később Esztersházy birtokába került, a kinek udvaránál Haydn is játszott e palotában. A XIX század 50 es éveiben Schiffbeck Károly pozsonyi magánzó vette meg, kinek unokahuga Stabvasser Mária volt a legutóbbi tulajdonosa. Trefort a mult század 70-es éveiben az általa Jólábitandó pozsonyi egyetem orvosi fakultását és botanikus kertjét ~~itt~~ akarta elhelyezni.

Az Aspremontok tulajdonába került a Rákoczy levéltár (Rákoczi Julianna Aspremontné volt). Ez most az Erdődyek birtokában van Vörösvárott, talán e levéltárban akad adat az Aspremontok ról is. A Tud. Akademia 10 kötetet adott ki belőlük Archivum Rákociannum alatt.

Epitők szerepeltek Pozsonyban:

Hefele Menyhért (1787. Primási palota épitője. udvari épitész volt.

Römisch 1753. (Királyi tábla épülete)

Hildebrandt Ferenc 1760 (Grassalkovich palota épitője ~~[illegible]~~ a „Schütt kasten" 1773. épitője.

A vár palota átépitője 1783.

Pozsgai Pálné

Tsz-közgyülés Győrsövényházán a moziban.

Bánszky Pál: A naiv művészet határai.
MŰVÉSZET, 1979/6. - 10.lap /10.kép/

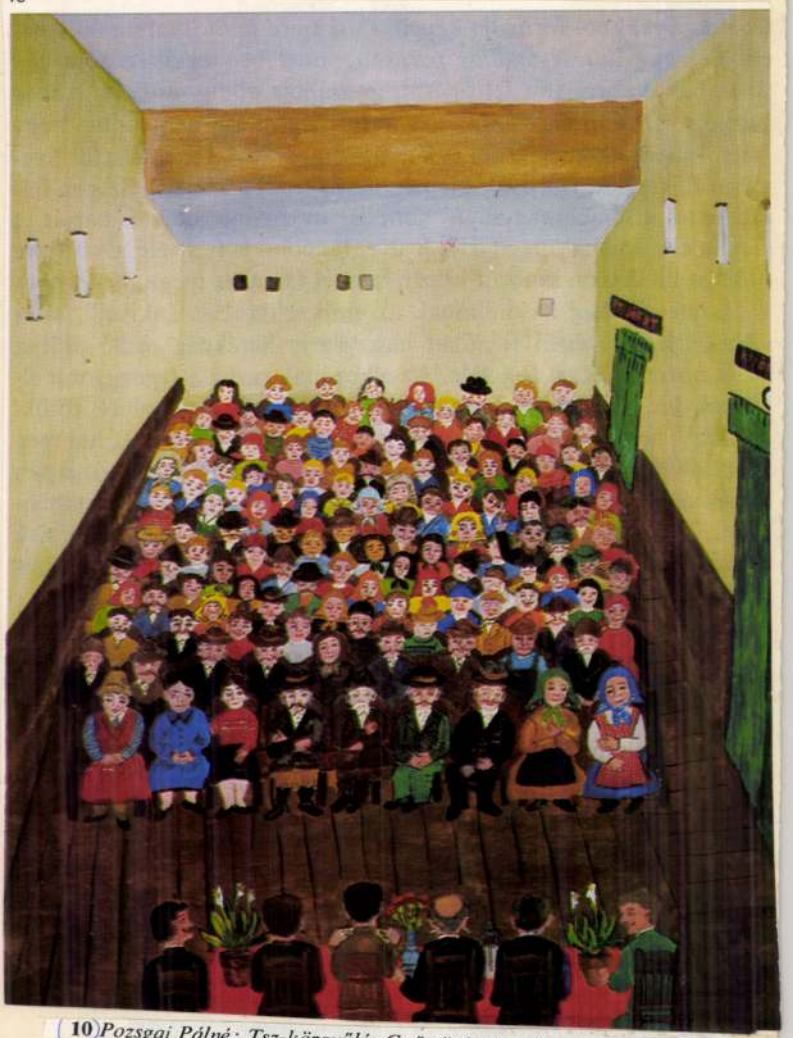

10 *Pozsgai Pálné: Tsz-közgyűlés Győrsövényházán a moziban,*

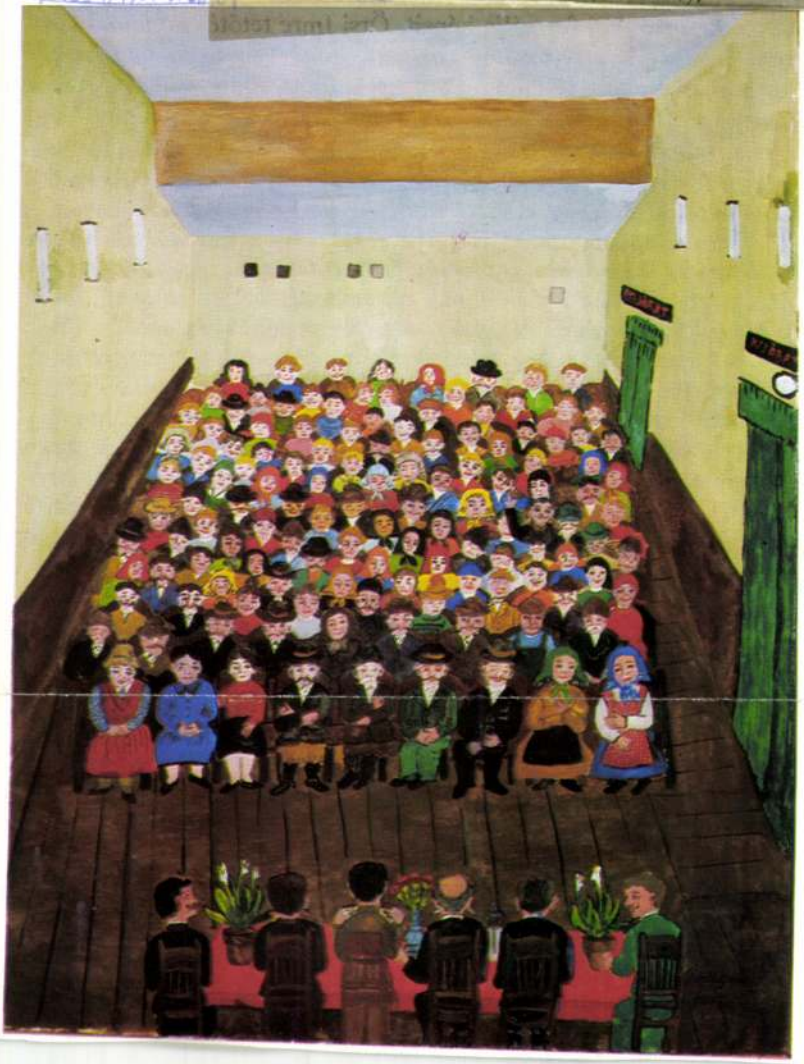

10 *Pozsgai Pálné: Tsz-közgyűlés Győrsövényházán a moziban, papír, tempera, 50×36 cm, 1973 (MNMM).*

tükördarabkákból formálja képeit. Őrsi Imre tetőtől talpig felöltözteti életnagyságú *Nyugdíjas portását*, amelyben egyik nézője egy városabeli embert vélt felismerni, legalábbis addig, amíg a szobor készítője, tovább mókázva, azt a felvilágosítást nem adta, hogy „nem ismerheti, mert nem is karcagi ember". A fából készült *Szakácsné* fejkendőt, fülbevalót is kapott, és rúzst a szájára. Szépen felöltöztette az embernagyságú *Katit* is, mozgatni tudja a karját, s hogyha alkotójának úgy tartja kedve, táncolni is tud véle. Őrsi Imre valójában sohasem szobrot készít, hanem társakat maga mellé, akik az összetévesztésig hasonlítanak az emberekhez, és „akivel", mint a *Nyugdíjas portás*sal akciókat hajt végre: kerékpár mellé állítja, kocsit húzat és kezet fog vele. Az alkotónak pedig a legnagyobb elismerés, ha köszönnek „popszobrai"-nak, vagy megijednek tőlük. Munkái – nemcsak anyaghasználata miatt – hol abszurdak, hol meg a népművészet funkciójához közelítenek. Remekelt magának japán akácfából egy rönkszéket *(Boszorkányszék)*, amelyben megpihenhetett. Támlájába ugyanakkor lebilincselő erejű és expresszivitású szobrot faragott, amely a primitív művészetek bajelhárító jeleire és a mitológia szörnyeire emlékeztet bennünket.

A naiv alkotások a népművészet és a grand art határmezsgyéjén jelennek meg. A festmények és szobrok funkciójukban és megjelenési módjukban még gyakran magukon hordják egy archaikus világkép, a kollektív emlékezet nyomait, sőt egyes alkotók ma is mágikus erőt tulajdonítanak munkáiknak. S olykor a népművészethez kapcsolódó regionális vonásokon túl egyetemes jelleget, földrajzilag egymástól távoli népek művészetének rokon vonásait ismerjük fel bennük. E „kollektív emlékezet"-nek a nemzetközi jellegére utalnak például a Nagytilajban élő, ötvenéves létére leszázalékolt nyugdíjas pásztorember, *Tőke Imre* szobrai. Munkái a dunántúli népművészeti hagyományból nőttek ki, és magukon hordozzák a pásztorfaragás sajátos jegyeit, s ugyanakkor – a szem és száj megformálása tekinte-

4352—4354. Ch. Fr. Daubigny.

Sz. Párisban 1817 február 15-én. † ugyanott 1878 február 19-én.

4352. *Holdkelte.*

Egy, késő esti hangulatban ábrázolt, kissé dombos és itt-ott erdős vidéken szemlélhető, a hol balról, a magánosan álló szamár mögött, két veres-barna és két sötétszinű tehén van, a melyeket egy leány és egy dudáló fiú, a kik fapapucsot hordanak, terel hazafelé és a hol jobbról a széna betakarítása folyik, a melyet részint boglyákba, részint szekérre raktak. Közűlök a leány, ki leeresztett jobb kezében hosszú botot tart és kifelé fordultan hallgatja kísérőjének tilinkójátékát, piros fejkendővel kötötte be fejét, míg a fiú sapkát, rövid kabátot és pantallót visel. A munkásokból egy a kettős ökörfogat tetején dolgozik, egy a szekérre rakott szénát leszorító rudat igazgatja, egy jobbrafordultan áll és támaszkodik, három leány pedig, kiknek középsője szalmakalapot hord, a lekaszált takarmányt gereblyézi össze. Kissé hátrább, de jobbról a fák felett, három madár röpköd. Jelzése alól jobbra:

Daubigny 1873

III

947 (4352)

973 (38)

5 (1012)

Pozsonyi kir. vár

Könyöki

404. 405. l. 456, 457. l

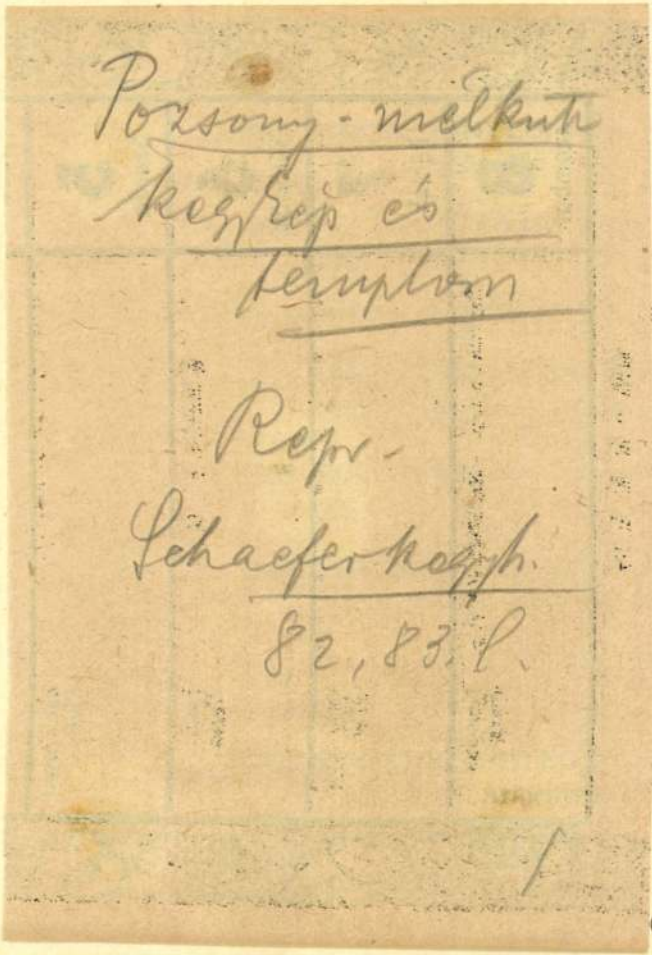

Pozsony - mélkuti
kegyrép és
templom

Repr.
Schaefer kegyh.
82, 83. l.

ıedaillon. — Schirasteppich, im Spiegel drei kleine

aillon. — Schirasteppich, mit drei Medaillone.

- Schirasteppich, mit drei Medaillone. 185 × 135 cm.

ırasteppich, mit blauem Spiegel. 175 × 115 cm.

Schirasteppich, in Pastellfarben. 180 × 130 cm.

edaillonnal. — Schirasteppich, im blauen Spiegel

erettel. — Tebristeppich, blauer Spiegel, gelbe

al. XIX. sz. — Tebristeppich, mit grossem, roten

sel. XIX. sz. — Boccharateppich, in Blau-Gold.

llonnal. XIX. sz. — Hamedan Laufteppich, mit

X — Hamedanteppich, mit Gittermuster

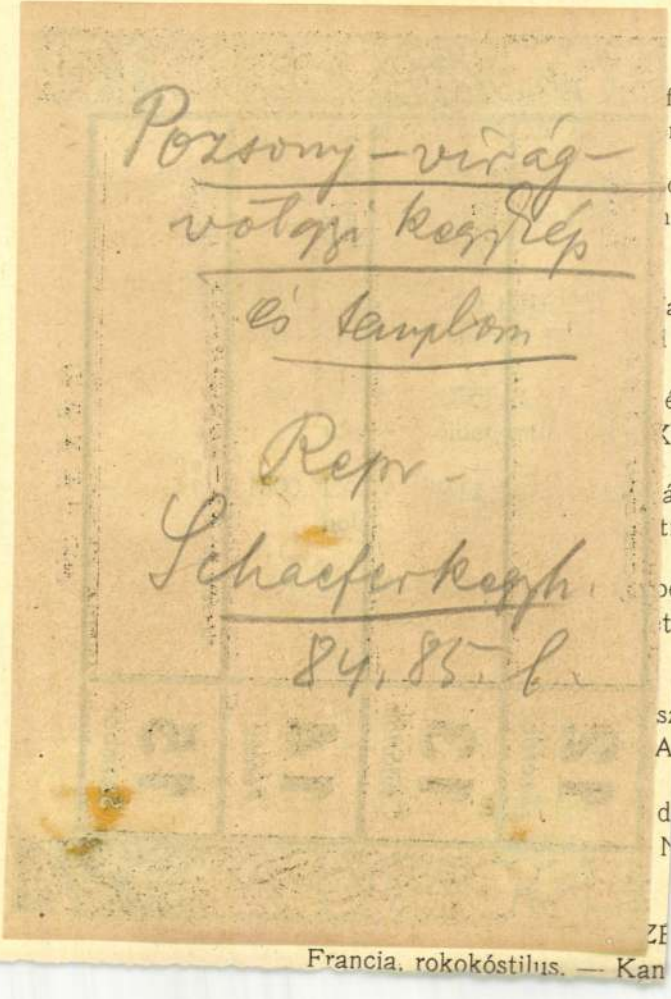

Francia, rokokóstílus. — Kan

ött diszitéssel, barokk oromzattal. Német, 1787. —
rt, mit barockem Giebel. Deutsch, 1787.

os berakással. XVIII. sz. m. f. — Kleiderschrank,
H. XVIII. Jh.

en négy fiók, felső része farácsos kétszárnyu üveg-
agoni, im unteren Teil vier Schubladen, oben Glas-

t hermával. Fent két üveges ajtóval. Empire. —
Aufbau zwei Glastüren. Empire.

dermeyer. — Speisetisch, Esche, mit sechs Füsse.

l. Német, empire. — Secretaire, Mahagoni, mit

ppal. Barokkstilus. — Länglicher Tisch, Nussholz,

rokkstilus. — Zwei schmale Schränke. Nussholz.

arokk. — Grosse Truhe, Eichenholz, mit Eisenbe-

kete lakk. Hollandia. — Zwei niedrige Eckschränke,

Poksonyi ferenc-
rendiek szent
János magyar
egyháza

Ipolyi Arnold
cikke
Családi Lapok

1852. II. félev.
475–484. 529–
534. 586–591. l.

Uri divat

fehérnemű készítő

Budapest

IV. Muzeum-körút 35.

Telefon: 1-854-11.

Pozsegai otvösök

Kőmagyotvj 288. l.

Pozsega, Pozsony

POZSEGA

POŽEGA.

E szlavóniai területen fekvő város ötvösei a rézművesekkel és gombkötőkkel együtt 1761-ben Mária Terézia királynétől nyerték 18 pontból álló szabályaikat[1] s e szabályzat tanusága szerint Szent István magyar királyt vallották a céh védnökéül. 1828-ban két mester volt a városban.[2]

Die Goldschmiede dieser Stadt im ehem. Slavonien erhielten in 1761 mit den Gelbgießern u. Knopfmachern zusammen von der Königin Maria Theresia ihre Privilegien.[1] ~~Dem Zeugnis~~ diese Privilegien ~~nach~~ war ihr Schutzheiliger der H. Stephan, König v. Ungarn. In 1828 waren 2 Meister da.[2]

Wie es ... bezeugen, Hl.

[1] Egyetemi Könyvtár — *Universitätsbibliothek, Budapest* Manuscr. nr. 376. — Századok 1877, 407 (Rómer F.) — [2] Kapossy János op. cit.

Pozsonyi románkori
emlékek

l. Ger MRE. 835. l.

1980. VI. 12
Petőfi 18.33/Z/
Hétvégi panoráma

Pozsár Lajos, a népmüvészet ifjú mestere.

- Pozsár Lajosnak, a népmüvészet ifjú mesterének tálait, kancsóit láthatjuk a kiállitáson. Kaposvárról érkezett erre a kiállitásra. Ott dolgozik, ott él?
- Kaposvár mellett 6 km-re, hivatalosan a városhoz csatolt kis faluban Töröcskén, ott élnek szüleim, és ott épitettem mühelyt magamnak.
- Meséljen a tárgyairól.
- Hát nem tudok mit mesélni róla, mert szerintem kell őket, és valahogy önmagukról beszélnek. Igyekeztem azon túl, hogy ragaszkodtam a magyar népmüvészethez, ennek megőrzésével a saját egyéniségemet is beleötvözni, hogy egy kicsit több legyen már a magyar népmüvészet. Egy kicsit a saját magamat is adni benne.

a Fővárosi Művelődési Házban működő folklor centrum egyik kiállitása.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1973 JUL 22
Somogyi Néplap

Pozsár Lajos

1029

Kék kancsó

Pozsár Lajos munkája.

Úttörők az olvasó népért stb.), amelyekhez fölhasználták a gyermekek könyvszeretetét és tettrekészségét, hogy a felnőtteket ellássák, nekik könyvet vigyenek. Hiszen sok ember akad még, aki restell betérni a könyvtárba, idejéből sem futja talán, vagy csak akkor kap kedvet az olvasásra, ha elébe tesznek egy vonzó és érdekes olvasmányt. Így érték el — pl. a Somogy megyei *Nemesdéden* —, hogy a község lakóinak 25 százaléka lett olvasó, és a könyv ma is »házhoz megy«. (Csak már nem az első, hanem a sokadik, mert az öregeknek, betegeknek, kisgyermekes anyáknak az úttörők ma is elviszik.)

Pozsanyi Antal nobrán

Pest. országút 29.

A magy ors -i kz mszek neve t
lakhelye O M K T évkönyve 1865/6
240 -45.1 ,

Pozsanyi Antal
nobrán
1881, Budapest

Természetes, hogy többnyire szerény méretü templomokról, kápolnákról van szó, a gazdasági helyzet nem engedi másként. Ezek száma azonban tekintélyes.

vitányi r. k. templom. 1806-ban emelték a lukai ref. és a gesztelyi r. k. templomot. 1807-ben fejezték be Besztercebányán az ev. templomot, Mátra-Verebélyen pedig Haag András épitész ujra boltozta a régi gótikus egyházat. Erdőbénye, Rátka ugyanebben az esztendőben kapták r. k. templomukat. 1808-ból való a gyerki r. k., ezután a miskolci, bártfai, magyarizsépi, lácai ref. templom. 1810-ben Kisfaludon r. k., Zsarnón és Sajóhidvégen ref. templomot emeltek, a következő évben elkészült Letkésen és Alsó-Korompán a templom. Garamszentkereszten 1806-ban rombolták le a régi csúcsives templomot, helyébe ujat épitettek, amelyet 1812-ben szenteltek fel. 1814-ben Misérden ev., Monokon r. k. templom épült, 1815-ben ref. templom Benkepatonyon, 1816-ban r. k. Kásón és Bohunicon. 1818-ban uj r. k. templomot kapott Kátlóc (tornya 1830-ból való), 1819-ben épült a nagykeszi ref. templom. 1820-ból való a vehéci r. k., a pácini, rozvágyi, korponai és borhi ev. templom. Rad és Zsarnó r. k., Ekecs és Mezőzombor ref. temploma 1822-ből való, Makkos-Hogykáé 1823-ból. 1824-ben épült a csákányi r. k., a karosi ref. templom, 1825-ben a turányi r. k. egyház. 1826-ban emelték a modori és bodroghalászi, 1827-ben a szürnyegi ref. templomot. 1828-ban készült el a mádi és ricsei ref. templom. Bekecs, Csemernye és Ekel 1830-ban kapták r. k. templomukat, Tolcsva és Szalók ref. templomát. 1831-ben épült a nagykemencei r. k., 1832-ben az ipolyszakállosi és bacskai ref., a dunaradványi r. k. templom, az ottóvölgyit ekkor nagyobbitották meg. 1833-ból való a zsigárdi ref. templom, a dunaradványit ebben az évben átalakitják és megnagyobbitják. 1835-ben ev. templom épült Récsén, 1836-ban Deregnyőn, 1837-ben r. k. templom Laborcmezőn, a következő évben r. k. templomot emeltek Turányban, reformátusat Kisráskán és Zsibritón, 1839-ben Szőlőskén. 1840-ből való a darázsi és rudnoki templom. A garamkövesdi, sztárai, kisztei r. k. és a garanyi ref. egyházat 1842-ben épitették, egy évvel utóbb a nagycsebbi r. k. templomot. Hercegkuton, Nagycsalomián, Detrekőváralján 1845-ben épült a r. k. templom, az ipolynyéki 1846-ban s ekkor készült el a beregszászi plébánia templom nyugati főhomlokzata is. Nagy megujító munkák folytak 1847-ben a nagyszombati főegyházban, amely ekkor uj görögoszlopu főkaput is kapott. 1848-ban épült a málcai, 1849-ben a kosuti és tárnoki templom és még sok egyébb kis szentély.

nyőn a Lónyay-kastélyt, 1816-ban emeltette br. Nyáry Adolf a bagonyai kastélyt; 1818-ban a villám elhamvasztotta a krasznahorkai várkastélyt, amelyet azután Festetics Mária restauráltatott. Felsőlócon Prileszky Ferenc emeltette kastélyát 1820-ban, Zsarnón a Koós-család a magáét 1822-ben. Sárospatakon 1823-ban Bretzenheim Ferdinánd hg. kitataroztatta és megnagyobbittatta a romladozó várat, Ábrányban az uraság, Eördögh, Powolni mesterrel épittette 1824-ben kastélyát, ezt Kazinczy rosszalló kritika tárgyává teszi, mert, ugymond, négy oldala négy különböző izlés munkája, az egyik görög, a másik gótikus, «a harmadik, negyedik nem tudom mi». Erdőhát-Damazérkarcsán Bartal György 1830-ban emeltetett kastélyt, 1840-ben Klazányban a Vladár-család, Berettőn Kazinczy András, Bárczán a Bárczay-család épittet vagy átalakittat egy-egy kastélyt, illetve kuriát stb. Az efajta épitkezések mesterei nem mind felvidékiek, olykor az uraság külföldről hozat terveket, igy Sztáray Albert gr. a nagymihályi, gr. Dessewffy Józsefné pedig a szentmihályi kastély számára, mindkettőnek terve Koch bécsi épitész műve, az utóbbinak parkja is az ő alkotása. Az efajta épitkezéseknek száma azonban csekély az egyházi jellegü épitkezések számával* összemérve.

* 1800-ban épült a gereselyi ref., a csábi, peticsei, őrmezei, 1801-ben a tallósi és vizsolyai r. kat. templom, ugyanebben az évben omlik össze a csukárdi, amelynek helyére ujat épitenek; az evangelikusok templomot épitenek ugyanekkor Bacsófalván, Nagybárin, Kolbásán, Hardicsán, Ekelen. 1802-ből való a cseleji, limbachi, albári r. k., a nyiri és hernádkaki ref. templom. 1803-ban átalakitották a szepesszombati r. k. templom tornyát épült a peredi r. k., a kisazari és örösi ref. templom. 1804-ben fejezték be a nagykövesdi r. k. templom épitését. 1805-ben restaurálták az alsófegyverneki ref. templomot, tornyát azonban csak 1840-ben kapta; ugyanebben az évben épült a vajkai és

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

PETŐFI NÉPE

özv. Pozsgai Pálné naiv művész

1973 MÁR 17

1021

Naiv művészek

● Polyák Ferenc: Korsós Marcsa.
(Tóth Sándor felvétele)

A Kecskeméti Katona József Múzeumban megkezdték két naiv művész kiállításának az előkészületeit. Özv. Pozsgai Pálné Enyingen született, jelenleg Győrsövényházán él. Kilencéves kora óta szépirodalmi formában is igyekszik gondolatait kifejteni, 1927-ben verseskötete is megjelent. 1958 óta fest. A Magyar Nemzeti Galéria és a *Népművelési Intézet pályázatán* — képzőművészeti alkotással — III. díjat nyert. Polyák Ferencet nem kell bemutatnunk lapunk olvasóinknak, hiszen a Matkón élő fafaragó több alkotását közöltük már. Tárlatuk március 31-től tekinthető meg.

mentek végbe: a rideg éghajlatú, korábban lakatlan helyeken épültek, hatalmas ércbányászati városok és munkástelepülések vállalatok és rénszarvastenyésztő szovhozokat alapítottak. Ezeket a helyeket az ország európai részével összekötő „főút" az 5000 kilométeres északi-tengeri útvonal lett. Az útvonalon speciális hajózást létesítettek; a hatalmas jégtörőkkel és a „Lenin" atomtengerjáróval az élen a legújabb villamoshajók tartoznak a „különleges flottához". Ezek a hajók a sarkvidéki hajózás időtartamát csaknem kétszeresére növelik.

● **Olajipari gépgyártás Azerbajdzsánban.** Megkezdődött az azerbajdzsáni olajipari gépgyártás teljes rekonstrukciója. A köztársaság vezető iparágának felújítása lehetővé teszi, hogy a termelést az ötéves terv időszakában 68 százalékkal növeljék. Azerbajdzsánban jelenleg 500 különböző olajbányászati berendezést és gépet — fúrótornyot, emelőt, csőfektetőt, szivattyúkat stb. — gyártanak, s ezeket az egész Szovjetunióban és 29 külföldi országban használják.

● **Kétmillió tonna rizs.** 1 millió 600 ezer tonna rizst takarítottak be az elmúlt esztendőben a Szovjetunió ültetvényeiről. A rizstermesztés egyike az ország leggyorsabban fejlődő mezőgazdasági ágazatának. A Távol-Keleten hatalmas hálózat van kialakulóban rizstermelő gazdaságokból. Szakemberek véleménye szerint 1975-re — a kilencedik ötéves terv utolsó esztendejére — a Szovjetunió rizstermelése eléri a kétmillió tonnát.
(BUDAPRESS—APN)

Pozzo, Francesco de épitész. Olaszországból hívják be. 1554-ben Francesco de Pozzo megszemlélni Eger várát, meget ez ő tervei szerint erősítettek meg. 1)

1) Böhaim Vendel: A Habsburgház műkincsei. Magyar Műkincsek. Szerk. Radisics Jenő, dr. Hendrei János Közem Budapest, 1898. II. K. 15 l.

A szegedi m. kir. állami fő

Érte

.....

.....

.....

..... *tantárgyakbó*

Magaviselete .....

Szeged, 191 ..... *év* .....

Látta az atya vagy helyettese:

Francesco de Pozzo

1554 Eger

Lród

Szd 196.

17. V. ö. Némethy L. : Nagyboldogasszonyról . . . idézett műve 149. old. és Schmall Lajos : A budai régi városháza története c. kézirat 71. old. a Fővárosi Nyilvános Könyvtárban.

18. Hist. Colleg. Bud. szerint : »Bibliotheca nostra ad leges optici eleganti penicillo depicta . . .«

19. Hist. Soc. Jes. Bud. *Ivanichról* szóló elogiuma szerint : »Tandem supremis 11 vitae annis Seminario Szecseniano iuncto Convictu et instituendo et regendo, moderatorum imperio praefectus est, cuius rudem adhuc et indigestam molem tam idonee et dextre in cubicula, musaea, dormitoria, triclinium, ambitus et reliqua domorum quam optime ordinatorum ornamenta divisit, ut nulli in nostra provincia Convictorum domicilia suppar censeatur.«

20. Kollégiumépületük átalakítva nagyjában fennmaradt és az állampénztár hivatalai vannak benne ; a seminarium épülete a Nagyboldogasszony-templom *Schulek*-féle restaurálása alkalmával lebontatott ; az akadémia helyén pedig a neogótikus új pénzügyminisztériumi palota áll.

21. V. ö. Lux Kálmán : A gótika műemlékei. Lechner J. szerk. : Budapest műemlékei. 1924. 71—74. old.

22. Schoen A. : *Maulbertsch*—képek nélkül. Majovszky P. szerk. : Magyar Művészet. 1927. 10. sz. A kép a budavári Helyőrségi templom karzatán fényképezésre alkalmatlanul.

23. Hist. Colleg. Bud. 1760. évi feljegyzése. — Némethy L.: Nagyboldogasszonyról . . . idézett műve 121. old. Most a budavári Helyőrségi templom főoltárán.

24. *Pozzo* képéről a Hist. Soc. Jes. Bud. feljegyzései 1701-ből : »nova elegans imago D : Francisci Xaverij« ; 1709-ből : »Ex iconibus Sacris Basilicam nostram exornaturis una est imago Sanctissae Trinitatis, altera D. Blasij, 3.a magni nostri Indiarumque Parentis Xaverij artifici penicillo ad affectum elaborato« ; 1710-ből pedig : »Prostat in Basilica nostra tumultuario licet opere, devota tamen Xaveriana ara, apud quam suum Budenses asylum, et quaesivere et invenere. Aram hanc crudi ad tempus manu, sed succedentibus annis elegantissime elaborandum, sibi vendicavit devota Xaveriana cliens Perillustris Da. a Zenegg, cujus etiam solicitudine effectum, quod princeps arae imago vulgo Altar Blath eidem arae imposita sit, refert haec Xaverium superpellicio indutum, Reginam baptizantem, ingeniose depictum a Chssimo nostro *Andrea Pozzo*, quae icon, uti ab arte aestimata ita ab affectu Budensium pretiosa est.« Ez a kép a Jézus-Társaság pesti kollégiumának a kápolnájában van ezidőszerint.

25. V. ö. Nemes Antal : A Nagyboldogasszonyról nevezett budavári főtemplom története és leírása. 1893. 201—203. old.

26. Értsd Némethy : Nagyboldogasszonyról . . . fentebb idézett művét.

27. V. ö. Pigler A. : Die Madonna der Krönungskirche in Budapest. Belvedere. Bd. V. Wien, 1924. Divald Kornél : Magyarország művészeti emlékei. 1927. 188. old.

28. *J. Wöber*-ről szóló elogium a Hist. Soc. Jes. Bud. függelékében.

29. Elogium Rdi Patris Josephi *Most* Rectoris Collegij szövegében : »Rem profecto oeconomicam ea tractabat solertia pariter et felicitate, ut commissis curae ejusdem Domibus non levia inde acrescerent decora, quod parum est, sed et emolumenta non contemnenda ; testis hujus est (:ut plurima, quae me latent, taceam:) abundans et locuples velum solum Turbalense (t. i. törökbálinti) aedificium, quod et ad Religiosam decentiam aeque ac sociorum commoditatem Architecto Rdo Patre Josepho pariter, et insigni oeconomo eam, quam videmus forman induit.« A törökbálinti rezidenciát pedig az 1733. évi jezsuita feljegyzés így írja le : »Accedit his nova et praeelegans a fundamentis coepta structura in loco Autumnalium Turbal, seu Törökbalinth dicto, ad quam Nostri cujusdam liberalitas octingentos supra mille Rhenenses contulit estque habitatio Nostrorum commoditati adoptata sub Gallicis contignationibus et tegulis tecta, habetque praeter Sacellum, duorum Altarium, Refectorium, Culinam, Cellarium, et gradus per tres Contignationes. Pro Nostris Cubicula viginti. Stabit hoc aedificium intra quatuor Hortos, et cingitur Montibus arboribus consitis in modum Lunae, praebetque amplum ac peramaenum prospectum a fronte et jucundissimum a longe intuentium oculorum illicium ; neque ullus non Laudator discedit, omnisque Spectator admiratur tam exiguis sumptibus in eam, quam jam intuemur formam assurrexisse.«

30. Jánosi Béla : Szerdahely György aesthetikája (1914) című értekezésében nem említi.

31. V. ö. Geschichte des Calvarienberges und Wallfahrtsortes Maria-Eisenstadt. Győr, 1912. — Hász István : Vezető a felsőkismartonhegyi kálváriához. Győr, 1917.

32. Parochia Vetero Budensis ad SS. Apost. Petrum et Paulum. Kézirat ugyanott.

33. Szendrei J. és Szentiványi Gy. : Magyar képzőművészek lexikona. Első kötet 1915. 51. 383., 463. old.

amelynek jelleméből, arculatából és hangulatából a Jézus-Társaság szellemének hosszú idők távolán is átütő erejű fénye sugárzik.

Jegyzetek: 1. Budapest Székesfővárosi Levéltárban, Miscellanea nova, fasc. 3. — Hist. Soc. Jes. Bud. — Némethy Lajos: Nagyboldogasszonyról nevezett budapestvári főtemplom tört. 1876. 113—115. és 151—156. old.

2. Járványtól, forróláztól, pestistől haltak meg a következő jezsuiták: Mezger János szuperior, Grolan Jakab, Neuburger Fülöp 1687-ben; Kluminski Henrik 1689-ben; Olipez András szuperior 1690-ben; Gressing János szuperior, Helmreich Mátyás 1692-ben; Mazol Ferenc 1693-ban; Carone Miklós 1694-ben; Jurina Márk, Fieger Tóbiás 1710-ben; és mások.

3. Neu Aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen . . . Herausgegeben Ofen den 1. Januarii 1733. Gedruckt bey Johann Georg Nottenstein Buchdruckern allda.

4. Hist. Soc. Jes. Bud. 1707. évi feljegyzése: »Libri haeretici ex famosa Debrecinensium Lutheranorum bibliotheca huc allati quinquagesimum numerum excedentes igni traditi.«

5. Isoz Kálmán: Buda és Pest zenei művelődése (1686—1873.) I. kötet. 1926. 9—50. old.

6. Hist. Soc. Jes. Bud. szerint 1696-ban szent Fortunatus tetemének az ünnepségén is ilyen alkalmi zene szólt: »accinentibus semper applausibus symphoniacis noviter compositis in choro musico.« — Hist. Colleg. Bud. szerint 1758-ban: »4-ta Expugnationem celeberrimam Budae scenis expressam, cum choro Musico exhibuit.« — Különben a jezsuiták között voltak zeneértő karmesterek, mint Gesler Ignác 1704-ben, Baterna Sebestyén 1709—1711-ben.

7. Hist. Soc. Jes. Bud. szerint »Eduardus Richemondij Lancastriae Ducis filius; qui dum impartum Edmundo Fratri suo ab Richardo Arundeliae Comitis filio colaphum, destinata nici ultum ibat, pro Richardo Germanum suum occidit; ac dein errori cognito dolori amens ferro ipsi incubuit.«

8. V. ö. Hist. Soc. Jes. Bud. és Hist. Colleg. Bud. megfelelő évekbeli feljegyzéseit. E színielőadások szerzői s rendezői jezsuita magiszterek voltak, akikről azonban a jezsuita évkönyvek hallgatnak a következő magiszterek kivételével: »M. Franc. Turnitschay . . . habet curam rerum comicarum et cubiculi communis. Discessit Tyrnaviam . . . M. Ign. Dubruell advenit 31 Jan: Crembsio hic docturus loco Mgri Turnitschay« 1708-ban; »M. Sebast. Baterna . . . habet curam Pauperum studios. et rerum comicarum« 1709-ben és 1711-ben. A drámairó Kunics Ferenc 1745—1748-ban rector volt a budai kollégiumban és *Szerdahely* György, aki szintén írt Budáról, Attiláról, Kemény Simonról színműveket, 1766 körül itt működött; Illei János pedig 1762—1763-ban tanított Budán.

9. Hoch-feyerliches Ehren-Gepräng . . . Denen . . . heilig-gesprochenen . . . Jünglingen aus der Gesellschaft IESU ALOYSIO GONZAGAE, und STANISLAO KOSTKAE . . in deroselben Haupt- und Pfarr-Kirchen der Königl. freyen Haupt-Stadt Ofen . . . den 31. Augusti Anno 1727 . . . Gedruckt zu Ofen, bey Johann Georg Nottenstein 1728. Enyvvári Jenő könyvtárigazgató k. b. gyüjteményében. Ezúttal is hálás köszönetünk annak használatáért.

10. Pratica delle Missioni de Padre Paolo Seguri Della Compania di Gesu predicatore pontificio, continuata dal P. Fulvio Fontana della medesima Religione . . . In Venezia, Presso Giuseppe Rosa MDCCLXIII.

11. Liber Memorabilium 276. és 562. old.

12. Hist. Colleg. Bud. szerint 1766-ban: »Professor Rhetoricae civitati quoque in arcu triumphali pro Serenissimis principibus Urbem ingredientibus, struendo, symbolis, inscriptionibus exornando ab omnibus laudatam operam commodavit.« A budai városi tanács pedig 1766 november 24-i ülésén elhatározza: »dem Reverendo Magistro für den entwurff der Triumph Porten, und gemachter Inschrifft 12 fl. 22½ Kr. dann dem Kupferstecher für die Abcopirung der Triumph Porten 12 fl. 36 kr auch nicht minder denen Tambours, welche bey ausrücken der Bürgerschafft dienste geleistet 17 fl. zuzahlen.« A *Binder* által készitett metszet egy példánya megvan Váton Csillag Béla régi pest-budai gyüjteményében; a Szépművészeti Múzeum 3034. leltári számú példányának alsó bal sarkán ez a tintával irott mesterjegy olvasható: »*Inuenit G. A. Szerdahelyi S. J.*«

13. V. ö. Hist. Soc. Jes. Bud. és J. E. F. Miller: Historiographia . . . I. 341—344. old. Kézirat a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában: Fol. lat. 2011.

14. V. ö. Schoen A.: A budavári Szentháromság-szoboremlék. 1918.

15. Hist. Soc. Jes. Bud. 1715. évi feljegyzései között.

16. Neu Aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen . . . 1733. 11. old.

Pozzo Andrea 14, 19, 22, 28, 241

Schoen domus templ.

BUDAPEST
935 MÁR 10 10

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozsonyszentgyörgyi

rk. templom

Szentgyörgyi és Barini
György gróf tiram-
léke 1467.

Repr.

Magyarvetodtok.

II. 221. l. 652. l.

készítette (23). Nem lankadó buzgalmuk tizenkét oltárral gazdagította templomukat. Ezek közül kivált a Frankenberg Miksa városparancsnok által 1694-ben emelt Kereszt-oltár, amely 1726-ban öt új szoborral bővült; nevezetes volt szent István király oltára, amelyet 1702-ben Pest-Pilis-Solt vármegye emeltetett; legendás csodálatnak örvendett a homályos eredetű Madonna márványszobra, amelynek számára 1709-ben Littman colonellus saját költségén szereltetett fel oltárt; becses volt xaveri szent Ferenc oltára, amelynek műtörténelmi fontosságú oltárképét *Andrea Pozzo* festette (24); nagy magasztalással emlékezik meg a jezsuiták évkönyve az 1738-ban felállított Szentháromság-oltárról, amelyhez hasonlót a krónikás szerint Buda városa még nem látott. Értékes és gazdag plasztikai alkotás lehetett az özvegy gróf Zichy Miklósné által valószínűleg udvarmesterével, *Bebo Károly* szobrásszal faragtatott szószék, amelyet a Werlein I. István kamarai elnök adományából 1693-ban létesített szószék helyébe 1769-ben emeltetett; nemkülönben művészi értékkel bírhatott a sekrestyének 1719-ből való lavatóriuma, amelynek víztartója két egymással szemben nyalakodó oroszlánon nyugodott, fedelét pedig angyal tartotta e felirattal: »Lavamini, mundi estote«.

Templomuknak szent lelkesedéssel összeszerzett berendezéséről e kevés részlet érintése, annak tervszerűen fejlesztett fényéről e néhány sugár idevetítése csak alig vázlatos képet nyujthat, mert Budavár visszafoglalásától társaságuk eltörléséig terjedő eredményes működésüknek e főszínhelye az 1874-ben megindított stílszerű restaurálás következtében a legendával övezett Madonna márványszobra s a Kollonics ajándékozta ébenfa Mária kivételével nem birtokol ma a jezsuiták korszakából való emléket egyfelől (25) és a vele foglalkozó egyetlen történeti monográfia kronologikus vázlaton kívül egy emlékről sem ad megfelelő tárgyi, nem is említve művészettörténeti leírást másfelől (26). Tudott tény, hogy e templom belseje a restaurálók lelkében barokktér hatását ébresztette valószínűleg nem annyira építészeti struktúrájával, de bizonyosan a benne levő berendezés műtárgyaival, amelyek, mint Buda városának más e korszakbeli templomi emlékei, a barokk stílusnak, indokolatlanul úgynevezett jezsuita stílusnak a szellemében készültek. Az ismert emlékek közül már a problematikus származású márvány Madonna szobra barokk inspirációkra indítja a stílus-kritikusokat (27); a *Pozzo* atya által festett királynét keresztelő xaveri szent Ferenc monumentális erejű képe (4. kép), a *Sambach* festette Assunta hatalmas lendületű kompozíciója s a *Tober* által trébelt tabernakulumos főoltárdísz harmonikusan változatos konstrukciója (5. kép) a barokk szellem tökéletes művészeti megnyilatkozásai. Ha nem is sikerülne idővel e templomból való többi jezsuita korszakbeli emlék pontosan azonosító felfedezése, e néhány műtárgy ismerete is elegendő annak a megállapítására, hogy a budai jezsuiták koruk magaslatán álló művészeti ízléssel rendelkeztek. És ha nem is csináltathatta

5. Főoltár,
Tober.

4. Xaveri szent Ferenc,
Pozzo.

lehetős épségben jutott a jezsuiták birtokába, akik teljes tudatában voltak e templom eredeti lényegének, régi gótikus struktúrájának. Már 1689-ben sietve megkezdett, majd többször folytatott, az 1723. évi tűzvész rombolása után még nagyobb mértékben eszközölt, részben restauráló, részben transzformáló javítási munkálataikkal egyrészt a csúcsíves stílus gyakorlati művelői hiányában, másrészt e templom módosult szellemű rendeltetése következtében és harmadsorban a korabeli, már általánosan vezető barokk stílus folytán nem végeztek ugyan a jezsuiták e templomon úgynevezett stílszerű konzerválást, de nem is pusztították el e templom struktúrájának eredeti lényegét, csak bizonyos átépítésekkel, toldásokkal, főleg pedig az egészen új belső berendezés felszerelésével az uralkodó stílus képére s hasonlatosságára barokk színezetet, barokk mázt nyert templomuk (21). Két hatalmastestű rendi épület közé szorított magas, hegyesormú templomuk bejáratát 1696-ban gróf Pálffy Miklós tábornok jóvoltából megtoldva s 1723-ban módosítva, pilaszterek közé fogott ikerablakos, kétoldalt szoborral díszes, balusztrádos erkéllyel tetőzött előcsarnokká bővítették ; a homlokzati oromfal alsó párkányára épített fülkékbe szent István király és loyolai szent Ignác kőszobrait helyezték ; a déli nyolcszögű, úgynevezett Mátyás-toronynak a tűz által megrongált gúlasüvegjét 1725-ben bádoghagymasisakkal pótolták ; a ki nem épített északi, úgynevezett Béla-tornyot pedig a hegyes oromfal alakját követő nyeregtető alá vonták ; befalazván a déli mellékhajó kisebb kapuját, bejáratot nyitottak a törökök által befalazott déli kettős kapuzaton ; és a kollégium meg a szeminárium között való belső közlekedésre a templom zenekarzatára nyíló átjárásokat építettek. Átalakították továbbá az oldalfalak ablakait és a homlokzat rongált rózsaablakát is ikerablakkal cserélték fel; az északi mellékhajóhoz csatlakozó szent István király-, loyolai szent Ignác- és xaveri szent Ferenc-kápolnákat függő kupolaboltozattal átalakították ; a szentély alá kriptát építettek és a főszentély záradékához 1758-ban több építész meghallgatásával az oltárkép kereteként két hornyolt féloszlopon nyugvó diadalkapuszerű architektúrát emeltek.

A főszentély első ismeretlen oltára helyébe 1692-ben herceg Eszterházy Pál nádor, aki már 1690-ben a jászberényi kálvinista templom nagyharangját ajándékozta templomuknak, emeltetett Nagyboldogasszony tiszteletére annak képével új oltárt, majd 1694-ben megnagyobbíttatta azt, amelynek oldalait szent István és szent László királyok szobrai, ormát pedig a Szentháromság képe díszítette ; ez oromkép 1723-ban tűztől elpusztulván, 1724-ben új képpel pótoltatott ; 1748-ban azonban villámcsapástól az egész főoltár annyira megrongálódott, hogy minden javítás dacára évek mulva le kellett bontani azt, míg 1758-ban hatalmas új főoltárt építettek, amelyhez nagyarányú olajfestményen ábrázoló Mária mennybemenetelét *Sambach Gáspár Ferenc* festette (22), a remekbe készült, aranyozott rézből való oltárdekorációt a tabernákulummal együtt pedig 1760-ban a pozsonyi *Tober Antal Ignác*

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Pozzo Andrea

l.

E. g II 329 l

Pozzo Andrea

festő

lásd okv. ~~#~~ nül. 1642 nov. 30 + 1709 aug. 31.

Schoenjezsuita

286, 287.

magyarországi ~~[illegible]~~ vonatkozása ~~[illegible]~~

ismeretlen:

Thieme-Becker Allg. Lex. 27. k. 334–336 l.

LANTOS

Könyvesboltja és tud. antiquariuma
Áll. eng. aukciók

Modern and antiquarian bookseller
Sales by auction

BUDAPEST, IV., MÚZEUM-KÖRÚT 3.

Pozsonyi főtemplom

Orobor-
halay.

II. 248. l.

285. sz. ábra. Schomberg Györgynek a pozsonyi egyetem alkanczellárjának († 1486) síremléke a pozsonyi főtemplomban.

TA.

özépkoron át a művelődés előrevitelében oktatásban szembetűnő. Daczára annak, több világi áll be a tudomány s az iro- pság kezében marad s a mohácsi vészt i oktatókra.

me a szerzetes rendeknek van. A nagy- melyikben a környék tanulni vágyó fiatal- irak gyermekei ne nyertek volna oktatást. encz-rend jár elől; iskoláik különösen a eggel bír, sőt — ha hinni lehet a gyér iskolái voltak továbbá a Domonkos-rend- nak 1338 óta még hittudományi főtano-

k fenn iskolák, a melyeknek czélja első volt ezek közül a váradi egyház kitünő ujtanak felvilágosítást.

ségével pillanthatunk be. 1425-ből több n), János az orvostudomány és Szepesi olának egy névtelen növendéke 1463-ban olai czélra. Veszprémben 1489 előtt ; de mivel lelke Veszprémhez nőtt, ezen -ben — kétségkívül székesegyházi isko- jogász, a másik «magister artium» legyen. dáskönyve (1493—1496) őrzi. A budai káptalani iskola 1506—1508 között i helyeken ezen korban is mindenütt volt

. századi pataki (Sárospatak) iskolájának dorus eclogáját és Szent Bernátnak «De Ezeket nemcsak nyelvtani, hanem tárgyi A szónoklattanhoz Tybinus műve

Tükör 1940. Okt. 27. 493

JÉZUS TÁRSASÁGA NÉGYSZÁZ ÉVE

Írta P. GYENIS ANDRÁS S. J.

A XVII. század vége felé, pontosabban 1680 körül, varázsolta az örök város S. Ignazio-templomának mennyezetére leghíresebb és legsikerültebb alkotását Andrea del Pozzo testvér (1642—1709), a barokk festészet egyik legkiválóbb képviselője. Ez a látomásszerűen ható festmény Loyolai szent Ignácot ábrázolja abban a helyzetben, amint fölfelé szárnyal a földről és nagy dicsőséggel bevonul az égbe. A szárnyaló képzelet és a színek káprázatos pompája lenyűgözi a szemlélőt.

Mások szerint az alkotó művész nem annyira a rendalapító megdicsőülését akarta meegörökíteni, hanem mgjeleníti azt az égi világosságot, hősi küzdelmet és folyton megújuló diadalt, mely a rendalapító művében jelentkezik immár 400 éve a hitélet és művelődés terjesztésében és ápolásában.

Bármelyik szempont vezérelte a művészt és akármelyik gondolatot akarta a szemlélő elé varázsolni, annyi bizonyos, hogy plasztikusabban nem tudta volna érzékeltetni Ignác és rendje egyetemes és szellemtörténeti jelentőségét az Újkor mozgalmas századaiban.

A XVI. század elején egymástól elkülönülő világszemléletek ütköztek egymásba. A jelentkező lelki, szellemi és gazdasági válság lidércnyomása nehezedett Európa népeire. A nagy kavarodásban lép föl Loyolai Ignác, az egykor vitéz katona, sebesülése óta alázatos vezeklő és zarándok. Imádkozik, bejárja a Szentföldet, tanulni kezd, társakat gyüjt az Úr szenvedése helyének visszahódítására. A tervezett hadjáratból olyan küzdelem alakul ki, mely nem öldöklő harcok között aratja diadalait, hanem építő és fejlesztő munkával a lélek és szellem meghódítására törekszik. Ázsia kis tartománya helyett küzdőterül kínálkozik az egész föld Ignác seregének.

1940 szept. 27-én tért vissza 400-adszor az a jelentős évforduló, hogy III. Pál pápa, a renaissance életszemlélet utolsó képviselője és a katolikus szellemű megújulás első tetterős munkálója ünnepélyesen jóváhagyását és áldását adta a vállalkozó csapatnak.

400 esztendő olyan kor, melyet csak viharálló intézmények érnek meg. Loyolai Ignác alapítása nemcsak viharálló volt, hanem a századok folyamán állandóan gyarapodott és gyarapított. Az alkotó munkaközben és a küzdelemben megtépázták, sírját is megásták, de a Társaság végül is diadalmasan került ki az élethalálharcból. Az a kis csapat, mely 1540-ben 10 emberből állott, ma 26,000 tagot számláló hadsereggé fejlődött. Az a rend, mely tapogatózva indult el az igazság és műveltség terjesztésére, ma száz meg száz középiskolát tart fenn (hazánkban is kettőt: Kalocsán és Pécsett). Mint az Egyház első tanítórendje ma is számos egyetemen oktatja a serdültebb ifjúságot. (Magyarországon is van teológiai főiskolája Szegeden és filozófiai főiskolája Kassán.) A Társaság tagjai vezetik a római Gergely-egyetemet, a katolikus papnevelő intézetek mintaképét és az amerikai George-

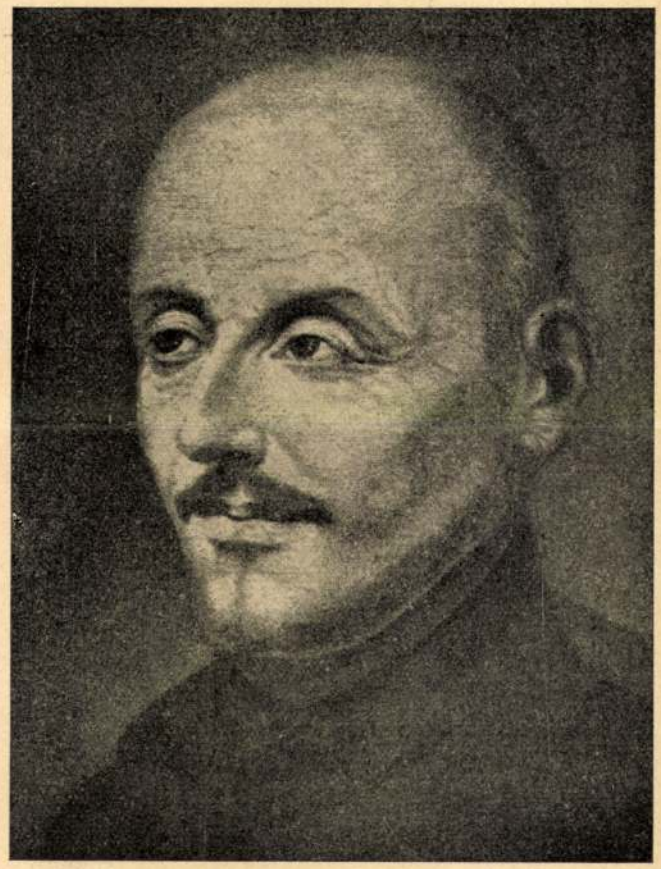

Loyolai Szent Ignác. (A. Sancher-Coello festménye)

town-egyetemet 12,000 hallgatóval, mely az utolsó században alapított katolikus egyetemek felállítására és berendezésére szolgált példaképül és indításul.

Loyolai szent Ignác rendjének jutott a feladat, hogy a katolikus hit egységét megvédje és helyreállítsa. Ez az elhivatottság hozta magával, hogy a Társaság szorosabban, külön fogadalommal is, kapcsolódott a Szentszékhez, s különösen azokra a munkákra szentelte magát, melyek a mindenkori egyházi hatóságok érdeklődésének homlokterében állottak. Alighogy megalakult a rend, máris a legveszélyeztetebb helyeken dolgoznak tagjai. Felkeresték a spanyolok és portugálok meghódította országokat, szembeszálltak a tévedésekkel, hogy megállítsák útjában, s ha lehet, erős, lendülettel vissza is szorítsák. Elsősorban mégis a katolikusok gondozására szentelte magát a rend. A Társaság egyes rendtagokat a tanítás és lelkipásztorkodás állandó székhelyein alkalmazott, másokat az előörs-állomásokra küldött, hogy bejárják az elhanyagolt területeket, felkeressék a börtönöket és kórházakat, együtt meneteljenek a hadbavonuló katonákkal és megforduljanak mindazokon a helyeken, ahol Isten nagyobb dicsőségét munkálhatják és üdvözítendő lelkeket találnak.

E vállalkozó szellemből eredt a sok emberfeletti küzdelem, rengeteg hősi lemondás, dicső győzelem, de a megalázások, sebek, vereségek, vádak, jószágelkobzások, üldözések és számkivetések keserűsége is. Itt van a gyökere sokak mélységes ragaszkodásának és mások engesztelhetetlen gyűlöletének. Innen származik a Társaságban lüktető munkás élet, megállás és ellenkedés nélkül. Ez a magyarázata annak, hogy kevés intézményről írtak annyit, mint a jezsuitákról.

1556-ban, a rendalapító halálakor, a Társaság 12 rendtartományban, 100 rendházban körülbelül 1000 rendtagot számlált. Száz év mulva 16,000 jezsuita működött 40 rendtartomány keretébe tartozó 900 kisebb-nagyobb rendházban és kollégiumban. 1773-ban az eltörlés majdnem 23,000 jezsuitát tett földönfutóvá, akik 1200 házban fáradoztak a lelkipásztorkodás és tanítás terén. A Társaság 1814-ben bekövetkezett visszaállítása óta sokkal rohamosabb a gyarapodás, mert a legutolsó statisztikai kimutatás 50 rendtartományban 1531 kollégiumot, rendházat és misszióállomást tart nyilván, pontosan 26,309 rendtaggal. A rendtagoknak majdnem a fele áldozópap, a többi papnövendék és a házimunkákat végző testvér.

A Társaság tagjainak tevékenysége az egyházi pályával összeegyeztethető minden foglalkozásra kiterjed. Nincs olyan tudományság, melynek kiváló művelői között legalább néhány jezsuitát ne találnának. A lelkipásztorkodás, tanítás, szerkesztés nagy hősei mellett bőven akadunk kiváló csillagászokra, matematikusokra, nyelvtudósokra, felfedezőkre, történetírókra. Legyen elég csak a Gergely-naptár egyik reformátorára, Clavius Kristófra mutatnunk. Kircher Atanáz sokoldalúságával előnyösen befolyásolta a legtöbb exakt tudományoság fejlődését. A nagy írók és szónokok közül Bellarmino Róbert, Gallavicini Sforza, Schreiner, Boscovich nevét említjük. El tudjuk-e képzelni a magyar tudományosságot Pázmány Péter, Káldi György, Faludi, Rajnis, Katona István, Pray és mindazok nélkül, akik alkotásaikkal maradandó nevet szereztek? Az utolsó félszázadban Tényi Gyula a csillagászatban, Müller Lajos és Tóth Mike az aszkétikus irodalomban, Bíró Ferenc szociális alkotásaival, Bangha Béla a sajtó terén szereztek el nem hervadó babérokat.

Ma, mikor a harcizajban hallgatnak a múzsák, a Társaság tagjai hősi erőfeszítéssel fáradoznak kötelességük és hivatásuk teljesítésében. Bénító körülmények között, de nem csökkent lelkesedéssel szolgálnak Istennek és a hazának. A rendtartományok fele ma is, vagy a közelmultban hadiszintér volt. Így azután a 400 éves jubileum nem zajos ünneplés, hanem magábaszálló erőgyüjtés a béke és alkotó munka napjaira. Mindazonáltal ünnep a mostani évforduló: szívbeli hála és imádság adózó ünnepe mindazért, amit Loyolai szent Ignác és rendje eddig tett és alkotott. De egyúttal kérés is, hogy az isteni Jóság továbbra is vegye igénybe a Társaság szolgálatát az igaz hit és művelődés terjesztésére. Amit Pozzo testvér művészlélekkel meglátott és utólérhetetlen fínomsággal ábrázolt, azt a világegyház jezsuitái és a magyar jezsuiták életükkel és munkájukkal teszik a következő évszázadokban történelemmé.

A jezsuita-rend egyik legapostolibb tevékenysége a hithirdetés. A rend tagjai 1540 óta vonulnak ki az Úr bőséges aratásába, hogy hirdessék az igaz hitet és egyúttal terjesszék a műveltséget. E kettős jelleg jellemzi ma is a jezsuita missziós tevékenységet. Az első nagy jezsuita hithirdető Xavier Szent Ferenc volt, aki Előindiában és Japánban dolgozott nagy sikerrel és Kína kapui előtt halt meg 1552-ben. Alig tíz év alatt kb. 30,000 embert keresztelt meg. Rajta kívül ezer meg ezer jezsuitát lehetne említeni, akik hihetetlen áldozatokkal fáradoztak a lelkek üdvösségén. A magyarok közül kiváltak Orosz László és Fáy Dávid, akik Dél-Amerikában, a híres Paraguayban hirdették az igét, s Menyhárth László és Czimmermann István, akik a Zambézi vidéken működtek. A jezsuita-rend 2220 áldozópapot, 1000 papnövendéket és 700 test-

A RÁDIÓHÍR ÚTJA

A MFI fényképeivel

Írta SZITNYAY JENŐ

Ma a világ valamennyi rádióállomásának főműsorszáma: hírszolgálata. Az események forgatagában fokozott mértékben jelentős a működése, mert minden eseményt, amely a Föld bármely részén történik, úgyszólván percek alatt közöl hallgatóival. Amikor pedig egy gombcsavarással végigpásztázzuk a világ fővárosait, hogy megtudjuk, mi történik aznap vagy abban az órában, talán nem is gondolunk arra, milyen nagy utat tesz meg a hír az esemény színhelyétől a rádióhallgatóig.

A régmult időkből egy kép elevenedik meg szemünk előtt. A színhely az ókori Görögország egyik kis helysége, az Athén közelében lévő Marathon. Itt folyt le az az örökké emlékezetes és történelmi nevezetességű csata a görögök és a perzsák között, amely a maroknyi athéni sereg diadalával végződött. S ekkor futott egy görög ifjú a didal hírével a csata színhelyétől Athénig. Ő akarta elsőnek közölni az athéniekkel a görög férfi harci sikerét. El is jutott Athénig, s fulladozó mellel, szétrepedő tüdővel el tudta lihegni a győzelem hírét, azután holtan rogyott össze . . .

. . . Ma rövidhullámú adással lép összeköttetésbe a csapatparancsnok a főhadiszállással és jelenti: Előőrscsapataink és motoros alakulataink elfoglalták a kijelölt városrészt . . . a csapat zöme, bombázók és harckocsik támogatásával órákon belül birtokba veszi az egész területet. Legközelebb onnan jelentünk . . .

És a főhadiszálláson hozzáfűzik ezt a jelentést is a többiekhez, elkészül a napi hivatalos összefoglaló hadijelentés és perceken belül Budapest, Berlin, Róma, London New York és Tokio polgárai már tárgyalják az eseményt.

Mindez egyszerűnek tűnik, pedig bonyolult, boszorkányos szerszámok, gépezetek, villámgyorsan gondolkodó és cselekvő emberek kellenek ahhoz, hogy «valahol egy karosszékben» Őfelsége a rádióhallgató azonnal értesüljön a legújabb eseményekről.

A magyar rádió naponta kilencszer ad magyar nyelven híreket a középhullámon, vagyis Bp. I. és Bp. II. hullámhosszán. Ugyancsak ad magyar nyelven híreket rövidhullámon is éjfél körül, a rendes napi műsorszolgálat befejeztével hajnali három óráig terjedő időben Észak felé és Dél felé. A magyarnyelvű híreken kívül német, olasz, angol, francia, spanyol, szlovák, ruszin, román és eszperantó nyelven is ad híreket, részben Bp. I-en és Bp. II-ön, részben pedig rövidhullámon. Tíz nyelven készülnek tehát a hírek a rádió szerkesztőségében, ahol a szolgálat reggel 6 órától hajnali 3 óráig tart. Ez alatt az idő alatt egymást váltva dolgoznak a rádió különlegesen képzett szerkesztői, a mikrofon külpolitikai újságírói és a fordítók. A nyers híranyagot, táviratokat, külföldi jelentéseket a magyar rádió a Magyar Távirati Irodától kapja.

Ha valaki megtekinthetné a Magyar Távirati Iroda szerkesztőségét, inkább valami műszaki boszorkánykonyhának vélné, mint szerkesztőségnek, mert a hosszú folyosóról nyíló szerkesztőségi szobák mindegyikében rejtélyes gépezeteket talál, titokzatos lámpák gyulladnak ki, készülékek búgnak, jeleznek, keskeny papírszalagot ontanak magukból, tele ugyan-

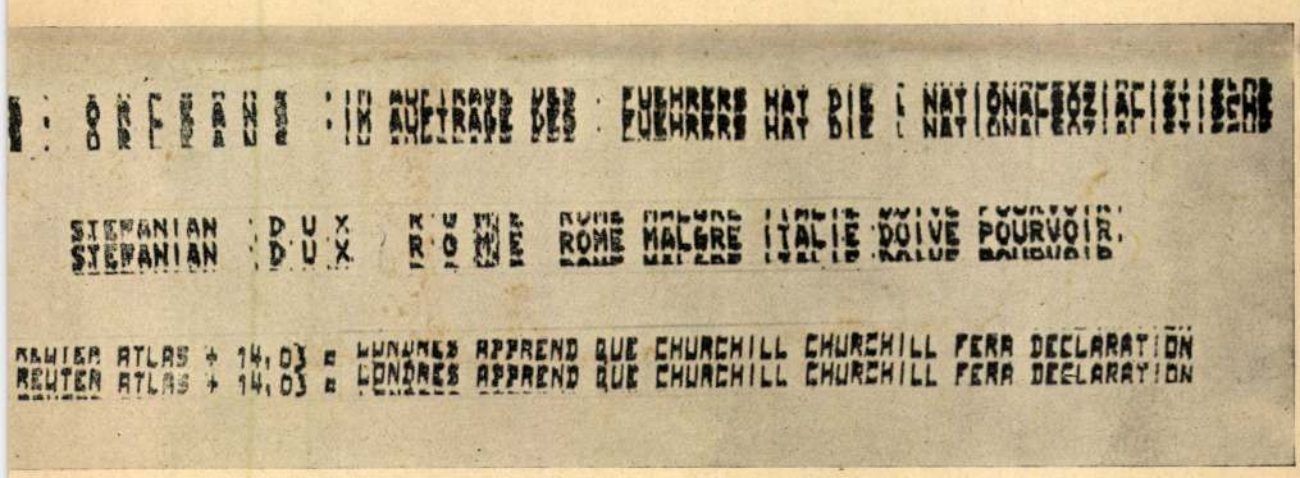

A Hell-gépen érkező szalag képe.
1. Német távirati iroda, 2. Olasz ögynökség francia nyelven, 3. Reuter angol hírközlő iroda adása

vért alkalmaz a hithirdetésre. E rendtagok 50 kerületben kb. 200 millió pogány térítését eszközlik vagy készítik elő. A magyar rendtartományból 19 áldozópap, 11 papnövendék és 12 testvér apostolkodik részint Kínában a tómingi misszióban, részint Törökországban. A rend elve az volt, s ma is gyakorlat, hogy a legkíválóbbakat küldik e munkára. Azért soknál csak vágy marad a lelki tevékenységnek ez az ága, míg mások lelkük egész buzgóságával vetik rá magukat a léleküdvözítés nagy feladatára. Ezért vágyódik minden igazi jezsuita a misszíókba.

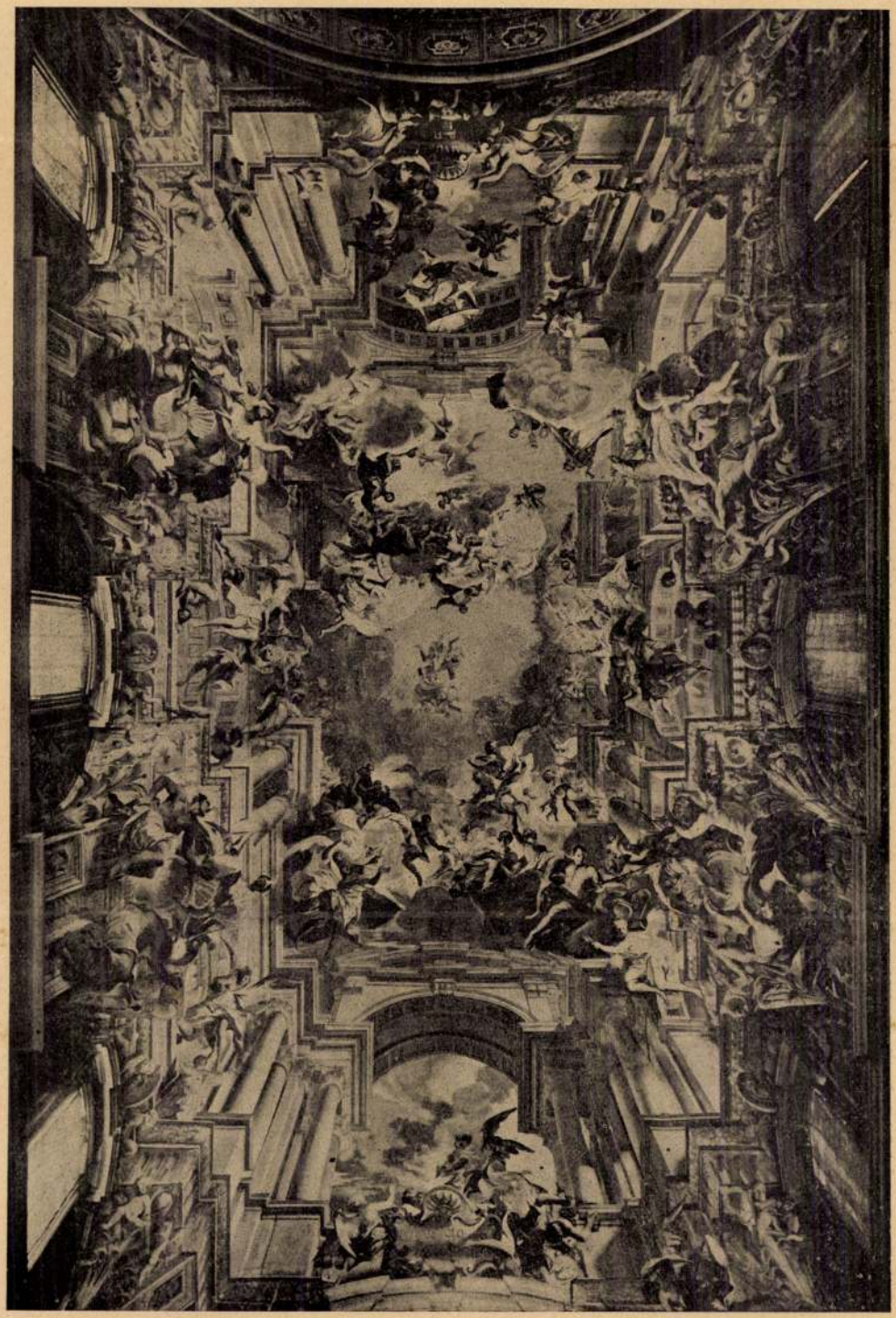

Andrea Pozzo: Szent Ignác megdicsőülése. (Mennyezetfreskó a római S. Ignazio templomban)

Pozzo András

Híres képíró, ki historiai s tájfestvényei, tengerdarabjai, gyümölcsök s virágok festése által szerze magának hírnevet. Ezen jeles férfiú a perspectiv festésben nagy előhaladást tön, mellyet ő a Jezsuiták egyházban gyakran használt, miután ő 1665-ben maga is Jezsuita lett, főleg a plafond festvényeknél s a kupolák disztésénél. Valamint Olaszország első rendű városai, úgy Bécs fejedelmű főváros is felmutathat dolgozatáiból. Minden ügyessége mellett is sajnálni kell, hogy festvényeinel a colorit sehol sem állandó idővel elfeketülvén. Kimult Bécsben 1709-ben.

Novák D. Hajdan, közep sujáblkori híresb képírók stb. Buda, 1835. 129. l.

1904 aug 13

II/a

Vasárgos tanítói nyugdíjalap.

13.813.

II-a04.

24090 Községi nyomda Budapest.

Pozzo András

festő.

P. A. jezsuita testvér. A XVII. sz. II. R. felében Bécsben élt. Tőle való a bécsi egyetemi templom minden oltárképe és kupolájának freskója, de ~~több~~ mag templom is, bír tőle képeket. A budai főtemplom szárnára készített mukában a halál akadályozá meg. Meghalt Bécsben 1709-ben. Xaveri Sz. Ferencz képe, a mint karingben öltözötten valamely keleti királyhét keresztel, Budára került és a főtemplomban e szentnek oltárára helyeztetett. E kép az 1723-iki tűz áldozata lett valószínűleg.

F Archeologiai Ért, 1881. I. R. II. r. 258 l.

F Némethy Lajos: Adatok a festés történetéhez Budapesten a XVII és XVIII. században.

Pozzo Andrea

l

Hekler Ung

116. l

hetők be.

8286. sz.

Kérjük levelezésnél és fizetéseknél szivesen e számra hivatkozni.

KÖLCSEY KÖNYVKERESKEDÉSI R.-T.

EZELŐTT

GÁRDONYI ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-ÚT. 52/B.

Postatakarékpénztári chèque-számla 7969.

Budapest, 190

T. Sziványi Gyula ur

hivatalnok

V. Bpest

Pözner Gábor szobran

Művészek exodusa

Szentpétervár, Madrid (MTI) – Oroszországra nézve tragédiának nevezte a muzsikusok, énekesek, és táncosok elvándorlását Jurij Tyemirkanov, neves orosz karmester a dpa-nak adott madridi nyilatkozatában. A művészek helyzete ma Oroszországban oly mostoha, hogy aki csak teheti, külföldre szerződik – hangsúlyozta a karmester. Az 56 éves Tyemirkanov, aki a szentpétervári filharmonikusok vezetője és a londoni Royal Philharmonic Orchestrát is vezeti, most a drezdai filharmonikusokkal kezdett Madridban turnét. Tyemirkanov elmondta, hogy a nehéz gazdasági és belpolitikai helyzetben az orosz politikusokat nem igazán foglalkoztatja a kultúra ügye, s erre a jövőben sem jut majd figyelem – jósolta.

OLVASÓNKTÓL

Félistenek szerepében

Debrecenben is nagy hagyománya van a diákszínjátszásnak. Akik április 26-án „betévedtek" a Kölcsey művelődési központ bábszínházába, örömmel tapasztalhatták, hogy vannak fiatalok, akik ápolják ezeket a hagyományokat – a Tóth Árpád Gimnázium első és másodikos tanulói ugyanis ekkor adták elő Jókai A félistenek bolondságai című művét.

Jókai vérbeli diákhumorral ábrázolja a tankönyvekből jól(?) ismert magasztos hősök gyarlóságait. Ciceróról megtudhattuk, hogy csak a szenátusban „nagylegény", ő, aki „lehengerlő stílusával" pillanatok alatt leseperte Catilinát a színről, otthon igencsak Terentia papucsa alatt van, napi betevő itókáját a tekercsek között kénytelen rejtegetni, és ha kicsit iszik, színésznőkhöz ír verset. De Caesar sem jár jobban, s az agg Jókai Caesar babérkoszorús (és kopaszodó) feje felett összekacsintott a 15-16 éves diákokkal. A játékuk lendületes volt, fiatalos, vérbő, egyszóval pozitív értelemben amatőr.

De elfogult is vagyok régi iskolámmal szemben, így sokkal fontosabb beszélni arról az örömről, ami a színpadon játszókat és a nézőket egyaránt eltöltötte. Ebbe sok minden belefér, nemcsak a humor, a nevetés, hanem a megismerés öröme is. Azért nincsenek illúzióim. Nem hiszem, hogy pusztán ettől az előadástól bárki is jobban tud majd latinul, vagy szívesebben magolja a történelmet (persze azért megtörténhet). De ez az öröm hozzásegítheti a fiatalokat – ezt magamról tudom – ahhoz a felismeréshez, hogy az antikvitás világa nem fekete-fehér, poros, száraz tananyag, hanem szellemi kalandozásra csábító, tarka és nagyon emberi világ.

Mezey Mónika
(Debrecen)

KÉPZŐMŰVÉSZETI FIGYELŐ

A szenvedésből születik a pátosz

ÉLES CSABA

Tehetséges fiatal szobrászunk, Pözner Gábor alkotásaival kezdetben különféle gyűjteményes kiállításokon, a nem hivatásos alkotóknak is teret biztosító seregszemléken találkoztam. Tavaly júniusban – baráti kapcsolatai okán – Rácz Imre festővel és Tamus István grafikusművésszel állított ki a Magyar Honvédség Helyőrségi Művelődési Otthonának klubjában.

Pözner Gábor 1963-ban született Hatvanban. Nyíregyházán szerzett földrajz–rajz szakos tanári oklevelet. A Hunyadi János Általános Iskolában és a Medgyessy Ferenc képzőművészeti körben tanít. Elátkozott királyok című most is látható kompozíciója az 1993. évi országos amatőr képző- és iparművészeti kiállításon díjnyertes lett. Jelenlegi, egyébiránt első egyéni tárlatán az anyagnak mintegy fele visszapillantás a korábbi évekre – másik része viszont az idei év termése.

Témavilága változatos, ugyanakkor jól kitapintható és összetartozó módon csoportosítható. Megkülönböztethetjük az Ótestamentum és az Újszövetség (Zsuzsanna, Judith, Mózes, Háromkirályok, Noli me tangere), az ókori mitológia (Bacchus), a középkori történelem (Hunyadiig és Dózsáig), a szerelem, a Hortobágy és a művészeti örökség témaköreit.

Hogy milyen összefüggések, belső kapcsolatok fedezhetők föl az egyes témakörök között, arra jó példa a kiállított plasztikai anyag két kiemelkedő opusza. Az egyik a „Jób panasza az Úrhoz", a másik a „Van Gogh". Sem Jób, sem Van Gogh nem bűnösök, mégis sok szenvedéssel bűnhődnek. Magasabb értelemben ez a jutalmuk: csak szenvedésből születhet az erkölcsi és művészi nagyság valódi pátosza. Nem kétséges, hogy Jób panaszában és Van Gogh magába roskadó töprengésében alkotójuk életérzése is bennefeszül. Egyébként összességében is igaz, hogy Pözner Gábor figuráiban, egymáshoz való viszonyukban nagyon sok és sokféle indulat, közlésvágy munkál. Mindannyian ágálnak, tülekednek, hívogatnak vagy jeleznek. Egyetlen, beszédesen néma kivétel van csak: a torzóban maradt halotti maszkhoz hasonlítható „Repedés".

Pözner Gábor: Kecsua (bronz) Fotó: Napló-reprodukció

Pözner Gábor negyvennégy művet hozott el tárlata meglátogatóinak. Műfaji értelemben három, anyagi vonatkozásban két csoportra bontható összeállítása, hiszen látható a falakon terrakotta kép, a posztamenseken bronz- és terrakottaszobor, a tárlóban pedig bronzból készült plakettek. A változatos anyagból csak a rajzok és a köztéri alkotásokról készült fotók hiányoznak. Igaz, utóbbiak nem az alkotó hibájából... Henry Moore 1960-ban arra a kérdésre, hogy miért nem lett belőle absztrakt szobrász, így válaszolt: „Én az olyan szobrot szeretem, amelyben élet van, vitalitás. Organikus forma érzetét kell keltenie és valami pátoszt, melegséget kell sugároznia." Absztrakt szobrot az a művész készítsen, akinek építészi-konstruktőri hajlamai vannak. Pözner Gáborról bizonyosan elmondható, hogy a Henry Moore elvi vonalába tartozik, ami nem jelent stiláris hasonlóságot.

(A kiállítás a Debreceni Orvostudományi Egyetem II. Számú Kollégiumának minigalériájában május 13-ig tekinthető meg.)

A Kölcsey művelődési központ programjaiból

KIÁLLÍTÁS **Május 10-ig** – kisgaléria: „A tizenkét kéz művészete" képzőművészeti kiállítás.

PROGRAMOK **Május 6-án 19 órakor,** Bartók Terem: Divat és attraktivitás a fotómodell- és manökenképző tanfolyam vizsgája. Belépődíj: 200 forint. **Május 8-án, 10 órakor,** bábszínház: Móra mesék a Vojtina bábszínház előadása. Belépődíj: 60 forint.

JEGYELŐVÉTEL **Május 15-én, 18 órakor,** színházterem: Fantomsebészeti műtétek címmel Dimitrij Szkopincev ukrán orvos és természetgyógyász demonstrációval egybekötött előadása. Belépődíj: 120 forint. **Május 16-án, 20 óra,** Bartók Terem: HFT (ex-Kft.) koncert Laár András, Lengyelfi Miklós, Márton András. Belépődíj: 350 forint.

FIGYELEM! A Kölcsey művelődési központ által szervezett nyári táborokról, tanfolyamokról érdeklődni az intézmény információjában lehet a 419-647-es telefonszámon.

Táncbajnokok

Debrecen, Szolnok (HBN) – **Az országból több mint hatvan pár vett részt azon a B osztályos országos társastáncbajnokságon, amit április végén rendeztek Szolnokon.**

A versenyt junior és felnőtt korosztályban, standard és latin-amerikai táncok kategóriákban rendezték. Debrecent a Valcer • táncstúdió 3 párja képviselte, akik a felnőtt korosztályban a táncparkettre kiálló huszonhárom párból álló mezőnyben, a latin-amerikai táncok kategóriában a következő helyezéseket érték el:

A latin táncok magyar bajnokai: Kerekes Tibor és Havas Márta. Ivánfai Tamás és Kálmán Linda második, Gyulai Vilmos és Bodó Bernadett hatodik helyen végeztek.

(Az eredmények jelentőségét még az is növeli, hogy debreceni párok az úgynevezett „magasosztályos" bajnokságon eddig még soha nem értek el ilyen jeles eredményeket.)

A felkészítő táncpedagógus: Bíró Csaba.

A bajnokpáros – Kerekes Tibor és Havas Márta – arcán az öröm tükröződik
Fotó: Magánarchívum

CSÉKE ZSOLT: (13.)

A Hajdúságból Ausztráliába

A Baktérítő környezetében az állandóan leszálló légmozgás is akadályozza a csapadékot hozó felhők kialakulását. A tengerpart mentén viszont szinte megszakítatlanul folytatódnak a Melbourne környékén megismert, dús eukaliptusz erdőségek.

Brisbane, Queensland állam egymillió lakosú fővárosa nevét – Melbourne vagy Sydney mintájára – szintén a gyarmati közigazgatás egyik hivatalnokáról, Brisbane kormányzó után kapta. A reklámszövegek a „napfény fővárosaként" emlegetik, mert e vidéken naponta, átlagosan 7-8 órát süt a nap, és ez teszi kedvelt üdülőközponttá e szubtrópusi éghajlatú települést. Brisbane környékén nyaranta is megmarad a meleg, de fokozódik a páratartalom és megnövekszik a csapadék mennyisége, ami az egyenlítői alacsony nyomású öv délre tolódásaként kialakult légköri állapot következménye. Megérkezésemkor is ez a nyári, párás levegő fogadott. Ugyan karácsony éppen egy hete már elmúlt, de a város központjában az óriási fenyőfákon még mindig ott csüngtek az ünnep díszei. Karácsony idején számunkra meglehetősen furcsa látvány fogad: a nyári hőségben bundába öltözött Télapók osztogatják az utcákon az ajándékokat a rövid nadrágos gyerekeknek. Itt is dívik az angoloktól átvett szokás, hogy az ajándékok átvétele nem 24-én este, hanem 25-én reggel, a Boxing Day-n történik.

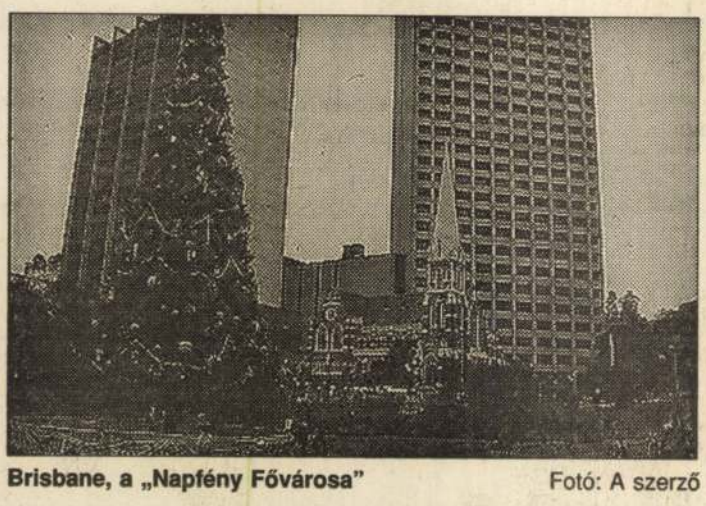

Brisbane, a „Napfény Fővárosa" Fotó: A szerző

A City Hall (Városháza) környékén találtam Brisbane főbb látnivalóit, pár érdekes templomot és a város legrégibb épületét, az Observatoryt (obszervatóriumot), amely a fegyencidőkben rabok taposómalmaként működött. Bár az 1828-ban készült épületet eredetileg szélmalomnak szánták, de később a gabonaőrlő szerkezet meghibásodott, ezért lett szükség másféle energiaforrásra. (Legutoljára időjárási és csillagászati megfigyelésekre használták, és erre utal mai elnevezése is.)

A parti síkság övezetében, Brisbane-t elhagyva cukornádültetvényeket látok, majd Nambour vidékén egy-két karsztos szigethegy is felbukkan a szubtrópusi őserdők mögött. Lassan besötétedik, és egy újabb éjszaka következik a Cairns felé tartó, távolsági autóbuszon, a Greyhoundon. Éjfélkor arra ébredek, hogy tengelyig járunk a vízben és Rockhamptontól nem mehetünk tovább, mert a Fitzroy-folyó áradása lehetetlenné tette a felette átvezető hídon történő átkelést. Akinek van 160 dollárja, még hajnalban továbbrepülhet Cairnsbe, akinek nincs, visszafordul. Én már előre megvettem egy 21 napos bérletet, az Aussiepasst (569 dollárért), ami korlátlan számú utazásra jogosít – a megjelölt dátumig – Ausztrália egész területén. Térképem szerint egy jókora vargabetűvel el lehet jutni úti célomhoz így a visszatérőkkel tartok.

Délután újra zötykölődöm, csak most éppen Mt. Isa felé, Queensland belsejébe. Másnap reggelre már nyoma sincs az esőáztatta vidéknek. Errefelé, a Great Divide nyugati oldalán, valahol a Warrego-hegység alacsony vonulatainak közelében szárazságtűrő fafajok alkotják a ligetes jellegű erdőt. Longreachban töltjük az ebédidőt, és ezalatt jut idő egy kicsit körülnézni. A kisváros arról híres, hogy itt létesült Ausztrália első repülőgépgyára (1926), és ez a település volt a bázisa a világ első repülősebészi szolgálatának. Egy másik kevésbé dicsőséges nevezetessége is van e vidéknek: a környéken hajtották végre az ország legnagyobb marhalopását. Öt „vagány" vagy 1000 lopott szarvasmarhával innen egészen Adelaide-ig vándorolt és a 2400 kilométeres hajtás után a rendőrök orra előtt árusították ki a jószágokat. (Teljesítményük elismeréseként elfogásuk után a jó humorú bírák felmentették a marhatolvajokat.)

Nemsokára újra a „Road"-on vagyok, és 100-as tempóban faljuk a kilométereket. Az ablakunk mellett elsuhanó táj Ausztrália legnagyobb artézi víztárolójának, a Nagy-Artézi medencének peremterülete. A száraz, füves pusztaságokat látva, ha nem tudnánk, nem is sejthetnénk, hogy a mélységben óriási föld alatti tó fekszik. (A felszín alatti harmadkori kőzetek alkalmasak az összegyűlt csapadékvíz tárolására, az alatta lévő vízzáró gránitos réteg pedig megakadályozza az elszivárgást.) Szükség is van erre a forrásra, mert az ország területének felén évente 300 milliméternél kevesebb csapadék hullik! Nem véletlenül nevezik Ausztráliát „Szomjazó Kontinens"-nek, és a csapadékszegénység következtében kialakult száraz területek magas aránya miatt települt a népesség több mint 90 százaléka a tengerpartok közelébe. (Sokan nem tudják, hogy Ausztráliában a magas oldott sótartalom az oka annak, hogy az artézi kutak vizének nagy része emberi fogyasztásra alkalmatlan, de öntözésre és az állatok itatására egy bizonyos mértékig még felhasználható.)

Cloncurryben várakoztam néhány óra hosszat a Cairnsba tartó buszra, így volt időm megszemlélni a hajdani bányászváros szilveszteri készülődését. Napközben ugyan alig jártak az utcákon – amelyek között talán, ha kettő volt aszfaltozott –, de a kocsma udvaráról már szólt a countryzene. Közelebb érve, néhány kíváncsiskodó gyerek társaságában, szemügyre vettem az előkészületeket. Színes lampionok és szerpentinek kerültek a fákra, a zenekar tagjai széles karimájú marhahajcsárkalapban – valószínűleg éppen egy sürgős gépjavítási munka után – kissé koszosan és olajosan gyakorolták a talpalávaló muzsikát.

(Folytatjuk!)

Sakkozók országos döntője

Debrecen (HBN) – Tóth Sándor, a Debrecen Városi Sakkszövetség elnöke tájékoztatott arról bennünket, hogy a Magyar Sakkszövetség május 7-én, 8-án Debrecenben a Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskola tornatermében rendezi meg az általános iskolák országos diákolimpiai sakkcsapatbajnokságát. A megnyitót holnap – szombaton – reggel fél kilenckor tartják meg, s elkezdődnek a küzdelmek rögtön utána, amelyek este hatig tartanak. Vasárnap délelőtt csatáznak egymással a versenyzők. Az alsós és felsős fiúk és lányok kategóriájában hirdetnek diákolimpiai győzteseket. A szervezők több mint száz általános iskolai sakkcsapat, s ezek keretében legalább 360 diák részvételére számítanak.

Hét végi sportműsor

Május 6., péntek

Kosárlabda

DOTE-csarnok, 19.30 óra: Polgári Casino Biogal SE–Príma SE NB II-es mérkőzés.

Lovaglás

Vekeri-tó melletti lovas pálya és az azt környező terep, 8: Simonyi óbester-emlékverseny. (Országos militaribajnokság első minősítőversenye és a területi bajnokság második fordulója).

Tenisz

Határ úti teniszcentrum, 9: Nagisz-Mark-kupa országos férfi I. és II. osztályú, valamint korosztályos verseny.

Május 7., szombat

Asztalitenisz

Vidéken: püspökladányi Kálvin téri iskola, 8 óra: HEF-kupa verseny. Nevezés a helyszínen.

Kézilabda

Mechwart-csarnok, 11: DSI-Füzesabony NB I/B női mérkőzés.

Vidéken, 16: Derecske–Sasad SE NB I/B női, Hajdúnánás–Gyöngyös NB II. férfi, 17: Balmazújváros–Lyukóbánya NB II. férfi mérkőzések.

Labdarúgás

Vidéken, 17: Hajdúszoboszló–Nagykálló NB III. mérkőzés.

Lovaglás

Vekeri-tó melletti lovas pálya és az azt környező terep, 8: Simonyi óbester-emlékverseny második napja (terep).

Röplabda

Oláh Gábor utcai sportcsarnok, 16: DTE-DSI–Kaposvári Tungsram női NB I-es rájátszás a legjobb öt és nyolc közé jutásért.

Sakk

Debrecen, Simonffy u. 1/B, tanácsterem, 11: Debreceni Biogal–Hódmezővásárhely osztályozómérkőzés az OB II-ért. Péchy Mihály-szakközépiskola, 8.30: általános iskolai csapatok országos diákolimpiai döntője. (Folytatás vasárnap 8-tól.)

Vidéken: Balmazújváros, Széchenyi István-szakközépiskola, 9: Maróczy-kupa csapatverseny, a Hajdúböszörményi Sakkozók Egyesülete és az MSZDP szervezésében.

Természetjárás

Hármashegyalja pihenőközpont: madarak és fák napja játékos vetélkedő. Indulás: DKV erdei vasúttal (Zsuzsi vonat) Faraktár u.-i megállójából. Találkozás: a vasútállomáson 8.45-kor.

Május 8., vasárnap

Kézilabda

Vidéken, 16: Berettyóújfalui MSE–Nyíregyházi Kölcsey NB II. női mérkőzés.

Labdarúgás

Vidéken, megyei mérkőzések, 16.30: Nádudvar–Vámospércs, Földes–Sárrétudvari, Hajdúdorog–D. Kinizsi, Mikepércs–Hosszúpályi, Nyírlugos–Téglás, Sáránd–DEAC, Biharkeresztes–Polgár, Berettyóújfalu–Létavértes, Nyírábrány–Hajdúböszörmény.

Lovaglás

Vekeri-tó melletti lovas pálya és az azt környező terep, 10: Simonyi óbester-emlékverseny zárónapja (díjugratás).

Természetjárás

Erdőspuszta térsége, 10 óra: Tedot '94 túraverseny. Nevezés: 8 órától 10 óráig a 9-es busz végállomásán.

Triatlon

Nagyerdei stadion és környéke, 10: városi diákolimpia. Nevezés a stadion főbejáratánál 8 órától 9.30-ig.

Világbajnoki döntősök erősítik a Viborgot

Ma, pénteken elutazott a vasárnapi első EHF-kupa-döntőre a DVSC-Symphonia

CSUBÁK ZOLTÁN

Debrecen (HBN) – Fennállásának negyedik európai kupadöntőjéhez érkezett a DVSC női kézilabdacsapata, amely DVSC-Symphonia néven szerepel egy év óta. Az előző mindhárom döntőtől veszteségként búcsúzott a Loki összesítésben, de ebben az is közrejátszott, hogy mindhárom alkalommal Debrecenben vívták az első mérkőzést a magyarok, míg a visszavágóra idegenben került sor. A szerencse ezúttal a Debrecen mellé pártolt, hiszen a Loki külföldön kezd, május 8-án – vasárnap – magyar idő szerint este 7 órai kezdettel mérkőzik Dániában a Viborg együttesével.

A válogatott klasszis, Jeddi (balról) és társai bombagóljaira Viborgban is nagy szükség lesz Fotó: Iklódy János/Napló-archívum

A DVSC-Symphonia játékosai **Komáromi Ákos** vezetőedző irányításával és **Köstner Vilmos** edző közreműködésével csütörtökön délután tartották meg utolsó edzésüket bizakodó hangulatban. Ma – pénteken – reggel 9 órakor kelnek útra autóbusszal Budapestre és délután repülnek el Dániába. Mostani túrájukat a Karnevál Tours utazási iroda szervezi a Lord Gmk és a Simon and Wolf Kft. közreműködésével.

Komáromi Ákostól a Loki döntőbeli ellenfeléről, s erősségéről érdeklődtünk, melyről a következőket nyilatkozta:

– A Viborg kifejezetten jó csapat, játékosai kiváló képességűek, az együttesre a sziporkázó támadójáték a jellemző. A kézilabdás hölgyek óriási optimizmussal vetik magukat a küzdelembe. A Viborgról két videofelvételt kaptunk meg Bagdi Lajos ügyvéd és a dániai magyar nagykövetség munkatársainak segítségével. Mindkettő a dánok Dijon elleni elődöntőjét örökítette meg, amelyeket a Viborg fölényesen megnyert. Ezekből a szakmailag hallatlanul érdekes és hasznos videofelvételekből megtudtuk, hogy igen jó a dánok kapusa, s a csapat nagyszerűen alkalmazza a gyors indítás-lerohanást. A szélső- és beállójátékuk tökéletes, azonban az átlövőik tudását kevésbé ismerhettük meg, mert nyitottan védekeztek ellenük a franciák. Szeretnénk minél tisztesebb, szorosabb eredményt kiharcolni a hét dán válogatottal felálló Viborg ellen, hogy kupagyőzelmi reményeinket idegenbenből hazatérve is megtartsuk.

Gurics Attila menedzser elmondta, hogy szinte a Viborg felér a válogatottal, hiszen négy játékosa is részt vett a novemberi világbajnokságon, amelyen Dánia a döntőben csak hosszabbításban kapott ki Németországtól. A skandinávok többek között 14 gólos különbséggel verték Magyarországot.

A kapus Laurindsen, az átlövő Tanderup, a jobbszélső Kolling és a balszélső Hoffmann szerepelt a vb-n, s az utóbbi például kilenc gólt dobott a magyarok világválogatottja, Szilágyi mellett.

A vasárnap esti találkozót az osztrák **Helmut Wille, Horts Vorderleitner** játékvezetői páros irányítja, akik ebben a kupasorozatban a magyarok Volgográd elleni mérkőzésén is közreműködtek. Az ellenőr német lesz.

A mieink közül Zupkó játékára nem lehet számítani, őt Tarjáni helyettesíti a bal szélen. A kezdőcsapat adott: Szopóczy – Horváth I., Jeddi, Katkó, Lajterné, Csapó, Tarjáni, míg a cserepadon csupa fiatal játékos foglal helyet: Deák M. (kapus), Horváth B., Halcsik, Rozsos, Buglyó. Az utolsó pillanatig Szász Andrea áll készenlétben. A DVSC-Symphonia a vasárnap esti csata után másnap – hétfőn – kora délután érkezik vissza repülővel Budapestre és estefelé Debrecenbe autóbusszal, reméljük, hogy tarsolyában minél jobb eredménnyel.

Renault-kkal érkeztek, Trabantokkal versenyeztek

Debrecen (HBN – N. A.) – Egy rendőr, két Trabant, néhány korsó sör, negyven közismert arc, sok-sok napsütés és még több nevetés. Röviden így lehetne összefoglalni a Renault Laguna-kupa debreceni eseményeit. A Renault Hungária Kft. és az Országos Rendőr-főkapitányság szervezésében lebonyolított Renault Laguna-kupa idei futamát ugyanis április 30-án és május 1-jén bonyolították le. A verseny keretében ellenőrzött útvonalon húsz Laguna járta be az ország nyugati és húsz a keleti felét. Volánjaiknál neves közéleti személyiségek, színészek, újságírók, politikusok, művészek és sportolók ültek. Többek között Pongor Ildikó, László Péter, Medveczky László, Török Ferenc, Szalma László, Darnyi Tamás, Szabó Bence és Farkas Péter.

Szombaton délután futott be a mezőny Debrecenbe. Elsőként Keveházi Gábor és Bán Teodóra érkezett a célba, őket a Rókusfalvi–Malomsoki kettős követte, majd Bánó András és Hardy Mihály gurult a Kálvin téri üzletközpont parkolójába. A nyugati izgalom után következhetett a keleti kényelem: mindannyian beszálltak a külön e célra kifejlesztett „beszélő" Trabantba, és egy korsó sör ablakon való kitartásával ügyességi játék következett. Mosolyt fakasztó volt, ahogy a mindentudó Laguna után a versenyzők birkóztak a „papírjaguárokkal". Több-kevesebb sikerrel azért mindannyian teljesítették a feladatukat, és következhetett a pizzaevés, illetve a hőlégballonos célbadobóverseny. Másnap reggel a mezőny folytatta útját a budapesti cél felé.

A sportolók, színészek, riporterek ezekkel a gépkocsikkal versenyezhettek Fotó: Iklódy János

A Renault Laguna-kupát végeredményben újságírók nyerték: a keleti országrészben Somfai Péter és Roóz Péter bizonyult a legjobbnak, a nyugati régióban pedig Varjú Frigyes és Petrus György nyert.

Az Arsenal a KEK-győztes

Koppenhága (AP) – Szerda este a dán fővárosban 33 765 néző előtt játszották le a labdarúgó KEK-döntőt: **Arsenal–Parma 1–0 (1–0).**

A 19. percben Alan Smith kihasználta az olasz csapatkapitány, Lorenzo Minotti hibáját. Elcsípte az itáliai védő rossz átadását, és a kapuba lőtt (1–0). A több kulcsjátékosát nélkülöző Arsenal a második félidőben szemmel láthatóan előnye tartására rendezkedett be, a gólszerző Smith gyakorlatilag egyedült maradt a támadósorban, társai jobbára Brolinék akcióit próbálták hatástalanítani. A kolumbiai Asprilla meglehetősen gyenge teljesítményt nyújtott, a roppant szigorú, kemény angol védelem kiválóan ellenőrizte a dél-amerikai megmozdulásait, így az Arsenal, 12 ezer, a helyszínen tartózkodó nézője legnagyobb örömére megőrizte egygólos előnyét, és elvitte a Kupagyőztesek Európa-kupáját.

SOROKBAN

● A franciaországi Bretaigne-ba utazott Láposi Gyula szupermaratoni futó, aki május 8–15. között részt vesz egy több mint 450 kilométer összhosszúságú versenyen. Ezzel szeretne felkészülni a május 21-én Szegeden megrendezésre kerülő hagyományos 24 órás futásra, majd július elején Olaszországban sorra kerülő 53 kilométeres hegyi maratonira.

BRINGÁZZ VELÜNK A MEGYÉBEN!

NAPLÓ 500

A NAPLÓ ÉS AZ MKTSZ TÚRASOROZATA

1

A Hajdú-bihari Napló és a Magyar Kerékpáros-túraszövetség (MKTSZ) túrasorozatot szervez a megye legszebb tájaira. A tíz túrából álló sorozaton összesen 750 kilométert tehetnek meg a résztvevők, de már 500 kilométer megtétele arra jogosítja a túrázókat, hogy a Napló őszi, vekeri-tavi kirándulásán külön csoportban induljanak és vegyenek részt a sorsoláson. A túrák megtételét a Naplóban közreadott igazolólapon rögzítik a rendezők a túra útvonalának legtávolabbi (pihenő-) pontján. Az igazolást a szervezők végzik, Pataki Zsuzsanna, az MKTSZ társelnöke és a debreceni Bringaklub Egyesület tagjai. Vidéki olvasóink a térképen jelzett útvonalakon menet közben is csatlakozhatnak. Gyülekezés kéthetenként szombat reggel fél hét és hét között a Napló-székház előtt, indulás pontban hét órakor. A közúti igazgatóság minden túrára a városból kivezető úton sárgán villogó kocsit bocsát rendelkezésre. A rendőrség a Dósa nádor téren és Debrecen utcáin részleges útlezárást biztosít a csoportnak. A túrán mindenki a saját felelősségére indul, s rajta csak 12 éven felüliek vehetnek részt. Mivel nem versenyről, hanem túráról van szó, be kell tartani a KRESZ előírásait, kerülni kell a veszélyes manővereket, s igazodni kell az átlagos kerékpárosok iramához. Minden túrán képzett és vizsgázott elsősegélynyújtó is rendelkezésre áll. A kerékpárokon menet közben előforduló kisebb hibákat a Mányi-szerviz szerelője hárítja el.

A túrákkal kapcsolatban olvasóink a Napló ügyfélszolgálati telefonján: 310-700 kaphatnak felvilágosítást. Az első, a vértesi túra május 7-én – szombaton – indul a Napló elől reggel 7 órakor. Útvonala: Debrecen–Bánk–Létavértes (pihenő a Piremon üdülőközpontjában, ahova körülbelül 10 órakor érnek a kerékpárosok) és vissza. Összesen 54 kilométer. A rövid túra útvonala: Debrecen–Bánk–buszforduló–Debrecen, összesen 30 kilométer.

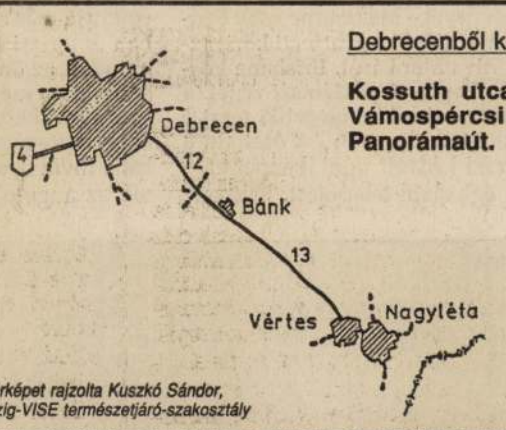

A térképet rajzolta Kuszkó Sándor, Tivizig-VISE természetjáró-szakosztály

Debrecenből kivezető útvonal:

Kossuth utca–Faraktár út–Vámospércsi kerékpárút–Panorámaút.

IGAZOLÓLAP

Név:

Lakcím:

Életkor:

Foglalkozás:

Csapat neve:

1 1994. május 7.
„VÉRTESI TÚRA"

Táv: 54 km

P. H.

Lehetne táncos tüzű meztelenség

Pózner Gábor
96. II. 13.

VITÉZ FERENC

Debrecen (HBN) – Az AKT (a Hajdú-Bihar megyei alkotókat tömörítő Amatőr Képzőművészeti Társaság) szaporodó csoportos megmutatkozásai több gondolatot idéznek, tárlatokól függetlenül, általánosan is.

Hajdú-Bihari Napló

Az Amatőr Képzőművészeti Társaság neve rövidítésének önálló jelentése is van. Meztelen testet jelöl, a meztelenség pedig a legnagyobb kitárulkozások és a legnagyobb kiszolgáltatottságok térbeli és időbeli, testi és lelki szituációja, a szép megmutatásának és megtalálásának, de a bántásnak is módot ad a létre.

Megismerni – meztelenül

A társaság tagjai nevükben hordják ezt a vállalást, hajlandók az önmagukkal való intim szembesülésre, és a külvilág elismerésének, de a kritikájának is célpontjaiul szolgálnak. Sejtik: érdemes meztelennek lenni, kellékek nélkül nézni belülre, s a műhelymunkák, a szakmai, művészeti ön- és továbbképzések, a baráti és jó szándékú kritikai megközelítések megmutatják, honnan kell még leszedni a mesterséges arcpirosítót, a rúzst és a szemfestéket, hol kell kibontani és természetessé tenni az amúgy artisztikusnak tűnő hajat, hol van arra példa, hogy bár az alkotó azt hiszi, hogy ledobott magáról már minden fölöslegeset, azért még a nagyestélyi van rajta.

A példázat persze tovább is folytatható, de ez a fajta ruhátlanság ahhoz kell, hogy végül mindenki a saját jellemének, külső és belső világának megfelelő művészi öltözetet találja meg. (Erre az önmegtalálásra, a saját művészi út felfedezésére és kiépítésére már csak az életkori sajátosságok miatt sem egyenlők az esélyek. Diákkorútól a nyugdíjasig találunk alkotókat az AKT tagjai között.) A saját út járása a kísérletek sokaságát jelzi és előlegezi, s talán ez a kísérletezés is okozhatja azt, hogy változatos, de eredményében kilengéseket mutató produkciókat hoznak létre.

A kísérlet önmagában még nem erény, de azzá válhat, ha értelmezi is az alkotó kísérleteinek eredményét, sikerültségét és fogadtatását, nem elfelejtve azt a kívánalmat sem, hogy önmagával kell autentikusnak lenni a választott útnak. Az AKT egyik szándéka szerint az amatőr alkotók találkozási helye, a több közüli másik szándék pedig az, hogy valóban találkozni is akarjanak, és tartalommal töltsék meg ezt a találkozást.

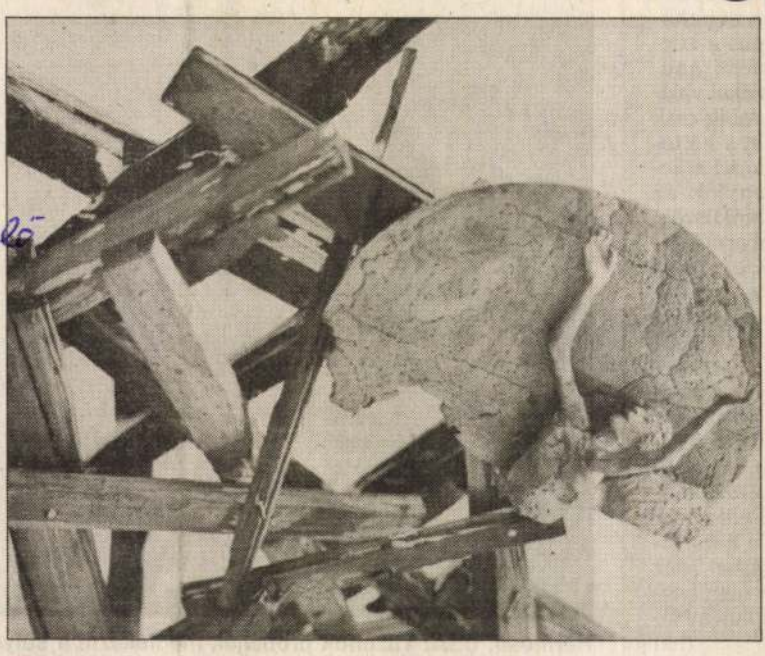

Pózner Gábor szobrászművész (két éve művészeti alaptag) alkotása
Reprodukció: F. Szilágyi Imre

A tulajdonképpeni magot ugyanakkor csak egy szűkebb csoport képviseli – időközben már profi, művészeti alaptag tagjaik is vannak, többen pedig képzőművészeti stúdióba, vagy képzőművészeti profilú iskolába járnak. Az egyetlen ismérv ahhoz, hogy valaki a ma használatos értelemben profivá váljék nem más, mint a munka, az érték létrehozása, valamint olyan alapvető követelmények betartása, mint a szín, a mérték és a forma szabályaié. Hiszen ezek lehetnek a nagyjából objektív mércék.

Törvényszerű eklektika

A vállalt sokszínűségbe természetesen a nívóbeli eltérések, az alkotói világok sokszor önmagukon belüli, egymás mellettiségükben azonban ismét csak törvényszerű eklektikussága is belefér, mint ahogy törvényszerű a műfaji, technikai sokoldalúság is: a grafika, a szobor, a festmény, a pasztell, az olaj, a vegyes technika és a tűzzománc. Itt néhány műfaj azonnal kiemelendő: a grafika, a tűzzománc, a plasztika, ám a többi technika is rejt értékes alkotókat és képsorozatokat.

Elismerésre méltó az AKT plasztikus vonala (Pózner Gábor fa-bronz szobrai, a szerelmet, a teremtő vágyat és fájdalmat is igenlően), a grafikai erőközéppontúság (László János és Versényi Anna), a néhány vonalas, mégis milliónyi pontú rajzok (Fehér Csaba), azok az alkotások, ahol a légiesség, az álom, a könnyű és egyszerre világot forgató tánc jelenik meg (B. Orosz István). A tájábrázolások közül azok említendők, melyek vagy az absztrakt elvonatkoztatás révén, vagy pedig a méretben is kisebbet igénylő intimitással, a virágok csendes és életes világával hatnak. Másutt az ábrázolt valóság piktografikus jellege (Bessenyei Valéria), a metaforikusan is csupaszított világ életet keresése (Angyal László, Móré Imre, Posta Andrea) vagy a képi formában is megmutatkozó meztelenség (Masits István aktjai), az expresszív szürrealitás (Schmied Péter), a fény-árnyék hatások (Dombi Géza) vagy a lebegő álomiság jelenthet erőt.

tják; egész
l szóló ér-
n szó, ami
k ingerkü-
nis a köz-
lenti, ami-
zékel vala-
rabig csak
k, s ha to-
kezd a ke-
agyjuk az
omküszöb:
bernek el-
sze ez nem
s kevésbé,
gatni, de
gre is igaz.
ek fáj a fe-
anaszkod-
az az oka,
ük, a férfi-
, így ami-
, akkor es-
Pedig csak
a kocsma-
ájást" idéz
nem léte-
öknél. Ná-
(há)

Hermosa, USA: Tűzoltók próbálják megfékezni a súlyos bozóttüzet, amely több mint 1500 titott el a Custer állami park közelében. Az oltást rendkívüli erejű szél nehezítette

TV-MŰSOR

DVTV *kábeles adás:* 10.00 Hirde Tv. *Sugárzott adás:* 15.00 Képújság. 17.10 Hirde Tv. 17.20 Tegáz-DKK–Falco KC bajnoki kosárlabda-mérkőzés közvetítése felvételről. (ism.) 18.30 Közérzet. Szolgáltatómagazin. Téma: Népegészségügyi Továbbképző Központ – új „egyetem" a DOTE-n. Művészek a medikusokért – kiállítás és aukció a kollégisták javára. Benne: 19.00 Napszemle. Hírek, információk. 19.35 Lórukk. Számítógépes játék. Jelentkezni 18.45-től lehet a 414-100-as telefonszámon. 19.50 Mese. 20.00 Napszemle. Hírek, információk. 20.15 Dupla robbanás. Amerikai thriller. 21.50 Napszemle. Hírek, információk. 22.05 Hirde Tv. 22.15 Képújság. *Ügyeleti telefonszám: 06 (60) 302-940.*

TV–1.: 5.40 Gazdatévé. 6.00–9.00 Napkelte. 9.00 Tízórai. 9.10 Taxi. XXX/13. Louie balesete. 9.35–12.00 Tízórai. Benne: 9.50 Játék. 10.00 Pénzkérdés. 10.45 Játék. 10.50 Hírek. 11.00 Walt Disney bemutatja (ism.) 12.00 Déli harangszó. 12.05 Üzlet délidőben. 12.25 Telepakk. 12.55 Gazdasági ABC, 87. Fizetési mérleg. 14.10–14.35 Nemzetiségi magazin műsoraink. 15.00 Hírek. 15.10 Horvát rajzfilm felnőtteknek. 15.20 Repeta. Matek. 16.00 Hírek. 16.05 „Rajtunk a sor?!" VI/1. 16.30 Vidéki Anglia. A Meon-völgy júliusban. 17.00–17.25 Kapcsolj be! Benne: 17.00 Mozivarázs. Mi a mozi varázsa? I. 17.15 Oscar Junior. Augusto professzor álma. Szlovén film. 17.30 Civil kurázsi. 18.00 „Engedjétek hozzám!..." 18.10 Csellengők. 18.15 Üzlet. 18.30 Mindent vagy semmit! 18.55 Esti mese. 19.15 Klip-mix. 19.30 Híradó. 20.01 TOLDI. Harmadik ének. 20.15 X-Akták. Amerikai tévéfilmsorozat. Évák. 21.10 Panoráma. 21.45 A XXVII. Magyar Filmszemle alkalmából: Vasisten gyermekei. Magyar–orosz film (1994. Feliratos!) 23.05 Szó van róla. 23.55 Híradó 3. 0.05 BBC-híradó.

TV–2.: 14.00 Parlamenti Napló. 15.00 Közvetítés a Parlament üléséről. 17.05 100 ÉVES. A

RÁDIÓMŰSOR

CITY és UNIVERSUM a 92,3 MHz-en és kábelhálózaton a 100,8 MHz-en: 0.00 Egy éj az Universumban. Zenés műsor. 5.00 Útravaló. Információs magazin. 5.30 Napló-lapszemle. 6.30 A nap hírei. 6.50 Útinform. 7.10 Útinform. 7.35 Ügyeleti hírek. 8.00 Délelőtti sáv. Benne játék nyereményekkel. 8.30 Kulturális ajánlat. 10.30 Lakossági hirdetések. 11.50 Gazdasági hírek. 12.00–13.00 Slow-motion. 15.35 Útinform. 16.35 Útinform. 16.50 Reno-játék. 17.30 Napló-lapszemle. 17.35 Ügyeleti hírek. 18.00–19.00 Eurochart top 20. 18.10 Sportösszefoglaló. 19.30 A nap szenzációja. 19.45 Esti mese. 20.00 Élő, telefonos kívánságműsor. 21.00–22.00 Stúdiobeszélgetések. 22.00–24.00 Nagy utazás. *Telefonszám: 430-530.*

CÍVIS a 103,5 MHz-en: 16.00–19.00 Születésnapi sorsolás. Útinform. A nap slágere. Játék a Petőfi téri Bonbonériából. A nap érdekessége. Lapelőzetes. Szerkesztő-műsorvezető: Barta Éva. *Telefonszám: 419-650.*

HAJDÚSÁGI FM 72,4 MHz-en, kábelhálózaton: FM 101,5 MHz-en (6.00–24.00 óráig): 6.00 Vidám ébresztő. magazinműsor. Hírek, útinform, riportok, kulturális ajánló. 8.00 Vidám hírek, főzési tippek, kulturális hírek, magazinműsorok, innen-onnan, játékok. 14.00 Zenei hírek. Ajánlóműsor, játék, nosztalgia- és magyar zenei összeállítás. 17.00 Sportmagazin, lapszemle, vidám hírek. 18.00 Kívánságműsor. 20.00 Lemezújdonságok, interjúk, jogi vagy orvosi tanácsadás. 23.00 Műsorzáró. „Esti zenék"20– kívánságműsor éjszakai baglyoknak. *Telefonszám: 06 (60) 358-533.*

KELETI FŐCSATORNA a 98,9 MHz-en: 9.00 Hétindító áhítat. 9.30 Zenés információs délelőtt. 13.00 Countryfélóra. 13.30 A Deutsche Welle rádió műsora. 14.00 Szeresd a hétfőt. Zenés-játékos délután. *Telefonszám: 372-089.*

MR DEBRECENI STÚDIÓJA a 103,5 MHz-en: 5.55 Műsorismertetés. 6.00 Krónika. 6.15 Lapszemle. 6.25 Útinform. 6.30 Hírmondó. 6.45 Wekler Ferenc az önkormányzatokról. 6.55 Ügyeleti

20.00–22.00 Élő telefonos
24.00–6.00 Éjszaka – éberen (b
szakája). Óránként hírek. 7
410-810, 410-820.

KOSSUTH, *középhullámon:* 4
nika. 4.40 Határok nélkül. 5.4
sorszemle. 8.30 Szonda (ism.
rek. 9.05–10.59 Napközben. 1
11.35 Föld, Föld!... Márai Sá
12.00 Déli krónika. 12.30 Ki
vénykönyv. 12.50 Külpolitik
dég a háznál. 13.20 Korálok
keskönyvből. 13.30 Vallási
kusok mindenkinek. 14.55
a zongorában – A kiskertb
hez! 15.45 Közönségszolgála
16.00 Délutáni krónika. 16.1
ság. 16.20 Forró drót a ren
vészek műhelyében. 17.05 E
nika. 18.30 Ráadás. 19.05 S
szakát, gyerekek! 19.40 Oss
hály, irodalomtörténész. Ju
20.05 A népzene hagyomá
nélkül. 21.05 Legenda – Ké
Késő esti krónika. 22.30 Vis
múzeum. **URH:** 6.55–9.00
magazinok. 15.00 Közvetítés
sérő. 18.30–20.30 Nemz
21.00–22.00 Az Amerika Ha
23.00–23.30 A BBC késő é

PETŐFI: 4.30 Hírek. 4.33 H
Reggeli csúcs. 7.45 Sportreg
8.10 Szívességközvetítő. 8.20
Melódialeltár. 8.50 Apró-cse
Óránként: hírek. 9.15 A hét e
ne-szó – Petrányi Judittal.
12.00 Nótakalendárium. 1
Hogy tetszik lenni? 14.00
sora. 17.15 Mágnes. 18.00 K
só. 19.03 Hangfalfestő. 19.
összes John Coltrane felvéte
zeum. 21.10 Manapság...
Sok hűhó. 23.03 Sporthíra

BARTÓK: 6.00–8.59 Muzsi
um. 10.00 órától minden m

PÓZNER GÁBOR – szobrász

1997. 08. 23. Hajdú-Bihari Napló

KULTÚRA

Burai István grafikája
Pózner Gábor szobra
Mindkét alkotó munkái láthatók az augusztus 19-én nyílt Mű-Terem Galériában (Debrecen, Kossuth u. 3.), ahol számos más, Debrecenben élő képző-, ipar- és fotóművész művei szerepelnek

Fotók: Napló-reprodukció

INNEN-ONNAN

Életveszély műfogsorm

Mattawa (MTI) – Se
sem akarta engedni
férfi, hogy kimentsék
zül egy kanadai szá
Amikor Ontario álla
szében, Mattawában
gyulladt a Trans-Ca
egy segítőkész férf
éves Dorius St. Den
hogy biztonságba m
gyorsan terjedő láng
nagyobb meglepetés
az öregúr ellenszegü
kísérletnek, és a férfi
ökölcsapás elszenv
tudta őt kivonszolni
majd a lángokban ál
St. Denis azonban n
lángok közt hagyni m
beszaladt a hotelba.
azonban bátor megn
lángok közé rohanva

POVOLNI /Powolni, Povolny/ Ferenc egri kőművesmester, Povolni János egri kőművesmesternek a liceum főpallérjának fia. 1801-ben kéri az egri kőműves céhbe való felvételét, 1813-ban bejelenti a céhből való kilépését, illetve a pesti céhbe való átlépését. A következő évben azonban ismét tagja lesz az egri céhnek. 1801-óta a bécsi Szent Anna Akadémia tagja. 1807-ben Egerben a céhnek céhmestere. 1815-ben ér-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Pozder Gyula

nokának kezdeményezésére : dicsőemlékezetű, rettenthetetlen bátorságú és legendás vitézségű

Szent László Királyunkat

ünnepélyes formák között

Vezérlő Eszményünknek

nyilvánították.

A gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusoknak ez a fenkölt gondolata megteremtette az alapját annak a kultusznak is, amelyet a Magyar Király legendás

alakja körül továbbszőni immár minden ludovikásnak szent kötelességévé válik. A választott eszménykép eme kultuszának szokásokban és külsőségekben való megnyilvánulását, ennek a kultusznak állandó irányú fejlődését kívánja a Ludovika Akadémia minden időkre biztosítani akkor, amikor a gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusok részére

Vezérlő Eszményünk Emlékére

Szent László Serleget

alapít, azzal a rendeltetéssel, hogy ez a serleg állandóan emlékeztesse ezeket az akadémikusokat azokra a rendkívüli magyar harcos erényekre és a lelkierőnek arra a fenséges nagyságára, amely a Vitéz Nagy Magyar Királyt a halhatatlanságba és örökkévalóságba emelte!

A serleget alapító Ludovika Akadémia nevében az akadémia parancsnoksága ennek a célkitűzésnek megfelelően, minden időkre való maradandó érvénnyel elrendeli tehát, hogy : minden évben a Nagy Magyar Király névnapja, június hó 27-e a gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusok ünnepnapjának tekintessék, hogy : minden esztendőben a június hó 27-én László napján tartandó ünnepi díszlakomán egy, az akadémiaparancsnokság céljait mindenben megértő és arra minden tekintetben méltó és érdemes akadémikus ünnepi beszédben emlékezzék meg a Nagy Király legendás harcos és lovagi erényeiről, amely alkalommal a serleget valamennyi gyalogsági kiképzésben részesülő bajtársának nevében, választott

Vezérlő Eszményének Emlékére

ürítse, hogy : az ünnepi beszédet tartó akadémikus neve minden évben a serlegre rávésessék, hogy : az évente a június hó 27-i díszlakomán megtartott emlékbeszédek maradandó módon megörökítve gyüjtessenek és hogy : a serleg, az alapító oklevéllel, valamint a megörökített ünnepi beszédekkel együtt a Ludovika Akadémia múzeumában őriztessék.

Minthogy évtizedek multával a serleg minden hozzáférhető felületén meg lesznek örökítve azoknak az érdemes akadémikusoknak a nevei, akik a nagy eszmének meggyőződéses, lelkes és rajongó apostolai voltak ; amikor az ünnepi szónokok nevének bevésésére a serlegen immár elegendő hely nem áll rendelkezésre : újítsa meg a Ludovika Akadémia parancsnoksága ezt az alapítást és a régi serleget az akadémia múzeumának őrizetére bízva, ajánljon fel a gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusok részére egy újabb :

Szent László Serleget.

Adja a Magyarok Istene, hogy a Ludovika Akadémiának azt a becsületes törekvését, amellyel a

Szent László Kultuszt

és a végsőkig menő önfeláldozásra való készségben megnyilvánuló

Gyalogsági Szellemet

a jövő harcaiban oly rettenetes megpróbáltatásoknak alávetett magyar gyalogsági jövendő sikereinek érdekében éleszteni, ápolni és nagyra nevelni óhajtja, a nagy és szent magyar ügy javára teljes siker koronázza!

Kelt Budapesten, egyezerkilencszázhuszonhét évi június hó huszonhetedikén.

A serleget alapító Ludovika Akadémia nevében :

vitéz SIPOS ÁRPÁD
m. kir. tábornok,
a Ludovika Akadémia parancsnoka.

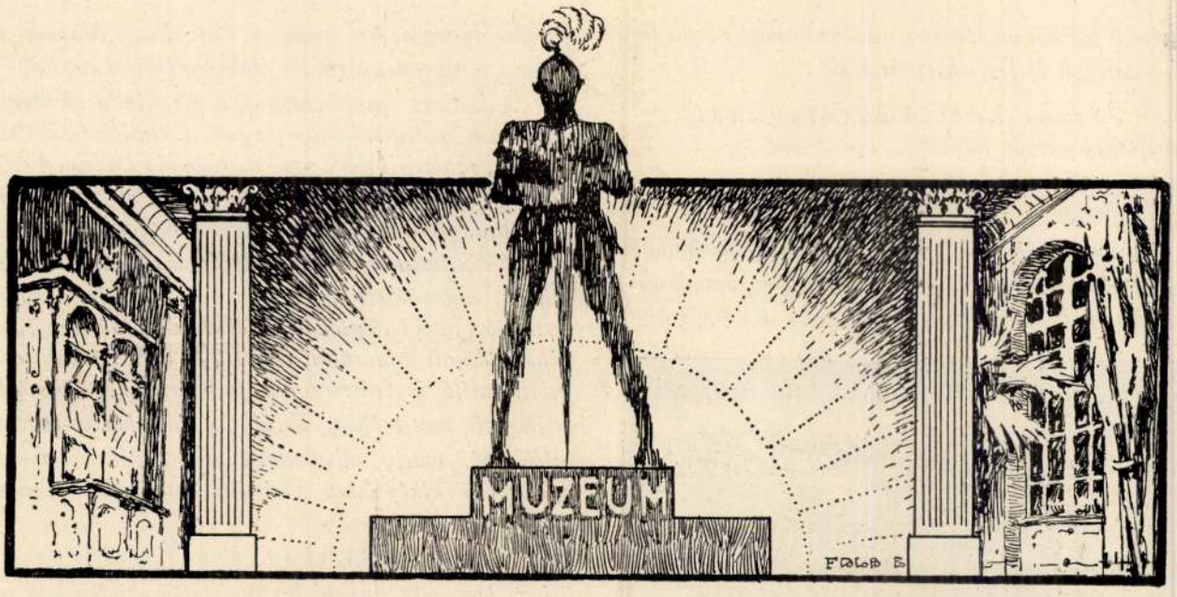

A FEGYVERNEMEK SERLEGEI ÉS EZEK ALAPÍTÓ OKLEVELEI

A múlt és folyó évben nevezetes törekvések valósultak meg a Ludovika Akadémián. A *fegyvernemi szellem* ápolásának és fejlesztésének fontossága mindenkor elsőrangú kérdés volt a honvédség vezetősége számára és annak előbbrevitele érdekében — úgy a hivatalos tényezők, mint egyesek részéről — folytatott tevékenység nem is maradt eredmény nélkül. Hiszen a »honvédhuszár« neve már régen fogalommá vált és mindenkor büszkévé tette és szorosan egybeforrasztotta annak viselőit; a »honvédtüzérek« szintén már régen egymásra találtak Szt. Borbála csodás hagyományának varázsában; a honvédgyalogosok összetartozandóságát pedig épp a világháború fergeteges tüzében végzett héroszi teljesítményük pecsételte meg. Csupán a műszaki és híradó — mint honvédségünk szervezetében új — csapatokra várt a feladat, hogy testvérfegyvernemeik példája után megtalálják azt az utat, mely a közös munka és hivatás országútján az erőket egyesítő és így megkétszerező közös forráshoz vezet.

A Ludovika Akadémia, mint az új magyar honvédség egyetlen »alma mater«-e *nevelői* hivatásához tartozónak vélte, hogy az egészséges fegyvernemi szellem magvát már a fiatal tisztisarjadék lelkében elhintse, hogy abból majd a különböző fegyvernemek munkaterületén minél gazdagabb, erőteljesebb lombozatú fatörzsek nőjenek . . . E végből a különböző fegyvernemeknél kiképzésben részesülő akadémikusok részére *serlegeket* alapított, melyek — mint látható szimbolumok — maguk köré gyüjtik és egybeforrasztják híveiket, hogy az összetartozandóság varázsos érzésétől megerősödve minél eredményesebben küzdhessenek a közös nagy cél érdekében. A serlegek rendeltetéséről és sorsáról egy-egy *alapító oklevél* intézkedik, melyeket művészi miniatűr-festéssel gazdagon díszítve *Pozder Gyula* százados készített.

Hogy az oklevelek szövegéhez mindenki könnyen hozzájuthasson, alábbiakban közöljük ezek másolatát. Sajnos, az oklevelek színezett címlapjait — anyagi eszközök híján — csak egy színben közölhetjük. (v. R. J.)

I.

A Szent László gyalogsági serleg alapító oklevelének szövege:

Magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia,
dicső emlékezetü
SZENT LÁSZLÓ
királynak,

a magyar gyalogság vezérlő eszményének emlékére, a gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusoknak 1927-ben.

ALAPÍTÓ OKLEVÉL.

Átérezve egy olyan lélekemelő energiaforrás szükségét, amely energiaforrás a magyar gyalogság öntudatos fegyvernemi szellemét éleszti és amelyből a magyar gyalogság önmagával szemben való bizalma is táplálkozik, a m. kir. honvéd Ludovika Akadémia gyalogsági kiképzésben részesülő akadémikusai 1926 november 15-én vitéz Szinay Béla ezredesnek, az akadémikus zászlóalj parancs-

Ludovikás Levente
1928. VII. évf. 1. sz.

II.

A lovas kiképzésben részesülő akadémikusok serleg-alapító oklevelének szövege:

A m. kir. honvéd Ludovika Akadémia
néhai barbácsi és vitézvári báró

SIMONYI JÓZSEF

egykori óbester,
a legvitézebb magyar huszár emlékére,
az ősi magyar huszárerények ápolására,
a lovas kiképzésben részesülő akadémikusoknak.
1928.

ALAPÍTÓ OKLEVÉL.

A magyar lovaskatona azzal a büszke öntudattal viseli már évszázadok óta a magyar huszár nevet, amely büszke öntudat a magyar lovas vitézeket szívben és lélekben, gondolatban és akaratban egyaránt, mindenkoron félelmetes sereggé tudta egybeforrasztani.

A magyar huszár dicsőséges katonai multjából táplálkozó eme büszke öntudat olyan örökbecsű erkölcsi értéket képvisel, melyet féltő gonddal kell a jövő számára is megőriznünk. Már pedig csakis a dicsőséges multra való állandó emlékezés lesz képes ezt a büszke öntudatot a jövőre is fenntartani.

A dicsőséges mult hagyományainak ilyen módon való ápolása szüli azonban a lelkek egybeforrásának azt a jegecesedő pontját is, amely a nagy tettek és nagy cselekedetek mozgató erejét is kisugározandja.

A Ludovika Akadémia szükségesnek tartja tehát, hogy a lovas kiképzésben részesülő akadémikusokban a magyar huszárt jellemző hagyományos öntudat büszke érzése már itteni nevelésük ideje alatt megerősödjék és hogy a magyar huszár ősi becsületének, világraszóló virtusának, vitézségének, vakmerő elszántságának, hazafiui és harcos erényeinek követése céljából a lovas kiképzésben részesülő akadémikusok elé valamely vezérlő eszményképet állítson.

Ezt a követendő eszményképet a minden idők legvitézebb magyar huszárjának, néhai barbácsi és vitézvári báró Simonyi Józsefnek, egykori óbesternek, a wagrami, asperni és lipcsei csaták rettegett hősének személyében véljük megtalálni, aki a magyar huszár világraszóló fogalommá vált nevét, ennek a névnek súlyát és tradicióit kardjával írta be a világtörténelembe, akinek legendás alakjából kiáradó elemezhetetlen varázserőnek a hatása a jelenkor fiatal lovasnemzedékében is bizvást életre fogja kelteni azt a szellemet, amely a multak magyar huszárját a világ legelső és legfélelmetesebb katonájává emelte.

A Ludovika Akadémia tehát ennek a világdicsőséget jelentő ősi magyar huszárszellemnek élesztésére, fejlesztésére és ápolására, a lovaskiképzésben részesülő akadémikusok részére egy Simonyi-serleget alapít.

Ennek a célkitűzésnek megfelelően minden évben, az akadémikusok lovasmérkőzésének napján tartandó díszlakomán egy erre érdemes és méltó idősebb akadémikus kegyeletes szavakkal emlékezzék meg Simonyi óbesterről, a magyar huszár hírnevének és becsületének leghatásosabb maghintőjéről,

tegyen a lovaskiképzésben részesülő bajtársainak nevében fogadalmat, hogy az ifjú magyar lovasnemzedék a magyar huszárnak az ősök vére hullásával kivívott dicsőségét és becsületét örökké ragyogó csillagként híven meg fogja őrizni és

ürítse a Simonyi-serleget a magyar huszár hagyományos hazafiui és harcos erényeire, valamint az ősi magyar lovasszellem továbbfejlődésére.

A serleget, amelyre az ünnepi beszédeket tartó akadémikusok nevei rávésendők, az alapító oklevéllel és az ünnepi beszédek gyüjteményével együtt az akadémia múzeuma vegye őrizetébe.

Vajha a Ludovika Akadémia ama törekvését, amelylyel a gondolat magvának elhintése által a magyar huszárnak a dicsőséges magyar multból táplálkozó öntudatát és önbizalmát szítani s a lelkeket egybeölelve, a magyar huszárságot ismét egy félelmetesen hatalmas tömeggé összeforrasztani óhajtja, a nagy magyar ügy javára teljes siker is koronázná.

Kelt Budapesten, ezerkilencszázhuszonnyolc év április havában.

A serleget alapító Ludovika Akadémia
nevében:

vitéz SIPOS ÁRPÁD
m. kir. tábornok,
a Ludovika Akadémia parancsnoka.

III.

Szűz Szent Borbála tüzérségi serleg alapító oklevelének szövege:

Állhatatos hűséggel az önfeláldozásig!
A m. kir. honvéd Ludovika Akadémia
a
SZŰZ SZENT BORBÁLA
legendája körül szőtt hagyományokból élesztett
Magyar Tüzér Szellem Ápolására,
a tüzérségi kiképzésben részesülő akadémikusoknak
1927.

ALAPÍTÓ OKLEVÉL.

A régi hagyományok tiszteletében és ápolásában rejlő, minden szerves intézmény fejlődésének és felvirágzásának legerősebb biztosítékát képező erkölcsi erők jelentőségét és értékét felismerve, a Ludovika Akadémia régmult időkből származó hagyományok ápolására mindenkoron különös gondot fordított.

Minthogy az ilyen hagyományok ápolása hozza létre azt a vérátömlesztési folyamatot is, amely a multak dicső és fenkölt, nagy tettek mozgató erejét képező szellemét a jövő nemzedékek lelkébe ülteti át, a Ludovika Akadémia a

SZŰZ SZENT BORBÁLA
legendája körül szőtt hagyományokból élesztett
Különleges Magyar Tüzér Szellem
Ápolására,

a magyar tüzértiszti sarjadék összetartozandósági érzetének, fegyvernemi öntudatának, nemkülönben a magyar eszmények megvalósítására irányuló törhetetlen akaratának élesztése és fejlesztése céljából, a tüzérségi kiképzésben részesülő akadémikusok számára egy

Borbála Serleget

alapít.

Ennek a célkitűzésnek megfelelően, minden év Borbála napján a tüzérségi kiképzésre kiszemelt fiatal akadémikusoknak a hagyományos tüzérszokások szerint Borbála magyar lovagjaivá való felavatásának napján, egy erre méltó és érdemes idősebb akadémikus ünnepi beszédben emlékezzék meg a multak hagyományaiban mélyen gyökerező ama

Magyar Tüzér Szellemről,

amely a honvéd tüzér névnek már az utolsó szabadságharcunk idején oly nagy becsületet és elismerést vívott ki, a nagy háború során pedig a maga teljes pompájában bontakozott ki,

tegyen bajtársai nevében fogadalmat, hogy az ifjú honvéd tüzér nemzedék a magyar tüzérnek az ősök vére hullásával kivívott dicsőségét és becsületét

Az Önfeláldozásig Menő Állhatatos Hűséggel szeplőtlenül meg fogja őrizni és

ürítse a Borbála Serleget a magyar honvéd tüzér

Hagyományos Harcos Katonai és Hazafiui Erényeire,

s a multak hagyományaiból táplált

Magyar Honvéd Tüzér Szellem

további fejlődésére.

A serleget, amelyre az ünnepi beszédeket tartó akadémikusok nevei rávésendők, az alapító oklevéllel és az elmondott ünnepi beszédek gyüjteményével együtt az akadémia múzeuma veszi őrizetébe.

A honvédség szabadabb fejlődésének fejlődésével számolva, egy új magyar tüzérségi akadémia felállítása esetén, a Ludovika Akadémia a Borbála Serleget, az alapító oklevéllel és az ünnepi beszédek gyüjteményével együtt, az új testvérakadémiának ajánlja fel, hogy az a szellem, amely a Ludovika Akadémiának a multban annyi dicsőséget és becsületet szerzett, az új testvér-akadémiában is gyökeret verhessen és annak is éltető erejévé válhassék.

Adja a Magyarok Istene, hogy a Ludovika Akadémia ama becsületes szereplését, amellyel a honvéd tüzérség hazafias szellemét régi büszke országhatárainkvisszaszerzésében való sikeres közreműködés érdekében ápolni és fejleszteni kívánja, teljes siker koronázza!

Kelt Budapesten, egyezerkilencszázhuszonhét évi december hó Borbála napján.

A serleget alapító Ludovika Akadémia nevében:

vitéz SIPOS ÁRPÁD
m. kir. tábornok,
a Ludovika Akadémia parancsnoka.

IV.

A műszaki kiképzésben részesülő akadémikusok serlegalapító oklevelének szövege:

A m. kir. honvéd Ludovika Akadémia
Fenköltlelkületű alapítójának, néhai

MÁRIA LUDOVIKA
KIRÁLYNÉNAK

emlékére,

a műszaki kiképzésben részesülő akadémikusoknak
1927.

ALAPÍTÓ OKLEVÉL.

Tudatában annak, hogy a magyar nemzetnek azt a régi jogos kívánságát, hogy a magyar csapatok magyar tisztjei magyar katonai akadémián nyerjék szakszerű kiképzésüket, csakis az élni akaró erős magyar nemzeti szellem, és ez is csak szívós és kitartó küzdelem árán tudta megvalósítani,

FENKÖLTLELKÜLETŰ NÉHAI FELSÉGES ALAPÍTÓNKNAK,

MÁRIA LUDOVIKA KIRÁLYNÉNKNAK

nevét viselő akadémiánkat is mindenkoron a tősgyökeres, a megalkuvást nem ismerő magyar nemzeti érzés jellemezte és a magyar törekvések megvalósítására irányuló törhetetlen magyar akarat hatotta át.

Ez a magyar nemzeti érzés, a nemzet hangos és néma tragédiája iránt mindenkoron tanusított megértés már kezdettől fogva olyan szellemet termelt ki a Ludovika Akadémián, amely a nemzet ezeréves történetében mélyen elágazóan gyökerezve, mindenkoron a magyar mult tevényéből nyerte táplálékát.

Ez a szellem, mely a régi honvédség tisztikarának legerősebb fluiduma volt, a magyar katonai közéletben akadémiánkat alapító fenköltlelkületű néhai Királynénk után a

Ludovikás Szellem

elnevezést nyerte.

Ezt, a multban oly hatalmas erejű, építő, alkotó és konzerváló szellemet a maga ősi erejében kívánja minden ludovikás a jelenben is a nemzeti megújhodás szolgálatába állítani.

Ebben a szellemben rejlő ősi erő által segítve és támogatva dolgozzunk tehát azon, hogy az oly tragikus viszonyok közepette visszanyert magyar állami szuverénitásunk és önállóságunk leghatásosabb támaszát és biztositékát képező honvédségünket a tökeletesség legmagasabb fokára emelhessük.

Amilyen csodát művelt ez a

Ludovikás Szellem

a multban akkor, amikor a régi honvédséget a féltékenység, az elfogultság, a bizalmatlanság és a rosszakarat fojtogató atmoszférájából a magasabb régiók tisztultabb légkörébe ragadta ki, ugyanezt a csodát kell ennek a

Ludovikás Szellemnek

művelnie a jelenben és a jövőben is az új honvédség teljes kiépítése és teljes mértékű megerősítése érdekében.

Az új honvédség tisztikarának a zömét egy-két lusztrum multán a fiatal tisztikar ama gárdája fogja alkotni, amely a nemzet multjában gyökerező

Ludovikás Szellemben,

a magyarság ősi törekvéseinek teljes megértésében nevelkedett fel.

Ez az egységes, mindent átfogó egyetemes

Ludovikás Szellem,

amelyet a multból a jövő számára még a nagy nemzeti összeomlás dacára is sikerült átmentenünk, néhány év multán az új magyar honvédség közkincsévé is fog válni.

Ebből az egységes és egyetemes

Ludovikás Szellemből

kell tehát az egyes fegyvernemek hagyományaihoz alkalmazkodó, azok sajátosságaival számoló

Különleges Fegyvernemi Szellemnek

kialakulnia, amely különleges fegyvernemi szellem azonban sohasem jöhet a sokszorosan kipróbált és mindannyiszor bevált

Ludovikás Szellemmel

ellentétbe avagy összeütközésbe.

Üttörő munka várakozik e téren a műszaki kiképzésben részesülő akadémikusokra, akiknek feladata leend a

MAGYAR MŰSZAKI CSAPATOK SAJÁTOS ÉS KÜLÖNLEGES SZELLEMÉT

ennek a Ludovikás Szellemnek a nyomán nagyra nevelni.

A honvéd műszaki csapatoknak ez a már éledő, sajátos, ízig-vérig magyar szelleme, miként a honvédség más fegyvernemeinek szelleme, akadémiánkat alapító

NÉHAI FELSÉGES KIRÁLYNÉNK MÁRIA LUDOVIKA

emléke körül szőtt kegyeletünkkel elválaszthatatlanul van egybeforrva.

E szellem kultuszának szokásokban és külsőségekben való megnyilvánulását, valamint ennek a kultusznak bizonyos állandó irányú fejlődését kívánja a Ludovika Akadémia biztosítani akkor, amikor akadémiánkat alapító

FELSÉGES MÁRIA LUDOVIKA

néhai Királynénk emlékére, a műszaki kiképzésben részesülő akadémikusok részére egy

LUDOVIKA SERLEGET

alapít és eme célkitűzésnek megfelelően minden időkre maradandó érvényre elrendeli, hogy :

az utász és árkász kiképzésben részesülő akadémikusok minden esztendei kormányosi versenye és vizsgája alkalmával tartandó ünnepi díszlakomán egy az akadémia-parancsnokság nemes céljait mindenben megértő, erre minden tekintetben méltó és érdemes akadémikus kegyeletes szavakkal emlékezzék meg akadémiánkat alapító néhai Királynénk emlékéről ; emlékezzék meg arról a tősgyökeres magyar nemzeti szellemről, amely ezt az akadémiát alapítása óta mindenkoron áthatotta, és amelyik szellemből a nagy magyar ügy érdekében a honvéd műszaki csapatok sajátos szellemének is táplálkoznia kell ; elrendeli, hogy :

eme emlékbeszéd elhangzása után az ünnepi szónok a serleget, bajtársainak nevében is, akadémiánkat alapító Királynénk emlékére és a honvéd műszaki csapatok sajátos szellemének a magyar mult és a magyar jövő megkövetelte irányban való fejlődésére ürítse ; hogy :

az ünnepi beszédet tartó akadémikus neve minden esztendőben az emlékserlegre rávésessék ; hogy :

a díszlakomán tartott ünnepi beszéd maradandó módon megörökítessék, és hogy :

az emlékserleg jelen alapító oklevéllel, valamint a megörökített ünnepi beszédekkel együtt a Ludovika Akadémia múzeumában őriztessék.

A serleget más alkalmakkor csakis az akadémia-parancsnokság engedélyével szabad használatba venni.

Minthogy évtizedek multával a serleg minden hozzáférhető felületén megörökítve lesznek azoknak az érdemes akadémikusoknak a nevei, akik a nagy eszmének meggyőződéses, lelkes és rajongó apostolai voltak, amikor az ünnepi szónokok neveinek bevésésére a serlegen immár elegendő hely nem áll rendelkezésre: újítsa meg a Ludovika Akadémia parancsnoksága ezt az alapítást és a régi serleget az akadémia múzeumának őrizetére bízva, ajánljon fel a műszaki kiképzésben részesülő akadémikusok részére egy újabb

LUDOVIKA SERLEGET.

Amennyiben a honvédség szabadabb fejlődése szükségessé tenné, hogy egy új honvéd műszaki akadémia állíttassék fel, a Ludovika Serleg az alapító oklevéllel és a megtartott ünnepi beszédek gyüjteményével együtt az új akadémia tulajdonába megy át azzal a rendelkezéssel, hogy jelképes maghintője legyen az új akadémia ugyanazon szellemének, amely szellem a Ludovika Akadémiát is mindenkoron oly naggyá tette.

Adja a Magyarok Istene, hogy a Ludovika Akadémiának azt a becsületes törekvését, amellyel a

LUDOVIKÁS SZELLEMET

a honvéd műszaki csapatok érdekeinek szolgálatába igyekezik állítani, a nagy és szent magyar ügy javára teljes siker koronázza !

Kelt Budapesten, ezerkilencszázhuszonhét évi augusztus hó hatodikán.

A serleget alapító Ludovika Akadémia nevében :

vitéz SIPOS ÁRPÁD

m. kir. tábornok,

a Ludovika Akadémia parancsnoka.

V.

A híradó kiképzésben részesülő akadémikusok serleg-alapító oklevelének szövege :

A m. kir. honvédelmi minisztérium

VI. csoport főnöke

a híradó kiképzésben részesülő

akadémikusoknak

1927.

ALAPÍTÓ OKLEVÉL.

Átérezve annak szükségességét, hogy a híradó csapat szellemét nagyra kell nevelni, rumhwerthi Rapaics Dezső őrnagynak, a Ludovika Akadémia híradó csoport vezetőjének kezdeményezésére, a honvédelmi minisztérium VI. csoport főnöke egy híradó serleget alapít azzal a rendeltetéssel, hogy

minden évben a híradó verseny napján, amely nap a híradó kiképzésben részesülő akadémikusok ünnepnapjának tekintessék, a verseny után tartandó díszlakomán egy minden tekintetben méltó és érdemes híradó kiképzésben részesülő akadémikus ünnepi beszédben emlékezzék meg a híradó csapatnak, mint a hadsereg idegrendszerének és a vezetés támaszának hivatásáról és kötelességeiről s ürítse a serleget valamennyi, híradó kiképzésben részesülő akadémikus bajtársainak nevében, a kötelességét minden tekintetben önfeláldozóan teljesítő magyar híradó csapat szellemének továbbfejlődésére, hogy

az ünnepi beszédet tartó akadémikusok nevei minden évben a serlegre rávésessenek s az elhangzott beszédek maradandó módon megörökítve gyüjtessenek, hogy a serleg az alapító oklevéllel, valamint a megörökített ünnepi beszédekkel együtt a Ludovika Akadémia múzeumában őriztessék.

Kelt Budapesten, egyezerkilencszázhuszonhét évi június hó tizenötödik napján.

RÖDER VILMOS altb.

a serleget alapító honvédelmi minisztérium VI. csoport főnöke.

Serleg- és okmánytartó asztal a Ludovika Akadémia muzeumában

Schäffer A. felvétele

VILÁGOK SZERELME

Irta: Évva Ernő akadémikus

Száguldva kóboroltam a világűrben, az élet célját keresve...

Bejártam a naprendszer bolygóit. Voltam titokzatos planéták fölött, ahol nem lehetett kikötni, mert forrongó lávaköpenyük tüzes ingoványa nem tűrte még meg hátán az élet lábnyomát. Voltam másutt, ahol sűrű ködök gőzéből már lecsapódott a szilárduló kéreg fiatal szikláival harcoló végtelen tenger. És jártam bolygón, ahol most születik a nagyszerű küzdelem s a szikrázó ősszirtek kopár hátán — egysejtű növények mohó ezrei küzködnek titáni belső harcban az arasznyi létért és ostromolják, törik, rágják a vaskemény követ, hogy utódaiknak egy porszemnyi puhább, porhanyóbb fészekágyat marjanak ki a fukar természettől. — Aztán mentem tovább és láttam égigérő, buja páfrányerdők orgiájában tobzódó világok rejtelmét, amelyek földberengő tusákban csatázó, szerelmeskedő sárkány-saurusaikkal most élik ragyogó, káprázatos ifjúságuk évezredeit. Ismét másikon meg *embert* találtam — a kivénhedett természet aggkorát élő embert, aki hűlni kezdő világa halódó lüktetésébe pazar technikája minden kétségbeesett erőlködésével akart friss vér-szikrát csiholni. Borzadva láttam a jéggé fagyott szív hideg kövén az elme halálvívódását a megmásíthatatlan véggel, — siettem, szálltam tovább s megnéztem az öreg holdakat, melyeken kihalt az élet és furcsa, sápadt ragyogással trónol a kialudt hegyek hallgatag fensíkján a tétlen halál...

Különböző korú világok mai életét felkeresve, bejártam a térben az időt: közelről láttam a Földnek kis földi távlatok szemszöge elől köddel eltakart multját és jövőjét, — az Élet életét a vajúdástól a halálig. S most újra zúgtam, hangtalan, szédítő suhanással a Semmiben és újra éreztem az Úr szörnyű magányának borzongó határozatlanságát, hol nincs mihez mérni a »mikor« és »hol« fogalmát s az örök éjszakából csak távoli csillagképek sápadt fénye reszket be nagy titkok láthatatlan birodalmában társtalan futásra merészkedett külön kis világom üvegszemének ablakán. Tudtam, hogy vakon rohanok és mégis éreztem, hogy állok a nagy távlatok összemérhetetlenségében s akkor belopódzott hozzám az időtlen pillanat, amelyben

világítani kezd a sötétség és hangja lesz a csendnek. Mohón ittam vak szememmel a Nagy Jelenetet és hallgattam a túlvilági muzsikát: az Úr Dalát...

Egy alkotó fej dirigált. Jogarának ütemére életre kelt a néma csend reszkető sötétje és libbenő ballet ringott elő a végtelenből. Jött-jött a csodajelenés... Ködtestű szférák mesebeli táncán diadalmasan lüktetett végig az alakot öltött világrend, amelyet csak életre kell hívni, hogy kivárhatatlan idők végtelenjéig járja örökre megszabott futását. A nagy mindenség összhangja volt ez, amelybe győzelmes ujjongással olvadt bele az emberenfelüli világ tisztult zengésű orgonájának minden titkokat dübörögve hordozó zenéje. Most magasra csapott fel a dal viharja és reszkető vágy szikrája lobbant keresztül a táncon... Az ütem a régi volt, nehéz, fojtó és fensőbbséges — de a zene mámorosan lendült magasabb regiszterekbe és sikongó sodrása ragadta magával a táncot, amely megadó, puha sóvárgással lágyult bele valami forró odaadásba. A karmester keze megállt. Letette pálcáját és összefont karokkal, diadalmasan nézte művét: az életvágy felviharzó árját, — nézte a kart, amely az ő örökre megadott ütemében diadalmasan, szabadon járta tovább a maga orchesterére a maga táncát. A táncot, amelyből vérzőn lüktetett a vágy: születni, élni és meghalni...! — És megértettem az Életet... az Úr nagyszerű dalát — a *világok szerelmét.*

Világegyetem — a hideg messzeség csillagos palástjába burkolózó örök titok — te sem vagy hát vak gépezet, lelketlen tömegek örök robotban őrlődő malma, — hanem *élsz!*... Élsz — vágyakkal, céllal terhes életet — s hogy hamarább elégj izzó sóvárgásod végtelen pályák ki sem fejezhető idejének lassú senyvedésére kárhoztatott tüzében, — létrehozod planétáidon is az életet, amely mar, őröl, harcol és tusakszik s feljődése végső fokán megszüli az Embert, aki aztán perbe száll képzelt rendeltetésével, belenyúl a természet nagy titkaiba, telhetetlen becsvággyal ront előre s a végletekig felfokozza életiramát. Te magadra uszítod a vakmerő embert, aki mohón feléli a maga kis világát s ezzel gyorsítja a nagy világok életének anyagcseréjét. Mert ki tudja, hol tömörülnek össze kozmikus csillagködökké a földi élet ezernyi szerves bomlásának túlhajtott lihegéséből az űrbe kilehelt, kiszóródó könnyű hidrogénatomok, amiket — ha élet nem volna — vegyi lekötöttségük bilincseiből talán csak évezredek mulva tudna kiváltani a lassú mállás?

Vagy, ha minden ezredik naprendszer életében egyetlen bolygón akad csak egy észlény is, aki valaha talál a maga tudásában biztos pontot, ahonnan elmés technikájának világokat mozdító csigasorával — mint Archimedes igérte — csak egyetlen kis holdnak vagy napbolygónak pályáján is jottányi zavart tud előidézni: már megszületett a katasztrófa magva, amely a newtoni világtények bonyolult szövetébe felszívódva, hatványozódó méreteiben megbontja a nagy rendszerek futásának bölcs rendbe kiszabott útját s rohanó napok pályáin időelőtti ütközések oka lehet; — íme, elérte célját a világeszme! Mert lángoló óriások, — örökútra induló keresztsíneken rohanó, vággyal telt világok ha találkoznak, — ölelkezésükből rettentő, halálos fogantatás lesz; mindent felbontó pokoli hőségben csattanva össze: a felgomolygó forró ködből lassan, évezredes mozdulatok titáni vajudásával új világok, új élet szikrája születik aztán...

Most már csak szegényes töredékekben tudom visszaadni, széttagoltan összerakosgatni a tudatom fölé tolúló gazdag élményt... — De akkor, — a meglátás szent pillanatának ihletésében egyszerre viharzott át agyamon mindennek megértése — a mérhetetlen magasságok gondolatának ezernyi új, nagy, emberintúli fogalma — kábítóan sűrű tömkelegben és mégis kristálytisztán és világosan. Mint egy ezerlapúra köszörült szikrázó gyémánt, amelynek nem külön-külön nézem színtörő síkjait, mert vakító sugárözönének teljességében egyszerre látva, — fel tudom fogni az egésznek nagyszerűségét s így együtt értem meg benne igazán a részek csodálatos összjátékát. És — vonzott tovább a nagyságok szédülete — felvillant bennem a kérdés: hol kezdődik hát az egész élet, s ha a fiatal bolygók most vajudó plasmája már csak másodlagos fejlemény, — hol, hol találom meg mindennek az elejét, ami előtt már nincsen több ok: hogy honnan, miből, mikor született a világegyetem? — Szűknek éreztem naprendszer-hazám korlátait... Fel, fel, csak tovább, más napok ismeretlen rendszerébe, hogy onnan magasabbról még mélyebben lássak bele a titkokba, — még nagyobb térben, még nagyobb idők ködét vetítsem össze a jelenbe tiszta képpé s megtudjam, amit még elme nem tudott felérni!

Megkerestem a Siriust és rákapcsoltam a gravitációt. Éreztem, ahogy lassan oldalt lendül a gépem, a csillagzat felé, azután mély, álomtalan álomba merültem. — Mikor kábán, zúgó aggyal fölriadtam, úgy éreztem, mintha robogó évezredeket aludtam volna át. A színkép-sebességmérő egy tized oktávot mutatott. A közeledő Sirius D-vonala a nyugvóspektrum zöldje alá tolódott: másodpercenként 30.000 kilométerrel jutottam közelebb az új nap csodáihoz. Ennek a szédítő sebességnek az eléréséhez legalább tizenhárom földi óra tartama kellett, — ennyi ideje alhattam tehát. Közeledtem a naprendszer határához. Talán még egy félóra az egyre gyorsuló sebesség lendületében — és — kijutok belőle. Agyamban enyhült a nyomasztó fájdalom, kellemes zsibbadásba csendesült, — aztán egyszerre mintha ezt is kettévágták volna, tiszta csend lett és éreztem, hogy most világosságot tudok deríteni mindenre, amivel szembenézek; — éreztem, hogy felvettem újra a tiszta meglátások fonalát s önmagamból kihelyeződve az éterbe, — emberentúli gondolatok szivárványtengerén át tudok látni...

Arasznyi emberélet korlátaiba szorítva, nyolc évezred örökségéből belénk rögződött az ágaskodó féreg-logika, hogy mindennek, ami van: *kezdődni* kellett, — ami él, az született is és alkotó kéz kellett hozzá... mert hiszen semmiből nem lehet semmi...! Jó — így van ez talán földi viszonylatokban, — ahol a perpetuum mobile gondolata méltán hordozza magán a megoldhatatlan badarság bélyegét. De itt a külső régiókban, ahol a világok élete csupa örökmozgás — itt keressem ezzel a gyermeteg, apró mértékkel egy végtelen nagy út határköveit? Hiszen, hogy Homeros mély fenségét megértsem, ahhoz is előbb meg kell tanulnom klasszikus nyelvét... el kell dobnom magamtól a szűk emberi látás sárbarántó nyűgének hályogát, hogy

Pozsonyi vár

Korompay György dr:

A pozsonyi vár sorsa.

Építészet 1943.

42 – 44. l.

képekkel

Rothermere-utca 12. III. 2.

II 11

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

Collisban vagy Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet köznap	Magyar Nemzet vasárnap	Film, Színház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
		15	15	10	3	5			

Kelt Pelmonostor

Weitstein Pétes

aláírás.

II. Tábla.

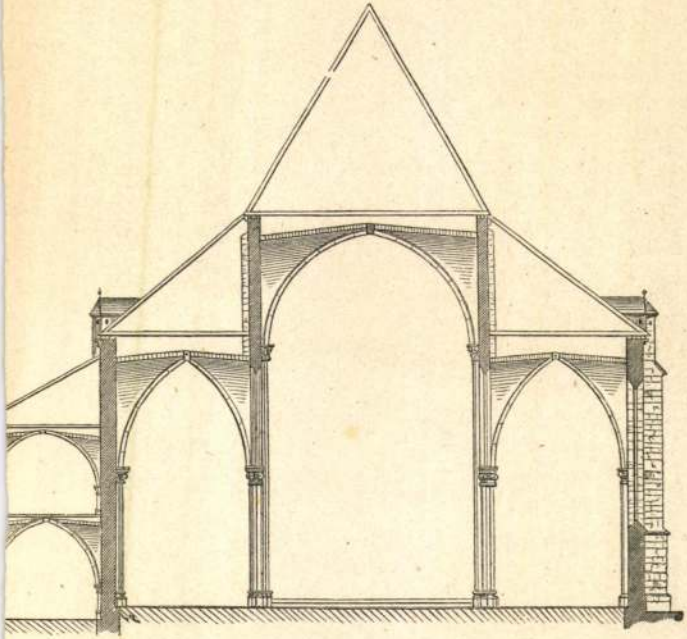

4.

Porsony II

G.) felírás egy [hörge] diszkutról.

H) Primás palotája. fold s. morzanin, I és II ez.
alapraj-ok fig masolatban 4 db. 1:200

5) Komlokrat vázlat fig masolat ~~1:100~~

Kapuk I
1) Kapu a milijutrában $3\frac{1}{2}$ cm = 1 m $3^{III} = 1^{1,2}$
2) Kapucsarnok 26 m = 2 m és részletei.
3) 1 Kapu 1595 ból. 38 mm = 1 m
4) oszlopok a [vázon] muzeumban. 2 cm 1 dm²

Prázs más.

Pozsony

Primási nyári palota

Lásd

Weyde Gyula:
Die Primatialsommerresidenz in Preßburg

AZ ERNST-MÚZEUM KIÁLLÍTÁSAI

LXXV.

Pozsony

Faust, Ovidius:

Bratislava.

Bratislava, 1930.

II. Tábla.

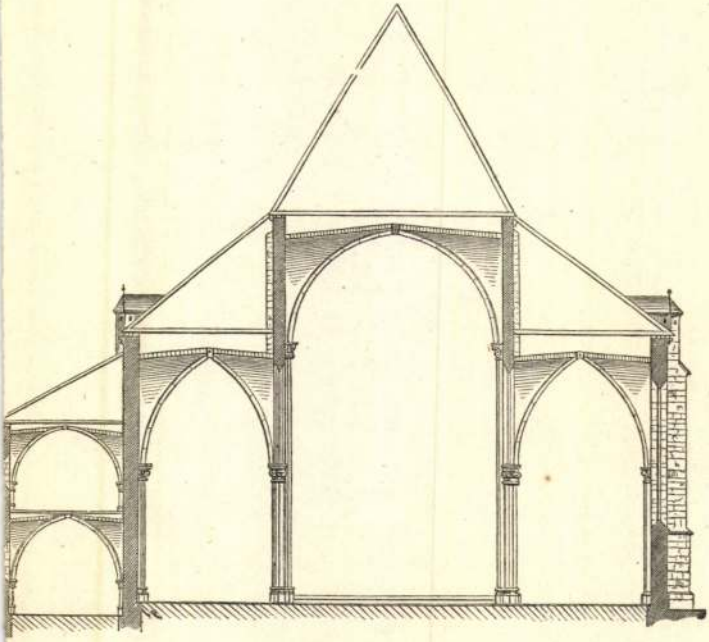

4.

Pozsony II. C ferencziek temploma

8.) Kétegrajzok, tanulmányok és felmérések.

36 db. külön féle

9.) Harangállvány fénymásolat 1:20. 2 földr.

3 leírás.

10) a Lorettom kapolna átalakítás ára mathuró

javaslat. — A Szt. Ános kápolna ajtaja

alaprajz 1:50. 2) nézet 1:20.

2 távlati kép. — összesen 4 db

D.

15. Hidász mestár átalakítás pálya tevé. Lux Kalmán 1903.

3 alaprajz (földsz. I és II em.)

16. hasznethet. — fénymásolatok.

E.) Pozsony vár. — 1) alaprajzok pincze és földsz. $2\frac{1}{2}$ III = 1° Pincze és földsz. —

2) helyszínrajz részletek. lépték gyanás

F.) városház. Könyöki 1) alaprajz és I em. 1879. 1 II – 1 III = 1 bécsöl

2) nyitott folyosó 2 cm = 1 m és részletek

3) vas részletek sekrényekről $\frac{1}{2}$ nagyság leírás.

4) fennegezet mathetben és 4 a) nézete 8 cm = 1 m

5) a tanácsterem 1 sekrénye ~~1:10~~ 8 cm = 1 m

6) Erkély és padlás ablakok 3 cm = 1 m

7) alaprajzok 1904 ből Ofenbeck 1:200 (fn, I em, II em) fénymásolatok 1:

11) 2 methet 1904. — városházi appogyiház. —

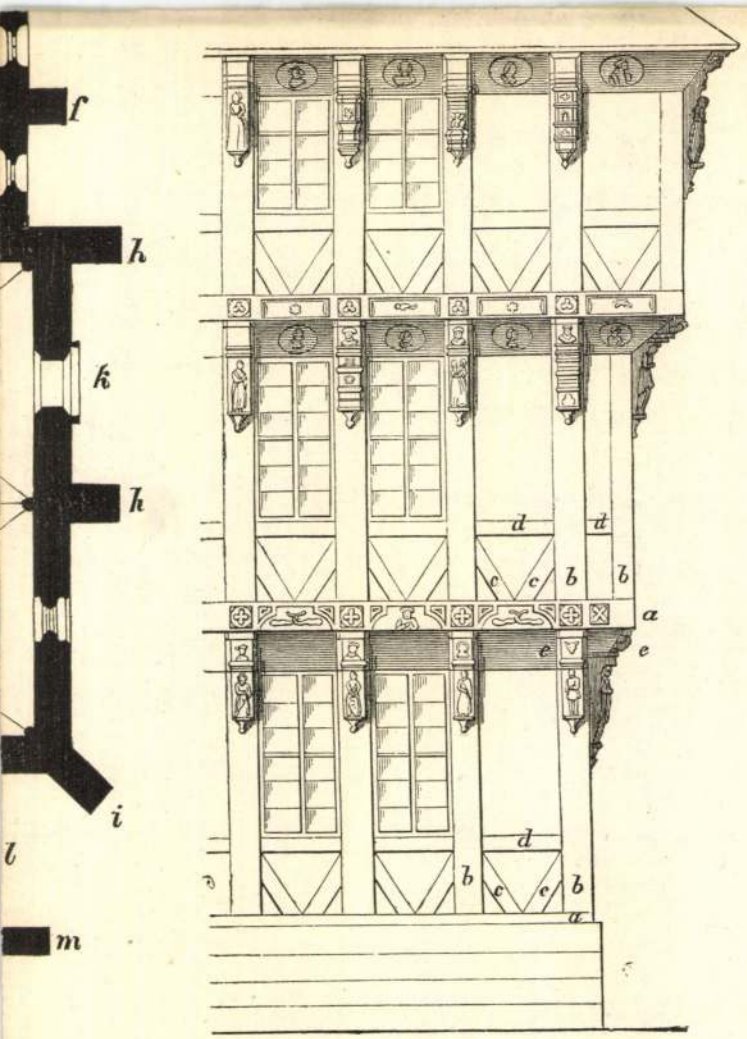

24.

Parsony II. A Clarissák temploma

1) alapraj Könyökitől és metszet 7 mm = 1 m
részletek 1:25.

2) részletek mérettel nélkül 1 lapon a torony ról —

3) Schulz ferencz a torony helyreállítási terve 1862 ből. $2\frac{1}{2}$ π = 1°

4) — " — torony alapraj rok — 1862

5) Gyalus l. terve 1898. 15 mm = 1 m ugyanaz. torony nézet

6) " " 1899 - végleges 15 mm 1 m -

15 db felmérés és tanulmány rajz Gyalus l.

7. Vestigium Posonii, régi helyszínrajz másolva 1879.
Burgstaller -

8. az Óváros újabb helyszínrajza. fejmásolat 2 példány -

9. a toldalékok bontásának terve Gyalus 1:100 - Másolat

B) Katalin kápolna a mihály ünnában - Könyöki

1) alapraj és részletek. 1879 8 mm = 1 m ekkor leírás ok.

C) ferencz rendi ek temploma.

1) alapraj 7 mm = 1 m és 2 metszet (szentely) záró körek

2) Egyéb részletek 7 cm = 1 m

3.) bejáró. 6 cm = 1 m részletekkel -

4.) ferencziek torya (Wiener Bauhütte). 1862.

5) II ch lap alapraj és az alja - 3" = 1°. "

6) ugyanaznak 2 másolata másoli vászonra. l. Schulek

7) " metszetrajza vászonra. 1895

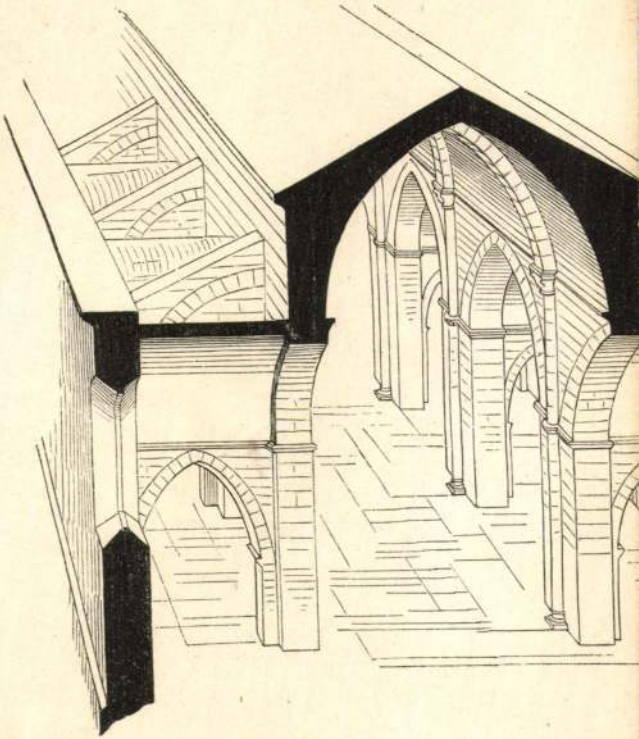

1.

Porsony. I Koronázó templom.

1) Alaprajz és hosszmetnet $6_3^{mm} = 10^m$ Könyöki.

2) tár lati kép torony vegződés nélkül. „ sepi arajz.

3) Keresztmetszetek $6_3^{mm} = 10^m$ - Könyöki $3 \cdot 15^{mm} = 1^m$ (3 metnet,

torony alaprajz) ás csigalépcsi alja $1^{mm} = 1^m$

4) az ezzel bejáró csarnokának helyszélli társ terve. Hayback

felvételi alaprajz 1:33 1891

5) Helyszélli társ alaprajz 1:25. „

6) Helyszélli tár keresztmetnet 1:25 „

7) ugyanaz a bejáró homlok nézete rel. 1:25 „

8.) Külső homlokzat. 1:25. „

9.) alternatív terv 1892 ből elő csarnok 1:33 alaprajz Hayback 1892

10. „ „ helyszélli társ alaprajz. 1:33. „ „

11 „ „ homlokzat. 1:33 Hayback „

12 és 13. Kétmetnet 1:33. Hayback

14. a dom köröszletei - Könyöki 1878. 13 db. Könyöki tól. 14 — 26 ig

azon kívül 2 üvegalatt - (27 (28). többszöre 1:10.

29. Sirkövek 7 lap + 1 üvegalatt 1878 - 1881 - (29 - 37)

38 hentsegház és czimerek 2 lap + 1 dúc tüves lapok, 39, 40 (3 lap).

41. üvegalatt bronze keresztkút. 1:10 „

42. Kovácsolt vasrács 1:10/43. hentsegház gyűrűmérés nélkül.

44. egy lakat term. nagyszerű. [illegible]

Pózna Erzsébet, építész (1940-1983). 2.) Folytatás.
Finta József: Pózna Erzsébet.

1. A Hotel Voronyezs főbejáratának előtetője, Brno

1

Magyar Építőművészet, 1988., 4-5., 80-old.

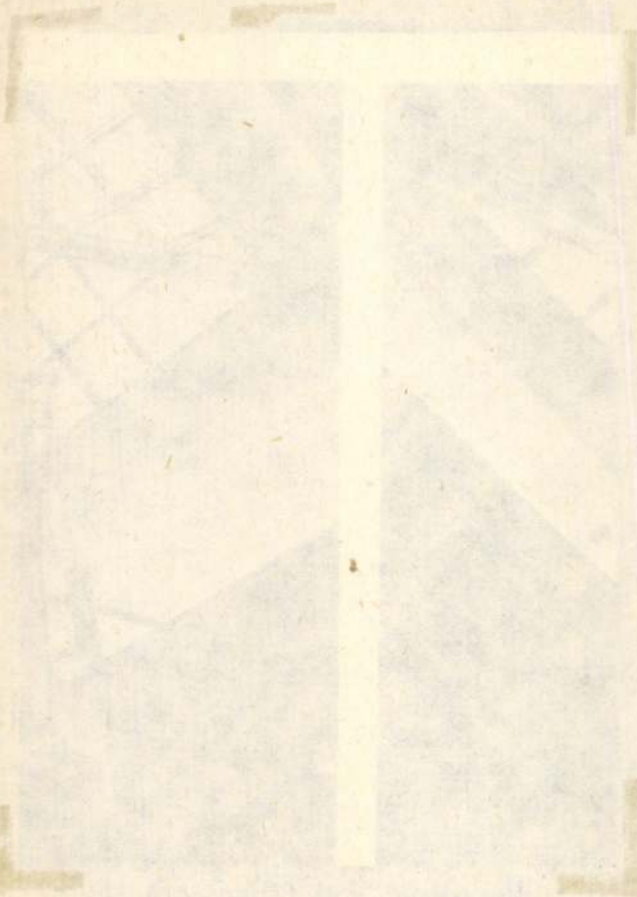

Pózna Erzsébet, építész (1940–1983). 3.) Folytatás.
Pinta József: Pózna Erzsébet, építész

2. Orvoslakások Veresegyházán

Magyar Építőművészet, 1988., 4–5., 80-old.

Pózna Erzsébet, építész (1940–1983).
Finta József: Pózna Erzsébet, építész.

4.) Folytatás (vége),

3. Az Üdülőhelyi Club aulájának teteje Balatonalmádi

3

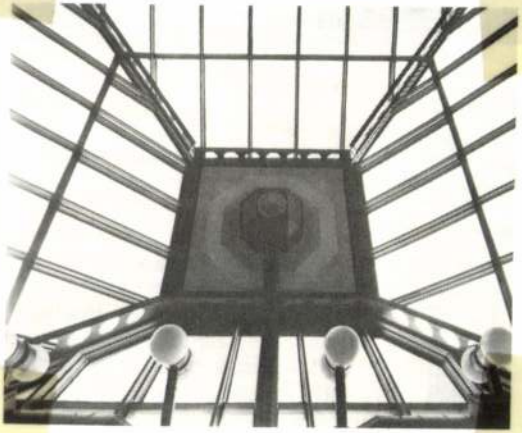

Magyar Építőművészet, 1988., 4–5., 80-old.

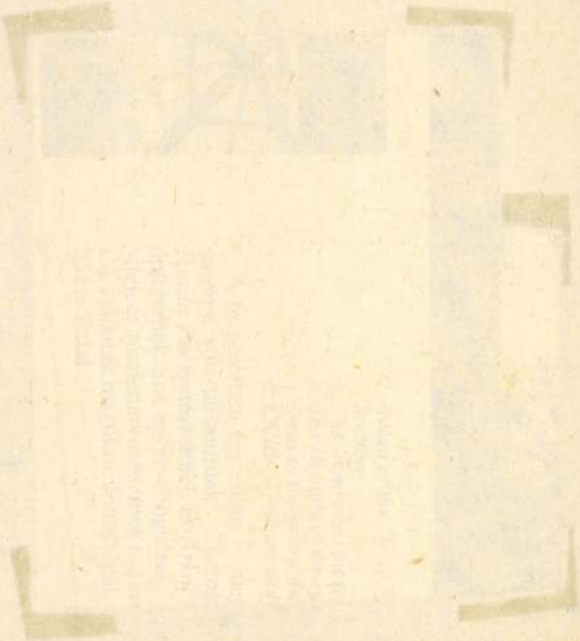

Pózna Erzsébet, építész (1940-1983) 1.) Folytatás,
Finta József: Pózna Erzsébet építész.

PÓZNA ERZSÉBET
építész
(1940-1983)

Magyar Építőművészet,
1988., 4-5., 80-old.

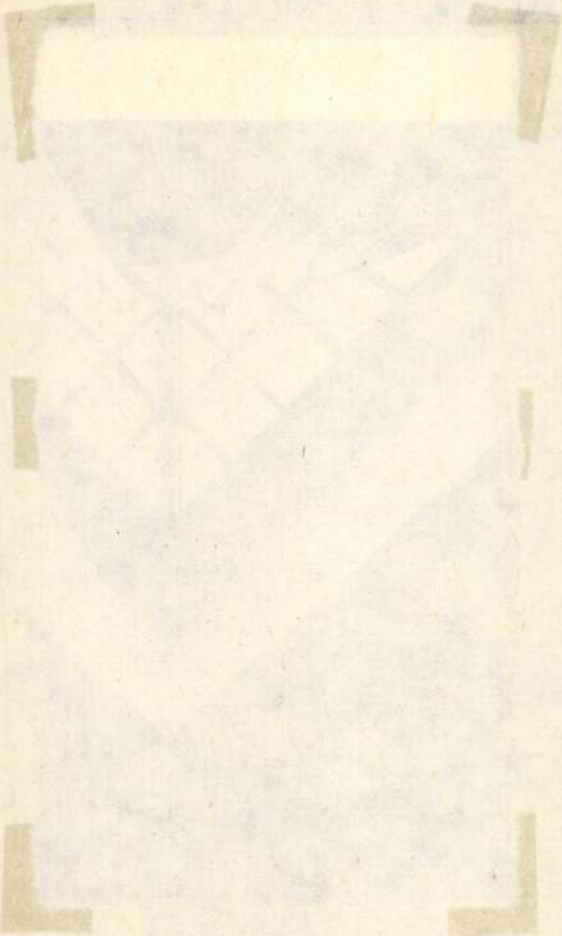

Napló Veszprém

Pozderka István
1021

Pozderka István: Fák

1973 SEP 21

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-128

ándi Lenin Tsz határában.
Foto: Péterfay Endre)

MZ

Sok fiatal csak kellemes és hasznos kirándulásnak tekinti a három évet: valamiféle haladéknak, a szülői viták, a rossz lakáskörülmények átmeneti megoldásának. Nem egy fiatal pedig az önállóság vágya miatt írta alá a jelentkezési lapot. Kiutazásuk után elsősorban a függetlenséget élvezik, örömöt találnak egyszemélyes háztartásukban. A legtöbben azonban mégis a jövőt alapozó anyagi gyarapodásuk érdekében vállaltak munkát az NDK-ban.

igyén

Pozdech József

Vas. Ujs. 1867. 44 l.

— *(Egy pesti iparos Bécsben.)* A harangok uj és czélszerü felszerelési módját feltalált pesti nagyszerkovács, *Pozdech József*, közelebb dicsérő elismerésben részesült Bécsben. A Sz.-István templom egyik tornyának két harangja ugyanis (az egyik 100, a másik 50 mázsás,) romlott állapotba jutván, ezek teljesen uj fölszerelése nevezett pesti iparosra bizatott. A bécsi székesegyház előljársága most egy nyilvánosan közhirré tett bizonyitványban kijelenti, hogy Pozdech József saját találmányu felszerelési rendszere szerint a rábizott munkát a legjobb sikerrel s az illetők teljes megelégedésére végezte be.

S Zidy-Meskó pal

536

Pozdech József

** (*A hires hat harangot,*) melyeket Pozdech József helybeli iparos készite, e napokban szállitják Nancyba. Méltó megnézni e gyártmányokat, pompás vaslábaikon, melyeket Pozdech szivesen megmutat bárkinek is. Nem csak igen diszes öntetűek azok, hanem bámúlatos könnyűsséggel lehet kongatni. Például a 66 mázsást egy ember is könnyen húzhatja. A műtelep a gyárutczában van, 7-dik sz. a., a vakok intézete során. E gyárosunk egyszerü kovácsmester volt, s önszorgalmából vitte annyira, hogy Francziországból is ily tetemes megrendelést kap. Remélni lehet, hogy a magyar templomok számára is ezután egyre több harangot rendelnek meg nála.

Vas. Ujs. 1867

508. l

Póth István
festőművész

Új Magyarság
1935 x. 27

A Budai Szépművészeti Társulat őszi tárlata

Vasárnap délelőtt nyílik meg a Budai Szépművészeti Társulat (II., Margit-körút 48. szám alatti) őszi tárlata. A társulat kiállításai az utóbbi években valóban eseményszámba mennek, hiszen ez a komoly törekvésekkel elindult csoport állandóan azon van, hogy nívóját fejlessze és tagjaitól a legtöbbet kívánja meg. Ez az őszi tárlat a kiegyensúlyozottság jegyében nyílik meg, nagyon gondos, figyelemreméltó rendezéssel és kitünően összeválogatott művészeti anyaggal, festményekkel, grafikával, szobrokkal és kerámiákkal. Összesen nyolcvanöt műtárgy van ezen a kiállításon és mindegyik megérdemli azt, hogy a nyilvánosság elé kerüljön. Egyszerűségében nagyon érdekes *Póth* István egyik festménye (Szentendre), *Dongó* György meseszerű, falusi hangulatokkal és színekkel átszőtt kompozíciója, *Guzsik* Ödön franciás melankóliába olvadó tájképe és *Hatvani-Perlusz* Gyula egyszerű eszközökkel finom hangulatokat adó munkái. A kiállítás egyik meglepetése: *Radnainé Sz.* Ilona, — akitől egy

19

Pozsonyi nyelvemlékek miniatór

45. Magyarországi missale 1488-ból. A pozsonyi szt Márton egyház számára. Készült hártya kézirat ívrétben, gazdagon aranyozott és díszesen szinezett kezdőbetűkkel és cifrázatokkal. A magyar szentek miséi és hymnusai mind megvannak benne. A Canon véglapján az iratás éve: 1488 olvasható. Az első tiszta levélen pedig ezen egyszerű feljegyzés áll.

„Das puch ist geordent worden dem ~~Alm~~ Allmechtigen got zu lob und Ere und dem heiligen Sand Mertn (Márton) durch die Erzam Fraw Magdalena Rosentalerin Zu gedechtnuss Ir und Irer geslecht seln in solher mass, das dasselb puch gebraucht sol werden auf dem hohen altar Sand Mertn pharkirchen Ilié zu Prespurg Anno domini etc. 4 XXXVIII°."

A pozsonyi káptalan ajándékából a m. n. muzeum tulajdona.

18-19. l.

Pozsonyi vár

derítésre váró kérdés; de kétszeres örömmel üdvözöljük ezt a szép könyvet, mert a mai határokon túlról jön, s elszakított történeti emlékünk multjának nemcsak nyelvben, hanem szellemben is magyar, komoly és tárgyilagos feldolgozása.

Szerzőnk a pozsonyi vár alapítását a honfoglalás előtti korba teszi, s megállapítja, hogy a magyarok az itt talált lakóhelyeket nem pusztították el, hanem fentartani igyekeztek. Az Árpádházi királyok idejében sokat építettek a váron; az erre vonatkozó első fenmaradt írott emlék 1245-ből származik. A későbbi századokból Zsigmond és Mátyás király építkezéseiről van tudomásunk, de bővebb adatok csak a XVI. században fokozott mértékben meginduló erődítési munkálatokról állanak rendelkezésre. Az I. Ferdinánd által elrendelt építkezések vezető mesterei névszerint is ismeretesek, közöttük szerepelt Pietro Ferabosco.[1] Ezek az építkezések kiterjedtek a vár egész komplexumára és nemcsak erődítési okokból történtek, hanem a művészi kiképzést is szemelőtt tartották. Már régebben ismeretes Giulio Licinio da Pordenone szerepe, aki a várkápolna gazdag festészeti díszítését alkotta. Nagyarányú átépítést hajtottak végre a XVII. század harmincas és negyvenes éveiben is. Majd megint több, mint száz év mulva, Mária Terézia rendeletére indult meg az utolsó kibővítési és díszítési munkálat, mely nagyjában 1760—1765-ig tartott. A későbarokk szellemében ekkor alakult át a várpalota valódi fejedelmi residenciává. A közreműködő mesterek között ez alkalommal olyan kimagasló művészek szerepeltek, mint Jadot, Pacassi, Hillebrandt, Maulbertsch, Winterhalder és Fischer Vince. De már fél évszázad mulva itteni működésüknek csaknem minden nyoma elpusztult ama rettenetes tűzvész következtében, mely 1811 május 30-án puszta rommá égette a büszke várkastélyt. S végül, amit ez az elemi csapás mégis meghagyott, a hatalmas falakat, a márványlépcsőházat, a szobrászati és stukkódíszmaradványokat, a termek festésének nyomait, azt az azóta eltelt százhúsz év viszontagságai pusztították tovább, s a gondozók lelkiismeretlen közönye pusztítja most is napról-napra.

Kemény Lajos élvezetes előadásában nemcsak a külső körülményeknek, történeti adatoknak bősége tárul az olvasó elé, hanem megelevenedik szemünk előtt a vár egész belső élete is, a benne lezajlott sok országos jelentőségű esemény ezeréves láncolata. A kötet végén közölt, jól sikerült táblák valóban a sorstragédiák komor hangulatát idézik, midőn képekben is bemutatják a vár hajdani fényét és mai gyászos állapotát. *Pigler Andor*

FIRENZE. Libero Andreotti, a modern olasz szobrászat egyik legerősebb egyénisége, Antoine Bourdelle tanítványa és követője, 58 éves korában elhúnyt. Halála súlyos vesztesége az olasz művészetnek.

CÍMLAPUNKON *Capt. Victor Alexander Casalet* úrnak, az angol parlament tagjának *Kisfaludi Stróbl Zsigmond* által alkotott képmását közöljük.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Segédszerkesztő: Dr. Péter András

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet. 1934. 3. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

[1] L. Balogh Jolán „A renaissance építészet Magyarországon" című tanulmányának a *Magyar Művészet* tavalyi, IX. évfolyama 11. számában közölt II. részében a Pietro Feraboscóra vonatkozólag mondottakat.

Nyomatott a Lorilleux Ch. és Tsa gyár festékével

Az Athenaeum r.-t. mély- és könyvnyomása

ból előállított és bizonyára fegyverkovácsok műhelyeiből kikerült fegyvereiből állapíthatjuk meg, amelyeknél az egyszerűbb és meggyorsított technikai eljárás szükségszerűen gátat vetett bizonyos mértékben úgy formában, mint díszítésben az egyéni ízlés túlhajtásainak, hanem annál inkább megtalálhatjuk ezt a szolídságot az ékszerekben, — a karkötők, nyakékek és fibuláknál. A Hallstatt C- és D-fokozat már nem is barokkos, hanem rokokós, sőt szecessziós forma és ékítmény tobzódásaival szemben a Certosa fibula is reakciót, leegyszerűsítést jelent. A vele formában teljesen rokon La Tène I. fibula, valamint az egyszerű babos karkötők és nyakperecek ugyancsak ezt a biedermeieres puritánságot képviselik. Hogy a La Tène II.-ben már megint megtaláljuk az elbarokkosodást, azt egy hosszabb ideig nyugodt légkörben élő, elpolgáriasodó lakosságnál természetes folyamatnak kell tekintenünk.

A keramikában mindenesetre hallstatti eredetű az urnák egyes változatai mellett a situla és a korai La Tène-ben annyira kedvelt és tetszetős palack forma is. Nálunk ez az utóbbi edénytípus szórványosan fordul elő, igazi hazája a rajnai provincia, ahol ez az egyik leggyakrabban használt edényforma.

Az átmenetet megtaláljuk a temetkezési ritusban is, amennyiben a korai La Tène-ben még főként csontvázas temetkezéssel találkozunk.

A hazai ősi illyr kultúra főként ékszerformákban termékenyítette meg a keltaság emlékanyagát. Első helyen említendők itt az asztragalosz-övek, amelyeknek elterjedési köre is kétséget kizáróan mutatja illyr származásukat. Ebből a kultúrakörből származnak a titeli ezüst övlemezek is, amelyek formájuk és díszítési módjuk (főként a palmetta motívumok) alapján csak korban sorozhatók a korai La Tène emlékekhez. A csuklós ezüst fibula görögös, palmettás díszítésű láblemezeivel ugyancsak illyr örökségként mutatkozik a kelta anyagban. Maga a gyakran előforduló palmetta motívum déli, görög eredetű éppen úgy, mint a mitrovicai oinochoén jelentkező oroszlánfej. Hatást gyakoroltak a kelta kultúrára a nálunk kedvelt holdsarlós végződésű karkötők is és ha eredetük nem is a honi talajon fakadt, de ebben a régióban veszi át a keltaság az etruszk ízlést mutató szárazd-regölyi aranylelet maszkos ábrázolású aranygyöngyeit, amelyeknek alkalmazását Márton igen szellemesen mutatja be. Idegen eredetre vall a figurális ékítmény alkalmazása, akár állatalakokban, akár emberi formában jelentkezzék is az. Az állatfejes edényfüleknél (Kosd, Nagyhörcsök) kétségtelen a hallstatti leszármazás, sőt az ősi kultúra még a technikában is tudott valamit örökségképpen hátrahagyni és pedig az edény falába besímított díszítést.

Déli kapcsolatokat mutat az itt már kissé barbár módon és félreértelmezett formában alkalmazott emberi alakos edényfül. (Kosd, Kakasd, Rozvágy, Detta). A déllel való kereskedelmi kapcsolatokat igazolják a görögmacedon érmek és azoknak helyben készült barbár utánzatai is. Legyen szabad itt megjegyeznem, hogy 1923-ban egy Velemszentviden folytatott ásatásom alkalmával La Tène-kori rétegben II. Fülöpnek olyan tetradrachmáját találtam, amelynek Zeus-feje a legtökéletesebb reliefábrázolások közé sorozható. Ez az érem a legjobb verdéből kerülhetett ki és kétségtelen bizonyítékot nyújt a kereskedelmi kapcsolatokra.

Mártont munkája megírásánál főként az a cél vezette, hogy kianalizálja a kelta emlékanyagból mindazt, ami abban idegen régióból származó, vagy a honi földből fakadt ősi elemként jelentkezik. Ilymódon érzékelteti a kelták megjelenésével kapcsolatban beálló kulturális átalakulást és éppen az ősi formák segítségével lefixirozza a hódítás időpontját. Az erre vonatkozó emlékanyagcsoportot kétségtelenül jól megfogta és nagy anyagismeretét mutatja, hogy ezeket a kérdéseket a legapróbb részletekig ki tudta dolgozni. Annál kívánatosabb most már, hogy a honi föld történelmének szempontjából ilyen részletesen kerüljön tárgyalás alá az az anyag is, amelyet a keltaság őshazájából mint sajátos tulajdont hozott magával és azzal a meghódított régió kultúráját gazdagította. Ehhez természetesen szükséges az is, hogy ne csak a sírok emlékanyagával ismerkedjünk meg, hanem az ezekkel szorosan összefüggő lakótelepek hagyatékával is, mert csak így lesz lehetséges, hogy a két leletkomplexum összevetésével történelmileg is értékelni tudjuk az anyagot.

Ebben az alapos munkában éppen ezt a kellőképpen való történelmi átértékelést kellene hiányolnunk, ha nem látnók ugyanekkor a szerzőnek azt az okos önmérséklését, amely őt ennek végrehajtásától bizonyára azért tartotta vissza, minthogy jól tudta, hogy Magyarországon a kelta uralom történetének megírására az itt tárgyalt anyag mellett csak az előbb említett két praemissa elvégzése nyujthat biztos alapot.

Mint első és helyesen tett lépést ezen az úton, örömmel üdvözöljük ezt a mintaszerűen gondos munkát. *Tompa Ferenc*

KEMÉNY LAJOS: A POZSONYI VÁR ÉS A VÁRALJA. (Pozsony, 1933.). A régi koronázó város művelődés- és művészettörténetének érdemes, fáradhatatlan kutatója, Pozsony város nyugalmazott főszámvevője, újabb tanulságos könyvvel gazdagította a magyar építőművészet történetének szépen gyarapodó irodalmát. E téren minden alapos munka szívesen látott, hisz rengeteg még a fel-

Magyar Művészet
1934.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

POZSONY. A VÁROSI MÚZEUM ÚJRA MEGNYITÁSA. Augusztus végén nyitottuk meg újra a háború óta helyszűke miatt zárva tartott városi múzeumot.

A nagyon megszaporodott anyag a múzeum céljaira addig berendezett három helyiségben (a régi városháza kápolnájában, tanácstermében és törvénykezőtermében, „Schranne") csupán raktárszerűen volt elhelyezve és már jóval a háború előtt aktuálissá lett egy megfelelőbb keret megteremtésének kérdése. Mindmáig azonban nem került reá a sor. Mult évben azonban a rendőrség által kiürített régi városházban több helyiség szabaddá válván, egynéhányat a múzeum számára lehetett adaptálni, még pedig az 1761—62-ben épült *Apponyi*-palota elsőemeleti — a régi múzeummal és levéltárral kapcsolatos—nyolc termét.

Ezek a szobák nagy részben megtartották rokokó jellegüket, faragással és aranyozással díszített ajtajaik, ablakaik, tükreik vannak, a mennyezetek stuccodíszesek, az ajtók fölött pedig festett „supraportá"-k vannak.

A hangulatos, szép helyiségek azonban múzeumi tárgyak felállítására nem nagyon voltak alkalmasak, úgyhogy számtalan nehézséggel kellett megküzdeni és sok szempontból mégsem teljesen kielégítő a tárgyak csoportosítása, gyakran bizony önkényes a sorrendjük. De annak ellenére, hogy a szakember számos megokolt ellenvetést tehet az új felállítás ellen, mégis örvendetes eredmény, hogy szép anyagunk egy része jobban érvényesül mint eddig, vagy éppenséggel csak most vált hozzáférhetővé.

Az eddig megnyitott helyiségek tartalmazzák: a város fejlődéstörténetére vonatkozó ábrázolásokat és tisztviselőinek jelvényeit; a kerámiai gyüjtemény egy részét, még pedig a holicsi, stomfai, modori stb. fazekasok és a habánok munkáit; a középkor, a XVIII., XIX. és XX. század szobrászatát; a zenetörténeti emlékeket és a XIX. század első felének portrait-miniatűrjeit.

Legközelebb majd a fegyverek és a város igazságszolgáltatására vonatkozó, valamint céhtörténeti emlékek kerülnek felállításra, majd pedig az elkészülés sorrendjében a praehistorikus és ókori leleteket, képeket, könyveket és kéziratokat tartalmazó termek nyílnak meg. Ezek részben a régi levéltár és múzeum történelmi fontosságú helyiségeiben lesznek elhelyezve. *Dr. Weyde G.*

PAOLO D'ANCONA: La miniature italienne du Xe au XVIe siècle. G. van Oest. Paris et Bruxelles, 1925.

Az európai szellemi mozgalmaknak a középkorhoz való közeledése, mely az utolsó évtizedek folyamán mind erősebbé vált, az olasz művészettörténet érdeklődését is mind erősebben irányította a *középkori* olasz művészet alkotásai felé. A miniatürfestészet, a középkori művészi törekvéseknek ez az érdekes hajtása is megkapta a maga történetíróit, először külföldi úttörőket s utánuk az olasz művészettörténeti írók nagy monografiáit is. (*P. Toesca:* La pittura e la miniatura nella Lombardia dai più antichi monumenti alla metà del quattrocento. Milano, 1912; *Paolo d'Ancona:* La miniatura fiorentina. Firenze, 1915.) Most, 25 évvel a rendszeres kutatás megindulása után, időszerűvé vált és megérkezett az olasz miniatura történeti fejlődésének első összefoglalása is.

Paolo d'Ancona, a milanói egyetem professzora vállalkozott e feladat megoldására és annak a célnak, amit maga elé tűzött, kétségtelenül jól meg is felelt. Sajnos azonban d'Ancona célkitűzése nem volt a legmegfelelőbb. A probléma, amelyet meg akart oldani, — legalább is az olasz miniatürfestészet első századaira nézve — nem volt más, mint az eddigi irodalomnak egyszerű kompiláció útján való összefoglalása. Könyvének olvasása után azt állapíthatjuk meg, hogy a részletkutatás még nem jutott olyan mélyre a problémák megoldásában, az összefüggések és különbözőségek és főképpen a történeti fejlődés földerítésében, hogy az összefoglalásnak az ilyen módja az olasz miniatűr

Magyar Művészet
1926. 10. 27

történetének szintetikus rekonstrukcióját adhatta volna.

Ez a módszertani hiba különösen a korai miniatűrfestészet történeti megrajzolásánál érezteti a hatását. Kétségtelen ugyan az, hogy az olasz kódex-illusztrálás fénykorát a XV. század folyamán érte el s ezért a történeti és formai vizsgálódások súlypontját erre a korszakra kellett helyezni, de kétségtelen az is, hogy amíg ehhez a virágzáshoz, a kifejezési formáknak a kor, egyén és nemzet lelki konstrukciójával teljesen és hiány nélkül való megegyező kialakulásához eljutott, hatalmas utat tett meg és óriási fejlődésen ment keresztül. A fejlődésnek ezen a folyamán a legkülönbözőbb külföldi hatások ellenére is minden illusztrációban volt valami sajátosan olasz elem, mely többé-kevésbbé egységes alapszínt adott a legkülönbözőbb iskolák törekvéseinek. S emellett minden lokális iskolának megvoltak a maga egyéni kifejezési eszközei, melyeket az állandó nemzeti sajátságok s a folytonos külföldi hatások mellett is próbált és tudott érvényesíteni, gyakran nemcsak a saját, hanem más iskolák produktumaiban is.

D'Ancona könyvének legfőbb hibája és hiánya azonban éppen az, hogy nem vet súlyt sem a lokális stílustörekvéseknek, sem a különböző iskolák kölcsönhatásainak, sem az általános olasz formaérzék történeti fejlődésének megjelenítésére. Nála minden század és annak a századnak minden jelentékenyebb iskolája külön egységet alkot, amelyeknek sajátos vonásait néhány rövid szóval igyekszik ugyan jellemezni, de amelyek csak nagyon kevés vagy éppen semmi összefüggésbe nem kerülnek egymással. Azokon a területeken s azoknál a koroknál, melyeket már a mások vagy a saját, nagyobb összefüggéseket adó kutatásaiból alaposan ismer, még megtaláljuk a helyi és a századokon keresztülmenő összefüggéseknek a hangsúlyozását.

Ott azonban, ahol az irodalom a fejlődéstörténetben hézagokat hagyott, nem kapunk mást, mint az ismert anyag puszta felsorolását, az ismert jellemzések puszta rekapitulációját, a szerző még csak meg sem kísérli a hiányoknak, a történeti ugrásoknak új anyaggal való kitöltését, Sőt új anyag felkutatása helyett a meglevő, ismert emlékekből sem vonja le mindig a szükséges következtetéseket s nagyon gyakran meg sem kísérli az emlékek történeti elhelyezését és interpretálását. Előfordul ez olyankor is, mikor az előtte járt kutatás különbözőképpen próbál egyes kódexeket datálni és attribuálni, amire legjellemzőbb az a mód, ahogyan két bolognai miniatort, a Dantenál (Purg. XI.) is említett Oderisi da Gubbiot és Franco da Bolognát rekonstruálja. Oderisit illetőleg fenntartás nélkül támaszkodik Dantera és neki tulajdonítja a bolognai iskolának mindama kéziratait, melyek francia hatást mutatnak. Franco da Bolognával szemben, akiről Dante azt mondja, hogy túlszárnyalta Oderisit, Vasari pedig megjegyzi, hogy Oderisihez hasonlóan sok kitűnő művet hagyott hátra, már sokkal szkeptikusabb, semmit sem mer neki attribuálni, egész egyszerüen azért, mert Venturi és Baldani nincsenek a Francónak tulajdonítandó kéziratokat illetőleg egy véleményen.

A XIII. század egyébként is nagyon mostoha elbánásban részesült. A Gerevich és Malaguzzi-Valeri által tárgyalt bolognai és Toescánál feldolgozott lombardiai iskolán kívül csak egy-két firenzei kéziratot említ, a délitáliai kódexek közül pedig csak II. Frigyes vadászkönyvét, míg az Erbach által oly részletesen vizsgált Manfred-biblia számára, mely pedig összekötő kapocsként szerepelhetne Dél-Olaszország korai produktumai és az Anjouk alatt virágkorát élő nápolyi miniatűrfestészet között, már csak a jegyzetekben jutott hely.

A XIV. századnál is szigorúan ragaszkodik az előző kutatók eredményeihez. Lombardinál és Firenzénél részletesebb, de a sienai és nápolyi iskolák történetében ugyanazokat a homályos pontokat találjuk meg, melyeket az egyes kéziratcsoportok nagy összefüggések rekonstruálására nem törekvő publikálói meghagytak.

A XV. század fejlődésének és eredményeinek feldolgozása talán a legjobban sikerült része a könyvnek, bár Hoffmann Edith dr. itt is igen sok, különösen magyar vonatkozású tévedést mutatott ki. (Magyar Könyvszemle, 1925. évfolyam. 178. l.)

Annak ellenére azonban, hogy d'Ancona az olasz miniatűr történeti felkutatását e könyvében nem vitte előbbre, az összefoglalásnak mégis két nagy érdeme van. Egyik az, hogy az eddigi kutatás teljes bibliografiáját, eredményeit, sőt sokszor az egyes tanulmányok részletes gondolatmenetét is megtaláljuk könyvében. A másik pedig az, hogyha szintézist nem is, de olyan összefoglalást adott, mely az olasz miniatűr történetiróinak megmutatja, hogy hol szükséges a hiányok kitöltése, új anyag földerítése és a formák, jelenségek, törekvések alaposabb és mélyebb jellemzése.

Péter András.

MŰEMLÉKEKET NÉPSZERŰSÍTŐ IRODALOM A KÜLFÖLDÖN. Egy emberi közösség; egy nép, egy nemzet, vagy egy államiság lelkületét és gondolkodását mi sem fejezi ki hűségesebben és őszintébben mint egy művészeti alkotás, legyen az kép, szobor, vagy épület, mert a művészeti alkotásnál őszintébben misem beszélhet. A kor hivatalos okiratai bizonyos érdekek megvédésére, álcázására, rejtegetésére készültek, ezért nagyobb részük nem is lehet őszinte. A történelem könyvei, ha egykorúak, csak így születnek. A későbbiek

1910 május. Magyar Építőművészet VIII. évfolyam, 5. szám.

A pozsonyi székesegyház.

(Befejező Közlemény.)

A pozsonyi Szent-Mártonról elnevezett székesegyház építőművészi és műtörténelmi becsén felül még abban is kitűnő helyet foglal el hazánk műemlékei között, hogy benne szobrászati és iparművészeti kincseknek oly nagy mennyisége maradt reánk, mint alig egyéb templomunkban. A következőkben ezek közül mutatunk be néhányat.

Az északi mellékhajóból nyílik a már említett Szent-Anna-kápolna igen gazdag kiképzésű ajtóval. Az ajtó oromzatának domborműve szobrászati emlékeink egyik legbecsesebbike. A Szentháromságot tünteti fel, a trónján ülő Atyaisten ölében tartja a felfeszített Krisztust, fölöttük a Szentlélek galamb képében lebeg. A csoportot kétoldalt egy-egy térdelő angyal egészíti ki. A háttér falombozatot ábrázol, jobbról egy pelikán, balról egy oroszlán domborműveivel. A dombormű eredete a XIV. századba nyúlik ki és jellegzetesen viseli magán az akkori idők stílusát.

Az alamizsnás Szent-János-kápolnát — mint már említettük — 1732-ben építtette Eszterházy Imre hercegprímás. Benne a prímásnak *Donner Rafaeltől* faragott karrarai márványszobra áll a déli fal egy fülkéjében, a padlótól 2 méter magasságban. A szobor ezen idők késői barok stílusának gyöngéi nélkül van megalkotva és életteljes, természetes formáival egyike legsikerültebb történelmi szobormüveinknek. Ebben a kápolnában két renaszánszkorbeli ismeretlen művésztől származó bronzkandeláber is fönmaradt, amelyeket egyes kutatók ugyancsak Donner Rafaelnek akarnak tulajdonítani, nem igen sok valószínűséggel.

A templom keresztelőmedencéje 1409-ből származik. Díszét a feszület mellett álló Szent-János és Szüz Mária képezi, háromszor ismétlődve egymás mellett. A keresztelőmedence fedője a restauráláskor, 1878-ban készült.

Az oltárok között a legjelentékenyebb a főoltár, amelyet minden valószínűség szerint 1733-ban avattak föl. Sokan Fischer von Erlach művének tartják, amit azonban egészen bizonyosan nem lehetett mostanáig megállapítani. Az oltár legfőbb dísze volt a Donner Rafael főművét képező Szent-Márton lovasszobor, amelyet később elhelyeztek róla és most a szentélyen kívül két pillér között üvegtető alatt van fölállítva. A szobor magyar ruhában, ágaskodó lovon ábrázolja a jótékony szentet, előtte egy mezítelen koldus fekszik, kivel mentéjét megosztja. A remekmű Esterházy érsek nyári palotájában készült és ólomlemezekből van trébelve. Művészi becsét főképpen mozgalmas csoportosításának és dekoratív hatásának köszöni, amelynek révén a barok szobrászat legjobb alkotásai közé sorozzák.

A templom egyéb műemlékeire vonatkozólag a következőkben a bemutatott képekre utalunk.

Kabdebó Gyula.

A SZENT-ANNA-KÁPOLNA.

EGY SÍREMLÉK A TEMPLOM HOMLOKZATÁRÓL.

RÉSZLET AZ ALAMIZSNÁS SZENT-JÁNOS-KÁPOLNÁBÓL.

A KERESZT-OLTÁR.

A SEKRESTYE ÓRÁJA.

AZ ANNA-KÁPOLNA AJTAJA A SZENTHÁROMSÁG-SZOBORRAL (1445-BŐL).

A SZÓSZÉK.

ESZTERHÁZY HERCEG SZOBRA ÉS EGY BRONZ KANDELÁBER AZ ALAMIZSNÁS-KÁPOLNÁBAN.

A SEKRESTYE AJTAJA (1761-BŐL).

AZ ALAMIZSNÁS SZENT-JÁNOS-KÁPOLNA BEJÁRÓJA.

Pozsonyi székesegyház

A SEKRESTYE BELSEJE.

A KANDELÁBER. DONNER RAFAEL MŰVE.

A SZOBOR. DONNER RAFAEL MŰVE 1757-BŐL.

zási társaság, mely aztán igen sokat tett a hajózási forgalom előmozdítására.

A hajózás fejlődésével természetszerűleg együtt járt a hajóépítő-iparnak mind nagyobb arányú kifejlődése is. A hajók már a XVI-ik században nagyobbak voltak, de még sem oly nehezek és esetlenek, mint a mult korbeliek; sőt a tengeri hajókhoz hasonlókat is építettek a Dunára, melyek evezőkkel és vitorlákkal, sőt nagyobb ágyúkkal is el voltak látva.

Lefelé még csak leúszott a hajó, ámbár így is sok bajjal járt a hajó vezetése, kivált a Duna és Száva felsőbb, kanyargós, zátonyos szakaszain, az azokban rohanó vízfolyás mellett.

A fölfelé vontatás azonban már sokkal nagyobb nehézségekkel járt.

A nagy hajók vezetése még lefelé is igen nehézkes és kényelmetlen volt. Kellett hozzá előlhátul két-két hosszú kormányrúd, aztán az evezőknek is segíteniök kellett, a mi sok hajósne akadjon. Pesttől Bécsig az utazás eltartott 20, sőt néha 25 napig is.

Azok a kisérletezések azonban, melyeket még 1783-ban Lyonnál a Saon folyón egy gőzgép által hajtott dereglyével tettek, majd az 1807-ben Fulton által épített tengeri gőzhajóval elért kedvező eredmények a folyami hajózásban is messzeható nagy átalakúlásnak nyitottak teret. Ezek a kisérletezések Magyarországon is követésre találtak.

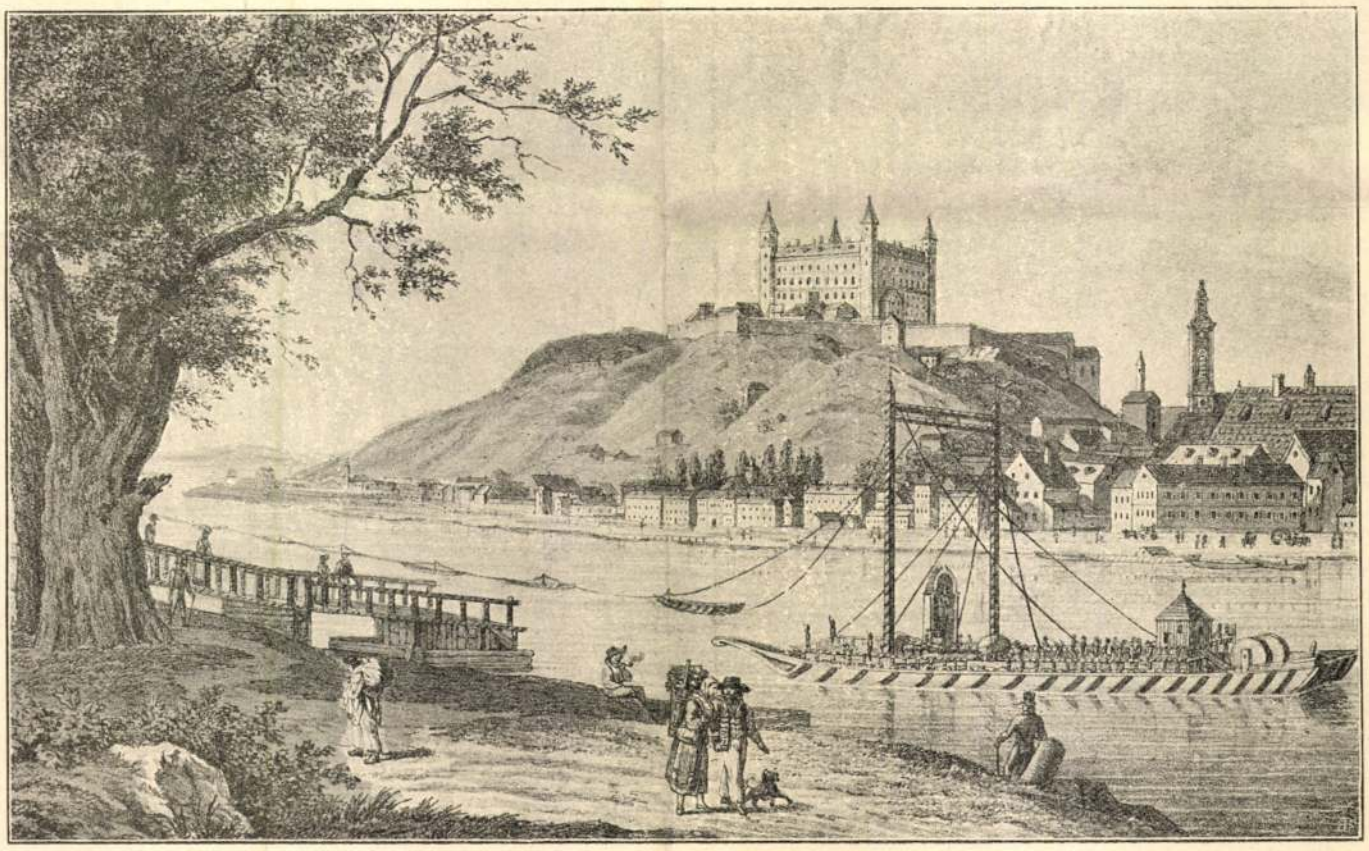

A POZSONYI REPÜLŐ-HID A SZÁZAD ELEJÉN.

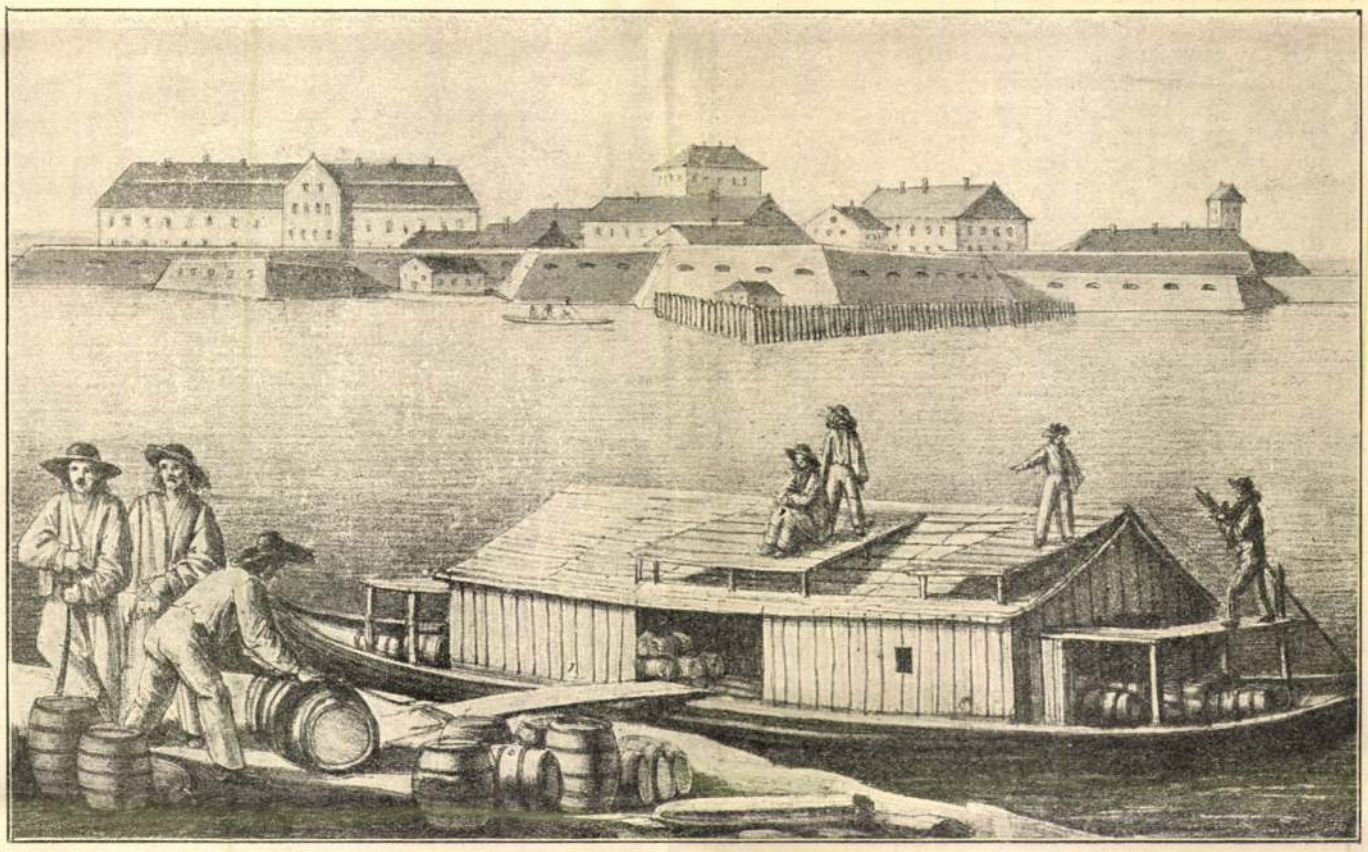

RAKODÓ HAJÓK KOMÁROMNÁL A SZÁZAD ELEJÉN.

Különösen Komárom, Sziszek és Szeged voltak azok a helyek, a hol a hajóépítő-ipar mintegy összpontosúlt. Szegeden már a múlt század végén készítettek egész 4200 mázsát bíró fahajókat és egész 8200 mázsát bíró fedett tölgyfahajókat, mely utóbbiak 15—16 ezer forintba kerültek. Csongrádon, Szolnokon és Becsén szintén készültek kisebb-nagyobb fahajók.

A hajózás — az akkori kezdetleges eszközökkel — ugyancsak sok bajjal és vesződséggel járt s e mellett sok időbe és nagy költségbe került, sőt nem ritkán komoly veszedelemmel is járt. legényt tett szükségessé. Egy pár kisebb (2—3 ezer mázsa szállitóképességü) fahajó belekerült a század elején 5—6 ezer frtba, nagyobb (5000—6000 mázsa szállitóképességü) 15—16 ezer frtba is. A felfelé vontatás szerfelett lassú és költséges volt. Egy pár közepes nagyságú kapcsolt hajó felvontatásához kellett kilencz hajós, két főfuvaros, 38 hajtó és 38 ló. A főfuvaros lóháton ment elől a parton s hosszú rúddal vizsgálta az útat, így jelölve meg, merre hajtsák a vontató lovakat, a hajtók pedig gondoskodtak nemcsak a lovakról, de arról is, hogy a vontató kötél fel

Bernhard Antal pécsi polgár s később az eszéki kincstári vámos híd felügyelője ugyanis az 1816—17. évben Bécsben saját tervei szerint építtetett egy gőzhajót, melylyel 1817. márczius 21-én próbamenetet is tartott; majd a következő év nyarán — miután a hajó biztosságát szakértők megvizsgálták — több nyilvános kisérletet tettek vele.

Bernhardéval csaknem egyidőben Bécsben egy más gőzhajó is készült *St. Leon* nevü franczia és társasága költségén. Ez a hajó, mely «*Duna*» nevet viselt, 1818-ban készült el s

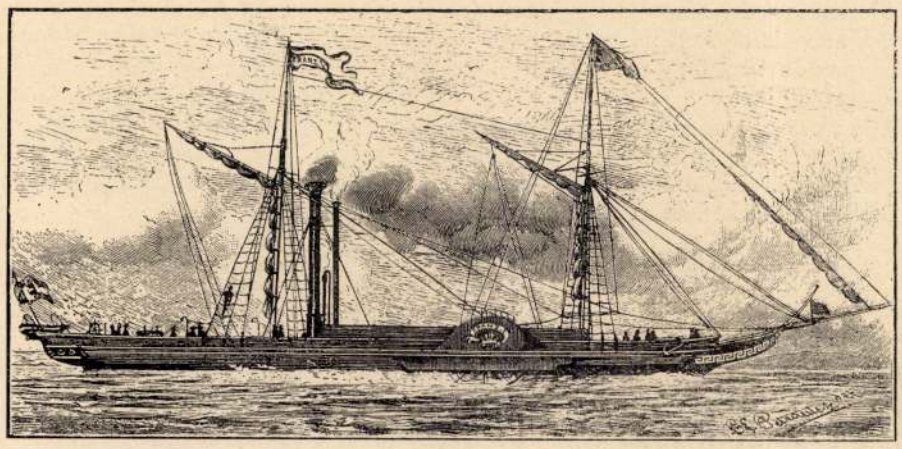

A «FRANZ I.» GŐZHAJÓ.

Bécsből nagy szélben három óra alatt lejött Pozsonyba, hol próbameneteket tartottak vele. A St. Leon által alapított társaság a bécsi kormánytól hajózási engedélyt is kapott.

Ez a vállalkozás azonban, épúgy, mint a Bernhardé, csak igen rövid életű volt s mindkettőjük érdeme inkább csak az úttörés nehéz és hálátlan munkájában rejlik.

Jóval több szerencsével s immár maradandó sikerrel léptek a gőzhajózási vállalkozás terére *Andrews* James és *Prichard* József angol hajóépítők, a kik saját szerkezetű gőzhajóikkal a Dunán való korlátlan hajózásra 1828. április 11-én kizárólagos szabadalmat nyertek.

Hogy ezen szabadalmukat értékesíthessék és kitűzött czéljukat is elérhessék, dunai gőzhajózási részvénytársaságot alapítottak.

A részvénytársaság szervezésére vonatkozó előmunkálatok gyorsan befejeztettek, időközben a hajó is elkészült, ezen első gőzöst az uralkodó tiszteletére «*Franz I.*» névre keresztelték, s már 1830. szeptember 17-én meg lehetett vele tartani a Dunán az első próbamenetet.

A «Franz I.» nevű első gőzhajó a Bécs—Pest közötti utat lefelé menetben 14 óra és 15 percz alatt, míg fölfelé menetben 48 óra 20 percz alatt tette meg.

Rendes hajózási üzemre azonban nem lehetett mindjárt gondolni. Nem voltak alkalmas rakodó és szénállomások és mindezek felett megbízható kormányosokban is hiány volt és így az 1830-ik évnek utolsó hónapjaiban a Győr—Vácz—Pest közötti utakat is csak abból a czélból tették meg, hogy a magyar közönséggel is megismertessék az új közlekedő eszközt és annak használható voltát.

A rendes hajójáratok 1831. február 1-én vették kezdetüket.

A következő évben már egy 30 és egy 50 lóerejű gőzhajó építését határozta el a társaság.

Ezen a gyűlésen hangzott el először az az elv is, hogy «Bécs és a tenger között közvetlen szabad hajózási út létesíttessék».

S ennek az elvnek teljes egészében való megvalósításában, valamint egyáltalában e nagyszabású vállalat létesítésében a vezérszerep a már akkor az ország kulturális és gazdasági föllendítésére irányuló mozgalom élén álló lelkes főúrnak, gróf *Széchenyi* Istvánnak jutott.

Gróf Széchenyi a dunai hajózás nagy jövőjét, az ország gazdasági termelésére és kereskedelmi forgalmára gyakorlandó kedvező hatását lángelméjének erejével már akkor belátta, a mikor mások bizonyos lenéző kétkedéssel, baljóslatú gúnynyal fogadták az ő nagyratörő eszméit. Az ő kezdeményezésére a társaság már 1832-ben kezdett foglalkozni azzal az eszmével, hogy a közel jövőben az egész Dunán saját kezelése alatt folytassa a hajózást, sőt kiterjeszsze azt a Tiszára is.

A társaság életében igen fontos fordulat állott be már 1835-ben, a mikor összes hajóit és a hajózási üzletét saját kezelése alá vette. Gróf Széchenyi István javaslatára Budapest közelében (Ó-Budán) telelő kikötőt rendezett be és egyuttal az ó-budai szigetet hajógyári telepnek szerezte meg.

A hajózási forgalom ettől kezdve évről-évre fokozatosan emelkedett s a társaság igyekezett hajói számát ehhez mérten szaporítani.

A tengeri hajózást azonban a keletkezett nagy verseny és egyéb kedvezőtlen körülmények miatt 1845-ben kénytelen volt abbanhagyni.

Az 1867. évi kiegyezéssel visszaállíttatván Magyarországon az alkotmányos kormányzat, az önállóságát visszanyert nemzet mintegy varázsütésre új életre kelt s a gazdasági tevékenység minden ágában oly erőteljes fejlődés állott be, mely természetszerűleg a hajózási forgalomra is emelő hatással volt.

Ez a nagy lendület egymás után hozta létre az újabb, bár egészen kis keretű gőzhajózási vállalatokat. 1868-ban engedélyeztetett a Luczenbacher Pál-féle hajózási vállalat; még ugyanazon évben kapott hajózási engedélyt az Országos gőzhajózási társaság, majd 1869-ben a Magyar Lloyd gőzhajózási részvénytársaság.

Ezek a kisebb vállalatok élénk versenyre keltek a Dunagőzhajózási társasággal, de mivel egymást is nyomták, boldogulni nem igen birtak; minélfogva 1871-ben az Első magyar, a Magyar Lloyd, a Pesti teherszállító és az Országos gőzhajózási társaságok egyesültek s ezekből alakúlt az 1871. április 8-ikán adott hajózási engedélylyel az Egyesült magyar gőzhajózási társulat. A mind erősebb versenyben s a hatalmasabbá váló Dunagőzhajózási társaság nyomása alatt azonban ez a vállalat csakhamar összeomlott s 1874-ben összes hajókészletét átvette a Dunagőzhajózási társaság, melynek hajóraja ezzel 205 gőzösre (17,890 lóerővel) és 729 uszályra emelkedett.

A magyar kormány azonban kötelességének tartotta az ország érdekében gondoskodni oly hajózási vállalat létesítéséről és fentartásáról is, melynek nemcsak székhelye és üzletkörének góczpontja legyen az ország székes fővárosában, de a mely egyszersmind egész üzletvitelében teljesen azonosítsa magát az ország közgazdasági érdekeivel és forgalmi igényeivel s a magyar kir. államvasutakkal karöltve és mintegy szerves kapcsolatban szolgálja azon országos érdekeket, a melyek kielégítésére a törvényhozás helyeslésével megállapított és követett forgalmi politika irányozva van s a mely már eddig is a közgazdasági viszonyoknak minden irányban való föllendítésére és élénkítésére hatott.

Az 1894 : XXXVI. törvényczikkel beczikkelyezett szerződés alapján megalakúlt a «Magyar folyam- és tengerhajózási részvénytársaság», 10 millió forint tényleg befizetett tőkével. A társaság székhelye Budapest s ügykezelési nyelve a magyar. A társaság vezetése tekintetében biztosítva van a legmesszebb menő állami fen-

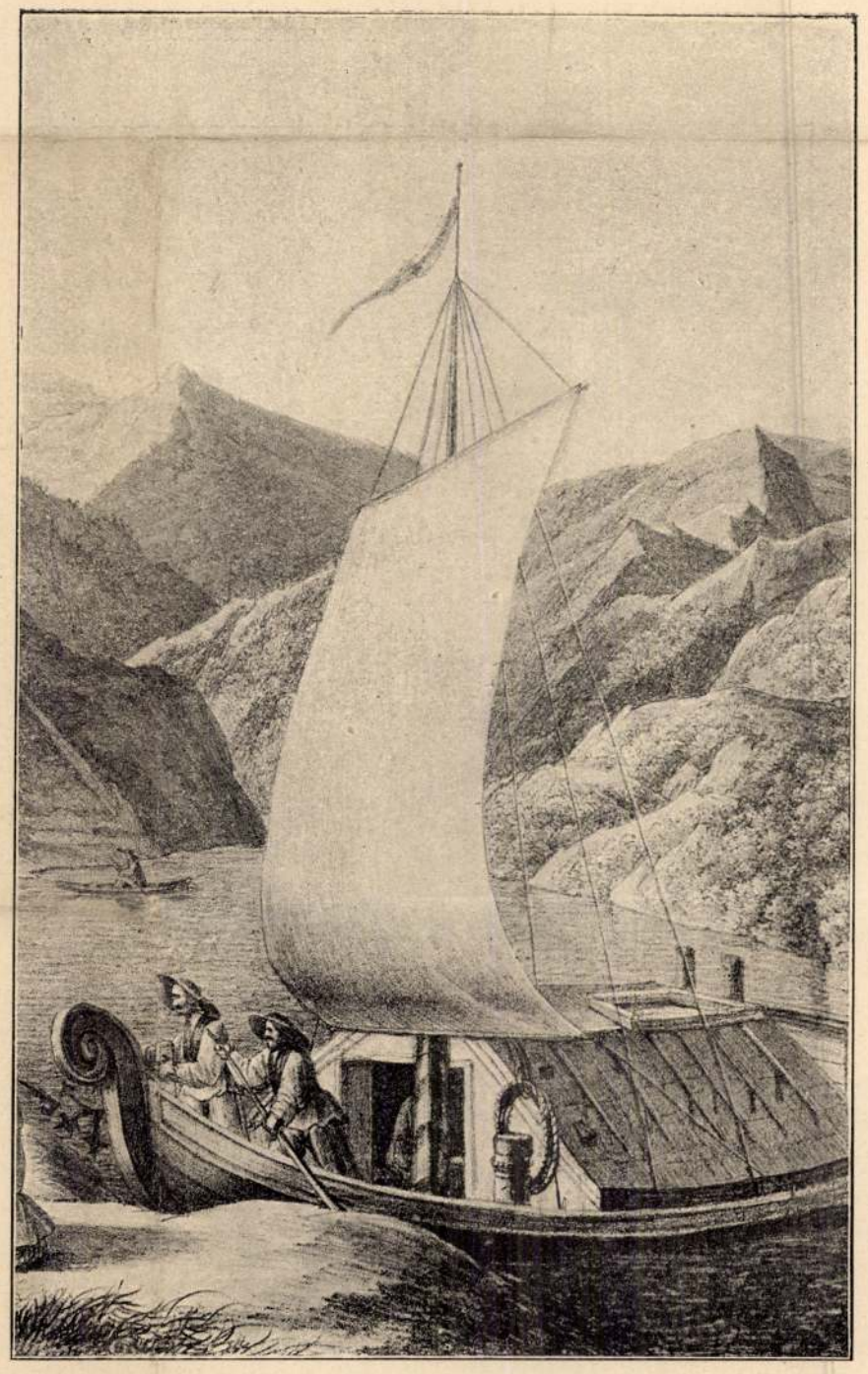

HAJÓ A DUNÁN, ÚJ-PALÁNKA TÁJÁN A SZÁZAD ELEJÉN.

M. D. K.

Poz Péter kőfarajó

1652. Nagyszombat, jezsuita kollé-
giumnak dolgozik

Ugghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 256. II. 192.

Pozdech J.

Kazai harangöntés
az 1862. ein világ
kiállitason dicsérő
Oklevél -

Szan Ber

292 l.

Lepold: Adatok 16. l. — Csernyánszky 87—88. l. (Képe 87. l.) — Lepold Katalógus 224. sz.

MISERUHA,

zöld selyem alapon két szélesebb és peremén keskenyebb, kis színes, virágdíszű, barokkrajzú hímzett paszománt három mezőre osztja s ebben palmettás-tulipános-virágos aranyhímzésű dísz.
Mag. 104 cm.
Magyar munka 1720 körül.
Talán Keresztély Ágost prímásé volt.
Csernyánszky 88. l.

MISEING,

fehér sifon, csipkéje széles szimmetrikus barokk rajzzal, benne csigás és S alakú díszek közt vázából kinövő palmetták és virágcsokrok váltakoznak.
Szél. 62 cm.
Milánói munka, 1720 körül.
Csernyánszky 99. l. — Lepold Katalógus 196. sz.

MISEING,

fehér sifon, széles, vert, nagymotívumú csipkével. Rajza kisebb és nagyobb edényből kinövő virágcsokor karélyos keretbe foglalva.
Szél. 60 cm.
Flamand (brüsszeli?) munka 1720 körül.
Csernyánszky 99. l. (1750 körül.) — Lepold Katalógus 197. sz.

Pozdech János

harangöntőmester 1830-tól az V. Géza u.

3. p. a. működött.

Berza László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-

pest 1973. 13351

9691

Pozdech Tódor

harangöntő

utóda:

Thury Ferenc

Budapest, VI. Lehel u. 8.

Magyar Építőművészet

1907. II. szám.

DEUTSCH NÖVEREI
[illegible]ATRÉLY

Pozdech Józef

harangöntő

lásd röviden

Vas. Ujs 1878.

417

+ 1878 ba.

Pozdech Zosief

parti harangoinko wód

Vas Up 1865. 129 l.

Pordech Zorit

Láid

Vas Vp

1865. 579 l.

Pozdech Josef

Časd

Vas Vys 1867, 441

Pozdeth József.
Laid Szinyei XI. k. 98.

..... *műhely.*

/főnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

ın

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Pozdech József utódai

Thury János és fia harangöntője

Keletkezett 1848-ba, bővi-
tetter 1892.

Bpmúsz - 561 l.

Pozdech József

Irod

Tudósítás. Pozdech József ... legújabb találmányáról, mely által a haranglábok új önzéállítása és harangok új modorú fölszerelése következtében a harangozás tetemesen könnyebitettik és minden veszély mellőztetik. Pest, 1864.

Rómer Flóris hagy. XLI. cs.

DOSKAR FERENC KÖNYVTÁRA

HELYSZÁM: 937 / A IV

SZAK: Assisi Szent Ferenc

SZERZŐ NEVE: .....

FORDÍTÓ NEVE: .....

KÖNYV CÍME: .....

.....

KÖTÉS NEME: ..... ALAK: .....

KIADÓ: ..... ÉV: .....

LÁSZLÓ PAPÍROS FÉLE TEK
TÖRV. VÉDVE

Pozdech József †

Vas. Ujs. 1878. 417. l.

junius végen

Pozdech József, országosan ismert fővárosi harangöntő, ki a harangok fölszerelésére uj módszert talált ki, s erre külföldről is kapott sok megbizatást, elhunyt 68 éves korában. A derék iparos a magyar ipar körül kifejtett érdemeiért két izben nyert ő felségétől érdemkeresztet.

e straniere, l'evoluziene sociale dell'Europa ; insomma, il nuovo spirito europeo fornì materiale e motivi alla poesia di Andrea Ady.

Due caratteristiche di questa poesia nuova devono essere messe subito in rilievo.

L'una : la straordinaria dinamica ed impetuosità dei sentimenti e dei pensieri che impone non di rado un atteggiamento aggressivo al poeta ; l'altra : la sua ripugnanza assoluta di fronte a tutto ciò che sa di vecchio e di convenzionale, e la sua adorazione per tutto ciò che è nuovo. Cito alcune shofe dal primo dei suoi nuovi volumi, che illuminano l'atteggiamento intransigente del poeta :

L'aspirazione di Ady al nuovo ed all'originale — che in lui è coscientemente identica con l'assimilazione di quanto gli ispira l'epoca, il nuovo mondo in piena evoluzione — rinnovella e rinfresca anche i più vieti e logori «luoghi comuni» della poesia. I grandi della lirica e della poesia filosofica avevano

Pozdech József

l.

Vas Ujs 1865.

43. sz

Vas. Ujs

1865. 579. l.

VASÁRNAP

2

Kath. Bibiana vt
Prot Aurélia

HÉTFŐ

3

Kath. X. sz. Ferenc
Prot. Olívia

KEDD

4

Kath. Borbála vt.
Prot. Borbála

SZERDA

5

Pozdech és fia

az alábbi templom
harangjai

ivód

Pecz Samu: A protestáns
templomok építéséről,
kapcsolatban a debreceni
kálvinista új templom
részletes ismertetésével.
Bp. 1888. 23. l.

Pozdech József

harangöntő

l.

Erredeveskiáll

vm b. csop. 101. l.

114. l

máncos lemez (képünk: ROSENBERG, id. m. II. (1921), 63., 71. l.), ha technikájuk, hasonlóan Szent István korona lemezeihez, az idézett római emlékekkel rokon is. FALKE tévedett, amikor Szent István koronáját a milanói emlékekkel hozta kapcsolatba (id. m. *Arch. Ért.*, 1929. 132. l.) A Szent Istváni korona adományozási idejét II. Szilveszter pápa uralkodása (999—1003) határozza meg. Viszont ezen szűk évkörön belül születhetett maga a korona, még akkor is, ha azonos azzal a koronával, amelyet Szilveszter már korábban készített a lengyel fejedelem számára (HARTVIK, ÉRDY, Cap. IX., id. ford. 13—14. l.; FLORIANUS, M.: Historiae Hungariae Fontes Domestici. 44—45. l.). Az egész szent korona átmérője 20·3—21·6 cm, súlya 2056 gr. A Szent Istváni korona jobb aranyból és egyúttal vékonyabb lemezekből készült, mint a Ducasé. Színe melegebb és fényesebb; az utóbbié halványabb és világosabb, nagyobb ezüst tartalma folytán. Aranyfejéhez hozzájárul a drágakövek és a zománcok csillogása s emeli csodálatosan szép színhatását és misztériumát. A felső, római koronán meleg világoszöld, az alsó bizáncin élénk világoskék uralkodik, elsősorban a ruhákon. Egyéb színek fönt világosabb és kevés sötétebb, indigókék, rózsaszín a húsrészeken, okkersárga és fehér. Élénkíti a hatást az alsó korona kettős gyöngysor szegélye és pártázatának

Pozdech József

Bécsujhely 1873

wód

Kovács Harang

65. l.

Pozdech József

harangöntő

l. ökr

Kovács Harang

182, 183. l.

t 35.

Pozdech József

pesti harangöntő

1862-ben restaurálta az 1802-ben tűzvészkor megrepedt 1636-ban Rákóczy György fejedelemtől ajándékozott bo mázas harangját, mely a debreceni ref. nagytemplom nyugati tornyában helyezték el.

Szűcs István

Szabad kir. Debrecen város történelme. I. k.
Debrecen 1871. 293 l.
(295. l

Pozdech József

nincs utodai Thury
leg Janos és fia

laird

Edvi Bp.

561. l

Pozdech József

pesti harangöntő

harangjával vett

részt az alábbi kiállításon és bronz

érmet kapott.

Exp Paris 1867

(Exposants 8. l.)

Vác megyei város közműveitől

136/1945. közmű sz.

T. fogyasztónk!

Értesítjük t. fogyasztóinkat, hogy a felemelt díjak megnövekedett kiadásaink ideiglenes fedezésére szolgálnak mindaddig, míg a Közellátási miniszter úrnak az árrendezésre vonatkozó s minden a díjakat érintő árténvező figyelembevételével megállapítandó díjak mértékéről rendeletileg nem intézkedik. A jelenleg engedélyezett szorzószám a multévi díjaknak tízszerese. A vízdíjaknál a szorzószám április és május hóra egyenkint ötszörös, június hótól kezdve tízszeres.

Vác, 1945 július 4.

Vác m. város közművei üzemvezetősége

Pestvidéki Nyomda Vácon 336/45

Pozdech József

harangöntő

az 1867-ki párisi kiállítás magyar osztályának rendezése körül szerett érdemeiest királyi kitüntetésben részesült

Nefelejts 1868. 238. l.

Méltóságos

Dr Szentiványi Gyuláné
nőnőnek

Budapest

Lágymányosi u. 1 E

M.D.K.

Pozdech József pesti harangöntő

a debreceni nagytemplom harangtornyának XVII.sz. harangját az 1802-es tüzvész után javitja, 1865-ben, majd 1873-ban a régi formájában ujraönti.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962.12.l. /Műemlékeink/

MDK

Pozdech József utódai
/Thúri János és fia/
harangöntő cég

1.
Faragó Bálint: A mezőtúri ref.egyhaz története
1530-1917-ig.Mezőtúr é.n. 112.l.

Posdech József és Hilzer Ignác harangöntők

M.N.M. 4.

1873-ból három harangjukat ismerjük

Patay P.: Nógrád megye harangjai. műv.tört. Ért. 1958 (VII.) 2-3 sz. 169

K

Pozdech Józsefutódai
(Thúri Jánosi fia)
harangöntő cég

l.

Faragó Bálint. A mezőtúri ref. egyház története 1530 – 1917 ig. Mezőtúr
c. n. 112. l.

I V Ó

gyar Barátai Egyesületének a Müemlékek
utca 10./ tanácstermében
6 órakor tartandó
g y ü l é s r e.

ág jelentése.
sztmány megválasztása.

Az előkészitő bizottság nevében

Gerevich Tibor

Pozdech József utodai

Thuryčs Kocsis

harangöntök 1878

l

Faragó Bálint. A

mezőtúri ref. egyház

története 1530–1917 ig

Mezőtúr, č. n. 279. l.

Varrottas, sümegvidéki VI. 176.

1.

Pozdech József

pesti harangöntő. A debreceni ~~tür~~ szt. András templom tűrvénben megrepedt harangját (1636, Reguer János műve) 1865-ben a repedt rész kivágásával javította meg-harangját vizmanyerbe.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alapx k. 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

R. l.

Pozdech József

1873-ban az egyház az egyre romló állapotba javított debreceni harangot régi formájában újra öntette, hogy a súlya növekedjen. A harangon felirat, bibliai idézetek és Rákóczi György jelmondata olvasható.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

12. l.

Pozder Gyula festő

Szabad Művészet, 1978

II. évf. 10. sz. 336. o. – A Szabadhereczet korlaménysi.

Egri csop.

M.D.K.

Pozder Gyula festő

okl. középisk. rajztanár

1946-ban az Egerben létesitendő Képző-és Iparművészeti Szabadiskola tanárául javasolva

Képzőművészeti élet a felszabadulás után 203. l.
A MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOK.KÖZPONT FORRÁSKIADVÁNYAI II.
Bp. 1965.

MDK

Pozder Gyula ny.szds.

A Ludovika Akadémia elvégzését bizonyitó oklevél magyaros rajzdiszitését Pozder Gyula ny.szds. készitette el.

Cikk: Oklevél a Ludovika Akadémia elvégzéséről.

Ludovikás Levente, 1930.IX.évf. 58.lap.Képpel.

MDK

Pozder Gyula

1932/33. középiskolai ~~tanár~~ rajztanári oklevelet kapott.

Képzőműv. főisk. évk. 1932/33. 57 l.

Pozder Gyula

1928/29 – 1932/33

Ferkèpzomfoiskèvk

124. l.

s különösen az Escorialban van belőlük gazdag gyüjtemény. A XI. sz. óta ezt a miniatúra-művészetet arab elemek járják át s motívumai egyre gazdagodnak. A monumentális festészet a román művészet századaiban főképen falfestményekre szorítkozik, amelyeket bizantinizáló ünnepélyesség és merevség jellemez (León: S. Isidoro, a román festészet főműve). A csúcsíves falfestészet a salamancai régi székesegyházban van kiválóan képviselve. A XIII. sz. emlékei általában igen gyérek s csak a XIV. sz.-ban állapítható meg erősebb művészeti tevékenység és ennek kapcsán egyrészt északi (francia), másrészt olasz hatások beszivárgása; különösen az utóbbi volt erős. Katalóniában sok tehetséges mester dolgozott a trecento folyamán; ezek között Ferrer Bassa (a „spanyol Giotto", vagy inkább a „spanyol Simone Martini", amint nevezni szokták) a legkiválóbb, aki teljesen a sienai iskola hatása alatt áll. A trecento első felében dolgozott s képei, amelyek nagyrészt elvesztek, az egykori toszkánai iskola műveivel vetekedhettek; erre engednek következtetni a Barcelona melletti pedralbes-i zárda finomkompozíciójú freskói. Oeuvréjük alapján jobb képet alkothatunk magunknak a Serra-fivérek, Jaume, Pere és Juan ugyancsak sienai hatás alatt fejlődött művészetéről. Legtehetségesebb köztük Pere, a manresa-i Szentlélek-retablo mestere; legügyesebb tanítványa Luis Borassa. A XIV. sz. második felének legkiválóbb mestere Lorenzo Zaragoza lehetett, akit kortársai a legjobb barcelónai festőnek tartottak; hiteles műve nem maradt fenn, de miután tudjuk róla, hogy Aragón egyes részeiben, Valenciában és Barcelónában egyaránt dolgozott, azokat a műveket, amelyeket a későbbi trecento e vidékeken hozott

Pozder Gyula

V. éves

Kitűnő tanulmányi elő-
menetelért díjszerét

1933.

Ferkèpzomfoiskévk 21. l.

REICH MIKLÓS
VILLAMOSSÁGI CIKKEK RAKTÁRA
ÉS MŰSZAKI IRODÁJA
RÁDIÓ- ÉS GRAMOFON NAGYKERESKEDÉSE
LAGER ELECTROTECHNISCHER
ARTIKEL UND TECHNISCHES BUREAU
BUDAPEST, VI., VILMOS CSÁSZÁR-UT 45.
Nagymező-utca sarok

Telefon: 14-4-72 és 27-2-67

Nagyy.

Dr Szentiványi Gyula úr

Yl

Pozdér Gyula

V. évf.

1007 pitalomdíj

a Nemes Marcell

féle alapítványból

1932/33

Ferképzőmfoiskolvk 27 l.

Pozder Gyula

Készítette a Szent László-
díszes, miniatűrös
serleg (alapító oklevelét
1927) valamint a Simonyi-serleg
alapító oklevelét 1927, mind a
kettő a Ludovika-akadé-
mia tulajdona. U. ott
tőle a Borbála-serleg
alapító oklevele 1927, a Ludovi-
ka-serleg alapító oklevele
1927, a hiradó kiképzésben
részesülő akadémikusok oklevele

Bachó László: A magyar
alapító
kir. honvéd Ludovika
akadémia története.
Budapest, 1930. 861. l. 865,
863. l. (képekkel.) 869. l.
872. l.

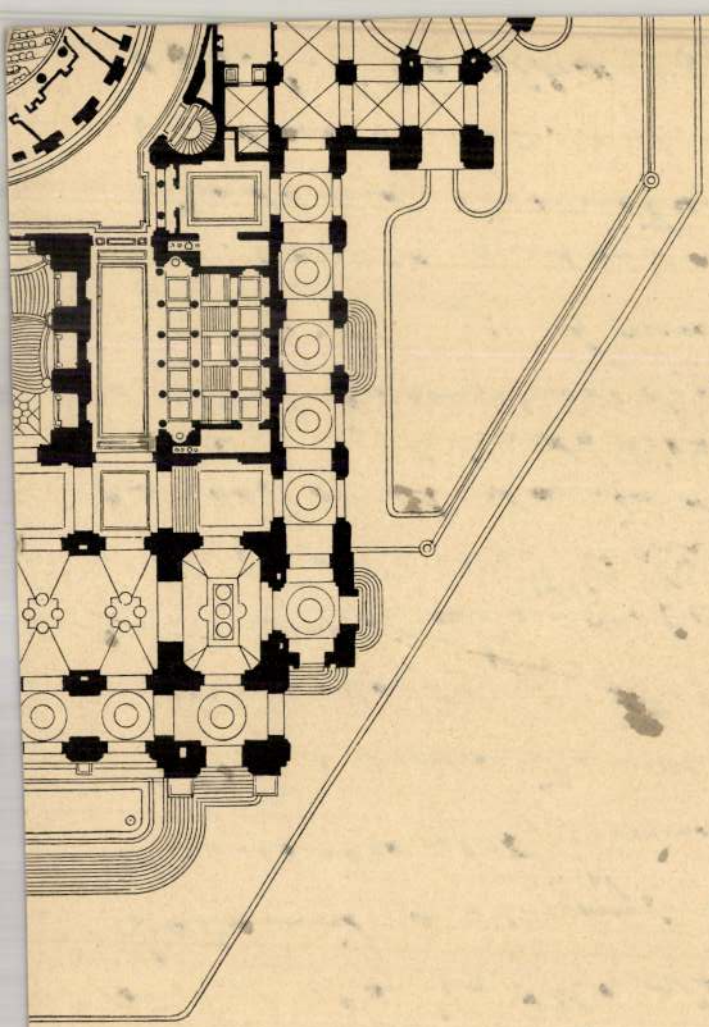

60 70 80 90 100 Mtr.

er in Paris.

Pozder Gyula

fertő Eger

l.

Szabad Művészet

1948. 336. l.

A hivatalos másolat hiteléül:

Petrovan Károly

miniszteri s.hiv.igazgató.

Pozder Gyula

1933

Ki tud róla?

me felhivandó, mert az április hó 15-ével
szolgálati alkalmazotti hetikártyák
oly igazolvány-jeggyel jogositanak
zolványok már el vannak látva. Az
hez az egyes hatóságok, intézetek
k, mely magában foglalja a közszol-
hivatali állását, lakását és eddigi

is hó 16-tól kezdődő négy hetes
sa folyó évi április hó 10-én kezdő-

április hó 5.
ndeletéből:

tanácsos.

ságának,

Budapest.

Pooder János városi mérnök MDK

1863-ban elkészítette Győr 1757 évi rekonstruált alaprajzát. 320. old

Gazdag László: Győr város térképei. 295.o.

Arrabona, 7.1965. A Győri Múzeum Évkönyve, Győr. 1965.
Győr-Sopronmegyei Nyomda. Győr.

Pozevits, József,
könnves mester
1867. Pesten –

Pkc. 217 l.

Fő-út Albertfalván II. 96

1903 VI. 23

Budapest.

Miniszterhez. Felterjesztés Aigner napidíj-ügyének Lajos 10 koronában való megállapítása tárgyában (299/903).

Pozevits József

életének és munkásságának időrendi adattára mester-
felvétel i ügyével bezárólag.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvátel a XIX.
században. P sti mesterek és mesterjelöltek.
Építés- Építészettudomány, 1971 /III/, 4,sz,
379-418.l.

409-410. l.

Pozlejner Tsenc

umarstalo

l. Schoenjersuita

292. l

A. Déc. **DUVILLÉ (D.).** — Mémento de la Science ornementale. 137 planches, suivi d'une logique des techniques et d'un essai sur l'esthétique. 1 vol. in-4° raisin, 208 pages. Frs **90**

B. A. **LANGE (R.). — (Exposition 1937).** — Merveilles de l'Exposition 1937. 1 beau vol. sous couv. illustr. avec un plan. Frs **10**
« Le livre sans lequel il est impossible de comprendre l'Exposition de Paris ».

B. A. **EXPOSITION 1937. — Warnod (A.).** — Exposition 37. Le guide illustré et romancé de l'Exposition. Déclarations officielles, renseignements pratiques, programmes des fêtes, anecdotes, etc. Frs **5**

B. A. **GOBILLOT (R.).** — La cathédrale de Sées, illustr. de 35 gravures et 1 plan, 104 pages. Frs **7,50**
Cartonné Frs **13**

H.d.l'A. **KAMMERER (A.).** — Les monnaies abyssines de la collection Munchargee d'Aden. Illustr., 1 pl. in-8°, 11 p. Frs **12**

A. Appl. **KARLGREN (B.).** — Yin and Chou in Chinese bronzes. Illustr., 4°, 146 pages, 58 pl. Frs **200**

H.d.l'A. **KUHLMANN (Marie).** — Inventaire des Périodiques des Bibliothèques de Strasbourg 1 vol., 4°, 1096 pages, cont. env. 30.000 titres de périodiques et de collections. 1937. Br. Frs **300.** Rel. Frs **350**

Pozlejner Máté

miasztalos

l.

Schoenjersnita

292. l

Bretagne. Frs **40**

B.A. **DEGAS.** — **Rewald (J.).** — **Degas.** 60 héliogravures, 1 planche en couleurs. Frs **12,50**

B.A. **DELACROIX (Eugène).** — Correspondance générale. T. III, 1850-1857, publ. par André Joubin. 464 p. av. 2 grav. hors texte. Frs **48**

A.Appl. **DUSSAUD (R.).** — Motifs et symboles du IVe millénaire dans la céramique orientale. 28 fig., 18 p., in-4° (1935). Frs **15**

A. Déc.
A. Appl. **ÉGYPTE.** — **Demangel (R.).** — Grilles de fenêtres en Egypte et triglyphes grecs. 17 fig., 27 p. in-4° (1935). Frs **20**

B.A. **ERNST (Max).** — Œuvres de 1919 à 1936, 120 p. de texte illustr. de 127 reproductions en héliogravure (dont la plupart pleine page). Frs **50**

Arché. **FOUGEROUSSE (J. L.).** — Etudes sur les constructions de Tanis. 9 pl., 22 figures, 45 p. in-4° carré (1935). Frs **25**

H.d.l'A. **GARSTANG (J.).**— L'Art Néoloithique à Jéricho. 3 pl., 5 p. gr. - 4. (1935). Frs **15**

A. Déc. **GAUTHIER (J.).** — Vieilles maisons du terroir. 60 illustrations en héliogravure.
Cartonné toile. Frs **30**
S. couvert. illustr. Frs **18**

PÓZNER Géza

dombtanúvei

Alföld 1992. 3. Borítól

oring images from different software programs

ing the Macintosh Scrapbook

h Scrapbook feature, do the following.

e from one of the files in the Genigraphic clip-art

nage, and copy it by using the Copy command.

pbook, and use the Paste command to place the im-
pbook.

pbook by clicking on the Close box at the upper left.

image from the same Genigraphics clip-art file,
to place it.

pen the Scrapbook, and use Paste to place the image
ook. Notice that a second page of the Scrapbook is

bers, separated by a slash, at the lower left of the Scrap-
ate the number of the current image and the total number
ee Figure 6-3.)

POZNER GÁBOR
Hortobágy I., bronzplakett, 12,5 cm∅
Hortobágy II., bronzplakett, 12,5 cm∅

Délibábok hazája, Debrecen, Déri Muzeum, 1992
IV. kiáll.

S FESTŐK,
SZOBRÁSZOK
GYI MŰVEI

szaki kiállítóterme,
jus–július

Milan Poznovija

grafikus

M.D.V.

Resit vett a tárlaton.

Szelesi Zoltán: Szabadkai képzőművészek tárlata

Művészet, 1967. szeptember – 36 kep

Pozzo

festō

l.

Pannonhalmi Szemle

1927. 106. čs kv

M.

Tafeln

I.-23. II, I.-VIII. képes
tábla

Königsberg
W. Koch
1874

Pozzo

Leisch

Jajczay Veduták

9. l.

10. l.

MAGYAR HERALDIKAI ÉS GENEALÓGIAI
-TÁRSASÁG

Pozzo

Xaveri Kent Ferenc Eepe
a jézsuiták pesti rend-
házában.

Írod

Jajmegszent

67. l.
66. tábla

75. kép. *Feti, Domenico: Magdolna.*

FIRENZEI FESTŐ, XIV. század
Madonna trónon, szentekkel
Fa, tempera, 73×46 cm.
A Bertinelli gyüjteményből.
Maszlaghy II., 51. szám. (Taddeo Gad

FIRENZEI FESTŐ, XIV. század
Kálvária Szűz Máriával, Sz János evangelista és Magdolnával
Fa, tempera, 25×17 cm.
A budapesti műkereskedelemből, 1937.
Restaurálta Kákay Szabó György, 1937.

FIRENZEI FESTŐ 1420 körül
Madonna trónon, két angyallal, Sz Jeromossa Magdolnával
Csúcsos felső záródással, fa, tempera, 111×
cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

FIRENZEI FESTŐ, XVI. század
Madonna Jézussal, Sz Anna és Fülöp ap közt
Fa, olaj, 57×43 cm.
A Bertinelli-gyüjteményből.
Maszlaghy II., 91. szám.

FIRENZEI FESTŐ, XVI. század
Mária találkozása Erzsébettel
Fára húzott vászon, olaj, 63×34 cm.

Pozzo

l. Bíró Nagyvárad

46, 47. l.

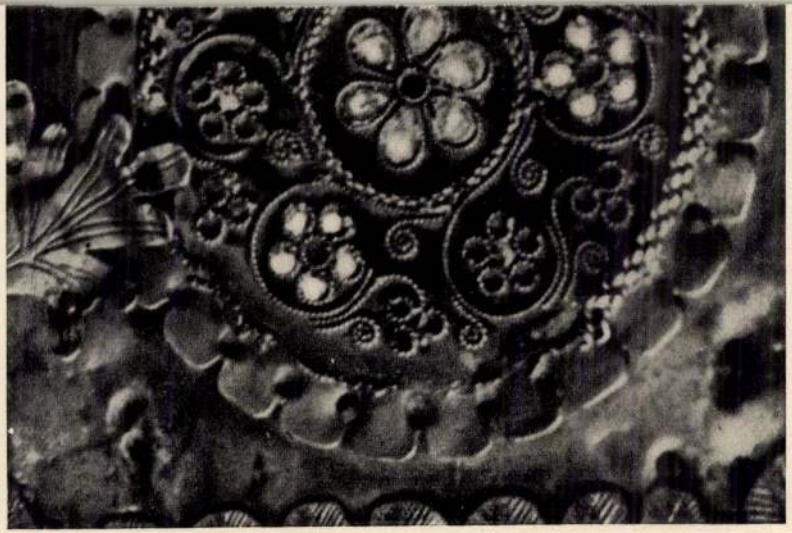

Pozzo

Eger

l.

Lechner Jenő dr.

Renaissance épitési emlékek kamonyvárott. Bp 1917

15. l.

Pozzo
jezuita épitéz
XVIII. sz.

l.

Schoen Buda és Óbuda

3. l.

Csólyos - Palos h. n. VII. 245.

M.D.K.

Pozzo

olasz építőmester az esti vár erődítésén dolgozik a XVII. sz.-ban.

V.: Lechner Jenő: Renaissance építési emlékek Szamosújvárról

Építőipar - Építőművészet, Bp. 19/6.évf. 52.sz. 312. old

MDK

Pozzo,

tervezetei közt található meg a XVIII.sz. egyházi szobrászatának egy nagyobb emléke: a bencés zárda Mária kutja. /Az 1749-es német kiadás II.kötetének 24.figura: "ein fussgestell"./

Csatkai Endre dr.: A soproni szobrászat. Magyar Művészet. 1928. 535-536.l.

M.D.K.

Pozzo festőművész

A jézustársaságiak várbeli templomuk részére festettek képet Pozzoval.
A Mária kongregáció kápolnája külső falát diszitő xavéri Szent Ferenc képe.
Cikk: Budai és pesti veduták vallásos tárgyú képeken, irta Jajczy János.

Bp.1936. 9.1.

M. D. K.

Pozzo, A festő

Xav. Szt. Ferenc keresztje, oltárkép a budavári Nagyboldogasszony templomból. (Jelenleg Bpesti Történeti Múzeumban) (1700 körül)

refr.

Budapest müemlékei I$_1$. Bp. 1962. 396. l.

POZZÓ ANDREA

Rados Jenő: Magyar oltárok. Bp.1938. 27.,38.l.

MDK

Andrea Pozzo ,jezsuita épitész

tanitványa Tausch Christoph,a turencséni templom épitője.

A magyarországi művészet története I. 419.1.
Bpest,1901.II.kiadás.

MDK

Pozzo, Andrea del

képet fest a Koronázó templom számára

Vig.1947. XII.1. sz. január. 52. 1.- Jajczay János: A magyar barokk és Maulbertsch. 52- 55.1.

Pozzo Andrea

1642 - 1709.

trentinói festő.

Pare opera sua il quadro rappresentante S. Francesco Saverio, dipinta per la Chiesa dei Gesuiti di Buda ed ora nella casa dei Gesuiti di Pest.

Budinis

159. L

teléül:

Pozzo Andrea

Xaveri Szent Ferenc
képe a budai
jezsuitáknál

Budinits

151. tábla

Amüemlékek -
Bizottsá

Pozzo Andrea

festő

Budinis

122, 159. l.

151. tábla

Pozzo, Andrea

l.

Hekler Antón

-141.l.

Pitykék emlékből VII. 247

Pozzo Andrea

E két szekrény vászonnal és selyemmel való bevonása került per 139 K ..... 278 K
Kifizettetett Vágó Lászlónak 1908: V.1-jén a 139
393 sz. nyugtára. - Elszámoltatott 1908. VII. 5-én
1099 szám alatt.

Schoenfeld Károly

1. 18. C. 23. 1
79. 1.

3100
278
3378

1648-909-1
Japán terem.

341. Szekrények.

2 drb selyemmel és vásznal bélelve,

Két tölgyfa színű szekrény, fölül három kettős szárnyú ajtoval, alól három előugro széles aljjal, a melynek tetején üveg tartók vannak, ezek alatt három kettős szarnyú elrakodó helylyel, a melyben öt polcz nyert elhelyezést.

Méretei: 326 magas, 505 cm. hosszú és 71 cm. mély.

Értékök per 1550 K..... 3100 K

1550
139
1689
2
3378

Szállitotta Csepreghy János és fia az 1908. évi február 28-iki végszámla alapján (474-908). -- Kifizettetett 1908: IX. 22-én a 741 és 1909: VI. 30-án a 628 sz. nyugtákra. -- Elszámoltatott 1908: X. 7-én 1764 és 1909: VIII. 26-án 1359 sz. alatt.

fordít

Pozzo Andrea

Lärd
z
Hekler M M Torh
191. r.

Vértesy Sándor: A miskolczi ref. főgimnázium Könyvtárának szakkatalogusa. Miskolcz, 1913. (Könyvism.)

Pozzo Andrea

l.

Kapbarokk

Rej. Tań. Ewh.

II. 257. l.

258. l.

Pozzo, Andrea

d.

Szépmüvészet
1944. 232, 233. l
Kempel

Pozzo Andrea

laïd

Pulmazzarch.

II. 273. l.
276. l.

terjesztési vállalat
cégtulajdonos: ifj. GREIF BÉLA KALOCSA

Pozzo Andrea

1.

Lárai Művészet 1938

267. 1.

2155/909-18
Tört. Képcs.
Raktár.

625. Szekrény.

1 darab sárgára festett puhafa szekrény kétszárnyú záros ajtóval, ezek elején léczek közé foglalt emelkedett diszszel, sima fedéllel és öt polczczal.

Méretei 87 cm. magas, 195 cm. hosszú, 95 cm. mély.
Becsértéke.....30 K

Régi leltári száma 19

Pozzo Andrea

1642 - 1709

l.

Barébtak

285.l.

Pozzo Andrea

olasz festő és épitész

1642–1709

érod

Kat Lex

IV. 30. l.

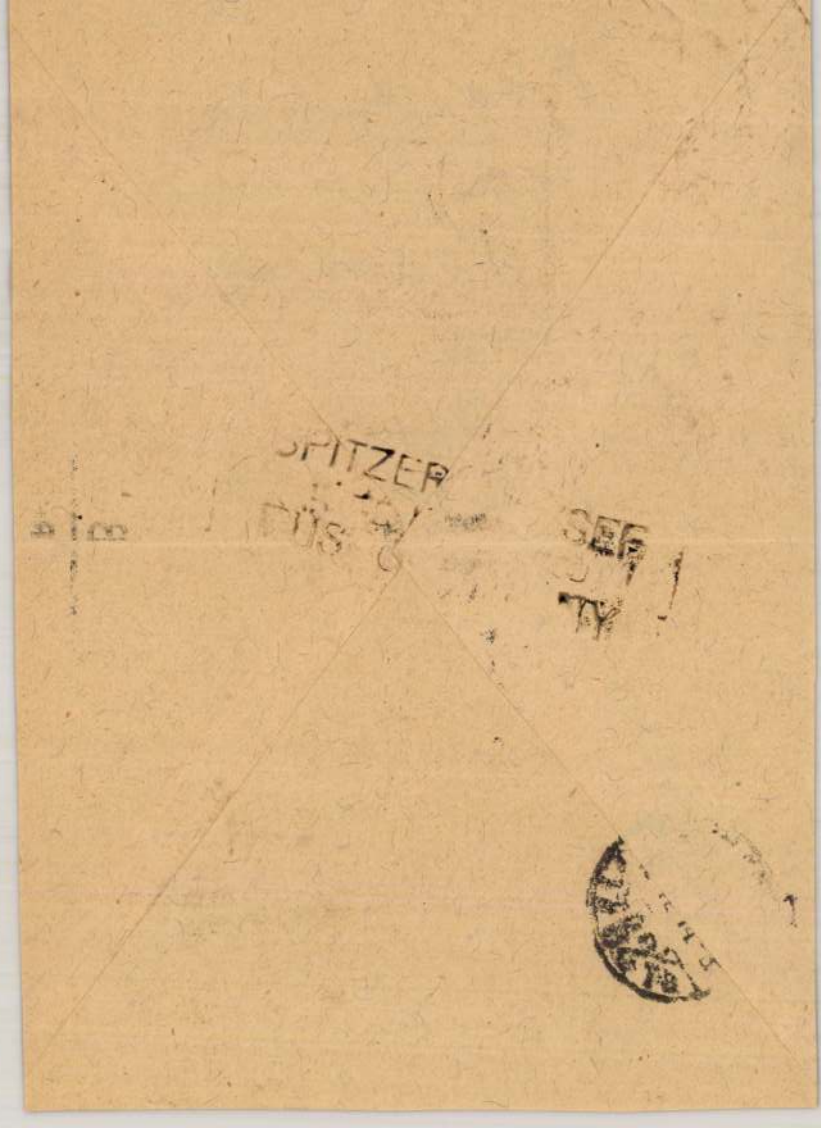

Pozzo Andrea

l.

Peter. II

61, 62. P.

12-13-36

~~Lantos Kereste telefonom~~
~~Kesöb ismét felfogja hivni ha nem~~
~~sikerül megtalalni úgy Kereti Titkár~~
~~úrat a fenti lakás szám ajtott ½ 3 Kor~~
~~felhivni szíveskedjek~~

Pozzo András

jezsuita frater

1642-1709

A trencséni jezsuita templom belső dekorálásait festői végezte (1708-9-ben?)

Velics jezsuitár

III. 98. l.

agave fourcroydes

jukalámi spirál

Vetetett 1896: III. 26-

52 Gr. J. — Elszámoltatás

Az elszámolás elfogadtato

(464/901.)

Pozzo Andrea

l. Wagdej

163, 185, 198, 199,

200. l.

h)

~~[illegible]~~ és fejető földre hajtja ~~fejjel~~, mintha legelne.
hiányzanak.

vága 26·5 cm.
Torrétől. Ára 12 lira = 5.52 ft.
a). No 1. alatt az elszámolást.

én az Iparmüvészeti Muzeumban helyestetett

Torre

Pozzo András

Laid
z
Bierbjermitás

118.l

Pozzo Andrea

l.

Schoenkörpvarosh

80,98. l.

TÉLI TÁJ
UJVÁRY IGNÁC FESTMÉNYE

Pozzo, Andrea

pittore trentino

1642 - 1709.

Budapesti vonatkozás.

ivód 122. l.

3

Budinis. 159. l.

Rep. C.T.I. [illegible]

[illegible] Franciscus

[illegible] a bu-

dapesti jezuita

[illegible]

Pozzo Andrea

1642 - 1709

vrő

v

Barát - Éber - Tarács:

A művészet története.

II. k. Európa művészete.

Bpp. 1934. 285. l.

Pozzo Andrea

l.

Szmrecsányi Nova

32. l. 33. l. 38. l.

~~Rubens Pieter Paulus~~

2977

38. L. Hartmann.

(Sz. Münchenben 1835. október 15-én.)

Őszi táj földmivelőkkel.

A ~~kissé~~ dombos vidéken balról a kettős fogatu eke szarvait tartó ~~földmives~~ (beszélget) az előtte álló asszonynyal és leánykával; jobbról három munkásnő szedi a burgonyát, kik közül az egyik térdre ereszkedett és a kik mellett kosarakat és zsákokat veszünk észre; szemközt pedig egy ~~másik~~ földmíves boronál két lóval. A háttérben a fák közül, a melyek felett madarak röpködnek, a falunak fehérre meszelt tornya bontakozik ki. Az őszi szántást végző ~~földmíves~~ öltözete: kalap széles karimával, ujjas felgyürt hajtókával, bőr-mellény, széles öv, szűk nadrág s magas szárú csizma; az összetett kezekkel hallgató asszony bal karján kosár lóg, fejét barna kendővel kötötte be, vállkendője sárga, ruhadereka zöld, inge rövid újjú, köténye kék, felső szoknyája csikos s alsója piros; a figyelő lányka pedig rövid ujjú ingvállat, kivágott ruhát, kötényt és rövid szoknyát hord. Tőlük nem messze a levelét elhullatott fa egyik galván madár ül, melynek

Pozzo, Andrea del

wod

Storno Miksa:

Andrea del Pozzo
egy magyar vonatko-
zású művéről -
Soproni Szemle

1944. 2. sz. 97 l.

Keppel

Szűz Máriát abrá-
zolo 12.5 x 18 cm metnet
az Esterházy her-

egy ámennel

Pozzo, Andreas

l.

Cincik

8, 29, 43, 45. l

Pozzo Andrea

Minvenet 1913. 382

Crespi, olasz rézmetsző VII. 255.

Andrea del Pozzo

laid

Arch. Est

1910. 194

FRANCESCO DA POZZO, épitészeti hadbiztos

1549-ben a bécsi Haditanács Sigismondo de Preda da Pisaval együtt Győrbe küldi, hogy az olasz hadbiztosok szakértői szemléjük során igyekezzenek kialakitani a vár modern, olasz rendszerü megerősitésének koncepcióját. 87.old. 15.jegyz

LÉVÁRDY FERENC: A középkori győri székesegyház pusztulása és első barokk átépitése 83.old

ARRABONA, 12. Xantus János Múzeum, Győr. A Győri Múzeum Évkönyve. Győr.1970

ole

FRANCESCO POZZO, épitész

A Como-tó környéki müvészhajlamu lakosság a XVI.sz.második felében elárasztotta az északabbra fekvő vidékeket,igy Nyugat-Magyarországot is,mint várépitők,stb. Francesco Pzzo ekkor Borostyánkő várában dolgozott.

x 441.old. 14.jegyz

HARALD PRICKLER: Giovanni BBernardo Ceresola,a szombathelyi Szt.Márton templom épitője 441.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968.Szombathely

Pozzo, Francesco

1546-ban az ő tervei szerint kezdték meg a borostyánkői Almásy vár bástyáinak építését Antonio Spazzo vezetésével.

Juhász László: Burgenland, történelmi utikalauz
München, 1976.

70.o.

Pozzo - Padre, épitész

Győri Szemle, III., 1932. 2o7-2o8.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

MDK

Francesco de Pozzo Milanese

katonai épitész

részt vett Győr várának épitésében, XVI. sz.

Jankó L: Könyvismertetés. MMÉKözl. 1933. II.19.
42 l.

MDK

Francesco da Pozzo, építészeti hadbiztos

Győr várának építésében a XVI. m-ban
részt vett. 298. o

Gazdag László: Győr város térképei. 295.o.

Arrabona, 7.1965. A Győri Múzeum Évkönyve. Győr.1965
Győr-Sopronmegyei Nyomda. Győr

MDK

POZZO FRANCISCO ?

Az egri vár renoválója az 1953-as ostrom után.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.18.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M. D. K.

POZZO, Francesco - építész
milanói főépítőmester
Az 1552-es ostrom után a javítás
főépítőmestere Egerben
Vele dolgozik: Martino Remiglio építész

Gerő: Magyarországi várépítészet Bp. 1955.
390.

M. I. D. K.

Pozzo, Francesco dei mitéri

Nevének változatai: de Pozzo, de Bosco, del Bolso, da Pacco, de Pocho, de Porzo, Pozo, Buzo, Puco itb.)

Gerő: Magyarországi várépítészet Bp. 1955.

335.

M. D. K.

POZZO, Francesco del évítész

1544-ben Gyulatehérvárott dolgozik

Győr, Tokaj, Eger, Nagyszombat

Zólyom várainál dolgozik

Meghalt 1559 vagy 1560-ban

Gerő: Magyarországi várévítészet. Bp. 1955.

335

Pozzo Ferenc

(Podzo, Pocho)

1556.

l.

Pátakivárép

107 l.

Ezek nincsenek megírva a D-betűben.

De Pozzo Franc

XVI. n.

l.

Palakivarép

106. l.

De Pozzo

XVI, 87

l

Patakivárép

109. 1.

De Pozzo (és?) Jakab

XVI.

Palakivárép

108. l.

Pozzo, Francesco da

Pozzo, Simone da

XVI. 4.

l

Hadtört. Közl.

1933. 320. l.

Vasseg VII. 106, 107, 110

Pozzo, Francesco da

nadimeřnik XVI. st

l.

Hadtört. Köln,

1933. 8. l.

Franczia forradalmi ércem VIII. 125.

Pozzo, Francesco da

XVIIz.

l.

Holdlagg Ferab

91, 92. l

775 Klein Adam

Pipázó törökök.

Rk.

K. 1.

45×67 mm.

Pozzo, Francesco da

Gyulafehérvár

erőd

Magg Boll

Pozzo, Francesco da

Gyulafehérvár

írod

Gyalókay Bolletino

347. l.

Pozzo, Francesco da

mint Antonius Bůfalus architectus segédje Nagyszeben erőditésén dolgozott a XVI. szá-zadban.

erőd Magy

30-l.

~~I. KÖTET~~

r. Kotsis Iván 39
44
y-Krompecher György 49
os lakótelep, Szalágyi Géza 54
yi Gyula 56
ska Alfonz.
60
61
62
ázának építési és szerkezeti rajzai, 63

LÁSZLÓ
da-utca 13-15 * Telefon: 185-330
* Telefon: 186-098
8 P, egyes szám ára 2 P
Egyes szám ára 2·50 P.

Pozzo, Francesco da

részt vett Győr erődítési munkálatainak a XVI. században.

Pfannl Jenő:
A győri vár és téglái.
Győr, 1932. 6. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

POZZO, Francesco da, másképpen Potzónak, Poco-nak, Botzo-nak, Buzo-nak, Poczonak, stb. is mondják. Évek óta dolgozot a birodalom részére; Bécsben tervezte a Predigerbastion-t, s ezután engedélyt kapott, 1545-ben Itáliába való visszatérésre. Visszatérve Ausztriába megerősitett néhány várat Magyarország határán. Tervezett és konstruált Altemburgban, Tirnavia-ban, Wiener-Neustadt-ban és Andrea Trevisano-val Gyulafehérváron. 1552-ben Besztercebányán volt és innen Bécsbe ment. A császár, a sok szolgálatért, nemesi rangra emelte. 1560-ban halt meg.
/Pataki; K.A.W./

Maggiorotti, 435.

Francesco de Pozzo

epsén

ind

Böh. 15.1

Pozzo
Gri epitos

irod

DK 220.1.

legyek. 1910—1914. Huzás: ápr. 1. Főnyereméay: 30.000 korona.
gyek. 1910—1929. Huzás: ápr. 1. 1930. ápr. 1. Főny.: 180.000 K.

14

Protestáns
Teodózia

Görög-orosz
20 Szabb. vtk.

Izraelita
15 P. 1. n.

Protestáns
Rikárd

Görög-orosz
21 Jakab, az ifj.

Izraelita
16 P. 2. n.

Protestáns
Izidor

Görög-orosz
22 Vazul vt.

Izraelita
17

Protestáns
Nagypéntek

Görög-orosz
23 Npéntek

Izraelita
18

i első takarékpénztár nyereménykötvényel. 1917—1976. ápr. 5. Fő-
nyeremény: 600.000 korona.

Protestáns
Czölesztin

Görög-orosz
24 Zakariás

Izraelita
19 Sab.

14

Március—Április 31—30 nap

Pozzi

Festo

irod

MM I. 50 l.

Pozzo, Francesco de, épitº. II. 196.

Pozzo, Francesco da

katonai mérnök

l.

Banfi Endre

298. l.

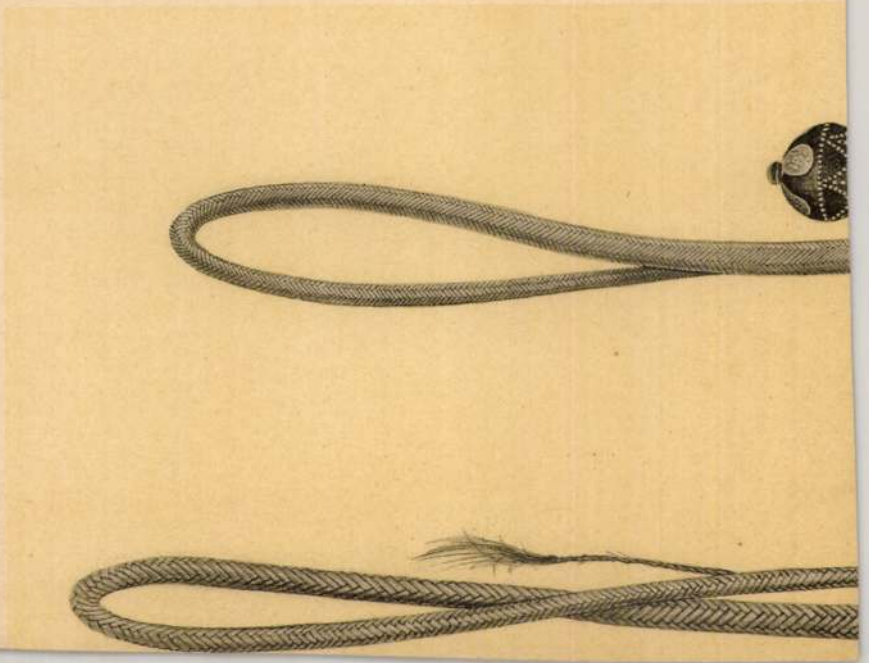

Pozzo Francesco da

XVI. n

Láid

Holik – Magg

91. l

Pozzo, Francesco da

epitesi

XVI. n

l.

Hol. Magg. Ferale

91. l. - 92. l.

H

N

— Mihalik Sándor: Az Iparművészeti Múzeum egyházművészeti kiállítása, MM. VI., 1930., 535. l. (Képe 530. l.) — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi, 151. szám. — Lepold—Lippay 38. l. — Lepold Katalógus 5. szám.

KORONÁZÁSI ESKÜKERESZT, (233. kép) aranyból, gazdag filigrándísszel és drágakövekkel (zafirral, gyémánttal, ametiszttel, smaragddal és gyönggyel). A háromkarélyos szárvégű kereszt és a talpon levő három lemez későromán, 1250 körül. A kereszt közepén levő négykarélyos lap, a szár, a nodus és a talp, az utóbbi szines ágyazott zománcdísszel XVII. századi, mint a talpperemen bevésett feliratból „Anno 1634. Renovata" kitűnik. II. Lipót koronázása alkalmából, 1790-ben négy ametiszt és négy smaragd került rá, Keglevich Zsigmond gróf nagyprépost ajándékából 1803-ban egyéb drágakövek.

Mag. 40·2 cm. Magyar munka, 1250 körül, eredetileg ereklyetartó oltárkereszt, a talp magyar munka, 1634-ből. 1790-ben megújítva.

Szerepel az 1553., 1594., 1609. és 1659-es leltárakban.

Bock 123—126. l. (képe 124. l.) — Török János: Magyarország prímásai. II. kötet, Pest 1859., 288—291. l. (Képe I. kötet, címlap előtt). — Zalka János: Két ősrégi kereszt az esztergomi főegyház kincstárában. Magyar Sion, III., 1865., 66—68. l. (Képe is). — K. N.: A királyi eskükereszt. Magyar Sion, VII., 1869., 48—49. l. — Domokos, fehér-

M.D.K.

Francisco Porro, olasz építő-mester

és Martino Remiglio főépítő-mester Eger védelmi ujjáépítésének 1553-tavaszán kerdődő ütemében 25 kőművessel érkezik Egerbe.

Heves megye müemlékei I. irta Veit Pál
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső. Bp.1969. Akadémiai Kiadó

96. old.

M.D.K.

Pozzo Ferenc

Eger várának fizzáepítés kor (Melanchae)

(1552-es ostrom után) főépítő-

mestere

Gerő Lánló: Vezető az egri várhoz

L.C.

M.D.K.

Francisco Pozzo, várépitő

Mint Bécs várának ellenőrét, őt bizzák meg 1553-ban Eger várának helyreállitásával, melyet 25 kőművessel és több olasz épitésszel és tanácsadóval bonyolit le.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 17.old.

M.D.K.

Francesco Pozza, várépítő

neve a bécsi szolgálatban álló olasz hadi mérnökök körében szerepel, akik a zólyomi várat 1548-ban a török veszedelem miatt, új lőállásokkal és pártázatos fallal erősítik meg

Fügedi Erik: D. Menclová könyvei hat szlovákiai várról. Művészettörténeti Értesitő, 1961.X.évf. 1.sz. 77.old.

GIANMARIO DE POZZO, épitész

A Como-tó környéki müvészhajlamu lakosság a XVI.sz.második felében elárasztotta az északabbra fekvő vidékeket,igy Nyugat-Magyarországot is,mint várépitők,stb.
Gianmario de Pozzo ekkor Borostyánkő várában dolgozott.
441.old. 14.jegyz

HARALD PRICKLER: Giovanni BBernardo Ceresola,a szombathelyi Szt.Márton templom épitője 441.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968.Szombathely

Pozsa Gusztáv

MDK

Gyermekarckép, olf.

Műcsarnok 1879.márc.15.

M. D. K

POZSÁNYI Antal szobrász

A Zsigmond téri Szentháromság-szobor új talapzata kőltál Hugó tervei szerint (1856.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 273. l.

Budapest müemlékei II[illegible]2.

MDK

Pozsányi Antal szobrász, Pest

17.
1856. máj. írásbeli ajánlatot tesz az emlékmü restaurálására és átalakitására. A munkát megkapja
és
1856. szept.24. elkészül vele, 1800 frt költségben.

Schoen A: A Zsigmond téri Szentháromság szobor. Tanulmányok Budapest Multjából. Bp. 1936. IV.k. 2-13. l.

Pozsányi Antal

megpályázta és elnyerte a budai Zsigmond téri Szentháromság-szobor talapzatának Máltás Hugó terve alapján való átalakitását és restaurálását.

Komárik Dénes: Máltás Hugó- Épitész- Építészettudomány, 197o. /2.köt./ 111-171.1.

139.1.

Pozsányi Antal

pesti nobrás

lásd

Schoen Szentharom I.

7-l-

POZSÁR József epitom

Maga tervete kazóliára, csongrád, József A u 16.

1900 r.

CSMÉE 50-51.

vetésével való azonosítás javaslat
alapozott ötlet - az a lehetőség,
életének különböző állomásait jel
különösen példátlan lenne kapubél
jelenetképzéssel nem számolhatunk
az olykor előforduló Annuntiatio,
templomban sem tekinthetők elbeszé
Feltehetöen ó- (és új- ?) testamer
ciklusából ránk maradt töredékekke
ikonográfiája rejtve marad előttü

A szeri kerengőt több tekintet
ritka, igényes emléknek képzeljük
szabályos kolostorelrendezésnek -
nemzetségi kegyuraság alatt álló
egyáltalán nem általános - példáj
oszlopszobrokkal való díszítése,
ízlésorientáció, s már az ótestame
előfordulásával is valamilyen faj
közönségest meghaladó szintű műve
A művészettörténet lehetőségei it
következtetésekre egyedül egy még
művészettörténeti elemzés által v
helyzetnek s a kegyúri nemzetség
szóló adatoknak kombinációjával n
Bár-Kalán nemzetség nemzetségi mo
valószínű építési ideje a nemzets

Pozsát Lajos, fazekas

– elnyerte a Ifjú Népművész címet.

Székely Gabriella: Barackmag és áskapiac

Magyar Ifjúság, 1970. aug. 28. 13. l.

M.D.K.

Porsár József, építőmester

vállalta a Csongrádvidéki Takarékpénztár Csongrádon emelendő épületének kivitelezését.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1895. XVI. évf.

épsz. 9. sz. 3. old.

MDK.

Pozsár Lajos

Kiállitási kritika

Somogymegyei Néplap 1966 ápr.7.

Z. 1559 dne 14. března 1939.

Komisi pro kontrolu

Ing. Karel Kalina

Ing. Jan Kalina

Ing. Jaroslav Kalina

Ing. Jiří Kalina

Ing. Jaroslav Kalina

Ing. Jiří Kalina

Ing. Jaroslav Kalina

Ing. Jiří

Pozsár Lajos

Pönisti méltatás

Székely Gabriella: Parachugásócskapiac
Magyar Ifjúság, Bp. 1970. aug. 28.

Porsán Lajos

A "Népmüvészet mestere"

Szerkesi morait
Csongrád megyei Hírlap 1970. aug. 19

Pozsár Lajos szobrász

Debrecenben ma nyílik meg az országos „Népi szobrászat '74" c. kiállítás, mélyen háram somogyi alkotó műve szerepel: Csikós Nagy Márton, Kling József és Pozsár Lajos.

Somogyi Néplap, 1974. jún. 23.

Pozsár Lajos népi iparmüvész

Tamás László tanitványa

Magyar Hirlap 1977/2o2/13

Sárközi:Habán hagyaték

Pozsár Gajos, népi iparművész

Kiállít Balatonfőkajáron
a Népi művészeti Hét keretében.

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1973. júl. 24.

Pozsár Lajos

fazekas, „Ifjú népművész" jelmet kapta

Simon László: A Kisz a népművészet ápolásáért és továbbfejlesztéséért.

Népművelés 1970/11 40 old

Pozsár Lajos, [ ]

Kritikus-kompozíció:

Repr.

Pozsár Lajos: munkája 19.

TISZATÁJ, Szeged. 1973. augusztus

XXVII
8.

Pozsár Lajos, kerámikus

Négy körög : Repr.

Pozsár Lajos : munkája

Műmellék let: IV, XXVII 8.

TISZATÁJ, Szeged, 1973. augusztus

Pozsega vára

Pais: Magyar Anonymus 76. l.

Caroxylon andicola

fáklyapálma

Pozsega vára

Anonymus szerint már
a magyarok bejövetelekor
állott

Bárczay 580-1

~~Klissa h. n. III. 47~~

Possga Ferenc, fazekasmester

Mellétei neves fazekas. 1962-ben több készitménye került a Népr. Múz.-ba. xxx136.o.

Szolnoky Lajos: A Néprajzi Múzeum 1962.évi tárgygyüjtése. 91.o.

Néprajzi Értesitő. A Néprajzi Múz. Évkönyve. XLV. 1963. Bpest. Akadémiai Kiadó. Bp

Pozsgai Vidáné

Hi-mizésekkel

szerepel az alábbi Tárlatos

H. Bakó L.: Népi iparmüvészkör
fyőrött

Kiralföld 1970 VII. 26

Pozsgai Ágnes Keramikus

→ Lemesés Ida ipm

Múlvészet 1985/4/59

Pozsgai Eötvös Mathia

1592

lajd
2

Szádeczky II. 88.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 .....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191 .....

.....

tanu.

.....

tanu.

Pozsgai Lajos, [építész] Mok

A Kísérleti Orvostudományi Kutató Intézet egyik tervezője.

[Makett: Repr.]

–: Megkezdték a Kísérleti Orvostudományi Kutató Intézet tízemeletes modern házának építését

Népszabadság. Bp. 1960. 4 ún. 23. 3. l

MDK

Pozsgai Lajosné

és Jakus János ruhamodelljei
repr.

A hétem láttuk. (Képtelirat.)

Nők Lapja, Bp. 1957. április 25. [12. l.]

Pozsgai Lajos

Finommechanikai ötszintes csarnoképület. Építész: Juhász Jenő, statikus dr. Pozsgai Lajos. Képes ismertetés, foto Bognár János.

Magy.Épip. 1971. 1.sz. 55-57.l.

Pozsgai Lajos, építész
a MESZ Mesteriskola előadásai.

I. ciklus 1970-72.

Pozsgai Lajos: A célszerkezetek vékonyfalú szelvényekből.

II. ciklus 1972-74.
Rendszerszemléletű tervező vállalati folyamat.

Magyar Építőművészet, 1987. 1-2 szám, 3.-old.
4.- -"-

Pozsgai Pálné festő

Az Ernst Múzeumban rendezett „Nemzetközi Amatőr Kiállítás" on látható munkája.

Sik Gaba: Az amatőrség változatai.
Tükör, 1974. febr. 5.

Pozsgai Pálné, Jankovich Erzsébet

[[naiv] festő]

Műterme a konyha. 70 éves korában kezdett festeni. Most Berlinbe küldi képeit.

Kósa Csaba: Kuba, New York csodálta Dédanya képeit 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. márc 27.

özv. Pozsgai Pálné

a Nemzeti Galéria és a Népművelési Intézet 1941-ben nám művészeti pályázatot írt ki nyugdíjaskorúaknak. Beküldte a kiállításra műveit, a györsövényházi Pozsgainénak verskötete is megjelent.

Bajor Nagy Ernő: Nám művészek komoly sikere, Szabad Föld, Bpest, 1942. jún. 4.

ozv. POZSGAI PÁLNÉ, naiv festő

A kifejezés vágya át tud hidalni eszközbeli hiányokat. Pozsgainénak gyermekorában sok mindenhez volt kedve. Üveg poharakon vert ki nótákat, citera nálkul játszott az asz asztal szélén, mintha az hangszer volna. Már akkor szere tett volna festeni, de nem volt festéke. De volt színes feju széles gyufafeje, az első képeket ezzel festegette. 73.old

<u>BÁNSZKY PÁL</u>: Élő naiv művészet 69.old

<u>VALÓSÁG,</u> A TIT. folyóirata, XV.évf. 1972. 10.sz.
Budapest

ÖZV. POZSGAI PÁLNÉ, naiv művész,festő,iró

Elhetnek gyermekkoruk beteljesületlen vágyaiknak,öreg koukbanmegtalálták igazi önkifejezési lehetőségüket, mint az irogató Pozsgainé és Török Sándor,akik könyvet is jelentettek meg és az utóbbi 5-6 évben a festészetben találták örömüket,s a nekik leginkabb megfelelő kifejezési format. 73.old

BÁNSZKY PÁL: Élő naiv művészet 69.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, XV.évf. 1972. 10.sz. Budapest

özv.POZSGAI PÁLNÉ, naiv művész, festő

A naiv művészeten belül figyelmet érdemelnek a gyermek rajzokkal rokon művek is.-Azonos a szemlélet tisztasága de ugyanakkor különbséget mutatnak a megfigyelések és igy a részletek gazdagodása.A gyermekrajzokra jellemző ösztönös-expresszív jelzések helyett az idős alkotók már ábrázolási igénnyel készitik képeiket. 76.old

BANISZKY PÁL: Élő naiv művészet 69.old

VALÓSÁG. A TIT. folyóirata, XV.évf. 10.sz. 1972. Budapest

özv.POZSGAI PÁLNÉ, naiv művész, festő

A naiv művészeten belül figyelmet érdemelnek a gyermekrajzokkal rokon festmények, faragások is. Talán különös az élet két szélső pólusán elhelyezkedő korosztály munkáit összehasonlítani, de az ismert művek-főleg Gáspár Julis és özv.Pozsgai Pálné képei-a gyermekrajzokkal való kapcsolatot bizonyítják. 76.old

BÁNSZKY PÁL: Élő naiv művészet 69.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, XV.évf. 10.sz. 1972. Budapest

özv.POZSGAI PÁLNÉ, naiv művész,festő

A naiv művészetről

Özv. Pozsgai Pálné, naiv művész, festő és íróasszony

Öt gyermeke volt. Ő volt a vőlegény és a bucsuong varró kóny községben. Enyigen végezte a hat osztályt. Győrsövény házán a 7-8. osztályt 66 éves korában. - Özv. Pozsgai Pálné, 77 éves, festő és író asszony. Győrsövényháza. 71. old

<u>BÁNSZKY PÁL:</u> Élő naiv művészet 69. old

<u>VALÓSÁG,</u> A TIT. folyóirata, XV. évf. 1972. 10. sz.
Budapest

Özv. Pozsgai Tálné festő

1974. jan. 22.-én a Csepel Galériában nyílik meg özv. Bacskai Andrásné-val közösen megrendezett kiállítása.

Meglúvo

1974. jan. 22.

VEB
ZEITUNGSAUSSCHNITTDIENST

Sächsische Neueste Nachrichten
Dresden

9. Aug. 1974

Ausstellung H521
„Naive Kunst aus Ungarn"

Heiter erzähltes Bauernleben

Im Pretiosensaal des Dresdner Schlosses ist eine kleine Ausstellung aufgebaut (und noch bis zum 11. August zu betrachten), die Arbeiten einiger ungarischer „Volkskunstschaffender" – wie wir sagen würden – zeigt. Arbeiten von meist älteren Menschen, die ohne Vorbildung einfach von der Lust am künstlerischen Gestalten erfaßt worden sind und nun dieser Tätigkeit freien Lauf lassen, ohne daß sie mit der Elle der Kunstkritik gemessen werden wollen. Wozu auch? Wichtig ist: Sie haben ihre Freude daran, und wenn sie so starke Persönlichkeiten sind, daß ihre Freude überspringt auf die Betrachter der Bilder und Schnitzereien, dann mag man

nisse erzielt worden. Wer
Pozsgai in 15 Bildern eine
Hochzeit beschreibt und –
lustiger, etwas ungelenker
Handschrift die einzelnen Sta
zeichnet mit der Vorstellung
gams, dem Schmücken der
mehr als sechzig Gästen an de
lichen Hochzeitstafel, mit den zu
aufspielenden Musikanten und
Auszug der Braut mit der bela
Hochzeitskutsche, dan gibt sie zug
in liebevoller Weise Interieurs bä
licher Stuben, Trachten und Sitten,
daß diese Bilderfolge geradezu
volkskunstliches Dokument gewo
ist. Von ähnlicher Ausdruckskraft
die zahlreichen Schnitzereien
Jozsef Szörös, der ebenfalls zum
len neigt, wenn er mehrere gesc
Gruppen zu bestimmten Vorgän
„Von der Aussat bis zur Ern
„Das Korn wird zur Mühle
zusammenstellt.

Ganz anderer Art sind die
von Janos Balazs: dekorati
Suiets fantastischer Art

ihre Werke getrost als „naive Kunst" bezeichnen.

Was uns die Ungarn mit dieser kleinen Ausstellung bieten, hat zweifellos den Reiz unbekümmerter Erzählfreude, wenn man sich den Sinn dafür bewahrt hat. Und gerade dort, wo nicht versucht wird, möglichst nahe an die Ergebnisse der erlernten Berufskunst heranzukommen, sondern wo eine eigenständige Denk- und Gestaltungsweise erhalten geblieben ist, sind sehr schöne Ergeb-

stens hier macht sich der Ma
kleinen Ausstelung bemerkba
an Beschriftung, und wohl
cher kann auf den Gedanke
daß diese visionären Da
„Gaukelei" heißen oder ein ar
„Attila besichtigt die Zukunf

Seltsam nimmt sich in di
auch eine andere Darstellun
einem alten Familienfoto,
der Front nach Hause geschi
denbrief" und einem Stück St

gegenwärtig für ganz Lateinamerika besonders aktuell", antwortete Ricardo Wulicher. „Ich bin der Meinung, daß wir – auch die Filmschaffenden – das individuelle Denken – jeder in jedem

özv. Pozsgai Pálné náv festő

Szentesen a Koszta József Múzeumban a napokban nyílt meg Polyák Ferenc faforagóval közös tárlata

Csongrád m., Hárla[illegible] ,10-

Özv. Pozsgai Pálné [?]

Képeinek kiállítása a Csepel Galériában látható.

– : A hét végi kulturális programokból

9.

Népszabadság, Bp. 1974. febr. 2.

Pozsgai Pálné

Aranylakadalom a nagyházban

Magyar naiv művészet a XX. században (Kiállítás a Nemzeti Galériában.

Népművelés 1972/7 37 old.

Ózvegy Pozsgai Pálné népművész.
részt vett a „Magyar naiv művészet
a XX. században" kiállításon a Nem-
zeti Galériában. Dimyerkes

B. T. A naiv művészet és a közművelődés

Népművelés 1972/7 39 old.

Pozsgai Pálné, naív festő

Polyák Ferenc paparagóval közösen rendezett kiállítását kecskeméten rendezték meg.

— : o Naív festő 8.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. márc. 31.

Pozsgai Pálné, naiv művész

A hazai naiv művészet második nagy korszaka a 60-as években kezdődött el. Elszkor tűntek fel többek között Pozsgai Pálné, Gyorai Pál és Bakos Lajos is.

Pavlovits Miklós: Naiv művészek múzeuma. Petőfi Népe, 1976 szept. 26.

POZSGAI PÁLNÉ

POZSGAI PÁLNÉ, a Győrsövényházán élő naiv festő munkáiból nyílt kiállítás szombaton a mosonmagyaróvári Hanság Múzeumban. A tárlatot Bánszky Pál, a Népművelési Intézet osztályvezetője rendezte és nyitotta meg.

Magyar Hirlap 1975/254/13

Pozsgai Pálné
nyomüvész

Nehéz kosszú élet után, az öreghor
magánya, egyedülléte a képfestést
nyitotta meg számára. Verseket
ír és szinda halokat.

Bánszky Pál: Harám festő asszony,
Művészet, 1975. november - 22 oldal.

Pozsgai Pálné
népművész

Témaválasztása a leggyakoribb környezetéből kerül ki. Ezt érzékelteti a képcímek is: „Görsövényháni bányok tanca 1946-ban", „Ég a Bokor Mihály háza" stb.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Müvészet, 1975. november - 22.oldal.

Porsgai Pálné
képmüvész

Porsgai Pálné festette a „Termelőszövetkezeti közgyűlés Győrsövényháján a mozban", „Paradicsomszedés" stb.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Müvészet, 1975. november - 22.oldal.

Porsgai Pálné
képművén

Porsgainét helyi szokások is foglalkoztatják: „Tek dobás", „Komatál", „Könyi verbunk". 14 képben festi meg a „Régi lakodalom" több mozanatait.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Müvészet, 1975. november - 22.oldal.

Porsgai Pálné
népművész

22 festmény idén Magyarország
részvételét az első világkatorulan,
akogyan Porsgáné, akkor kadinmun-
káslány volt nugörözte az emlé-
het.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Művészet, 1975.november - 22.oldal.

Pozsgai Pálné
népművész

„Hadifogolyálma"
(repro)

Bánszky Pál: Tháron festő asszony
Művészet, 1975. november - 23 oldal.

Pozsgai Pálné
népművész

Harmoniát sugárzának művei, ilyen a „Halott vizsantás", a „Fiatal temetése", a „Fogolytábor lakói" stb.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Művészet, 1975.november - 22.oldal.

Porsgai Pálné
népművész

Porsgáiné festményeiben legen-
kább a népmesék és gyermek-
vágyok üdesége szokott. De
benne van az öreghor bölcs nyu-
galma és a valóság megfigyelés.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Művészet, 1975.november - 22.oldal.

Pozsgai Pákie
népművész

Tiszta szerkezetű és finom színská-
lájú szolabelsőt mellett alakjai,
népes csoportjai a legegyénibbek.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Művészet, 1975.november - 22.oldal.

Pozsgai Pálné
népművész

Pozsgaine alkotómódszérében közel
áll egymáshoz a vers és festészet.
Előbb íródik a vers és egy-egy sza-
naszát elveneti meg a kép.

Bánszky Pál: Három festő asszony.
Művészet, 1975.november - 22.oldal.

POZSGAI PÁLNÉ, festő

1975-ben a Mosonmagyaróvári Hansági Múzeumban időszaki kiállitása volt Pozsgai Pálné naiv festőnek. 319.old

DÁVID LAJOS: Jelentés a Győr-Sopron Megyei Művelődési Szervezet 1975.évi működéséről 301.old

ARRABONA, A Győri Xantus János Múz.Évkönyve. 18. Győr, M 1975.

POZSGAI PÁLNÉ, festő

1975-ben a csornai Helytörténeti Gyüjteményben időszaki kiallitása volt Pozsgai Pálné naiv festének. 313.old

DAVID LAJOS: Jelentés a Győr-Sopron Megyei Müzeumi Szervezet 1975.évi működéséről 301.old

ARRABONA, A Győri Xantus János Múz.Évkönyve. 18. Győr, K 1975.

Pozsgai Pálné, náv művész

Kecskeméten, a Bánó-házban van a náv művészek múzeuma állandó kiállítása. Pozsgai Pálné a felvőttek valóságmegfigyelését kapcsolja össze a gyermekrajzok vonalvezetésével és színhasználatával.

Halász Ferenc: A náv művészeti múzeum csodái. Petőfi Népe, 1977. ápr. 24.

Pozsgai Pálné

"Ünnep" cimmel a lap bemutatja a müvész képét.
Repr.

A képet lásd: Kligl Sándor: "Festő" c. képének hátlapján.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.
XIX. évf. 52. sz. 4. lap.

Passgai Pálné

Passgai Pálné 22 fotmelynével idézte Magyarország részvételét az első világháborúban.

Bánszky Pál: A naiv művészet határai.
MŰVÉSZET, 1979.junius-10.lap.

Pozsgai Pálné

Tőlleszár választotta képei témájá-
ul a május elsejei felvonulást, az
úttörő-avatást, kiemelhedő műve
a „Tsz-közgyűlés Görsövényházán
a mozi-ban".

Bánszky Pál: A naiv müvészet határai.

MÜVÉSZET, 1979.junius-10.lap.

Pozsgai Pálné náw festő

A Náw Művészek Múzeuma Kecskeméten látható, de válogatott darabjait most a Miskolci Galériában e hó 19-től rendezett kiállításon nézhetők meg. – Pozsgai Pálné 81 éves parasztasszony, aki a nagy sors-fordulásokat a vonat képével ~~[illegible]~~ elevenítí meg. Gőzös vontatta katonavonat, háborúba viszik a legényeket. A másik vonata az inflációt festi meg, akkortájt cserebereltek az emberek, a városiak élelmet, ipari termékekért. Mindez már már történelem, ecsettel megérva. (emlétve)

(gyarmati): Náw művészek a Galériában.

Észak-Magyarország, 1979. okt. 28.

Pozsgai Pálné, naiv festő

Kecskeméten működik a Magyar Naiv Művészek Múzeuma, melyben állandó kiállítást rendezve a kezdetektől a ma élő művészekig terjed a hatalmas anyag. – Pozsgai Pálné a mai közösség élményét festette meg a „Tsz-közgyűlés" c. munkájában, mely a résztvevők egyéniségét, a tömeghatást is érzékelteti. /említve/

Dömötör János: A magyar naiv művészek múzeuma
Szolnok Megyei Hírlap, 1979. jan. 9.

Pozsgai Pálné, náv.

Kecskeméten működik a Magyar Náv
Múzeum a. A magyar náv művészet más
tartó vorágzása a 60-as években indul és a
múzeum állandó kiállításán szerepelnek a
művész művei. A művész a mai közösség ét-
ményét, a „Tsz-közgyűlés" c. festménye mutatja,
/említve/

Dömötör János: Magyar Náv Művészek Múzeuma.
Nógrád, 1979. jan. 17.

Pázsgai Pálné, naiv művész.

a kecskeméti Múzeumban a naiv művészek állandó kiállításán láthatók művei. A mai közösséget örökíti meg a művész „Tsz-közgyűlés" c. a részletvák egyéniségét is érvényesítő, de tömeghatást is érzékeltető festményeiben. /említve/

D. Gy.: Magyar Naiv Művészek Múzeuma. Napló /Veszprém/, 1979. jan. 20.

POZSGAI PÁLNÉ

említve + repr. "Vacsora"

ld. Csordás Ferenc

Bánszky Pál: Magyar naiv művészet

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 6.sz.24.o.

Pozsik István

bükkszéki népművész furulyát küldött a kecszeméti Kodály archivumnak.

Ajándékok a Kodály archivumnak

Magyar Hírlap 1968 május 15 8 l.

Pozsogár Sándor

dīszitō festō

l.

Budiparvajzisk

1935-36, 33. l.

Pozsgai Sándor
iparművész
48 éves
(koszorúérelkeményedés)
†1955. X. 12.
Farkasréti temető

Halotti főkönyv
1883

Pozsogár Sándor

diszítőfestő

l. Budiparrajzisk

1938-39. 15 l –

nézve. Jobbról elválasztott és füleinel előre fé-
a s körszakála fekete, szeme barna. Vörösbarna
t, zsinórzata arany s gombjai som alakúak.

méretei 70.8 : 57.5 cm.
eklyemuzeumból. 107/95. № 159.

Pozsogár Sándor

l. Budiparrajzisk

1938/39. 17 l.

729.

issé jobbra nézve. Leeresztett jobb kezében
baljával kardjának markolatát fogja. Fe-
nöldöke, bajusza s szakála fekete, szeme sötét-
liszíti. Paszomántgallérú zsinóros atillaján a
t veszi körül, derekát kardkörője szorítja s
émes. A hátterben jobbra honvédek mennek szüsz

ra, méretei 130:103 c/m.
ereklyemuzeumból. 107/95. № 9.
ves Kiállításra engedtetett át (151/96)
kezett vissza (416/96).

107/95:9.

Pozsolt Gyula

100 k a debreceni
ker. és iparkamarától

Értimisk 1902/3. 59. l.

~~Amerika III 193.~~

POZSONY

Pálffy palota

HORVÁTH Hilda: Vázlat egy műgyűjtemény sorsáról. = Ars Decorativa, 13, 1993 221 - 226. ill.

Pálffy János gr. gyüjteménye

13. Fotó: Országos Műemlékvédelmi Hivatal

Első nézésre szembetűnik, hogy a töredékek közt négy,

Porsony

Esterházy-síremlék modellje
Porsonytól

Esterházy Pál kársfa
— " — Pálné — " —

Régi Művészet M.N.G. 1974.

Pozsony

Weyde, Gisella: Die evang. Kirche und ihre Erbauer M. Walch. Bratislava 1924.

1

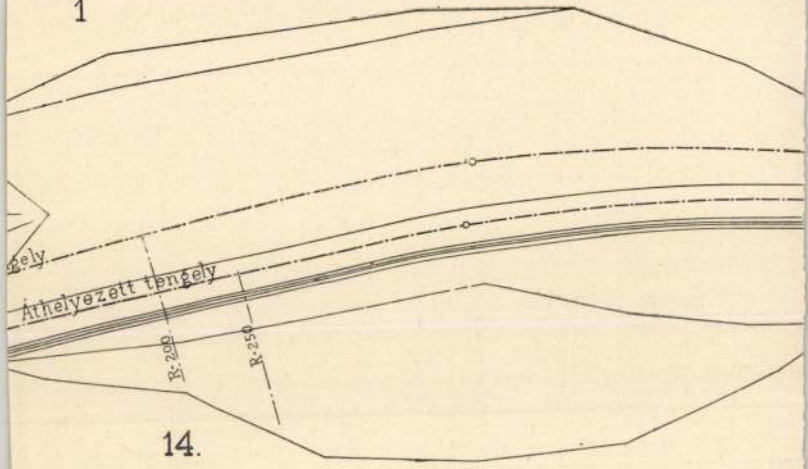

14.

„ab" metszet.

16.

„B" metszet.

Pozsony

Ortvay Tivadar:

Pozsony város utcái
és terei.

Pozsony, 1905.

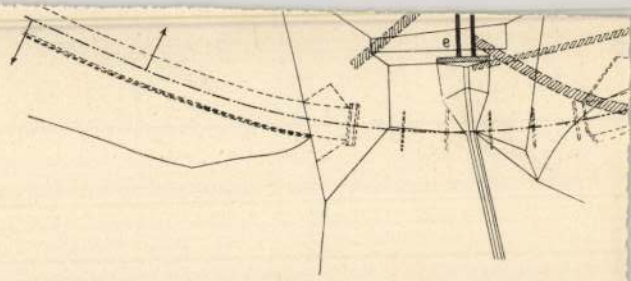

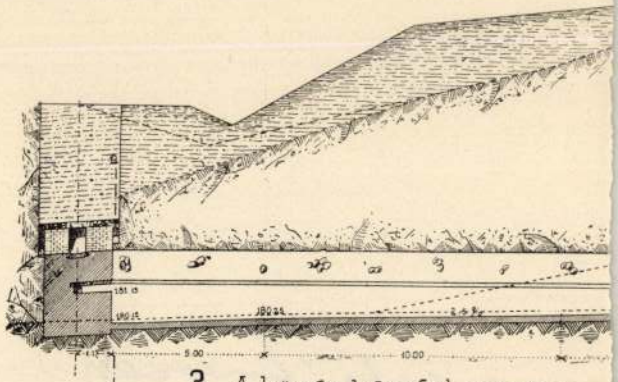

3. A közép támfal nézete.

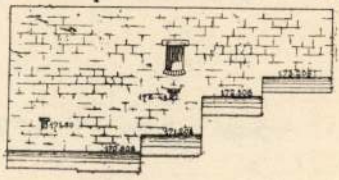

Pozsony

Kumlik Emil

Képes pozsonyi kalauz.

Pozsony, 1907

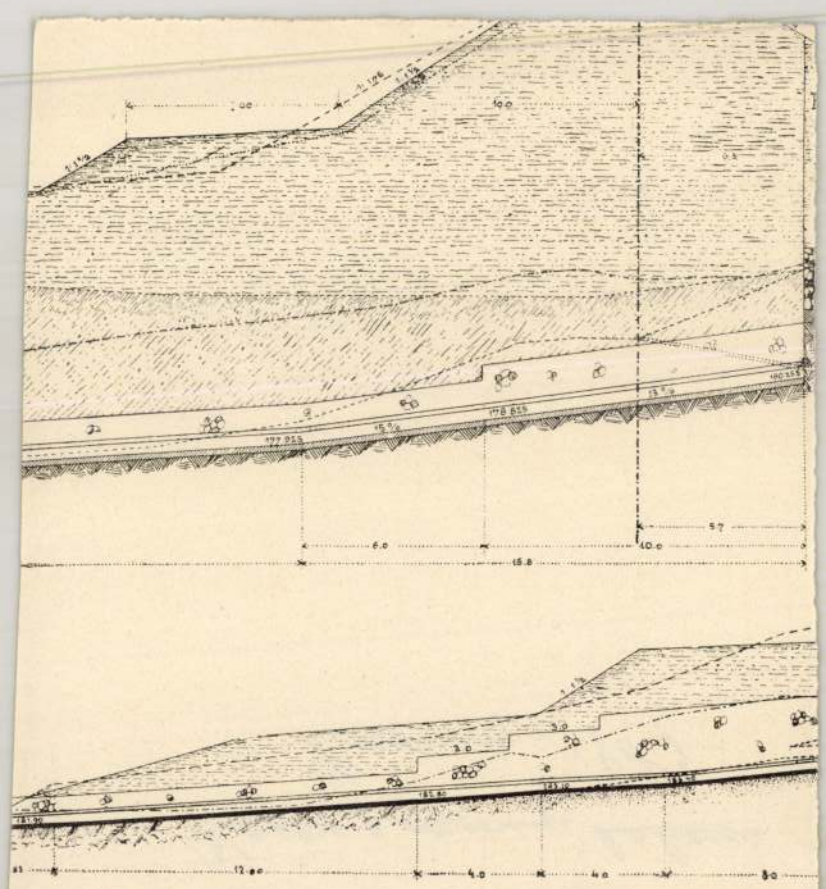
6.0
15.8
10.0
5.7

12.00
4.0
4.0
8.0

Pozsony

Franz A. R.:

Pressburg als Kunst-
stadt. Wien 1914.

oldalsdeint fi

Pozsony

laid

Franz A. R. Wiener

Baukünstler in Pressburg im Theresianischen Zeitalter. Oesterr. Staatsdenkmalamt. Jahrbuch des Kunsthist. Institutes. Wien 1919.

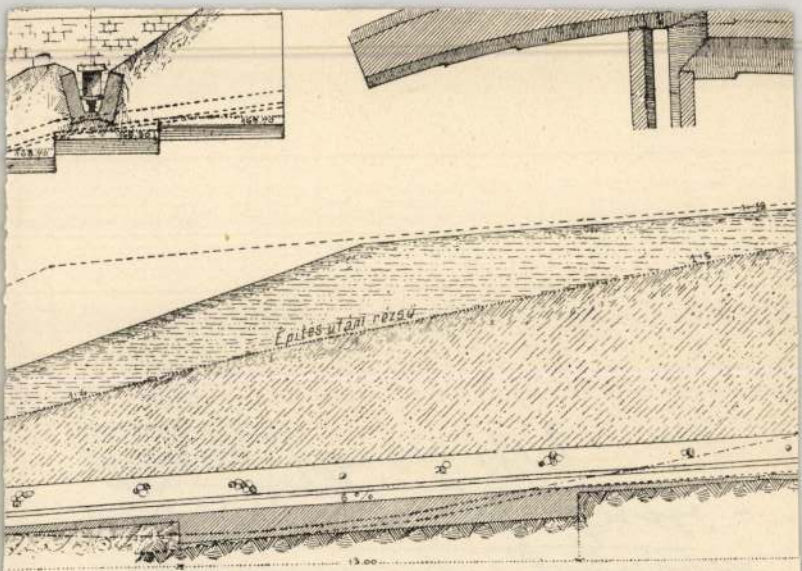

rgy metszetei

19.

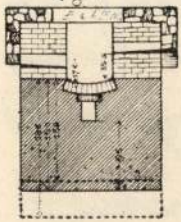

20.

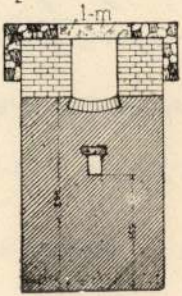

e közötti töltéscsuszamlás javító munkálatai.

Pozsony

Csákós József:
Der Dom zu Pressburg.
St Martins Kalender.
Pressburg 1925.

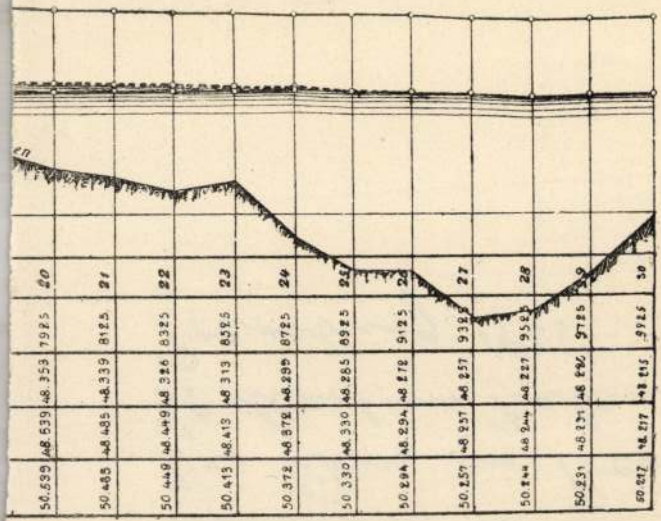

hatagok hosszanti szelvényét, a jobboldali rész

Pozsonyi ferencesek

kelyhe

XVII. v.

leírva, repr.

Pul Rad

I. 93, 94 l.

Virunum h. n. III. 45.

Bibiénák Antonio

Magyar Művészet

1927. 577, 584

Pozsonyi káptalan

Függő gyertyatartó aranyos czüstbe foglalt rozmár agyarral.

Leirva, repr.

Pul Rad I.41, 42, l.

gótikus XIV. sz.

Igló h. n. V. 22.

Pozsonyi kapitalan

aranyozott ezüst Eclybe

leira, repr:

Pul Rad

II. 4. l.

Balogh Pál

Magyar Múzeum

1928. 68

Pozsonyi kaptalani
templom oltárai
XVI. sz.

Luk Podm

III. k. 429, 485, 504,
532. l.

IV k. 133. l.

ker. kir. járásbirósági végrehajtó.

ntési felhivás.

róság fenti számu végzésével

ándor ügyvéd által képviselt

laörökösei cég felperes részére

yi Gyula alperes

t végrehajtás foganatositása alkalmával 1906. évi

peresnél T. ker., Mészáros

, Könyvek

Pozsonyi vár

Rochbock L.
rajza, J. M Kolb
metszete

repr.

Szilágyi: Magy. nemzet
tört. IX. 153. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Fátria" r.-t. Budapest — 435418

Porsony vára

l.

Luk Podm

TV. K. 703. l.

Dr. BECSEY KÁROLY
ÜGYVÉD
SZEGED, Széchenyi-tér 5. I. em.
—
TELEFONSZÁM 398.
—

Tekintetes

Szen

Igen tiszt

A Szeged Délvidé

ügyfelem megbizásából van szere

tartozását , ennek 1912 junius

~~Tempera~~, Fa~~ra~~, mérete
nak 117.5 : 44 cm.
Vetetett 1893-b

1405

Rozvinji várkapu

Kőnyöki

374.375 l. 456, 457 l.

~~Vet. 1892/3.~~

1405.

ben.

í oltárkép.

ría menybe menetele = látható. A kősír kö-
ül az egyik a fehér leplet tartja, a másik
többi vagy az ég felé, vagy pedig a sirra nézve
Mariára mutat, ki kezeit öfnetébe tartja s
Korona lebeg. Az angyalok körül kettő a
ja, kettő ~~[illegible]~~ zenél s kettő lábait, s egy
ría fölött az angyalok serege röpköd. Tejét
stolokét diszfénes övezi. A háttér hegyes tengerparti vidék,
l, melynek tövében remete van. A tengeren két
álló ház felől egy férfi megy a vizeken a feléje
rnyak esjiken: „Szt Antal = liliommal
, a másikán pedig „Szt. Ferencz = keblére tett kéz-
brázolva. Az oltárkép díszes keretének figurális oma-
: „ASVNTA-MARIA. IN CELVM-GAVDET";
„S. ANTONIVS" és a „CATARINA"-, a „IOA
és a „S. M. M." = életéből vett jelenetekkel
t: „HOC. OPVS. F. F. DNVS. IOANNES. FRAN
ALTIS C. F. M CCCCC XIII." olvasható.

Pozsony épitészeti
(barok) műemlékei
és vodalma

l -

Tölgyesy Pozsony

Tetőfedő cserép, római

VIII. 188

Pozsonyi ferences

templom

kéje repr.

Kisstikl Kath. Magy

577. l.

Pozsonyi ferences

templom és kolostor

Dümm 10, 11. l.

12, 13. l.

képekkel

igen bő leírás!

Gyöngyöspata, ref.

18

Pozsonyi vár

Vay Sándor gróf.

A pozsonyi vár

Magyar Hirlap

1902. jún. 27.

4612. Jávor Pál.

Gyümölcsöl.

Lemezpapir, méretei 58
az 1913 május 31-iki 95431 sz.l
-- Kifizettetett 1913 junius 20
1913 julius 8-án (1223-913).

Sz
1
Át

Pozsony vára

Kumlik Emil:

Pozsony vára

Budapesti Hirlap

1902. dec. 13

MINDEZINY

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Pozsonyi dóm

Schomberg György vörösmárvány sír-emlike 1470.

Repr.

Divald Magyarország.

105. l. 109. l

Pozsonyi ferencich kolostora

Pálffy Miklós, a győri hős siremléke 1600-ból. Eredetileg a pozsonyi domban állott, honnan a XIX. században vitték át mostani helyére. A siremlék, csatajelenetet ábrázoló dombormüvét Vörösk[illegible] várába vitték.

Divald Magymüvenel 210. l.

Pozsonyi vár

Kemény Lajos. A pozsonyi vár és a Vár alja.
Bratislava – Pozsony
1933 122 l, 8 t.

Bibliográfia 101–107. l.

Főv. Könyvt. 82739.

van ábrázolva az előtérben
megjegyzéssel: mit Ziegel ge-
ter Steinen.

nak 11.6: 18.6 cm.

Pozsony műemlékei

Kemény Lajos: Az
érsekprímások alkotá-
sai Pozsonyban

Pozsony - 1941.

Megvan a
fővárosi
Könyvtárban

Laid
3

~~Töresvány Tivadar esperesplébános~~

~~X. 155.~~

Pozsonyi Szent Anna Kápolna

Ipolyi A. Szent Anna-kápolna Pozsonyban. Religio 1856. II. félev 189–192 és 197–201. l.

Pozsony irodalma

Benyovszky, Karl -

Bratislava - Pressburg
in Wort und Bild.
Bratislava - Pressburg
1931 192 l 2t.

För Könyvt. K 9100/28

2308. Szenes Fülöp:

Erdei ösvényen.

A lombos galyakkal megra
tett kezekkel és a földre né
alakban tüzte fel, bő ujjú r
háttért gyeppel boritott tis

Lemezpapir, méretei 97.
Vétetett a Képzőmüv. Tá
iki 90013 sz. leirattal 800

Pozsonyi nőkéseggház

Pálffy Miklós
sírantéke
Repr.

Kiss Sikl Kath Magy
193. l.

Európa út

Budapest

Rothermere u 14

Nyomtatvány!

Pozsony emlékei

Benyovszky Karl:
Malerische Winkel
und Höfe aus dem
alten Pressburg · Bra-
tislava - Pressburg
1932. 39 l 4°.

Föv. Könyvt. 78715.

elnök

Z o l t á n

tanár Urnak

Budapest

XI. Nagyboldogasszony utja 18.

Pozsonyi koronázó

templom

l.

Szabóárpép

322—323. l.

Képpel –

Pozsony városi könyvtár

Benyovszky, Karl.
Spaziergang durch
Alt-Pressburg.
Pozsony - Pressburg.
1937. 96 l.

Föv. Könyt. R 725.09
(439.050)

10335

éz. Jobb kezében kardot tart és
A háttér hegyes vidék. Felirata

-98.
2114.

Pozsonyi jezsuiták

kollégiuma

és külön a koll. kapuja

Dörre Tivadar

rajzai.

Repr. -

Szilágyi: Magy. nemzet

tört. VI. 175-l.

176. l.

~~Krems III. 166.~~

Pozsonyi szent Harom-

ság templom

1717 - 1725

Hekler szerint való-

szimileg Hildebrandt

Lukács szerverte.

Hekler M. M. Tört

140. l. 141. l.

képpel

~~Pétzely, Romániai Költőpap munkái~~

VII. 146.

Pozsonyi trinitarius kolostor és templom

1697

Épitette Babiana

olasz épitész 1720–1725

l. Fallenbüchl Trinit

89 és Kv. ll.

kepekkel

A templomból a vend felosztatása után plebánia templom lett.

...ÉKEK OROZ. BIZOTTSÁGA
328/1934.

NYOMTATVÁNY

Pozsonyi Klarissza-
templomi Kálvária
XV. n. vége

Repr.
Kampkörzéphfanak
226. l

úrnak

Budapest

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Pozsony

a XVII. században

kept repr.

Rákóczi emlékkönyv

I. 151. l.

Zsebóra-gyűjtemény, temesvári

II. 205.

Pozsony - vidékúti

vh. templom

falkepei

Grecze falkepei

578. h.

2150. Paolo Veronese után:

Nessos és Dejanire.

Az előtérben balra áll Her
tulsó partjára, hol Nessos vágtatva
homloka kopasz; haja, személdöke, ba
ti bőr fedi. Jobbkezében hydravérbe
tart. A szőke Dejanira haját a szél
háttér hegyes vidék folyóval. Az égb

Vászon, méretei 52.5: 37.5
Delhaes István hagyatékából
Átvétetett 1902: I. 12-én

Pozsonyi falkerék

l.

Gerecsefalkerék

517, 578. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Pozsonyi irgalmasok

temploma és Érsháza

kepe repr.

Kisszikl hath Magy

1098. l.

SIROK

Városrom

RMV 12, 100.1.

Pozsonyi várkápolna falképei -

um. 1850).

).

Riesenius Antal:

reichisch, Mitte XIX. Jh.)

Lazarus).

A pozsonyi várkápolna festészetének történetéhez. 1563 - 1588. Arch. Ért. 1894.

lezve (Bez.): Paál.

Sonnenuntergang im Walde). A művész hagyatékából (Aus

rs).

Illusztr. XVIII. tábl.

egrongálódott jelzés (Verstümmelte Signatur). 143 - 148. l.

e (Bez.): Pállik Béla.

der im Stalle). Jelezve (Bez.): Pállik Béla, 1900.

Ostade, Adriaen (1610—1685).

364. ÖREG PARASZT PIPÁVAL (Alter
Fa (Holz). 17·5×11·5 cm.

Ostade, Adriaen van (1610—1685).

365. A KOCSMA ELŐTT (Vor der Schän
Rézkarc (Radierung). 12×22 cm.

Ostade, Adriaen (1610—1685).

366. A KAPU ELŐTT (Vor der Hausthü
Rézkarc (Radierung). 15×11 cm.

Ostade, Adriaen (1610—1685).

367. UTCAI ÁRUS (Der Strassenhändler.
Rézkarc (Radierung). 15×12 cm.

Ostade, Adriaen van (1610—1685).

368. ÉNEKLŐK AZ ABLAKBAN (Singe
Rézkarc (Radierung). 22×18·5 cm.

Ostade, Adriaen van (1610—1685).

369. KÖTÉNYES FÉRFI (Mann mit Sch
Rézkarc (Radierung). 9×6·5 cm.

Ostade, Adriaen van (1610—1685).

370. NEVETŐ PARASZT (Lachender Ba

Pozsonyi várkápolna

falképei
1563 – 1570

992. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, a csésze füle hiányzik). Bécs, 178(um 1780.

993. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, kin mit Untertasse, Porzellan, mit cl

994. ANYA GYERMEKÉVEL, szine baba. Bécs, 1846. — Mutter mit

995. FALUSI SZOLGÁLÓLEÁNY p liche Magd. Porcellan. Wien, 18

996. AZ ŐSZ, fehér porcellán, szőlő A (Joh. Ulrich Mohr) mintázóje Porzellan. Wien, um 1760.

997. SZÁMTAN, szines porcelláncsop számoló amorett. (Niedermeyer Wien, um 1770.

998. ÁLLÓ NŐALAK VÁZÁVAL, s mott pajzsjeggyel. A császári ko mit Vase. Farbige Porzellanfigur

999. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, ara zellan, Goldgerändert. Wien, 182

1000. DISZTÁL, hasonló a 002. szán

l. Arch. Ert
1892.
330-335.

zines virágokkal, 35 lapos tányér, 11 kisebb, 10 nagyobb
is kis tál, 5 kerektál, 2 salátástál (egyik csorba), 1 már-
tártartó, 1 cukortartó. Herend, XIX. sz. — Service, Por-
che Teller, 11 kleinere, 10 grössere Teller, 2 ovale grosse
5 runde Schüsseln, 2 Salatschüsseln, 1 Saucière, 2 Sup-
uckerschale. Herend, XIX. Jh.

porcellán, tojásdad testén u. n. Imaridisz: vázákból
Zwei grosse Vasen mit Deckel, Porzellan, mit Imaridekor.

án, repedezett „craquelé" mázzal, rajta szines virágos fa,
k porcellán jeggyel. Kina. — Zwei gedeckelte Vasen, Por-
uf Baum und Vogel. China.

. Imaridiszitéssel: peremén szövetmustra és virág, közben
s csokor. Japán, XIX. sz. — Grosse Prunkschüssel, Por-
n, XIX. Jh.

ellán, Imaridiszitéssel, pereme négy mezőre oszlik, közepén
sz. — Drei grosse Prunkschüsseln, Porzellan, mit Imari-

s-arany bordákkal, oldalán sárga alapon virágok közt kinai
Untertasse, Porzellan, mit rot-goldenen Rippen und Chinesen-

rcolt diszü arany alapon ives médaillonokban kinai alakok.
ntertasse, Porzellan, auf radiertem Goldfond Chinesenfiguren.

Pozsonyi Étvöség
történetéhez adatok

Arch. Ért.
1901. 109, 110. l.

T. 4094.

és egy lovas csendőr közlegény van
tiszt ül lovon. Felirata:

MERIE

dtner.
und Eigenthum der Kunsthandlung Alois

mér. a vk. 33.3 : 25.3 cm.
ner: Die k.k. Oesterreich´scher Armée
stirung in Wien.

.

Pozsonyi nékesegyház

XIII–XIV.

19.

Divald Magyarország.

82. l.

zámolt vizfogyasztás

e 95.916 m^3-rel több az elő-

.811 m^3-rel összehasonlitva az

m^3-rel /4.17 %-kal/ emelkedett.

llitása tekintetében a polgármes-

2o6/1939.-XII., illetve

eit tartottuk szem előtt. Az

agyott költségvetésünk rendszeré-

ószerint való alkalmazásával ál-

kiadásokról a hitelkereteknek

valamely üzletesemény elő nem

al járt, azt külön mutattuk ki.

lással szemben - az 1939.évi jó-

ának megfelelően - jelen zárószá-

Pozsonyi Klarisszák

tornya

restaurálás előtt és

után

Repr.-

Divaldmagyművészet.

74, 75. l.

Keresztény János VIII. 161.

Pozsonyi ferencich

temploma

XIII. sz.

tornya és hent

János kápolnája

XIV. sz.

Repr.

Divald Magyarmuvenl.

73. l.

Restaurátta

Schulek Frigyes

1890–1900 Erzsébet

Kenede h. n. VIII. 161.

Pozsonyi építőmesterek

Weyde, Gisella: Pressburger Baumeister des 18. Jahrhunderts.

Lásd
2

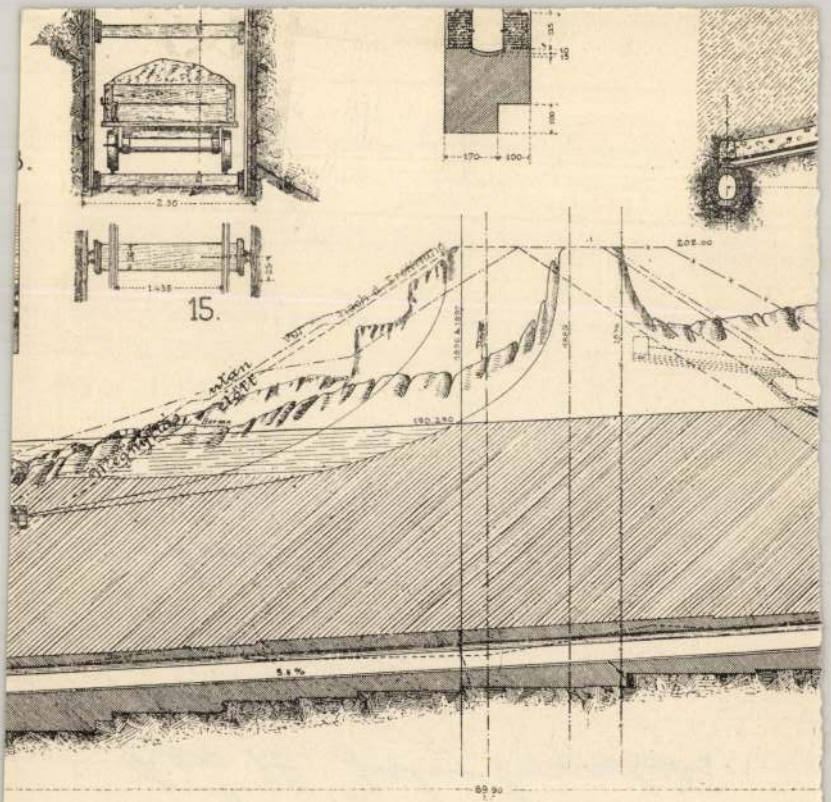

A barcs—pakráczi vasút 89·8—90 *km*-e

< Pozsony, Szent Erzsébetről
nevezett gyűrű templom
és kolostor. >

Weyde Gizella: 4 < >
Pozsony, 1919.

laid

9.

akteristikus rés.

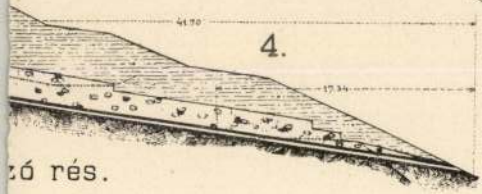

ző rés.

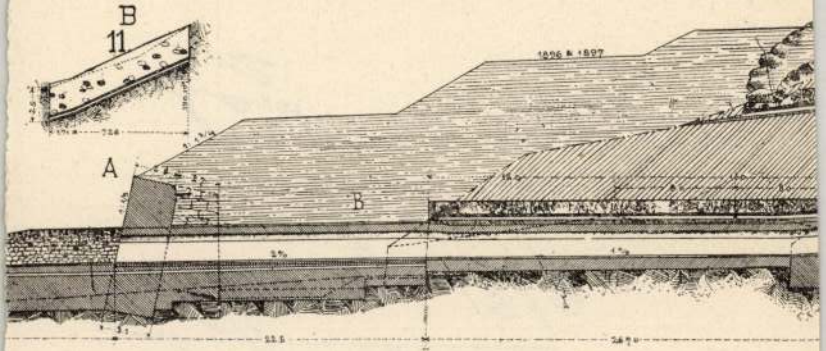

Pozsonyi társaskáptalan temploma

Rómer Gáspár pozsonyi kanonok síremléke

Arch. Ért. 1891. 340–345 l. képpel

1095. NÉGY BOROS KORSÓ, népies XIX. sz. — Vier Weinkrüge, v Hals. Ungarisch, XIX. Jh.

1096. KÉT KORSÓ, népies fajánsz, e Zwei Krüge, volkstümliche Faye

1097. KÉT KORSÓ, népies fajánsz, eg — Zwei Krüge, volkstümliche Fa

1098. HÁROM KORSÓ, mázas cseré glasierter Ton. Ungarisch, XIX.

1099. KÉT KORSÓ, népies fajánsz, e Zwei Krüge volkstümliche Fayer

1100. NAGY KORSÓ, népies fajánsz, k Krug, volkstümliche Fayence, mit

1101. CSIZMADIA CÉHKANCSÓ, zöld CHRISTEL felirat. Magyar, 177 Zunftabzeichen und Anno 1779.

1102. KORSÓ ÓNFEDŐVEL, népies f Krug mit Zinndeckel, volkstüml

1103. KORSÓ ÓNFEDŐVEL, népies f mit Zinndeckel, volkstümliche F

1104. KORSÓ ÓNFEDŐVEL, kőcser

yakán kék ivsor, gömbös testén két sávban gazdag szines
0. évszám. Magyar, 1670. — Krug, habaner Fayence, am
n die Leibung in zwei Streifen stilisierte Blumenranken.

bös testén elől stilizált virágos indadisz és 1654. évszám.
habaner Fayence, kugelig, mit stilisierten Blumenranken.

tén elől zöld koszoruban a sörfőzők céhjelvénye 1699.
ált virágos ág, fent és lent kék csipkézett disz. Magyar,
e, auf der Stirnseite Zunftzeichen der Bierbrauer. Unga-
Illusztr. XXIV. tábl.

ásdad, öblös testén elől szinesen két szücs (mester és
uházatban, kétoldalt nagy csigás, stilizált virágos inda.
betüs magyar szövegü felirat: „Rácz Szücs György, Sze-
zám. A test alsó sávján lefelé és az öblös nyakon felfelé
— Zunftkrug der Kürschner, Fayence, mit ungarischer
Illusztr. XXIV. tábl.

ös, gömbös teste fent és lent recés, közben két oroszlán
adiacéh-jelvények és 1744. évszám. Kétoldalt szines stili-
s, hátul, a hajlott fül alatt, barna szarvas sárga madár-
sávokra osztott, recés és virágdisszel. Magyar, 1744. —
usterzunftzeichen und Jahreszahl 1744. Ungarisch, 1744.
Illusztr. XXIV. tábl.

Pozsonyi vár

Szendrei János dr.:
Zsigmond király pozsonyi várban lévő hadi
sátrainak jegyzéke 1429
és 1430-ban.
Hadtört. Közl.
1890. 728. és kv.
M.

ÉRTESÍTÉS.

A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában a f. évi karácsonyra megjelenik

GRÓF ZRÍNYI MIKLÓS

(A KÖLTŐ ÉS HADVEZÉR)

HADTUDOMÁNYI MUNKÁI.

ZRÍNYI MIKLÓS ARCZKÉPÉVEL.

A Magyar Tud. Akadémia hadtudományi bizottságának megbízásából sajtó alá rendezte, bevezető életrajzzal, szövegmagyarázattal s megjegyzésekkel ellátta

RÓNAI HORVÁTH JENŐ.

A lángeszű magyar hadvezér, a török háborúk dicső bajnoka, örök időkre fenmaradó emléket hagyott reánk e művekben, melyek a magyar hadtudományi irodalom eddig egyetlen remekei, s melyekre, mint a magyar geniusnak, a magyar hazaszeretetnek gyönyörű alkotásaira, méltán büszkék lehetünk. — A hadtudományi bizottság kieszközölte az Akadémiánál, hogy a «Hadtörténelmi Közlemények» előfizetői Zrínyi Miklós hadtudományi munkáit **fele áron,** azaz a **két forint bolti ár helyett egy forinton** rendelhetik meg. — A megrendelések a «Hadtörténelmi Közlemények» szerkesztőségéhez (Budapest, IX., Pipa-utcza 25/*b*) intézendők, honnét összegyűjtve a Magyar Tud. Akad. könyvkiadó hivatalához fognak áttétetni, mely a munkát a megrendelőknek **megjelenés után azonnal s postai utánvétel mellett** megküldi. — Kívánatra a könyv díszes barna aranyozott vászonkötésben is megrendelhető, a mikor is a kötés ára (50 kr.) szintén utánvételeztetik.

Pozsonyi Grassalkovich-

Kastély

kepe a XVIII. sz. végéről

Repr.

Magyarországtört

IV. 144. l. 638. l.

Pozsonyi városháza udvara

Képe repr.

Magyar Művelődéstörl

III. k. 529. l.

I

Po zsonyi trinitariusok

temploma

képe repr.

Pig Müvel

529. l.

Pozsonyi Szentháromság templom

Weyde, Dr. G.
Die Dreifaltigkeits-Kirche in Pressburg
1725–1925
Bratislava – Pressburg
1925

Jd

v. Kzl. 1920 apr. 29

32.085.III (1920 apr. 29)

VKM

Pozsonyi nékescyhár

Schomberg György sir-
emléke 1470.
Kepe repr.

Magyarmuvelödtört
II. 433. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozsonyi bencések

templomának

podronyzománcos

kelyhe

Repr. és lárva

Pul Rad

II. 43/44. l.

Ötvösök, beszterczebányai VII. 236-239.

Pozsonyi ferencesek
temploma
Pethe László arany Eckhe.
Sodronyzomanccal.
leírva és repr.

Pul Rad I. 5, 6 l.

Pozsonyi társas Kaptalan

sodronyromancos
kelyhe
Leirva, repr.
Pul Rad
I. 24 l.

Pozsonyi kir. vár

l.

Forum (magyar rész)
1937 78, 79. l.
(— i: A pozsonyi
várrom.)

Pozsonyi vádrasték

l.

Forum neimet rész

1937. 225,

226. l.

Pozsonyi kálvária

lásd

Forum

1938. 186, 187 l.

képekkel

Pozsonyi várkastély

l.

Forum 1938. 168. l.

Pozsonyi primástéri
Nep. Szt. János szobor

l.

Forum (magyar vész)
1936. 43. l. – 44. l.
Képpel

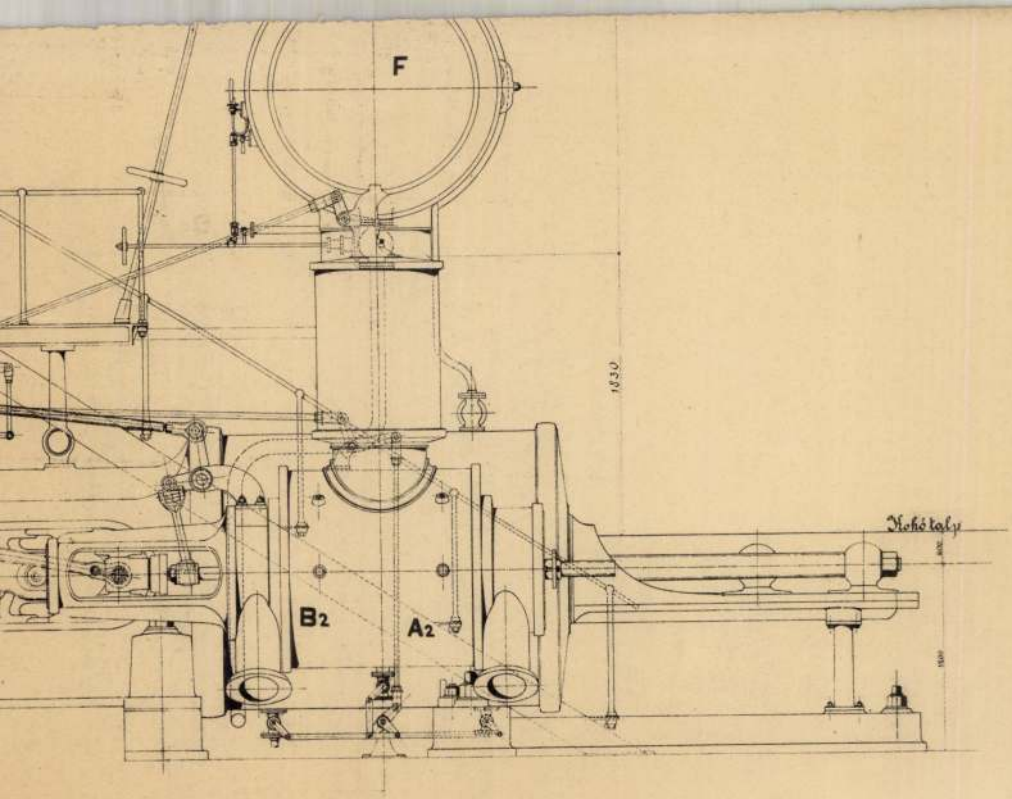
F
1830
Nohé tahy
B2
A2

Pozsonyi szent Lőrinc

templom

keletkezett a XV. sz. má-
l, vodik felében
lebontottak 1528/29.

Forum (magyar vész)

1936-39. l.

Tiziano N. 41.

Pozsonyi ferenczrendi templom pacificaleja

277. ábra. Pacificale XV. sz. vége. A pozsonyi szt. ferenczrendi templomé.

Czobor - Galay
II. 241. l.

15/a

lott pogány és mitológiai jellegű
alkalmazása egyházi épületeken.
éda, jelenetek Aesopus meséiből,
agyarázatai.)[69]) Az ilyen tartal-
tplasztikára pannóniai magyar
lalékot találunk.
Múzeumban található egy, még a
lék, rendkívül figyelemreméltó
tén antik — tekintettel gyámo-
provinciális munkának tarthat-
z az első benyomás tévedése
vül esik a pannóniai kőfaragók
; oltár- vagy votivkő sem, még
tése, tekintettel a klasszikus és
at korlátozott épületplasztikai
a primitívsége nem a kőfaragó
m határozottan a megváltozott
mott arányok, a szerfölött nagy
tik formaalakítással, még az 5.
folyamatosságával Pannóniában
z az arányok a kora- és a késő-
századig megtalálhatók. Már
mponálta, sokkal inkább emlé-
nt az antik római képszerkesz-
styánindáról van szó, melynek
nléknél döntő fontosságú lehet.
llett Dionysos megjelenítéséhez
ég inkább, mint a szőlőlevél

Pozsony látképe
olasz metszet 1684

repr.

Dézsi Lajos dr

Szenczi Molnár Albert (1574–1633)
M. Tört. Elektr.
Bp. 1897. 89. l.

Delhaesz I.

agy és négy kis körtéből, a kilencz baraczk-
t csoport közül a szőlőfürtök és a ga-
A gránátalmák egyikét három részre vág-
ot képez.

cm.
ból.
(465/901).

IV

Pozsony - mélyúti

kápolna

XV. sz. oltárképei

Weyde Gizella –

Benesch Ottó:

Két XV. századbeli oltárkép a Pozsony melletti mélyúti kápolnában.

Arch. Ért. 1928

155. l.

Kapplókarika. VII. 245.

Pozsony régi látképe

repr.

Bubeller

85. l.

Pozsonyi építőmesterek

Weyde Gyula dr

Die Baumeister von Pressburg - Pozsony.

Bratislava 1930.

HELYSÉG

Pannonhalma.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Kc

KOR

XI
Hr

ŐRZÉSI HELYISÉG

MÉRET

ive
75

TULAJDONOS

Főapátság.

TÁRGY

Liber Ruber.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS)

Hártyakézirat, n
tollrajzinitiálékkal. Ez a
chartularium a főapát
tartalmazza 1000–12 k
árpádkori oklevelet ör
jogi és oklevéltani szem
Érdeklőbb nagyobb
befejezetlen; az oklevé
sekkel szanchottok

FÉNYKÉP, RAJZ

< Pozsonyi érseki palota kápolnája >

Veresmarti Mihály

A < >

Magyar Sion

1868. VI. 109 és

kv. ll.

Veresmarti M. pozsonyi kanonok, a kápolna igazgatója volt, ki a cikket 1641-ben írta

Jegy

A Müemlékek Országos Bizottsá
utaknal felmerült villa

1947 Febr. 2 án Központi Városháza x

" " 4 Vallas és Közoktatásügyi

" 6 Illetmény Hivatal Sza

" 7 Államvasutak igazolvá

" 8 Államvasutak igazolva

" 10 Vallás Miniszterium be

" 12 Közmunkák Tanács

" 13 Közmunkák Tanácsá

Pozsonyi ferenc-
rendiek rendháza -

Egri kehely XV. sz.
sodronyzomán eos

l.

Arch. Ért 1887

128. l.

Pozsonyi ferenc-
rendiek rendháza

Teleg. dy-féle
sodronyzomancos
kehely

l.

Arch. Ert. 1887

128. l.

Terménykereskedés, liszt, korpa és minden-
nemű őrlemények eladása.
HAJDÚBÖSZÖRMÉNY
Kálvin-tér 20. Telefon : 3.
Magyar postatakarék, cheque- és clearing
számla : 50.171.

T.

Európa Könyvkiadó R.T.

Budapest.

Visegradi u 36.

Pozsonyi ferencrendiek

sodronyzomancos

(Pethe) kelpe

1516-ból.

l.

Arch. Ert. 1889

114. l. képpel-

128. l.

F. László-féle.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pozsonyi Ferencesek

Tornya

l.

Csányi műemlrest

13. l.

32. l. képpel

(A helyreállított

torony.)

Az eredeti torony

megmaradt kövei

a pozsonyi városi

ligetben.

33. l. képpel.

Pozsonyi Grassal-
kovics-palota

1.

P. Bartal Ince

Mariábesnyő tör-
ténete. II. kiadás
Esztergom, 1929.

24. l.

Pozsonyi Szent Anna

kápolna a

dómban

Jakobi A. Die St.

Anna capelle des

Domes zu Pressburg.

Mittheilungen. II. k

278

25-én.)

nap a tenger partján.

~~[illegible]~~ tengerparton, a melyet mindenütt hó
öt ~~[illegible]~~ fellobogózott egy árboczú ~~[illegible]~~ hajó s jobbra a
rka van befagyva; a sík tengeren pedig két vitor-
Az úton ~~[illegible]~~ szekér halad hármas fogattal. A ko-
nyba és szürke nadrágba van öltöve, mellette gyalogol
hátuljában áll s taptja a ~~[illegible]~~ felrakott hol-
lásom munkás képez csoportot. Balra a kék
nü köpenyt viselő nőt férjé vezeti, előtte két leány
s az első hajó kvelében álló szekérnél, valamint a
körül, a jégen, férfiak és nők járkálnak. Az égbolt
ól balra: „H. W. Mesdag."

éretei 96: 157 cm;
881-ben. 2115 frt.
ov.

21

Pozsony vára

sok kőpel

Janota I
76-94. l.

SZAKCSOPORT

ALCSOPORT

KOR

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

MÉRET

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

. MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JELZÉS):

Pozsony vára

Menclová, Dobroslava: Hrad Bratislava.

Bratislava 1936.

Számos / Keppel-

a várat ábrázoló

)40. junius 19.

Ur!

-OLASZ EGYESÜLET
24.-én /hétfőn/
.fjuság ki fogja
a tengelyhatal-
apozáns megmoz-
, légy szives
lló menza és
el és jelvényei-
an megjelenjék.
gatásodra, va-

hived

Pozsonyi vár

Stephanie Adolf:
A budai kir. palota,
a pozsonyi és dévé-
nyi várak a mult-
ban. Hadtört
Közl. 1896.

HELYSÉG

LÖCSE.

VÁRMEGYE

Szepes m.

ŐRZÉSI HELYISÉG

Szt.Jakab templ.
keresztelő kápolna.

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

Siremlé

KOR

154?

MÉRET

161 x

TÁRGY

Thurzo Alexius sirköve.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS)

A latin betükkel vésett feli
Kunst in der Zips.297. old 207.
tus a keresztfán ,elötte térdep
jobbról felesége és 3 lánya.Az
utalnak.-/Schürer-Wiese./

FÉNYKÉP, RAJZ

Pozsony vár és város

legrégibb alaprajza

repr.

Pór Antal

Nagy Lajos. 1326–
1382. II. kötet
M. Tört. Életr.
Bp. 1892. 581. l.

ER WELT.

Ungarn hat mit seinen Gegnern den
le hat Gesetzeskraft erlangt sowohl in
chte und der Nachfolgestaaten. Gleich-
ıss auf den, aus dem Körper Ungarns
folgestaaten seit geraumer Zeit häufig
der Bevölkerung Ungarns und der
staaten auf das grausamste berühren.
jene, durch den ungarischen Genius
erem besten Wissen zufolge, solche
urden durch barbarische Hände zer-

rad der, an den einzelnen genannten
ı festzustellen, da uns die kompetenten
ıssen uns auf die informativen Berichte
Schwierigkeiten stösst, weil die kompe-
dem Schauplatze und deren Transport
ıicht in der Lage für die Authentizität
chnisses die Garantie zu übernehmen.
an den einen Kunstwert besitzenden
ıgen wäre nur eine, aus den sachver-
ı Mächte gebildete, an Ort und Stelle
solchen Kommission würden wir das
indlichen ungarischen Kunstdenkmäler
der Arbeit der Kommission gerne als

ı setzt neuestens jene Zerstörung die
stadt Pozsony (tschechisch: Bratislava)
d der Königin Maria Theresia voll-

nur in nationaler Beziehung die Pietät

Pozsonyi vár

Rómer Flóris

Pozsony régészeti emlékei. Pozsony és környéke. Pozsony 1865. 252-262. l.

IRODALOM

JEGYZET

Pozsonyi vár

Kemény Lajos:
A pozsonyi vár és
a vártalja.

Bratislava – Pozsony
1933

fd.

	TÁRGYMUTATÓ-CSOPORT
	SZÁRMAZÁSI HELY
	MESTER
	SZEMÉLYI VONATKOZÁS
ronikta. garorum.	EGYÉB MUTATÓBA VALÓ ADAT

< Pozsonyi vár >

Batka János: A < >

Nyugatmagyarországi Hiradó 1909. máj. 25.

zíra VoK.

1485.

lcadretü

sja.

TÁRGYMUTATÓ-CSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER
Ilkus Márton Mátyás udv. csillagászi.

SZEMÉLYI VONATKOZÁS
Corvin János horoscopja

EGYÉB MUTATÓBA VALÓ ADAT

t mely 4 lapból áll. Második
scop ábrája Corvin János Kületési
a 29 első és 15 másodperc. és az ég
letifel. A második horoskop.
s kirából való.
ns magyarázatok a királyfi hajha-
jovő sorsára vonatkozó jóslatokat

Pozsonyi vár

Polner Ödön dr

A pozsonyi vár mint koronajószág.

Nyugatmagyarországi Hírlap

1918. ápr. 7.

IRODALOM

JEGYZET

Pozsony vára

Ortvay Tivadar dr

Pozsony város története
I–IV. k. Pozsony
1892–1912

IRODALOM

JEGYZET

Pozsony vára

Magyar E. K. Pozsony
és vara. Az Ország
Tükre. 1863. 35. l.
1864. 19. l.

IRODALOM

JEGYZET

Pozsony vára

1663-ban

Térkép, repr.

Hadtört. Közl

1935. 9. l.

Pozsonyi vár

Kumlik Emil dr

Pozsony vára.
Budapesti Hírlap
1902. dec. 1.

Pozsonyi vár

Vay Sándor gróf
A pozsonyi vár.
Magyar Hirlap
1902. jun. 27.

HELYSÉG

KRAKKÓ

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Ké

KOR

ŐRZÉSI HELYISÉG

Jagelló könyvt.

TULAJDONOS

Egyetem.

MÉRET

nyo

TÁRGY

Corvin János horoscop

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉSI

Papírkézira
lapján levő első horo
évét: 1473. ápr. 2. 9 óra
akkori állapotát sün
Corvin János 12 eve
az astrologik
maira, lelkületére é
tartalmaznak.

FÉNYKÉP, RAJZ

Pozsonyi vár

Klatt Kornél id.: A pozsonyi vár ellátása vízzel. Híradó

1929. dec. 25.

Pozsonyi vár

Kaffky Ödön dr.:
Utasítás 1552-ből a pozsonyi kir. vár építéseiről. Gazdaság-történeti Szemle. 1901

Pozsony/vár

Hoffmann, Ježek =
Das Schloss von Bratislava, Bratislava 1928.

Pozsonyi vár

Csákos József a várból
elhurcolt műkincsek.

Hiradó 1919. ápr. 23.

...ivatok.

...sz. másolat

...rétű

TÁRGYMUTATÓ-CSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB MUTATÓBA VALÓ ADAT

...gót betűs papírkézirat.
...urgi Stadtrecht és a 7 Magyarorsz.
...ai XV. sz. másolatban

Pozsonyi primási palota Szent László-kápolnájának falképe

l.

Forum

1938. 64, 65. l.

képekkel

Pozsonyi vár

Romer Flóris

Pozsony régiségei
emlékei
Pozsony és Környéke

Pozsony, 1865.
252 és IV ll.

99 V 53/i számhoz.
189

Rende

Dr Ság Han

Selszerelő és gépgyár részv

ifj. Breslinger

200 frt – kr. tőke és járulékai erejéig a

törvényszéknek ~~járásbíróságnak~~ 10273 számu végzésével ~~kielégit~~ biztosit

1899

foganatositására a Budapesti

99 V 53/i számu végzése szerint alulirott

A fent jelzett követelés ~~kielégitési~~ biztositási czéljából

nek a Hüemlékek országos

Képen letett 129 frtot az

ben végrehajtás, alá

Pozsonyi vérescsapház

Sodrony Romancos
Mehely a XV. vá.
Zadbór

l.

Arch. Ert. 1887

128. l.

Pozsonyi városháza

Ilg A. Das Pressburger Rathaus Mittheilungen XVIII. k.

Pozsonyi gótikus templom tornyok

Ilg A.: Zwei gothische Kirchtürme in Pressburg. u. o XVII. k

3001

11 H. W. Mesday

~~G. [illegible]~~:

(Sz. Gröningenben 1831, február

~~[illegible]~~ Teli

A ~~[illegible]~~

bont, balról ~~[illegible]~~ n

domb mögött

(három halász ba

lás tűnik fel.

csis, ki kék zubbo

s társa a kocsi

mit. Közelőkben

ruhát és rózsaszi

alakja tűnik fel

második bárka

felhős. Jelzése a

Vászon, me

Vétetett

M. képt. 4

Ny. 278.

VI: 11.

1 a háttérfelé

V: 230.

Pozsonyi várpalota
romja

ród

Forum. 1938. 37. l.
(Für unbedingte Erhaltung der Pressburger Schlossruine.)

Pozsonyi kir. várpalota

L.

(Forum - 1938. 1–2. f.

Sedlmayr, Dr Hans: Für unbedingte Erhaltung der Pressburger Schloss-ruine.

Pozsony irodalma

Geschichte der Schau-
bühne zu Pressburg.
1793.

Rakovszky: Festschrift
zum hundertjährigen
Jubiläum des Pressbur-
ger Stadttheaters.

Fabricius, Otto v.: Das
neue Theater in Pressburg.

Samarjay Károly: A po-
zsonyi régi és uj színház

Pozsony irodal-
ma

laid böven

Benyov Bratisl.

168 – 171. l.

Pozsonyi vérescsyház

Alamizsnás vent János
kapolnája
keje repr.

Kiss Kiklkath Magy

658. l.

Pozsonyi szent Miklós

kápolna

kepe repr.

Kisskiklkath Magy

661. l.

Pozsony ujvárosi

rk. templom

kepi repr.

Kisstikl kath. Magy

661. l.

Pozsonyi vár

Kemény Lajos:
A pozsonyi vár és
vársalja Pozsony
1933

Tom. Forum
1933. 366-l

LANTOS

Könyvesboltja és tud. antiquariuma
Áll. eng. aukciók

Modern and antiquarian bookseller
Sales by auction

BUDAPEST, IV., MÚZEUM-KÖRUT 3.

Tekintetes

Müemlékek Országos Bizottsága,

Budapest.

Pozsony város Röczimere a XVIII. sz-ból

VII. 152

Pozsony város

Cimere

XVIII sz

Muz Kit Erd

Pozsonyi peürverde

l.

Reg. Tars. Évk

II. 277 ciku

M.

Pozsony

Primás Kert

Cásd

Lippay János

Posoni Kert.

Pigler Andor

A pozsonyi primás-
kert.

Pozsony

wěkeseghár

lásd

Szántó Károly

A pozsonyi wěkes-
eghár

Porsony

Wéresegyhán

l.

Kőhegyi József =

Pármány Péter

Sisja

Pozsony

Székesegyház

Lásd

Jeszenák János báró.

A Szent Márton Székes-
egyház története.
Pozsony.

Pozsony.

Haiczl Kálmán dr.

A régi érsekprimási
palota sz. László
kápolnája. Pozsonyban.

Bratislava – Pozsony
1933.

feld

WEGHLAQ

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

MAGYAR–OLASZ TÁRSASÁG
SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE
BUDAPEST, IX. RÁKOS-U. 10

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrhölgynek

BUDAPEST,

Ifj. Kellner E. Buest.

LA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

invita la S. V. Illma ad intervenire alle

CONFERENZE

che

il Rev.

P. VITTORINO FACCHINETTI

Professore dell'Università del Sacro Cuore di Milano

terrà

sabato, 27 aprile alle ore 18
nella Sala del Museo d'Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—37.) sul tema:

DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA

(con proiezioni); e

lunedì, 29 aprile alle ore 18
nella Sala della TESz (V., Falk Miksa-utca 1) sul tema:

LA RADIO IN VOLO

LA PRESIDENZA

Gli ospiti sono graditi.

Pozsony

Franz, Anton: Wiener Baukünstler in Pressburg im theresianischen Zeitalter. Jahrb. der k. u. k. Kunstsammlungen 1919.

Pozsony

Korabinszky, Johann:

Beschreibung von
Pressburg. c.n.

Шіб б –

Т Я

7, Roberto

Pozsony

Forbáth Imre dr:

Pozsony szabályozási és vasútrendezési terve.

Bpest, 1931.

feld.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Pozsony

Portisch, Emil

Geschichte der Stadt Preßburg - Bratislava. Preßburg 1933.

Pozsony

Rakovszky, Stefan:
Geschichtliches über
Pressburg. Pressburg
c. n.

ÚJ OLASZ FESTÉSZETI PÁLYADÍJ „Premio C
vanni Fattori" címmel az olasz kormány új 100.000 lírás
tészeti pályadíjat alapított, mely minden második évben k
kiosztásra. A pályázaton csak olasz művészek vehetnek ré
akik a Képzőművészeti Szindikátus tagjai. Minden mű
csak egy, más kiállításokon még nem díjazott művel szere
het. A beküldött műveket a kiállítás rendezőségéből, valan
meghívott művészekből és kritikusokból álló kettős bizott
bocsátja az augusztus 15-én Livornóban megnyíló kiállítá
Ugyanez a kettős bizottság ítéli oda a pályadíjat és az ugyanc
100.000 lírás kisebb díjakat. A beküldött művek tárgyában
technikájában semmiféle megszorítás nincs.

Pozsony

Képes Pozsonyi Kalauz. Pozsony, 1907.

ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

NYOMTATVÁNY

Budapest

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK a Műemlékek Országos Bizottsága (IX. ker., Hőgyes Endre-u. 10.) tanácstermében június hó 10-én délután 6 órakor tartandó

RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSÉRE.

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári jelentés.
3. Pénztárosi jelentés és a költségvetés előterjesztése.
4. A számvizsgáló-bizottság jelentése.
5. A tisztikar és a választmány megválasztása.
6. Esetleges indítványok.

Budapest, 1937. május hó 26-án.

Gerevich Tibor
elnök

ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

NYOMTATVÁNY

Budapest

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK a Műemlékek Országos Bizottsága (IX. ker., Hőgyes Endre-u. 10.) tanácstermében június hó 10-én délután 6 órakor tartandó

RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSÉRE.

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári jelentés.
3. Pénztárosi jelentés és a költségvetés előterjesztése.
4. A számvizsgáló-bizottság jelentése.
5. A tisztikar és a választmány megválasztása.
6. Esetleges indítványok.

Budapest, 1937. május hó 26-án.

Gerevich Tibor
elnök

Pozsony klasszicizáló
épületei

lásd
z

Zádor – Rados

421. l.

Pozsonyi könyvek

Benyovszky, Karl:
Das alte Theater.
Pressburg 1926.

R
Ajánlott
Kassa 2
849

Pozsony mucemlékei

Aixinger László:
Pozsony. Reváj kiadás.

(943-tól 1155-ig)

Pozsony Kövei

2.

Reggeli Magyarország

1941. ápr. 26.

4 drb. Vászon, olaj, egyenként 70×57 cm. (Lépcsőház.) A Capese-Zurlo- és San Marco-gyüjteményből.

OLASZ FESTŐ, XVIII. század

Isaiás próféta

Jeremiás próféta

Ezechiel próféta

Dániel próféta

Baruch próféta

Ozeás próféta

Joel próféta

Amos próféta

Abdias próféta

Jónás próféta

Micheas próféta

Nachum próféta

Vászon, olaj, egyenként 76×34 cm. (Lépcsőház.) Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 110. l. — Maszlaghy II., 217—228. szám.

Pozsonyi Címöntők

mesterkönyve

1643-ból.

A pozsonyi városi

Múzeum tulajd.

U. o. céhládájuk 1643-ból

Kiállítva Budapesten

1876-ban az ország-

kiosultak javára

rendezett műipari és

történelmi kiállításon.

Pozsony műemlékei. Első székesegyháza a Várhegyen épült a XI. sz.-ben. A várat I. Mátyás idejében gótikus stilben ~~rekonstruálták~~ ujitottak meg, ez időből való a ~~gó~~ csúcsives kapuztorony. Mária Terézia épittette át másodszor; 1811. leégett. Az Óváros egyhori erődítéséből ma már csak a ~~gótik~~ csúcsives Mihály kapuztorony áll. Az Óváros legnevezetesebb épülete a ~~koronázó~~ szt. Márton székesegyház, meg a XIII. sz. keletkezett, s a XIV–XV. sz.-ban ~~épült ugyan~~ gótikus stilben ~~[illegible]~~ épitettékát; a XIX. sz.-ban gyökeresen renovalták. Nevezetességei: Donner szt. Márton lovasszobra, meg eredetileg a főoltáron állott, Esterházy Zmre szobra az Esterházy sírkápolnában ugyancsak Donnertől és a Schomberg-sírem-lék 1470-ből. P. ~~[illegible]~~ Közéjkori ~~templomok~~ közül kiválnak még ~~[illegible]~~ a klarissák épületei és ferencrendiek templomai. XIV. sz.-beli részleteket őrzött meg a városháza, emek emeleten van a vár-ossi múzeum. F fordit

~~Nemverzeti lexikon~~ 650 l.

(F Érdekes a főtéren levő diszkut 1572-ből.

F az utóbbinak fődíszе a csúcsives szt. János kápolna

Pozor, régi

Egyeb neveretes épületei:

a jezsuiták temploma (1636),

az országház (1753)

a ~~régi~~ primási palota (1787) és

a primási ~~régi~~ nyári palota

a Grassalkovich palota

Stb.

Ez nagyban megfelel a mai eljárásnak, új csak az, hogy az eljárás költségeit a kérelmező fél fizeti, és hogy sok esetben van szükség ez eljárásra, mely a költségen felül igen sok időbe kerül és az iparosokat üzemük megkezdésében hátráltatja.

Aki több ipart akar gyakorolni, mindegyikre tartozik képesítését kimutatni. *Minden iparosnak joga van arra, hogy saját iparának munkáin kívül, készítményeinek előállításához szükséges mindennemű más munkát egyesítsen, ha az illető ipar tulajdonképpen saját készítményeinek teljes előállításához szükséges mellékmunkaként végeztetik.* Az iparjog helyhez van kötve, átköltözködés alkalmával az 14 nap alatt bejelentendő, de Budapest összes kerületei egy helységnek számíttatnak. Engedélyhez kötött iparokra ily esetekben külön díj nem fizetendő, sem új engedélyező eljárásnak nincs helye, csak az iparengedély az új iparhatóságnak bemutatandó. Csak a képesítéshez kötött és reáljogú iparok üzhetők bérlők által, az engedélyhez kötöttek nem.

Igen üdvös új intézkedést tartalmaz a 149. §. mely szerint minden iparos nevét, illetőleg cégét magyar nyelven tartozik megjelölni; idegen nyelvű megjelölés mellette helyt foglalhat, de nem lehet a magyarnál feltünőbb.

Az engedélyhez kötött iparok ügyében a közhatóságok szabályrendeletet adhatnak ki, melyben meghatározhatják, hogy mily üzleti könyvek, mily módon vezetendők, melyben az egyes iparok üzleti szabályzatainak, díjjegyzékek elkészítésére és hatósági láttamozásra szoríthatók. Hogy e szabályok megtartatnak, az ellenőrizhető arra jogosított egyének által, kik titoktartásra kötelezvék.

E máskülönben egyes engedélyezett iparokra helyes intézkedésekből az építőiparosokat ki kell venni; mert ami helyes a fogadások eszközlésére, a kölcsönök közvetítésére szolgáló, vagy a bérkocsi iparokra, az nem állhat az építő iparokra.

Sok új intézkedést találunk az építőipar üzéséről szóló szakaszokban, (161—172. §-okban) és csak részben maradnak meg a mostani rendeletek által életbe léptetett intézkedések. A magasépítkezésű építőmester munkaköre a maival azonos, de kikötetik, hogy nagyobb kőműves-, ács- és kőfaragómunkára képesített pallérokat tartozik alkalmazni, azonkívül Budapest területén, úgyszintén a keresk. miniszter által rendeletileg kijelölt helyeken, a nagyobb ács, illetőleg kőfaragómunkát csak arra jogosított mesterek által végeztetheti.

Az építőmester munkakörének e megszorítását semmi sem okadatolja, azért mellőzendő; az építőmester képesítése épp a többi építőiparosok képesítéseinek egyesítéséből állván, teljesen jogtalan tőle valamely munkanem üzését elvonni, annál is inkább, miután a tervezet 164. § ában meg az rendeltetik el, hogy az építőmester, az építkezésén ácsmester által készített munkáért, azzal együtt felelős. E jogfosztás fölösleges is, mert Budapesten tényleg csak ritka kivételes esetben végzi az építőmester, az ács, illetőleg a kőfaragó munkát; általában nem jogosított iparosnak adja azt át.

A mérnök-építőmester jogköre a 162. §-ban van megállapítva, mely szerint ő jogosítva van saját felelősségére, saját segédszemélyzetével útak, vasútak, alagútak, hídak, gát, csatorna, zsilip, partvédőmű, támasztófal, kútak és minden más hasonló műveket építeni, benne a különböző építőipari munkákat egyesíteni, azonban a nagyobb terjedelmű magasépítkezésekhez képesített kőműves-, ács-, illetőleg kőfaragópallért kell alkalmazni; de Budapest területén és a kereskedelemügyi miniszter által rendeletileg megjelölt helyeken, ily nagyobb építkezéseken az illető munkákat csak jogosított kőműves-, ács-, illetőleg kőfaragómester által végeztetheti.

Ily építőmester munkaköre egész helyesen van contemplálva, de helytelen az, hogy a magas építkezéseket saját munkásaival saját felelősségére végeztetheti; ez ellenmondásban is van a 44. §. 1. *b)* és 2. *b)* pontjaival, melyek szerint az építőmester egyik szakmából a másikra, csak 3 évi gyakorlat és kiegészítő vizsgálat alapján térhet át; ha tehát így a tervezetben a képesítés hiánya vétetik alapul, akkor lehetetlen másutt, ennek dacára, a munka végzéséhez, melyhez nincs képesítése, a jogosítványt megadni.

A kőművesmester jogosítva van bárhol egyszerű szerkezetű földszintes lakóházat, gazdasági és melléképületet és meglévő házakban falazással stb. járó javításokat, melyek földszinti magasságot meg nem haladó magassággal nem járnak, a különböző építőipari munkákat egyesítve, saját személyzetével készíteni, nagyobb ács-, illetőleg kőfaragómunkán tartozik pallérokat alkalmazni. Építőmester által elvállalt építkezésen az összes föld- kőműves- és elhelyezőmunkákat végezheti, de ekkor ezekért ő az építőmesterrel egyetemben felelős.

Amint látjuk itt is hatáskörszűkítés szándékoltatik, mert eddig építőmester közbejötte nélkül készíthette a kőművesmunkákat; csak e munkakör szűkítése folytán lesz majd különbség építőmester és kőművesmester között, kik manapság majdnem teljesen azonos munkakörrel bírnak, mely ma csak ott különbözik lényegesen, ahol a kőművesmunkák összessége hatásköréből szabályrendelet által van tőle megvonva, mint pl. Budapesten.

(Folyt. köv.) *Sziklai Zsigmond.*

Rómer Flóris. (Vége.)

Akadémiai működésével és egyetemi tanárságával 1869. óta a Nemzeti Múzeumban elfoglalt osztályőri állást is egyesítette. Múzeumok létesítése, rendezése és fejlesztése körül régtől fogva annyi gyakorlati jártassága volt, hogy a Nemzeti Múzeum régiségi osztályának custosi helyét nála méltóbb szakemberrel alig tölthették volna be. Már 1867-ben őt küldték ki Párisba, hogy az országgyűlés megbízásából a világkiállításra küldött magyar múzeumi kincsek felállításáról gondoskodjék. Rómer tudományos fejlődésére az a párisi tartózkodás kiváló fontossággal volt. Láthatta és tanulmányozhatta a francia és a közbeeső németországi gyüjteményeket, egyúttal pedig érintkezésbe jutott a különböző nemzetek szakembereivel. A párisi kiállítás idején résztvett a nemzetközi ősrégészeti kongresszusban. Ettől fogva élete végéig Rómer Flóris neve képviselte a külföld előtt a magyar archaeologiai irodalmat. A párisi kiállítás magyar osztályainak sikere körül szerzett érdemei elismeréseül a királyi tanácsosságot kapta.

A Nemzeti Múzeumban elfoglalt custosi állásban Rómer tevékenysége az eddiginél is szélesebb keretet nyervén, most oly termékeny tíz év kezdődött az ő életében, mely valósággal bámulatba ejtheti a nyomait kutató biografust. Tanít az egyetemen, viszi az archaeologiai bizottság dolgait, szerkeszti, sőt nagy részt még mindig maga írja folyóiratát, az Arch. Értesítőt, újjárendezi a Nemzeti Múzeum régészeti osztályát, közzéteszi az erről szóló képes kalauzát, levelez és érintkezik archaeologiai ügyekben több száz emberrel, gyarapítja és gondozza gyüjteményeit, kérdezősködőkkel bármikor szóba áll, kereskedőkkel alkuszik, szakembereket kalauzol, pártfogóknak udvarol és mindennek közepette megirja és közzéteszi nagyobb műveinek egész sorát. Buzgón résztvesz a Történelmi Társulat megalkotásában és az első évben alig van a társulatnak szorgalmasabb előadója.

Régészeti társulatok és múzeumok alapítása ebben az időben valóságos szenvedélye volt. Kezdte Győrött, folytatta Pozsonyban; azután Budán és Pesten próbálkozott e városok multjának emlékei összegyüjtésével — de hiába. Majd fölkérte a hercegprímást, hogy alapítson keresztény múzeumot. (Ez sem jött létre.) Szabolcsmegyében életre hívja a múzeumtársulatot és ugyancsak az ő lelkes szava a békésmegyeieket is hasonló kezdeményezésre indította. Tanítványai alapították a biharmegyei, vas- és fehérmegyei régészeti egyesületet és mikor 1869 őszén Abaujban tartózkodott, a Hernádvölgy mentén oly érdeklődést tudott

kelteni az archaeológia felkarolása iránt, hogy nemsokára Kassán létesült a Felsőmagyarországi Múzeum; utóbb pedig Gödöllőn és a Tisza mentén is keletkeztek kutató és ásató társulatok.

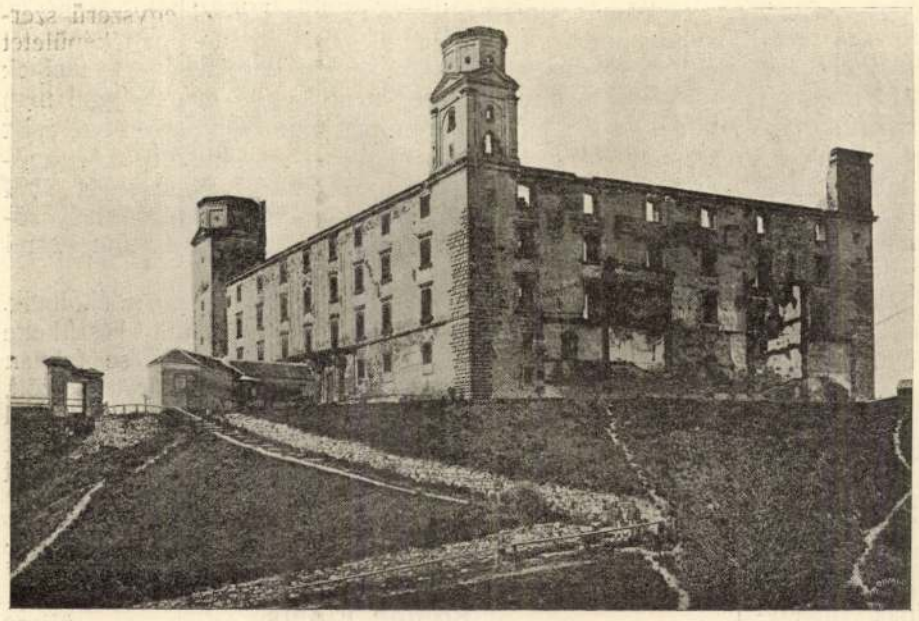

Pozsony: A régi királyi várkastély.

A magyar háziipar rendszeres fejlesztése körül is sok tekintetben Rómeré a kezdés érdeme. Szóval és írásban hirdette főképp e kérdés közgazdasági jelentőségét. 1872-ben a miniszterium őt bízta meg a bécsi világtárlat néprajzi osztályának szervezésével. Fiatalabb éveiben elsajátított természettudományi ismereteit a pesti állatkert alapítása körül érvényesítette szép sikerrel (1866). Rómer Flóris elévülhetetlen érdeme az is, hogy a Nemzeti Múzeum római feliratos emléktára már 1870-ben Európának legjelesebb hasonló gyűjteményei közt foglalt helyet. A mai Magyarország római korának felkutatása körül egyátalában senkisem végzett akkortájt nálánál eredményesebb munkát. A Corvinák összegyűjtése érdekében évtizedeken át óriás sokat dolgozott. Mátyás korabeli kodexekért Rómától Szentpétervárig bejárta egész Európát és 1876-ban az Akadémia naggyűlésén kilencvenhét Corvin-könyvtári kötetről számolhatott be.

1874-ben, tíz évet meghaladó kutatás után, kiadta „Régi falképek Magyarországon" című díszes művét, melyben a 13—14. századból való kilencvennél több művészeti emléket tárt föl. 1876-ban száz hazai régi templom monografiájával lépett a nyilvánosság elé. Buda és Pest régi emlékei körül is sokat búvárkodott és 1873-ban közzé is tette „A régi Pest" című érdekes kötetét.

Ugyanez évben a vaskoronarend lovagjává nevezte ki Ő felsége. 1875-ben a római szentszék feloldozta szerzetesi fogadalmai alól s így most már a világi papság körébe léphetett át. Ipolyi Arnold püspök előterjesztésére 1876-ban megkapta a jánosi címzete sapátságot, melynek (Gömörmegyében levő) régi román templomát Rómer Flóris fedezte föl és írta le, sőt részben saját költségén stílszerüen restauráltatta is.

Tudományos pályáján 1875-ben, a Stockholmi nemzetközi ősrégészeti kongresszus egyhangulag elfogadta azt a javaslatát, hogy a következő évben tartandó archaeologiai világgyűlés színhelye Budapest legyen. Mint a nemzetközi rendező bizottság főtitkára másfél évet teljesen e kongresszus előkészítésének szentelt és ez idő alatt akkora tevékenységet fejtett ki, aminőre csak Rómer Flóris volt képes. Bámulatraméltó munkaerejének sikerült a kongresszus idejéig elkészíttetni Magyarország nagy praehistoriai mappáját és rendezni egy oly ősrégészeti kiállítást, mely méltán ragadta lelkes dícséretre az egész világról összesereglett tudósokat. A kongresszus tárgyalásait és eredményeit az alig egy évvel később francia nyelven kiadott emlékkönyv I. kötetében örökítette meg. Ezt nemsokára követte a II. kötet, melyben teljes áttekintését adta az általa összegyűjtött ősrégészeti adatoknak.

Ez volt Rómer utolsó nagy irodalmi műve, melyet Budapesten írt és kiadott s így eljutottunk munkás életének utolsó szakához. Röviddel a budapesti kongresszus után a nagyváradi székeskáptalanban fennálló irodalmi kanonokságok (stallum litterare) egyikére nevezte ki Ő felsége. Ez a jól jövedelmező egyházi tisztség — későn bár, de nem elkésve — kedvezőbb annyagi existentiát és csendesebb munkakört biztositott neki.

Ezután még egy évtizeden túl élvezhette „munkás nyugalmát". Nagyváradon éppúgy szerették és tisztelték, mint azelőtt Budapesten. Derült kedve, rokonszenves modora, jótékonysága és közügyi tevékenységének hasznossága itt is általános kedveltséget szerzett neki. Váradon is leginkább a tudománynak és a közművelődésnek élt. A szunnyadó Biharmegyei Történelmi és Régészeti Egyesületet uj életre ébresztette s azután tiz évig szép sikerrel vitte annak ügyeit. Rendezett régészeti és iparművészeti kiállítást. Nyilvános előadásokat is tartott. Az ő javaslatára és az ő felügyelete alatt folyt a püspöki palota s a székestemplom helyreállítása, amikor pedig a régi várban

A pozsonyi városház.

Sz. László templomának romjai előtüntek, társai őt bízták meg az ásatások vezetésével.

1880-ban Lisszabonba utazott, a nemzetközi ősrégészeti kongresszusra, 1885-ben pedig a magyar országos régé-

szeti gyűlés egyik elnöke volt. 1888. augusztus 15-én megülte áldozópapságának ötvenéves jubileumát. Ekkor az ország minden részéből százával érkeztek Nagyváradra az üdvözletek. Legnagyobb örömet fenséges egykori tanítványának, József kir. hercegnek sürgönye okozott neki.

Éltető eleme mindvégig a munka volt. Szádeczky Lajos írja, hogy utolsó napjaiban, midőn a nehéz kór már munkaképtelenné tette, csak az fájt neki, hogy nem dolgozhatik. 1889. március 18-án örökre lehunyta szemét. Végtisztessége az ország legelőkelőbb tudományos köreinek részvételével ment végbe.

Földi pályafutásának ezt a vázlatos leírását nem fejezhetnők be szebben, mintha szóról-szóra idézzük egyik jeles tanítványának, Fraknói Vilmosnak szavait, aki így végezte a Történelmi Társulatban róla tartott emlékbeszédét: „Rómer Flóris hű maradt sírjáig azon eszményekhez, melyeknek félszázad előtt szolgájává avatta magát. Összes irodalmi munkáiban egy sort sem találhatni, ami ellen a Sz-Benedekrend legszigorúbb cenzora is kifogást emelhetne; egy sort sem, amiért az egykori honvédnek pirulnia kellett volna. Utolsó éveiben főpapi keresztje és a vaskorona-rend jelvénye mellett büszkén viselhette a 48-as honvéd emlékérmét. A szív, mely alattok dobogott, egyaránt hű volt a kereszthez, a koronához és a honhoz."

*

Rómer írott munkái együttvéve egész kis könyvtárt tesznek ki. Ötven évet meghaladó időn át kevés megszakítással használta a tollat és különösen az archaeologia terén nem volt az országnak szakembere, aki a tudomány népszerűsítése érdekében nálánál többet tett volna. Értekezéseinek és nagyobb cikkeinek száma megközelít ötödfél százat. Nyomtatásban megjelent önálló magyar munkái éppen harmincat tesznek ki. Azt a páratlanul termékenyítő hatást, melyet különösen a hazai építészettörténet fejlődésére gyakorolt, legszembeötlőbben az a körülmény mutatja, hogy báró Forster Gyula „Magyarország műemlékei" című forrásmunkájának két vaskos kötetében lépten-nyomon rámutat Rómer Flóris működésének maradandó nyomaira. Túlzás nélkül el lehet róla mondani: Nem halt meg egészen, csak pihenni tért; — munkájának gyümölcsei túlélték őt időtlen időkig.

Kumlik Emil.

A püspökladányi telítőtelep.

(Folyt.)

Magyarország erdeiben legnagyobbrészt luc- (Picea excelsa) és jegenyefenyők (Abies pectinata) vannak, azért a magyar posta- és távirdaigazgatás törekvése oda irányult, hogy a kőszénkátrányolajjal való telítő eljáráshoz a luc- és jegenyefenyő-oszlopok használtassanak fel.

A kísérletek, amelyek az erdei fenyőfából termelt oszlopok telítő berendezésein végeztettek, eredménytelenek voltak s így nyilvánvalóvá vált, hogy a szóban forgó magyarországi fenyőfák telítésére csak megfelelően módosított eljárás alkalmazható s ehhez képest a berendezkedésre is a különleges követelményeket kellett szem előtt tartani.

Kérdés, mi okozza, hogy ezek a fák oly nehezen telíthetők? Ez azonnal világos lesz előttünk, ha a fenyőfa szövetéről elmondottakra visszatekintünk.

Ugyanis a fenyőcsoportokban a tracheida-sejtek, valamint a tracheida-sejtek és bélsugársejtek közötti porusok száma s ezek átmérője nagyban különbözik. Az erdei fenyőben a tracheidák sejtfalain a porusok sűrűn vannak egymás mellett s a bélsugárcsoportok sűrűn elhelyezettek és többsorosak, a lucfenyőben pedig a tracheidák porusai kisebb átmérősek és ritkább elosztásuak, a bélsugarak pedig leginkább egysoros s csak elvétve többsoros sejtcsoportokból állanak, végre a jegenyefenyőben csakis egysoros sejtcsoportokból álló bélsugarak vannak s maguk a tracheidák porusai is az előbbieknél jóval kisebbek s ritkább elosztásúak.

Nyilvánvaló tehát, hogy a telítőfolyadéknak az egyik sejtből a másikba való átengedésére az erdei fenyőnél nagyobb keresztmetszetű szelvény szolgál, mint a luc- és jegenyefenyőben, ebből kifolyólag ezen utóbbi fajokban nagyobb nyomás szükséges.

További gátló körülmény a telítéskor az, hogy a sejtekben levő fanedvek kiszáradása után a sejtfalakon bizonyos ásványi részek lerakódnak, ami által a luc- és jegenyefenyőben már amúgy is jóval kisebb közlekedő nyílások még inkább kisebbednek. Szükséges tehát a telítés folyamán ezen lerakodott ásványi részek meglazítása folytán a közlekedő nyílások keresztmetszeteit ismét lehetőleg szabaddá tenni.

A luc- és jegenyefenyő itt leírt természetének megfelelően tehát, a telítő eljárás módosításának arra kellett törekednie, hogy a sejtfalak, egyébként is az erdei fenyőben kisebb és ritkább elrendezésű porusai, a lerakodott ásványi részek ellenére is a telítő folyadék átbocsátására képesíttessenek. Ez a végzett kísérletek folyamán végre is eléretett azáltal, hogy a sejtek porusai körül lerakódott ásványi részek forró telítő folyadék alkalmazásával meglazíttattak, légszivattyúzással a sejtek légüressé tétettek és végül megfelelően fokozott nyomással a telítő folyadék a sejtporusokon át a fába belesajtoltatott. A telítő folyadék e besajtolása azonban csakis a színfa sejtjeinek megtöltéséig céloztatott, amennyiben a magfa részint ellenállóbb, részint pedig a burkoló színfagyűrű által amúgy is védve lévén, csakis a színfa teljes infectiója után támadtatik meg.

Különben is a magfa ásványi részekkel bélelt, holt, compact sejtjei csak aránytalan hosszas sajtolás után volnának megtölthetők.

A fa telítése, vagyis a sejtüregeknek a kátrányolajjal való megtöltése azonban még az azonos fajú fában is lényegesen függ a sejtek minőségétől, vagyis a talaj, éghajlati viszonyok, sőt évjáratoktól, amennyiben a fentiek befolyása folytán a sejtek különböző növésűek, azért azok viselkedése szembetünő eltéréseket mutat. Az egyes sejteknek különösen pedig a bélsugársejteknek a különböző évszakokban való különböző állapota pedig magyarázatául szolgál annak, hogy az úgynevezett nyári vágású fa a téli vágású fától a telítéskor eltérően viselkedik. E különbségek befolyása azután a telítő eljárásban az egyes processusok hosszabb-rövidebb tartamában nyeri ellensúlyozását.

A színfa legkülsőbb és így legfiatalabb, tágas sejtüregeinek teljes megtöltése és mintegy légmentes elzárása eléretett azáltal, hogy a dús naftalintartalmú kátrányolaj alkalmazásával aránylag sok naftalin vitetik be ezekbe a sejtekbe, mely naftatin a fa sejtjeiben a telítés után lehülvén, kikristályosodik, azért az antiseptikusan ható és illékonyabb egyéb olajrészek elpárolgását és így elvesztését meggátolja.

Ezeknek a kívánalmaknak megfelelő kőszénkátrányolaj összetétele a következő:

1. legalább 8% kátránysav (fenol, krezil stb.);
2. körülbelül 10—12% naftalin;
3. körülbelül 5—6% bitumen;
4. legfölebb 2% víz;
5. körülbelül 30—35% nehéz olaj (antracén stb.), mely 300 C^0-ig nem destillálódik;
6. körülbelül 30%-a az olajnak 260 C^0 és 300 C^0 között destillálódik s az esetben, ha ez a 30% kevesebb, akkor az 5. alatti mennyiség megfelelő %-ban emelkedik;
7. a kátránysav és naftalinon felül körülbelül 10—15% oly könnyebb olaj, mely már a destilláláskor 200 C^0-ig átmegy.

A kőszénkátrányolaj 38 C^0-nál már teljesen folyós és 25 C^0-ig lehülve még nem ad üledéket.

Az a körülmény, hogy a telítésre használt kőszénkátrányolaj már 35 C^0 alatt üledéket képez, szükségessé tette, hogy a fának telítendő körgyűrűs része a telítés előtt fölmelegíttessék, nehogy ellenkező esetben a fa sejtjeibe benyomott meleg olaj hirtelen lehülvén, üledéket kepezzen,

mely üledék azután akadályul szolgálna az olaj további behatolására. A fának említett fölmelegítése a telítő hengerbe bevezetett meleg levegővel történik.

Az alkalmazandó nyomás és a telítő folyadék hőfokának megállapítása, valamint a fának kellő hőfokra való fölmelegítése után a magyarországi luc- és jegenyefenyőfáknak kőszénkátrányolajjal való telítése is sikerre vezet.

(Folyt. köv.) *Haltenberger Samu.*

VEGYESEK.

Kitüntetés. A király *Pilch* Andor építésznek a pécsi kiállítás rendezésében szerzett érdemei elismeréseül a Ferenc-József-rend lovagkeresztjét adományozta.

Kinevezés. A kereskedelemügyi miniszter *Csellágh* Gyula kir. főmérnököt a kőműves-, kőfaragó- és ácsmesteri képzettség megvizsgálására Miskolcon szervezett bizottság elnökévé nevezte ki. A földm. miniszter *Vályi* Bélát kir. főmérnöki minőségben a tényleges szolgálatba viszahelyezte. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Csányi* Károly építész dolgozó társunkat az Iparművészeti Múzeumban igazgató-őrré nevezte ki.

Tervpályázatok eredménye. *A turkevei polgári fiú- és leányiskola* tervpályázatára 16 tervezőtől összesen 24 pályamű érkezett: „Haladás", „Öröm iskolába járni", „Természetes tudomány", „Előre", „Küzdj", „Tanuljunk", „Kunság" „Keviben épülne", „Szülőföld", Egy vöröskör, „Modern", „Trefort", „Tanügy", „Közoktatás", „Keve" és „Bene cogito?". A bíráló bizottság és ennek javaslatára a városi képviselő testületi közgyülés *Komor* Arnold kir. főmérnök a szolnoki m. kir. államépítészeti hivatal főnöke és városi mérnök birálata alapján a hirdetett 400 és 200 kor. jutalomdíjat egyesítvén, azt két egyenlő összegben a „Bene cogito?" és „Keve" jeligés terveknek itélte. Tervezőjük *Dobovszky* József István.

A kecskeméti állami elmegyógyintézet tervpályázatán a 6000 K első és 4000 K második díjat egyesítették s azt *Korb* és *Giergl* és *Bálint* és *Jámbor* építészek tervei közt megosztották, a 2000 K III. díjjal *Lechner* Ödön és *Sebestyén* Arthur tervét jutalmazták; megvenni ajánlták egyenkint 1000 K-ért *Hübner* Jenő és *Kőrössy* Albert terveit, a „Humanitas" és (kettős, körben vörös kereszt) jelű terveket megdicsérték.

Az Építőanyag-Termelők Országos Szövetsége ma vasárnap, e hó 22-én délelőtt tíz órakor tartja meg alakuló értekezletét a Magyar Kereskedelmi Csarnok (V., Szabadság-tér 12.) üléstermében. Az értekezletre meghívták az összes téglagyárakat, mészégetőket, cémentgyárakat, kőbányatulajdonosokat stb., továbbá a szakminiszteriumokat, a városokat, az ipari főfelügyelőségeket, a m. kir. munkásbiztosító hivatalt, a kir. földtani intézetet, a kir. József műegyetemet, a budapesti felső ipariskolát és a felső építőipariskolát.

A magánépitkezések irányitása. Barmen városának képviselő testülete igen érdekes lépésre szánta el magát a magánépítkezések helyes irányban való terelése érdekében. Mérnöki hivatalába egy tekintélyes művészi multtal dicsekvő építőművészt szerződtetett, akinek egyetlen kötelessége lesz, az odaforduló építtetni szándékozókat gyakorlati és művészi tanácsokkal ellátni és ilyenformán gondoskodni arról, hogy a hatóságnak már előre módjában legyen értéktelen és művészietlen tervek készültét megakadályozni. A városi hatóság, mielőtt erre a lépésre szánta volna el magát, a teendőkre nézve a helybeli Epítész-Egyesületet megkérdezte, amely a tervet igen helyesnek találta. Ha sikerülni fog Barmen városának, amit az új állás szervezésétől vár, a magánépítkezés művészi szintjét emelni, akkor mindenesetre nagy és fontos lépéssel viszi előre azt a befolyást, amelyet a hatóság a város építészeti fejlődésére gyakorolni jogosult és köteles. x

A karlsruhei műegyetem egyik kiváló tanárát, *Scheffer* műszaki főtanácsost nem régiben elhódította egy másik nagy német műegyetem. Helyére az átalánosan ismert *Billing* építőművészt hívták meg, akinek modern alkotásai Európa-szerte nagy foradalmat idéztek elő az építészetben és akinek iránya székesfővárosunknak az utolsó években emelt épületein is észlelhető. Billing mindenesetre rendkívüli nyereség a karlsruhei műegyetem számára és ezt róla az összes német szaklapok elismerik. Csupán annak a reményüknek adnak kifejezést, hogy pályája, amely az egyéniség fejlesztésének már-már oly veszedelmes örvényei közé kezdett kerülni, amelyeken már nem egy művészi tehetség ment tönkre, el fogja kerülni ezt a sorsot és még számos kiváló alkotásban fogja megmutatni hivatottságát nagyszabású és művészi becsű művek alkotására. x

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET.

A mű- és középitkezési szakosztályok ülése márc. 16-án. Elnök *Nagy* Virgil, jegyző *Kertész* R. Róbert; jelen volt 130 tag. Az ülés főtárgya *Hauszmann* Alajos fölolvasása volt: a modern építészetről. A rendkívül nagy számban megjelent hallgatóság nagy tetszéssel fogadta a fölolvasást, melyet mai számunkban egész terjedelmében közlünk. *Vágó* József kijelentette, hogy egy, esetleg két előadásban fogja nézeteit ugyane tárgyban előadni; *Málnai* Béla és *Leitersdorfer* Béla hosszabb fölszólalásban fejtegették a modern építészet irányának létjogosultságát, az utóbbi különösen a magyar nép műveit hangsúlyozta. — A kispályázat bíráló-bizottságának R. *Császár* Ferenc, *Lux* Kálmán és *Rerrich* Béla lett a tagja. — *Schoditsch* Lajos indítványára fölhatalmazták a szakosztályok a Munkásbiztosítás veszélyességi táblázata dolgában alakított bizottságot, hogy a M. Építőmesterek és a Magán mérnökök orsz. szövetségének küldötteivel közösen tárgyaljon. — Majd *Sándy* Gyula sürgette a budapest belvárosi takarékpénztár épülete tervpályázata eredményének közzétételét; ebben *Jakobffy* Ferenc az egyik bíráló fog eljárni.

HIVATALOS.

MAGYAR ÉPITŐMESTEREK EGYESÜLETE.

Meghívó. A Magyar Építőmesterek Egyesülete 1908. évi március hó 31-én, kedden, délután 6 órakor az egyesület helyiségeiben (IV., Ferenciek-bazára II. lépcső, II. emelet, 8. ajtó) tartja *XI. évi rendes közgyűlését*, melyre az egyesületi tagokat ezennel meghívjuk és felkérjük, hogy azon mulhatatlanul megjelenni szíveskedjenek. — *Napirend:* 1. Elnöki megnyitó. — 2. Múlt évi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. — 3. Tiszti jelentés az egyesület működéséről. — 4. Pénztári jelentés és az 1908. évi költségvetés megállapítása. — 5. Hét választmányi és két póttag megválasztása. — 6. Netaláni indítványok.

Budapest, 1908 március 16.

Miklós Ede, s. k. titkár. *Kunfalvy Nándor*, s. k. elnök.

Az alapszabályok 28. §-a *c)* pontja értelmében a közgyűlésen csak oly indítványok tárgyalhatók, amelyek az egyesület tagjai által legalább 8 nappal előbb a választmányhoz írásban adatnak be.

(Átirat az Állami Munkásbiztosító Hivatalnak.)

A kerületi munkásbiztosító pénztárak februárius hó elején körlevelek útján értesítették a munkaadókat, hogy visszamenőleg februárius hó 1-étől mily összegben fizetendők a munkásoknak betegség esetére való biztosításáért a járulékok és hogy mily összegű táppénzre tarthatnak igényt a biztosítottak. Ezuttal állapíttatott meg legelőször országszerte a járulék egységesen. Feltehető volt, hogy ily országos ügy elintézése, a kellő megfontolás után, az új törvény intentioinak szemmeltartásával olyformán történjék, hogy az intézkedések világosak, könnyen megérthetők és

1

2

3

4

5

6

7

8

1. Mister Jonny Black, budapesti néger. — 2. Az olasz madárjósnő, Bianca Ferruciale. — 3. Mehmed Sumhit, ki egy beduin csapattal jött Budapestre s most itt czukorka-kereskedő. — 4. Spanyol czigány asszonyok, kik jövendőmondásból élnek. — 5. A szőrös testű hableány bódéja előtt. — 6. Egy orosz menekült. — 7. Khinai kőszobrászok budapesti lakásuk előtt. — 8. Lily Butterfly, a tetovált nő, a «vursli» egyik attrakciója.

EXOTIKUS ALAKOK A FŐVÁROSBAN.

SZÍVOS BÉLA.

1845–1912.

A «Vasárnapi Ujság» régi oszlopos embereinek egyike dőlt ki ismét az élők sorából. *Szívos Béla*, ki lapunknak éveken át belső munkatársa volt, a magyar népéletnek egyik legkitünőbb ismerője és derült kedvü, férfias humorú rajzolója s a ki ugyszólván egész irodalmi pályáját lapunkban futotta meg — váratlanul, gyilkos betegségnek hirtelen áldozatául esve meghalt. Nekünk külön gyászunk az ő halála, mert leghivebb híveink egyikét, munkánkban jeles társunkat, kedves és szeretetreméltó barátunkat vesztettük el benne, de gyásza az irodalomnak is, mert *Szívos* Béla, ha hirneve nem hatott is el olyan széles körökbe, mint a hogy megérdemelte volna s ha nem kereste is soha az irói hiresség külső jeleit, egyike volt a maga korában a magyarság szivéhez legközelebb álló novellistáinknak s a népéletnek szeretettel teljes ismeretével, a magyar nép humorának, jellemzetes tulajdonságainak megértésével kivált annak a kornak irodalmából, melyet az idők változása már eltérített a magyar falu és a magyar nép hangulataitól.

Ő maga is egy kiveszőben levő tipus megszemélyesitője volt, és pedig a legrokonszenvesebb magyar tipusok egyikének megszemélyesitője. Erős kálvinista szinezetü alföldi magyar ember, tele életkedvvel, humorral, érdeklődéssel, erősen fejlett gyakorlati érzékkel. Megjelenésének egyszerűségén, beszédének és irásának zamatán, egész valóján letörölhetetlenül rajta volt az alföldi származás nyoma, külföldi utazások, széleskörü müveltség, az irodalom mindenféle tereiről való olvasmány nem változtatott lényének eredetiségén, az Alföld lelkéből lelkezett tősgyökerességén. Kitünő adomázó volt, történetei elmondva még jobban hatottak, mint megirva, az alföldi nép, a kálvinista papok, rektorok, a kisvárosi intelligenczia alakjai még jobban megelevenedtek szavában, mint irásában, — kedves, derék, formáiban egyszerű, lélekben meleg és nemes érzésü ember. A ki ismerte, mind szeretettel gondol vissza rá, okosságára, vidám társalgására, nyugodt, gyakorlatias világnézetére, eredeti eszejárására.

Változatos pályát futott meg. 1845-ben született Hajduszoboszlón régi kálvinista papi családból. Apja, Szivos Mihály, Hajduszoboszló lelkésze volt s családi hagyományaihoz híven, miután Debreczenben elvégezte a középiskolát, papi pályára lépett ő is. A theologiát Eperjesen végezte s pappá szenteltetvén, csakhamar nehéz, de érdemes feladatot kapott: a bunyaszekszárdi (Krassó-Szörénymegye) ref. egyházba ment missiói lelkésznek. Feladatát, a református hiveknek e nemzetiségi vidéken való tömörítését, a rendezetlen viszonyok közt élő kisebb egyházak szervezését derekasan elvégezte s ez-

Erdélyi fényképe.

zel a magyarság ügyének is jelentékeny szolgálatot tett. A papi pálya azonban nem elégitette ki; állami költségen kiment külföldre gazdasági tanulmányokat végezni, bejárta Svájczot, Németországot, Hollandiát, Angliát s a zürichi egyetemen gazdasági szaktanári képesitést szerzett.

Igy felkészülve lett tanár a szentesi gimnáziumban s itt kezdte meg irodalmi munkásságát is. Nyomdát szerzett s megalapitotta a «Szentes és Vidéke» czimű helyi lapot s elkezdett novellisztikus dolgokkal is próbálkozni. Nemsokára a tanársággal is felhagyott és elment hazájába, Hajduszoboszlóra rendőr-főkapitánynak. Nagyon szerették Szoboszlón, állását kitünően töltötte be, de egy képviselőválasztásból kifolyólag összeütközésbe került a főispánjával. Mikor aztán a főispán kérdőre vonta, hogy miért nem tett semmit az ő jelöltje érdekében, ő a maga csendes modorával, de erélylyel ezt felelte:

— Köszönje meg méltóságod, hogy ellene nem dolgoztam a jelöltjének.

Pár nap mulva beadta lemondását rendőrfőkapitányi állásáról. A hajduszoboszlóiak valóságos ünnepléssel bucsúztak el tőle.

Felköltözött Budapestre és Nagy Miklós meghivására, a ki lapunkban megjelent elbeszélései révén nagyra tartotta, belépett a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe. Az ezután következő évekre esik irodalmi munkásságának legjelentékenyebb része. Ha addig csak néhanéha, jóformán a maga és környezete mulattatására vetette papirra egy-egy kedves történetét, most teljes kedvvel és ambicióval fogott az irodalmi munkába. Tömérdek kisebb-nagyobb czikket, apróságot, rajzot, képmagyarázatot, humoros képet irt lapunkba, 14 éven át alig volt szám, melyben ne jelent volna meg czikke. Novelláinak javát két kötetben gyüjtötte össze, *Ócska történetek* és *Kivesző alakok* czimmel. Csupa erősen alföldi szinezetű történetek, a nép életének, gondolkozásának, beszédmódjának ritka benső ismeretével, a mely az elbeszéléseket néprajzi szempontból, mint a magyar népéletre vonatkozó megfigyelések kincsesbányáját is kiválóan értékessé teszi. A néprajz különben is nagyon érdekelte; szorgalmas munkatársa volt a Néprajzi Társaság folyóiratának s e társaság egyik ülésén csak néhány hónappal ezelőtt is olyan felolvasást tartott, a melynek sikere messze túlhaladta az efféle felolvasások szokásos sikerét. Szeretett nyelvészkedni is, nem tudományos rendszerességgel, hanem a magyar nyelv és különösen az alföldi népnyelv kiváló ismerőjeképen. A «Magyar Nyelvőr»-ben számos ilyen nyelvészkedő czikke jelent meg. Mint ifjúsági iró is kitünt, néhány ifjúsági irata s a *Jó Pajtás*-ban megjelent elbeszélése legzamatosabb ifjúsági olvasmányaink közé tartozik. 1905-ben megvált lapunk szerkesztőségétől, de tovább is munkatársunk maradt elbeszéléseivel, melyek közül az utolsó lapunk mult évi karácsonyi albumában jelent meg. Gazdasági lapot szerkesztett, időnkint irogatott, egyébként nyugodalmas, szemlélődő, olvasgató életet élt.

Hajduszoboszlóra minden évben ellátogatott pihenni s rokonai meglátogatására. Nagy tudása, széleskörü olvasottsága s kiapadhatlan humora minden társaságnak központjává tették.

Nyári szabadsága idején nagy előszeretettel időzött a szoboszlói «Bánomkert»-ben, a hol öcscse özvegyének: Szivos Gézánénak a pajtája volt a kedvencz tanyája. Ott kertészkedett reggeltől estig kedves fái és virágai közt. Mikor unta magát, elfogta a kert utján sétáló diákokat s valósággal előadást tartott nekik irodalmi és egyéb dolgokról. Egyik-másik fiú többet tanult ilyen alkalmakkor, mint az iskolában a tanárjától.

A magyar népélet humora legkedvesebb tanulmánytárgya volt. Ha meghallott valami eredeti, neki tetsző dolgot, azt rövid idő mulva a «Vasárnapi Ujság»-ban az ő zamatos, igazi magyar hangján élvezettel olvasta az egész ország. Mint rendőrfőkapitány és községi biró, ugy itélkezett, mint egy kiváló jogász. De ha akadt valami irodalmilag értékesithető rész a hivatalos ügyekben, azt nagy előszeretettel kihámozta és megmentette az irodalom számára. Olvasóközönsége talán nem is sejtette, hogy elbeszéléseinek alakjai mind élő alakok voltak, a hajduságnak általa annyira szeretett ősi fészkéből.

Váratlan halála mély és általános részvétet keltett Hajduszoboszlón is. A város, a melyhez az elhunyt annyi kötelékkel volt fűzve, gyászt öltött halála alkalmából.

EGY HÍRES MAGYAR VENDÉGFOGADÓRÓL.

Ide s tova három hónapja, hogy *Palugyay* Károly, a «Zöldfához» czimzett pozsonyi szálló tulajdonostársa és bérlője hosszú szenvedés után jobblétre szenderült. Karácsony előtt egy héttel, deczember 17-én halt meg hatvanegy éves korában ez a derék polgárember, a kinek víg adomái kerek negyven esztendőn át számtalan vendégnek szereztek derült perczeket abban a régi hirnevű patriarkális szellemű hotelben. Az igen széleskörű népszerűségnek örvendő Károly bácsi halála óta egyre tartja magát az a hir, hogy a Palugyay-szálló nemsokára meg fog szünni. Valami más, eredeti rendeltetésétől idegen czélra akarják átalakitani, minden esetre pedig idegen kézre juttatni a tulajdonosok, a kik egyuttal részben hitelezői is voltak az elhunyt szállósnak. Üzlete körülbelül egy évtized óta egyre hanyatlott. A legutóbbi három esztendőben két modern berendezésű új hotel épült és nyilt meg az ős koronázóvárosban. Az ekként keletkezett erős konkurrenczia végre csaknem a vagyoni tönk szélére juttatta a vállalatot. Sokan ezzel a súlyos csapással hozták összeköttetésbe Palugyai Károly halálát. Nyilt titok, hogy 1910 nyarán öngyilkossági kisérletet követett el. Azóta már csak hálni járt belé a lélek, mig végre a sokat szenvedett ember agyvelőelmeszesedés következtében meghalt a pozsonyi állami kórház elmebeteg-osztályán.

A «Zöldfa»-fogadó hire hat évtizednél hosszabb időn át messze túlragyogta Pozsony városának, sőt egész Magyarországnak határait. Megalapitója kis-palugyai és bodafalvi *Palugyay* Jakab, egy elszegényedett felvidéki nemesi család sarja, a ki ép a magyar szabadságharcz esztendejében, 1848-ban vette át Löw János pozsonyi polgártól a «Zöldfához» czímzett egyszerű vendéglő restauráczióját, majd később az egész házat, melyet néhai Feigler János pozsonyi épitőmesterrel a mostani háromemeletes nagy hotellé alakittatott át. Mindjárt az új tulajdonos alatt való fennállása első esztendejében az által tett szert kiváló hirnévre, hogy erkélyéről *Kossuth* Lajos hirdette ki 1848 márczius 17-én Magyarország politikai ujjászületését.

Ez az örök emlékezetű esemény úgy történt, hogy a magyar reform-országgyülésnek Bécsbe indult küldöttsége a jelzett nap délutánján visszaérkezett Pozsonyba. Ott a Dunaparton legalább tizezer ember várta az *argonauták* hajóját, mely magával volt hozandó a nemzeti kivánságok teljesülésének aranygyapját. A nap hőseit: az alsótábla ellenzékének vezéreit a tömeg rivalgó éljenzés közt elkisérte a «Zöldfához», melynek egyik elsőemeleti szobájában volt elszállásolva *Kossuth* Lajos. A nép addig éljenezte és halljukozta a nagy szónokot, míg végre gróf *Batthyány* Lajossal együtt kijött a balkonra. Messze hallható hangon tudtára adta az egybegyűlt sokaságnak, hogy V. Ferdinánd király felelős magyar miniszteriumot nevezett ki, «a mely által István nádor mint teljhatalommal felruházott királyi helytartó fogja Budáról kormányozni az országot.» Ezután Kossuth bemutatta a lelkesedéstől szinte megittasult közönségnek *Batthyány* Lajost, az ujonnan kinevezett miniszterelnököt. Majd alkotmányos munkára, jogszerű rendre és nyugalomra szólitotta fel a polgár-

ságot. Kossuth után gróf Batthyány rövid beszéde következett. Igéretet, úgymond, nem tesz, hanem azt őszintén megmondhatja, hogy minden munkásságát kizárólag fontos feladatának teljesítésére fogja fordítani. Kéri a nemzet bizalmát, mert csak úgy lesz képes eredményt elérni. Végül *Kossuth* szólalt fel még egyszer. Hálás köszönetet mondott István királyi herczegnek amaz önzetlen buzgóságért, a melylyel nádori méltóságát is koczkára téve, sikerrel szállott sikra Bécsben a magyar nemzet kívánságaiért. «Pozsony városának az egész szabadságharczban talán ez volt a legszebb napja. Még a zárkózottabb németajkú polgárság is kivette a részét a közörömből; idegen nyelven bár, de azért hazafias érzéstől megdobbanó szivvel éltette a magyar nemzet ujjászületésének kezdeményezőit.» (Gracza Gy.)

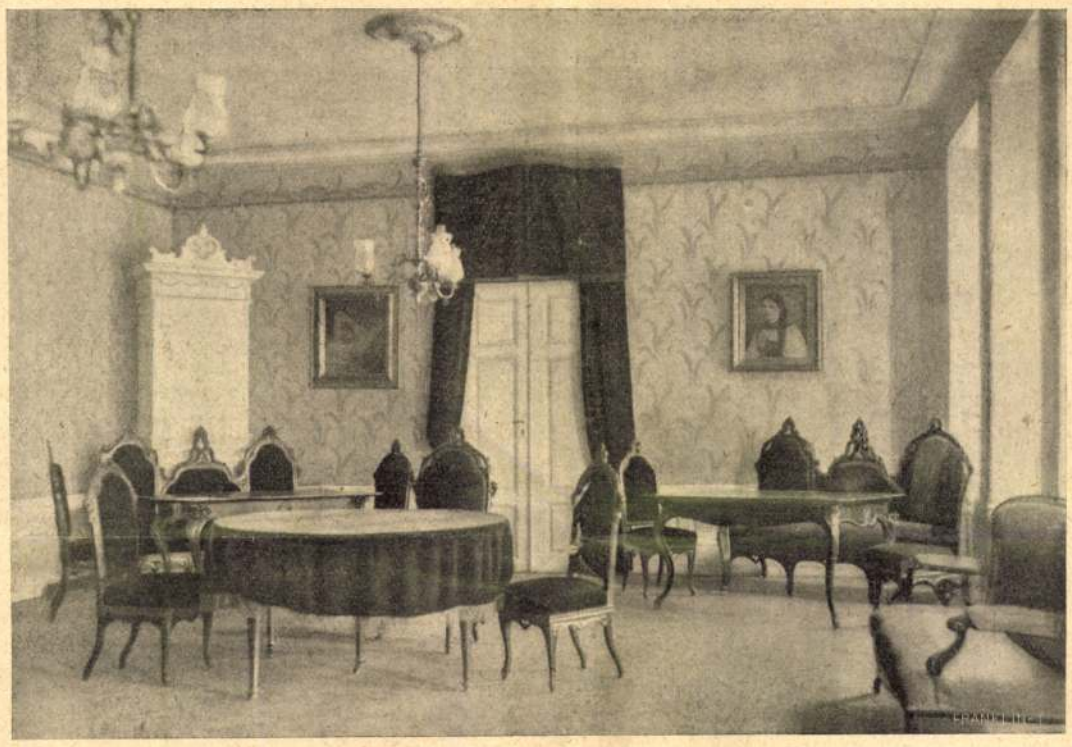

AZ A SZOBA A POZSONYI ZÖLDFA-SZÁLLÓBAN, MELYNEK ERKÉLYÉRŐL KOSSUTH LAJOS KIHIRDETTE, HOGY A KIRÁLY KINEVEZTE AZ ELSŐ MINISZTERIUMOT.

Kevésbbé közismert az a tény, hogy a hatvanas években a magyar-osztrák *kiegyezés* társadalmi kezdeményezése is a pozsonyi Palugyay-szállóhoz fűződik. Az osztrák Jockey-klub által rendezett lóversenyek alkalmával ugyanis, melyeken Ferencz József is többször megjelent, a lajtántúli arisztokráczia sűrűn érintkezett 1866 előtt a magyar mágnásokkal, nevezetesen *Andrássy* Gyula gróffal. Többnyire a Palugyay-szállóban laktak és rendesen együtt étkeztek, mulattak annak földszinti és első-emeleti termében. Ily alkalommal szóba került a király és a nemzet kibékülésének szüksége, melynek lehetőségét azután közösen megbeszélték az abszolutizmus jármát nyögő két állam főurai. Az eszmecserét nemsokára konkrét tervek követték. Andrássy és Deák javaslatait Erzsébet királyné helyeselte leginkább és juttatta férje tudomására, a ki 1866 után maga kereste és meg is találta az alkalmat a magyar nemzettel való kibékülésre . . .

A Palugyay-szálló fejlődése és sorsa mindenha szorosan összefüggött Pozsony város történetének nevezetesebb mozzanataival. Számtalan magasrangú és világhirű vendége közül *Vilmos* és *János* kir. herczeg (a későbbi Orth János) lakott a Zöldfában a nyolczvanas évek elején. *Frigyes* kir. herczeg Pozsonyban töltött szolgálati ideje alatt gyakran tüntette ki látogatásával az étkezőt, a hol tiszttársai körében mindig igen jól érezte magát. Maga *Ferencz József* király is itt volt szállva 1872 augusztus 31-én, mely alkalommal teljes megelégedését fejezte ki Palugyay Jakabnak.

Jól megérdemelt, nagy, hires névnek örvendett a Palugyay-szálló *konyhája*. Tulajdonosa 1856-ban maga rendezte és szolgálta fel (szeptember 7-én) az esztergomi bazilika fölszentelésekor a nagyszerű díszebédet. 1865-ben ugyanő rendezte augusztus 8-án a természetvizsgálók gyülése alkalmából a tiszteletükre adott városi bankettet, 1869-ben pedig a püspöki díszebédet Nagyváradon, *Lipovniczky* rendeletére. Az a nagy ebéd, melyet 1874 augusztus 28-án *Albrecht* királyi herczeg adott Magyaróváron a természettudósok vándorgyülése 300 tagjának, szintén Palugyay konyhájából került ki. Ő rendezte 1875 október 10-én Belgrádon a fejedelmi ebédet *Milán* lakodalma alkalmából. Akkor már Palugyay Károly, Jakabnak nemrég elhalt fia személyesen intézte Belgrádban a tennivalókat és Milán nem győzte dicsérni a pozsonyi nagyszálló «Párisra emlékeztető» teljesítőképességét. A számtalan installácziós ebéd és politikai lakoma sorából még csak a legutolsók egyikét emeljük ki, tudniillik azt a 600 terítékü bankettet, mely a Zöldfának külön e czélra ideiglenes tetővel befödött tágas udvarán folyt le 1910 május havában, *Hieronymi* Károly, a város első választókerülete akkor képviselőjelöltjének tiszteletére.

Az öreg Palugyay Jakab *borkereskedése* révén is messze földre szóló hírnevet szerzett a pozsonyi üzletnek. Az ötvenes évek elején még csak magyar és osztrák főuraknak, utóbb már uralkodóházaknak és számos egyéb udvartartásnak szállította borait. 1864-től kezdve Amerikába exportált. Idővel több világkiállításon kapott kitüntetést és számos fejedelmi személynek lett nemcsak tényleges, de czím szerint való szállítója is.

Midőn Palugyay Jakab 1886 május 22-én meghalt, *Frigyes* királyi herczeg koszorút küldött ravatalára. Üzleti hozzáértése, jótékonysága és vallásos buzgalma mellett hazaszeretettel párosult jószive jellemezte leginkább az öreget. 1849-ben ismételten járt közbe sikerrel a császári főhadparancsnoknál magyar politikai foglyok javára. Nemes szivét tapasztalta a pozsonyi vizikaszárnyába internált *Lipovniczky* István, később nagyváradi püspök is. A muszka invázió idején Pozsonyt is megszállták az orosz katonák. Csikorgó téli hidegben egyéb tüzelőanyag híján a sétatér (ma Kossuth Lajos-tér) fáit akarták fütés czéljára kivágni. Palugyay Jakab akkor oly módon sietett a szállója előtt levő szép fasorok megmentésére, hogy saját fakészletét bocsátotta ingyen a muszkák rendelkezésére.

A hotelben számtalan kiváló hazafi és európai hírnevü művész, költő, iró és tudós is fordult meg az évtizedek során. Ezek a szellemi notabilitások talán a fejedelmi személyeknél is hathatósabban járultak hozzá a «Zöldfa» renoméjának öregbítéséhez. A hazaiak közül csak Liszt Ferenczet, Jókai Mórt, Erkel Ferenczet, Pulszky Ferenczet, Vámbéry Ármint, az idegenek sorából Bodenstedt Frigyes és Jordán Vilmos német költőket, Brehm természettudóst, Mommsen és Oncken történetirót, Bülow, Rubinstein, Strauss János és Hans Richter zeneszerzőket, illetve virtuózokat említjük fel. Bodenstedt és Jordán ékes német versekben meg is énekelték Palugyay tokaji borát. Vezető államférfiaink közül is alig van egy is, a ki 1867 óta meg nem fordult volna egyszer-máskor a Palugyayban.

A tavaly karácsony havában elhunyt Palugyay Károly 1871 óta szorgoskodott a Zöldfa üzletében, melyet atyja halála (1886) óta önállóan vezetett és melytől a borkereskedés Károly testvéreinek vezetése alatt ugyanakkor különvált és azóta mint kiváló exportüzlet változatlanul fennáll. Körülbelül a jelen század kezdetén a balsors kezdte üldözni az országnak ezt a történeti nevezetességü vendégfogadóját és utolsó gazdáját. A kellő tőkeerő hiján Károly bácsi nem volt képes hoteljét a modern kor fokozott kivánalmainak megfelelően versenyképessé tenni. Ezen a bajon sem vasszorgalma, sem szakemberi hozzáértése nem tudott többé segiteni. Halála után először a szálló 120 szobájának régi — többnyire Biedermeier-stilü — értékes berendezése került részlegesen eladásra. Nemsokára pedig, hacsak részvénytársaság nem veszi át az üzletet, maga a szálló épülete is vagy bérkaszárnyává, vagy hivatalos helyiséggé fog átalakulni.

K. E.

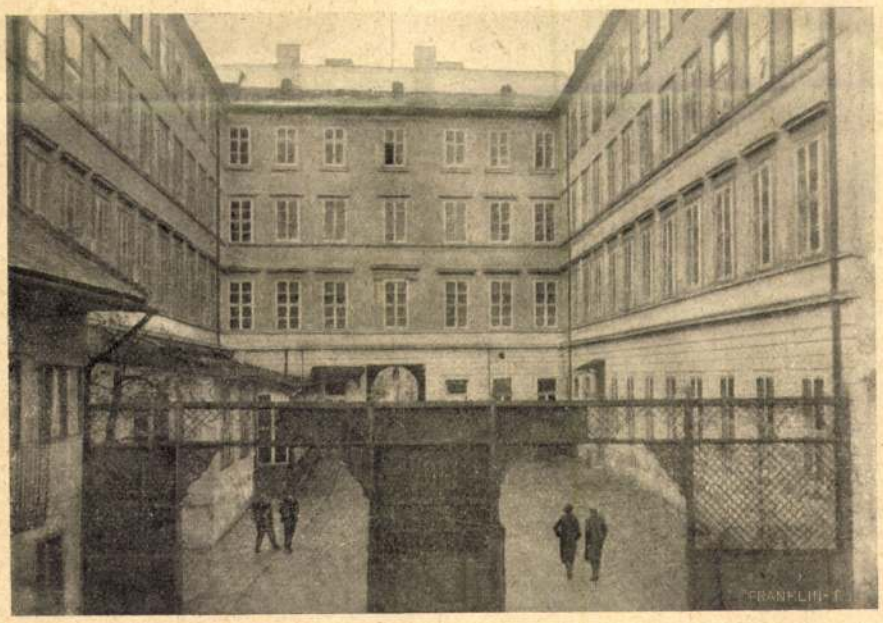

A POZSONYI ZÖLDFA-SZÁLLÓ UDVARA.

A POZSONYI ZÖLDFA-SZÁLLÓ HOMLOKZATA.

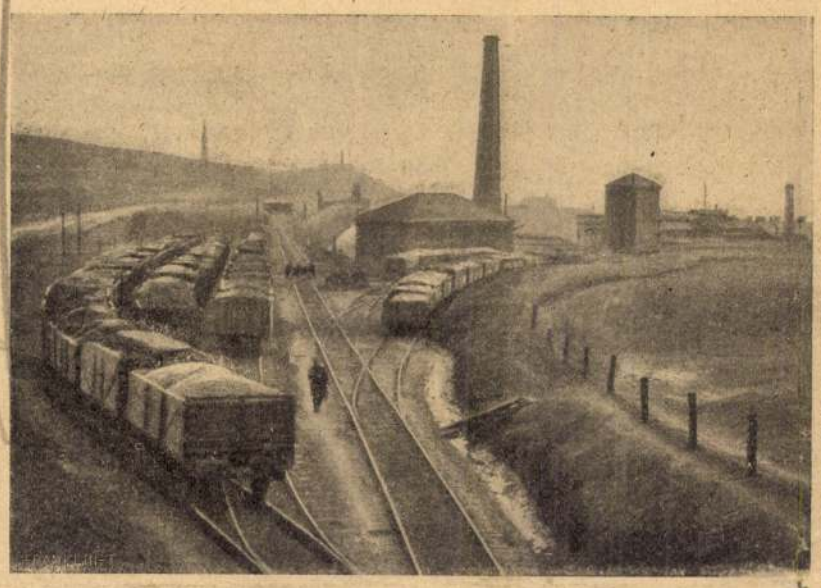

VESZTEGLŐ SZENES WAGGONOK SHEFFIELD ÁLLOMÁSON.

A BÁNYÁSZOK VISSZATÉRTÉT VÁRÓ FARAKÁSOK A CARDIFFI DOCKOKBAN.

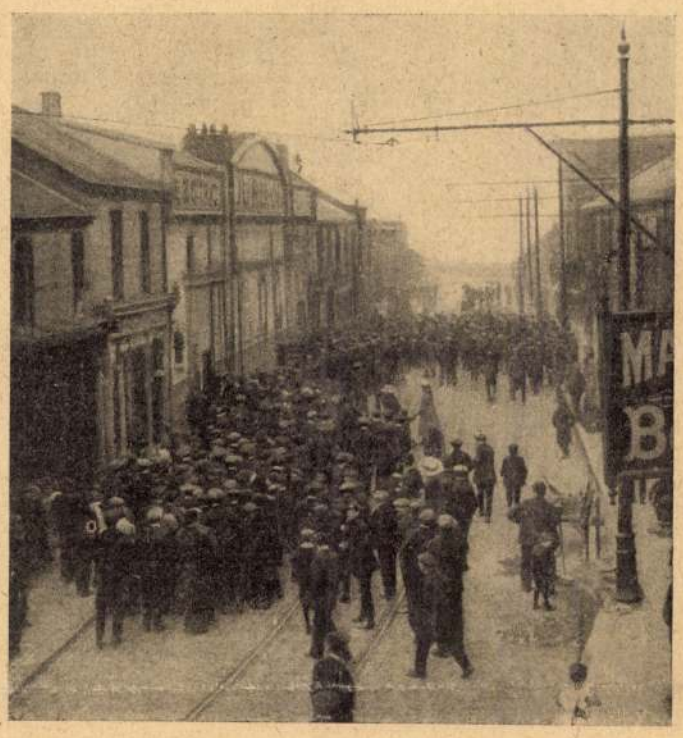

SZTRÁJKOLÓK EGY SZINHÁZ BEJÁRATA ELŐTT.

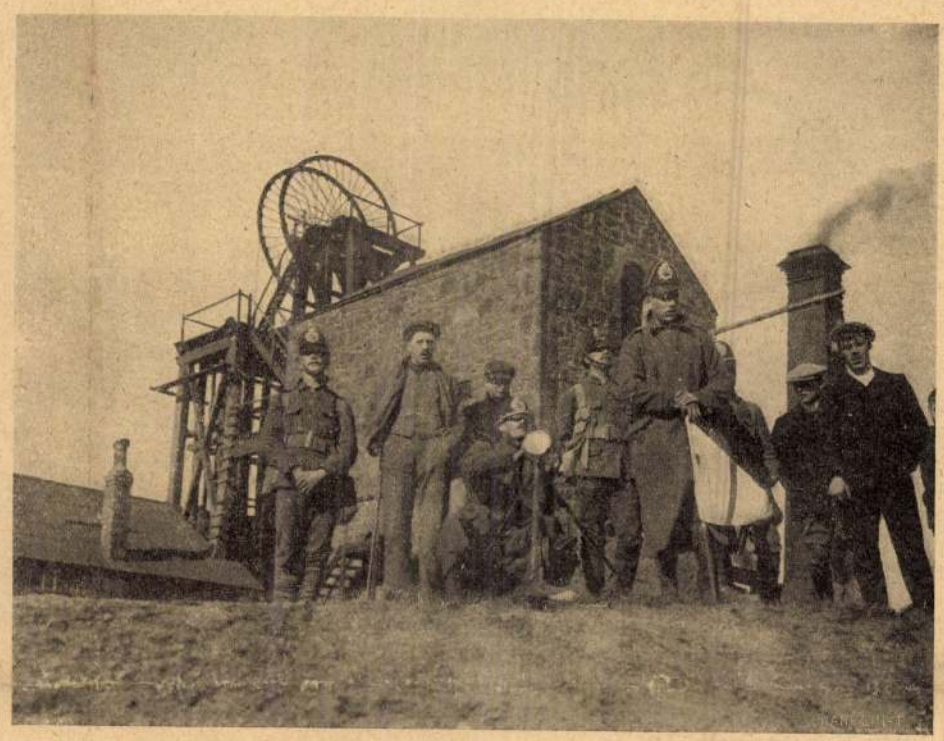

A REND FENTARTÁSÁRA KIRENDELT KATONASÁG EGY KŐSZÉNBÁNYÁNÁL.

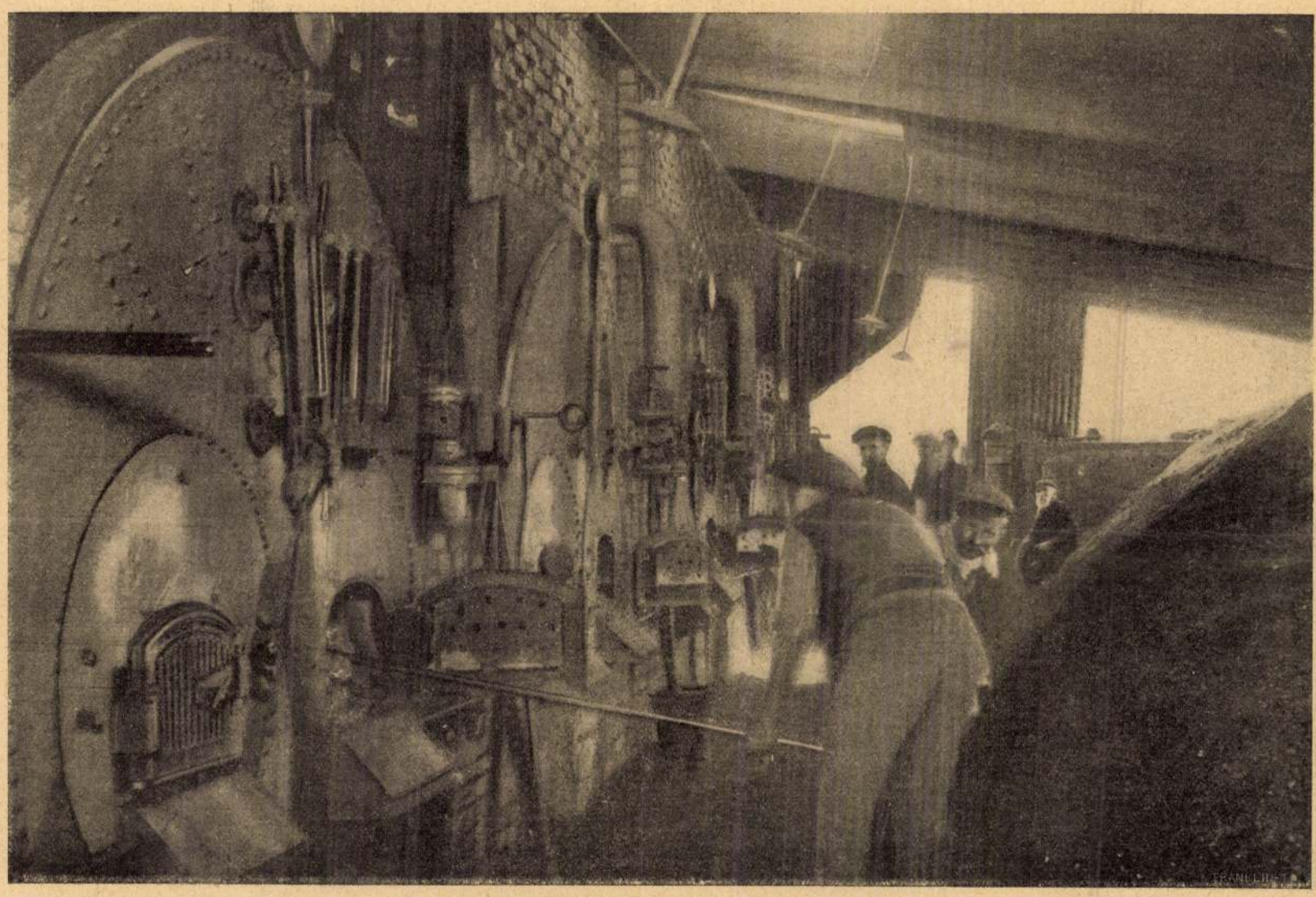

A HOL A SZTRÁJKOLÓK ENGEDÉLYE MELLETT FOLYIK A MUNKA.

AZ ANGLIAI BÁNYÁSZSZTRÁJK.

akart venni.

De ez az elhidegülés egyik részről sem volt tartós és komoly. Mindegyik azt várta, hogy a másik kezdje meg a békülést. Julia szólalt meg először. A kétségbeesett szerelem diktálta neki az a levelet, melyet, Térey Marihoz intézett, a ki előtt szerelmének minden titka tudva volt. »Hatalmadba adok mindent tenni — írja neki szenvedélytől áthatott levelében — mit csak jónak látsz, csak azt tedd, hogy láthassam őt.«

A jó barátnő levele nem késett. Petőfi lobbanékony természete a mily könnyen megharagudott, oly könnyen meg is békült. Már május 16-án Erdődön volt és a kibékülést megpecsételte

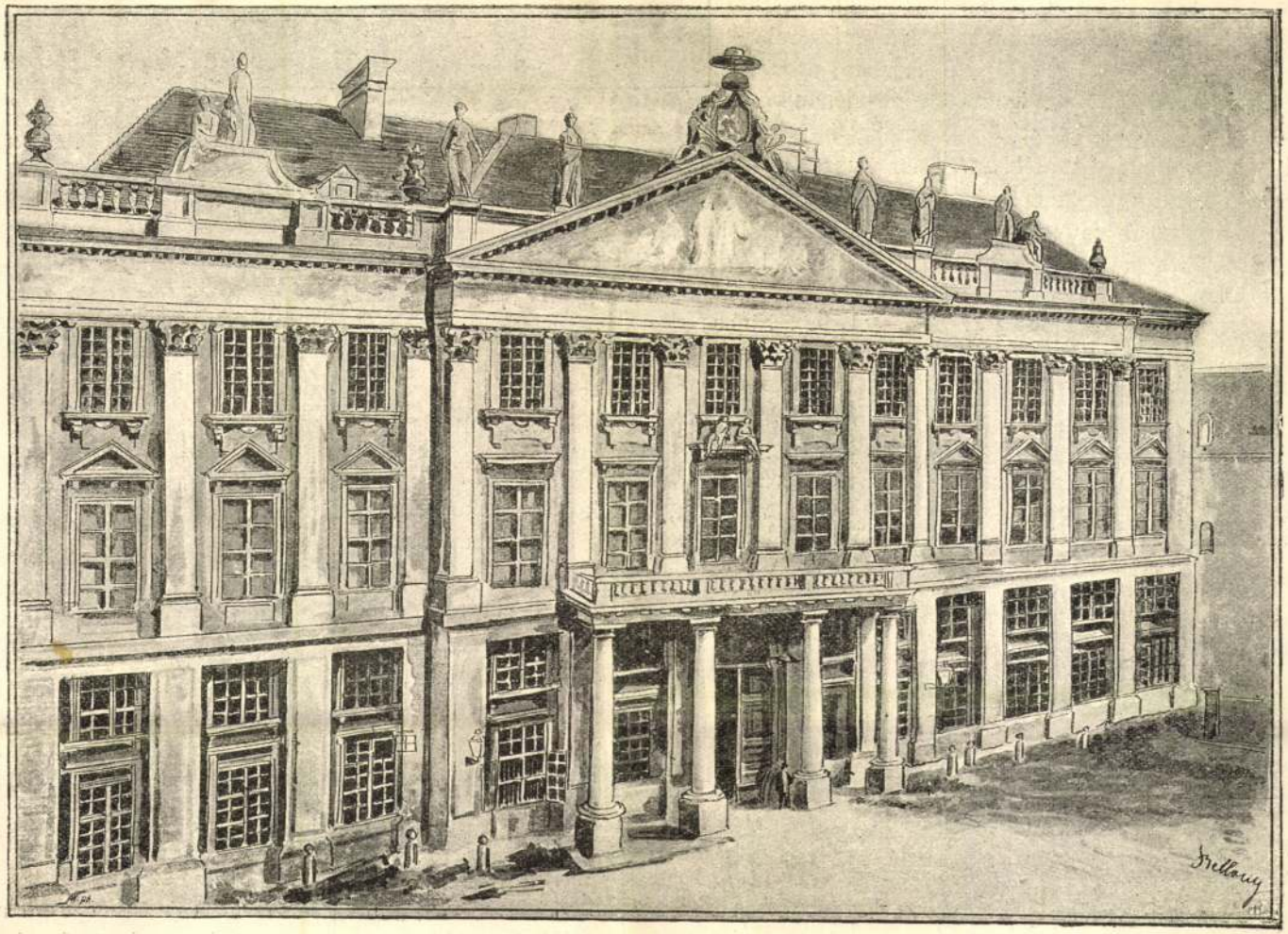

A pozsonyi primási palota

Az *1848—49-iki szabadságharcz története* czímű díszműből

Hol a lány, ki lelkem röpülését. . .

kezdetű gyönyörű költeményével.

De a szerelem boldogságát újra megzavarta valami és pedig sokkal komolyabban, mint az a futófelhő. Petőfi röviddel Szendrey Juliával való kibékülése után megkérte a lány kezét szüleitől. Az

Hozzájárulta szerelmesek elhidegüléséhez az is, hogy a hír egy osztrák katonatisztről beszélt, a ki Juliát elveendő esz.

Petőfi, a ki kevéssel azelőtt Jókait egy levélben vőfélyül szemelte ki lakodalmára, most ezeket írja neki:

»Nem veszem nőül, mert úgy tapasztaltam, hogy valami osztrák gróf akarja elvenni.

Osztrák, katonatiszt és gróf — háromszoros ellenség.«

Más szerelemben akart feledést, vígaszt keresni.

De hiába. Visszavisszavonta valami Juliskájához.

Térey Marinál találkoztak a szerelmesek és újra megbékültek.

De a béke most már tartós volt. Nem törődve a szülők ellenkezésével, Julia 1847 szeptember 8-án hűséget esküdött a költőnek.

Ennek a viszonynak a rajza az a napló és azok a levelek, melyeket a következőkben újra lenyomatva talál az olvasó.

Ország-Világ 1894. 129. l.

»Lamyre teljesen meg van koppasztva!« Aztán mindjárt hozzátették: »Vége van, kedvesem, nem szabad meglátni . . .«

Roland akkor harminczkét éves volt. Egy pigalle-utczai kis butorozott vendégfogadóban lakott egy szobában. Három havi bérrel volt már hátralékban.

Időről-időre egy-egy »jó falusi«, a ki nemrég költözött Párisba, néhány aranyat csúsztatott a markába, a mivel aztán ismét kibírta pár napig.

Valamit kezdeni harminckét évvel? Késő!

Belépni valami állami vagy megyei szolgálatba?! Hát milyen szolgálati ágra van képesítése? És Roland megadta magát sorsának; várta a hajnalt, a mi nem derült fel számára.

Vannak emberek, a kik öreg napjaikra arra számítanak, hogy tömött erszényt találnak az utczán, vagy valami angol vén leány gazdag örökséget

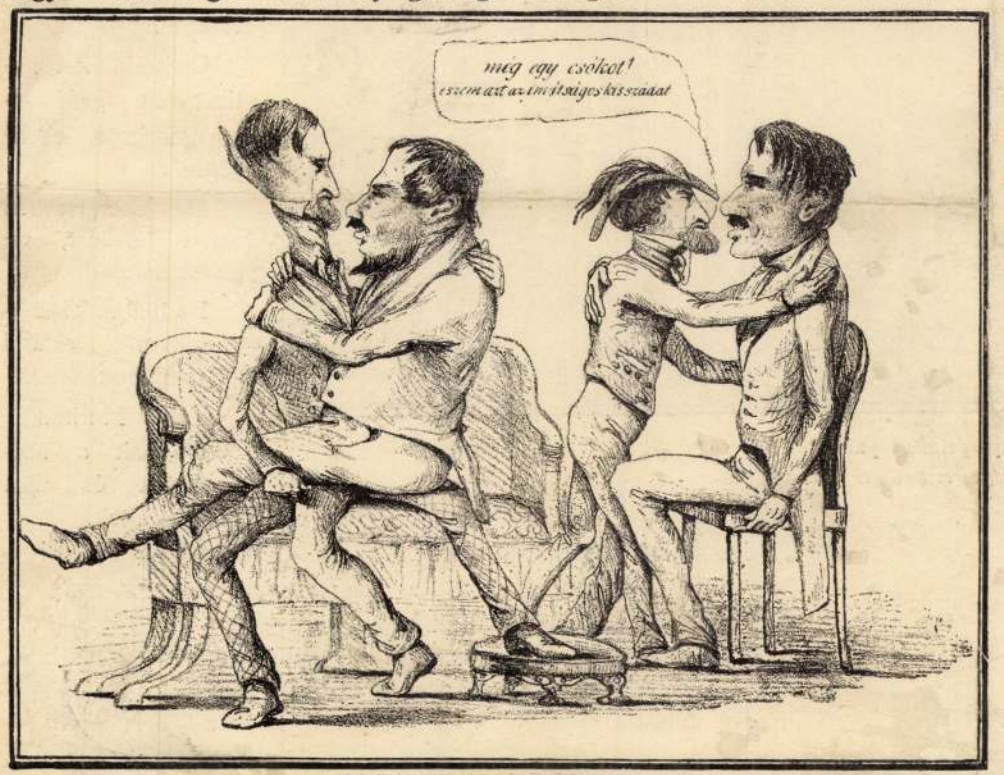

Barátkozás [egykorú gúnykép után]
Az *1848—49-iki szabadságharcz története* czímű díszműből

helyet foglalt az eléje tolt támlásszékben, Bonnéconte néhány pillanatig figyelmesen vizsgálta.

— Mennyi az adósság? — kérdé szeliden.

— Körülbelül kétszázezer frank.

— Nincs diffamáló ítélet ön ellen? Lehet tudakozódni?

— Lehet. Nincs.

— Teljesen sarokba szorítva?

— Tökéletesen.

— Nőtlen?

— Igen.

— Rokonok?

— Távoli rokonok, a kik nem ismernek s a kikre nem számíthatok.

— Hova írhatok a naczionáléért?

— Vizelade, Gironde.

Bonnéconte feljegyezte az adatokat s aztán hátratolta szemüvegét.

— A kisasszony, a kiről szó van, mondá halkan s bizonyos titokzatossággal, igen előkelő család gyermeke. Kedves .. huszonkét éves . . . kitűnő nevelés . . . csupán . . .

Roland csupa fül volt.

— Csupán, — ismétlé Bonnéconte úr, — egy hibája

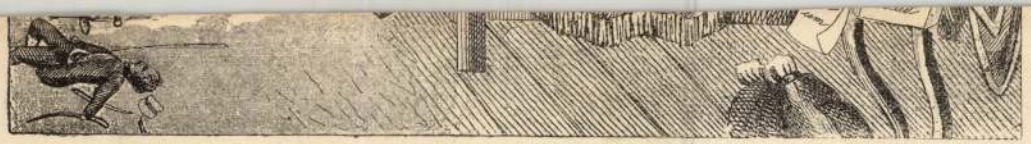

Ferdinánd álma [egykorú gúnykép után]
Az *1848—49-iki szabadságharcz története* czímű díszműből

— Láthatnám, mielőtt nyilatkozom?

— Kétségkivül . . . egy este a szinházban.

— Helyes.

— Nos, uram, ha ön szíves lesz nyolcz nap múlva ide fáradni . . . közölni fogom önnel a szülők elhatározását; azalatt, remélem, megérkezik Vizeladeból a tudósítás.

* * *

Egy hónap múlva megvolt a Saint-Pierre de Chaillot egyházban Lamyre Roland gróf és d'Esnandes Lujza kisasszony esküvője. Csendes mise egy kis kápolnában reggel 7 órakor megszentelte a már megkötött polgári házasságot.

D'Esnandes leányának hatvanezer frank háztartási költséget és a férjnek negyvenezer frank zsebpénzt rendelt.

A szertartás után egy landauer a lyoni pályaházba vitte a fiatal házaspárt. Roland most egyedül volt nejével a Párisból Genfbe közvetlenül közlekedő vonat egyik kupéjában.

— Pompás az utazó-öltözéke! — mondá.

— Pedig szürke szint választottam, hogy minél kevésbé vonjam magamra az emberek figyelmét!

Roland meg akarta fogni a grófné kezét. A grófné hirtelen visszarántotta.

— Ah! bocsánat uram, — szólott. Mi üzletet kötöttünk s ezzel vége. Én viselem az ön nevét, önnek joga van a felett őrködni, hogy méltóan viseljem azt s biztosítom önt, hogy az ellenőrzés könnyű lesz. Önnek adósságai voltak, atyám kifizette azokat. A mi engem illet, arról van szó, hogy eltakarjak valamit, a mit a világ hibának nevez. Nem akarom ártatlanságomat védelmezni s azt elmondani, hogy tizenhat éves koromban találkoztam egy emberrel, a kit visszautasítottam, mert

32-ik szám. Tizenkettedik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, augusztus 6-án 1865.

☞ **Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt**: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. ☜
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok**: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

☞ Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat** illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyszer hasábzott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, **Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M.-Frankfurtban: Otto Mollien és Jaeger** könyvkereskedése; **Bécsben: Oppelik Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdászati ügynökség is.** József-tér, 14 sz. a. Bélyeg-dij, külön minden igtatás után 30 ujkr.

Dr. Bugát Pál.

(1793—1865.)

A nagyszerü hadjáratban, mely a magyar nyelv uj birodalmának meghóditásaért Kazinczy vezérsége alatt folyt, egy fő dandárt, a természettudományok dandárát azon férfiu vezette, kinek arczképét ime közöljük: Bugát Pál. Ama hösök egyike ő, kik nyelvünk területéről a betolakodott idegen és izléstelen kifejezések légióit elüzték, s azt derék magyarokkal népesitették meg.

Bugát müködésének java több mint egy embernyommal mögöttünk van, s részben ez az oka, hogy a mai nemzedék szinte nem is tudja már, mi az voltakép, a mit Bugátnak köszönhet. Régi bajnok, a kit az uj kor inkább nevéről ismer, mint tetteiről. — Egyike a Magyar Akadémia ős tagjainak, kik közül jelenleg már csak hárman vannak életben, Bitnicz, Gebhardt és Toldy.

Bugát 1793-ban april 19-kén Gyöngyösön született. Az orvosi tudományokat a pesti egyetemen elvégezvén, 1818-ban tudorrá lett. Már a következő évben tanársegédképen müködött, 1822-ben pedig az orvosi kar tagjául vétetett föl. A következő két év alatt, 1823-ban és 1824-ben, három felföldi városunkban, Bakabányán, Selmeczen és Bélabányán — mindenütt csak nehány hónapig — főorvoskodott, s még 1824-ben visszakerült Pestre, hogy azt többé el se hagyja. Az $182^4/_5$-iki tanév elején ugyanis az orvosi egyetem egyik tanárává neveztetvén ki, megnyilt előtte a tér, melynek mivelését élete föladatául tüzte ki. E föladat nem volt csekélyebb, mint meghonositani a magyar nyelvet az orvosi és átalában a természeti tudományokban, meghonositani azt a tudomány csarnokaiban is, először nevezetesen a magyar egyetemnél. E nagy föladatot Bugát fényesen meg is oldotta.

Számos idegen tankönyvet ültetett át a magyar irodalomba, 1831-ben megindította, Toldyval, s folytatta később Flórral, az első magyar orvosi folyóiratot, az *Orvosi Tárt*; 1833-ban, ugyancsak Toldyval, orvosi szókönyvet adott ki, résztvett az akademiai *Zsebszótár* szerkesztésében. 1843-ban pedig fő munkáját, a *Természettudományi Szóhalmazt* bocsátotta közre.

A természettudományok mivelését előmozditandó az egyetemen és akadémián kivül is — mely utóbbinak fölállása óta rendes tagja volt — külön társulatot inditványozott, mely mint Magyar Kir. Természettudományi Társulat csakugyan megalakult s maig is virágzik. E társulatnak Bugát több izben, az utóbbi évek alatt is, elnöke volt.

Dr. **Bugát Pál.** — (*Schrecker* fényképe után.)

Mivel 1849-ben az ország főorvosi hivatalát elvállalta, 1850-ben elvesztette tanári állomását, s ezóta, magánzóul, visszavonulva, csak kedvencz foglalkozásának, a magyar münyelv mivelésének élt mind halálaig, mely f. évi jul. 9-dikén, élete 73-dik évében következett be.

Másnap Toldy Ferencz az Akadémiában emlékbeszédet tartott fölötte, példákkal mutogatva, mily rendszeresen, mily szerencsével s mily nagy mérvekben alkotta meg Bugát természettudományi münyelvünket. Az alapfogalmak megjegyzésére elvont gyököket válogatott ki csodálatos tapintattal mind az avult és tájbeli, mind a közönségesen divó szókincsből; ezekből származékokat alkotott ritkább képzőink (*acs, ecs, am, em, any, eny, or, ör, asz, esz*, stb.) segedelmével: igy támadtak oly rövid és bánhatós müszóink, melyeket könnyen lehetett akár összetétel utján más szókkal egybeforrasztani, akár közönséges képzőkkel igékké s mellékszókká módositani. A *láz* és *lob (hideglelés* és *gyuladás* helyett), *lobláz (gyuladásos hideglelés* helyett), *izom (inashus* helyett), *mirigy (ikráshus* helyett), *ideg* és *dúcz, szalag* és *sejt, ütér* és *viszér, gátor* és *rekesz, csip* és *agy*, stb. stb. mind öneki köszönhető müszavaink. Mily csinosan és szabatosan pótolja például a 11 tagu *musculus sternothyreoideust*, a 4 tagu *mellszakizom*, a 13 tagu *musculus sternocleidomastoideust*, az 5 tagu *mellkulcs-csecsizom!*

De a tudományból a közéletbe is átment számtalan müszava Bugátnak; és midőn ma valamely szerelmes kisasszony szive *hajlamát* emlegeti, vagy a közkatona *rohamról* beszél, vagy a szolgáló jó *étvágyat* kiván, már nem is tudják, hogy mindezen eszméket magyarul Bugát fogalmazta nekik.

Szerencséje s könnyüsége a szóalkotásban Bugátot tulságokra is ragadta, gyakran vakmerően bánt a nyelvvel, gyakran tulment a szükségesen, s különösen a *Szócsintan* (a mi alatt ő a *szócsinálás* tanát érti) sok gunyt és megtámadást zuditott ellene. De tévedései nem csökkentik valódi érdemét, az pedig elég nagy arra nézve, hogy a nemzet mellette felejtse el tévedéseit. Ő volt az első, ki tudományos münyelvünket rendszeresen fejlesztette, számára bánhatós és módositható, rövid és szabatos müszókat alko-

tott, szóval, nyelvünket a tudományos használatra teljesen alkalmassá tette; s igaza van Toldynak, midőn azt mondja, hogy a nemzetet helyesen szólni Révai tanitotta, szépen Kazinczy, műszabatosan Bugát.

Ez az ő fényes érdeme, mely mellett minden hibája homályba borul; ez dicsősége, mely számára a nemzet háláját biztositja.

A hol én születtem . . .

A hol én születtem, ott a lég is enyhébb,
Pirulóbb a hajnal, rózsásabb az alkony;
Nincs a kerek földön, mint itt derekabb, nép,
Kezükben az eke, mézes dal az ajkon.
Járja itt a dolog, a jókedv sincs távol,
És e kettő együtt csak áldást teremhet;
Még a fellegek is szebbek itt, mint máshol, —
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

— Jól emlékszem reá, — midőn gyerek voltam,
Mint megfutkároztam ott a puszta rónán;
Nem mondom, hogy néha tán meg nem botoltam,
No de mindannyiszor fel-fel is kelék ám.
S ha a nap hevétől fölhevülve égtem,
Meghuztam magam egy cserjés bokor mellett,
S eltekinték messze . . . tul a messzeségen . . .
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

Szerettem a síkot, a szép kinyílt rónát,
A hol testem lelkem szabadon járt szerte,
Hol az alvó csendtől lágy érzés fogott át,
S azt hivém, hogy minden értem van teremtve...
Gondolatim jöttek, mentek s változának,
Mint a kósza felhők serge fejem felett,
S gondolám: kell lenni még egy szebb hazának...
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

Igy teltek az évek. Én nagyobbá lettem,
S felgyult lelkemben az ábrándok világa:
Ha egy kis szél illant s búgott el felettem,
Bús, panaszos hangja engemet ugy bánta . . .
Keresém a magányt; fájt az is, hogy éltem,
Gyakran leülék a szőke Maros mellett,
S elalván a malmok kerepelésében . . .
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

Oh ti szép idők! ti aranyszinü álmok!
Oh miért, hogy tőlünk oly rohanva futtok?!...
— Ha nyári esőben buborékot látok,
S ablakra lehelek, mind eszembe juttok!...
— És igy álmodozván a boldog jelenben,
Rajongó ifjuvá lett a játszi gyerek;
Ám a Marost s pusztát még mindig szerettem...
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

Igy teltek a napok, csak ugy, mint az órák,
Ekkor gyuladt szivem első szerelemre!
Itt érzém először az életnek gondját,
A mint szép jövőjét lelkem szőni kezdte . . .
S innen mentem én el, el a nagy világba,
Vivén magammal sok álmot... szegénységet...
S ide térek vissza a harcztól kiállva, —
— Légy fiadtól áldva, oh föld, köszöntelek!

Benedek Aladár.

Pozsony multja és jelene.

Első közlemény.

(Folytatás.)

1608-ban II. Mátyás koronáztatása alkalmával az 58 év óta az országon kivül volt korona visszahozatván, az itteni várban őrizetül letétetik, s koronaőrökül Révay Péter és Pálfy István választatnak. A 46 év óta üres nádori méltóságra pedig Illésházy István emeltetik.

Tiz év mulva II. Ferdinánd koronáztatása után Bethlen Gábor beütvén Magyarországba, előbb Kassát, később Pozsonyt is elfoglalja. Mielőtt azonban itt a várba bevonulna, a székes-egyházban r. katholikus és protestáns isteni tiszteletet tartat. 1619-ben szinten ő országgyülést hiván össze, a rendek királylyá választják, mely méltóságot azonban ő el nem fogad; de a koronát, melyet később Zólyomba s onnan Ecsedre szállittat, magánál tartja. A következett évben ismét országgyülést tartatván, ezen a béke föltételei megállapittatnak, s 1622-ben Nikolsburgban, Morvaországban megerősittetnek. Az emlitett országgyülés végén szövetség létesül, de Ferdinánd beleegyezése nélkül, Magyar-, Csehország és Ausztria közt. Ugyanazon évben Dampierre 8000 emberrel Pozsonyt megszállván, Bethlen seregeivel az u. n. halászkapunál megütközik és a csatában elesik. 1621-ben Bethlen ujra megjelent és pedig 15,000-nyi sereg élén Pozsonyban, melyet szorgalmasan megerősittet. De mielőtt még a munkálatokat befejezhetné, kénytelen Bouquoy császári tábornok tulnyomó erejének engedni. Nemsokára vissza akarja foglalni a várost, s e czélból előlegesen kisebb csapatokat küld, melyek azt nyugtalanitsák. A császári sereg parancsnoka nem bizván a lakosság hűségében, ármánynyal és erővel minden fegyvert beszedet, sőt a haditanácsban azt is elhatározták, hogy a parancsnokló tábornok, Schwend, égettesse le a külvárosokat, nehogy ott az ellenség tartózkodhassék. Még füstölögtek az elhamvasztott épületek romjai, midőn Bethlen a közel magaslatokon megjelent, s tábort ütvén, komoly készületeket tett a város ostromlására. El is kezdődött az ostrom, és a császári parancsnok látván, hogy a falak nem lesznek képesek Bethlen ágyuinak ellenállni, kirohanási kisérletet tett, de siker nélkül. A császárnak már hirül vitték, hogy a várost föl kell adni, midőn a haditanács 5000 olaszt és 1000 vasast küldött Carazoli Tamás vezérlete alatt erősitésül. Ezeknek megérkezte után sikerült a kirohanás, ugy hogy Bethlen serege kénytelen volt föhadiszállására Nagyszombatba visszavonulni.

1622-ben a nikolsburgi béke után a koronát ismét Pozsonyba hozták, s a város az ide Ausztriából, Morva-, Stájerországból és Karinthiából bevándorló protestánsok szorgalma és kereskedése által virágzásnak indult.

1644-ben itt gyült össze a császári sereg, mely Rákóczy erdélyi fejedelem ellen volt indulandó. A következett évben attól tartottak, hogy már a szomszédságban czirkáló svédek Pozsonyt is elfoglalják. Hogy tőlök legalább a koronát megmentsék, ezt a nádor rendeletéből Győrbe szállitották, s csak 1647-ben hozták vissza. A III. Ferdinánd alatt itt tartott országgyülések közül legnevezetesebb az 1646-iki, mely a linczi békekötés beczikkelyezése által a protestánsoknak szabad vallásgyakorlatot biztositott.

1672-ben az érsek-ujvári török megszálló sereg egészen a pozsonyi kapuig nyomulván, kimondhatatlan pusztitásokat vitt végbe, melyeknek megakadályozása végett Sellye és Sempte várai megerősittettek.

1683 ban Lipót hosszabb ideig tartózkodott Pozsonyban, hogy az e város és Köpcsény közt a törökök ellen fölállitott hadsereg fölött szemlét tartson. Mialatt a törökök Bécset ostromolják, Tökölyi Imre saját 30,000 emberével és 10,000 törökkel Pozsonyt szállja meg. Miután a lakosokat sikeretlenül szólitotta volna föl a város feladására, a külvárosokat felgyujtja. De miután a városiaknak legtávolabbról sem mutatkozott remény az ostrom megszüntetésére, végre a várost föladták. Azonban nemsokára a Lotharingi herczeg ismét visszafoglalta. Mindamellett a Bécs körül czirkáló törököktől ezután is sokat kellett szenvednie, mely gyakori pusztitásait egyes csapatoknak a polgárság megakadályozandó, szintén több izben kirohant; mi miután többnyire sükerrel történt volna, egy izben a saját tűzhelyöket ótalmazó bátor polgárcsapat a lesben ólálkodó törökök által egyig lekonczoltatott. De a háborunak mindez iszonyai nem voltak képesek az itteni lakosok jóllétét kimeriteni. Sőt inkább a kereskedés és ipar élénk forgalma folytán gyorsan és tartósan emelkedett, ugy, hogy a Tökölyi-féle mozgalmak és török háboru által okozott károk daczára, a külvárosok rövid idő alatt fölépültek s a lakosok száma, édesgetve a jóllét uj forrásai által, napról napra növekedett.

1703 és 1711 közt Pozsony ismét érezte a dühöngött háboru veszélyeit. Rákóczy Ferencz seregei ide is eljutottak, s a külvárosokban nem csekély kárt okoztak; különösen elhajtották a marhát, legázolták a vetéseket és szőlőket, akadályozták ezek mivelését s lefoglalták a termést. Egyes előkelő polgárok fogságra jutottak és csak nagy összegeken voltak kiválthatók; malmok és majorok elhamvadtak. Végre Forgách Simon kapott megbizást, hogy a császárhoz hiven maradt várost 4000 emberrel ostromolja s tűzzel és vassal elpusztitsa, mely megbizást ő azonban, vagy a polgárok ajándékai által megvesztegettetve, vagy azon reményben, hogy Ausztriában gazdagabb zsákmányra akad nem hajtott végre.

Emlitést érdemel az itt 1713-ban dühöngött pestis is, mely a belvárosból 385, a külvárosokból 2535, a várból 120, a várhegyről és váraljáról 409, a városi kórházból 411, összesen 3860 egyént ragadott el; mig a felgyógyultak száma 1561-et tett.

Itt tartatott az 1723-diki nevezetes országgyülés is, melyen a *sanctio pragmatica* vagyis az uralkodó-ház leányági örökösödése megállapittatott. Ugyanekkor a magyar kir. helyt. tanács székhelyeül Pozsony, a királyi és hétszemélyes táblaéul Pest jelöltetett ki, a kerületi táblák Nagyszombatban, Kőszegen, Eperjesen és Nagyváradon helyeztetvén el.

Pozsony és az egész ország történetében nevezetes a magyar nemzet páratlan loyalitásáról tanuskodó 1741-diki országgyülés, midőn Mária Terézia megkoronáztatott, férje I. Ferencz, lothringeni herczeg pedig uralkodó társul nyilvánittatott. Ismeretes, hogy a hat hatalmas fejedelemtől megtámadott fiatal királynő féléves fiával, Józseffel karján szept. 11. az összegyült rendek előtt megjelenvén, latin nyelven ekkép szólt: „Elhagyatva barátaimtól, üldöztetve ellenségeimtől, megtámadtatva legközelebbi rokonaimtól, egyedüli menedékem a ti hűségtek, bátorságtok és állhatatosságtok. Kezeitekbe teszem le királyaitok lányat és fiát, tőletek várnak segélyt!“ Ismeretes az is, hogy a nemzet képviselői lelkesülten egyhangulag ekkép kiáltottak föl: „Vitam et sangvinem pro rege nostro Maria Theresia“ (Vérünket és életünket királyunkért, Mária Teréziáért!“)

1760-ban fölállittatván a magyar nemzeti testőrsereg, szept. 18. gr. Pálffy Miklós királyi biztos kezeibe az akkor még érseki nyári palota előtti nagy téren (Fürstenallee) a hűségi esküt letette. — A következett években Mária Terézia több izben látogatta meg Pozsonyt, leginkább az itt tartózkodott Krisztina főherczegnő s annak férje Albrecht herczeg királyi helytartó kedveért. Tagadhatlan, hogy e körülmény nem kevéssé járult a város iparának, kereskedésének, szépitésének és átalában müvelődésének emeléséhez. Az emlitett herczegi pár lakása Pozsony 1765-től egész 1780-ig, tehát 14 éven keresztül volt.

1784-ben a magyar koronát a várból Bécsbe szállitják. A következett évet egy rendkivüli szerencsétlenség tette Pozsonyra nézve nevezetessé, t. i. hogy a székes-egyházban az érseki helyettes által eszközölt bérmálás alkalmával a tolongás közben hat egyént agyonnyomtak. Ugyanekkor megtiltották, hogy a nők templomokban kalapokat s más illetlen öltözetet viseljenek.

1787-ben Pozsony is elvesztette városi önállását, közigazgatási ügyekben a megyének, gazdászati tekintetben pedig a kir. kamarai igazgatóságnak rendeltetvén alája; a helytartótanácsi épületet a főtéren katonai laktanyává alakitották. De már 1790-diki májusban a vármegye gyülésében kihirdettetett, hogy a közügyek ismét ugy fognak kezeltetni, mint 1780. előtt.

1796-ban Pozsonynak uj alkalma nyilt hazafiui áldozatkészségét tanusitani. Mely alkalmat meg is ragadván, a hadi költségek födözéséhez önkényt 2000 mérő zabbal járult. Ugyanazon évi szeptemberben ujabb önkéntes, és pedig 14,000 ftnyi és 100 ujoncznyi ajánlatot tett. És midőn azon évi novemberben az országgyülés 50,000 ujonczot ajánlott meg, ezekből Pozsonyra ujra 130 legény esett. Négy évvel utóbb pedig a fölkeléshez 108 emberrel járul.

Az állandó hajóhid 1802-ben állitatott föl.

1805-ben mutatkoztak Pozsony vidékén első izben a francziák. Nov. 15-dikén ugyanis a Duna jobb partján 30 ember jelent meg; de ezek két nap mulva eltávoztak. Ennek következtében állandó bizottmány neveztetett, mely a városházánál folytonosan ülésezvén, meg volt bizva, hogy az előfordulandó változásokhoz képest rögtön intézkedjék. Ugyanazon hónap 27-dikén ujra 300 franczia lovas jelent meg a jobb parton, s ezek a hidat el is foglalták. Még ugyanaz nap este Gudin osztályparancsnok vezérlete alatt 9000-nyi sereg vonul be. De már 30-dikán jelenti Gudin tábornok az állandó bizottmányhoz intézett udvarias levelében, hogy császárjától parancsot kapott, a várost és a magyar területet elhagyni. Ennek következtében másnap az egész sereg, a legnagyobb rendben elvonult. Ez első betörés alkalmával Pozsony, az azon drága időben teljesitett élelmezésen s a városi pénztárból szénáért, zabért, borért stb. kifizetett 10,049 ft. 17 kr., kivül, más kárt nem szenvedett. A magán vagyon, a királyi pénztárak, sértetlenek maradtak. Decz. 11. az ausztrliczi ütközet után ujra egy vadászokból álló előcsapat vonult be, melyet más nap nyomban a Davoust parancsnok alatti hadtest követett, mely hat gyalog, egy lovas és egy vadászezredből állt a hozzá tartozó tábori karral és tüzérséggel. E nagy számot magán házakban, laktanyákban és a várban kellett elhelyezni, kivéve a lovasokat, kik a Du-

nán tul az elválasztó vonalt szállták meg. Egyébiránt a tisztek szigoru fegyelmet tartottak. És e hadsereg nagy része nem sokára Bécsbe vonult. Deczember 20-án jöttek a cs. kir. osztrák követek hg. Lichtenstein János altáborszernagygyal, gr. Gyulay Ignáczczal és Hoppe államtitkárral, hogy a másnap megérkezett Talleyrand franczia miniszterrel a béke föltételeiről alkudozzanak. E béke decz. 27-én megállapittatván s aláiratván, a történetben „pozsonyi béke“ nevet visel.

1806. jan. 6. és 7-én az egész franczia sereg Hainburgon keresztül elvonult Bécsbe. Itteni tartózkodása a városi pénztárnak az auszterliczi ütközet óta 82,516 forintjába került. A háboru által okozott költségekhez járult azon 2797 forintnyi adomány is, melyet Pozsony 1807-ben a beteg katonák jobb ellátása czéljából gyüjtött.

1809-ben uj és pedig nehéz látogatásnak volt a város kitéve, midón a Duna jege összetorlódván, az alacsonyabb utczákat elözönlötte, a parton volt valamennyi hajót elsodorta és összezuzta, és számos épületet lerombolt. A viz e városnak csaknem felét elboritotta. Az emberek a csatornákból előtolult viz elől alig menekülhettek, prédaul hagyva minden vagyonukat. A tulsó parton fekvő Ligetfalva, hol a Duna a gátat elszakitá, egészen elpusztult. — Nem sokára e szerencsétlenség után, máj. 16-án a tulsó parton ismét ellenséges lovascsapat mutatkozott, mely 20-dikáig itt időzött. Ekkor az Oroszvárott, Farkasvölgyben és Hainburgban tanyázott csapatokkal együtt eltávozott. A tulparttal dereglyéken és csónakokon azonnal megnyilt a közlekedés, melynek és a szomszéd Ligetfalvának biztositása végett császári katonaság szállittatott át. Ez utóbbi hely felé Farkasvölgy és Hainburg felől mintegy 4000 főnyi gyalogság, egy erős csapat lovasság által födöztetve, vonult. A lovasság, sőt a gyalogság egy része is a támadások támogatása tekintetéből kellő távolságban maradt. De 2000 gyalog 4 ágyuval azonnal megrohanta a falut, ügyekezvén az ott védelmül fölállitott Gyulay-ezred 2 zászlóalját kiszoritani. Mi nem sikerülvén, az ellenség az éj közeledtével Farkasvölgybe visszavonult. Harmadnapra a Köpcsény és Farkasvölgy felé vezető országutakon több és erősebb csapat mutatkozott, és nemsokára több oszlop gyalogság s lovasság közeledett Ligetfalva és a pozsonyi sánczok felé Az ellenség száma 18,000-re mehetett, mert számitva a vállalatnál nem használhatott lovasságot. Az Auerstädti herczeg (Davoust) maga jelen volt, hogy Napoleon parancsát a pozsonyi hidfő mindenáron elfoglalása iránt végrehajtsa. Már 7 órakor mindenfelől elkezdődött a támadás. A Beaulieu-ezrednek a faluban fölállitott két zászlóalja csatázva vonult a falu mögötti sánczokba. Az ellenség nyomban követte, a visszavonulókkal egy időben óhajtván a sánczokba behatni. Ez több rendbeli ismétlés után nem sikerülvén, kénytelen volt a faluba, s miután ez kigyuladt, a közel ligetbe vonulni. A leszálló éj véget vetett a csatának; de az égő falu lángja megvilágitá a holttestekkel fedett csatamezőt.

Másnap az ostromlók 24 ágyuval kezdék a hidfőt lődözni. Minek sikeretlensége után az ágyuzást a városnak forditák. Ez első ostrom csak két óráig tartott, a nélkül, hogy gyujtott volna; noha több épület tetemesen megsérült és néhány ember életét veszté. Junius 12-kén az ostrom ujra megindult, hasonló eredménynyel.

Junius 26-d.kán Dessai tábornok felszólitá Bianchi tábornokot a hidfő s az egész tulsó part átadására. És még mielőtt választ nyert volna, esti 11 óra előtt a várost ujra lövetni kezdé, mit a tagadó válasz után még nagyobb erővel folytatott. Mindjárt az első bombák gyujtottak, s noha oltásra minden intézkedés megtörtént, a tűz terjedt. Több bomba a tűz tájékára esvén, az oltás megnehezült. A lakosok nagy száma gyalog és kocsikon vagyona hátrahagyásával a Virágvölgybe, mezőre és szőlőkbe menekült, hol az éjt töltötték. Az alatt a tüz, az elszánt oltás daczára, tovább harapózott, és Pozsony legszebb utczái martalékaivá lettek. Az ágyuzás csak reggeli 4 órakor szünt meg. Uj felszólitás érkezett a franczia tábornoktól, melyre uj tagadó válasz ment. Éjfél után ismét ágyuzás kezdődött, és pedig oly sűrün, hogy a golyók csaknem egymást érték el a levegőben. A tüz is ujra kitörvén a várhegyen, 40 házat elpusztitott. Ezuttal az ostrom egész éjjel s másnap délig tartott. A harmadik felszólitást az előbbiekhez hasonló felelet követte. Az ágyuzás megujultával a tüz is kiütött s ekkor 123 ház, köztök a primási épület hátulsó része, a város háza stb. hamvadt el, nem számitva a golyók által megrongáltakat. Az ágyuzás által okozott kárt 1 millió forintnál többre becsülték. A julius 4-diki ostrom kevesebb kárt tett.

Julius 11-én Bianchi a sánczokból és hidfőtől visszavonván hadtestét, az innenső partot erősitteté. Három nap mulva fegyverszünet következtében bevonult a szász kir. seregek első osztálya Reynier franczia tábornok vezérlete alatt, okt. 15-kén pedig az annyira óhajtott béke kihirdettetik. November 14. és 19. a szász sereg egészen elhagyja Pozsonyt. Az ellenség által részint készpénzben, részint terményekben, lovakban stb. követelt sarcz a Pozsony vármegye elválasztó vonalán belül fekvő részben másfél millió franknál többre ment, miből Pozsonyra $^2/_5$ esett, tehát nem számitva a négy hónapi élelmezési roppant költséget, 602,000 frankot.

1811 máj. 28. a várban, hol a helyőrség egyrésze volt elszállásolva, egyszerre több helyen tűz ütött ki, mely a cserépzsindellel fedett tetőbe kapván, nem volt akadályozható. Az északról fuvó szél a lángot a hegy ormáról folyam gyanánt sodorta lefelé, minek következtében a hegyoldalban fekvő váraljai házak is kigyuladtak. E tűzvésznek 77 ház és 9 emberélet lett áldozata. A kárt 2 millió ftra becsülték. Azóta a vár, mely oly sok nevezetes eseménynek volt szinhelye, és mely Magyarország palladiumának, a koronának sok éven szolgált őrizeteül, romokban hever, komoran tekintve le a városra. A négy torony még néhány év előtt épen állt; de az idő viszontagságainak kitéve, azoknak egy-egy darabja is kezd leválni.

Ez adatok, melyeket lehető legrövidebben részint Bél „Notitia Posonii“ czimű munkájából, részint Ballus Pál német nyelven megjelent leirásából vontunk ki, világosan tanuskodnak arról: mi fontos szerepet játszott e város hazánk történetében.

Mielőtt azonban Pozsony multjától elválnánk, miután a fönnebbiekben leginkább a külső történetekre voltunk tekintettel, kötelességünket mulasztanók, ha a tudományos téren működött és részben ma is működő férfiakat nem emlitenők. Fájdalom, a szolgálatunkra álló tér nem engedi, hogy őket részletesebben jellemezzük, vagy életrajzaikat adjuk*); hanem csak neveik elősorolására szoritkozunk.

Azon pozsonyi születésü férfiak, kik itt működtek, a következők: Römer János (1490.), Piso Jakab (szül. 1527.) Zsigmond király követe a lengyel udvarnál, azután II. Lajos tanitója, Maurach Máté jezsuita (sz. 1600.), Trinkelius Zakariás, jezsuita (sz. 1602) Berger Illés evang. tanár (sz. 1617.), Schoedelius Márton (sz. 1629.) Szelecky Jakab (sz. 1651.) Beigler János (sz. 1651.) Beer János (sz. 1680.), Weiszbeck János Nándor, evang. lelkész (sz. 1689.), Marth János, előbb tanár, azután lelkész (sz. 1691.), Rayger Károly I. Lipót orvosa (sz.1641.), II. Rayger Károly (sz.1675.), Rözler Vilmos, a iudicium delegatum elé idézett prot. lelkészek védője, Beer Vilmos, előbb tanár, később lelkész (sz. 1691.), Kempelen János András kanonok (sz. 1716.), Gleichgross György Nándor, ev. lelkész, Bél kortársa, (sz. 1720.), Burgstaller János Keresztély († 1758.) Pauer Károly Gottfrid, Kastenholz Vilmos, Windisch Károly (sz. 1725.), Kéler Gottfrid (sz. 1745.) Lehoczky András (sz. 1741.).

Pozsonyi születésü, de máshol működött tudósok: Piso István (sz. 1520.), Delitassius (nem Litassy?) János (1536.), Behamb János Nándor (1676.), Moller Vilm. Dániel (sz. 1642.), Moller Károly Otto (sz. 1670.), Schemberger András (1690.), Magnus György Frigyes (1698.), Lippay János jezsuita, Kinazt Mátyás (1711.), Frőhlich Jakab, pálos (1715.), Maternus de Cilano, Segner János András (sz. 1704.), Schwarcz János, Huber József Keresztély (1770.), Klár Pál modori lelkész (1772), Bél Károly András (Mátyásnak fia, sz. 1717.), Pray György (1724·), Kern Mihály tanár (sz. 1731.), Fichtel János, Kéler Zsigmond (sz. 1742.).

Magyarország más vidékein született, de Pozsonyban működött tudósok és irók: Káldy György, a bibliafordító, Cseles Márton jezsuita (sz. 1641.), Péterfi Károly jezsuita, Skaricza Gábor, tagja a VI. Károly által a Verbőczy tripartituma szerkesztésére kinevezett bizottmánynak, Bél Mátyás (sz. Ocsován 1684.), Tomka-Szászky, tanár, Hermann András (szül. Beszterczebányán 1693,), Torkos János Jusztus, nádori orvos (szül. Győrött 1698.), Faludy Ferencz (sz. 1704.), Trsztyanszky Dániel (sz. 1730.), Klein Mihály, ev. lelkész (sz. 1713.), Landgraf Ádám, Ribini János, ev. lelkész, Serpilius Sámuel Vilmos, Institoris-Mossóczy Mihály, ev, lelkéez (szül. Bisztricskán 1731.), Lumnitzer István orvos és természetbuvár, Benczur János, előbb tanár, azután városi tanácsos (sz. Jeszenován 1728.), Korabinszky János Máté (sz. Eperjesen 1740.), Fleischhacker akad. tanár, Panckl ugyanaz, Hajnik szintén, Brezanóczy, Belnai, akad. tanár, Gubernath szintén, Salamon Vazul, Kolbászi Pál orvos, Bogsch János, Crudy Daniel ev. supdns, Szlemenics Pál, Palkovics György. E tisztességes névsorhoz csatoljuk még az ujabbak közül a következőket: Zsigmondy Sám., Severlay Mátyás, Kovács-Martinyi Mih., Simkó Vilmos. Greguss Mih., Michnai Dániel, Boleman István, Stromszky Sám. super., Lichner Pál, Rómer Flórián, Fuchs Albert, Stur Laj., Kosztelny And., Geduli Laj., Samarjay Kár., Ferber József, Szarvas Gábor, Kámory Sámuel stb.

A külföldi származásu, de Pozsonyban élt tudósok közül megemlitendők: Brutus János Mihály (sz. Velenczében 1525.), Wernher György (1555.), Wagner Ágoston (1599.) Eslinger Jakab tanár, Graf Mihály (sz. 1714.), Kilger Dávid tanár, Spindler Pál, Ruland János Dávid orvos (sz. Regensburgban (1585.), Kögl József stb.

És itt ez uttal félbeszakitjuk Pozsony ismertetését, jelen állapotának leirását közelebbi alkalomra halasztva. Különben is főszándékunk volt e város iránt némi figyelmet gerjeszteni, kénytelenek vagyunk elismerni, hogy az uralkodó viszonyoknál fogva a czélra a mult alkalmasabb a jelennél. De reméljük, hogy a most nyiló jövő ismét derültebb lesz. Adja Isten! —*y* —*s*.

*) Ugy tudjuk, hogy a pozsonyi ág. hitv. evang. egyházban működött irók életrajzainak gyüjteménye épen most készül sajto alá. —*y*. —*s*.

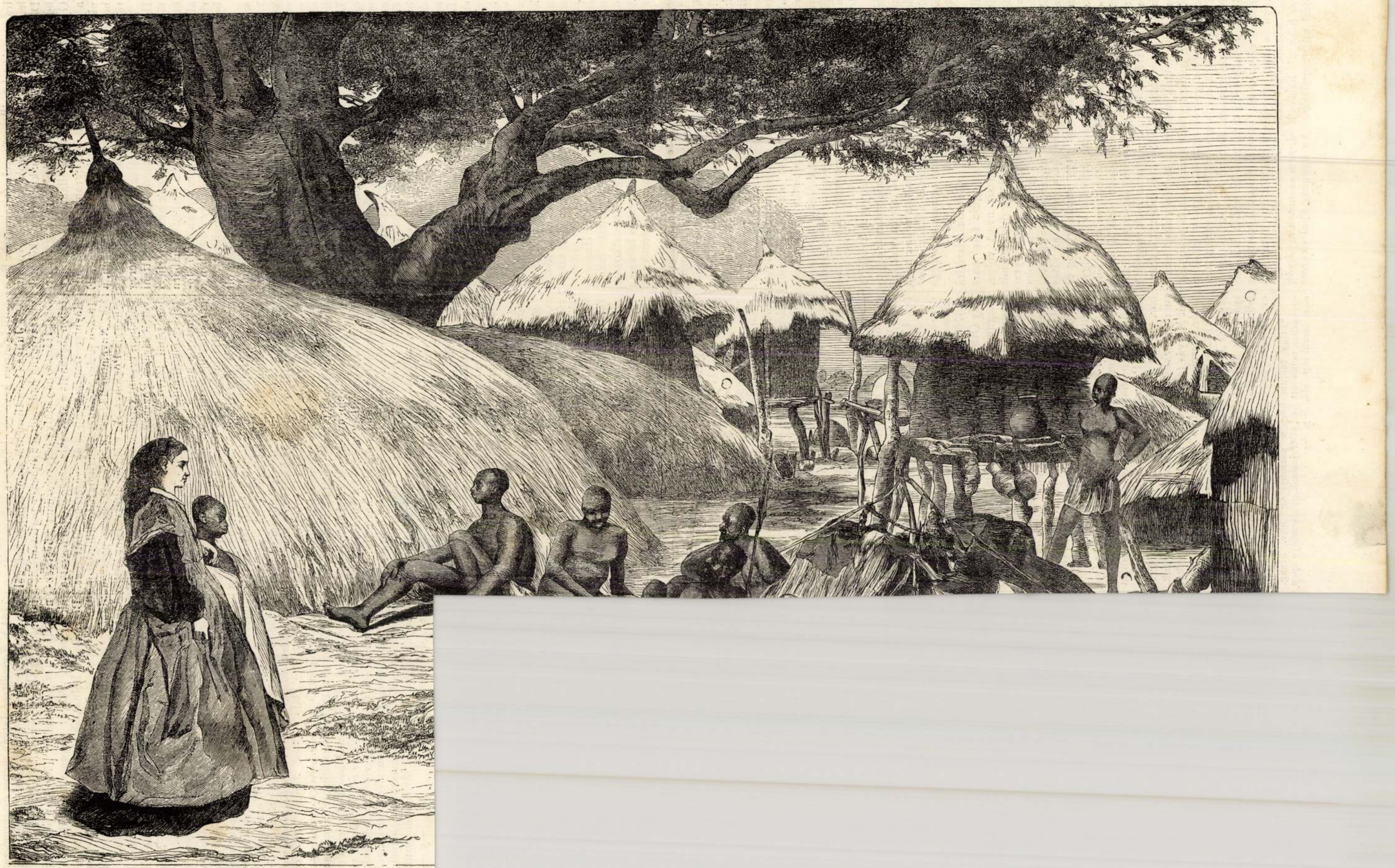

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

— *(A „Regélő“ czimü folyóirat)* mellett egy igen diszes mümelléklet küldetett szét az előfizetőknek. A megható, müvészi kép b. Eötvös József „A megfagyott gyermek“ czimü költeménye után Székely Bertalan jeles müvészünk compositiója s a tiszta kőnyomat Rohn intézetében készült. Több rendbeli kérdezősködés következtében jelenthetjük, hogy a Regélő kezdetétől fogva teljes számu füzetek még mindig kaphatók Heckenast G. kiadóhivatalában. Előfizetési ára a márczius—deczemberi folyamnak a mümelléklettel együtt 5 ft. A téli estékre bő olvasmányul szolgál.

** *(Érdekes munka)* került ki e napokban sajtó alól, melyre annyival inkább fölhivjuk a közfigyelmet, mert egész tiszta jövedelme a szinházi nyugdijintézet alapjára van fölajánlva. Czime „*Jellemrajzok az angol szinvilágból*“; irta *Rónay* Jáczint Londonban élő tudós hazánkfia. E mü a három legkitünőbb angol szinész, *Kean* Edmund, *Macready* Vilmos és *Kean* Károly jellemrajzát foglalja magában s egyszersmind az angol szinészetnek a mult századtól mostanig hü jellemzését nyujtja. Ára 1 ft. 50 kr. Már a jótékony czél iránti tekintetből is ohajtjuk hogy e derék mü minél szélesebb körben elterjedjen.

** *(A városi vigadó falfestményei.) Wagner* Sándornak a városi vigadó frissitőjébe festett nagy falfestménye már elkészült, s méltó az ifju művész jó hiréhez. A kép Mátyás királynak Holubáron vett győzelmét ábrázolja, s ez az első fresko-kép Pesten. Szinezete nem valami ragyogó, de épen e halványabb modor még jobban kitünteti a szerkezet egységét. — *Lotz* is elkészitette a lépcsőházban a szemben álló két nagyobb képet, de a frissitő másik falára tervezett kép ügyében a pályázat mai napig sincs kihirdetve.

** *(Engerth nagy hirre kapott képe)*, mely a zentai csatát ábrázolja, nov. második felében közszemlére lesz kiállitva a vigadó termében, honnan e hó végén a budai várpalotába szállitják, minthogy Ő Felsége e czélra vette meg.

** *(A Kisfaludy-társaság által hirdetett pályázatra vonatkozólag)* a társulati titkár ujra emlékezetbe hozza, hogy a pályamüvek beküldésének határideje f. évi decz. 31-ikén lejár. — Most a következő pályázatok vannak hirdetve: u. m. 25 arany jutalom van kitüzve az *elegia elméletére*; — továbbá kivántatik két-három lapra terjedő rövid *költői elbeszélés* akár komoly, akár vig s humoros nemben, akár történeti, akár mondai vagy adomai tárgyu; jutalma 20 arany. Mindkét jutalmat csak oly müvek nyerhetik el, melyek önálló becscsel is birnak.

** *(Uj röpirat.)* Stolp Károly kiadásában egy 56 lapra terjedő röpirat jelent meg, melynek czime: „Kiegyenlitési javaslat a dualismus alapján, különös tekintettel az önkormányzati rendszerre.“ Irta *Bodnár* István.

** *(Egy történeti munka)* jelenik meg legközelebb Thaly Kálmántól, mely Rákóczy korára vonatkozik, s egyebek közt a hires szécsényi országgyülés is részletesen le lesz benne irva. Az országgyülési tábor egykoru rajzának másolatát is hozni fogja mellékletül. A rajz eredetijét a nevezett országgyülés alatt Csécsi János akkori hires sáros-pataki tanár és S.-Patak követe készitette.

** *(A „Kemény-Induló“,)* melynek szerzésére Mosonyi Mihály és Tóth Kálmán a lipótvárosi választók által fölkérettek, megjelent Rózsavölgyinél; ára 20 kr.

— *(Egyetemi pályamü.)* Megjelent: *Praetori jog* azaz a praetorok állása a törvénykezés terén a római államban törekvések a polgári fejlesztésre stb. Irta *Bozóky Alajos*. A pesti egyetem által koszoruzott pályamü. Kiadja Lauffer Vilmos. Ára 1 ft.

** *(Sréter Kálmántól)* egy versfüzetke jelent meg, melyet szerző 2000 példányban nyomatva bocsátott szét. E 11 lapra terjedő kis „adany“ (szerző szava) is elég arra, hogy kiváncsian várjuk azon költeménye megjelenését, melyet — a mint e füzet végén jelenti, — ha kiadnia sikerül, „el fog borzadni fölötte a haza.“ Szivesebben vennők, ha olyan munkát adna ki, melynek örülni fogna az irodalom.

Közintézetek, egyletek.

** *(A magyar tudományos akademia)* nyelv- és széptudományi osztályának nov. 6-ikán tartott ülésében *Vámbéry* Armin a török-tatár fajok földirati osztályozásáról tartott felolvasást, kivonatilag s fővonásokban ismertetvén e tárgyu nagyobb munkáját, melyen most dolgozik. Utána *Hunfalvy* Pál folytatá Müller Miksa oxfordi tanár felolvasásai birálati ismertetését, melyet még 1863-ban kezdett meg. — Az értekezések befejeztével bejelentetett, hogy a *Kalevala* forditását *Barna* Ferdinandtól a birálók igen sikerültnek találták, továbbá hogy *Firduzi* keleti költő munkái is megjelennek magyar nyelven *Szilády* Áron által forditva. A nagy szótárnak mintegy kiegészitését képező nyelvtörténeti szótár szükségessége előadatván, a bizottság evvel *Mátyás* Flóriánt inditványozza megbizatni, ki a régi hazai nyelvemlékek körüli buvárkodásáról igen dicséretesen ismeretes. — Végül az akademia számára történt adakozások jelentettek be, nevezetesen Jeszenszky Ignácz földt.-mentesitési kötelezvényekben 500 ftot hagyományozott, *Jeszenszky* János pedig 8 szekrényből álló könyvtárt ajándékozott az akademiának.

** *(A magyar képzőmüvészeti társulat)* e hó 4-én tartott rendkivüli választmányi ülésében elhatározta, hogy fölmerült némely fontosabb ügyek elintézése végett, melyek netalán az alapszabályok több pontjának megváltoztatását is fognák szükségessé tenni — f. hó 19-ére közgyülést hirdessen, miről a társulat tagjai még külön meghivó által is lesznek értesitendők. A gyülés további határozatai közül megemlitendőnek tartjuk, hogy a jövő évi farsang alatt is fog a társulat segélyezési és tisztán müvészeti czéljainak elősegitésére müvészbált rendezni, melynek előkészületei egy külön bizottság teendőit fogják képezni.

** *(A magyar gazdasszonyok egyletének)* nov. 4-kén tartott választmányi ülésében elhatározták, hogy az egyleti nőnöveldei épület fölszerelési költségeinek fedezésére a jövő farsangon a vigadó termeiben tánczmulatságot fognak rendezni. — Továbbá több uj egyleti tagot s a növelde részére több rendbeli adakozást jelentettek be. Ezután azon lelkes honleányok, kik az egyleti árvák számára ruhadarabok megvarrására vállalkozni szándékoznak, fölkéretni határoztattak, hogy egyleti elnök, özv. Damjanich Jánosnénál jelentkezzenek. Végre elhatározták, hogy azon egyleti közlönyt, melyet „Magyar Gazdasszonyok Hetilapja“ czimmel eddig Vachott Sándorné szerkesztett, azon körülménynél fogva, mert hazánk átalakulása napjaiban a közönség figyelme inkább a politika terére fordul, — egy időre megszüntetik.

** *(A kegyes tanitórendiek pesti nagy-gymnáziumának)* növendékeit segélyzőegylet f. h. elsején tartá alakuló évi közgyülését. A 21 tagu választmányból elnökké megválasztatott Csávosy Béla; pénztárnokká Réczey Imre; könyvtárnokká Cholnoky Sándor; főjegyzővé Scitovszky János, ellenőrré Justh Gyula és aljegyzővé Hegyessy László.

Mi ujság?

** *(Császár Ő Felsége)* ünnepélyes fogadtatása programmjának megállapitására, mint a „P. L.“ irja, a hatósági bizottmányi tárgyalások folynak, s a mint ezek befejeztetnek, a főpolgármester nagy polgári bizottmánynyal fogja az előkészületeket megtenni, az összes lakosságot részvételre hiván föl. Skalniczky épitész terve a diadalivre nézve általános tetszésben részesült; ezen kivül Feszl épitész két tervet s Lehmann diszitő egy vázlatot nyujtottak be.

** *(Az akademia palotájának ünnepélyes föl-avatása)* az országgyülés megnyitása után való napra, decz. 11-ikére van határozva.

** *(Kitüntetés.) Csengery* Imrét választói ékes arany tollal tisztelték meg.

** *(A pesti választók száma.)* Pesten a mult kedden d. u. 5 órakor zárták be a választási összeirásokat. Összesen be van jegyezve: a belvárosban 909, a Lipótvárosban 1001, a Terézvárosban 1543, a Józsefvárosban 1392, és a Ferenczvárosban 844 választó. — A követválasztások november 23-dikán mennek véghez, s reggel nyolcz órakor kezdődnek. A belvárosiak a városház tanácstermében, a lipótvárosiak a nagy redout-teremben, a terézvárosiak a lövöldében, a józsefvárosiak a lovardában, a ferenczvárosiak a köztelek nagy termében választanak. Budán a választások nov. 18-dikán lesznek.

** *(Az országház falai fölépültek)* s a szokásos zászlófeltüzési ünnepély nov. 4-ikén történt meg, nagyszámu közönség jelenlétében. A falak zöld koszorukkal voltak diszitve, s két helyen Magyarország czimere is föl volt reájok tüzve. Egyik iparos a szokásos áldomást mondván, csinos versben mondott köszöntőt, melyet, hir szerint, egy kőmives készitett, s melynek egy pár versszaka igy hangzik:

„Szép szabadság, itt épülve már,
Melyben diadalt ülj — templomod.
Agg, ki hitte, hogy hiába vár,
Csókolhatja immár oszlopod.

— — — — — — —

Bábel volt hazánk, hol népei,
Oldott kéveként szétdültenek
Isten add, hogy szétszórt nyelvei,
Itt e házban összezengjenek!“

Majd tovább a felépült házra a következő szavakkal mondott felköszöntést:

„Szirt légy s porrá zuzza szét falad,
Ha viharban zúg felé a hab;
Lomb, mely védő árny alá fogad
Kis madárt, ha rá a héja csap.

Áldozatra egyesülve itt,
Nyujtsanak kart a társnemzetek,
S a hazáért a kit lelkesit
Hü szeretet, ide gyüljetek!“

** *(A magyar női viselet)* talán ujra divatba jön a jövő ünnepélyes napok alatt, de nagyon különös lesz, ha azt külföldi nők, idegen nemzet leányai hozzák be közénk. Pedig könnyen megtörténhetik. Ugyanis a bécsi angol követség előkelő hölgyei számára közelebb tizenegy pompás magyar mentét stb. rendeltek meg egyik pesti divatcsarnokban, többi közt a nagykövet neje: lady Bloomfield, továbbá lady Harris s Grey számára. Ez utóbbié gyönyörü fehér mente, hattyuprémmel és arany diszitéssel. Ebből következtetve, az angol követség számos tagjához lesz szerencsénk a jövő havi ünnepi napokban. A fényes ladyk nem fognak-e elbámulni, kérdi a „F. L.“ ujdondásza, midőn hölgyeinken menték helyett majd mindenütt tarka persa shawlokat fognak látni?

** *(Egy félszázados tanitó haláláról)* tudósitanak, ki több mint 50 éven át ernyedetlen buzgalommal fáradt a népnevelés pályáján. E férfi *Linczényi József* volt, ki okt. 19-kén R.-Kereszturon jobblétre szenderült életének 82-ik évében. — Aszódon 1784-ben apr. 22-dikén született s bölcsészeti tanulmányait Pozsonyban bevégezve, 1804-ben Aszódra tanitóul választatott; három év mulva a tót-györki, 1809-ben pedig a czinkotai egyház hivta meg a tanitói állomásra, hol egész 1862 végeig működött, a midőn nyugalomba lépve, R.-Keresztturra tette át lakását. — Félszázados tanitói ünnepét 1854. szept. 3-dikán nagy elismeréssel és részvéttel tartották meg a czinkotai egyház tagjai. Elhunytát három neje után 2 fia, 5 leánya és 19 unokája gyászolják. Hült tetemeit, saját kivánsága szerint, Czinkotára vitte át okt. 21-kén a r.-kereszturi és czinkotai előljáróság, nagyszámu gyászkiséret részvéte mellett. Czinkotán még egy napig ki volt teritve az iskolateremben, hol oly áldásosan működött, s 23-kán ment végbe a végtisztelet, midőn csömöri tisztartása tót bucsuztatót, Kemény Sámuel körlelkész magyar, Melna Mihály czinkotai lelkész pedig tót nyelven mondott beszédet hamvai fölött. A sir fölött még magyar bucsuszót tartott Greszler Sámuel fóthi tanitó. Megemlitendő még, hogy a czinkotai egyház, az elhunyt érdemeit méltatva, magára vállalta a temetési költségeket. — Nyugodjanak békével hamvai a férfinak, ki a hosszu életen át embertisztét e földön oly hiven betöltötte.

** *(A távirdákra vonatkozólag)* régi óhajtása már a közönségnek, hogy a táviratok föladása nyelv tekintetében ne legyen korlátozva. Ez óhajtás teljesedés felé közeleg, ugyanis tanácskozás foly a felett, hogy ezután bármely nyelven akadálytalanul lehessen táviratozni. — A levélbérek leszállitásáról is szó van, s remélhető, hogy az egyszerű levél dija az egész birodalomra 5 krban lesz megállapitva, mi által a postaforgalom sokat nyerne.

Vas. Ujs, 1865.

nyei Józseftől emlitett azon tényeket deákok követték el, kiknek azon időben ma is sokak eleven emlékezetében levő politikai szereplés vala főteendőjük, s a mi kétségen kivül igen érdekes adat: ablakaimnak oly roppant kövekkel behajgálását, hogy azoknak kül- és belső rámája is teljesen összezuzatott, a ma *Bolnai* név alatt ismeretes ifj. gr. *Bethlen Miklós* eszközölte, lapom megégetője pedig *Szőcs Márton* nevü unitárius deák volt, ki azután 1850-ben a Bach-kormányrendszer idejében Székely-Udvarhelytt loyalis *Beamter* s tá. épen *Bezirker* volt.

Végre miután Szinnyei József ur lapom becsmérlését alaptalan, egyátalában nem igaz, s igy rágalmazásnak mondható, s leginkább más hirlapokból kiszedett adatokra alapitá, s igy irói becsületemet megsértette, felhivom őtet, hogy lapom ellen közzétett vádjait, becsmérlő állitásait a „Mult és Jelenből“ idézendő állitásokkal, jelesen saját dolgozataimhól bizonyitsa be, miután azoknak egész sorozatát, a magyar akademiai 1863-ki Almanach után maga is emliti *).

Szilágyi Ferencz.

„A harangok ujabb felszerelési módja.“

Ezen felirat alatt a „Vas. Ujság“ 43. sz. bizonyos „Fischer Adolf gépészmérnök“ czikkét hozta, melyben a *Pozdech József* ur harangfelszerelésen tett találmányát kétségbevonja s a nagy közönséget tévfogalmakra vezette. Noha Pozdech ur számos bizonyitványt mutathat fel, melyekben nagy tiszteletben álló egyházi személyek és közönségek munkája felől dicsérőleg nyilatkoznak, valamint találmánya több rendbeli iparműkiállitás alkalmával, mint pl. Londonban, Pesten, Győrött érmekkeli kitüntetésre méltónak itéltetett; ennélfogva a nagy tek. közönség bizodalmára érdemesnek érezte magát Pozdech ur: mindazáltal kötelességének tartotta az igazság érdekében, s a közönség megnyugtatására — harangfelszerelési modorát egy kir. József műegyetemi tanárokból, vasuti mérnökök, gépész s egyéb szakértő urakból álló bizottmány vizsgálata alá bocsátani, különösen figyelembe ajánlván azon pontokat, melyekben a fentebb emlitett czikk, felszerelésében hiányt vélt felfedezni. Ezen bizottmány véleménye a mellékelt okmány szerint következő:

„*Vélemény.* — Alólirtak, Pozdech József pestvárosi lakos, nagyszerkovács mester ur által felkéretvén, hogy az általa feltalált, s részére szabadalmazott harangfelszerelést megvizsgálván, annak belbecséről és használhatóságáról technikai véleményt adjunk: a nevezett Pozdech József ur műhelyében összegyülvén, az udvaron felállitott $29\frac{1}{2}$, $8\frac{1}{2}$ és $4\frac{1}{2}$ mázsás harangokon a feltaláló ur rendszerét tüzetes vizsgálat alá vettük.

„A szabadalmazott felszerelés a régitől lényegesen különbözik abban, hogy a harang ingási tengelye a harang sulypontja és az ütő felfüggesztési pontja közé esvén, ezen két pont ingás közben ellenkező irányban mozog; holott a régi felszerelésnél mind a kettő az ingási tengely alá esik, s ugyan azon irányban mozog. A mozgás ezen különbözéséből következik, hogy a szabadalmazott felszerelésnél harang és ütő egymás ellenében, a réginél pedig egymással ingnak. Az ütés mind a két esetben körülbelül azon pillanatban történik, midőn a harang az ingási iv legszélső pontjáig ért, s egy pillanatra nyugalomba jön. Az ütés ereje mind a két esetben igen közel egyenlő, minthogy a harang hangjának erőssége, mely az ütés erejével egyenes viszonyban áll, mind a két felszerelésnél közel egyenlőnek mutatkozik. Alkalmunk volt ezt egy $8\frac{1}{2}$ mázs. harangon észlelni, melyet mind a két felszerelés szerint mozgásba lehetett hozni, s a hang erősségére nézve semmi különbség sem volt észrevehető; de a hang szabatossága, a kongások egyenlősége, különösen a harang megindítása, és megállitásakor, — midőn a régi felszerelésnél szokatlan nagy kondulások szoktak előfordulni, — a szabadalmazott felszerelési mód mellett szólnak; mert ennél az ütőnek csekély mozgási mozzanata levén, azt kézzel könnyen fel lehet tartóztatni. Az ütő mozgásából a harang konserválására vonható következések tehát inkább a szabadalmazott felszerelés mellett, mint ellene harczolnak.

„De kitünőbb tulajdonságokkal bir a szabadalmazott felszerelési mód a régi felett, ha annak mechanikai momentumait veszszük szemügyre. Annál t. i. a sulypont az ingási tengelytől csak fél annyi távolban levén, mint a réginél, az ingási tömeg ellentállása, tehát az ennek legyőzésére szükséges erő is *legalább* négyszer kisebb, mint a régi rendszer szerint. Más oldalról pedig a harangnak nem kellvén olyan nagy lengési ivet átfutni, hogy az ütővel találkozhassék, mint a régi rendszernél, a harang sulypontjának emelkedése is sokkal kevesebb munkát emészt fel, mint a régi rendszer szerint. Innen magyarázható, hogy a mely harangok huzására a régi mód szerint több ember volt szükséges: az uj felszerelésnél egy is elég; sőt az ingások oly könnyüséggel következnek egymás után, hogy minden lengésnél uj impulsusra nincs is szükség. Érdekes volt látni miként Pozdech ur egy maga, három harangot huzott egyszerre, majd egyik, majd másik kötelén rántván egyet a nélkül, hogy a harangok ingásában a legkisebb egyenetlenség lett volna észrevehető. Hogy pedig az ingásban levő harang tömegek olyan tengelykörüli mozgása, mely a sulyponttól csekély távolban van, a haranglábak, s közvetve a tornyok megrázkódtatására igen csekély határt gyakorolhat — könnyen megérthető.

„A mi azon, néhol felmerülő, aggodalmát illeti, hogy az ütő anyagja az erős megrázkodtatások miatt, melyeknek ki van téve, belső átváltozást szenved, s szálas természetéből szemecsessé megyen át, törésekben nyilvánul, tulságosnak lenni látszik, s a tapasztalás által ritkán igazoltatik. Ezen körülmény mindenesetre mind a két felszerelési módnál egyenlő befolyást gyakorol.

„Megemlitendő még, hogy az egyes részek egymással összeköttetése, gépészeti szempontból tekintve, jól átgondolt, szorgalmas tanulmányt mutat. Az egyes részek könnyen szétszedhetők, ha javitást igényelnek. Különösen dicséretre méltó azon intézkedés, hogy a harangot függélyes tengelye körül forditni, s 12 különböző állásban lehet megerősiteni; hogy ha a harang karimája egy helyen idővel elkopik, az ütéseket más sértetlen pontokra lehessen intézni.

„Átalában véve a Pozdech ur felszerelési módja a régihez képest olyan szembetünő haladást mutat, melyet minden figyelmes, bár nem szakértő, szemlélő is felösmerni képes.

„Kelt Pesten 1865. okt. 29. — *Kruspér István*, s. k. kir. Józsefműegyetemen az iparműtan r. tanára. — *Bielek Miksa* s. k. a kir. József műegyetem géptan és gépszerkezettan r. tanára. — *Étienne Ágoston*, főmérnök. — *Frick Hugó*, mérnök, — *Matuska Péter*, *Hoffmann F. B.* gépész. — *Strobl és Baris* gépészek. — *Röck István*, gépész. *Wieser* Ferencz épitőmester — *Oetl* testvérek, gépészek. — *Buchhold János*, ácsmester. — *Knutzen F.* gépész. — *Lohr* Antal, épitész. — *Mayer* Jakab. —“

Ezen vélemény által a felhozott hiányok tulzottaknak nyilatkoztatnak, tehát a Pozdech ur felszerelése rovására nem eshetnek. Következőleg: mi nem akarunk bocsátkozni polemiába Fischer urral, de egyre még is figyelmeztetjük a t. közönséget t. i. arra a mit Fischer állit, hogy Pozdech ur harangfelszerelése következtében a harangok szétrepedtek B.Bányán és Debreczenben.

Erre vonatkozólag a b.bányai hatóság következőt közöl: „2005. sz. Beszterczebánya sz. kir. és bánya város hatótága részéről ezennel bizonyittatik, hogy Pozdech József, pesti nagyszerkovács ur által 100 mázsás sulyu, mult 1864 évi april hóban modora szerint felszerelt nagy harangunk sem nem repedt, sem ütője nem tört meg. Miről nevezett ur kivánatára ezen bizonyságlevelünket kiadtuk, a közigazság azt hozván magával. Beszterczebányán 1865. okt. 31. *Szigethy Károly*, s. k. polgármester; — *Komáry Adolf* s. k. aljegyző.“ — A mi a debreczeni harangot illeti: Arról az egyháztól mai napig semmi bizonyitvány még meg nem érkezett, de a harangöntő Hilzer, a ki átvette, következőt állit: „A debreczeni harang attól repedt meg, hogy az anyagkeverékbe sok horgany adatott, ón helyett; másrészről pedig, hogy nem volt tökéletes hőfoknak kitéve.“

Mindezeknek nyomán Fischer „gépészmérnök“ urnak nincs mit mondanunk, mert hiszen jól ismerjük, hogy az iparműpályán semmi tekintély; de mindenesetre sajnos, hogy valamicskéjét a mit tud, valótlansággal akarja a dicsőség magaslatára felemelni, — s ezen a módon élelmet szerezni, — a mi bizony a „gépészmérnök“ (!) aláirással semmi öszhangzatban nincs, annál is kevésbbé, ha saját szavainak contradikál.

Midőn ezeket, köteleségünknek tartottuk Pozdech urral előrolni: figyelmeztetjük az illető t. közönséget hogy Fischerféle alaptalanul kigondolt szavakkal el ne riasztassa magát Pozdech harangfelszerelési modorától; mert már ezt többen megbánták, kik azon tévvéleményben voltak, hogy az ő felszerelési modora szerint a harang veszt hangjában; holott az ellenkező bizonyult be. — „A hazai iparnak örvendetes előhaladását“ szem előtt tartván: legforróbban ajánljuk a Pozdech ur felszerelési modorát, mint eddig legjobbnak s legczélszerübbnek elismertet.

Pest, nov. 7-dikén 1865.

Wieser Ferencz, épitész. *Lohr Antal*, épitész. *Bobula János*, okl. épitész.

---

*) Kötelességünknek ismertük, Szilágyi Ferencz ur e védiratát kiadni Nem tudjuk, szükségesnek fogja-e találni Szinnyey ur, hogy arra válaszoljon. Mi csupán arra kivánjuk figyelmeztetni lapunk olvasóit, a mit ugy is észrevettek, hogy Szinnyey ur „Hirlapirodalmunk“ czimü czikksorozata, melynek most már negyedik közleménye foly, az ismertetett lapoknak nem annyira kritikai méltatására, mint inkább a bibliographiai pontosságra fekteti a fő sulyt. S e tekintetben e czikksorozat oly sok gonddal és utánjárással irt, s irodalmunkban mindeddig páratlan, becses mü, mely minden irodalombarát méltánylását kiérdemelte. Nagybecsü anyagok összeállitása ez, melyből később egy rendező kéz egy tanulságos irodalomtörténeti müvet fog összeállithatni. E szorgalmas buvárlatért csak köszönetet mondhatunk s ohajtjuk, hogy az elkezdett mü, miután a nagyobb nehézségeken már tul van, teljesen be is fejeztessék. Az ily könyvészeti összeállitás természetében fekszik, hogy a szerző az általa elsorolt lapokat elejétől végig át nem olvashatta s igy azok irányáról, szelleméről sem mondhat kimeritő vagy közvetlen vizsgálat utján nyert véleményt; czéljára nézve elég, ha az illető lapokról az egykoru többi közlönyökben s munkákban talált véleményeket registrálja, s igy legalább tolmácsolni törekszik azon hatást, melyet az illető lapok, müködésük ideje alatt kortársaikra tettek. Ez bizonyosan nem kimeritő itélet, talán nem is mindig igazságos, de ismételjük, a bibliographiai czélokra nézve elég. Igy áll a dolog a jelen esetben is. S ha Szilágyi Ferencz ur azt kérdi Szinnyeytől, hol vette adatait? ez egyszerüen oda utalhat az ismertetésében minden hirlap után odairt forrás-idézetekre, melyekben a szóban forgó adatok egytől egyig feltalálhatók. — Különben ugy tudjuk, hogy Szinnyey ur, ki czikksorozatait később önállólag is kiadni szándékozik, nagy köszönettel vesz minden helyreigazitást, hogy kiadandó müvében netalán hiányos adatait a szerint módosithassa. S bizonyosan azt fogja tenni Szilágyi Ferencz ur jelen nyilatkozatával is, a mennyiben annak az általa felhozott tények helyreigazitásában hasznát veheti. *Szerk.*

Egyveleg.

hogy a gabonát is meghamisitják, az valóban méltó a csudálatra. A hamisitás abból áll, hogy a buzát oly rostán bocsátják keresztül, mely valamely zsiros anyaggal, például vajjal, zsirral, olajjal sat. be van vonva. A bezsirozás a gabonának szebb kinézést, kellemesebb fogást kölcsönöz, és ezenkivül azt eszközli, hogy a próba megmérése alkalmával a mérleg serpenyője tömöttebben megtelik s ennélfogva nagyobb suly tükröztetik elő, mint melylyel a gabona valóságban bir. Az egész szépitési eljárás tehát csak vevők ámitására van számitva s különben is nagyon káros, mert ha az efféle gabona 8—10 napig hever a raktárban, könnyen kellemetlen izt és szagot vesz magába, és pedig annál nagyobb mértékben, minél roszabb zsiros anyagok voltak a bezsirozásra használva. Franczia országban, hol ezen csalás gyakrabban előfordult, közbelépett már a rendőrség, és több rakás efféle „bezsirozott“, azaz hamisitott buzát elkobozott, tulajdonosát pedig a büntető hatóság kezébe szolgáltatta. *B. L.*

— *(Angol mütrágyagyártás).* Mig mi a trágyának való hull dékokat vagy gondatlanul elhányjuk, vagy csak félig meddig forditjuk haszonra, addig Angolországban gyárszerüleg készitik a trágyát, hol ez ipar napról napra nagyobb kiterjedést nyer. Angolországban 1840-ben csak két műtrágyagyár volt tevékenységben, holott ma több mint 140 létezik, és nagy erélyességgel működik. Ezen gyárak 2,280,000 mázsa csontot dolgoznak fel évenkint, részint csontlisztnek, részint pedig superphosphatnak. E mennyiséghez Angolország 600,000 mázsa csonttal járul, a többi pedig más országokból vitetik be. Mily nagy fontossággal bir ezen ipar, mutatja azon körülmény, hogy az angol gyárosok majd háromszor annyi csontot visznek be feldolgozás végett, mint mennyit országukban összegyüjtenek. Mily töménytelen csont megy kárba nálunk évenkint, és mennyi pénzt vesztünk el benne, csupán jobb belátás hiánya miatt! *B. L.*

hullámait. Szerencsére azonban az áradat nem tart sokáig; mert a jég elvonulván, utána a kiemelkedett viz is rögtön eltakarodik.

Dunán tul a mosonymegyei sikság terül el, melynek határai be nem láthatók; csupán néha igen tiszta időben tünnek föl homályosan kékellő távol hegyek. Kelet felé hasonlókép sikság tárul föl előttünk, melyet szintén csak néha rekesztenek be láthatólag a nyitrai hegyek. És e két ritkaság, hozzávéve az itt kezdődő Csallóközt csaknem számtalan falucskával, kertekkel, rétekkel és szántóföldekkel van behintve. Észak felé a Kárpátoknak itt még nagyon középszerü és csupa szőlőkkel és kertekkel beültetett bérczei emelkednek. Az ezek által képezett völgyek, melyek nyáron mindenhol lombos fák árnyával kinálkoznak, s átmenve a hajóhidon keresztül a Duna tulsó partjára, az ottani gyönyörü ligetek Pozsonyt egy nagyszerü angol kertté varázsolják. Annyi bizonyos, hogy annyi és oly kényelmes sétahelye Magyarország egyik városának sincs, mert akármerre lépünk ki az utczákból, mindenhol a legszebb panoráma tárul föl előttünk.

A természettől nyert e gyönyörü fekvésen kivül az ipar is hozzájárult, a város közel vidéke kellemeinek emeléséhez. Mert a kertek többnyire izletesen vannak berendezve, s a Dunán tul fekvő ligetek azonnal elárulják az ápoló emberi szorgalmat. Megjegyzendő, hogy a Duna azon számos ága, melyek Pozsony fölött és alatt több kisebb-nagyobb szigetet képeznek, a városnál mind egy mederben vannak egyesülve.

Az eddig mondottakból nem nehéz következtetni, hogy az itteni levegő egészséges. Ehhez járul, hogy noha a légmérsék itt is gyakran változó, de a nyári forró napok és hideg éjszakák közti ellentét még sem akkora, mint például az Alsó-Tisza vidékein. Vize pedig, minthogy a kutak nagy része a szomszéd hegyek forrásaiból van ellátva, kitünő.

Azonban tekintsük meg egy kissé magát a várost. Miután egész látképét a Vas. Ujság 1862. 26-ik száma hozta, csupán azon részletekre kell szoritkoznunk, melyek ott emlitve nem voltak. Épületei közül legelőször is az *országházát* kell emlitenünk, a Mihály-utczában. Ez azon épület, melyben a honatyák a nemzet javáért buzogva annyi üdvös törvényt hoztak. Az épület nem annyira szépsége, mint tömörsége és komolysága által tünik ki. Épült négy régi ház helyén 1753-ban. Van rajta négy sorban 60-nál több ablak s közepe táján erkély, mely fölött fekete márvány táblán e fölirat olvasható:

Curia Fisci Regii Hung.
Regnante
Maria Theresia, Austriae Archiduce
Ut iuncta Clementiae Justitia in ea
perennet
Amplior operibus a fundamentis
exstruxit
A. R. S. MDCCLIII.

Futura deserit
Qui praesentia negligit.

Hogy 1849 óta az országház is, mint sok más középület idegen czélokra volt szentelve (ha ugyan e szó itt alkalmazható) emlitenünk sem szükséges.

A városháza a Vas. Ujság 1862-diki 26-dik számában az ott lerajzolt főtéren volt közölve. Azért külső alakjáról itt nem is szólunk, hanem koráról kell valamit elmondanunk. Mikor épült, bizonyossággal nehéz meghatározni. Hogy több századot látott maga fölött elrepülni, azt alakja azonnal elárulja. A városi krónika pedig arról is tanuskodik, hogy 1388-ban az itteni zsidóságtól, mely azt *zálogban* birta, kiváltatván, ujra a városi tanács számára rendeztetett be. A legrégibb okmány IV. Bélától való 1260-ból, midőn Ottokárral békét kötött. A régiebbek valószinüleg épen az Ottokár-féle háborgások alatt vesztek el.

Megemlitendő továbbá az érseki palota a János-téren. Ezt 1781-ben herczeg Batthyány József primás épittette, és valóban izléses épület. Csak az kár, hogy hozzá mindenfelől csupán keskeny sikátorokon juthatni s maga a tér is, melyen áll, akár hosszaságát, akár szélességét tekintjük, alig terjedelmesebb valamely középszerü utczánál. Az épület homlokzatát allegoriai alakok diszitik, melyeknek leirását Ballus, előbbi közleményünkben emlitett müvében ekkép adja elő: Az első alak Minervát képezi, mint a tudományok és müvészetek védnökét, egyik kezében mérleggel, számokkal és mértékkel, másikban nyitota könyvvel, melynek lapján e szavak olvashatók: „Minden egységből származik, és minden egységbe tér vissza“. A másik alak kezében lándsa van, s a kivivott, tevékeny erény jutalmaul babérkoszoruval van diszitve. A harmadik a hazaszeretetet ábrázolja, ifjui alakban, erőteljes és izmos, a mint a paizst és fegyvert bátran lábaival tipor s a harcz dicsőségének mindent kész föláldozni; egyik kezében fűből és tölgylombokból készült koszorut tart. A homlokzat közepén két genius emeli az egyházi és világi érdemjelekkel diszitett nemesi czimert, melynek magyarázataul a baloldalon álló szobrok szolgálnak. Az e czimer mellett legközelebb álló, babérkoszoruval diszitett alak, mely mellén bepecsételt levelet őriz, bal kezében pedig kardot tart, a tanácskozásokban való titoktartást s egyszersmind a hazának fegyverrel is védelmezésére való készséget, tehát a tanácsteremben és csatatéren szerzett érdemeket jelképezi. A második alaknak, mely mindkét kezével egy szivet szorit magához, a sziv tisztaságát, mint a fönebbi erények nélkülözhetlen föltételét kell kifejeznie. Az utolsó csoportozat a papi méltóságra vonatkozik. A religiót jelképező nő egy golyón ül, jobb kezével kerékre támaszkodva, annak jeléül, hogy a papnak mint a golyót és kereket, ugy a földit csak kevéssé kell érintenie. A csonka oszlopra támaszkodó az előbbi mellett álló s hozzá arczczal fordult alaknak az állhatatosságot és magát Istennek átengedést kell jelképeznie.

A *vármegyeház* hasonlóképen Pozsony szebb épületei közé tartozik. Továbbá kiemelendők még a városi szinház és redoutépület, melynek rajza szintén közöltetett a „Vas. Ujs.“ 1862. évi 26-ik számában, a volt Grassalkovics-palota a hozzá tartozó nagyszerü kerttel (melynek rajzát itt közöljük), a volt érseki nyári palota, mely most katonai kórházul szolgál, és a mult évben épült nagyszerü országos kórház stb.

Valamivel részletesebben kell szólnunk a „Vas. Ujság“ emlitett számában szintén közlött székes-egyházról, mely erős koczkakövekből góth izlésben van épitve. Épitésének idejére nézve

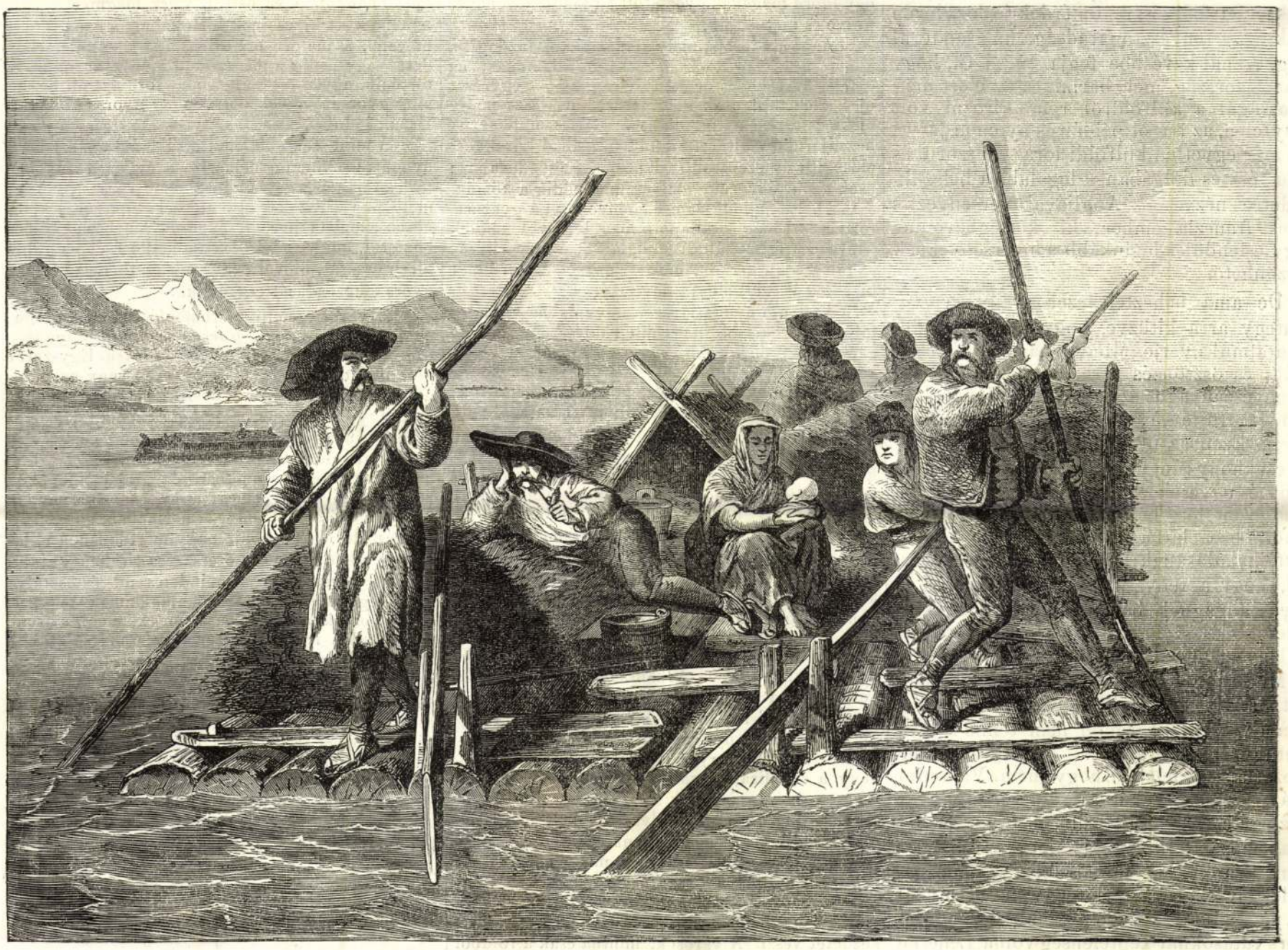

Képek a hazai népéletből: LI. Tutajos tótok. — (*Lüders* rajza.)

lepörgetni a futamokat, ki birja a legnagyobb accordokat fogni, stb.“

G. azonban téved; a lóverseny *nem czél,* hanem *eszköz* a lótenyésztés emelésére; eszköze a ló tüdeje, lába, tehetsége, vére kipróbálásának, hogy a jót további tenyésztésre alkalmazni s a roszat kimustrálni lehessen. S hogy mily hatalmas eszköze ennek: Anglia, Francziaország s az északi német föld néhány országának példája bizonyitja.

G. nem tudja, hogy Anglia, melynek pár század előtt nyomorult lótenyészete volt, egyedül a lóversenyeknek s ezek által behozott okszerü keresztezésnek köszönheti jelenleg azon iparág emelkedését, mely most évenkint milliókat hoz az országba. G. nem tudja, hogy Angliának több mint 120 gyepén évenkint ezernyi ló fut s a falkás vadászatokon évenkint tizezernél több van forgalomban — és hogy e szerint a roppant szükséglet fedezésére tömérdek jó lóra levén szükség, a tenyésztő fáradsága hálásan térül meg. Annál kevésbbé fogja tudni G., hogy Francziaország, mely harmincz év előtt még lovasságát a külföldről remontirozni volt kénytelen, az angol példán és nyomon járva, ma már egyetlen külföldi lóra sem szorul és lótenyésztés dolgában — legalább a belszükségletre nézve — Angliával versenyez s nincs franczia ember, ki kétségbevonná, hogy e lendület leginkább a lóversenyeknek köszönhető.

De ama neheztelt ezer arany se *czél,* mintegy arra kitüzve, hogy a leggyorsabb ló jutalmul nyerje. Minden nagyobb dij csak *eszköz* és ösztönzés arra, hogy a tenyésztő jó tenyészanyagot szerezzen Angliában s ezt a dijért futtatva, aztán ménesében alkalmazza. Ezen az uton haladt Francziaország is, csakhogy nagyobb áldozatokkal a kormány és egyesek részéről és igy gyorsabban. Mind a mellett bámulna G., ha statistikai kimutatását látná lótenyésztésünk tiz év alatti haladásának; s talán kezdené megérteni, hogy a tenyésztést csak felülről, a jó tenyészanyagnak behozatalával s fokonkint szélesebb és szélesebb körben tenyésztésével lehet elömozditani.

Mi az angol szokásokhoz való ragaszkodást s azon kérdést illeti, vajjon a magyar ruha a versenylovarokon nem tenné-e meg szintugy, mint az angol? — ez utóbbira határozottan azt felelem, hogy: nem. Valamint a bányász és a szakács, ugy a versenylovar is az egész világon egyenlő mezt visel, mert ez a legczélszerübb. Más mint az ellenzős könnyü sapka, más mint a felső test mozgását legkevésbé sem korlátozó könnyü selyem ing, más mint a jelenleg használt bőrnadrág, gyors futásoknál képtelenség volna. Lehetne talán magyaros szint adni neki, de az egész aztán könnyen káposztás plumppuddinghoz hasonlithatna.

A sport egyéb nemeire kiterjeszkednem itt hosszadalmas munka volna s csupán azt kivánom megjegyezni, hogy ezek sem oly puszta mulatsági *czél*, mint a „Panem et Circenses“-t Pesten helyettesitő „*Cerevisiam et cantantes!*“ — hanem *eszköz* a test megedzésére és ügyessége kifejtésére s ha az angol „out doors sport“ különböző nemeit a G. által ajánlott tornázás helyett inkább szeretném meghonosulva látni, ez csak egyéni izlésem és véleményem, melyet egyébiránt Wellington és Raglan lordok tapasztalása támogat, kiknek bizonysága szerint a legjobb hadsegédek és tisztek a legedzettebb sportsmanek soraiból kerültek ki.

Bérczy Károly.

Városépitkezés Észak-Amerikában.

A most lezajlott polgárháboru fejlődésüknek közepette lepte meg az északamerikai Egyesültállamokat; mert noha ezek már fönnállásuknak első évtizedeiben a hatalom és közjóllét igen magas fokára emelkedének, még mindekkoráig nem érték el virágzásuknak tetőpontját, s még a legujabb időben is mind belsőleg, azaz hatalom és gazdagság tekintetében, mind külsőleg, vagyis területökre nézve szakadatlan fejlődés- és gyarapodásnak örvendezének. E fejlődésnek az utóbbi véres meghasonlás örökre véget vetni látszott, sőt a hatalmas köztársaságot a fölbomlás veszélyével fenyegette. Most, midőn Amerika népe e veszélyt dicsőségesen elháritá, s edzett erővel és ujult önbizalommal munkálkodik jövőjének megalapitásán, kétséget nem szenved, hogy az előbbi jóllét csakhamar ismét visszatérend, s Amerika ujólag az álladalmi üdvnek példányképe leend. Jelenleg tehát kétszeres érdekkel bir visszatekinteni ama tényezőkre, melyek a nagy köztársaság fölvirágzását kezdettől fogva eszközölték, s az egy időre megakadályoztatott fejlődést jövendőre nézve is biztositják.

A bevándorlás, mely uj elemekkel gazdagitja a még aránylag gyér lakosságu államokat; az ipar és kereskedés óriási fölvirágzása — egyrészt uj közlekedési utak keletkezése, másrészt pedig uj kincsforrások fölfedezése, s friss munkaerők hozzájárulása által; a minden szabad törekvést elősegitő és szentesitő alkotmány egyeduralma: ezek azon tényezők, melyek mindeddig a köztársaság belső fejlődését eredményezték; a gyarmatositás, a még ősállapotukban levő vidékeknek ekevas és fejsze általi elfoglalása és népesitése; ez főleg azon eszköz, mely a szövetség területét külsőleg is folytonosan növeszté.

Az Unio nyugati részén ugyanis még mindig találtatnak kisebb nagyobb földrészek, melyek eddig vagy épen nem, vagy csak részben kultiváltattak, s a hova még merész vadászokon, s egyes utazókon kivül fehér ember lábát nem tette. Ezen vidékeknek a bennszülött törzsektől való megvásárlása, s gyarmatosokkal való népesitése eleitől fogva a kormány egyik legfőbb törekvését képezte. S hogy e törekvés mennyire sikerült, azt legvilágosabban azon egyszerü tényállás mutatja, hogy mig a köztársaság megalapitásakor 13 állam szövetségéből állott az államok száma, jelenleg már 36-ra növekedett. Már pedig, hogy valamely ujonan gyarmatositott vidék önkormányzatu állammá alakuljon, az alkotmány szerint legalább is 60,000 főnyi lakossággal kell birnia, s igy könnyen elképzelhetjük, mily óriási mérvben fejlődnek ezen gyarmatok, ha tekintetbe veszszük, hogy p. o. Arkansas vidékét 1819-ben kezdték gyarmatositani, s már tizenkét évvel utóbb, az 1836-ik évi kongresszus alkalmával független államnak nyilvánitották.

E folytonos gyarmatositás eredménye az, hogy a czivilizatio szakadatlan folyamban halad nyugat felé, s innen viszont az ujonan mivelt földnek dus terményei folynak a keleti városok piaczaira. Az ős erdők lassankint eltünnek, vagy szükebb térre szorittatnak, a mocsárokat lecsapolják, s miután a fejsze és ásó munkáját megtette, az ekevas a parlagon heverő földet termékenyiti, s ezzel az anyagi és szellemi fölvirágzás kezdetét veszi. A városok, mintha csak a földből nőnének ki, egymásután tünedeznek elő az ős erdőtisztásain, a közlekedés könnyitésére csatornák és vasutak keletkeznek, a népesség száma és jólléte egyaránt növekedik: szóval azon vidék, mely még 10—15 év előtt egyetlen végtelen rengetegből vagy pusztaságból állott, s melyen a vadak silány viskóin kivül emberi hajlék nem is létezett, a hová egyátalában kóbor indián csapatokon kivül emberi lény nem is tévedett, ezen vidék ily rövid idő leforgása alatt népes és viruló, gazdag városokkal boritott, jól mivelt és jól rendezett országgá varázsoltatott. Az utazó, a ki ily ujonan megszállt vidéket meglátogat, s annak diszes fő városában tartózkodik, nem képes elnyomni csodálkozását, midőn értésére esik, hogy e város helyén még egy évtized előtt szenet égettek, s hogy most is az élők sorában van még azon irlandi favágó, — jelenleg a város egyik legelőkelőbb polgára — a ki itt az első fakunyhót egybe tákolta.

E fiatal városok keletkezési és fejlődési története egyátalában az amerikai társadalmi élet legsajátságosabb és jellemzőbb mozzanatai közé tartozik, s reánk nézve annál nagyobb érdekkel bir, miután európai városaink multjában hasonló jelenségeket hiában keresnénk. — A legelső és legátalánosabb jelenség, melylyel itt találkozunk: hogy ezen olykor csak 50—60 ember által rögtönözött városok rendkivüli gyorsasággal fejlődnek és nagyobbodnak. — Valamint a furfangos yankee, a ki 100 dollárral kezdvén üzletét, egy két év alatt milliónáriussá növi ki magát, mihelyt számára virítani kezd a szerencse, leveti durva köntösét, s tisztességes habár igénytelen posztóruhát vesz fel, később aztán még magasabbra hágnak igényei, s finomnál finomabb gyapot-kelmékbe burkolózik, majd utóbb ezzel sem éri be többé, s a legelegansabb viseletben diszeskedik: ugy az amerikai városok is rövid időközökben többször változtatják köntösüket; a kezdetleges, otromba czölöpvárdák helyébe csakhamar csinos kis deszkaházak lépnek; nemsokára ezeket is széthányják, vagy fölperzselik, s egyszerü téglaházakat épitenek, végre aztán ezek sem felelnek meg többé a lakosok növekedő gazdagságának, s diszes és nagyvárosias épületek keletkeznek. E lázas gyorsaságu fölvirágzás azonban rendesen nem tart sokáig, s tetőpontját elérvén, a körülményekhez képest két eset szokott beállani. A város t. i. vagy megmarad egybehalmozott kincseinek birtokában, s azon fényes polczon, a melyre oly rövid idő alatt fölemelkedett, vagy pedig a mi szintén igen gyakran megtörténik, egyszerre csak csodás fordulat áll be, s a mily gyorsan növekedett, ép oly gyorsan hanyatlásnak indul.

A mint föntebb emlitettük, átalában véve a nyugatra nyomuló népözön, s az ezen irányban terjedő polgáriasodás képezi azon varázs pálczát, mely eme városokat egy ütéssel előteremti; különösen azonban három tényezőt lehet megkülönböztetni, melyek azoknak keletkezését és gyors fölvirágzását, idővel pedig sok esetben szintolyan gyors elhervadását eszközlik.

E városteremtő és romboló okoknak elseje: *valamely uj gazdagságforrás megnyilása egy még eddig figyelemre nem méltatott vidéken.* Egyszerre csak hire terjed, hogy az Unio ezen vagy azon zugában ólom- rézvagy kőszéntelepekre bukkantak, vagy mi több, aranyereket és kőolajforrásokat találtak, avagy pedig, hogy itt meg amott egy gazdátlan vidék létezik, mely könnyen elszállitható épitőfában, vadakban és prémnemüekben bővelkedik. Sehol sincs annyi pénz és munka után áhitozó ember, mint Amerikában, s igy igen természetes, hogy e hir nagy mértékben átvillanyozza a kedélyeket, s ezerszeres viszhangra talál a keleti városokban. A minden rend- és osztálybeli elégületlenek kedvező alkalomnak tekintik ezt balsorsukkal diadalmasan megküzdeni, s azonnal, minden irányból egyenkint és társulatokba szövetkezve a vállalkozók seregesen tódulnak az igéret földe felé. Ezeknek persze eleintén eszök ágában sincsen, itt állandóan letelepedni és várost alapitani: mindegyiköknek csak azon egy végczél lebeg szeme előtt, hogy minél hamarább megszedje magát, s azután az ásót és kalapácsot félrevetve, valamely nagy városban uri módon élvezhesse fáradságának gyümölcseit. És mégis e gyupontokon elébb-utóbb szükségképen városok keletkeznek. — Lássuk, miképen?

(Folytatása következik.)

Pozsony multja és jelene.

(Folytatás.)

Második közlemény.

Midőn e második közleményhez fogunk, melyben Pozsonynak különösen jelenét akarjuk szem előtt tartani, ujra emlékezetbe hozzuk a kegyes olvasónak, mit már multkor is emlitettünk, hogy t. i. távol vagyunk azon szándéktól, e városnak szoros értelemben vett tudományos, vagy akár csak kimeritő leirását is adni. Nem sokat időzünk tehát e hely földirati fekvésének meghatározásánál; valamint arról sem fogunk vitatkozni: vajjon azoknak van-e igazságuk, kik állitják, hogy Pozsony 310 lábnyira, vagy pedig azoknak, kik szerint 409 lábnyira fekszik a tenger szine fölött.

Annyi bizonyos, hogy Pozsony hazánk legszebb fekvésü városainak egyike, mint arról az el nem fogult látogató első pillanatra könnyen meggyőződhetik. Területe keletről nyugat felé szabálytalan félkört képez, mely hátával az itt emelkedni kezdő Kárpátokra támaszkodik. Dél felől a nem sokkal előbb hazánk határát átlépett királyi Duna mossa, mely több izben, midőn tavaszszal a jég összetorlódik, a város alantabb fekvésü utczáiba is beküldi látogatásul felduzzadt

*

vesztvén ugyanis iskolájokkal együtt a fönnebb emlitetteket, egész 1681-ig nélkülözték a nyilvános vallásgyakorlatot. Az ez évi soproni országgyülés után az apácza-utczában emeltek két ideiglenes imaházat. Midőn pedig ezek részint roskadozó állapotba jutottak, részint szükekké váltak, előbb a mostani német templom épitéséhez fogtak, mely 1776-ban, azután pedig a magyar-tótéhoz, mely a következett évben készült el.

Ha az elmondottakhoz hozzá teszszük, hogy Pozsony a szinház előtt 170 lépésnyi hosszu, mintegy 80 év előtt alakitott csinos sétatérrel, több közteremmel, mulató-kertekkel, köveeztt utczákkal, uszodákkal, gázvilágitással stb. bir, fővonásaiban lerajzoltuk mintegy *külsejét*. Csak azt emlitjük még, hogy a belvárosi házak csaknem kizárólag 1—3 emeletesek, és noha nem a legujabb izlésben épültek, mert hiszen nagyobb részben még a mult századból maradtak, s e mellett, a mi a városnak különös sajátsága, többnyire erkélyekkel ellátvák: de azért tisztaságuk és szabályosságuk által a nézőre kellemes benyomást gyakorolnak, miről a mellékelt rajz után is, mely a sétatér egyik házsorát ábrázolja, könnyü meggyőződni. (Vége következik.)

Képek a hazai népéletből.

LI. Tutajos tótok.

Midőn a tél mérge langy fuvalmaknak enged s a folyam dermesztő jégkapcsaitól megszabadult: a későbben ébredő Kárpátok közt is jótékony élénkség kezd nyilatkozni. A lanyha szellő ugyan ide csak akkor ér el, midőn az alföldön versenyt hullámzik a vetés a Tiszával, melynek zajlása már rég elmult, midőn a Vág még keményen birkózik a fagygyal. De elvégre oromról s meredekről bőven patakzik az olvadt hó, mely alámosva a partra torlódott jégréteget, ezt magával ragadja s a szabadságra vágyó folyót végkép fölmenti bilincseitől.

Tót atyánkfiai, kiket a mostoha talaj, melyen születtek, a drótozás, faragás s egyéb, a földmiveléstől távol eső életmódokra szoritott: fakereskedéssel is foglalkoznak, azaz, a télen át vágott, ékekkel összeábdált fenyőszálakat, a Vágnak zuhogó ereszkedőin a Dunára s onnan le Budapestre hajtják.

Az ily talpakon való utazás természetesen hetekig tart, a miért is a liptói vagy trencsényi ember a vizen valóságos tüzhelyet épit, mely köré családostul megtelepedik. Ez uszó tüzhely természetesen csak addig áll fönn, mig a haza fővárosába ért le, hol aztán szétbontván tutaját: felesége nyaka közé kanyaritja az utközben született Janókát, maga pedig holmi fényüzési czikkeket, mint szegedi szappant, debreczeni szalonnát stb. szerezvén be a szálfák árából, vidáman gyalogolnak vissza hegyvölgyes hazájukba.

A tutajozás rendesen életveszélylyel jár, mig a Vágnak hánykódó derekán történik az. A folytonosan lejtő viz számos zuhatagot képez, ezeken pedig, mert más utja nincs, át kell hatolnia a talpnak. Midőn a kataraktához közelednek, valamennyien hasra fekve kapaszkodnak bele az egyik vagy másik kiálló ékbe, még pedig oly módon, hogy sulyegyenben tartsák a naszádot. Midőn a nagy szökkenésnek vége, fölugranak ismét s szabatos irányban hajtják tutajukat, mely irány annál biztosabb, mentől közelebb érik a Dunát.

Megesik néha, hogy valami világfáradt, vadászó angol, tanulmányozó festész, vagy vákácziózó diák-legény kapaszkodik föl a tutajra. A csöndesen uszó talp, melyet csak ritkán tánczoltat meg valamelyike a Bécs és Pest közt prüszszögő, hullámkorbácso ló gőzhajóknak; a szigetek s félszigetek ingó lombozata, a láthatárral összeolvadó zöld lapályok, vagy a rommal koronázott, erdőövezte hegyek: mind oly pontok, melyeket teljes szépségükben csak tutajon lehet élvezni. Különösen érdekes az éj, midőn a fáradt munkások partra hajtva tutajukat, a közéjök keveredett idegen elemekkel egy családot képeznek. Nem értik ugyan egymás nyelvét; de az angol butykosa, a tót keserü turója s a festő szalámija szerencsés közvetitők, a diáknak pedig egy nyakon csipett csuka szintén ad szavazati jogot. A tót atyafi számára a puskás vendég utazó egy, a talp fölött vijongva elrebbenő kacsacsoportból egyet-kettőt ledurrant, mely jelenetet vagy ehhez hasonlót a müvész a „Vasárnapi Ujság“ számára akár le is rajzolja, a deák akár meg is énekli, vagy ha nem énekli meg, legalább igy futtában leirja, noha élénken sajnálja, hogy rajza oly messze marad el a festői való mögött.

Felköszöntés Liszt Ferenczre.

Liszt Ferencz tiszteletére e'hó 15 kén délben *Schwendtner* Mihály plébános ur mintegy 60 teritékü díszebédet adott, melyre a helybeli papságon kivül a zenede tagjai és a közreműködő müvészek voltak hivatalosok. Ez alkalommal az áldomások hosszu sorában Liszt Ferenczet, egyik régi barátja, báró *Augusz Antal*, poharat emelve, a következő szavakkal köszöntötte föl:

„Huszonhat éve, hogy koszorus költőnk, „*a világ hirhedett zenészét*“ üdvözölt — és Hazád babéraidért koszorut nyujtott; Te pedig válaszolád: hogy azon erő, mely egykor harczi dicsőséget aratott, ezentul hivatva legyen a béke müveit e honnak megszerezni. Mit az ember érez, gondol és akar, azt hangokban, szavakban és tettekben fejezi ki.

Te, Istentől ihletve, a kedély és érzelmek országát, a zenét választád, mint minden magasb müveltség alapját.

Szellemed azonban a szép, a nemes, és dicső köreiben is a legtökélyesbre vágyott, s igy lőn, hogy magasb hivatásod sejtelmében a dicsőség tetőpontján *kezdetted* komolyabb munkádat.

Minden historiai müvelt nép szertartásaiban az isteni tisztelet lényeges részét a zene képezte, — és e szerint müveszeted csak is ebben találta czélját, körét és alanyát.

Hazafi érzelmeid a *nemzeti induló* magyarázatában kerestek kifejezést.

Vallási buzgalmad az *Esztergomi misében* szárnyalt alkotód felé, midőn egy ország imáit egyesitéd szent zenédben a magyar Sion magaslatán, honnan — szerinted — a keresztyénséggel a polgárisulás, a mivelődés terjedett el Isten áldotta hazádon.

Tanui vagyunk, miként fokozta müvészetedet szentséges atyánk áldása, midőn *Erzsébetünk* szent fénykörét zengeményed halhatatlanságával egyesitéd.

Időről időre Hazádba visszatérsz, hogy uj babéraidat neki áldozd, hogy ünnepeit dicsőitsd, és remény táplál, hogy közel jövőben *az ország nagy ünnepén*, midőn Szent István koronája a király és nemzet közt alkotmányszerüleg létrejött frigyet szentesiti — nagy és dicső hivatással a *koronázási miséddel* megjelenez, és

Zengeményed nagy szavára
Milliók egygyé leszünk,
S leszen egy nemzet zsoltára,
Egybezengő énekünk.

Liszt Ferencz — *a müvész! — a honfiu! — a világ hirhedett zenésze!* Éljen!“

Nagy kort ért embereink,

többnyire a XIX. századból.

Összegyüjtötte: *Inkey Ádám.*

(Folytatás.)

90. Nendtvich Tamás, természettudós Pécsett, Baranya, 1781—1858; — 77 éves.

91. Palóczy László, országgyülési követ, Borsod, 1783—1861; — 77 éves.

92. Palugyai Imre, nyitrai püspök, Nyitra, 1781—1858; — 77.

93. Sebes Pál, 50 évig tanár a toroczkai unitár. gymn., Erdély, 1787—1864; — 77.

94. Svajczer Katalin, Tolna, 1787—1864; — 77 éves.

95. Vertán János, régi megyei tisztviselő, Bihar, 1784—1863; — 77.

96. Bartakovics János, megyei tisztviselő, Nyitra, 1789—1865; — 76.

97. Garay János anyja, szül. Walter Zsuzsánna, Tolna, 1789—1864; — 76.

98. Gvadányi József gróf, magyar tábornok és iró, Nyitra, 1725—1801; — 76.

99. Horhy Mihály, jeles magyar gazda, Nyitra, 1780—1856; — 76.

100. Illyésházy István gróf, főispán és akad. igazg. tag, Trencsén, 1762—1838; — 76.

101. Kassay József, m. akademiai tag, Zemplén, 1767—1843; — 76.

102. Kiss János, superintendens, akad. tag, Sopron, 1770—1846; — 76.

103. Kondor Ferencz, a franczia háboruk egyik veteránja, Pest, 1787—1863; — 76.

104. Königsegg-Aulendorf Xavér gróf, földbirtokos, Trencsén, 1787—1863; — 76.

105. Kürthy Lajos, régi alispán, Komárom, 1787—1863; — 76.

106. Szabó Péter, alispán és országgyülési követ, Győr, 1780—1857; — 76.

107. Alvinczy József, magyar tábornok, Erdély, 1735—1810; — 75.

108. Benkő József, erdélyi történetiró, Erdély, 1740—1815; — 75.

109. Bercsényi Miklós gróf, Rákóczy fővezére, Nyitra, 1650—1725; — 75.

110. Erdődy György gróf, földbirtokos, Vas, 1784—1859; — 75.

111. Faludy Ferencz, jezsuita, jeles költő, Vas, 1704—1779; — 75.

112. Földváry Pál, régi megyei főügyész, Szabolcs, 1788—1863; — 75.

113. Glacz József, főmérnök, Arad, 1790—1864; — 75.

114. Jeszenszky Lajos, több megye táblabirája, Tolna, 1790—1865; — 75.

115. Král József, pécsi püsp. helyettes és kanonok, Baranya, 1788—1863; — 75.

116. Leska Ferencz, váczi kanonok, Pest, 1788—1863; — 75.

117. Majláth György, idősb, országbiró és főispán, Hont, 1786—1861; — 75.

118. Nagy Ferencz, nyugalm. huszárőrnagy Pécsett, Baranya, 1788—1863; — 75.

119. Pyrker László, egri érsek, Fehér, 1772—1847; — 75.

120. Amade Antal gróf, zalamegyei főispán, Veszprém, 1761—1835; — 74.

121. Lenhossék M., orsz. főorvos özvegye, szül. Nyizsnyánszky Lud., Pest, 1790—1865; — 74 éves.

122. Pázmándy Dénes, id. alispán és országgyülési követ, Komárom, 1781—1854; — 74.

123. Zeyk János, iró, Erdély, 1786—1860; — 74 éves.

124. Apor Pál, báró, megyei táblabiró, Erdély, 1792—1865; — 73.

125. Apostol Pál, superintendens, Borsod, 1787—1860; — 73.

126. Csillagh Lajos, alispán, Zala, 1787—1860; — 73.

127. Dembinszky Henrik, magy. tábornagy, 1791—1864; — 73.

128. Görög Demeter, iró, Szabolcs, 1760—1833; — 73.

129. Horányi Elek, kegyesrendi tanár és iró, Pest, 1736—1809; — 73.

130. Hubay József, hétszemélynök, Pest, 1791—1864; — 73.

131. Jankovics Miklós, régiségbuvár, Fehér, 1773—1846; — 73.

132. Jeszenszky Mihály, insurgens kapitány, Pest, 1790—1863; — 73.

133. Juhász György, orvos Nagy-Kanizsán, Zala, 1791—1864; — 73.

134. Kostyál Ádám, m. szabómester, Pest, 1790—1863; — 73.

135. Mocsy Antal, földbirtokos és iró Köttsén, Somogy, 1791—1864; — 73.

136. Pergő Celestin, színész, Erdély, 1784—1858; — 73.

137. Podmanitzky Lajos báró, a keresked. társulat elnöke, Pest, 1792—1865; — 73.

138. Pogány József özvegye, szül. báró Perényi Borbála, Beregh, 1790—1863; — 73.

139. Theodorovics Theodor, Tomori Anasztáz atyja, Pest, 1783—1856; — 73.

140. Rudnyánszky József, beszterczebányai püspök, Pozsony, 1786—1859; — 73.

(Folyt. köv.)

Az ó-budai hajógyárból.

Aug. 15-éről veszszük innen e sorokat:

Az ó-budai hajógyár melletti Dunágat most mélyitteti a gőzhajó társaság, és az onnan nyert földdel, mely többnyire kovacs, a császárfürdő előtti Dunapart szélesbittetik ki. Mult szombaton e hó 11-én, a működő medertisztitó gép egy csinos faragványu emlékkövet emelt, melynek alakja és fölirata római eredetre mutat. (Megjegyzendő, hogy itt alacsony vizállással a Duna fenekén egy hajdani épitmény romjai láthatók). Ezen felül találtak ugyan itt egy 8 hüvelyk magasságu ércz-ember alakot, mint szintén egy pénzforma lemezt is.

E tudósitásom által egyedül csak régészeink figyelmét akartam felhivni a tárgyra, kik ha érdemesnek találják a megszemlélésre, a hajógyár igazgatósága, azt hiszem, szives készséggel fogja megmutatni, s meglehet, a nemzeti muzeumba szállittatni a talált régiségeket.

Örömmel olvassuk napi lapjainkban, a politikai kérdések vitatása mellett, a nemzetgazdá-

eltérők a vélemények. Némelyek szerint ugyanis László király emeltette 1090-ben; mig mások magától I. Istvántól származtatják, és ez is szt. Mártonnak levén szentelve, eredetét a sz. Márton hegyi benczés-apátsággal hozzák kapcsolatba. Legvalószinübb, hogy épitéséhez több magyar király hozzájárult, nevezetesen: Sámuel, Péter, András, Béla és Salamon, mig végre László alatt befejeztetett. A templomhoz három sekrestye van csatolva. Ezeknek egyikében szokták koronázás előtt az ország jelvényeit letenni s velök a királyt földisziteni. Különös említést érdemel alamizsnás sz. Jánosnak a templomhoz kapcsolt kápolnája, melyet Eszterházy Imre érsek 1734-ben épittetett. Ennek falai aranynyal gazdagon ékesitve, egészen márványnyal vannak boritva. A boltozat fölött kupola emelkedik egy kis toronynyal, honnan világosság hat be a kápolnába. E kis épület költségeit az épités korában 60,000 forintra becsülték. Benne fekszik az oltáron a szent teste, kinek tiszteletére az épület szenteltetett, és pedig két lebegő angyal által tartott ezüst koporsóban. Az angyalalakok, valamint az oltár is, hazai fehér márványból készitvék. Az ezüst koporsó oldalfalai félrehuzhatók s alattok üvegből készültek vannak, melyeken keresztül a szentnek csontjai láthatók. Mátyás király ez ereklyét, Konstantinápoly elfoglaltatásakor, a török császártól kapta s előbb Budára szállittatta. De midőn Buda is ellenséges kézbe került, az ereklyét Marienthalba, Pozsony szomszédságába hozták, mely falu azelőtt a pálosok tulajdonához tartozott. Innen hozta aztán át 1530-ban I. Ferdinánd parancsára az akkori főispán Szalay Márton Pozsonyba, és Pázmán látta el az ezüst koporsóval.

Nevezetes a székesegyház főoltára is a szentélyben. Fehér márványból van készitve s rajta sz. Mártonnak fémből öntött 90—100 mázsás lovag-szobra látható, azon jelenetet tüntetvén elő, midőn az emlitett szent köpenyét kardjával kettévágja, hogy egyik felét a mellette földön fekvő meztelen koldusnak adja. A szentély oldalfalait több érsek családi czimere és mellképe, a hajóéit pedig számos oltár és emlékkő disziti. Hajdan e templomban ment végbe a tűzpróba is, mire az különös szabadalommal volt felruházva. Történt pedig az három tanu, u. m.: a biró, a pap, és a törvényszéki jegyző jelenlétében. — Kezdődött imádsággal, mely után a vasat szentelt vizzel locsolták meg; azután pedig a pap azon helyet is, melyen tüzet akartak rakni, megszentelte. Az izzó vas miséjének elolvasása után az áldozár feszülettel és szentelt vizzel a próba helyére ment, hol az előbb megáldozott vádlott e szavakkal fogta kezébe az izzó vasat: „Az Üdvözitő Jézus Krisztus testével, melyet ma az áldozatkor vettem, fogom ez izzó vasat, nem bizakodva a növények vagy más kárhozatos szerek valami titkos erejében". — A templom tornyát 1760-ban villám sujtván, tetemesen megr ngálta, ugy hogy 1765-ben csaknem egészen ujra épült és 13 öllel magasabbra emeltetett. A jelen század harmadik tizedében ujra leégett a födele, és akkor hasonlókép több évig csonkán állt. mig a többi részekkel nem egészen öszhangzó mostani alakját nyerte.

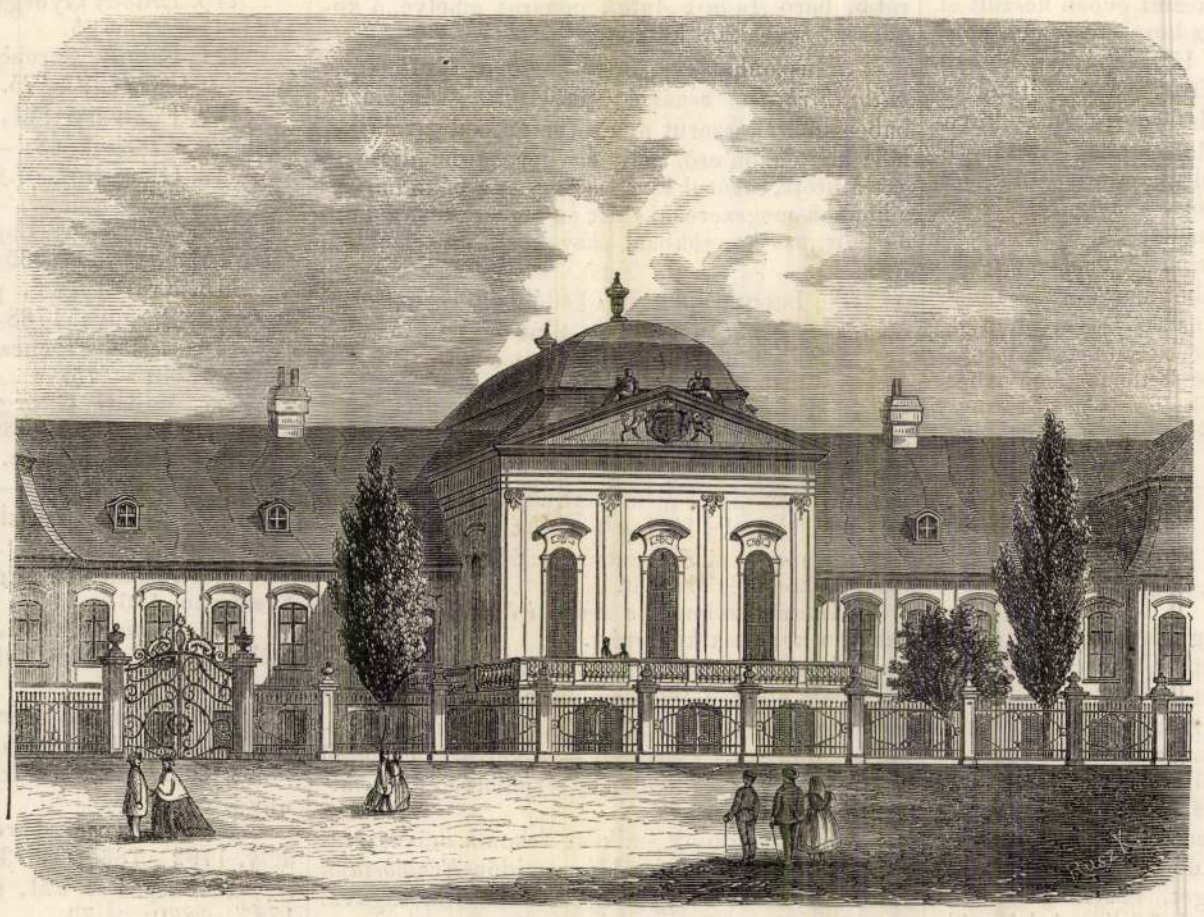

Pozsony: A Grassalkovics-palota. — (Fénykép után.)

A székes-egyházzal egybefoglaltan megemlitjük az itteni káptalant is. Ennek eredetét némelyek Kálmán király előtti korra teszik, nevezetesen sz. László korába, és pedig azért, mivel az előbbinek 1100-diki decretumában első izben van róla emlités. Mások nagyon valószinünek tartják, hogy az itteni káptalan az esztergomi székhelye a várban volt, honnan Imre király alatt 1204-ben költöztek a városba III. Imre pápa helybenhagyásával. A káptalan levéltárában ritka becsü régi okmányok vannak, legrégiebbek sz. László korából, mivel a korábbi keletüek az Ottokár-féle zavargásokban elpusztultak. IV. László megujitotta a IV. Béla alatt 1250-ben irásilag, biztositott szabadalmakat; azokat 1287-ben kiterjesztette, s az utóbbi királyok megerősitették. III. András 1292. és 1293-ban még ujabbakkal növelte. A káptalan pecsétjén a világ Megváltója látható, a mint a templom tetején két torony közt állva, bal kezében a világgömböt tartja, jobbját pedig áldásra terjeszti.

A székesegyházon kivül mind régiségre nézve, mind más tekintetben is nevezetes a Ferenczieк temploma, melyet IV. László 1272-ben III. Miklós pápa parancsára épittetett, és pedig, mint állitják, vagy hálául az Ottokáron nyert győzelemért, vagy korábbi épen nem keresztyénies bünbánó emlékeül. Azon helyen, hol áll, már azelőtt is létezett templom, és pedig a minoritáké. Nevezetessé teszi e templomot az is, hogy koronázás után az uj király itt szokta az arany sarkantyus vitézeket ily lovagokká ütni. A sekrestye melletti torony koczkakövekből van összeállitva, és pedig a bécsi sz. Istvánéhoz hasonló alakban.

A *jézsuiták* temploma az evangelikusoké volt, mint közönséges lakházhoz hasonlitó alakja is bizonyitja, kik azt 1636-ban épitették. Kolonics érsek azt 1672-ben elvevén, a jézsuitáknak adta. Épitették volt pedig az evangelikusok német templomnak. A küzdelmes épités történetét részletesen adja elő Pogner Jánosnak Lichner Pál által 1861-ben kiadott egykoru naplója. Hasonló sorsa volt az Orsolyaszüzek mostani templomának, melyet szintén az evangelikusok épitettek 1640-ben, és pedig magyar és tót imaháznak. E zárdánál meg kell emlitenünk, hogy az 1701-ben Szőnyön született, hátul összenőtt iker nővéreket életök vége felé itt tartották. — Tiz éves korukban ugyanis bizonyos Csúzy nevü orvos szerezvén meg őket, pénzkeresetül Német-, Angolországban és Hollandban hordta őket, mig végre az akkori esztergomi érsek a szerencsétleneket kiváltván, a pozsonyi Orsolya-szüzek felügyeletére bizta, hol a keresztyén vallásban és kézi munkákban nyertek oktatást, mig — mint tudva levő dolog — 21 éves korukban csaknem egy pillanatban meghaltak. — Ezeken kivül van még a r. katholikusoknak valamint a belvárosban, ugy a külvárosokban is több templomuk, melyeknek részletes leirása azonban e lapok körén tul terjed. Az evangelikusok, kik itt különösen a bécsi békekötés után kezdtek a szomszéd országokból számosan összegyülekezni, most is két templommal birnak. El-

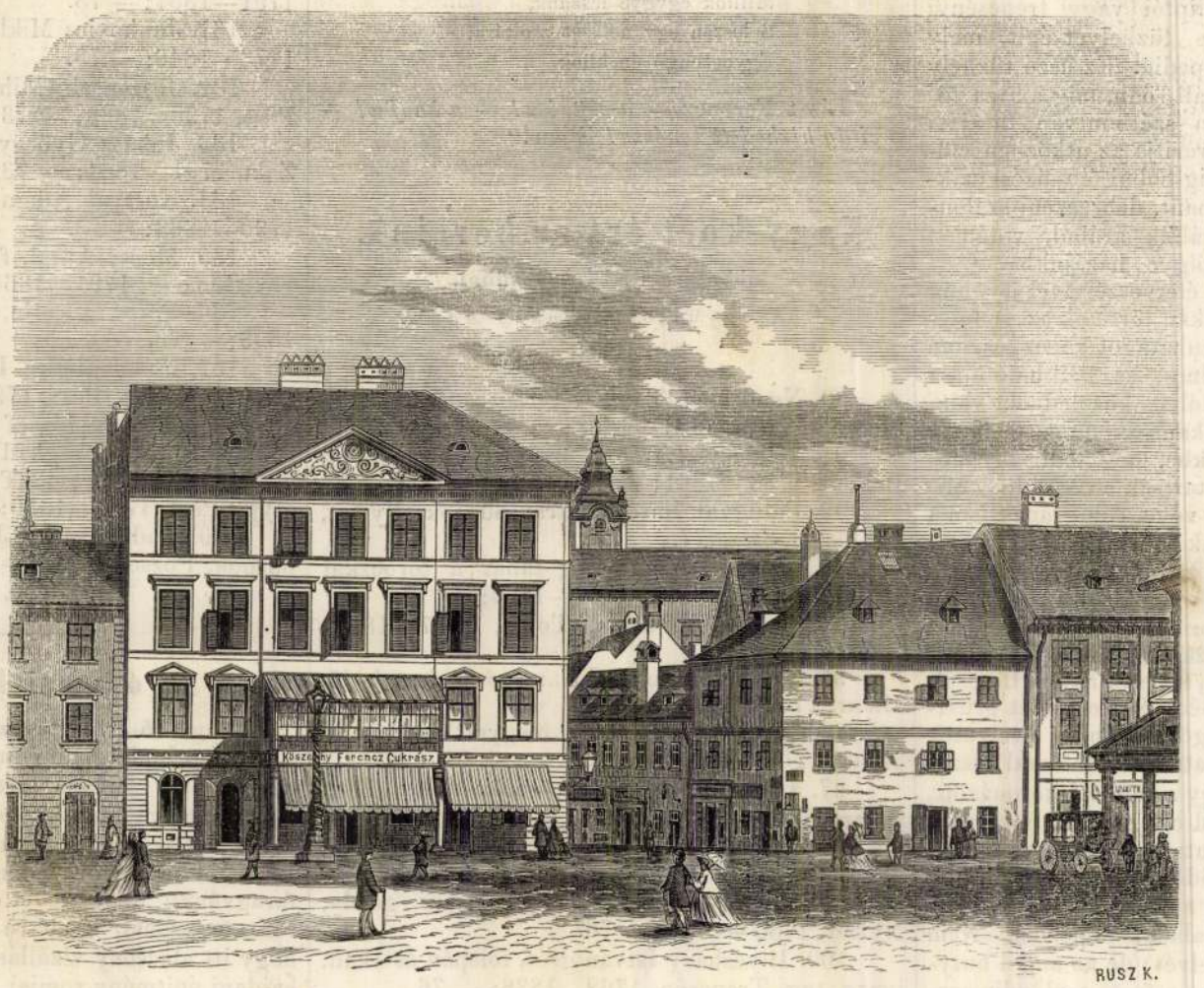

Pozsony: Részlet, a sétatérről. — (Fénykép után.)

Melléklet a Vasárnapi Ujság 36-ik számához 1872. szept. 8.

TÁRHÁZ.

Vas. Ujs. 1872. 445. l

Irodalom és művészet.

** („*A világkiállitások*“) czim alatt időszerü és hasznos füzet jelent meg, utmutatáskép azoknak, kik világkiállitásokban részt venni szándékoznak. Szerzője *Máday* Izidor, a magyar orsz. világkiállitási bizottság tagja, szorgalommal tanulmányozta az idevágó szakirodalmat, s miután röviden a nemzetközi kiállitások hasznáról és jelentőségéről, történetéről megemlékezett s az eddigi kiállitásokon kitüntetést nyert magyar kiállitók érdemes lajstromát fölsorolja, áttér a mű tulajdonképi czéljára: a gyakorlati utmutatásokra. Röviden, de világosan adja elő a tudnivalókat a kiállitási tárgyak helyes megválasztása, a gyüjteményes kiállitások, a bejelentési pontok, a kiállitásra igényelt tér, a kiállitási asztalok és szekrények, a gépek mozgásba hozatala, a gyártás bemutatása, üveg alatti kiállitás, jó világitás és számos más részletes intézkedés iránt, melyektől lényegesen függ a siker minden kiállitó részére. A 80 lapra terjedő füzet Aignernél jelent meg, s ára 60 kr.

** (*Nagy-Váradon*) a dalárünnepély alkalmából megjelent: „Nagy-Várad és környéke“ czimü kis utmutató, melyben a város figyelmet érdemlőbb helyei, épületei hü leirásban vannak ismertetve, s a mellékelt 8 kőmetszet azoknak rajzait adja; ára 50 kr. — Ugyanez alkalommal jelent meg, s a mennyiben a Nagy-Váradon most megforduló vendégek érdeklődésének kielégitésére szolgál, alkalmi is: „*A nagyváradi kir. jogakadémia vázlatos történelme.*“ Bozóky Alajos jogtanár irta, felhasználva a rendelkezése alatt álló bő adatokat. A kis füzet ára 40 kr. Mindkettőt Hügel Ottó nagyváradi könyvkereskedő adta ki csinos zsebkiadásban.

** („*A borkészitésről és borkezelésről*“) czimü ismert kézikönyv Parragh Gábortól második kiadásban jelent meg. A mintegy 20 ivnyi mű szerzőnél a Beleznay-kertben kapható; ára 1 frt 50 kr. Tiz példány ára 10 frt. E mű egészen praktikus szempontból van irva, különös gondot fordit a bor készitésének leirására s egyes sajátságai megkülönböztetésére. A mű becsét mutatja, hogy azt használja Entz Ferencz is tankönyvül.

** (*Hirlapirodalom.*) Balogh Ferencz és Tóth Sámuel debreczeni hittanárok „*Protestans Hetilap*“ czimü egyházi közlönyre hirdetnek előfizetést. Megjelen október elsejétől kezdve. Előfizetési ára egész évre 5 ft. — A „*Pécsi Lapok*“, mint az illető jelentés mondja, „szerkesztői akadály“ miatt három hóra felfüggesztetnek. — A „*Kolozsvári Közlöny*“ szept. 1-sejétől kezdve, megnagyobbitott alakban, naponként fog megjelenni.

** (*Az első naptár,*) a mely a jövő 1873. évre megjelent: a kis „Egri képes naptár“ (9-ik évfolyam,) szerkeszti Luga László; ára 20 kr.

** (*Psenyeczki Nagy Sándor*) közhasznu vállalatából „A franczia- és angol nyelv levélszerinti önoktatása“ czimü, Robertson tanmódja szerint készült nyelvtanból ismét egy-egy füzet jelent meg; az angolból III. rész 28. levél, 53 és 54-ik leczke, — a francziából: II. r. 15 levél 23 és 24. leczke. Egy-egy levél (füzet) ára 30 kr. Megrendelhetni Pesten Aigner Lajosnál, vagy szerzőnél Debreczenben.

** („*Franczia szófüzéstan*“) jelent meg Sasváry László szini képezdei tanártól, Lauffer Vilmos kiadásában. Ez elméleti és gyakorlati tankönyvben, mely 175 lapra terjed, a franczia nyelv sajátságai, eltérései s az ugy nevezett gallicismusok vannak ismertetve szabályok és még inkább példák által.

** (*A népszinmüi pályázat eredménye.*) A nemzeti szinháznál népszinművekre kitüzött 100 aranyos jutalmat a nyolcz pályamű közül az „Amerikai“ czimünek itélték oda; szerzője veteran drámairónk és pályadijnyerőnk: *Szigligeti* Eduárd. Előadásra méltónak itélték még a „Pákász“ és az „Apostol“ czimüt.

** (*Bismarck önéletirata.*) Bismarckról irják, hogy jelenleg Varzinban önéletrajzán dolgozik. A nagyhirü államférfiu egyátalában nem oly közönyös mások itélete iránt, mint gondolhatnók, sőt inkább igen nagy gyüjteménye van a róla megjelent könyvek, röpiratok, sőt egyes ujságszámokból is.

Közintézetek, egyletek.

** (*Az erdélyi muzeum-egylet*) évi közgyülését aug. 29-én tartá Kolozsvárt Nagy Péter elnöklete alatt. A közgyülés főtárgyát az egyetem és egylet között kötött szövetség képezte, melynek megerősitésével nagyobb tért nyer a működésre a muzeum-egylet is, mely eddig, az anyagi szükölködés közepette, nem működhetett oly sikeresen, mint az alapitásakor szándékoltatott. A választmány azért hivta egybe e közgyülést, hogy e szerződést kellő időben megerősithesse, mire aztán az mindjárt az országgyülés megnyilta után a miniszterium részéről az országgyülés elébe fog terjesztetni. A közgyülés a szerződést minden pontjában vita nélkül elfogadta. Délután az egylet titkára *Finály* Henrik tartott emlékbeszédet az egylet boldogult alelnöke dr. Szabó József felett.

** (*A jogászgyülés.*) A harmadik jogászgyülést Pesten szept. 23-án d. e. 9 órakor az akadémia disztermében Horváth Boldizsár bizottsági elnök nyitja meg. Tartani fog 26-dikáig. Mind a teljes, mind a szakosztályi ülésekre nevezetes inditványok vannak bejelentve. Ünnepélyek, melyekre hölgyeket is igen szivesen látnak, következők lesznek: 22-én este 7 órakor ismerkedési estély a „Hungária“-ban, 23-án d. u. 6 órakor kerti ünnepély az állatkertben, 24-én diszelőadás a nemzeti szinházban 25-én d. u. 3 órakor a „Hungária“-ban s 26-án esti 7-kor bucsú-estély a „Hungária“ felső termében. E gyülések rendezősége mindent elkövet most is, hogy a jogászgyülés ép oly érdekes legyen, mint volt a két első.

** (*A mehádiai nagygyülés elnöksége*) igyekszik a tagok szórakoztatásáról is lehetőleg gondoskodni. Lesz például egy pár kiállitás. Xantus János a gyülés megnyitása előtt több nappal érkezik oda, összeszed egy csomó néprajzi tárgyat s belőlük egy kis tárlatot rendez. Szabó József földtani kiállitást állit össze térképekkel. Lesz e hó 15-én, vasárnap, a nagygyülés első napján, népünnep is a Herkules-fürdőben, hová Mehádia mezőváros s a század kerületben levő öt kis oláh falu szebb népét telhetőleg összegyüjtik. Zene fogja a népet mulattatni, s a nagygyülés pénztárából meg is vendégelik a vigadókat. Sőt ez alkalomra Kubinyi Ágoston első elnök több rendbeli jutalmat is készittetett a népből kitünők számára. Igy nőknek: magyar ezüst pénzdarabokból nyaklánczot, csinos ékszereket kék kövekkel; legényeknek tajt pipákat, diszes baltát, stb. Ezek kiosztására a jelenlevő urhölgyeket fogják fölkérni.

Egyház és iskola.

** (*A közoktatási miniszter*) a pesti egyetem bölcsészeti kara mellett fennálló középtanodai tanárképezde paedagogiai szakosztályánál rendszeresitett paedagogiai bölcsészeti tanszékre dr. *Kleinmann* Mórt nevezte ki, s ezen szakosztályban és ezzel összekapcsolt gyakorló iskolában *Lutter* János pesti kir. főgymnáziumi tanárt a mennyiségtani és természettani, dr. *Heinrich* Gusztáv pesti ev. főgymnáziumi rendes és egyetemi magántanárt, a történelmi és földrajzi és *Staub* Mór budai főreáltanodai rendes tanárt a természetrajzi tanszak előadásával bizta meg.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

** (*A kecskeméti iparmü-kiállitás*) megtekintésére vasárnap Pestről is sokan utaztak le, s e nap délelőttjén a tárlatot 800 látogató szemlélte meg. A kiállitás a ref. kollégium tizennyolcz termét, azonkivül nagy udvarát s az épület előtti térnek deszkafallal bekeritett jelentékeny részét foglalja el. A belépő figyelmét Pozdech pesti harangöntőnek három harangja vonja magára, melyek Hadház számára készültek, s a megnyitási ünnepélyen is szerepeltek, rendeltetésük levén a megnyitást ünnepélyesen beharangozni. A bekeritett előtéren s a tanoda udvarán gazdasági gépek vannak fölállitva. A földszinti termekben vannak elhelyezve a föld- és ásványtermékek, épitkezési anyagok, vas- és fanemüek, gyertya- és szappanfélék. A feljárás a kollégium két emeletére, a csarnokok és folyosók tölgyfalevelekkel vannak földiszitve. Az első és második emelet termeiben a különböző iparmüvek változatos gazdag kiállitását találjuk; a tárgyak felállitása, s az egész beosztás külsőcsin tekintetében is igen sikerült, s ügyes kézről tanuskodik. A biráló bizottságok vasárnap megkezdték működésöket, s ennek eredményéről, valamint a kiállitás részleteiről, azt hiszszük, társlapunknak már legközelebbi számában részletes tudósitást adhatunk. Ezuttal még csak azt emlitjük meg, hogy szombaton a kaszinóban, vasárnap a népkörben diszlakomák tartattak, melyeken pohárköszöntések mondattak a királyra, Szlávy miniszterre, az iparosokra, s azokra, kik a kiállitás rendezése körül érdemeket szereztek. Ezek között első helyen kell emlitenünk a fáradhatlan Katona Zsigmondot, mint a rendező bizottság elnökét, ki már hónapok óta ugy szólván minden idejét ez ügynek szentelte, továbbá dr. Szabóky Adolfot, ki a pesti iparosok részvételének előmozditása körül buzgólkodott. Kossuth Lajosra, ki a 40-es években annyit fáradozott a magyar ipar emelésén, Fehér Péter emelt poharat.

➶ (*Óriási hordó.*) A napokban készült el Promontoron egy óriási hordó, melyet Latzkó borkereskedő rendelt meg Faber Henrik ottani kádárnál. A hordó ürmérete 1500 akó. Összeállitásán 20 legény dolgozott s különös állványokra volt szükség, hogy e nehéz munkát elvégezhessék. A hordó 64 dongából áll; hosszuságuk 17½, szélességük 16 láb. A hordót 18 vasabroncs tartja össze, melyeknek szélessége 6“ s vastagsága ½.“ Az abroncsok összesen 36 mázsát nyomnak. Készitési ára az anyagon kivül 1050 frt volt. Az előállitási ár 4700 frtra rug.

➶ (*Erdővásárlások Magyarországon.*) Külföldi tőkepénzesek figyelmet kezdenek forditani a Magyarországon még található nagy erdőségekre s ezek kiaknázása végett hir szerint nagy erdővásárlásokra készülnek; egyik ilyen vásárló gyanánt emlitik Salm-Reifferscheid grófot is, ki egy felvidéki nagy erdőt vett meg.

Mi ujság?

** (*Az országgyülés ünnepélyes megnyitása*) szept. 4-én déli 12 órakor történt meg a budai kir. palota tróntermében. A főváros középületein, a kir. palotán s a kikötők árboczain nemzeti lobogók lengtek s már a déli órákban nagy tömeg hullámzott a kir. palota felé, hogy lássa a főrendek és képviselők felvonulását. Legélénkebb volt a lánczhid-tér, hol közlekedni is alig lehetett. Sok diszes fogat volt látható, s fényes magyar diszöltönyök pompája káprázatá a szemeket. A vár kápolnája, hol az ünnepélyes Veni Sancte tartatott, zsufolásig megtelt. A király az oratoriumban hallgatá a misét, s a többi udvari méltóság közt ott volt gróf Andrássy külügyminiszter is. A mise végével a trónteremben gyültek össze a törvényhozás tagjai. József főherczeg a trónnal átellenben levő karzaton foglalt helyet; e karzattól balra a diplomaták, jobbra a királynak ez alkalommal szolgálatban nem levő hadsegédei állottak. A király magyar huszárezredesi egyenruhát viselt, s a trónt elfoglalva, *Lónyay* miniszterelnöktől átvette a trónbeszédet tartalmazó tekercset, s erőteljes hangon olvasta föl a trónbeszédet, melyet több helyt zajosan megéljeneztek; a király ezután éljenzések közt hagyta el a trónt.

= (*A képviselőház és főrendiház,*) közvetlenül az ünnepélyes megnyitás után, szept. 4-én délben ülést tartottak, melyben a király által Budán elmondott trónbeszéd olvastatott föl; a főrendiházban ezenkivül egy kir. kézirat, mely a jelen országgyülésre is Majláth György országbirót nevezi ki a ház elnökének, s gr. Cziráky Jánost alelnöknek. *A képviselőház* szept. 5-ki ülésében fogott hozzá az alakulás munkájához; délelőtt a képviselők megbizó leveleiket adták be, délután pedig sorsolás utján megalakiták a kilencz osztályt, s 6-dikán ez osztályok tarták külön-külön gyüléseiket. Megemlitjük még, hogy a horvát országgyülés átiratát, mely a magyar országgyülésre választott küldöttek neveit adja tudtul, horvát nyelven olvasták föl. Egy pár fölszólalás is történt, de határozatot a ház — megalakulása előtt — természetesen nem hozhatott. *A főrendiház* szept. 5-iki ülésében jegyzőknek megválaszták a következőket: Pallavicini Ede őrgr., Nyáry Gyula b., Batthyány Ferencz gr., Zichy Viktor gr., Prónay Gábor b. és Ormós Zsigmond temesi főispánt. Ugyanez ülésben a különböző bizottságokra is beadattak a

*

szavazatok. — A birodalom mindkét felének delegácziói a király szept. 16-ára Pestre hivta össze.

= (*Miniszterváltozás.*) *Bittó* István igazságügyminiszter, — a ki, mint tudva van, a képviselőház többségének elnökjelöltje, — saját kérelme folytán a király által igazságügyi miniszteri állásától fölmentetett, s helyébe gr. Lónyay miniszterelnök előterjesztésére *Pauler* Tivadar vallás- és közoktatásügyi miniszter neveztetett igazságügyminiszterré. Ugy Bittónak, mint Paulernek a király elismerését fejezi ki eddigi működéseért, s Bittónak egyszersmind belső titkos tanácsosi méltóságot adományoz. Egy harmadik királyi kézirat, szintén szept. 4-éről — a miniszterelnök előterjesztésére *Trefort* Ágostont nevezi ki vallás- és közoktatásügyi miniszternek. — Az uj miniszter, Trefort, minden állásáról, melyet társulatoknál és egyleteknél elfoglalt, lemondott, s hetfőn már átveszi a közoktatásügy vezetését.

= (*Hirek uj pártalakulásról.*) Az utóbbi két hónapban gyakran merültek föl hirek országgyülési pártjaink uj alakulásáról, fuzióról, de a mint e hirek elő voltak adva, nem sok hitelre találtak. Legujabban azonban olyasmi történt, mi pártjainkat kétségkivül közelebb fogja egymáshoz hozni s a jövő országgyülésnek a békés munkásságot biztositja. Mint a „Reform“ értesül, szeptember 5-dikén a balközép 16 legkiválóbb tagja a még mindig beteg Tisza Kálmán szállásán értekezletet tartott, a melyben *Ghyczy* Kálmán a közjogi ellenzékeskedés megszüntetését inditványozta; Tisza Kálmán mellette nyilatkozott, s Ghyczyt és Tiszát kivétel nélkül pártolták a jelenvoltak mind, köztük: Várady G., b. Simonyi L., Jókai, gr. Keglevich B., Csernátony, Ivánka stb. A mit ez értekezleten határoztak, egy emlékiratban akarják előadni a szombaton tartandó nagy pártértekezleten. Ugyancsak a „Reform“ hire szerint a balközép a közjogi ellenzékeskedés abbanhagyását a következő három föltételhez köti: 1) A honvédségi intézmény fejlesztessék ki magyar hadsereggé. 2) Állittassék föl a független magyar bank. 3) Hozassanak liberális reformok. A „Reform“-ot e közleményeiért Ghyczy Kálmán a „Hon“ szept. 6-iki esti lapjában élesen megleczkézteti, s kijelenti, hogy barátaival előlegesen közlött nézetei igen sokban különböznek azon állitólagos főpontoktól, melyeket a „Reform“ közöl; a dolog mibenléte különben rövid idő alatt teljes nyilvánosságra jutand. — A „P. Napló“ fölemliti, hogy gr. *Lónyay* miniszterelnök a maga részéről mindent elkövet, hogy e közeledést előmozditsa, s ujabban, *nem rég levelet irt Ghyczy Kálmánnak, mely levélben kifejté a nagyszerü előnyöket, melyeket a hazára a magyar pártok egyesülésétől oly joggal várhat.* E levélre Ghyczy Kálmán igen előzékenyen felelt. *Ghyczy* e leveleket Tisza Kálmánnál tartott bizalmas értekezleten közlé, s ott bizonyos megállapodások létesültek, melyek a baloldali kör közelebbi értekezlete elé terjesztetnek. E tárgy már a 6-ki minisztertanácsban is szóba jött. — Megemlithetjük még, hogy gr. Lónyay a beteg Tisza Kálmánt csütörtökön meglátogatta.

** (*A szerb kongresszusi ügyekre*) br. *Majthényi* László honti főispán neveztetett ki kir. biztosnak, mig az egyházi, mint tudva van, Gruics püspök.

** (*A király*) mindjárt a trónbeszéd fölolvasása után szept. 4-én délután 4 órakor külön vonaton utazott el Budáról Drezdába, honnan Berlinbe indul. A vasuti indóházban jelen voltak a miniszterek, a főrendi és képv. ház számos tagjai, nagyszámu közönség; ő Felsége több jelen volt kitünőséggel beszélgetett és a bucsuzáskor igy szólt gr. *Lónyay* miniszterelnökhez: „A viszontlátásig! két hét mulva visszatérek.“ Közvetlenül az elutazás előtt ő Felsége egy hadsegéde jött az egyik vasut kocsiban már helyet foglalt gr. *Andrássy* külügyminiszterhez, s ő Felsége azon parancsát tudatá vele, hogy a felség kocsijában foglaljon helyet.

** (*A berlini fejedelmi találkozás.*) Berlinben a császárok ottléte alatti ünnepélyességek programmja: Pénteken (szept. 6.) a császárok kölcsönös üdvözlése. Szombaton katonai parádé s diszebéd a császári palotában, majd katonai zene s este diszelőadás az operaházban. Vasárnap a diplomacziai testületet mutatja be az osztrák-magyar követ Ferencz József császár és királynak a követségi palotában. Ugyanaz nap reggeli 8 órakor nagy mise a Lajos-templomban. Ezután az egész udvar a vendégekkel együtt Potsdamba rándul, hol családi ebéd lesz a Babelsberg kastélyban. Majd estély a koronaherczegnél. Hétfőn katonai hadgyakorlat s reggeli Spandauban sátrak alatt. Kedden szintén hadgyakorlat. Szerdán a czár névnapján udvari vadászat a vadaskertben Potsdam mellett. Este a vendégek elutaznak.

** (*A Széchenyi szoborbizottság*) szept. 3-án tartott ülésében elfogadta Engel mintázatát érczbe öntés végett. (A bécsi öntőde 9 ezer ftért vállalkozott az öntésre.) A szobor talapzatát féldomborművek fogják disziteni, s erre pályázatot hirdetnek. A szobort az akadémia előtti térre fogják fölállitani, s a Lloyd-épület előtti tért is megfelelő szobor számára tartják fönn.

** (*Müemlékeink jegyzéke.*) A kultuszminisztérium megbizásából Fridrich István segédfogalmazó, az „Archaeologiai Értesitő“ segédszerkesztője, összeállitá Magyar- és Erdélyország müemlékeinek, ingatlan régiségeinek jegyzékét, mely a képviselőház elé fognak terjeszteni. E jegyzék 700 különféle becses műkincsünket, régiségünket sorolja elő, s ezt olvasva, bizonyára senki sem fogja sokalni a költségvetésben e czélra előterjesztett 20,000 forintot.

** (*Az első ház a sugáruton.*) A sugáruton a héten tették az első kapavágást azon hat ház alapitásánál, melyek a gyár- és kőmives-utcza sarkán fognak épittetni. E helyen eddig apró vályutéglából épült házak álltak. Az uj házak három és négy emeletesek lesznek. Az épitési szinhely közelében három millió tégla van összehalmozva.

** (*Szentpétervárt a statisztikai kongresszus*) zárülésén *Keleti* Károly — a magyar kormánytól kapott meghatalmazás következtében — fölkérte a gyülést, hogy a jövő kongresszus szinhelyéül Pestet tűzzék ki, mely nem versenyezhet ugyan a szentpétervári fogadás pompájával, de szivélyességben nem fog hátra maradni. E kérelmet *Hunfalvy* János is támogatta. *Joung* Amerikába, Washingtonba hivta meg a gyülést, négy év mulva, midőn a függetlenség százados évfordulóját fogják ünnepelni. Fölmerült egy régibb meghivás is Svájczból. Végre abban állapodtak meg, hogy szokás szerint: a szervező bizottság jelölje ki a helyet. Valószinüleg Pestet fogják kijelölni, mert Amerika messze van, a svájczi meghivás pedig nem ujittatott meg hivatalosan. A jövő kongresszus három év mulva lesz.

** (*A nagyváradi dalárünnepélyről*) szept. 5-éről irják: A mai pesti és kolozsvári vonattal ide érkezett dalárok óriási néptömeg által fogadtattak. A fellobogózott városon mozsár-lövések közt haladt át a menet a „Fekete sas“ vendéglő elé, hol Lukácsi polgármester lelkes beszéddel üdvözölte őket. Képviselve van 20 dalegylet. Fogadtatás után diszelőadás volt a szinházban. Előadás után ismerkedési estély.

— (*Fölkérés*) Folyó évi október hóban, több hirlapiró által szerkesztve, „*Országgyülési Naptár*“ fog megjelenni, mely egyéb, a most összejövő országgyülésre vonatkozó közleményeken kivül — az angol parliamenti évkönyv mintájára — az összes képviselők rövid életrajzát fogja tartalmazni. Hogy e rovatot minél teljesebbé tehessük: tisztelettel fölkérjük a megválasztott képviselők barátjait és párthiveit, hogy az illető képviselő életrajzi adatait az „*Országgyülési Naptár*“ *szerkesztőségének* (Pest, egyetem-utcza 4-dik szám, Heckenast nyomda) mielőbb beküldeni sziveskedjenek. Pest, aug. 31. 1872. — Az „*Országgyülési Naptár*“ *szerkesztősége.*

Nemzeti szinház.

Péntek, aug. 30. „*Julia.*“ Dráma 3 felv. Irta Feuillet; ford. Paulay. — „*A miniszter előszobájában.*“ Dramolet 1 felv. Irta Hahn Rezső.

Szombat, aug. 31. „*Dom Sebastian.*“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Donizetti.

Vasárnap, szeptember 1. „*A czigány.*“ Eredeti népszinmü 3 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, szept. 2. „*Tartuffe.*“ Vigjáték 5 felv. Irta Moliére; ford. Kazinczy G. — „*Egy játszma piquet.*“ Vigjáték 1 felv. Francziából ford. N. N. — (*Bercsényi* B. föllépteül.)

Kedd, szept. 3. „*Tell Vilmos.*“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Rossini.

Szerda, szept. 4. „*A lowoodi árva.*“ Dráma 2 szakaszban. Irta Birchpfeiffer S.; ford. Sz. — (*Bercsényi* utolsó föllépteül.)

Csütörtök, szept. 5. „*Dom Sebastian.*“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Donizetti.

Szerkesztői mondanivaló.

— „**Halvány vagyok.**“ Hogy nem csügged hamar, az jól van; hogy jelszava: haladni, az még jobb. De a haladásra idő kell; s a csüggedetlen bátorság ne abban nyilatkozzék, hogy egy visszautasitott vers helyett két hasonlóval álljon elő, hanem abban, hogy a haladásra megkivántató időt és erőt ne kimélje. Tehát — a viszontlátásig!

— „**A bendevölgyi ütközet.**“ De már csakugyan nem kell szerkesztői mondanivalókról gondoskodnunk; a szerzők maguk, készen küldik be. Im ismét egy: „E meglehetősen kivitt, szerencsés alaku, a művészeti költészet legalább közepleges követelmény-igényeinek megfelelő harczias epos-költemény, becses lapjának diszére válandl“ A költeményt ugyan nem közölhetjük (a nagy diszről ezuttal le kell mondanunk) — de megemlitjük, hogy a bendevölgyi (?) ütközet 912-ben történik, a főhős benne egy Zerinváry gróf (912-ben!) Nem kérünk többet ebből a sütetből.

— **Gyula.** „Egy sir.“ Leszámitva azt, hogy az eszme már elkoptatott, a költő sirjának elhagyatottsága számtalanszor meg levén énekelve, a költemény elég csinos, hangja jól van találva, s a forma is meglehetősen gyakorlott kézre mutat. Ha nem közöljük is (az emlitett ok miatt), szivesen nyilatkozunk elismeréssel róla.

SAKKJÁTÉK.

667-ik sz. f. — Pap Dezsőtől (Miskolczon.)

Sötét.

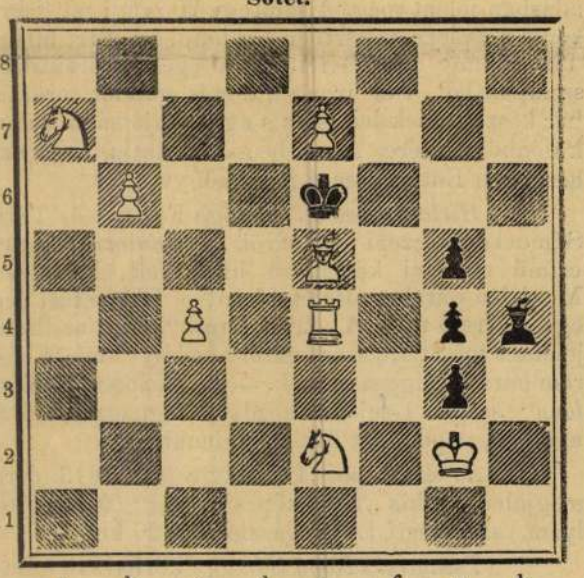

Világos.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 662-ik számu feladvány megfejtése.

(Bayer Konrádtól Olmützben.)

Vil.	**Söt.**
1. Bd6—e6†	Ke5—d5:
2. Be6—e5†	Kd5—e5:
3. Vb6—c5†	Ke5—f4
4. Ba8—a4‡	Fe2—a4:
5. Vc5—d4 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben:* Fülöp József. — *Miskolczon:* Czenthe József. — *Gelsén:* Glesinger Zsigmond. — *Jászkiséren:* Galambos István. — *Kecskeméten:* Galambos László. — *N.-Szalontán:* Kovács Albert. — *Apát-Kereszturon:* Szántó. — A *pesti* sakk-kör.

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és hetinap	Katholikus és protestans naptár		Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	Nap hossza	Nap kél	Nap nyug.	Hold hossza	Hold kél	Hold nyug.
	Szeptember		Aug. (ó)	Ab. Ros.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.
8	**Vasár**	**F 16 Kis assz.**	**F 15** Kisasz.	**27 A 12** Poemen	5	166 3	5 28	6 26	229 18	13 13	8 52
9	Hétfő	Gorgon vért.	Adumár	28 Mózes	6	167 2	5 29	6 24	242 38	este	9 22
10	Kedd	Tolet, Miklós	Menodora	**29 János fejv.**	7 J. f. meg.	168 0	5 31	6 23	256 14	1 41	10 1
11	Szerda	Protus, Jácint	Prótus	30 Sándor	8	169 59	5 32	6 20	270 8	2 56	10 54
12	Csöt.	Guidó, Silverius	Tobiás	31 Mária öve	9	170 57	5 33	6 18	284 21	4 1	regg.
13	Pént.	Móricz püsp.	Mór, Anatus	**1 Szeptember**	10	171 56	5 35	6 16	298 52	4 53	0 0
14	Szom.	Sz. ker. felmag.	Salome	2 Mamantus	**11 S. Kithes**	172 54	5 37	6 13	313 36	5 33	1 17

Hold változásai. ☽ Első negyed 10-én 3 óra 19 perczkor délután.

TARTALOM.

Vajda János (arczkép). — Vajda János költeményeiből. — Három cseresznyemag története, I. — A harkány fürdő (képpel). — Szerbia uj fejedelme (két képpel). — Magyar népmesék, V. — Ausztráliától Chináig. — Közlekedés postagalambokkal (képpel). — Egyveleg. — **Tárház:** Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Mi ujság? — Nemzeti szinház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.** (L. magyar-utcza 21. sz.)

POZDECH JÓZSEF
utódai
THURY FERENCZ
Telefon 25—37.

Budapest, 1904. junius 20.
VI. Lehel-utcza 8/a.

T. c.

Műemlékek országos bizottsága
Budapest

Városliget
Szépmüv. muzeum

Folyó hó 18-án kelt igen becses leveleinek elintézésében tisztelettel értesítjük, hogy épen ifj. Schulek János műépítész ír utasítása folytán fordultunk a l. Czimker a kellő felvilágosítások megadása végett s úgy nem remélhetjük, hogy a műépítész ír azon helyzetben lenne, hogy a kellő felvilágosításokat nekünk megadhassa.

Azon tisztelettelyes kéréssel fordultunk tehát a l. Czimker, kegyeskedjék a szóban levő ügyben a műépítész úrral directe érintkezésbe lépni s a korábbi leveleinkben foglalt kérésünket mielőbb elintézni.

Kiváló tisztelettel
POZDECH JÓZSEF UTÓDAI
THURY FERENCZ
Thury

Pozdech József

harangöntő

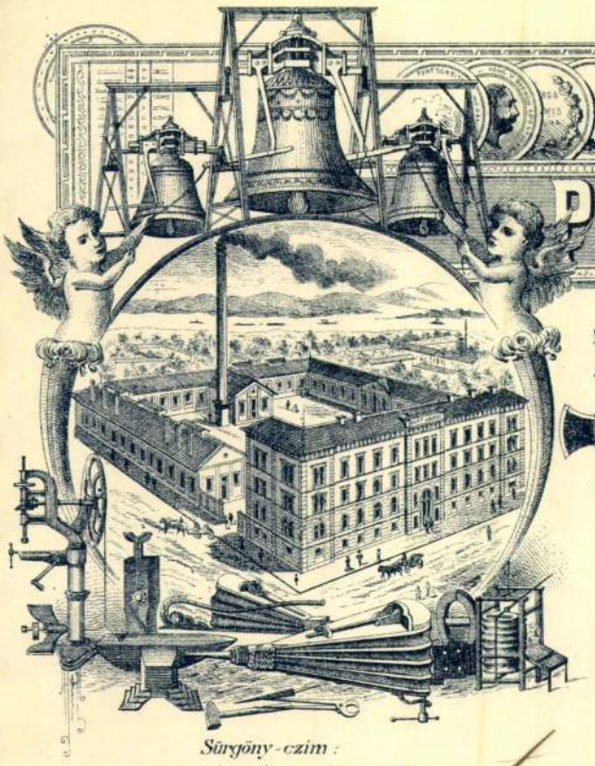

POZDECH JÓZSEF UTÓDAI

THURY JÁNOS ÉS FIA

SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

CS. KIR SZABADALM.

FUVÓGYÁR, HARANG- ÉS ÉRCZÖNTÖDE, SZABADALM.

HARANG-FELSZERELÉS ÉS NAGYSZERKOVÁCSSÁG.

Sürgöny-czím:
„POZDECH UTÓDAI BUDAPEST"
TELEPHON

BUDAPEST, 1904. április 11-én

VI. K. LEHEL-UTCZA 8/A SZÁM.

A

Műemlékek országos bizottsága
Budapest

Városliget
Szépművészeti Muzeum

Ezennel azon alázatos kérelemmel dulunk a t. Czímhez, kegyeskednének bennünket értesítem, vajjon az ákosi ev. ref. egyhár részére annak idején végzett harangmunkálatokból eredő és a ministeriumban cautióként kezelt

-95 korona mikor válik esedékessé, illetve, hogy ezen összeg kintalványozása mikorrára várható?

Fogadják szíves értesítésükért már előre is hálás köszönetünket s ajánljuk magunkat kiváló tisztelettel

POZDECH JÓZSEF utódai

Thury Ferenc

Pozdech József

harangöntő

Kovács

ftnyi havi zsoldot fizessen. A következett évben a forradalom tovább harapózván, Basta 10,000-nyi császári sereggel szállja meg Pozsonyt, kik után csaknem épen akkora számu söpredék vonult. Ennek folytán Pozsony és vidéke a vetések és kertek pusztitása s a zabolátlan és 12 hónap óta zsold nélküli sereg kicsapongásai miatt igen sokat szenvedett. Nem sokára Basta seregeivel csak a belvárosra szoritkozik, a lázadók prédájaul hagyván a külvárosokat, kik azokat felgyujták, mig Basta kirohanván, a pusztitókat elüzi.

(Vége következik.)

Képek a hazai népéletből.

L. A Tisza partján.

Alföld, Tisza, délibáb! Ez az a költői háromegység, melyet Petőfinél szebben soha senki sem hirdetett. Azért, hogy megszokta szemünk, a tiszai tájkép varázsa mégis örökké uj előtte, mely varázs az idegenre, szokatlanságánál fogva, annál élénkebb benyomást gyakorol. A folyam tekervényes volta, mely, mintha sajnálná elhagyni a megszeretett vidéket, mindig vissza-visszatér s az a bánatos egyhanguság, mely álomhozó moraj gyanánt fekszik szivünkre, kimondhatlanul vonzó; mert nem emberi kezek alkoták erdők kiirtása által e sikot, hanem a természet müve ez, mely ez egyformaságba is meglepő változatosságot birt önteni. Egyik falu a másikhoz jó félnapi járó s a közbeeső határ dombjáról, mely nem sokkal nagyobb a vakand-turásnál, mérföldekkel tágul a láthatár. Csak mikor nagyon csendes az idő, hallszik át a szomszéd harangszó. A falu házai a csalitból fehérlenek a vándor felé, kinek mármár fogyó erejét s kedvét magasra éleszti a pihenésre s a mi ennél is édesebb, a szives vendégszeretetre való közel kilátás s az első kutyaugatás fülének valóságos zene. Az utba eső kutakat s rozzant hidakat, legelő-csordákat vagy delelő ménest már több izben jó és rosz változatokban örökité meg egy-egy „tanulmányozó“ müvész, ki messze Németországból jött le az alföldre, vélvén ott látni egy kis Saharát s találván e helyett buja legelőt, susogó nádast és, ha ugy szabad mondanunk, csendes élénkséget. Naphosszat ott ül a halász a parton tünődve s azt hogy haragosan süt a nap nyaka közé, számba sem veszi. Ha megsajnálta valami részvevő csuka vagy ponty, megakad végre hálójának horgai közt, hogy „ne üljön ott hiában.“ Haldusnak irják ugyan a Tiszát, de az már csak félig igaz; a gőzhajó lapátolása messze riasztja őket s a fölkorbácsolt hullámok partra öblitik az ikrát, hol madaraknak válik kedves étkévé. Oly életbevágó szerepet nem játszik a gőzhajó a viz szinén, hogy annak másodrendü fontosságán benn, a folyam méhében, könnyedén tovaúszszék. A mesterséges haltenyésztésnek, mely külföldön már virágzik, lesz föntartva nálunk, hogy e két ellenes tényezőt egymással kibékitse. Addig mi beérjük a halak helybenhagyó, néma szózatával.

A nap épen lemenőben van s itt a terhes, fenn a parton meg az az üres szekér csak azt várja, hogy innenső partot érjen a komp, mely takarmányos szekeret szállit a vizszéli szántóföldeken kérődző s nem kérődző jármos és igás jószágok számára. Nem türelmetlenkedik sem a fuvaros, sem a kocsi tetején heverő gyerkőcz; hátra tett kézzel, könyökre dőlve szép csendesen bevárják a dereglyét s midőn a nedves iszapon átvánszorgott a szénás szekér, nagy óvatosan állit be a magáéval a szalóki ember, a fáradt lovak nem igen viczkándoznak, mert jó távolról hozták a dohányt s még messze fogják vinni a jász-kiséri dohánybeváltó elejébe, hogy ott „megfinánczolják“.

Képek a hazai népéletből: L. A Tisza partján. (*Lüders* rajza után.)

Rabszolgák mulatsága.

(Amerikai kép.)

Tudjuk, hogy a közelebb lefolyt északamerikai nagy polgárháboru egyik fő okát a rabszolgatartás kérdése képezte. A köztársaság déli országai a rabszolgatartás jogáról nem akartak lemondani s az ellenszegülésnek azon szomoru vége lett, hogy patakokban folyt a vér az unio testvérnépei között. Most miután a háboru zaja lecsendesedett, s a rabszolgatartó déliek legyőzettek, az a kérdés, lesz-e e háborunak kedvező eredménye a szegény négerek sorsára? Annyi bizonyosnak látszik, hogy bár mennyire vegye is őket oltalma alá a törvényhozás, a kormány s az emberiségi érzés, további jövőjök mégis leginkább saját szellemi s lelki fejlődésöktől függ. Minél butább s erkölcstelenebb valamely nép, annál kevésbbé van megérve a szabadságra.

Mellékelt képünk egy mulatságos s mégis sajnálatos jelenetet mutat a lefolyt amerikai háboruból. A győzelmes északi hadsereg egy része Beaufort dél-vidéki város felé közeledvén, a dúsgazdag rabszolgatartó ültetvényesek, földbirtokosok megoldták a kereket s családjaikkal együtt elmenekültek, hátrahagyván mindenöket, a mit magukkal vinni nem lehetett. A hátramaradt néger rabszolgák ujjongva várták megszabaditóikat, s mint afféle örökös gyámság alatt tartott, együgyü népek legelőször is abban találják gyönyörüségöket, hogy gazdáik fényébe, kényelmébe belehelyezték magukat, s „midőn elment a macska, tánczolnak az egerek“. Csapatostól ellepik uraik fényes szobáit s a szabadság első pillanatát máskép élvezni még nem képesek, mint hogy majom módra utánozzák távollevő fehér gazdáik s a szép kreol asszonyok s kisasszonyok szokásait, melyeknek gazdagságához volt lánczolva eddig az ő szolgaságuk.

Megható egy csoportozat! Ott az egyik néger, miután a feltört szivarládából egy finom havannah-t kivett kényelmesen végig nyujtózik az atlasz pamlagon; az a másik egészen beletemetkezik a támlásszék ülésébe s oly komoly alakot vesz fel, mint ura, midőn a kongresszuson tartandó beszédét tanulmányozta. A többi összevissza ordit, hegedül, zongoráz valami irtóztató macskazenét. Mily esetlenül áll a zongorán kalapáló vaskos mezitlábos ficzkó fején az a finom lovag-kalap, melylyel a ház kisasszonya nem régen a legszebb hóditásokra tett szert!

Az a két kis néger gyerek, mely szintén belekiált a hangversenybe, furcsa maskarává öltözködött, valódi majom alakok. Egyesek még tartózkodva állanak a háttérben; de a ház szakácsa minden tartózkodás nélkül felült a mahagoni zongora tetejére s ott nyaggatja azt a kitudja mily nagy értékü hegedüt.

kimenetelét; innen több izben kitört, mig a mosoni mezőn elfogatván, a visegrádi várba záratott.

II. Gejza alatt ausztriai Henrik, megnyervén maga részére III. Konrád, római császárt, Rapoltnak nem annyira hadi csele, mert hiszen még a háboru el sem kezdődött volt, hanem ravasz álnoksága által Pozsonyt, mint Magyarországnak a Duna fölött uralkodó kapuját, hatalmába keritette. De az ifju bátor király ekkép elragadott jogos örökségét az ellenség nagy veszteségével nemsokára visszafoglalta.

1165-ben III. István husz pozsonyi lakost érdemeik jutalmául nemesi rangra emelt. Neveik, mint Bél, ki az eredeti oklevelet maga olvasta, elősorolja, következők: Ombud, Colon, Cuten, Petu, Vocut, Nichw, Numsa, Endre, Scerecunpantiki, Juna, Kelud, Gaca, Ceka, Gurdav, Skaragunka, Fousol, Nichw Arichdi. Forrásunk hozzáteszi, hogy bámulatra méltó a pozsonyi lakosok közt ily szittya hangzásu nevekkel biró egyéneket találhatni, s megjegyzi, hogy közölök némelyeknek utódai még VI. Károly korában éltek a Csallóközben.

Szomoru sors érte Pozsonyt az egész országgal együtt IV. Béla alatt a tatárpusztitás, és Fridrik, osztrák herczeg álnoksága következtében. Nehéz meghatározni, melyik dühöngött nagyobb kegyetlenséggel. Ebből következett később az Ottokár cseh király és Béla közti szerencsétlen háboru is, melynek 1260-ban a Pozsonyban kötött békekötés vetett véget. Két év mulva ismét békekötés szinhelye volt Pozsony, IV. Béla és elsőszülött fia V. István közt. Ugyanekkor Pozsony és Nyitra városok Béla ifjabb fiának ajándékul adattak.

1271-ben Ottokár cseh király Szent-György, Bazin, Detrekő, Nagyszombat, Győr, Nyitra városokkal és várakkal együtt Pozsonyt is elfoglalta s e vidéken oly embertelenül kegyetlenkedett, hogy valamint a köz- ugy a magánépületeket mind megégették, lerombolták, a Bélától fönnmaradt kincset elrabolták, a városi és káptalani levéltárt megsemmisitették. A nők e dúlás közben alig menekülhetvén a rombolás elől, a minoriták házába sereglettek s ott egész nap szalmán tanyáztak. Ily állapotban maradt Pozsony egész 1276-ig, mely időközben csak rövid időre jutott a magyarok kezére, s ekkor is Ottokár seregei ujra visszafoglalták. E hódoltság csak Ottokár halálával szünt meg IV. vagy Kún László alatt. Ugyane király bizonyos itteni városi tanácsosnak külföldi követségben szerzett érdemeiért a várost három faluval (Weidritz, Schellendorf és Blumenau vagy Lamas) jutalmazta.

1285-ben Albert osztrák herczeg a várost elfoglalta s a várat seregeivel megszállta. III-ik András alatt Pozsony az országhoz visszacsatoltatván, 1291. e király elődeinek valamennyi előbbi szabadalmait, melyek az Ottokár-féle pusztitások alkalmával megégtek vagy elvesztek, megerősiti és megujitja.

1302-ben ismét az osztrákok foglalták el a várost Landberg Armin vezetése alatt, s több éven át ezek uralma alatt maradt egész 1308-ig, I-ső Károly uralkodása kezdeteig, ki a várost Szőllős (ma Prácsa) helységgel is megajándékozta. A következett évben Pozsonyban a pápai követ elnöklete alatt nemzeti zsinatot tartottak.

Ezután is több rendbeli békekötések és szerződések szinhelye volt a város. Nevezetesen 1331-ben I. Károly s Fridrik és Albert herczegek között; 1336-ban Károly magyar, Kázmér lengyel, János cseh királyok s emennek fia Károly morva őrgróf közt, bajor Lajos és az osztrák herczegek ellen; 1341-ben pedig I. Károly és ausztriai Albert közt.

N. Lajos megerősitvén a régi szabadalmakat, azokat ujakkal is szaporitotta. Ezekhez tartozik 1346-ban kiadott rendelete is, mely szerint mindenki, még a papság is, ki a város területén házzal bir, tartozik a városi adóhoz hozzájárulni. Rudolf osztrák herczeg két izben, u. m. 1353. és 1359-ben látogatta itt meg I. Lajost, ez utóbbi alkalommal megerősitvén egyszersmind az atyjával kötött szerződéseket. I. Károly és N. Lajos királyok alatt kezdtek a zsidók Pozsonyban letelepedni, s nemcsak a kereskedést, hanem a magánvagyont is annyira hatalmukba keritették, hogy a városházát s a Corporis Christi kápolnát is zálogban birták.

Lajos halála nagy kárt hozott a városra; mert midőn veje, Zsigmond király Csehországba menekült, hogy utiköltséget szerezzen, Pozsonyt Jodok és Prokop morva őrgrófoknak s unokatestvéreinek 1385-ben elzálogositotta. Azonban 1389-ben kiváltotta, sőt két évvel utóbb Vereknye falu egy végével és a Csalló kikötővel is megajándékozta. Ez utóbbi tette által nem kevéssé mozditotta elő a város virágzását; mert ezután a csehek, morvák és osztrákok egyfelől, másfelől pedig a szerbek és oláhok ide hozták áruikat. Hogy e király egész a konstanczi zsinatig Pozsonyban igen gyakran tartózkodott, bizonyitják itt kelt számos oklevelei. Az is bizonyos, hogy Venczel cseh király a husziták ügyében ide küldte Zsigmondhoz Zbinko prágai érseket, ki itt meg is halt, magával hozott saját szakácsa által megmérgeztetve.

A Zsiska és Prokopius által támogatott huszita mozgalmak elintézése végett tartatott első izben Pozsonyban 1411-ben a magyar országgyülés. Itt lesz helyén megemlitenünk, hogy e városban összesen 71 országgyülés tartatott; nevezetesen Zsigmond alatt 2, V. László alatt 2, Mátyás alatt 1, Mária, II. Lajos özvegye alatt 1, I. Ferdinand alatt 13, Miksa alatt 8, Rudolf alatt 15, II. Mátyás alatt 4, II. Ferdinand alatt 1, III. Ferdinand alatt 4, I. Lipót alatt 3, VI. Károly alatt 3 (mások szerint 7), Mária Terézia alatt 3, II. Lipót alatt 1, II. Ferencz alatt 7, V. Ferdinand alatt 4.

Ugyancsak Zsigmond király Pozsony városát 1430-ban azon szokatlan szabadsággal ruházta föl, hogy bárminemü pénzt verethessen, s az ebből bejövendő jövedelemnek felét magának kötvén ki, a másikat a városnak hagyta. Az itt vert pénzen az ország czimere mellett L. P. (= Liga Posoniensis) betükkel jegyezvék. Ennek emlékezete a pozsonyi lakosoknál most is fennáll, a mennyiben azon házat, az u. n. Ventur-utczában, melyben a pénzverde volt, ma is Münzhausnak nevezik. Hasonlóképen ő látta el 1436-ban Pozsonyt czimerrel, melyet utóbb Mátyás megerősitett. A czimer pedig: vörös mezőben három fehér torony. Végre nemcsak adófizetéstől mentette föl a várost, hanem az ide hozott árukat is dijmenteseknek nyilvánitotta, mit azután Hunyady János, V. László és Mátyás is megerősitett, mint azt a városházánál most is létező okiratok bizonyitják.

Albert, rövid uralkodása alatt is kedvezett a pozsonyiaknak, felhatalmazván őket, hogy az udvart vagy királyi kiséretet és pozsonyi prépostot kivéve, a repülő hidon mindenkitől vámot szedhessenek.

Az 1453-diki országgyülésen V. László alatt ujra elhatároztatik, hogy a zsidók is tartoznak a közterhekben részesülni.

I. Mátyás nem kevesebb kedvezéssel viseltetett Pozsony városa iránt elődeinél. Nagy kitüntetésben részesité ugyanis már az által is, hogy 1458-ban ezt választotta arája, Katalin, Podjebrad leánya átvételére, mi azonban 1461-ben Trencsénben történt meg. De a királyi kedvezésről tanuskodnak a következő adatok is: 1459-ben megengedte, hogy a város pecsétjére vörös viaszt használhasson; az előbbi királyok által adott szabadalmakat megerősitette, s erről 1464-ben külön arany bullát adott ki; 1475-ben elrendelte, hogy a keresztyének a zsidóknak semminemü vagyont zálogba ne adhassanak, hogy ez utóbbiak megkülönböztetésül vörös sapkát hordani tartozzanak. Hogy ő is több izben itt tartózkodott, arról tanuskodnak itt kelt több rendbeli oklevelei. Megjegyzendő, hogy ő nevezte el egyik oklevelében első izben Pozsonyt Histropolisnak.

Itt lesz helyén felhoznunk a pozsonyi egyetemet is, melyről Toldinál *) a következő adatokat olvassuk: ki levén a pécsi egyetem szakmái köréből zárva a hittudomány, Zrednai Vitéz János mindjárt érseki székének elfoglalása után reá vette a királyt, hogy egy uj egyetem fölállithatását eszközölné ki a pápától, mely hittudományi karral is birhasson. És csakugyan II. Pál bullája 1465-ben meg is adta a bolognai szerint fölállitandó egyetemre a kért engedélyt, minek folytán az 1467-en Pozsonyban a prépostság keleti szomszédságában fekvő terjedelmes épületben „Akademia Istropolitana“ néven meg is nyittatott. Ezen egyetemi palotában a tantermeken kivül nemcsak a tanárok lakai, hanem a kollegiumok vagy zárodák (deákok közös lakásai) is voltak; kanczellárja maga az érsek, alkanczellárja a mindenkori pozsonyi prépost, ki az egyetem fényének emelésére a pápától főpapi díszjelekkel élésre is fölhatalmaztatott; első tanárai: az egyházi jog- és hittudományban *János* pap, a szabad művészetekben *Lengyel Márton* mester, a gyógytudományban *Thöringer Péter* mester; a többieket Vitéz Olasz- és Francziaországból szándékozott meghini. Azonban a nagy alapitó, szándékának egész nagyszerüsége szerint kivitelében a kevéssel utóbb kitört pártmozgalmak által, melyekbe maga is szövődött, meggátoltatván, a nevezettekhez még csak ezek járultak: hazánkfiai közől *Krumpacher* Lőrincz, a külföldiekből *Schrickher* Miklós és *Gruber* Mátyás, mindhárman a hittani karhoz; a vak *Brandolini* Aurél mint a trivium tanára, és *Királyhegyi Müller* János (Joh. Regiomontanus) a quadrivium tanára. De ezek is, részint már a király s az érsek közt kitört ellenségeskedések idején, mint Regiomontanus, részint az érseknek nemsokára bekövetkezett halála után (1472.) eloszlottak, s igy a nagy sikert igért főiskola, miután babérost ugyan már többet, de magistert, az ezen rangra szükséges egyetemi évek hiánya miatt még egyet sem avatott fel, alapitójával együtt lenni megszünt.

1515-ben három király tartott Pozsonyban ünnepélyes összejövetelt, kiknek kedveért különféle mulatságokat rendeztek; de ezeket nem kevéssé zavarta meg a kitört nagy tűz, mely a város tetemes részét, többi közt Ulászló lakását is elhamvasztotta.

1526-ban Mária, II. Lajos özvegye, a végzetteljes mohácsi vész után az egyházi kincsekkel és többi drágaságokkal együtt Pozsonyba menekült. A törököktől való félelem oly nagy volt, hogy nemcsak magánházakat, hanem templomokat is lebontottak az erődités munkálatokra, nevezetesen sz. Mihály és sz. Lőrincz templomát, mig a harangokból ágyukat öntöttek. Ugyanekkor országgyülés is tartatott, és pedig azon czélból, hogy a megürült királyi székbe Ferdinandot ültessék, mely szándékot Pozsony annál inkább támogatott, mivel Zápolyának hatalmas pártja miatt csak kevés város jelent meg a gyülésen. 1543-ban a kamara és az esztergami érsek a törököktől féltökben ide teszik át székhelyöket; Ferdinand pedig azzal tanusitja kedvezését, hogy az előbbi királyok által adott szabadságokat, valamint a Zsigmondtól származott kereskedelmi szabadalmat is megerősiti. Mily jótékony hatást tett e kedvezés a városra nézve, annak tanubizonysága azon jóllét, hogy a városi pénztár képes volt több izben, nemcsak Ferdinandnak, hanem utódainak, Miksa és Rudolf királyoknak is a törökök elleni háborukra pénzt előlegezni. Ekkor kezdték az országgyüléseket rendesen Pozsonyban tartani, és mivel Buda a törökök hatalmában volt, 1536-ban Pozsony *Magyarország fővárosának* nyilvánittatott.

1563. szept. 8. Ferdinánd II. Miksa fiát királynak koronáztatja. A rendek ez ellen ellenvetéseket tesznek ugyan, veszélyeztetve látván ekkép szabadválasztási jogukat; midőn azonban a székes-egyházban az alnádor e kérdést tette: Akarjátok, kivánjátok, parancsoljátok-e, hogy Miksa királynak koronáztassék? azt felelik: Akarjuk, kivánjuk, parancsoljuk. A koronázásnál 2331 lovag volt jelen.

A Pozsonyban koronázott magyar királyok névsora következő: Miksa 1563., Rudolf 1572., II. Mátyás 1608., II. Ferdinánd 1618., IV. Ferdinánd 1646., I. Lipót 1655., I. József 1689., III. Károly 1712., Mária Terézia 1741., II. Lipót 1790., V. Ferdinánd 1830. Ha a pozsonyiak ohajtása teljesülne, akkor ismét nem sokára ily országos ünnepélynek lennének tanui.

1567-ben II. János Frigyes szász-weimári és gothai herczeget hozták fogoly gyanánt az itteni várba, hol négy évig volt letartóztatva. 1586-ban nagy földrengés rémitette a város lakosait. Mely rémülés az ugyanez évben kiütött pestis miatt még inkább növekedett. A földrengés 1590-ben még nagyobb mértékben megujulván, a városháza tornyát veszedelmesen megsértette. A csapások átalában e korban gyakoriak voltak, mert ugyanazon évben oly nagy tűzvész is dühöngött, hogy a székes-egyházon, Ferenczieк templomán, érseki palotán és városházán kivül az egész város elhamvadt.

1605-ben az itteni lakosok, különösen a szőlőtulajdonosok Illésházy Istvánhoz, Bocskai kedves emberéhez folyamodtak, eszközölné ki befolyása által, hogy a fölkelők és törökök, kik a szőlőkre gyakran rohantak, legalább szüretig kiméljék meg e vidéket. Ezt ő meg is igérte s okt. 10-én az itteni tanácshoz intézett levelében fölhivja a lakosságot, hogy küldjenek hozzá Nagy-Szombatba nehány polgárt, kikkel ez ügyről, különösen pedig kérésök teljesithetése föltételeiről értekezhessék. Később ugyancsak ő jelenti, hogy a szőlők ótalmára 100 Bocskai-huszár van rendelve, kiknek a szüret tartama alatt a város fejenkint 4 ftnyi, a kapitánynak pedig 50

*) A magy. nemz. irod. története. 2. köt. 20. és 21. l.

31-ik szám. Tizenkettedik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, julius 30-án 1865.

☞ **Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt**: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. ☜
Csupán Vasárnapi Ujság : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok** : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

☞ Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságokat** illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyszer hasábzott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk száuára hirdetményeket elfogad, **Hamburg** és **Altonában: Haasenstein** és **Vogler. — M.-Frankfurtban: Otto Mollien** és **Jaeger** könyvkereskedése; **Bécsben: Oppelik Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdászati ügynökség is.** József-tér, 14 sz. a. Bélyeg-dij, külön minden igtatás után 30 ujkr.

Báró Sennyey Pál.

A hazánk politikai életében legujabban fölmerült rendszerváltozás egyik örvendetes jelenségének tekinthető báró Sennyey Pál kineveztetése a magyar királyi főtárnokmesteri méltóságra. E név is, valamint Mailáth György főkanczelláré, a magyar kormány jövendő programmjának egyik kulcsául, kezességeül tekinthető.

Báró Sennyey Pál a mult héten foglalta el Budán a sokáig üresedésben állott tárnoki széket, s átvette a m. kir. helytartótanács, ezen legfelsőbb magyar kormányszék vezetését. E téren nem a politikai viták és közjogi kérdések megoldása lesz ugyan közvetlen feladata (miután ezek az országgyülés teendői közé tartoznak); de egy másik, épen oly fontos hivatás vár reá: az administratio, a közigazgatás gépezetének vezetése s rendben tartása.

Báró Sennyey magyar államférfiaink ifjabb nemzedékéhez tartozik s politikai pályájának még csaknem küszöbén állott, midőn az 1848-diki események arról leszoritották s mint annyi más elismert tehetséget, őt is elvonultságra kárhoztatták. De azért eddigi pályáján is elég jelét adta annak, hogy államférfiui tehetsége s határozott politikai egyénisége iránt bizalommal viseltessünk. B. Sennyey Pál 1822-ben született Zemplénmegyében. Atyja, b. Sennyey Károly, cs. kir. kamarás volt, anyja a még most is életben levő Nádasdy Erzsébet grófnő. Szülei után nagy birtok örököse lőn; de vagyona növekedéséhez még egy más körülmény is járult. A Sennyey-családnak ugyanis oly hitbizománya van, melynek örökösét a végrendelkező intézkedése szerint a család legjelesebb tagjai közül — a korra és személyre való minden tekintet nélkül — Zemplénmegye volt feljogositva szabadon választani. S a nevezett megye ezen hitbizomány örökösévé, már gyermekkorában kitünt jeles tulajdonainál fogva b. Sennyey Pált nevezte ki.

A jogászi elméleti és gyakorlati tanfolyam végeztével b. Sennyey Pál Zemplénmegyében kezdte hivatalos pályáját, mint tiszteletbeli al- és főjegyző, s e minőségben, kivált közjogi ügyekben, több évig kitünő jártasságot, tehetséget és szorgalmat tanusitott. Innen a m. kir. helytartótanácshoz tiszt. titkárnak neveztetett ki s ugyanekkor cs. kir. kamarási méltósággal is diszittetett fel. Végre innen is a m. kir. udv. kanczelláriához tiszt. elnöki titkárnak lön előléptetve. — 1848-ban a zemplénmegyei bodrogközi választó-kerület b. Sennyey Pált választá meg országgyülési képviselőjeül, hol az elsőrangu tehetségek sorába emelkedett, s mint a legitimitás határozott hive lépett fel. Itt mondá el amaz emlékezetes szavakat: „hogy az ország a legitimitás teréről soha le ne lépjen!“

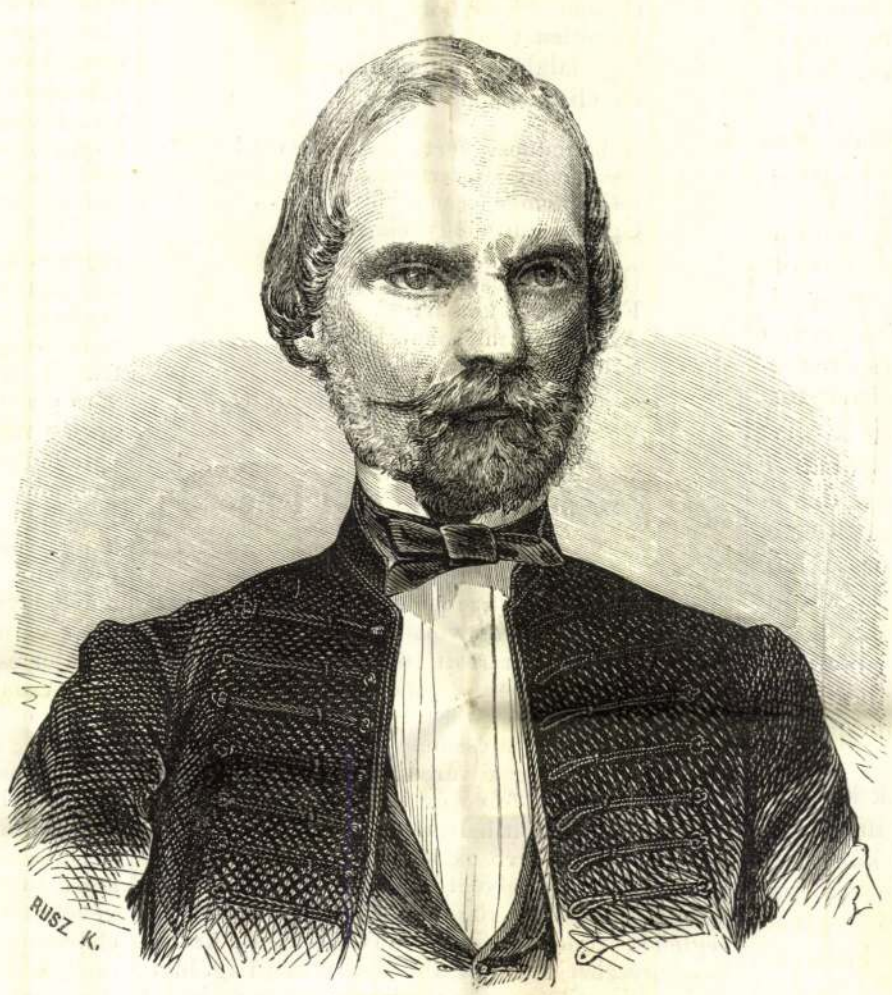

BÁRÓ SENNYEY PÁL.

Az 1848 után bekövetkezett években a magánéletbe vonult ő is. A Bach-rendszer alatt elvei nem engedték, hogy alkalmazást fogadjon el. Ezen időben azonban részt vett azon emlékiratok szerkesztésében, melyeket akkor hazánk conservativ pártjának számos tagjai Magyarország autonomiájának védelmére legfelsőbb helyre terjesztettek. Az 1860-i oktoberi diploma kibocsátása után b. Vay kanczellársága idejében a helytartótanács alelnöke volt, s miután azon irány, melyet hazánk közjogi viszonyainak fejlesztésére akkori kormányférfiaink czélul tüztek ki, felsőbb helyen helyeslésre nem talált, az oktoberi férfiak között b. Sennyey volt az első, ki a térről lelépett s ismét a magánéletbe vonult, hova nem sokára többi kormányférfiaink is követték, hogy az uj provisoriumnak engedjenek helyet. „Az ujabb időkben — irja róla b. Kemény Zs. — oly hü meggyőződéssel közeledett b. Sennyey Pál az u. n. Deákpárt nézeteihez, hogy mi nem kételkedtünk, benne törekvéseink egyik erős támaszát keresni.“

S a legujabban beállott örvendetes változások között b. Sennyey Pált érte azon kitüntetés, hogy Ő Felsége által a m. kir. tárnoki méltóságra kineveztetett.

Ezen életrajzi töredékes vázlat után ide iktatjuk még azon rövid jellemrajzot, melyet b. Sennyeyről egy politikai lapban közelebb olvastunk: „Sennyey báró a kiegyenlités eszméjének megtestesülése, államférfi a szó legjobb értelmében; szilárd és rendithetlen abban, a mi egyszer meggyőződésévé vált, hanem mindamellett ama szelid, békés érzület uralkodik nála, mely kizár minden vitatási makacsságot, s az igazsággal is csak akkor elégszik meg, ha az egyszersmind méltóságos, s az alkotmányos életben szivesen egyezkedik, ha az egyezségek által nincs veszélyeztetve az elérendő czél. Sennyey báró volt az első magyar konzervativ, ki az Apponyi gróf által felállitott eszméhez csat-

lakozott, hogy t. i. a magyar kérdés megoldása csak a Deák-párttal való egyezmény által eszközölhető, s azóta ez értelemben müködött. Azon bizalom tehát, melylyel a magyar szabadelvüek Mailáth Györgyöt fogadták, Sennyey kineveztetése által csak nevekedhetik és erösbödhetik."

Fentebbi sorainkkal összefüggőleg nem lesz érdektelen, a magyar kir. főtárnokmesteri méltóságról nehány szót szólani. A „Sürgöny" egyik közelebbi számában bővebb magyarázatot olvashatni e tárgyról

A főtárnokmester Magyarországban az ország zászlósaihoz tartozik. Valamint más európai uralkodóknak, ugy a magyar királyoknak is voltak mindig bizonyos főtisztjei, kik a királyi méltóságnak mintegy nagyobb tekintetet, fényt és tiszteletet adtak. A magyar király udvarában azonban első helyen állottak az *ország zászlósai* (Barones Regni), kik mind régiségüknél, mind magas rangjuknál fogva a förendüek közt is elsők valának és kétfélék, ugymint: vagy olyanok, kiknek hivatala az ország alkotmányába beszöve levén, az ország igazgatásában is nagy és tettleges részt vettek; vagy olyanok, kiknek hivatala inkább tiszteletbeli, s azért az igazgatásba nem folyván be, csupán a koronázás s egyéb ünnepélyek alkalmával végeztek némi kötelességeket.

Az első rendbeliek megkülönböztetésül fő zászlósuraknak neveztettek, s egymásután állandóul ily rangfokozat szerint következtek: első a *nádor*, második az *országbiró*, harmadik a *horvátországi bán*, negyedik a *főtárnok*. A második rendbeli zászlós urak, mint főpohárnok, fölovászmester, fökamarás, főajtónálló, stb. rangfokozata a királyi kinevezéstől számittatik. Ugyanis ezen országzászlósi hivatalok nem valamely förangu család tagjaihoz vannak örökség szerint kötve, mint ezt több országban látjuk, hanem egyenesen Ő Felsége által neveztetnek ki, kivévén a *nádort*, kit az országgyülés a király által kijelölt két r. kath. és két protestans egyén közül választ.

Egyébiránt a főtárnoknak hajdan nem az a hivatala és kötelessége volt, mint jelenleg. — A főtárnok hajdan a királyi kincstarra, bányavárosokra ügyelt fel s mint Camerarius minden vármegyében tartott helyettes tárnokot. A tárnok ügyelt a királyi magtárakra, hova a megyei kilenczed és tized vitetett, vigyázott a só- és érczbányákra, s mindezek termékeit tartozott készpénzre változtatni, s a pénzt a királyi kincstárba adni. Harmadrésze azonban e jövedelmeknek II. Endre 1222-diki decretuma előtt és után is a főispánokat illette. Megjegyzendő azonban, hogy e korszakban a királyi jövedelmek különféle ágai különböző hivatalnokok által kezeltettek. Igy a királyi főpohárnok ügyelt a királyi borokra, melyek dézsmákból kerültek; valamint a királyi fölovászmester a királyi ménesekre és gulyákra stb.

Később a királyi jövedelmek kezelése mindinkább központosittatván, s majd egy, majd két kincstárnokra s királyi kamarára bizatván, a főtárnok főleg a politikai kormányzatban és törvényszolgáltatásban vett alkotmányos részt, bár még az 1741. 12. törvényczikk is a budai pénzverő-házra való felügyelést, egyenesen a tárnokra bizá.

Ujabb hatáskörét az 1723-ki országgyülés állapitotta meg. E szerint országgyülésen a fő országzászlósok közt a negyedik helyet foglalja el ugyan; de a nádor és országbiró távollétében nem a horvátországi bán viszi az *országgyülési elnökséget* mint harmadik főzászlós, — hanem a főtárnok, ki pedig rangban utána következik. E kérdés felett heves vita is keletkezett az 1723-ki országgyülésen, de a rendek azt a tárnok részére döntötték el.

Továbbá, valamint a többi fő országzászlós urak, ugy a tárnok is tagja volt ugy a királyi helytartótanácsnak, mint az ország legfőbb törvényszékének: a hétszemélyes táblának; sőt mivel ennél rendesen az országbiró szokott elnökölni, azért a m. kir. helytartótanácsnál ismét — nádor nem létében — a főtárnok foglalta el az elnökséget.

Egyszerü kis falusi ház . . .

Egyszerü kis falusi ház,
A hol én most lakom;
Itt köszönt az első este
Az alacsony padon.

Galambducz a ház udvarán,
Virágos kert amott,
És üdvözlő fény a szemben,
Mely rám pillanthatott.

Itt van tehát a nyugalom?
S a boldogság is itt?
Honnan egykor kiindulék
Keresni fészkeit?

Egykor e kis falunál a
Nagy világ többet ért;
Most odadom a világot
E kicsi faluért.

Oh sokszor nem gondolja meg
Az ember: mit teszen?
Elmegy, s azt is elveszti, mit
Megszerzett nehezen.

A magasság lángképei
Lelkét elbüvölik,
S az ábrándok léghajóján
Égbe költözködik.

Ti hű szivek, ti jó szivek,
Isten titeket ad,
Hogy az ürben el ne veszszen,
Kit vágya elragad.

Hosszu, kinos bolygás után
Végetlen tájakon,
Egy faluba szorulok im,
És eligazodom.

Galambducz, kert, tiszta szivek!
Csak ennyit nyerheték,
És lelkembe csend költözik . . .
Ugy érzem, hogy elég!

Ülök csöndesen . . . szemem a
Föld porát keresi;
Az ember mi sokat kiván,
S mi kevés kell neki!

Dalmady Győző.

Pozsony multja és jelene.

Első közlemény.

Mig nehány évtizeddel ezelőtt az egész haza figyelme oly gyakran volt Pozsonyra irányozva, mely az 1411 óta tartott 168 országgyülés közül 71-nek volt szinhelye, mialatt a többi 96 más külön tizenhárom városra esik: a legközelebbi multban a közbejött események folytán önhibáján kivül egyszerü vidéki várossá sülyedt. Ugy látszik azonban, hogy a folyó év e várost ismét készül kiemelni alárendelt helyzetéből. A magyar természettudósok és orvosok ez évre Pozsonyt választották gyülésök helyeül, s nehány hét mulva falai közt fogja a haza különböző vidékeiről összesereglendő tudós férfiakat üdvözölhetni. Azt is megjegyezhetjük, hogy a magyarországi ág. hitv. evangelikusok egyetemes gyámintézete az imént emlitett gyülésekkel egyidejüleg hasonlókép itt fog összegyülni. De sokkal nagyobb fontosságu körülmény hazánkra nézve, hogy Ő Felsége a valószinüleg történeti nevezetességüvé válandó pesti látogatását f. é. juniusban megelőzőleg a pozsonyi lóversenyt kegyeskedett meglátogatni, ugy hogy ha a pesti utazás a bekövetkezett és még bekövetkezendő változások előjeleül vehető, emennek előzménye gyanánt a pozsonyi kirándulást lehet tekinteni. És mi tagadás benne, mi pozsonyiak, noha szigoruan ragaszkodunk a törvényekhez, és önzésünk nem öszti nöz azon kivánatra, hogy a magyar országgyülés ne Pesten, a haza szivében, tartassék meg: még sem titkolhatjuk el azon vágyunkat, melynek a Polit. Ujdons. f. é. 28-dik száma e szavakkal adott kifejezést: „A pozsonyi koronázási egyház ujjáalakitásán folynak jelenleg a munkálatok, s ez esemény minden irányban nagy figyelmet gerjeszt. Ez érdekeltség egyrészt onnét ered, mert ezen egyház, mint tudva van, *a magyar királyok koronázási helye*; másrészt pedig, mert nevezetes magyar történeti müemlék."

Mind e kisebb-nagyobb, részben már valódi, részben csak reménybeli mozgalmak, fölhivják ujra a figyelmet e történeti nevezetességü város iránt. Nagyon időszerünek tartjuk tehát, az olvasó-közönséget most e város multjával és jelenével kissé közelebbről megismertetni. — Nem lehetvén szándékunk, mély tudományos értekezést irni, melyre nem is érezzük magunkat hivatottnak, mellőztük e város földirati fekvésének s más, csupán a szaktudós előtt érdekes leirását. Nevéről sem fogunk sokat vitatkozni, melyet a tudós *Bél* Mátyás, kinek arczképét és rövid életrajzát a Vas. Ujság folyó évi folyamában közlöttük (Historia urbis Posoniensis czimü munkájában) *Piso* római vezértől származtat, hozzávetéseit történeti alapokra fektetve, ugy, hogy a város neve lett volna Pisonium; ebből Posonium, miből a latin végzet elhányásával alakult a magyar Poson, Pozsony. Mások szerint a sz.-györgyi, bazini és modori határon elterült tónak (melynek nyomai csakugyan láthatók) *Peison* lett volna a neve, s ebből származott volna Peisonium, Posonium. Bél állitását támogatja azon körülmény, hogy Lazius (Comment. de Rep. Rom.) emliti, miszerint Pozsony határának szomszédságában egy feliratot találtak, mely következő:

Victoriae Aug. N. N.
Et Legi I. Ad. P. I.
Antoninianae
P. Marcus D. Sextianus
Epheso PP. DD.
Dedicante Egnatio
victore Leg. Aug. C.
Pr. Pr.
Et C. L. *Pisone.*

Annyi bizonyos, hogy e helyet a rómaiak több izben elfoglalták, mig innen ismét a quadok által ugyanannyiszor elüzettek. Hogy Attila, a quadokkal szövetkezve, erre tört be nyugatra, valamint, hogy a catalauni ütközet után erre vonult vissza, szintén bizonyos. Attila halála után a quadok országa is elenyészvén, 454 után e vidéket a herulok foglalták el, kik 526-ban kivonulván, itt is a beözönlött szlávok telepedtek le.

Elfoglalván Árpád az országot, 893-ban seregének egy része Zuárd, Kadosa és Huba vezérlete alatt a Vág vidékéről erre vonult, hatalmukba keritvén azon területet, mely a Vág és a Pozsony fölött egy órányira levő Morva torkolata közt fekszik, ugy hogy a Piso által alapitott Pozsony vára a szomszéd Dévénynyel már akkor Magyarország végvárait képezték, s azokat a magyarok hatalmukban meg is tartották. Téved ennélfogva Bél, midőn azt állitja, hogy sz. István első király Pozsonyt, Dévényt és Sopront nászajándékul kapta volna 1003-ban Gizela nejével, emennek bátyjától Henriktől. Nevezett király az európai művelődés előmozditása tekintetéből valamint a többi városokba, ugy a pozsonyi vár környékére is bajor és frank bevándorlókat telepitett.

Azonban az ekkép ujra telepitett város nem sokáig élvezhette a béke olajága alatti kedvezményeket. Mert Henrik császár, hogy az általa már egyszer a magyar trónra emelt Pétert erre ismét segithesse, és Aba Sámuel követelése ellen gyámolithassa, rendkivüli hajósereggel jelent meg a Dunán Pozsony alatt, s a várat két hónapig annál makacsabbul ostromolta, minél vitézebbül védelmezték a várost annak lakosai. Végre az élelemhiány által végsőre ingerelt várparancsnok cselhez folyamodván. az éj sötétében bizonyos Zotmund által az ellenséges hajók nagy részét kifuratta. Ezeknek egymásutáni gyors elmerülése rémülésbe ejtvén a németeket, 1050-ben az ostrommal felhagyni kényszerültek.

Salamon király az általa ingerelt Gejza és László herczegek megtámadásától félvén, több izben tartózkodott a pozsonyi várban, melynek megerősitéséről gondoskodott, valamint csatározásai közben anyját és nejét is itt szokta volt hagyni. Gejzának 1077-ben bekövetkezett halála után Salamon a pozsonyi várban várta a dolgok

zett. Ő rendelte el a tíz első honvédzászlóalj felállítását és vitte keresztül a katonaságnál a botbüntetés eltörlését. Lemondása után visszavonult, de midőn Windischgrätz hadaival a főváros felé közeledett, őt is beválasztották abba a küldöttségbe, mely Windischgrätzet a bicskei táborban felkereste. Windischgrätz Batthyányt nem fogadta, sőt 1849 jan. 8-án v. 9-én, Pesten a Károlyi-palotában elfogatta s innen Laibachba, majd Olmützbe vitette. Itt — főkép Windischgrätz sürgetésére — halálra ítélték, de kegyelemre ajánlották, mert az akkori körülmények okozta kényszerhelyzetében alig cselekedhettek volna máskép. Később Pestre hozták, ahol a teljhatalmú Haynau kötél általi halálra ítélte. Batthyány azonban a sógornője (gr. Károlyi Györgyné) által hozzájuttatott tőrrel torkát annyira átvágta, hogy az akasztás lehetetlenné vált. 1849 okt. 6-án, esti 5—6 óra közt az Újépület mellett főbelőtték. Holttestét titkon a Ferencrendiek templomának a kriptájába, innen pedig 1869-ben országos gyászpompával a Kerepesi-temetőben emelt mauzoleumban helyezték el. Az igazságtalan ítéletet azzal okolták meg, hogy mint miniszterelnök az áprilisi törvényeken túlment s ezzel a pragmatika szankció által előírt viszonyt meglazította, a főlkelők soraiban szolgált s a feloszlatott országgyűlésen részt vett. Vértanusága helyén a főváros díszes emlékművet állíttatott fel örökméccsel. (Építette *Pogány Móric.*) *(Tábla 354. o).*

Irodalom. *Horváth Mihály* és *Márki Sándor* művei a szabadságharcról. *Farkas Emőd:* B. L. élete. *Friedreich Endre:* Gr. B. L. utolsó napjai (Századok, 1927); *U. a.:* Gr. B. L. halálraítéltetésének ismeretlen részletei (1929). Perének és miniszterelnökségének történetét *Károlyi Árpád* dolgozta fel. TAKÁTS GY.

Batthyány *Lajos* gróf, szül. 1860 júl. 27-én Egyeden. Atyja B. *Géza* gróf, anyja B. *Emanuela* grófnő, B. Lajosnak, a vértanu miniszterelnöknek leánya. Rövid ideig követségi attasé volt, 1884-ben Győrmegye főispánja, 1892-től 1896-ig Fiume kormányzója, 1904-ig szabadelvűpárti képviselő, de az 1904 nov. 18-iki események miatt Andrássy Gyula gróffal együtt kilépett a pártból s 1905-től 1910-ig az alkotmánypárt tagja, 1910 júniustól rövid ideig pártonkívüli képviselő volt s lemondva mandátumáról, a főrendiházban vett részt a munkapárt elleni küzdelemben. Tagja a felsőháznak. Felesége *Andrássy Ilona* grófnő, id. Andrássy Gyula gróf leánya. BALLA M.

Batthyány *Tivadar gróf*, politikus, szül. 1859 febr. 23-án Zalaszentgróton, megh. 1931 febr. 3-án Budapesten. Tengerésztiszti pályára készült, de 1892-ben képviselői mandátumot vállalt Fiumében. A szabadelvű párt tagja volt, de a pártkörből kétszer is kilépett. 1904 nov. 18-án, a híres «zsebkendőszavazás» után, Apponyit követve, belépett az ellenzéki pártok szövetségébe, 1905 első napjaiban pedig a függetlenségi és 48-as pártba, hol következetesen a radikális csoporthoz tartozott. 1905—6-ban részt vett a nemzeti küzdelemben s a vezérlőbizottság tagja volt. Az 1910. év végén, a függetlenségi párt kettészakadása után, Justh Gyulával az anyapárthoz csatlakozott. 1917-ben Esterházy Móric gróf kormányában a király személye körüli miniszter lett s rövid ideig tagja maradt, mint tárcanélküli miniszter, Wekerle kormányának is. Károlyi Mihály gróf kabinetjében a belügyminiszteri tárcát vállalta, de már hat hét mulva lemondott, mert Károlyi politikáját végzetesnek tartotta az országra nézve. A bolsevizmus idején részt vett Bécsben az ellenforradalmi mozgalmakban. A kommün után visszatért s ekkor Pallavicini György őrgróf indítványára kizárták a Nemzeti Kaszinóból. Életének utolsó éveiben nagy harcot folytatott rehabilitásáért s 1927-ben *Beszámolóm* címmel kiadta emlékiratait. BALLA M.

Batthyány-Strattmann *László* herceg, orvos, emberbarát, szül. 1870 okt. 18-án Kilitiben (Moson m.), megh. 1931 jan. 23-án. Orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, orvosi oklevelét u. o. nyerte el 1900-ban. 1902-ben Köpcsényben 24 ágyas, teljesen modern berendezésű és felszerelésű kórházat alapított és saját költségén tartott fenn, ahol a szegénysorsú betegeket ingyenes kezelésben és ellátásban részesítik. Főleg szemészeti és sebészeti operációkkal foglalkozott, orvosi tanácsokkal és gyógyszerekkel látta el a messze vidékről hozzá sereglő betegeket. Irodalmi közleményeit évi jelentésekben tette közzé. ANTAL J.

Battisti *Cesare*, politikus, szül. 1875 febr. 4-én Déltirolban. Az *Il Popolo* c. szociáldemokrata lap szerkesztője és osztrák reichsrati képviselő volt, de 1914-ben, a háború kitörésekor Olaszországba szökött és bujtogató propagandát üzött Ausztria ellen. 1916 júl. 13-án a Monte Cornónál mint olasz főhadnagyot elfogták és Triesztben felségárulásért agyonlőtték. BALLA M.

Battistini *Mattia*, egyike a legkiválóbb baritonistáknak, szül. 1857 febr. 27-én Modenában, megh. 1928 nov. 8-án. Először a római Teatro Argentinában lépett fel Donizetti La favorita c. dalművében. 82 szerepet alakított, köztük a *Rigoletto*, *Traviata*, *Troubadour*, *Szevillai borbély*, *Aida*, *Lohengrin*, *Tannhäuser*, *Figaro*, *Carmen* és *Tosca* bariton-szerepeivel érte el

Gáborhoz, aki 1894-ben halt meg. Vagyonának egy részét közcélokra hagyományozta. BALLA M.

Batthyány *István gróf* (ifj.), kiváló úrlovas és sportférfiú, szül. 1812-ben, megh. 1880-ban. Különösen a lótenyésztés és a lóversenyek ügyében buzgólkodott. Egyik alapítója volt a Pesti Lovaregyletnek. Az 1848—49-iki szabadságharcban tevékeny részt vett s Világos után egy ideig külföldön bujdosott. TAKÁTS GY.

Batthyány *József gróf*, bibornok, esztergomi érsek, szül. 1727 jan. 30-án Rohoncon, megh. 1799 okt. 23-án Pozsonyban. Első szentmiseáldozatát 1751 máj. 11-én, amely napon atyját, Batthyány Lajost, az ország rendei nádorrá választották, Pozsonyban mutatta be. 1752-ben már az esztergomi főkáptalannak tagja lett. 1754-ben a vasvári, 1755-ben a pozsonyi prépostságot is elnyerte. 1759-ben Mária Terézia, az alig harminckét éves ifjú papot erdélyi püspöknek s egyúttal az erdélyi kormányszék (gubernium) első tanácsosává nevezte ki. Erdélyben azonban Batthyány úgyszólván csak utazó vendég volt. Alig foglalta el ugyanis 1760-ban főpásztori székét, kalocsai érseknek nevezte ki a királynő. 1776-ban a már tizenegy év óta üresedésben levő esztergomi érsekségre nevezte ki, 1778-ban VI. Pius pápa bíbornoki méltóságra emelte. Huszonhárom évig állott mint prímás a magyar egyház élén. II. József egyházellenes rendeleteivel szemben elég bátor volt férfias nyiltsággal síkraszállni. Meg is érte az ősi rend helyreállítását s az eltörölt prímási jogok és kiváltságok megerősítését. Ő építtette Pozsonyban az érseki palotát s ő volt az, aki Pozsonyban 1790 nov. 15-én II. Lipótnak, 1792 jún. 6-án pedig Budán Ferenc királynak fejére tette a magyar szent koronát. A pesti Városligetet területét megvásárolta s ligetté fejlesztette, nagy áldozatokat is hozott a sétány kiépítése érdekében. Holttestét 1799 nov. 7-én a pozsonyi székesegyházi sírboltba helyezték.

Irodalom. *Katona István:* Historia Colocensis Ecclesiae, II. rész (Kalocsa, 1800); *Kollányi Ferenc:* Esztergomi kanonokok (Esztergom, 1900); Memoria Basilicae Strigoniensis (Pest, 1856). TEMESVÁRY J.

Batthyány *Károly gróf*, később *herceg*, tábornagy, horvát bán és II. József katonai nevelésének és udvartartásának intézője, szül. 1698 ápr. 28-án Rohoncon, megh. 1772 ápr. 13-án Bécsben. Részt vett III. Károly első és második török háborújában s vitézül harcolt az osztrák örökösödési háborúban. 1745 ápr. 22-én Pfaffenhofennál legyőzte a bajor-francia sereget, melynek ez a veresége kényszerítette Miksa József bajor választófejedelmet, hogy Bajorországra vonatkozó igényéről lemondjon. Ferenc német-római császár, Mária Terézia férje, 1764-ben a birodalmi hercegi címet adományozta neki. Fiai elhúnytával birtokait és hercegi címét bátyjának, Lajos nádornak leszármazói örökölték. TAKÁTS GY.

Batthyány *Kázmér gróf*, szül. 1807 jún. 4-én, megh. 1854 nov. 4-én Párisban. Lelkes híve volt az 1848—49. szabadságharcnak, melynek több ütközetében részt vett. Megelőzőleg is szilárd ellenzéki volt. A függetlenség kimondása után Szemere Bertalan forradalmi kormányában a külügyminiszteri tárcát vállalta el. Kossuthot Törökországba kísérte, honnan 1851-ben Párisba ment. Emlékirataiból részleteket közöl Tóth Lőrinc (Budapesti Szemle 74. és 75. köt. 1893. 198. és 199. sz.). Vörösmarty: *A száműzött, Emléksorok egy sírkőre* c. költeményei reá vonatkoznak. TAKÁTS GY.

Batthyány *Lajos gróf*, magyarország utolsó nemzeti nádora, szül. 1696-ban, megh. 1765 okt. 26-án. Mária Terézia megkoronázásakor (1741) kancellár volt, a nevezetes országgyűlésen szept. 11-én Mária Teréziát megelőzőleg ő hívta fel a rendek figyelmét a királynő szorongatott helyzetére. 1757-ben választották nádorrá. Ő alapította a családi hitbizományt 1746-ban. Minthogy az 1751. és 1764. országgyűlések a hadiadót nem a királynőtől kívánt mértékben emelték fel, Mária Terézia leginkább a nádorral és Barkóczy Ferenc prímással éreztette nehezteléséét. A kegyvesztést egyikök sem tudta elviselni. Mindkettő az országgyűlés berekesztése évében halt meg. TAKÁTS GY.

Batthyány *Lajos gróf*, az első magyar felelős független minisztérium elnöke. szül. 1806 febr. 14-én Pozsonyban, megh. 1849 okt. 6-án Pesten. A politikában Széchenyi, Wesselényi és Kossuth voltak reá hatással. A nemzet jogait épp úgy szívén viselte, mint a dinasztia érdekeit. A reformországgyűlések egyik legtekintélyesebb vezéralakja volt. Ő vitte keresztül, hogy Pestmegye az 1847—48. országgyűlésre Kossuthot küldötte követül. Ezt a tettét a kamarilla sohasem tudta neki megbocsátani. 1848 márc. 17-én az első felelős független minisztérium elnökévé nevezték ki. Minthogy nem csupán az alulról, hanem a felülről jövő forradalmi kísérletek ellen is mindenkor a törvényes állapot védője volt: nem bírta az udvar bizalmát. A kamarilla gyanakvása annyira ment ellene, hogy eleinte még Lamberg meggyilkolásának értelmi szerzőjét is benne keresték. Bár a későbbi vizsgálat ezt a képtelen vádat elejtette, a bizalom később sem állott helyre. A hadierő szervezése és harcképessé tétele körül Batthyány nagy érdemeket szer-

Gyulenberg Lex. T. k.

A GYARAKI GRASSALKOVICHOK HÁROM NEMZEDÉKE

A XVIII. és XIX. században virágzó Grassalkovich-család nevét a mai kor már alig emliti. Pedig ez a család a maga korában óriási szerepet játszott, rangja és tekintélye volt s emlékét ma is hasznos szolgálatai és soha el nem muló alkotások őrzik. Méltó tehát, hogy most a Magyar Nemzeti Szinház 100 éves jubileumával kapcsolatban is hálás kegyelettel emlékezzünk meg róla.

Első kiválóbb tagja a családnak I. An-

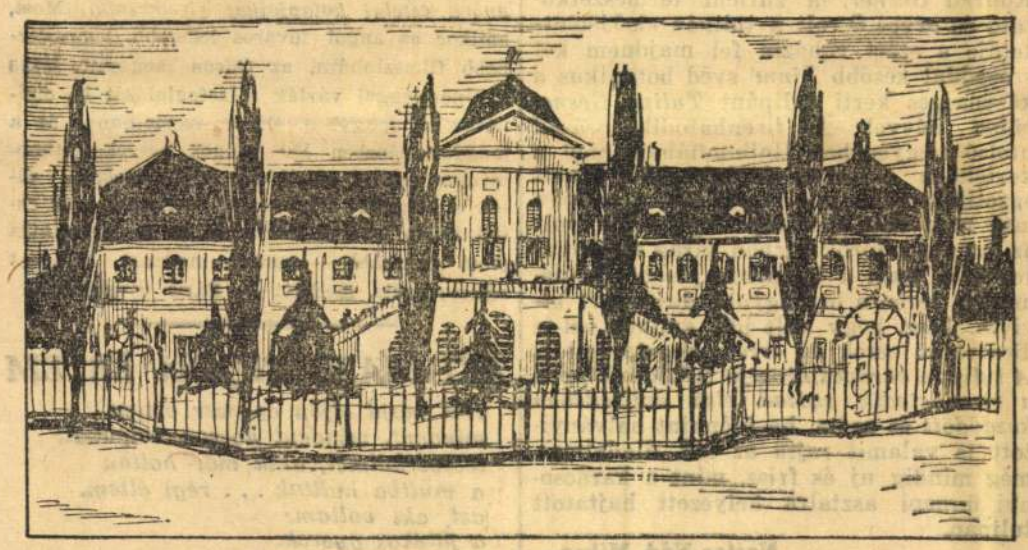

A pozsonyi Grassalkovich-palota

tal volt, aki hasonnevü fiával együtt értékes munkása volt az akkori közéletnek. Eredetileg köznemes volt. Magyarországon született s iskoláit is Magyarországon, Pécsett végezte. Pályáját Budán, mint kir. ügyész kezdette, szorgalma és tehetsége folytán azonban gyorsan emelkedett egészen a legmagasabb fokig. Kamarai ügyész és a kir. ügyek igazgatója lett s az uralkodó is teljes és legközvetlenebb bizalmával ajándékozta meg. Közben bárói, majd 1751-ben grófi rangra emeltetett. Óriási vagyont szerzett, főleg a Duna és Tisza között s a sors kedvezése és a szerencse mindent összpontositott a kezében. Tehetséget, szorgalmat, rangot és vagyont, a mivel kifelé hatalmat, a közre pedig befolyást gyakorolhatott. Gerinces álláspontot foglalt el minden kérdésben s férfias magatartása, határozottsága, de a mellett jószive jellemezte, maga előtt azonban megoldhatatlan problémát nem türt. Nyilt harcot hirdetett sokszor, ha kemény kézre volt szükség, de tudott segiteni is és ha lehetett, akart is, különösen a hozzáforduló intézményeken, községeken és szegényeken. Sokoldalusága közismert volt, ezt a legfelsőbb helyen is tudták, a szava sokszor döntő volt s ezért segitségéért, vagy közbenjárásáért állandóan sokan folyamodtak. Nem volt kétséges, hogy ha vállalta a segitséget, vagy közbenjárást, ugy az ügy kedvező sorsa el volt döntve.

A mindennapi adminisztrációs munka mellett gróf Grassalkovich Antal mint gazda is elsőrangu volt. Nógrád, Nyitra, Pest és még több vármegyében voltak birtokai. Birtokpolitikája ugyszólván korszakalkotó. Pest vármegyében volt a legnagyobb földbirtoka s ő egyszersmind ennek a vármegyének legnagyobb földesura. Gazdaságát már minta-uradalommá fejlesztette, földbirtokán a telepitéseket mesteri módon hajtotta végre s fényes főuri udvartartásának segitségével, mint földbirtokos oly névre tett szert, — különösen Pest vármegyében, — a minek nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is hire volt. Megszerezte a vármegye Gödöllő, Kakucs, Kispest, Nagytarcsa, Örkény, Orszentmiklós, Pestszentlőrinc, Sződ, Tatárszentgyörgy, Ujhartyán, Vecsés, Boldog, Csömör, Dány, Dunakeszi, Ecser, Erzsébetfalva, Farmos, Galgamácsa, Hévizgyörgy, Isaszeg, Kartal, Soroksár Tápiószecső, Zsidó és más községek határára is kiterjedő földbirtokát s uradalmának központjává és székhelyévé Gödöllőt tette, ahol az akkori izlésnek megfelelő francia stilusban kastélyt épittetett, mely a budai várpalotával egyidőben készült el.

A községeket, melyek uradalmával összefüggésben voltak, segitette s telepitések által fejleszteni igyekezett ugy, hogy ezzel nemcsak az ország érdekében tett szolgálatot, hanem egyszersmind követendő példát mutatott a jövőben is és esetleg még megoldásra váró hasonló feladat gyakorlati kiviteléhez is. Ott, ahol szükséges volt, nagyobbrészt magyarokkal s azután németekkel s tótokkal telepitett, ami az átszenvedett pusztitó háboruk után népességi szempontból ugyszólván nélkülözhetetlen orvosságnak mutatkozott. A megvalósitástól, melyet a saját ügyének is tekintett, anyagi áldozat nem riasztotta vissza sohasem. Gödöllőn például a telepités sikere érdekében saját költségén 100 uj házat épittetett a lakosság részére. Aránylag hasonlók voltak elgondolásai és cselekedetei a többi községekben is.

Gróf Grassalkovich Antal szivesen időzött óriási birtokán, különösen gödöllői pompás kastélyában, ahol barátai szivesen keresték fel. A kastélyban gyakran fordultak meg előkelő vendégek s igy a fényes ünnepségek ugyszólván egymást váltották fel. 1751-ben Mária Terézia királynő váltotta valóra gróf Grassalkovich Antalnak tett igéretét. Augusztus 10-én és 11-én vendége volt Gödöllőn. A királynőt nagy pompával fogadta a gróf és tiszteletére olyan pazar fényt fejtett ki, aminőt, vagy amelyhez hasonlót az udvari urak maguk sem igen láttak. A kastélyt, melybe száz diszbe öltözött lovas

Grassalkovich Antal báró (I.)

kisérte bevonulásakor a királynőt, hetvenezer lámpával világitották. Másnap a kastély és a park megtekintése után a pazar ebéden több ezren vettek részt. Ott volt az egész udvar, a környék urai, az előkelőbb megyei nemesek, ott volt a papság; a polgárság s mindenki, aki csak élt és számitott. Ez alkalommal rendezték be azt az aranyozott falu, veres márványtermet is, mely a királynő hálószobájául szolgált és amelyet napjainkig sem változtattak meg.

1765-ben Albert lengyel király nejével, Krisztina főhercegnővel látogatott el Gödöllőre, hova tiszteletükre ugyancsak az ország szine-java gyülekezett s amely alkalommal ugyancsak mindent beragyogott a pazar és káprázatos fény.

Gróf Grassalkovich Antal tetőtől-talpig mintaképe volt az igazi főurnak, nagy kötelességtudással és bámulatos munkabirásával. Óriási vagyonát a jó gazda módjára kezelte s az a fény és pompa, melyet udvartartása időnként rangjához és óriási vagyonához mérten megengedett és kifejtett, lehetőleg okos számitáson nyugodott, mert hiszen az áldozatkészséget sem hanyagolta el soha, arra is jutott bőven. A nagy ur ott volt mindig akkor is, amikor és ahol segiteni kellett. Nagy érdeme, hogy nevének nemcsak itthon, hanem a külföldön is előkelő sulyt tudott szerezni s fényes udvartartásának oly hirt, mellyel abban az időben főur alig dicsekedhetett. Nagy érdeme, hogy gödöllői kastélyában a legelőkelőbb külföldi látogatókat és vendégeket fogadta, ismertté tette a magyar nevet s ezáltal a hazának is nagy szolgálatot tett. Nagy érdeme, hogy birtokpolitikájával fundamentumot teremtett annak a későbbi állami birtokpolitikának, amelyből a gödöllői koronauradalom fejlődött a királyi nimbusz emelésére s amely változatlan formában ma is megvan.

Vagyona az ő életében nemcsak, hogy megmaradt, de szaporodott. Halála után örököse hasonló nevü fia: II. Antal lett, aki méltó utódja volt nagy elődjének. Még atyja életében kamarás, kincstári tanácsos volt, majd főispán és v. b. t. t. lett s igy ugyancsak a legmagasabb közéleti helyeket töltötte be, ugy, mint előtte boldogult édesatyja. Csak egyet

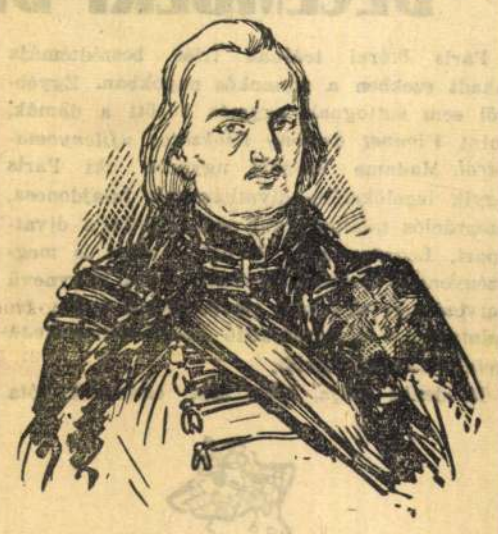

Grassalkovich Antal gróf (II.)

nem örökölt elődjétől: azt a nagy erőt, mely a vagyont fenntartani tudta s a Gödöllőhöz való ragaszkodást. Ezért édesatyjának halálával a zajos életnek egy időre vége is szakadt. Gödöllőn csak nagy ritkán fordult meg és csak élete végszakában, akkor jött haza ide, mikor már más birtoka nem volt. II. József 1784-ben birodalmi hercegi rangra emelte oly megszoritással, hogy a hercegi rang csak az elsőszülött fiut illetheti meg.

Egyetlen fia és örököse III. Antal volt, minden magas kitüntetés tulajdonosa és Csongrád megye főispánja. Herceg Esterházy Leopoldinát vette nőül, akivel boldog házaséletet élt, de házasságukból gyermek nem származott.

Antal herceg pazar és fényes életmódjáról volt hires és gyakran tartózkodott Gödöllőn, ahol a kastélyt ismét a legelőkelőbb, sőt igen gyakran fejedelmi vendégek látogatták. Igy 1805-ben okt. 30-án Ferdinánd trónörökös és Ludovika főhercegasszony átutazóban töltöttek egy éjjelt Gödöllőn. 1809-ben május 20-tól junius 17-ig Mária Beatrix főhercegnő Miksa főherceggel együtt lakott Gödöllőn, mely alkalommal Károly Ambrus főherceg, Magyarország hercegprimása és Kármánházy László váci püspök a pünkösdi ünnepekre ugyancsak odaérkeztek, mig Győr bevétele után, junius 18-án egy napig anyjával együtt a királyné is Gödöllőn tartózkodott.

Herceg Grassalkovich Antal 1827-ben csődbe jutott s ettől kezdve minden szabad idejét Gödöllőnek szentelte, ahol minden évben névnapján nagy lakomát és ünnepséget rendezett a gödöllőiek számára. De a jótékonyságáról és a hazafiságról is ugyancsak ismert volt. Ő

Grassalkovich Antal herceg (III.)

ajándékozta a nemzetnek a Nemzeti Muzeumot és 1834-ben Pestvármegye közgyülésén bernátfalvi és földvári Földváry Gábor alispánsága alatt a Nemzeti Szinház telkét és a Magyar Tudományos Akadémiának is nagyobb összeget hagyott. 1841-ben halt meg s halála után özvegye 1842-ben Gödöllőn szegényházat épittetett, mely alapitványa ma is fennáll. Özvegye 1868-ban hunyt el s mindkettőjüket Magyarországon, Besnyőn temették el.

Kár, hogy ezzel az érdemes családdal szemben a sors a végén mostoha volt, mert óriási vagyonát elvesztette és mert III. Antal után fiörökös nem maradt s igy a hajdan virágzó és nagynevü Grassalkovich hercegi család fiágon kihalt. Emléke azonban tagjainak közéleti munkájában, hazafias adományaiban s mindazoknak a lelkében, akikkel jót tett, élni fog örökké.

Ennek a emléknek tartozik a nemzet most azzal, hogy illetékes szervei utján minél hamarább végetvessen a Nemzeti Szinház telke körül most duló áldatlan háboruságnak. A telket meg kell tartani azzal a céllal, hogy ott igenis felépüljön a Nemzeti Szinház kamaraszinháza, amelynek ugyancsak komoly feladatai lennének a tisztta irodalom és az igazi magyar szinházi kultura népszerüsitésében. Nem szabad veszni hagyni ezt az értékes és nagyszerü ajándékot s nem szabad megengedni, hogy évekig is elhuzódható pörök homályositsák el az örökhagyó nevét. Mert bizonyos, hogy Grassalkovich herceg intenciója nem az volt, hogy pörök lavinája boritsa el emlékét, hanem az, hogy hajlékot adjon a legközvetlenebbül, az élő szó pótolhatattlan varázsával ható művészetnek: a magyar szinjátszásnak. Ebben az irányban, eszerint az akarat szerint kell minél előbb pontot tenni a most folyó ismeretes vita után.

Dr. Bellusi Baross József.

A gödöllői Grassalkovich-kastély

A TÖRÖKÖK HOZTÁK DIVATBA A TULIPÁNT

Pompás és mély értelmü karácsonyi ajándék a virágkedvelő számára egy cserép korán hajtatott *tulipán.* A két, vagy három üde zöld levél tövében ülő, összeborult szirmu virág olyan, mint egy aprócska sziv. A szeretet titokzatos hullámait sugározza magából a szeretet, a béke, boldogság ünnepén, a remény pislákoló mécseseit élesztgeti és a tavasz igéretét hordozza magában. Ez az idő előtt való virág nemcsak a kertészetek nagyszerü munkájáról tanuskodik, hanem a természet kincseinek megbecsüléséről, az emberi készségnek arról a káprázatos ügyességéről is, amely a természet egyszerü növényéből csodálatos szinpompáju virágokat tudott elővarázsolni. Amióta a tulipán meghonosodott a kertekben, alakja, különösen pedig a szine olyan átalakuláson, változáson ment keresztül, aminővel kevés kerti virágunk dicsekedhetik.

A tulipán a *tizenhatodik század közepén* tünt fel először az európai kertekben és azóta hódit és gyönyörködtet. Voltak időszakok, amikor minden más virágot a háttérbe szoritott és többre becsülték, mint az évezredes rózsát és liliomot és amikor nemcsak nálunk, hanem másutt is nemzeti virággá kiáltották ki. A törökök adták ezt a virágot *nevével együtt* Európának. A tulipán a török, illetve a perzsa „tulbend"-ből származik és *turbánt* jelent, mert olyan a virág alakja, mint a turbán. A törökök fedezték fel a virág szépségét és költőik magasztalták a virág bájosságát. „Olyan a tulipán" — irták —, „mint a szerető sziv, kivül láng, belül parázs". A perzsák is nagyrabecsülték a tulipánt s valószinü, hogy a törökök a perzsáktól tanulták meg nevelésének titkait. A perzsa költők dalaiban található a legtöbb hasonlat a tulipánnal kapcsolatosan. *Hafiz,* a rózsák és a csalogányok költője, minden idők egyik legnagyobb lirikusa, egyik ghazeljében például igy irt a kedvelt virágról: „Nézd csak, nézd a tulipánt, a szemtelent, a bátort, magasra emeli tarka poharát, italt kér és talán bort".

Érdekes, hogy a török tulipán meghonosodása előtt füvészeink egyáltalában nem vették észre, nem méltatták figyelemre azokat a tulipánfajokat, amelyek Európában is *őshonosak* és ha tudtak is róluk, azok közé a növények közé sorozták, amelyeknek gumója, illetve *hagymája fogyasztható,* ami érthető is, hiszen a régi korban egy-egy növényt nem pompás szinü, vagy csodálatos alaku virágáért ültették, hanem azért, hogy az füszerül, gyógyszerül, vagy pedig eledelül szolgáljon. Ázsia félnomád népei ma is szivesen fogyasztják a pusztákon szedett, nagy tömegben növő tulipánhagymákat. Bizonyos, hogy Európában is, ahol nagyobb területen fordult elő az itt honos tulipán, az ókor és a középkor népe felhasználta hagymáit, sőt még a későbbi korokban is, amikor a kertekben már pompázott a török tulipán, kiásta a földből a természet ölén termő növény hagymáit. Csak tudományos emberek tudták, hogy a növény tulajdonképpen nem más, mint a Keletről származó tarkaszinü tulipán legközelebbi rokona. Még *Csapó* József is azt irta 1775-ben megjelent „Uj füves és virágos magyar kert" cimü könyvében, hogy a „tulipánt"-ot „némelyek, mint a répát, ugy eszik s készittetik a gyökerét és tápláló erejünek tartják".

Európa nagyrészén őshonos a zöldessárga virágu *erdei tulipán,* valamint a Kazán-szoros szikláinak párkányain, Szerbiában növő világossárga virágu tulipán. Az utóbbit csak 1835-ben fedezte fel *Rochel* Antal, a volt katonaorvos, a Bánság florájának ismertetője. Ezt a fajt nevezte el *Borbás* Vince neves botanikusunk „*hungarica*"-nak. A szerény külsejü, de kellemes illatu erdei tulipánt egyidőben a kerti tulipán elvadult változatának akarták feltüntetni. Ehhez a tulipánhoz *bájos rege* is füződik. A rege szerint valamikor az emberi sziv boldogságát, a szerencsét rejtették a tündérek a növény virágbimbójába. Senki sem tudta azonban a bimbót felnyitni és a boldogságot kiszabaditani börtönéből. Sem kéréssel, sem fenyegetéssel, sem csellel, se erőszakkal nem tudták a bimbót nyilásra birni. Öreg és fiatal zarándokolt a magányos erdei réten levő virághoz, királyok jöttek hozzá diszes kiséréttel, koldusok mankóikkal, egymásután járultak a virághoz a tékozló gazdagok és a kérgeskezü munkások, kincset igértek a növénynek, ha kinyitja kelyhét, könyörögtek hozzá, megfenyegették, de minden hasztalan volt. Az emberek már lemondtak arról, hogy a boldogság, a szerencse valaha is kiszabadul szines börtönéből. Egyszer kiment a magányos erdei rétre a szegény asszony, kezén vezette apró gyermekét. Lassan és halkan lépegetett a virág felé. Már messziről látta a csodálatos bimbót, amelynek ridegségéről és konokságáról annyit beszéltek. Nem akarta a bimbót felnyitni, mert tudta, hogy az felnyithatatlan, csak látni kivánta, csodálni, meg akarta nézni, hol rejtőzik a boldogság, amely után ő is hiába sóhajtozott. Lassan közeledett a virághoz. Már csak néhány lépésnyire volt tőle, amikor gyermeke meglátta a fénylő bimbót. Örömében felsikoltott a gyermek, kiszakitotta magát anyja kezéből és tárt karral, vidám kacagással futott a virág felé. Ebben a pillanatban felpattant a virágbimbó. Amire a hatalom, a könyörgés, a fenyegetés képtelen volt, azt a tiszta gyermeki kacagás könnyen véghez vitte. A gyermek kacagása szabaditotta ki börtönéből a boldogságot.

A tulipánról, mint kerti virágról, első irott emlékünk 1554-ből van. Gislenius *Busbequius,* I. Ferdinánd sztambuli követe ebben az esztendőben közölte ugyanis egyik barátjával, hogy a szultán fővárosának közelében rengeteg virágot, nárciszt és jácintot látott és sok más érdekes virágot is, amelyet a törökök tulipánnak neveznek. „Ezen nem kevésbé csodálkoztunk, — irta levelében, — mert java télben voltunk, abban az évszakban, amely legkevésbé sem barátja a virágoknak." *Belon,* francia utazó, aki 1558-ban járt Törökországban, csodálattal emlékezett meg a török kertekről. „Nincs még egy nép — irta utleirásában, — amely ugy szeretné a virágok pompáját és anynyira becsülné azok diszét, mint a török. Nem is a virágok illatát becsüli sokra, hanem azok formáját és szinét. Van *számos turbán alaku virágük,* amelyek szinét kertészeink állitották elő." A törökök különben minden esztendőben tulipán ünnepélyt is rendeztek. Az ünnepély fénypontja volt, hogy este a tulipánokat *szines lámpásokkal* megvilágitották. Az egyik nagyvezir ilyen ünnepélyen *élő teknősbékák pajzsára erősittette a szines lámpásokat* és az egykoru leirások szerint pazar látvány volt, amikor ezek az élő lámpások ott nyüzsögtek a tulipánok és jácintok között. A tulipán felfedezése és megismerése után több esztendőnek kellett még elmulnia, hogy a gyönyörü virág az európai kertekben is helyet kapjon.

Az első tulipán Közép-Európában állitólag 1559-ben *Herwart* nevü augsburgi polgár kertjében nyilott és ennek nyomán irta le a pompás török növényt Konrad *Gesner,* a zürichi természetkutató és orvos. Ő volt a tulipán első ismertetője s ezért ruházta fel majdnem két századdal később *Linné* svéd botanikus a közönséges kerti tulipánt *Tulipa Gesneriána* névvel. A tizenhatodik század utolsó negyedében Hollandiában, ahol a kertekben a messze földrészekből hozott egzotikus növények is nyiltak, a tulipán már nem volt ritkaság. Hollandia volt az, amely a török turbán virág megdivatosodása után a tulipántenyésztés és nemesités terén a legnagyobb dicsőséget kivivta. Igaz, hogy volt idő, amikor ezt a dicsőséget ezrek és ezrek megsinylették. *A tulipán európai divatja tulajdonképpen a tizenhetedik század első évtizedében kezdődött* és azóta, ha időnkint halványitott is valamit rajta az idő, diadalmas, még mindig uj és friss, mint a karácsonyi ünnepi asztalra helyezett hajtatott tulipán.

Natter-Nád Miksa.

DECEMBERI DIVATPLETYKÁK

Páris ötórai teáinak friss beszédtémája akadt ezekben a zimankós napokban. Egyébről sem suttognak egymás között a dámák, mint *Vionnet asszony titokzatos ujjlenyomatáról.* Madame Vionnet ugyanis, aki Páris egyik legelőkelőbb divatházának tulajdonosa, szenzációs találmánnyal gazdagitotta a divatipart. Legravaszabb, de detektiveket is megszégyenitő furfanggal eszelte ki a nagynevü tervezők és szalonok rémének: az egyre félelmesebben garázdálkodó *modelltolvajoknak ártalmatlanná tételét.*

Mindenki tudja, hogy már esztendők óta

harc dul a modellkémek és modelltolvajok ellen a márkás divatcégek világában. Millió és millió frankos perek, kártéritési igények — hiába, nem volt segitség. Alig hogy elkészültek a szalonok egy-egy uj slágernek igérkező modellel, tüneményes gyorsasággal itt is, ott is felbukkantak megszólalásig hű kópiák.

Most azonban jött Vionnet asszony és reményt csepegtetett az elkeseredett divatkirályok szivébe. Mert a kelmébe beleszőtt cégjelzéseket utána szőhették és saját tákolmányukba belevarrhatták a tolvajok, — ám az ujjlenyomattal mégsem birkózhatnak meg. Madelaine Vionnet a *neve mellé kis fehér selyemdarabkára odabiggyeszti hüvelykujját is* és ezentul csakis *olyan ruha számit valódi kreációjának, amely magán viseli ujjlenyomatát.*

Mindenki nevet ezen a vidám fordulaton és őszintén örül. Csak a divatnak kémei és tolvajai nem örülnek. Sok csufondárosan kedves sanzont énekelnek róluk mostanság szinházakban, kabarékban, találgatva: ki marad győztes a porondon? A jog és igazság harcosai, avagy a sötétben bujkálók gaz tábora? Egészen halkan érdekes ujdonságot adnak egymásnak tovább az emberek. A divattolvajok titokzatos egyesülete *hatalmas összeget igér egy olyan nőnemü lény felfedezőjének, akinek ujjlenyomata egyezik Madelaine Vionnet ujjlenyomatával.* Azzal az „arcátlan nőszemélyével", aki most a szegény divatkémek és modelltolvajok tisztes keresete és biztos egzisztenciája ellen merészel törni...

*

Még egy kinos probléma foglalkoztatja ezen a télen Páris divatfejedelmeit. *Az angolok előitélete az estélyi kalapok ellen.* Hogyan lehetséges, hogy az ujdonsült estélyi kalapdivat mindenütt a müvelt világon elragadtatott fogadtatásra lelt, csak egyedül a brit szigetek lakói zárkóznak el konokul tőle...

Expedició indult a csatorna tulsó oldalára. A Rue de la Paix leggyönyörübb leányait küldték át Londonba, hogy szószólói legyenek az estélyi kalapnak. Minden bemutatójukon ott szerepelt az estélyi toalett befejezőjeként: az estélyi kalap! Festőien ivelt el az uszályos bársonyruha, virágokban csokrosodott a fiatalos taft ruha fölött, nem is beszélve a tüll- és csipketoalettekben bemutatott csipkekalapkölteményekről!

London hölgyei nem győztek lelkesedni, aminek legbiztosabb jele, hogy szédületes gyorsasággal, utolsóig összevásárolták a modelleket. Csakhogy hiába örültek uj szerzeményüknek, amikor nagyestélyi ruhában, *kalapostul* érkeztek meg a vendéglőbe, tánoterembe vagy hotelbe — megtagadták tőlük a belépést. London előkelő vacsorázó- és mulatóhelyei összefogtak az estélyi kalap ellen! A szinházak már határozott tiltakozást jelentettek be s igy érthető, hogy mig a Kontinens és Amerika dámái büszkén diszelegnek estélyi kalapjaikban, addig London hölgyeinek legtündéribb esti kalapmodelljei házi és egyéb garderobokban tengetik szomoru sorsukat.

Az egyetlen lehetőségre azonban mégis rábukkantak az angol dámák. Itt a *mozi!* A mozikban tudniillik nincs kalaptilalom. *Azért járnak tehát parádés esti ruhában utóbbi hetekben a londoni nők, hogy meglévő gyönyörü estélyi kalapjaikat viselhessék.* Most, amikor az angol főváros legszebb, legmodernebb filmszinháza, az *Odeon* megnyilt, lázas kiváncsisággal várták állásfoglalását az ominózus kalapügyben. Odeon szemethunyt és a magyar pénzben 150 pengős helyeken tüneményes estélyi ruhákban és *kalapokban* ültek a hölgyek. Hogy ezzel megindult-e az estéli kalap londoni karrierje, ez foglalkoztatja most leginkább — persze madame Vionnet ujjlenyomata mellett! — Páris divatköreit.

AKI MAJD ELJÖN ÉRTEM

Aki majd eljön egyszer értem,
mindent, mindent hozzon magával:
testvérkéimet, akik már holtan
a multba hulltak . . . régi éltem,
azt, aki voltam:
a játékos gyerek.
És aki majd leszek:
asszony... — piros parázs a vérem.
Hozza el mind. Legyen a férjem,
uram, testvérem,
jóbarátom.
Jöjjön mosollyal s hogyha kell:
megbocsátón!
Szivében hozzon égi dalt
és tiszta kedvet.
Tüzet, vihart,
dacos, forró homlokkal álljon!
Csak fogjon kézen
hetykén, merészen,
ne tétovázzon és ne várjon!
Acélosan igy, igy vezessen!
... És szeressen... és szeressen!

Walleshausen Éva

FURCSASÁGOK

Newyorkban ajándékkicserélő bolt nyilik, ahol a karácsonyi ünnepekre ajándékba kapott tárgyakat a hölgyek „csekély ráfizetéssel" bármire becserélhetik. A newyorki férjek most a jóváhagyásuk nélkül történt ajándékbecserélések ellen tömegesen biztositják magukat, nehogy a Blandina néni által ajándékozott hátultöltős kávédaráló és egy ezüstrókabunda közötti „csekély ráfizetést" is nekik kelljen majd kiegyenliteniök.

*

Egy nagy londoni utazási vállalat fejedelmi indiai társasutazást hirdet mesés, keleti fényü ünnepségekkel és tigris-oroszlán-leopárd-vadászatokkal egybekötve, amely Európa bármely fővárosából indulva, személyenként huszezer pengőbe kerül. Aki azonban nem szeret oroszlánra lőni, vagy a HÉV-re kedvezménye van, annak az összegből valamit leszámitanak.

•

Csikágóban ünnepi lakomára gyültek össze a furcsaságversenyek győztesei. Ott volt a portörlés, evés és tübefüzés világbajnoka, elnökül pedig a ruhára-vigyázás olimpikonját választották meg, aki huszonkilenc év óta hord egy ruhát és harminc esztendeje ugyanazt a kalapot. Mondanunk sem kell, hogy ennek az erős rekordnak a megteremtője nem a gyönge nemhez tartozik.

*

Örvendetes dolog, hogy ma, amikor a drágaság napról-napra emelkedik, a részvéttáviratok árát leszállitották a belföldi forgalomban. Jó lenne, ha a mozgalom kiszélesitése érdekében a posta nagyobb propagandát fejtene ki, hogy aszongya: Haljunk meg hazánk földjén, mert itt potom pénzen óriási részvétet kelthetünk, tömeges családirtásnál ingyen küldünk könnytőlázott pausálé-szöveget!

•

Borreau párisi orvospszichológus szerint az emberek munkateljesitménye szombaton és hétfőn nem sokat ér, mert a munkás és hivatalnok szombaton már szórakozásra készül, hétfőn pedig fáradt és rendesen gyomorrontással, meghüléssel állit be munkahelyére. Ezekután nem kétséges, hogy kedden és szerdán kurálja magát, csütörtökön és pénteken pedig a szombati szórakozáshoz pénz után szaladgál. Maradna tehát a vasárnap, dehát egy héten egyszer az embernek mégis csak ki kell pihennie magát.

Kánya Teca.

Pozsonyi Grassalkovich palota.

Gutenberg Lex. D. L. 3054.

Pozsony: a Grassalkovich-palota lépcsőháza

kézimun
fonalnagyb
Bud
IV. Ki
VII. K
VII. K

Pozsonyi vár

Déli kapcsolatokat mutat az itt már kissé barbár módon és félreértelmezett formában alkalmazott emberi alakos edényfül. (Kosd, Kakasd, Rozvágy, Detta). A déllel való kereskedelmi kapcsolatokat igazolják a görögmacedon érmek és azoknak helyben készült barbár utánzatai is. Legyen szabad itt megjegyeznem, hogy 1923-ban egy Velemszentviden folytatott ásatásom alkalmával La Tène-kori rétegben II. Fülöpnek olyan tetradrachmáját találtam, amelynek Zeus-feje a legtökéletesebb reliefábrázolások közé sorozható. Ez az érem a legjobb verdéből kerülhetett ki és kétségtelen bizonyítékot nyújt a kereskedelmi kapcsolatokra.

Mártont munkája megírásánál főként az a cél vezette, hogy kianalizálja a kelta emlékanyagból mindazt, ami abban idegen régióból származó, vagy a honi földből fakadt ősi elemként jelentkezik. Ilymódon érzékelteti a kelták megjelenésével kapcsolatban beálló kulturális átalakulást és éppen az ősi formák segítségével lefixirozza a hódítás időpontját. Az erre vonatkozó emlékanyagcsoportot kétségtelenül jól megfogta és nagy anyagismeretét mutatja, hogy ezeket a kérdéseket a legapróbb részletekig ki tudta dolgozni. Annál kívánatosabb most már, hogy a honi föld történelmének szempontjából ilyen részletesen kerüljön tárgyalás alá az az anyag is, amelyet a keltaság őshazájából mint sajátos tulajdont hozott magával és azzal a meghódított régió kultúráját gazdagította. Ehhez természetesen szükséges az is, hogy ne csak a sírok emlékanyagával ismerkedjünk meg, hanem az ezekkel szorosan összefüggő lakótelepek hagyatékával is, mert csak így lesz lehetséges, hogy a két leletkomplexum összevetésével történelmileg is értékelni tudjuk az anyagot.

Ebben az alapos munkában éppen ezt a kellőképpen való történelmi átértékelést kellene hiányolnunk, ha nem látnók ugyanekkor a szerzőnek azt az okos önmérséklését, amely őt ennek végrehajtásától bizonyára azért tartotta vissza, minthogy jól tudta, hogy Magyarországon a kelta uralom történetének megírására az itt tárgyalt anyag mellett csak az előbb említett két praemissa elvégzése nyujthat biztos alapot.

Mint első és helyesen tett lépést ezen az úton, örömmel üdvözöljük ezt a mintaszerűen gondos munkát. *Tompa Ferenc*

gátat vetett bizonyos mértékben úgy formában, mint díszítésben az egyéni ízlés túlhajtásainak, hanem annál inkább megtalálhatjuk ezt a szolídságot az ékszerekben, — a karkötők, nyakékek és fibuláknál. A Hallstatt C- és D-fokozat már nem is barokkos, hanem rokokós, sőt szecessziós forma és ékítmény tobzódásaival szemben a Certosa fibula is reakciót, leegyszerűsítést jelent. A vele formában teljesen rokon La Tène I. fibula, valamint az egyszerű babos karkötők és nyakperecek ugyancsak ezt a biedermeieres puritánságot képviselik. Hogy a La Tène II.-ben már megint megtaláljuk az elbarokkosodást, azt egy hosszabb

KEMÉNY LAJOS: A POZSONYI VÁR ÉS A VÁRALJA. (Pozsony, 1933.). A régi koronázó város művelődés- és művészettörténetének érdemes, fáradhatatlan kutatója, Pozsony város nyugalmazott főszámvevője, újabb tanulságos könyvvel gazdagította a magyar építőművészet történetének szépen gyarapodó irodalmát. E téren minden alapos munka szívesen látott, hisz rengeteg még a felderítésre váró kérdés; de kétszeres örömmel üdvözöljük ezt a szép könyvet, mert a mai határokon túlról jön, s elszakított történeti emlékünk multjának nemcsak nyelvben, hanem szellemben is magyar, komoly és tárgyilagos feldolgozása.

Szerzőnk a pozsonyi vár alapítását a honfoglalás előtti korba teszi, s megállapítja, hogy a magyarok az itt talált lakóhelyeket nem pusztították el, hanem fentartani igyekeztek. Az Árpádházi királyok idejében sokat építettek a váron; az erre vonatkozó első fenmaradt írott emlék 1245-ből származik. A későbbi századokból Zsigmond és Mátyás király építkezéseiről van tudomásunk, de bővebb adatok csak a XVI. században fokozott mértékben meginduló erődítési munkálatokról állanak rendelkezésre. Az I. Ferdinánd által elrendelt építkezések vezető mesterei névszerint is ismeretesek, közöttük szerepelt Pietro Ferabosco.[1] Ezek az építkezések kiterjedtek a vár egész komplexumára és nemcsak erődítési okokból történtek, hanem a művészi kiképzést is szemelőtt tartották. Már régebben ismeretes Giulio Licinio da Pordenone szerepe, aki a várkápolna gazdag festészeti díszítését alkotta. Nagyarányú átépítést hajtottak végre a XVII. század harmincas és negyvenes éveiben is. Majd megint több, mint száz év mulva, Mária Terézia rendeletére indult meg az utolsó kibővítési és díszítési munkálat, mely nagyjában 1760—1765-ig tartott. A későbarokk szellemében ekkor alakult áta várpalota valódi fejedelmi residenciává. A közreműködő mesterek között ez alkalommal olyan kimagasló művészek szerepeltek, mint Jadot, Pacassi, Hillebrandt, Maulbertsch, Winterhalder és Fischer Vince. De már fél évszázad mulva itteni működésüknek csaknem minden nyoma elpusztult ama rettenetes tűzvész következtében, mely 1811 május 30-án puszta rommá égette a büszke várkastélyt. S végül, amit ez az elemi csapás mégis meghagyott, a hatalmas falakat, a márványlépcsőházat, a szobrászati és stukkódíszmaradványokat, a termek festésének nyomait, azt az azóta eltelt százhúsz év viszontagságai pusztították tovább, s a gondozók lelkiismeretlen közönye pusztítja most is napról-napra.

Kemény Lajos élvezetes előadásában nemcsak a külső körülményeknek, történeti adatoknak bősége tárul az olvasó elé, hanem megelevenedik szemünk előtt a vár egész belső élete is, a benne lezajlott sok országos jelentőségű esemény ezeréves láncolata. A kötet végén közölt, jól sikerült táblák valóban a sorstragédiák komor hangulatát idézik, midőn képekben is bemutatják a vár hajdani fényét és mai gyászos állapotát. *Pigler Andor*

Pozsonyi barokk művészet

A Pozsonyba tévedő idegennek első szempillantásra feltünik a város művészeti gazdagsága mind külső plasztikai díszekben, tereken elhelyezett szobrokon, portálékon, paloták architektúráján, mind pedig belső díszítéseken, oltárokon, templomi szobrokon, szószékeken, lépcsőházakon, mennyezetdíszítéseken. S mily jellemző Pozsonyra, hogy ezek elsősorban a barokk művészet remekei s csak azután másodsorban következnek a más stílusbeli alkotások. Pozsony elsősorban is barokk város. De milyen más, mint például Olaszország eme stílusának nagyszerűségei s mennyivel inkább közelebb állnak az osztrák művészi akarásokhoz. Nem akarok itt behatóbban értekezni a barokkművészetről, illetve utalni arra a művészi megnyílvánulásra, mely a maga idejében annyira összefüggött Európa lelki és gondolatvilágával s mely oly erős forradalmi vehemenciával szabadította föl a lelkeket az előző századok dogmatikus elvei alól, de meg kell emlékeznem arról a fontos momentumról, mely Európát más orientációk felé terelte, melynek főbb mozzanatai a felszabadult lélek objektív világszemlélete volt. De valóban objektív volt-e ez a szemlélet? Korántsem. Eddig egy egységes szempont jelentette Európa kultúráját: a pápaság hirdette katholikus szempont. Most utat törtek maguknak az új elvek s mindegyik tábor a maga igazát bizonyítgatta. Ezek a bizonyítgatások mindenesetre előbbre vitték Európa kultúráját ismét egy-egy mérföldes lépéssel; de valóban megoldottak-e minden oly problémát, mely a hit, az élet és az Isten kérdéseivel volt összefüggésben? Nem. A barokk egy mélységes, igen komplikált lelki szerkezet kivetítését tűzte ki céljául — s az absztrakt távlatokba ívelt. Az absztrakt távlatokba, ahol minden logika megtorpan s ahol Goethe fausti kultúrája sem ért el egy határozott, pozitív megoldást. És mégis felszabadulás volt a barokk; felszabadulás a társadalmi és lelki megkötöttség alól. Felszabadulás volt és lázongás, habár igaz, hogy szertelen lázongás. De elképzelhető-e egy egységes európai kultúrmegnyílvánulás, egy egységes forradalmi eszmemegnyílvánítás, még akkor is, ha az szorosan összefügg egy általános emberi ösztönös természetszerűséggel? Nem. Nem, mert minden kultúrmegnyilvánulásban határozott része van a tradiciónak, a vérmérsékletnek és nem utolsó sorban a gazdasági megalapozottságnak. És most már meg fogjuk érteni, hogy Pozsony barokk művészete miért oly nyugodt, oly megfontolt és miért nem oly vehemens és szélsőséges, mint az olaszé.

De nem helyes ez a kifejezés, hogy „pozsonyi barokk", mert Pozsony barokk művészete csak az osztrák művészet átültetése, átültetése annak a speciális művészi megnyílvánulásnak, mely az általános európai barokk művészettől eltérve, oly egyéni utakon halad. Ennek az egyéni útnak főbb jellemvonása a nyugalom, a lelki mélységek határozott kiemelése s az egységesítő kompozició. Igaz, hogy a bonyolult szerkezetű shakespeari tragédiák és Bernini zseniális „szertelensége" után az európai lélek nyugodtabb életföltételek felé hajolt, de

Magyar Minerva

1935. ápr. 15.

vergődő lett a csönd. Újra meglátta a kis építményt a lába előtt. Szerette volna azt a pár kavicsot széttiporni. Hogyan is tudott ezért idejönni?... Most hogyan mondja meg azt, hogy ne a lakásán keresse föl? Ah, talán az asszisztens, az segíteni fog. Majd annál hagy egy összeget ennek az embernek. És érezte: nagyon, nagyon gyűlöli András.

Hirtelen gonosz fény csillant a szemében:

— Tudja, milyen betegséggel vagyok én itt?

És feleletet sem várva kirobbant belőle:

— Öngyilkos akartam lenni!

András úgy nézett rá, mint akit fojtogatnak.

— Senki se tudja, hogy itt vagyok, maga az első, aki tudja...

András leejtette mellére a fejét.

— Feleségem van és gyermekem... de a feleségem se jöhet ide...

András csak nyöszörgött.

Péter furcsán, megborzongatóan nevetett:

— Nem az asszony miatt lettem öngyilkos, nem az ő csalása miatt, — tette utána aláhúzottan.

— Nem szereti? — András a szívére tette elhervadt kezét, hogy csillapítsa szíve elakadó dübörgését.

— Szerettem. De már nem. A csalása lehet, hogy nem is volt igazságtalan. Mert én... előbb... igen...

András lángoló szemekkel nézte a kavicshalmazt... a furcsa kis építményt, ahol a kavicsokat úgy fonják körül a homokszemek, mint az éj mélységét a csillogó, világító csillagok... A szeme homályos lett...

Péter fölállott. Hideg, szenvtelen arccal nézte Andrást. Majd gúnyos görbület jelent meg ajka szögletében, amint a kis kavicsokra nézett. Kezét kalapjához érintette és otthagyta Andrást. Közben, már talán el is felejtette a kis építményt, mert rálépett.

Az építmény szétesett...

András a kavicsaira meredt, amit ez az ember elgázolt... Az ő csodálatos fényű, óriási kavicsait, amik között csillagként ragyogtak az apró homokszemek...

*

A közös terem egyik ápolója találta meg Kis Andrást a kert zúgában egy kis kavicshalomra borultan.

A homlokáról alig lehetett letisztogatni a fénylő homokszemeket...

KRISTÁLY ISTVÁN

apácák templomának külső és belső plasztikai díszeit (egyenes donneri hatás), továbbá a más és más művészi csoportokba tartozó klarisszák templomának oltárait, szószékét és képkereteit (Kár, hogy ez a nagyszerű templom most könyvtári helyiség s múzeális értéke a nagyközönség számára hozzáférhetetlen.), a Miklós-templom szószékét (már klaszszikus) és az oltárt. A tereken elhelyezett szobrok között fölemlítendők a Kereszt-kápolna, illetve annak szobrai, majd a Szent Flórián-szobor, az Immaculata, a Szent József-szoborcsoportozat, az Erzsébet- és a kapucinus templom keresztjei. A paloták, illetve azok kapudíszeinek készítőit nagyjából ismerjük, habár itt is többnyire csak stílusrokonságból következtetünk. Az ismert nevek viselői mind Európa-hírű mesterek: Hillebrand, Lander, Römisch, Walch, Thalher. A. F. Hillebrand nevéhez fűződik a Grassalkovich-palota, esetleg az Apponyi-, Nyáry-, Széchenyi-paloták is, valamint a helyőrségi kórház. Hillebrandnak van odaítélve a Lamberg-féle ház is. A Mihálykapu angyaldísze Christelli harangöntő műve. Az Iparbank (Zichy-ház), a Notre Dame kolostor kapúja, a Corporis Christi-kápolna mind ebbe az érdekcsoportba tartoznak. Heffele műve a „primáspalota" s az oromzaton látható szobrok valószinüleg X. F. Messerschmidt alkotásai, st.

Futólagos, hiányos és elemezetlen kis seregszemle volt ez, de hiszen nem is ez volt a célunk s az egypár bemutató a fent elmondottaknak csak bizonyítékul szolgáló példák gyanánt állottak itt. De ezek is egytől-egyig bizonyítják, hogy a Mária Terézia-i idők míly fényes művészi produkciókkal ékesítették fel Pozsonyt. Ez a művészet II. József korában holtpontra jutott, de elég volt ahhoz, hogy az arisztokrácia az ország egyéb pontjain is — habár lassan — érvényesítse ezt a stílust.

Mint láttuk tehát, Pozsony barokk művészete Bécs függvénye volt, bécsi mesterek bécsi stílust honosítottak meg itt. A helyzetet általában Hillebrand uralta, akinek hatása nagy mértékben megérezhető volt más mestereknél is. Az ő művészetéből nőtt ki az úgynevezett „pozsonyi stílus" is.

A fent felsorolt épületek jelentékeny része már átmenet a klasszicizmusba s úgy nagyban előkészítője volt a XIX. század stílusának. Pozsonyban ennek a stílusnak is megtaláljuk az egyenes hajtásait.

NAGY BARNA

az osztrák barokk még ennél is nyugodtabb, még ennél is inkább hajlik a klasszicizmus felé. Ennek a felfogásnak és szellemnek a legkimagaslóbb egyénisége G. R. Donner, aki nagyszerű művészetét az osztrák művészet „nyugodt" hagyományain építette föl. Speciális osztrák nemzeti vonás ez, melynek előföltételeit a művészi tradiciókban, a nép vérmérsékletében és pszichikai adottságaiban találjuk meg.

Az akkori Magyarország is ezt a felfogást érvényesítette. Hogy miért, könnyű megadni rá a feleletet, ha tekintetbe vesszük az ország politikai, kultúrális és gazdasági viszonyait. Magyarország a török hódoltság után elszegényedve, első sorban is gazdasági megalapozottságra törekedett s művészei alig voltak. De a főnemesség és papság palotáit, illetve templomait fölépítette s azokat díszíteni is kívánta; így tehát első sorban idegen mesterek után nézett. Vajjon hova tekinthetett volna máshova, mint Ausztria felé. Magyarországot a Habsburgok tartották hatalmukban s így az nemcsak gazdasági, de kultúrális és művészi szempontból is gyarmati alárendeltségbe jutott Ausztriával szemben. A főnemesség és a papság szívesen is vetette magát alá Bécsnek; az első azért, mert hiszen teljesen függő viszonyban volt az udvartól, tőle várta mindennemű kiváltságait, ami által gazdaságilag szinte fölényes vezetőszerepet biztosított magának az országban, az utóbbi azért, mert teljesen egyetértett a Habsburgok katholikus tendenciájú politikájával. Ebben a politikai és kultúrális helyzetben elsősorban is Pozsony vitte a főszerepet, tekintve, hogy itt székelt, illetve itt is volt palotája a főnemességnek s mint koronázó város mindenféleképpen magához ragadta a főszerepet.

Bécs utánzásra méltó város volt. A kultúra és a művészetek magasabbrendű székhelye. A főnemesség és a papság palotáit osztrák építészekkel építtette s azokat osztrák művészekkel díszíttette. Templomépítéseivel, illetve díszítéseivel ugyanígy cselekedett a papság is. Az építészek és a szobrászok átültették speciális művészetüket a nekik idegen talajba. De hiszen lényegtelen volt az abban az időben (s részint még ma is), hogy a művészet megkövetelése faji különbségek szerint más és más igényű is lehet. Az osztrák művészek eljöttek Pozsonyba, fölépítették a nagyszerű palotákat, megalkották gyönyörű szobraikat és iskolát teremtettek, melyek azután fokozatosan készítették elő a klasszicizmus talaját. Mert a „pozsonyi barokk" egyszerű formáival, a lelki mélységek minél nagyobb kitermelésével, a széles gesztusok leegyszerűsítésével mind az új stílus határozott alapmotívumai.

A virágzás korszaka Donnerrel kezdődik, aki megalkotta a dóm ma már szétszedett főoltárát (Itt nem szabad megemlítés nélkül hagynunk azt az esztelen stíluséhséget, mely ezt a páratlan barokk oltárt a templomstílus kedvéért egy gyönge neogótikus oltárral cserélte föl.), az Alamizsnás Szent János-kápolna oltárát s több bizonytalan eredetű, de esetleg tőle származó szoborműveket, melyek az ő kezevonásáról tanuskodnak. Meg kell említenünk továbbá az állítólag L. Goode-től származó jezsuita templomi ólomreliefes nagyszerű szószéket, majd az ismeretlen mesterektől származó ugyancsak jezsuita templomi keresztrefeszítés oltárának plasztikai díszeit, a Szentháromság-templom Máriaoltárát, az irgalmasok templomának gr. Onell síremlékét, az Erzsébet-

Pozsony

Mária Terézia koronázási
menete Pozsonyban
1741 jun. 25

Rezim. repr.

Om I. 229. l.

Pozsony
Cimtár 1812

Adress-Kalender, Pressburger —,
auf das Jahr 1812.
Museumi Könyvtár

Pozdravy

Faust, O. dr.

Bratislava.

Pozsony

Römer Flóris: Pozsony régészeti emlékei. 1865.

Pozsony

Itt dolgozó becsi
építészek a XVIII.
században

Lárd
Österr. Staatsdenkmalamt.
Jahrbuch des Kunsthist.
Institutes Wien 1919.
A. R. Franz: Wiener
Baukünstler in Pressburg
im Theresianischen Zeit-
alter.

Pozsony

Laid

Kertész János. Pozsony város és Pozsony vármegye bibliográfiája. Komárom 1935. 52 l. 8-r.

Pozsonyi Ev. templom.

The historic cathedral in Pozsony where the coronation of six kings of Hungary took place. — L'antica Chiesa dell' incoronazione di Pozsony, ove furono incoronati ben sei sovrani d'Ungheria (Territorio czeco). — A pozsonyi ősi magyar koronázó templom, ahol hat magyar királyt koronáztak, (cseh megszállás).

Pozsonyi koronázó templom

A pozsonyi régi koronázó templom. A műemlékek országos bizottsága elhatározta, hogy restaurálja a pozsonyi koronázó dóm tornyát. A restaurálást, mely körülbelől kétszázezer forintba kerül, őszszel kezdik meg. Akkorra készek lesznek a Klarissza-torony kijavításával, mely, mint a gót építőművészetnek ötszögletű alkotása, nagy ritkaság. Ez a két műemlék méltóan fog csatlakozni a nem régiben restaurált Árpád-kori Szent Ferenczrendi gyönyörű gót toronyhoz.

Vas. Ujs. 1899.
441. l

Alsó-Tátrafüred

Pozsony

A pozsonyi Pázmány siremlék. Irta B. G. Alkotmány, junius 5.

MŰVÉSZEK NÉ

A dűlt szám képet, az áll

Agostino di Duccio *104*, 105.
Ágoston Emil *402—405*.
Alpár Sándor *310*.
Andrássy Emanuel gr. 379.
Augusztin Mariska *154*.
Bálint János, gyimesbükki *216*.
Bálint Rezső 233, *234*, *235*.
Bálint Zoltán 287.
Balkay Pál 380.
Bambaia *186*.
Bánlaki Géza 92.
Barabás Miklós 239, 380.
Barsy Adolf 89.

Civitale Matteo *10*
Coulin Artúr 86.
Cozzarelli 107.
Csaba Vilmos = Pe
Csányi Károly *133*
Csikász Imre 70, 71
Csillagy S. 198.
Csiszér János, zsák
Csók István *56—6*
Czencz János *16*, 8
Damkó József *213*.
Deák-Ebner Lajos *2*
Dékáni 287.

n Gyula *44*, 92.
380.
53, 59.
374—376.
89.
0.
411.
328, 330.
304, 335.
202.
221.
336, 383.
7—101, *98—103.*
7, 336, 383.
dor *172.*
284.
l. Hoffmann Ilona
380.
80.
x 102.
6.
o 86.
2, 259, *306.*
Meyer Károly 239.
Michelangelo 350—355.
Michelozzo 107.
Miklóssy József 47—63, *53*, *63.*
Miklóssy Mihály 62.
Miklussig = Miklóssy
Mikola András *32.*
Mirejovszki 60.
Modl Lajos 92.
Moldovány Béla *207.*
Molnár 380.
Molnár Dani 364, 365.
Molnár János, pentelei 143.
Müller János 380.
Munkácsy Mihály 102, 103, *145—151*, 285, 286, 333—334, *382*, 383.
Munkátsy József 459.
Murányi Gyula *215.*
Nádler Róbert *209*, *222*, 330.
Nagy István 233, *236*, *399*
Nagy Sándor festő *75*, 93, *223.*
Nagy Sándor építész 141.
Nagy Sándorné *156.*
Nécsey István 343, *350*, *351.*
Neroccio *116.*
Neuschlosz Kornél 92.
Novák József Lajos *453.*
Olgyai Viktor 141.
Orczy Tekla br. 380.
Paczka Ferencz 330.

révén az egyes gyártási eljárások melléktermékeit más gyártásoknál gazdaságosan tudja felhasználni.

Krauch előadásában hangsúlyozza, hogy az utolsó évek egyik legnagyobb eredménye az volt, hogy sikerült a vízgáz előállítását közvetlenül nyers barnaszénből gazdaságosan megvalósítani. Erre a célra hatalmas generátort építettek, amelyben 12 *m* aknaátmérő mellett naponta 750 tonna nyers barnaszenet alakítanak át részben vízgázzá, részben generátorgázzá. Utóbbit gázmotorok hajtására használják. Ezzel a módszerrel szemben *Krauch* véleménye szerint a többi hidrogénelőállítási eljárások, köztük a kokszolók gázának elbontása *Linde* módszere szerint (részleges lehűtéssel), amelyre a rajnavidéki szénfeldolgozóipar kíván műtrágya- és olajipart létesíteni, háttérbe szorulnak.

A szén közvetlen (*Bergius*-féle) hidrogénezése benzin előállítása céljából *Krauch* szerint azoknál a módszereknél is előnyösebb, amelyek a szénmonoxidot hidrogénezik benzinekké. A *Badische Anilin- und Sodafabrik* már 1913-ban foglalkozott a vízgáz ($H_2 + CO$) katalitikus reakcióval és szabadalmakkal védette ezeket az eljárásokat is. Már akkor sikerült szénhidrogéneket és oxigéntartalmú folyós vegyületeket vízgázból nyomás mellett előállítaniok és ezeken a nyomokon haladva valósította meg az *I. G.* pár évvel ezelőtt a szintetikus methilalkohol előállítását, amellyel még az amerikai falepárló ipart is rákényszerítette a „methanol" (methylalkohol) szintetikus előállítására. *Franz Fischer* a *mülheimi Kohlenforschungsinstitut* igazgatója a mult évben közölte azokat a munkáit, amelyek eredményeképen vízgázból *nyomás alkalmazása nélkül lehet* szénhidrogéneket, és pedig mind benzint, mind olajokat és paraffint előállíani. A „szintetikus petróleumnak" ezúton való előállítása azonban *Krauch* szerint nem lehet gazdaságos, mert a szenet előbb a vízgáz előállításánál szénmonoxiddá *oxidáljuk*, majd katalizátorokkal ismét *redukáljuk*. Az pedig, hogy *Fischer* eljárása a *Bergius*éval szemben nyomás nélkül dolgozik, nem nyomhat sokat a latban, hiszen *Krauch* állítása szerint a műtrágya gyártásánál is a szintetikus ammonia nyomás alatt történő előállításának ára csak csekély része a kész termék gyártási költségeinek s így a szénolajok előállításánál nincs okunk a nagy nyomással dolgozó eljárásoktól idegenkednünk.

Az *I. G.* laboratóriumaiban továbbfejlesztik azokat az eljárásokat, amelyekkel a petróleumtermékeket pótló anyagokat szénből, mint nyersanyagból, gazdaságosan lehet előállítani és a munkák folyamán újabban nemcsak a katalitikus eljárásokkal, hanem azoknak a fizikai tényezőknek a vizsgálatával is foglalkoznak, amelyek elősegítik a chemiai reakciókat, de a szénfeldolgozó iparban eddig még nem nyertek alkalmazást. Ilyenek az elektromossággal besugárzott terek, az elektromos kisülések, a sugárzási energia stb. Végül még megemlíti *Krauch*, hogy nemcsak a szén elfolyósítását, hanem a nehéz ásványolajok és kátrányok elbontását hidrogénnyomás mellett (cracking-desztilláció) is tanulmányozzák és az e téren elért eredmények gyümölcsét nemcsak a szénfeldolgozó ipar, hanem a petróleumipar is élvezni fogja. *Dr. Erdély Sándor.*

Kazántápvíz kezelése nátriumfoszfáttal. Dr. Hall kísérleteiből kitűnt, hogy célszerűbb különösen szulfáttartalmú kazántápvízhez nagy gőznyomás mellett szóda (Na_2CO_3) helyett nátriumfoszfátot (Na_3PO_4) adagolni. A szóda ugyanis magas hőfok mellett marónátronra és szénsavra bomlik, miáltal egyrészt elveszti a szulfátra való hatóképességét, másrészt megtámadja a kazánlemezeket. A közelmultban vizsgálták meg a gyakorlatban dr. Hall elméleti feltevéseinek és a laboratóriumban végzett kísérleteinek helytállóságát, mely amerikai híradás szerint a gyakorlatban is bevált.

Egyik nagy kazántelep gőzkazánjait, melyeknek tápvizét azelőtt szóda hozzáadagolásával kezelték, gyakran kellett üzemenkívül helyezni s a képződött kazánkőtől alaposan megtisztítani, az üzem huzamosabb felügyelete dacára. Mióta azonban nátrium foszfátkezelést alkalmaznak a kazántápvízen, semmiféle zavaró körülményt nem tapasztaltak, jóllehet a kazánok már két év óta vannak üzemben. (Poweri 1927. 65. köt.) *Finánczy.*

A reimsi katedrális helyreállítási munkái. A háború folyamán elpusztult műemlék helyreállítása nemcsak az építész és műbarát szempontjából érdekes, a mérnök számára is igen figyelemre méltó, mivel a strassburgi és mainzi dóm után műemléken itt alkalmaztak nagyobb arányban vasbetonszerkezetet. De míg az előbbieknél az elpusztult alapozást, addig az utóbbi esetben a tetőszerkezetet kellett újraépíteni.

A felhasznált elemek gyárilag készültek. Kis súlyúra kellett őket méretezni, hogy két munkás minden különösebb emelőszerkezet nélkül, még 40—60 m magasságban is könnyen összeilleszthesse. Az egyes elemek pallóalakúak, keresztmetszetük 4×20 *cm*, hosszuk 2 vagy 3 *m* és lyukakkal, vagy bevágásokkal vannak ellátva. *(1. ábra.)* Próbaterhelésnél az ezekből összeállított ívek ugyanúgy viselkedtek, mintha helyben zsaluzással készültek volna.

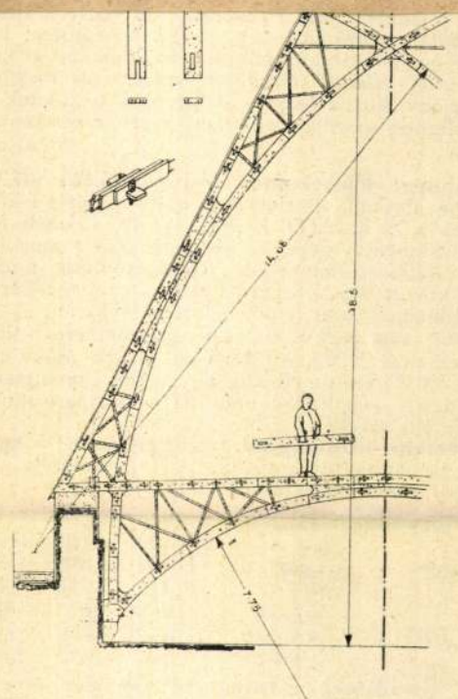

1. ábra. A reimsi székesegyház vasbeton-pallókból összeállított fedélszéke. Az elemek alakja és összeerősítési módja.

Legfontosabb munka volt azonban a főhajó tetőszerkezetének helyreállítása. A 27 főszaruzatból álló fedélszék magassága 18·5 *m*, két-két főszaru távolsága 2·4 *m*. Az ívelt részek betonkonzólokon nyugszanak, míg a kötőgerendák a főfalakra fekszenek fel. Az elemek keresztmetszete mindenütt ugyanaz, a különbség csak az, hogy több vagy kevesebb darab van összeerősítve. A főtörekvés arra irányult, hogy a fedélszék alsó részét minél súlyosabbá tegyék, hogy ezáltal az egész szerkezet súlypontja alacsonyabbra kerüljön. Mielőtt a hatalmas székesegyház helyreállításához hozzáfogtak volna, ezt a vasbetonrendszert ugyancsak Reimsban, a kisebb Saint-Jaques-templom restaurálásánál már az 1920—21. évben kísérletképen alkalmazták. Miután a rendszer bevált, az ismertetett nagy feladat megoldására is felhasználták.

(Deutsche Bauzeitung, 1926, 67. sz.) *Schubert J.*

Cementes útburkolatok címen tartott *Kosztolányi Ödön* mérnök a Beremendi Cement- és Mészművek igazgatója előadást folyó hó 14-én a Magánmérnökök Országos Szövetségében, amely előadáson a miniszteriumok, a székesfőváros és egyéb hatóságoknak az útügyekkel foglalkozó szakemberei is megjelentek.

Előadó, miután rövid visszapillantást vetett az útépítés történeti fejlődésére, külön foglalkozott az új modern utak építésének módszereivel és külön, leromlott utainknak a mai forgalmi igényekhez mért átalakításával.

Régi útjaink kizárólag lóvontatású járművek részére készültek, és így természetszerűen távolról sem felelhetnek meg a száguldó személyautó, vagy a kisebb sebességgel haladó, de nagy terhet vontató teherautónak.

A modern utaknak egyik főkelléke az, hogy az azok burkolatánál felhasználandó anyagok valamely kötőanyaggal legyenek egymáshoz szorosan illesztve, vagyis, hogy az út felszíne hézagmentes burkolatból álljon. E kötőanyag lehet bitumen, kátrány, vagy cement. E kötőanyagok közül az első kettő nálunk nem állítható elő és így ezek behozatala kereskedelmi mérlegünket rontaná, anélkül, hogy az út építési költségeit csökkentené.

Ebből a szempontból ítélve meg a kérdést legelőnyösebbnek a *bazalt zúzott kővel készült betonburkolatot tartja.* Összehasonlító költségszámítások alapján kimutatta, hogy az ilyen út költségeinél — figyelembevéve a lényegesen kisebb évi fenntartási költségeket, — a makadám utak előállításával szemben megtakarítás mutatkozik. Ez a körülmény lehetővé fogja tenni a magánvállalkozásnak, hogy a vízzel kötött makadám út első előállítási költségeiért és az ilyen utak több évi fenntartási költségeiért, mint később fizetendő évi törlesztésért betonutak építését vállalja. Előadó még részletesen imertette a cementes rendszerű utak építését, a felhasználandó anyagokat, gépeket és a nyugati kultúrállamokban — különösen Amerikában — a betonutak építése körül szerzett kedvező tapasztalatokat. Az előadást követő vita után, amelyben *Lukács Lipót, Dr. Cenner Jenő, Tószeghy Richárd* vettek részt a *Magánmérnökök Országos Szövetsége* elhatározta, hogy külföldön már meghonosodott mintára hazánkban, a *különböző rendszerű utak állandó tanulmányozására és megfigyelésére* egy a kormány, közhatóságok és mérnöki testületek képviselőiből alakítandó *országos bizottság szervezését fogja kezdeményezni.* *Strasser Miksa.*

A Hamburgi Elektromos Művek 15.000 eff. lóerejű Diesel-gépe átvételi kísérleteinek eredményéről a következőket olvassuk a Z. d. V. D. I. 1926. évi 43. számában.

A gép üzembehelyezése — a segédgépek megindításával együtt — az előkészületektől a teljes terhelésig, normális körülmények között $5^1/_4$ — 8 percet vesz igénybe. Sikerült azonban az üzembehelyezést 3 perc alatt is elvégezni. A gép rövid ideig minden zavar nélkül 10%-kal túlterhelhető. Szabályozása igen jó. Terhelését 100%-ról hirtelen 0%-ra csökkentve, fordulatszáma 14·5% kal emelkedik ugyan, de egyenletes esés és újólag való kis emelkedés után 32 másodperc mulva ismét eléri a normális értéket.

A kísérleteknél 10.010 *kg* kal. fűtőértékű és 0.875 *kg* fajsulyú gázolajat használtak fűtőanyagul. A fogyasztás a különböző terheléseknél alábbi táblázatból tűnik ki:

A gép terhelése		$^4/_4$	$^3/_4$	$^1/_2$	$^1/_4$
Teljesítménye	Le_i	17.400	14.120	10.460	6.000
	Le_{eff}	14.500	11.280	7.740	3.780
	kw^1	10.425	7.941	5.417	2.561
Fűtőolajfogyasztás	$g/Le_i\,h$	141·5	131·7	124·1	122·5
	$g/Le_{eff}\,h$ ...	168·7	164·8	167·9	207·5
	$g/kw\,ó^1$ ..	236·4	234·2	240·0	306·3

Ezekben az adatokban tekintetbe van már véve a kompresszor energiafogyasztása is, mely az összes terheléseknél kereken 1000—1200 lóerőre megy. A hengerek öblítéséhez (Spülung) használt ventilátor energiaszükséglete a mindenkori effektív motorteljesítmények 4·85%-át éri el. Tekintetbe véve az ennek folytán fellépő fogyasztástöbbletet, a motor fogyasztása óránkint $^4/_4$ terhelésnél 178 $g/Le_{eff}\,h$, $^3/_4$ terhelésnél 176 $g/Le_{eff}\,h$. A gép thermikus hatásfoka ventilátor nélkül 37·5%, ventilátorral együtt 35·7%; mechanikai hatásfoka 0·84% ill. 0·80%. A kenőolajfogyasztás 0·7 g *eff* lóerőóránkint.

Vincze Sándor.

Szakirodalom.

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, ugyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: IV. Reáltanoda-u. 13—15. sz. II. em. küldeni.)

A motorkerékpár. Második rész: *Nehéz motorkerékpárok.* Irta *Mihályi Ernő* okl. gépészmérnök. (Műszaki Könyvtár. Szerk. *Balog Artur* LIX. köt.) Bpest, 1926. Kis 8°, 105 l. 83 ábrával. Népszava-könyvkereskedés kiadása.

Mindig örvendetes esemény, ha a magyar műszaki irodalom egy-egy kötettel gyarapodik. A címben jelzett munka is örvendetes hézagpótló gyarapodást jelent s mint hasznos, összefoglaló és sok értékes adatot tartalmazó könyvet a motorkerékpár iránt érdeklődők — főként a kezdők — előnyösen forgathatják.

Kár, hogy a szerző nyelvezete, főként a mondatszerkesztést illetően, nem a legmagyarosabb, ami a megértést megnehezíti. A kezdő emberekre ugyanis különösen fontos, hogy a tárgyról való mondanivalónkat világosan, szabatosan, minden kétséget kizáró módon és könnyen érthető formában adjuk elő. Szerkezetek magyarázásánál igen fontos, hogy először elveiben, nagyobb vonásokban ismertessük azokat s a részletekre csak később térjünk át.

E tekintetben sajnos, bármilyen jóakarattal néztem is a tárgyat, hasonló igyekezetet felfedezni nem tudtam, különösen a sebességváltók leírásánál, hol sem az ábrák sem a szöveg nem olyanok, hogy azokat a kezdő könnyen megérthesse. Az egyhangú leírás még a szakembernek is fárasztó.

Egy-egy erőteljesen rajzolt, világos ábra, mely a szerkezetet egyes fázisaiban mutatja, a fontosabb és nehezebb részek megismerését rendkívül megkönnyíti és élvezetessé is teheti.

Hogy a képek nem mindig a legtanulságosabbak, azt úgyhiszem annak a körülménynek tudhatjuk be, hogy a drága klisék költségeinek megkímélése szempontjából a szerzők legtöbbnyire kölcsönkért klisék felhasználására szorulnak.

Egy-egy jó vázlat azonban többet ér minden fényképfelvételnél s hinnem kell, hogy a könyv — minthogy szerzőjétől jobbat is láttunk — gyors megrendelésre készült.

Ma, mikor a motorkerékpár fellendülésének korát érte el, érdemes volna egy alkalmasabb és jobb papíron kiállított könyvvel a piacra jönni. Véleményem szerint a könnyű és nehéz motorkerékpárokat, ha külön fejezetekben is, azonban lehetőleg egy könyvben kellene tárgyalni. *Pavláth Jenő.*

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

X. közlemény. (LXXXVII.)

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

Dr. techn. Janicsek József: A különböző feszültségállapotok határértékei közötti összefüggések, különös tekintettel a rideg anyagokra. (Különleny. a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye Havi Füzetének 1927. évi 4—6. számából.) Bpest, 1927. 4°. 16 l. 12 ábrával és 5 táblázattal. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda nyomása.

Benyovszky, Karl: Das alte Theater. Kulturgeschichtliche Studie aus Pressburgs Vergangenheit. Bratislava—Pressburg. 1926. 8°, 127 l. számos ábrával és képmelléklettel. Verlag von Karl Angermayer vormals Alois Schreiber. Ara 6·50 Pengő.

Nagy József: Kiváló mathematikusok és fizikusok. Összeállította:—. (Középiskolai Mathematikai és Fizikai Lapok könyvtára. 1—2. szám. Szerkesztik: Faragó Andor és Nagy József.) Budapest, 1927. Kis 8°, 254 l. arcképekkel. Sárik Gyula nyomdai műintézete Cegléd nyomása. A szerkesztők kiadása. Ara fűzve 5 pengő.

Van den Eynde Hektor a Magyar-Belga Fémipargyár r.-t. vezérigazgatója, a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének elnöke: *A gépipar huszonöt esztendeje.* (Különleny. a Gyosz. XXV. évi jelentéséből.) Budapest, 1927. 8°, 55 l. számos szövegtáblázattal. Pallas r.-t. nyomdájának nyomása.

Kurtz Sándor: Fotogrammétria. I. rész: *Földi fotogrammétria.* Budapest, 1927. Nagy, 8°, VII+177 l. 96 szövegábrával. A magy. kir. Állami Térképező Intézet kiadása és nyomása. Ára fűzve 15 pengő.

Cotel, Ernst. Dipl. Ing. Ordentl. Professor an der Montan. Hochschule in Sopron (Oedenburg), Stahlwerksdirektor A. D.: *Der Siemens-Martin-Ofen.* Die Grundsätze des Berdstahlofenbetriebes. (Litinsky: Der Industrieofen in Einzeldarstellungen. (Bd. II.) Leipzig, 1927. 8°, VIII+150 l. 67 ábrával a szövegben és 5 táblán, valamint 13 szövegtáblázattal. Verlag von Otto Spamer, Leipzig.

Dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke: *Cholnoky földrajzi és statisztikai Atlasz* 78. fő- és 155 melléktérkép. Világstatisztika Budapest, 1927. Haránt kis 8°, 143 l. szövegrész számos táblázattal + 141 színes térképlap + 136 l. név- és helymutató a mű végén. Győző Andor kiadása. Athenaeum nyomása. A térképek G. Freytag és Berndt r.-t. bécsi térképészeti műintézetében készültek. A famentes papíron kiállított mű bolti ára teljes vászonkötésben 32 pengő.

Egyleti közlemények.

Hősök emlékezete. Egyletünk hatvanéves fennállásának ünnepségei során kegyelettel kívánunk megemlékezni elhúnytjainkról is, kik között az első hely hősi halottainkat illeti meg. Az elmult évek nehéz gazdasági viszonyai között Egyletünknek nem állott módjában hősi halottai emlékét megörökíteni, de pótolni kívánjuk eme mulasztást most, midőn a hatvanéves jubileumi ünnepségek közé a Hősök emléktáblájának elhelyezését és leleplezési ünnepét is beiktattuk.

Úgy a harctereken, mint az ott szerzett betegségek révén itthon is bőven aratott tagtársaink között a halál. A mérnöktársadalom kivette részét a véráldozatból éppen úgy, mint a munkából és fáradságból a Haza szolgálatában.

Hőseink nevét az emléktáblán felsorolni kívánjuk, mint a kartársak kegyeletének szerény jelét, de példaadásul az utódoknak is.

Lehet, hogy a rendelkezésünkre álló névsor nem teljes, miért is kérve kérjük a tagtársakat és kartársakat, hogy amennyiben kartársak hősi haláláról tudomásuk van, vagy tudomást szerezni módjukban áll, úgy arról az Egylet titkárságát értesíteni és ismerőseiket, barátaikat ugyanerre felkérni szíveskedjenek.

Kegyeletes tervünk minél tökéletesebb megoldásához valamennyi tagtársunk támogatását kérjük. *Az elnökség.*

A[1] generátor kapcsain nézve.

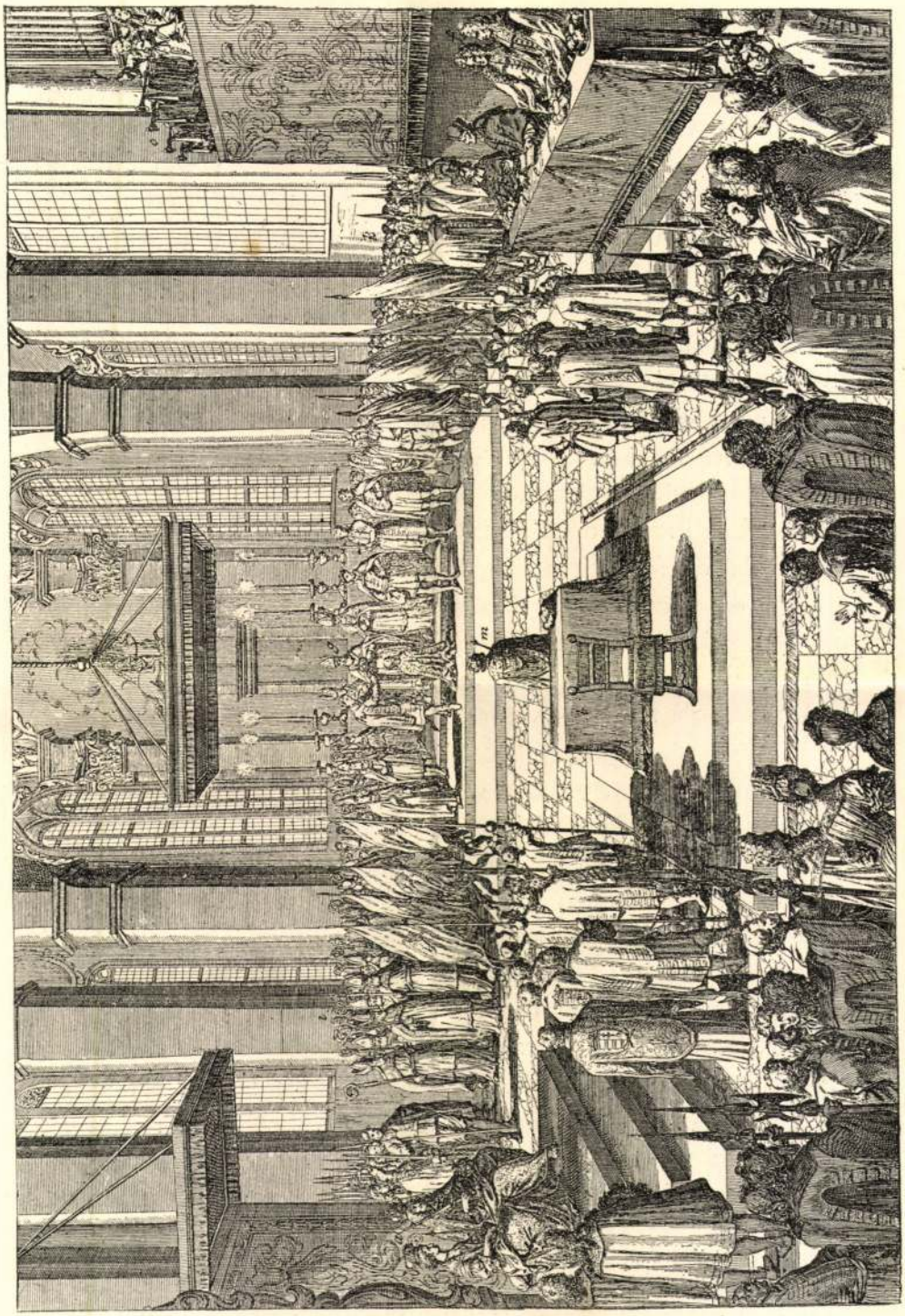

I. József koronázása Pozsonyban 1687. decz. 9-én.

Om I.

egyik része, a lovasság, már túl volt a Tiszán. Innen felől még csak a gyalogság maradt, hirtelenében hányt s félig kész sánczok védelme alatt. Jenő e sánczok ellen vezette seregét. Balszárnyát a Tisza mentében, a hézagon keresztül, mely a sánczok és a Tisza közt volt, a török háta ellen küldte, és így a sánczban levőket a két partot összekötő hídtól elvágta. Elül-hátúl megtámadva, körülvéve, az ott rekedt törökség dühös védelem után majdnem egy szálig elveszett. Egy pár óra alatt a török gyalogság meg volt semmisítve. A lovasság a szultánnal vad futásban Temesvár felé menekült. A sánczokban, a Tisza hullámaiban, 30.000 török halott feküdt (1697 szept. 11). Ez volt a legnagyobb, a legdöntőbb győzelme a diadalokban oly gazdag 16 éves török háborúnak, mely megpecsételte Magyarország fölszabadúlását. A porta ezután már csak lanyhán folytatta a háborút. Nem egészen másfél év múlva megkötötte 25 évre a karloviczi békét (1699 január 26), mely Erdélyt és egész Magyarországot, kivévén az úgynevezett „Bánság"-ot, és Szerémnek a Fruskagorától délre, a Bossut folyócskától keletre terülő s Nándor-Fehérvár felé nyitva álló síkságát a magyar királynak visszaadta. Thökölyire és a magyar bujdosókra nézve e béke kimondá, hogy a határoktól távol, Törökország belsejében tartózkodjanak. Úgy is történt. A kisázsiai Ismid, a régi Nikomedia, és közelében, a hegyek aljában, egy szép major — a „virágos mező" — volt a hely, hol a köszvény-gyötörte Thökölyi és Zrinyi Ilona végnapjaikat töltötték. Ilona megelőzte férjét a halálban (1703 febr. 18). Hült tetemeit a galatai jezsuiták kis templomában tették örök nyugodalomra. Thökölyi két évvel később (1705 szept. 13) követte nejét. Végrendeletében azt kivánta, hogy szállítsák testét haza Magyarországba, temessék valamely „kerített kulcsos" város lutheránus templomába, és koporsója fölé „emlékezetre zászlót és epitaphiumot tegyenek". Mikor szemét behunyta: Magyarországon már megint lobogott, erősebben mint valaha, a felkelés lángja, és a mozgalom élén Zrinyi Ilona fia, Thökölyi mostoha fia, II. Rákóczy Ferencz állott.

A török hatalom megtörése nem tette Magyarországra azt a hatást, melyet talán a XVI. század közepén tett volna, vagy melyet mi ránk tesz, kik — most 200 esztendő múlva — teljesen áttekinthetjük a török világ lefolyását, és felismerhetjük átkos, sorvasztó következményeit. A mit a keresztény fegyverek akkor visszafoglaltak, már alig volt Magyarországnak mondható. Jobbára elidegenedett, kipusztúlt, részben magyar által alig lakott föld volt az, habár Biharban, és a Dunán túl: Fehérben, Tolnában, Baranyában,

támadta meg igazságtalanúl a Felség örökös tartományait. Bécset közvetlen veszély fenyegeti. Veszély fenyegeti az örökös tartományokat mind, veszély magát Magyarországot, melyre a bajor választó szintén kinyújtja kezét. Gondoskodjék az ország kellő védelemről! A kanczellár után maga Mária Terézia szólott, szemmel láthatólag megindúlva. „Szomorúan, mindenkitől elhagyatva fordúlunk a tekintetes Statusokhoz, örökös tartományunknak, Ausztriának megvédése tárgyában. Magyarországnak, Magunknak, gyermekeinknek sorsa“ — e szavaknál köny tolúlt szemébe, kendőhöz nyúlt — „ettől függ! Elhagyatva az egész világ által, az ország hűségéhez, fegyveréhez, a régi magyar vitézséghez folyamodunk, és nagyon kérjük a tekintetes Statusokat, hogy e nagy veszedelemben minél gyorsabban tanácskozzanak és cselekedjenek!“ Még mialatt beszélt, mély megindúlás fogta el a rendeket. Köny tolúlt a férfiak szemébe és felriadt a kiáltás: „Éltünket és vérünket!“ Esterházy primás beszélt az országgyűlés nevében, röviden, de nyomósan. Kijelenté, hogy: „Szomorúan hallók a szomorú hírt. A királynő joga tiszta, szent, világos ország-világ előtt. Védelmére kész Magyarország minden erejét, minden tehetségét, vérét, életét feláldozni!“ A gyűlés nagy izgatottságban oszlott szét, s az áldozatra kész lelkesedésbe harag is vegyült a német tanácsosok ellen, kik bizalmatlanságból Magyarország iránt, oly soká takargatták a valóságot. Főrendek és rendek rögtön vegyes ülést tartottak. Bizottságot küldtek ki, és délután már új gyűlésben tárgyalták a javaslatot: keljen föl az ország egész erejével! Ez indítványt egyhangúlag elfogadták. E nap nem volt oppositio a magyar országgyűlésen.

Kihirdették az általános nemesi fölkelést. Harminczezer embert ajánlottak a rendes hadseregre. Felállítottak hat gyalogezredet, melyek (a 2., 31., 32., 33., 37., 52. számúak) még maig is megvannak, mint élő emlékei a lelkesedés e napjainak. A fölkelés élére a törvény a 77 éves nádort, gr. Pálffy Jánost hívta meg, ki a szatmári békét megkötötte, és Savoyai Jenőnek sok csatatéren bajtársa volt. A kerületi kapitányok közt a Dunán túl gr. Esterházy Józsefet, az ellenzéki vezérférfiút, a Tiszán túl Károlyi Sándort találjuk. Többen, mint gróf Batthyány Károly, a kanczellár öcscse, saját költségükön állítottak ki csapatokat. Erdély s a katonai végvidék is megmozdúlt, s a horvát és szerb granicsárok marczona alakjai oly nagy számmal jelentek meg a nyugati csatatéreken, mint még eddig soha sem. Nyolczvanezer, sőt százezer emberre is becsülték az erőt, mely Magyarországból királya védelmére síkra szállt, mikor Felső-Ausztria és Csehország

Mária Terézia koronázási menete Pozsonyban 1741. június 25-én.

előforduló évszámok sorrendjével való egybevágása s egyes mesterjegyeknek a helyi szóhagyományok alapján való megfejtése révén

fölkutatása és közzététele volna az első s legfontosabb kellék. Oly városok, mint például Pozsony, Kassa, Kolozsvár, Brassó, Nagyszeben, Lőcse, Selmecz-, Besztercze- és Körmöczbánya stb., melyek hazánk sajátságos politikai helyzetéből s történetéből kifolyólag, régi idők óta a műipar menedékhelyei voltak, levéltáraikban bőségesen megőrizték azokat az adatokat, melyek a magyar műtörténelem alapköveit képezhetik s föltevés helyett törhetetlen bizonyítékokkal szolgálhatnak.

Amig e forrásokat nem aknázzuk ki eléggé, hiába állanak rendelkezésünkre a kiállítások tárlóiban gazdagon fölhalmozott ötvösművek, hiába tanulmányozzuk azokat a legminuciózusabb aprólékossággal, ha még azon a ponton sem vagyunk, hogy a letünt századok nevesebb mestereit, a neveikkel kapcsolatban álló műtörténeti adatokat, a kincsekről szóló leltárakat, az egyes városok czímereit s ezek révén magukat a hitelesítő-bélyegeket sem ismerjük.

Ezekre pedig dönthetetlen bizonyítékokat csakis e források nyujthatnak, éppen azért *első és legfőbb teendőnk ezek lelkiismeretes összeirása s a műtörténeti vonatkozású adatok számbavevése legyen.* Addig is, míg ez meg nem történik, ha nem is éppen teljes eredménytelenség, mindenesetre azonban csak csigalépésben való haladás jutalmazza ama fáradozásainkat, melyeket a magyar műtörténet érdekében kifejtünk, de amely fáradozásaink e kis s legtöbbször kétes eredményekkel sehogy sem fognak arányban állani.

Önmagunkat ámítanók, ha folyton-folyvást, látszólagosan plauzibilis, de voltaképen mégis csak semmit érő hypothézisek segélyével akarnók a magyar műtörténetet dülőre vinni. Minden lelkiismeretes kutató azon van, hogy a tudomány minden ágába, még ha olykor-olykor rosszul esik is s ha legszebb illuzióink lesznek is áldozataivá, az igazságot vigyük be. Hozzá kell látnunk tehát ez igazságok fárasztó, de annál szebb jutalommal kecsegtető fölkutatásához, még pedig minél előbb, mert saját honi problémáinkat és föladatainkat önmagunknak kell megoldanunk.»

Ennél többet ma sem mondhatok s legfeljebb annyit tehetek még hozzá, hogy a *mesterjegyeknek* puszta gyüjtése s összehalmozása fölösleges fáradozás és meddő munka, ha azok megfejtésére az okmányszerű adatokat nem publikáljuk. A komoly és lelkiismeretes kutatásnak ezeket mellőznie nem szabad. Példa lehet erre maga a pozsonyi ötvösség története, amelynek körében *Winkler E.* az általa lerajzolt számos mesterjegy közül egyet sem tudott megfejteni, amig a czéhre vonatkozó, általam összeállított történeti adatokat rendelkezésére nem bocsátottam. (Lásd Arch. Ért. 1911. 43. l.)

Mihalik J.

pozsonyiaknak kellett tartanom.[1] Azonban csak most, amidőn tapasztalhatom, hogy a *Mihalik József* fönti tanulmányában úgyszólván minden egyes mesterjegyemhez meg lehetett találnom a megfelelő mestert, igényelhetem, hogy meghatározásaim megbizhatóknak legyenek tekinthetők. A jegyeknek a helyszinén történt gyüjtésekor ugyanis a kutatásaimnál vallott amaz elv folytán, mely szerint elsősorban nagyszámú ötvösjegyre van szükség, hogy azután a jegyek meghatározására vonatkozólag következtetések legyenek levonhatók, a mesterek személyére vonatkozólag nem végeztem alapos kutatást. S habár Batka János városi főlevéltáros úr lekötelező szivességgel bocsátotta rendelkezésemre a Pozsony város levéltárában az ötvösség történetére vonatkozólag kikutatott anyagot, abból futólagos áttekintés révén is meggyőződvén már arról, hogy a levéltári anyag meg fogja erősíteni az ötvösjegyekhez füzött következtetéseimet, e levéltári anyag publikálását — annál is inkább, mert tudomással birtam arról, hogy azon már más dolgozik — avatottabb tollra hagytam.[2]

E publikálás immár a föntebbi tanulmány alakjában megtörténvén, szolgálatot kivánok tenni az érdeklődő közönségnek azzal, hogy az eddig talált pozsonyi ötvösjegyeket a mellékelt két táblán bemutatom. Az első táblán a hitelesítő czéhjegyek s az ezeket kiegészítő ellenőrző évbetük, a második táblán a mesterjegyek vannak lerajzolva két és félszeres nagyitásban. A mesterjegyek mellé *Mihalik József* tanulmánya alapján odajegyezvék a mesterek nevei a működési idejüknek eddig ismert határait jelző évszámokkal.

Az alábbiakban következik annak felsorolása, hogy a lerajzolt ötvösjegyek közül melyek minő összeállításban s milyen tárgyakon fordultak elő.[3]

1. Az I. 1. sz. hitelesítő-jegy *Steiger Jakab*

[1] L. Arch. Értesítő 1911. évf. 43. old.

[2] A pozsonyi ötvösség irott kútfőinek feldolgozását tiz év előtt kezdtem meg, de meg kell jegyeznem, hogy a pozsonyi városi levéltárnak Winkler által említett «kikutatott anyagá»-ból tanulmányom megirásánál én egy betűt sem használtam fel. Hasznos munkát végezne tehát *Winkler E.* úr, ha ezt az anyagot — ha valóban olyan becses anyag — a pozsonyi ötvösség érdekéből publikálni szives volna. Folyóiratunkat e czélból rendelkezésére bocsájtjuk. *Szerk.*

[3] A felsorolásnál a római számok a tábla számát, az arabs számok a jegy sorszámát jelentik.

meggondolási időt kér a czéhtől mesterremekének elkészítésére vonatkozólag. Ezt a czéh megadja neki.

1855. jan. 14-én *Joh. Lenar* a helytartó tanácstól és a csász. kir. minisztériumtól dispensatiót mutat be, mely őt az ezüstremek elkészítése alól felmenti. A czéh csupán mint ezüstműves-mestert iktatja kebelébe.

32. MUCHOF EDE VILMOS. *(Eduard Wilhelm Muchof, Muchow, Muhof, Muchof).* **1858—1864.**

1858. ápr. 11-én *Eduard Wilhelm Muhof* mesterül jelentkezik. Nyomban kijelölik neki a remek-rajzot, mit *Ehrenhofernél* kell elkészítenie.

1858. máj. 9-én *Eduard Wilhelm Mukhof* bemutatja remek rajzát, mely egy aranyból készült csokrot ábrázol. Elfogadják, 6 hét alatt készítse el.

1858. jún. 13-án bemutatja mesterremekét. Egyhangúlag elfogadják. Mestertaksáját lefizette.

1862. máj. 18-án *Eduard Muchow* 5 évre tanulóul szegődteti Emrich Stouy-t. Ideje 1859. okt. 1-étől számít. Lefizet 2 frtot.

1864. okt. 2-án felszabadítja Emrich Stouy-t. «Frey-Stückje» egy aranyozott ezüst karperecz, mit jónak találtak. Fizetett 4 frtot.

33. BIRESCH SÁMUEL. *(Samuel Biresch).* **1858.**

1858. máj. 9-én *Samuel Biresch* kéri a mesterjogot. A czéh a mesterremek-rajz elkészítésére utasította.

1858. jún. 13-án bemutatja remek-rajzát. Az aranyműves-remek rajzát egy karperecz, az ezüstművesét egy kis kanna képezi. Elfogadják, 12 hét alatt készítse el.

1858. szept. 19-én bemutatja remekét. Egyhangúlag elfogadják. A taksákat lefizette.

Pozsonyi ötvösjegyek.

Irta: K.-Winkler Elemér.

Hogy az ötvösség története irott kútfőinek tanulmányozása s az ötvösjegyeknek kutatása milyen érdekesen egészíthetik ki egymást, ezt kivánom jelen dolgozatomnak *Mihalik József* tanulmánya[1] kapcsán való közzétételével kimutatni.[2]

Kutatásaim során, amelyeket a magyar ötvösjegyeknek összegyüjtése czéljából végeztem, egész sorozatot sikerült összeállítanom oly jegyekből, amelyeket a tárgyak lelőhelye s föliratai, a hitelesítő-jegyek rokonalakja, az évbetük sorrendjének a hitelesítő-jegyekben

[1] «Háromszáz év a pozsonyi ötvösség történetéből»; e folyóirat jelen füzetének 85—155. lapjain.

[2] Hogy ez a kétirányú s mégis egymást kiegészítő munkálkodás mennyire fontos, azt már 1896-ban, tehát tizenöt év előtt, az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjában bemutatott magyar ötvösmüvek ismertetése kapcsán kifejezetten hangsulyoztam, szóról-szóra a következőket írván erről az Arch. Értesítő 1896. évfolyamában:

«Hogy azonban kutatásainkat teljesen biztos alapra fektessük, szükséges a nyilvános és magánlevéltárakban fönmaradt bő adatokat még behatóbban és rendszeresebben fölkutatni, mint eddig történt és az emlékek korának és mestereinek pontosabb megállapítására is törekednünk. Fontos e részben *az emlékek hitelesítő-jegyeinek magyarázata levéltári adatokból és városról-városra az ötvösség góczpontjaiban az iskolák és mesterek szerinti meghatározása.* Sajnos, hogy a fényes 1884. évi ötvöstárlat által nyujtott tanulságokat a szakirodalom nem érvényesíthette kellő mértékben, mert a levéltári kutatások a kiállításokkal nem tartottak lépést.

Erről a hiányról ujabban az ezredéves kiállítás minden fénye és gazdagsága daczára újból meggyőz. Alkalmunk van ugyan közel ezer darab régi ötvösmüvet, közöttük a már ismerteket és mellettük eddig ismeretleneket is látni; ezek fölállítása, a kiállítás természetéhez s intencziójához hiven, chronologikus sorrendben történt, hogy a stylusok fejlődései fokozatosan legyenek bemutatva. De a másik tekintet, mely bennünket műtörténeti szempontból érdekelne, ezúttal sem volt még lehetséges, mert e második szempont: a vidékek szerint való csoportosítás alapjául csakis oly ötvösmüvek szolgálhatnának, melyek okmányszerű bizonyítékok alapján lennének fixirozva, ámde *ehhez a levéltári adatok*

Mur. és Kit. Ért
1911. 2-3-n.

II. 1. sz. mesterjegyével a Pozsonyi Városi Múzeumban lévő városbirói pálczán látható. Ez ezüstpálcza kb. 94 cm. hosszú; felső részén levéldíszszel borított kehelyalakú, aranyozott gombban végződik, alsó végén két aranyozott gömb között van a fogantyúja. A fogantyú felső gömbje fölött 10 cm.-nyire, a szár legvastagabb részén a következő fölirat olvasható: ·M·D·LXXXIII· | «CASPAR · LIECHTEN | PERGER·I· A felső, kehelyalakú dísz pereme alatt van beütve egymás mellé a két jegy, alattuk fűrészvonalú metszés húzódik.

2. Az I. 2. sz. hitelesítő-jegy *Hans Ruprecht* II. 2. sz. mesterjegyével a pozsonyi Szent Ferencz-rendű zárda tulajdonában levő ama L·M·Ano·Doni 1619. fölirású kelyhen fordul elő, amely már az 1884. évi ötvösműkiállításon volt bemutatva (l. Ötvösműkiállítási lajstrom, II. terem, 90. oldal, 75. sz.) s amelynek pozsonyi származását és mesterét *Mihalik József* már régebben meghatározta.[1]

3. Az I. 3. sz. hitelesítő-jegy a *Striegler György* II. 3. sz. mesterjegyével egy ugyancsak a Szent Ferencz-rendűek pozsonyi rendháza tulajdonában lévő kelyhen látható. Ez aranyozott kehely 20·5 cm. magas; hatkarélyú talpának átmérője 15 cm.; alakja s diszítései gótikus jellegűek.

4. Az I. 4. sz. hitelesítőjegy *Müller Ottó* II. 4. sz. a. mesterjegyével egy szintén a pozsonyi Szent Ferencz-rendűek birtokában lévő ciboriumon fordul elő. E ciborium kerek talpon áll, melynek átmérője 11 cm.; a ciborium magassága födél nélkül 20·5, a födéllel s az azon lévő feszülettel együtt 32·5 cm. A nodus diszítése a XVII. század első felére mutat; a nodust a talptól rovátkás szélű korong választja el.

5. Az I. 4. és II. 4. sz. jegyek még egy födeles kupán is láthatók, amely a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonában van. Magassága 30 cm., talpának átmérője 14·5 cm. Az egész kupa aranyozott; hengeres teste czápázott; S-alakú fülén gyöngysor megy végig, amelyet a legkiugróbb részen női fej szakít meg. A talp peremén alulról bevésve: «Wolff Ferdinad Geram . Franciscus Prämer Anno 1683.»

6. Az I. 5. sz. hitelesítő-jegy *Dorfner Lipót* II. 5. sz. mesterjegyével egy «M. M.» vésetű, díszes, XVII. századi kanálon fordult elő egy pozsonyi régiségkereskedő tulajdonában. A kanál hossza 14·5 cm.; a nyél hegyes nyelvben folytatódik a fej alatt, annak egy harmadáig.

7. *Id. Holstein János Kristófnak* mesterjegye (II. 6.) hitelesítő-jegy nélkül látható a pozsonyi ág. h. ev. egyháznak egy aranyozott födeles kupáján, amely 24 cm. magas; 15 cm. átmérőjű talpa fölött erősen kiduzzadó tagolással; fölfelé kevéssé karcsusodó hengeres teste czápázott; elől ékalakú csőrrel bir; az alacsony födélen virágdíszű gomb van; a fül sima. Fölirása: «Zu dem Evangelischen Beth-Haus in Preszburg verehret Mich Salome || Wiedenbäuerin Anno . 1686 . den 2 Juny.» A mesterjegy kétszer van beütve a födél peremébe.

8. Az előbbi (II. 6.) menetjegy ugyancsak hitelesítő-jegy nélkül s ugyancsak kétszer van beütve egy, szintén a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonában lévő egyszerű kivitelű, 10 cm. átmérőjű, 6·5 cm. magas hengeres szelenczébe, amelynek födelén e czimer van bevésve: a pajzsban egyenlőszámú kereszt alatt lefelé fordított számszerűjj, a pajzs fölötti koronán sarkantyús, csizmás láb térdel.

9. Az I. 6. sz. hitelesítő-jegy *Beltz András Lambert* II. 7. sz. mesterjegyével egy barokstilusú kelyhen látható, amely szintén a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonában van. Az aranyozott 6 karélyú, nagy talp 3 karélyán vésett és vert diszítések között 1—1 plaquette látható a kinzó szerszámokkal. A nodus tojásalakú. Az aranyozott cuppát fehérezüst, áttört levéldísz borítja a félmagasságig. Fölirása: «Dieser Kelch wirdt den Evangelischen Bethhaus verehret von Michel Kúszner Beck auf den Zugkermandtel Gott zu Ehren und den Bethaus zum besten Presburg den 16 Jan: Ano 1711:»

10. Az I. 7. sz. hitelesítő-jegy a II. 8. sz. mesterjegygyel két gyertyatartón látható, melyek szintén a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonai. Miután a tárgy stilusa és a reá vésett 1720 évszám is a XVIII. századra mutat, a mesterjegyet, habár egyezik a II. 6. sz. jegygyel, ez esetben *ifjabb Holstein János Kristóf* jegyének kell tekintenünk, aki nyilván ugyanegy jegyet használt az apjával, ami gyakrabban előfordul az ötvösjegyeknél, különösen, ha — miként ez esetben is — az azonos nevű apa működése nem nyúlik bele a fiú működési idejébe. A szóban lévő ezüstgyertyatartók 66 cm. magasak. A talpuk háromoldalú, az oldalak befelé íveltek; 3—3 lapított gömbön állanak. A talpak egyik

[1] Arch. Ért. XXI. 110. old.

POZSONYI ÖTVÖSJEGYEK

I.

1 centiméter

HITELESÍTŐ JEGYEK

KÖSZEGHY-WINKLER ELEMÉR BP. 1911.

XVI. század.

1

XVII. század.

2 3 4 5

XVIII. század.

6 7 8 9 10 11

12 13 14 15 16 17

XIX. század.

18 19 20 21 22 23

24 25 26 27 28 29

30 31 32 33 34 35

XVIII. század. (12 latos ezüst)

36 12

XIX. század. (Arany.)

37 38 39 40

ÉVBETŰK.

41 C ad 9. | 42 I ad 10. | 43 K ad 10. | 44 M ad 11. | 45 Я ad 12. | 46 R ad 13. | 47 T ad 14. | 48 Z ad 15. | 49 D ad 16.

50 M ad 18, 19. | 51 O ad 21. | 52 V ad 24. | 53 C ad 25. | 54 I ad 26. | 55 M ad 27, 28. | 56 N ad 29, 30, 31. | 57 A ad 32, 33. | 58 E ad 34.

POZSONYI ÖTVÖSJEGYEK

II.

MESTERJEGYEK

1. Jacobus Steiger 1578-1586	2. Hans Ruprecht 1613 - 1627	3. Georg Striegler 1622 - 1652	4. Otto Müller 1630 - 1676	5. Leop. Dorfner 1644 - 1667	6. Joh Crist. Holstein sen 1662 - 1694
7. Beltz Andr Lambert 1705-1724	8. Joh. Crist Holstein jun 1713 - 1742	9. Mich. Turrschitz 1729-1758	10. Jos. Weidenowzky 1738-1781	11. Danielus Faber 1744-1766	12. Sig Georg Metzner 1746 - 1768
13. Joh C. Mezl 1755 -1769	14. Mich. Tirsch 1770-1817	15. 16. Joh. Cristoph. Stieger 1773 - 1782	17. 18. 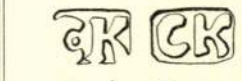 Caspar Kundtner 1774 - 1817	19. Franc Xav. Iuber 1775 - 1784	
20. Georg Müller 1778 - 1820	21. 22. Jos. Gerick senior 1782 - 1834	23. Fidelis Majer 1801-1826	24. Franc Cibilie 1803-1819	25. 26. 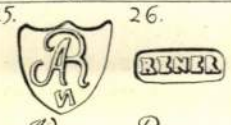 Adamus Renner 1803 - 1837	
27. Joh. Joppe 1808-1818	28. Joh. Gerick 1810-1831	29. Joh. Tirsch 1810-1820	30. 31. 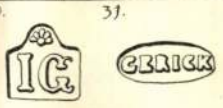 Jos. Gerick iunior 1813 - 1834	32. 33. 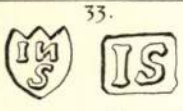 Joh. Nep. Schwäger 1813 - 1848	
34. 35. 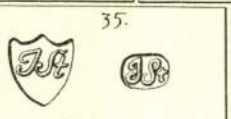 Jos. Steinmassler 1815 - 1853	36. 37 Blasius Sirberl 1819 - 1830	38 39. 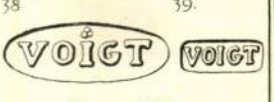 Voigt Frigyes 1820 - 1840	40. 41. 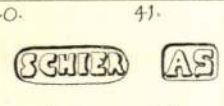 Antonius Schier 1820-1861		
42. 43. 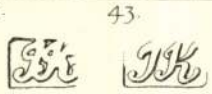 Joh. Kraner 1830 - 1858	44. 45. Kundtner Gottlieb 1831 - 1866	46. 48. 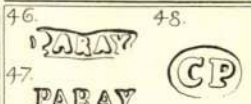 47. PARAY Carolus Paray 1832 - 1866	49. 50. 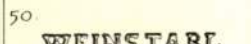 Jos. Weinstabl 1834 - 1866		
51. ?	52. 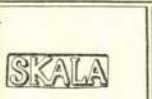 Skala Agost 1837-1850	53. 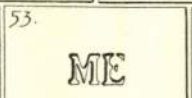 Mich Ehrenhoffer 1844-1864	54. 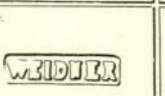 Weidner Gerhard 1846 - 1857	55. 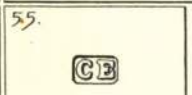 ?	

oldalán ovális czimer körül 17 CJFVGGVP 20 fölirat van vésve. A czimer négyosztatú. A felső jobb és alsó bal mezőben ökör, orrában karikával, ágaskodik, a felső bal és alsó jobb mezőben pálmafa (?) törzsében bárdokkal (avagy fasces?) áll. A pajzs szivében lévő kisebb pajzson hosszúhajú ifjú fej néz szembe.

11. Az l. 8. sz. hitelesítő-jegy és *Türschitz Mihály* mesterjegye látható 3 gyertyatartón, melyek a pozsonyi dóm kincstárában vannak. Széles, kerek talpuk fölött 4, tompított éllel biró, karcsú, fordított piramis a szár. Az itt előforduló hitelesítő-jegyben szerepel első ízben az évszám: 1732.

12. Az l. 9. sz. hitelesítő-jegy és *Metzner Zsigmond György* mesterjegye (l. 12) mellett a **C** évbetű (l. 41.) látható két gyertyatartón a pozsonyi ág. ev. egyház tulajdonában, amelyek a 10. alatt említett gyertyatartókkal egyformájuak, csupán 6 cm.-rel alacsonyabbak. Fölirásuk: «Anno 1748 den 9 September.» E tárgyakon, mint időrendileg az utolsókon fordul elő a fűrészvonalú metszés utóljára, amely az eddig említett tárgyakon a 3., 7., 8. és 11. sz. alattiakat kivéve állandóan szerepelt.[1]

13. Ugyane (l. 9. + l. 12.) jegyek mellett egy más (**E** vagy **F**?) évbetű elmosódott nyoma látható egy díszes nyelű kanálon Varjú Elemérné úrnő tulajdonában Kassán. A nyél XVIII. századi jellegű vésett és czizellált díszítése közé «G. H. 1749» van vésve. Úgy e föliratból, mint a változott évbetűből valószínűnek látszik, hogy az l. 9. számú hitelesítőjegy nemcsak az 1743. évben, amikor készült, hanem még néhány évig tovább is használatban maradt.

14. Az l. 10. sz. hitelesítő-jegy *Metzner Zs. Gy.* l. 12. sz. jegyével látható 6 darab 54 cm. magas, barok-stilusú gyertyatartón az Erzsébet-rendű apáczák pozsonyi kolostorában.

15. Az l. 10. sz. hitelesítőjegy *Meszl János* l. 13. sz. jegyével és **I** évbetűvel (l. 42.) látható ugyanezen fönti kolostornak egy füstölőhöz való kis kanalán.

16. Az l. 10. sz. hitelesítő-jegy *Faber Dániel* l. 11. sz. mesterjegyével és **K** évbetűvel (l. 43.) fordul elő a pozsonyi dóm egy tömjéntartóján, melynek fenekére a pozsonyi czimert ábrázoló vésett, háromtornyú vár mellé 1761 van bevésve.

17. Az l. 11. sz. hitelesítő-jegy *Meszl János* jegyével (l. 13.) és **M** évbetűvel (l. 44.) látható egy vésett díszű XVIII. századi tipusú kis kanálon Varjú Elemérné úrnő tulajdonában Kassán.

18. Az l. 12. sz. hitelesítő-jegy és *Huber Xavér Ferencz* mesterjegye (l. 19.) egy fordított **R** évbetűvel (l. 45.) található egy kelyhen a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonában. Fölirása: «1772. Maria Barbara Wentzlin gebohrne Tretzlin vereret Mathias Graff als wahrer Freindt befördert 1776.»[1]

19. Az l. 13. sz. hitelesítő-jegy és *Weidenowszky József* mesterjegye (l. 10), **R** évbetűvel (l. 46.). Monstrantia-alakú ereklyetartó a pozsonyi dómban.[2]

20. Az l. 13. + l. 19. + l. 46. sz. jegyek. Ereklyetartó feszület ugyanott.

21. Ugyancsak l. 13. + l. 46. sz. jegyek, hanem *Stieger János Kristóf* l. 15. sz. mesterjegyével. Részben az aranyozott kehely, rokokó diszítéssel, 28 cm. magas, a pozsonyi ág. ev. egyháznál. Fölirása: «Ich will dem Herrn meine Gelübde bezahlen ≡ Psal = 116 v 18: Mav = Jos = Malikin 1779.»

22. *Stieger János Kristóf* l. 15. sz. jegye egy 12-t feltüntető hitelesítő-jegygyel (l. 36.) látható a pozsonyi ág. ev. egyháznak egy XVI. Lajos-stilusú, csuklósan összetolható, fali karos gyertyatartóján, melynek tetején kinyitható, ovális kis rekeszbe: «Maria Sophia Grafin gebohrene Ramhoverin — Mathias Ernst Graf 1776», a gyertyatartón kívül pedig: «J. C. Stieger fecit Posonÿ 1776» van vésve.

23. Az l. 14. sz. hitelesítő-jegy *Stieger J. Kristóf* az előbbiektől némileg eltérő l. 16. sz. mesterjegyével és **T** évbetűvel (l. 47.) két, a 10. alatt említett gyertyatartóhoz teljesen hasonló, de 72 cm. magas gyertyatartón látható a pozsonyi ág. h. ev. egyház tulajdonában.

24. Az l. 15. sz. hitelesítő-jegy *Tirtsch Mihály* l. 14. sz. mesterjegyével és **Z** évbetűvel (l. 15.) egy igen csinos kivitelű ovális alapú czukortartó-csésze fenekén látható, amelynek tulajdonosa Szalay Imre, Budapest.[3]

Az l. 17. sz. hitelesítő-jegytől kezdődőleg a legtöbb jegyet már csak teljesen jelenték-

[1] Erre nézve lásd: Arch. Ért. 1911. 39—44.

[1] A kehely készítése éve az 1775—79-ik évekre esik, mert az **R** évbetűt ekkor használják a czéhben. *Szerk.*

[2] Lásd az előző megjegyzést. *Szerk.*

[3] A **Z** évbetűt 1788—89-ben használja a czéh. Ez években készült tehát a tárgy is. *Szerk.*

Bars és Hont vármegyei kutatások.

Irta: Divald Kornél.

Úgy látszik, régi művészetünk és kulturánk emlékeivel is úgy vagyunk, mint a Szibilla-könyvekkel. Minél kevesebb maradt fönn ezekből egy-egy vidéken, annál nagyobb ott a becsületük. Nem egy nagy vármegyénk van tele régiséggel, ahol valamire való múzeum a hivatalos körök érdeklődése mellett sem tud megalakulni. Itt lépten-nyomon találunk múzeumokat.

Pedig Bars és Hont vármegye fele részben Magyarországnak már ama vidékébe esik, mely valamikor a török hódoltság alatt sinylődött. Ha nem is mindig a törökök, a szüntelenül háborús világ a XVI—XVII. században s az ezt követő új települések és építkezések, monumentális emlékei javát szinte nyom nélkül eltüntették. A két vármegye északnyugati, illetve északkeleti sarka hajdan világhirű bányászatunk főhelye volt. S amíg bányászatunk virágjában volt, a dúsgazdag fényüző bányapolgárok szinte nemzedékről nemzedékre mindent lerombóltak, hogy új épületeket emelhessenek a régiek helyén. Ez az oka annak, hogy bármily régi egyik-másik bányavárosunk s bármennyire volt ment ellenséges támadástól, rombolással járó ostromtól, archaeologusnak aránylag itt sovány az aratása. Régi fényes műemlékeiből csak egy-egy részlet vagy gyökeresen átalakított épület maradt ránk s bilincseli le érdeklődésünket, mint Selmeczbányán az óvár, amelyet a török veszedelem hirére hatalmas XV. századbeli csúcsives csarnok-templomból alakítottak át erősséggé s amely most városi múzeum. Körmöczbánya régi plébánia templomát a barokk korban építették ujjá és szerelték föl új oltárokkal. 1880-ban a város bányákkal aláaknázott piaczának talaja süppedni s a templom roskadozni kezdett. Lebontották s minthogy a barokk emlékekkel nálunk akkor még senki sem törődött, gyönyörű XVII. századbeli oltárait, óriási aranyozott szobrait és faragványait lomtárba hányták, miglen Ambrózy István báró meg nem szerezte s malonyai kastélyába vitette, amelynek most tömérdek egyéb régiség és műkincs közepette fő érdekességei. Újbánya hatalmas plébániatemplomát s még XIV. századbeli kisebb csúcsives templomát szintén átalakították. Középkori fölszereléséből semmi sem maradt ránk. A hagyomány szerint a plébánia-templom ötvösművű kincseit a török elől a földbe ásták s harangot borítottak ezekre. Amire azonban a török veszedelem elmult, senki sem emlékezett többé a helyre s mint egy öreg ember mesélte, nem is fognak addig a kincsekre rátalálni, amíg a föld alatt meg nem kondul az ezekkel elásott harang.

Aranyosmarót régi lebontott csúcsives templomának helye mellett ma szintén ujabb épület áll. A régi szárnyasoltárainak maradványait a plébánián őrzik, pompás üvegfestményeit, a melyeket Lyka Károly az Iparművészet könyvében ismertetett, az Erdődy grófok az itteni Migazzi kastélyból Galgóczra vitették. Léva, romladozó várától eltekintve, ujabb település. Hontmegye mai fővárosának Ipolyságnak plébánia templomán csak az átmeneti stilű főkapu hirdeti, hogy itt egykor pompás középkori épület állott. A hires sághi prépostság temploma volt ez, amelyet belső ellenség már a török hódoltság előtt is ismételten kifosztott. A templomot a XVIII. században a jezsuiták építették ujjá. A főkapu bélletének kitört oszlopait barokk czopf-stilű oszlopokkal pótolták, amelyek azonban kifogástalan harmóniával illeszkednek az átmeneti korból való ívbéllet és kapu talpa közé s bizvást azt mondhatjuk, hogy Ruskin szellemében ez volt nálunk az első igazán stilszerű restaurálás, mely annyival is inkább érdekes, mert szinte száz évvel Ruskin előtt esett meg. A garamszentbenedeki benczés monostort, ismét Barsmegyében, mintegy húsz év előtt német értelemben vett stilszerűséggel restaurálták; régit mimelő csúcsives izlésű modern pompája azonban vajmi száraz hatású. Ingó emlékeiből azonban aránylag ez a templom őrzött meg a legtöbbet, jóllehet nem egy érdekes műkincse már Simor idejében Esztergomba került. Az itt tervezett házi múzeum kapcsán még lesz alkalmunk az egykori benczés apátság műkincseivel tüzetesen foglalkozni. Hontmegyében a bakabányai templom őrizte meg a legteljesebb mértékben régi fölszerelését. S amennyi a két vármegyének

telen evőeszközökről sima poharakról, XIX. századi izlésű czukorfogókról, sétabotnyelekről rajzoltam le s azért a tárgyak leirását mellőzve, itt csupán ama czélból, hogy bemutassam, milyen csoportosításban fordulnak elő a jegyek, egy-két kivétellel már csak az együtt előfordult jegycsoportok számait közlöm.

25. — I. 16. + II. 14. + I. 49.
26. — I. 17. + II. 17.
27. — I. 18. + II. 21. + I. 50.

E jegycsoport egy empire-stilusú sugaras, szentségtartón látható a pozsonyi Szent Ferencz-rendűeknél.

28. — I. 19. + I. 50. egy olvashatalan mesterjegygyel fordult elő egy kanálon.
29. — I. 20. + II. 51.
30. — I. 21. + II. 18. + I. 51.

A II. 18., 20., 22—40. sz. mesterjegyek az I. 22. sz. hitelesítő-jegygyel és az I. 37—39. sz. aranypróbákkal együtt a Pozsonyi Városi Múzeumban 3003. sz. a. őrzött ellenőrzőtáblába vannak beütve, ahol a mesterek nevei is melléjük vannak írva. Megjegyzést érdemel, hogy a II. 18. és II. 27. számú jegyek tulajdonosai e táblán «*Kundtner's Erben*» és «*Joppe's Witwe*», ami arra mutat, hogy a műhely örökösei az elhunyt mester jegyét tovább használták.

31. — I. 23. + II. 22.
32. — I. 24. + II. 28. + I. 52.
33. — I. 25. + II. 42. + I. 53.
34. — I. 26. + II. 46. + I. 54.
35. — I. 27. + II. 44. + I. 55.
36. — I. 28. + II. 44. + I. 55.
37. — I. 29. + II. 52. + I. 56.
38. — I. 29. + II. 55. + I. 56.
39. — I. 30. + II. 55. + I. 56.
40. — I. 30. + II. 49. + I. 56.
41. — I. 31. + II. 50. + I. 56.
42. — I. 32. + II. 47. + I. 57.
43. — I. 33. + II. 40. + I. 57.
44. — I. 34. + II. 41. + I. 58. Kézmosáshoz való metszett üvegpohár ezüst födele a pozsonyi dóm kincstárában.
45. — I. 34. + II. 48. + I. 58.
46. — I. 34. + II. 50. + I. 58.
47. — I. 34. + II. 47. + I. 58.
48. — I. 34. + II. 43. —
49. — I 34. + II. 45. —
50. — I. 34. + II. 54. Rokokó díszű szentségtartó a pozsonyi dómban.
51. — Az I. 35. sz. hitelesítő-jegy bélyegzője meg van a Pozsonyi Városi Múzeumban.
52. — I. 40. + II. 53. számú jegyek egy pozsonyi házaspár 1856-ból való jegygyűrűiben fordultak elő.

Még csupán arra a körülményre akarom a figyelmet irányítani, hogy ama pozsonyi hitelesítő-jegyek sorozata, amelyek a háromtornyú várat többé-kevésbbé hasonló alakban tüntetik föl, a XVIII. század végén megszakad. A XIX. század első két tizedéből ehhez hasonló jegy nem volt található. Azonban találhatók voltak ebből az időből olyan alakú jegyek, melyek láthatólag a bécsi fémjelzést utánozták (I. 18—21.), de a bécsi, illetve osztrák jegyekben előforduló betük helyén a kör fölött három tornyot, vagy a **P** betüt tüntetik föl. Miután pedig e jegyek egyrészt csupa pozsonyi származású tárgyon, másrészt az I. 18. és I. 21. számúak kétségtelen pozsonyi mesterjegyekkel kapcsolatban s a pozsonyi évbetük sorába beleillő évbetükkel fordultak elő, el kell fogadnunk, hogy a XIX. század első két tizedében ez a bécsies alakú hitelesítő-jegy divatozott Pozsonyban s csak az 1820. évben tért vissza a czéh a városi czimert hiven ábrázoló hitelesítőjegy-formához.

akkor is az az elv uralkodott s ez maradt uralkodó mindvégig, hogy akitől amennyi behajtható, annyi vétessék meg rajta.

Mayer Fidél 1802-ben 25 frtot fizet azért, hogy vidéki mester (Landmeister) lehetett. Hogy rendes városi mesterré kivánt lenni, 1803-ban még külön 65 frt 45 krt kellett lefizetnie.

Grüvilie F. taksája 1808-ban 40 frt, ugyanennyi ifj. *Gerick Józsefé* 1813-ban, de a taksa mérsékelt, mert ötvösmesternek a fia volt; 40 frtot fizet 1823-ban *Blaschka Gáspár* is nyilván azért, mert a czéh ebben is «tekintettel volt» a pozsonyi csász. kir. zálogháznál betöltött becslőmesteri állására. A többi esetben ahol ez t. i. a czéhkönyvben föl van tüntetve, a mestertaksa nagysága esetről-esetre változott. Igy a *Renner Ádámé* 1818-ban 160 frt; a *Joppé Jánosé* (1809-ben) 90 frt, a *Gerik Jánosé* (1812-ben) 90 frt, a *Lehmanné* (1830-ban) 60 frt, a *Tirtsch János Mihályé* (1810-ben) 93 frt, a *Schwäger Jánosé* (1813-ban) 100 frt, a *Seinmassl Józsefé* (1815-ben) 92 frt, a *Sicherl Balázsé* (1819-ben) 100 frt, a *Schier Antalé* (1820-ban) 308 frt, de ebben a furfangosan készített remek 200 frtnyi kárpótlási összege is bent foglaltatik; *Voigt Frigyes* taksája (1820-ban) 100 frt, a *Hauck Jánosé* (1830), *Kraner Jánosé* (1831), *Weinstabl Józsefé* (1835), *Stouy Jánosé* (1843) és *Ehrenhoffer Mihályé* (1845-ben) 60—60 frt, a *Kuntner, Paray, Pokorny* és *Scala-é* ellenben már 65—65 frt, de ebben az összegben a külön összehívott czéhülésért járó 5—5 frtok is bent foglaltatnak. Végül *Weidner Gerhard*, akit már előzetesen vidéki mester gyanánt beiktattak, városi mesterré 1847-ben történt felvételekor még 25, illetve a czéhülésért számított 5 frttal együtt 30 frtot fizetett a czéh pénztárába.

Látható mindebből, hogy a czéhbe való belépés az erkölcsieken kívül még súlyos anyagi föltételekhez is volt kötve s hogy a czéh az új mesterek fölvételét nemhogy megkönnyíteni iparkodott volna, hanem ellenkezőleg nagyon is rajta volt, hogy a belépést mind nehezebbé tegye. Érdekes első példája ennek a *Tirsch Mihály* esete, aki 1770. aug. 26-án kéri a remek elkészítéséhez az engedélyt. A czéh, közelebbről meg nem nevezett okokból, lehetetlennek találja a kérelem teljesítését, *Tirschet* elutasítja, de azért lefizetteti vele a 2 frt «gebihrt»-t. *Tirsch* a városi tanácshoz fordul panaszszal s ez rezolucióját szept. 12-én kézbesíti a czéheseknek, akik — állításuk szerint — a tanács eme intézkedését respektálják s igérik, hogy az ügyet «meg fogják vizsgálni», addig is azonban *Tirschsel* újabb 2 frtot fizettetnek le. Okt. 9-én tárgyalja a czéh, hogy *Tirsch* a csász. kir. consilium elé terjesztette ügyét, ahol azt elutasították, a czéh azonban decz. 9-én újból megállapítja, hogy *Tirsch* ügye másodízben is megfordult a consilium előtt, de annak menete — úgy látszik — a czéhesek izlése és akarata ellenére fordult, mert *Wajdenowszky* és *Kojanitz* kebelbeli mestereket küldi deputátorok gyanánt Bécsbe. Végtére is 1771. február 17-én *Tirsch* császári királyi parancsot hoz és mutat föl a czéhnek, amely a városi tanács előtt is publikáltatott. Erre a parancsra a czéh végre fölveszi *Tirschet* mesterül s ekkor «fordergelt» fejében 2 frtot fizettet vele.

A fölvételek körül támasztott ilyetén nehézségeket s hosszas huza-vonát több esetben megmagyarázzák a czéhkönyv bejegyzései. Az első 1768-ból kelt, amikor a Schlossgrundban lakó *Reinhart György András* ötvös folyamodik, hogy *Sámuel Vilmos* nevű fiát a czéh iktassa tagjai sorába. Ez, hivatkozva arra, «dasz ohnehin *die Zahl derer Golt- und Silberarbeiter sehr starck und die Zeiten sehr schlecht sind*», a kérelmet eleintén elutasítja, de miután időközben *Faber Dániel* czéhbeli mester meghalt s özvegyet hagyott hátra, *Reinhart* pedig kérelméhez mindjobban ragaszkodott s arra is kötelezte magát, hogy a czéh ládájába 120 frtot oly kikötéssel lefizet, hogy ez összeggel a czéhesek a mesterremeket, az időt és a lakomát letudottnak tekintik, a czéh, főindokul használván föl azt, hogy soraikban egy hely tényleg «vacál», Reinhartot fölveszi, kötelezvén őt a mesterremek elkészítésére.

A második eset 1810. szept. 9-éről datálódik, amikor a pforzheimi születésű *Lehmann Illést* keresetével elutasítja a czéh, mert «megmérlegelte a maga viszonyait és főkép a mostani időt, amikor a pénz emelkedésnek és esésnek kitett kurzusa maguknak a czéhbeli mestereknek a megélhetését is kétessé teszi s talán szerencsétlen krizis elé is állítja». És így tovább. *Steinmaszler Józsefet* 1815-ben azért utasítják el első keresetével, mert a királyi rendelet megfelelő artikulusában előírt vándorló éveit még be nem fejezte — menjen hát tovább, hogy több ismeretet szerezzen — utasítja a czéh. *Schier Antalnak*

A czéhbe iktatott ifjú mesternek a mesterjogért *taksát* kellett fizetnie. Ennek nagysága időszakonként s a személyek viszonyaihoz mérten különbözőképen váltakozott. *Portenstain György* 1626-ban — s erre a czéhkönyvben ez az első számbeli adat — 50 frtot fizet a mesterjogért, ámde ennek az összegnek a nagyságát zsinórmérték gyanánt nem tekinthetjük, mert az 50 frtot *Portenstein* a «saját maga elhatározásából» fizeti. 1666-ban *Haller Kristófot* a két év elengedésével veszi föl a czéh, de oly föltétellel, hogy a «többi költségen kívül» 100 frtot fog szesen tehát 73 frtot fizet, *Belz András* 1705-ben ellenben már csak 26 frtot, amelyből 8 frt a fél márka ezüst ára fejében, 18 frt pedig a mesterasztalért jár, megjegyzik azonban, hogy az utóbbit letudhatja «in natura» is. 1715-ben *Holstein János Kristóf* taksáit a következőkép számítják föl: A fél márka ezüstért 8 frt, a mesterasztalért 15 frt, a be- és kiirásért 2 frt. Ez összesen 25 frt, amihez képest az 1716-ban beiktatott *Haberkorn Sámuel* taksája már valóságos vagyon, mert «Abschlag Geld» czimén 50 frtot, a mesterasztalért 15 frtot, a fél márka ezüstért

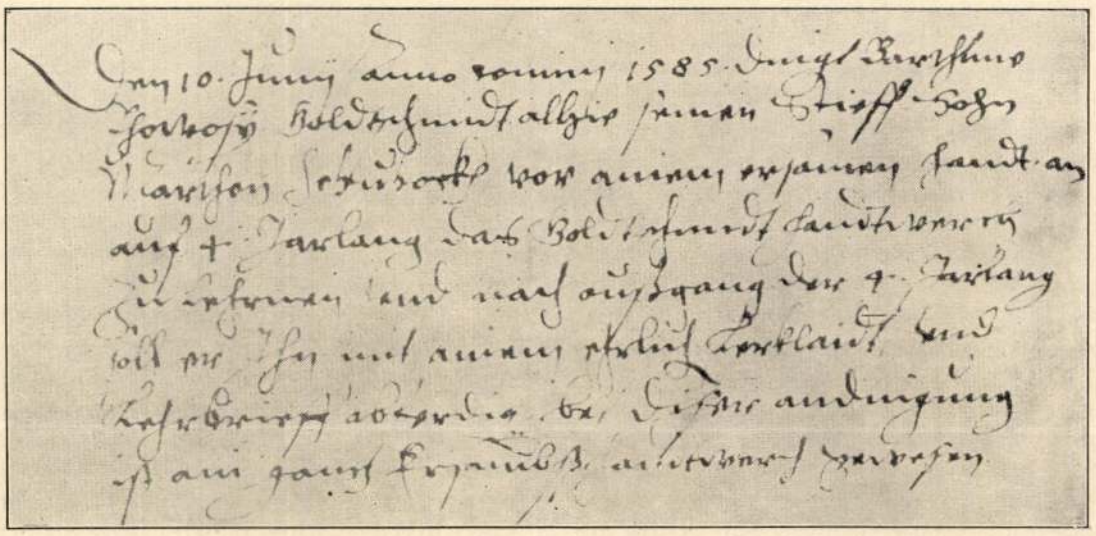

3. ábra. A pozsonyi ötvösczéh jegyzőkönyvének egy inas szegődtetését tárgyaló bejegyzése 1585-ből. Szövege: Den 10. Juny Anno domini 1585 dingt Barthlme Thowosy Goldschmidt allhie seinen Stieff Sohn Marthon Schuhock vor ainem ersamen handtw. auf 4 Jarlang das Goldtschmidt handtwerch zu lehrnen vnd nach auszgang der 4 Jarlang soll er Ihn mit ainem erlich(en) Lerklaidt, vnd Lehrbrieff abferdig(en), bej diser andingung ist ain ganz Ersambsz handtwerch gewesen.

lefizetni, 1676-ban pedig *Marosi Tamást* olykép, hogy köteles 100 birodalmi tallért s «egy kis vendégséget» adni. A *Marosi* ügye azonban kivételes intézkedést igénylő eset volt, mert ő mint czéhbeli mester egyszer már működött Pozsonyban s időközben Pozsonyt elhagyván, most mint élemedett öreg ember a Csallóközből folyamodik újabb fölvételéért s régi jogainak restituálásáért.

A nürnbergi származású *Berynger Jánossal* 1691-ben a mesterjogért 83 frtot és egy fél márka finom ezüstöt fizetett a czéh, de megjegyzi, hogy a mesterasztallal még adós maradt; az 1693-ban beiktatott *Huszár György* 50 frtot, a fél márka finom ezüst fejében 8 frtot, a mesterasztalért pedig 15 frtot, összesen 8 frt, a beirásért pedig 3 frtot, tehát összesen 76 frtot vesznek rajta. Még ennél is nagyobb összeggel róják meg 1739-ben *Sedelmeier Ferenczet*, akinek «az időért» 50, a két lakomáért 14, a beiratásért 2, a fél márka finom ezüstért 12, a remekben talált hibákért 4 frt 15 krajczárt, végre az ezüstremek megváltásáért 50 frtot, vagyis együttesen 132 frt 15 krajczárt kellett lefizetnie. És így tovább: *Tauschinszky József* 1781-ben 83 frtot, ugyanekkor *Kmetoviny Mihály* 71 frt 54 krajczárt, 1782-ben pedig *Görick József* 71 frt 48 krt fizet a mesterjogért s a legkülönfélébb titulusok czimén kieszelt taksák fejében.

A mestertaksa összege a XIX. század folyamán sincs biztosan fixirozva s úgy látszik,

názó-város ötvösczéhének mestereit az évszázadok során számszerint vesszük szemügyre, megállapíthatjuk, hogy a rendelkezésünkre álló s a XV. és XVI. századból kimerítőknek korántsem tekinthető adatok alapján a XV. században 10, a XVI-ban 22, a XVII-ben 36, a XVIII-ban 52, végre a XIX. században 33 ötvösmester, vagyis ama 300 év alatt, mely tanulmányunk keretébe esett, összesen 153 mester élt és működött Pozsonyban. Ha e számadatokat egy más hazai, például a *kassai* ötvösczéh adataival összevetjük, ahol a XV. században, ugyancsak egy töredékes kimutatás szerint, 39, a XVI-ban 120, a XVII-ben 114, a XVIII-ban 40, végre a XIX. században 22, összesen tehát 335 ötvösmester élt és dolgozott, konstatálnunk lehet, hogy a pozsonyi ötvösség működése mögötte áll a kassai ötvösökének, aminek oka egyrészt Kassának Pozsonyénál kedvezőbb földrajzi helyzetében, másrészt Bécsnek mint országos és ipari emporiumnak Pozsonyhoz való közeli fekvésében s e réven gyakorolt nagy befolyásában találja magyarázatát.

Hátra volna még azokról a czéhemlékekről szólnunk, melyek az egykori pozsonyi ötvösczéh belső életéhez mint kiegészítő, szerves részek hozzá tartoztak s külső kifejezésükkel is hozzájárultak a czéhélet és rendtartás megnyilvánulásához. Ezek sorába a *pecsétek* és a czéh *behívó-táblája* tartoznak.

A pozsonyi ötvösczéhnek két pecsétlője maradt korunkra s ezeket most az odavaló városi múzeumban őrzik.

Az első (7. ábra) egy 32 milliméter átmérőjű kerek lapot képez, melynek középső mezejében a czéh védőszentje, *Eligius* püspök

7. ábra. A pozsonyi ötvösczéh pecsétje a XVII. századból.

8. ábra. A pozsonyi ötvösczéh pecsétje a XVIII. századból.

ül egy háromlábú alacsony széken s az előtte lévő fatőkébe vert üllőn egy serlegnek a cuppáját trébeli. Az üllő mellett a tőkén két kisebb szerszám hever, a szentnek fején pedig mitra, testén földig érő tunica, vállain hátra felé lebegő köpeny látható. A pecsétlő kerületét felében renaissance cartouche által megszakított lebegő mondatszalag övezi, rajta SIGILLVM. AVRIFA | BRORVM. POSONIEN felirás. A pecsétlőn nem látunk évszámot, de annak készítési évét a XVII. század harmadik évtizedénél későbbre nem igen tehetjük.

9. és 10. ábra. A pozsonyi ötvösczéh behívó-táblája a XVII. századból.

A czéh második pecsétlője (8. ábra) a XVIII. század első feléből ered. Átmérője 22 mm s kerek lapján egy, alul s két oldalt függő virágdíszszel övezett, barok volutákkal oldalozott kerek paizs van ábrázolva. A pajzsban fedeles serleg áll, felső szélén pedig ötlevelű koronával fedett rostélyos sisak, melyből két oldalt foszlányok nőnek ki. Fölirata: CEHÆ AVRI aminek értelme: *(Sigillum) Cehae Auri(fabrorum).*

A czéhbehivó-tábla (9. és 10. ábra) e fajta emlékeinek egyik legbecsesebb darabja. Fából faragott renaissance izlésű paizsot képez ez, 10 × 11 cm nagyságban, amiből a szélességre 10 cm esik. Egyik lapján türkiszkék olajfestésű alapon szent *Eligius* püspök ül heraldikailag jobb felé fordulva. Fején mitra, baljában pásztorbot. Arcza bajuszos és szakállas, testén hosszú tunica, vállain piros köpönyeg. Jobb kezével gesztust csinál az előtte álló két ifjú férfi felé, melyek közül egynek csupán feje, a másiknak övig ábrázolt alakja látható.

A tábla másik lapján, ugyancsak türkiszkék alapon, ötvöstárgyak vannak ábrázolva olajfestékkel. Középütt egy czikkelyekre osztott talppal biró kehely áll. A kehely talpának pereme, a nodus virágai és a cuppa kosara ezüstből valók, a kehely többi része arany, amit a festékek színei magyaráznak meg. A kehelytől jobb felé egy ezüstkanál, ez alatt egy ékköves aranygyürű van ábrázolva, balról pedig egy hármas lánczon csüngő aranyklenódium, alsó végén koronával ékesített sisakos paizszsal.[1]

XV. század.

1. FEYERTAG JÁNOS. *(Hans Feyrtag Goldschmied.)* **1434—1443.**

1434-ben *Hans Feyrtag Goldsmid* neve a városi adókönyvben van említve. Fizet 15 frt, 1 libra és 2 solidus adót.

1439-ben mint pecsétvésőt említik.

1443-ban a Duna mellett fekvő Ó-erőd kapitánya.

2. ÖTVÖS SEBALDUS. *(Sebold Goldsmied).* **1434.**

1434-ben *Sebold Goldsmid* a városi adókönyv szerint 2 frtot fizet adóban.

3. ÖTVÖS JÁNOS. *(Hans Guldinsmied).* **1439.**

1439-ben *Hans guldinsmid* házát említik a város második részében.

4. ÖTVÖS MÁTYÁS. **1472.**

1472-ben *Mátyás ötvöst* Pozsonyból Mátyás király Hainburg alatt lévő táborába hivatja.

5. SCHWARZWADL JÁNOS. *(Hans Schwarlzwadl Goldschmied).* **1476—1500.**

1476-ban *Hanns goldschmid schwartzbadell* feleségével együtt az Úrtestéről elnevezett társulat tagja.

1481-ben Farkas pék végrendeletében szerepel.

1481-ben *Hans goldsmit* Waltner János végrendeleti tanúja.

1485-ben *Hans goldsmit* neje, Margit, házrészéről rendelkezik.

1488-ban *Hans goltsmid* tanú Reich János végrendelkezésénél.

1497-ben Tewbler Orsolya végrendeletében szerepel.

1497-ben *Maisler hans goltschmidt* mint tanú szerepel Ofner Tamás végrendeletében.

1500. okt. 2-án *Hans swartzwadl goldschmidt* neje, Katalin, végrendelkezik; házát és szőllejét férjére hagyja.

6. HUENDLER MIKLÓS. *(Niclas Huendler Goldschmied).* **1481.**

1481-ben *Niclas Huendler goldschmid* végrendelkezik.

7. ÖTVÖS ANDRÁS. *(Andre Goldschmied).* **1481—1495.**

1481-ben *Maisler Andree goldsmid* neve Erasmus borbély végrendeletében fordúl elő.

1487-ben Kochermacher György végrendeletében említik.

1494-ben és 1495-ben *Andre goldsmid* neve előfordúl Sorger Gáspár végrendeletében.

8. ÖTVÖS LŐRINCZ. *(Lorenz Goldschmied).* **1491—1492.**

1491-ben *Maister lorenncz goltsmid*-et Aigner Farkas neje végrendelete említi. Ez évben részben lefizeti polgárjogi illetékét.

1492-ben előjön mint fizető.

[1] E tanulmányomat a *Pozsonyi Városi Múzeum* igen tisztelt igazgatóságának szíves készsége és nagy előzékenysége révén lehetett módomban megírni mert az igazgatóság úgy most, mint megelőzőleg már 1902-ben a legnagyobb szivességgel bocsátotta rendelkezésemre a múzeumban őrzött iratokat és egyéb czéhemlékeket. Fogadja ezért e helyütt is hálásan kifejezett, legbensőbb köszönete *Mihalik J.*

1769—70-ben	O
1771—72-ben	P
1773—74-ben	Q
1775—79-ben	R
1780-ban	S
1781-ben	T
1782-ben	U
1783-ban	W
1784—85-ben	X
1786—87-ben	Y
1788—89-ben	Z
1790—91-ben	A
1792—93-ban	B
1794-ben	C
(1795—96-ban[1]	D)
(1797—98-ban	E)
(1799—1800-ban	F)
(1801—1802-ben	G)
1803—1804-ben	H
1805—(1806-ban)	I
1807—1808-ban	K
1809-ben	L
1814-ben	M
1815-ben	N
1820-ban	P
1821-ben	Q
1822-ben	R
1823-ban	S
1824-ben	T
1825-ben	U
1826—1829-ben	W
1832-ben	A
1833—(1834-ben)	B
1835-ben	C
1836-ban	D
1837-ben	E
1848-ban	A

Miként egyéb ötvösczéhekben, a pozsonyiban is találunk néhány olyan esetet, amik a hitelesítő-bélyeg, a mesterjegy, vagy pedig a feldolgozott anyag meghamisítására vonatkoznak s ezért mindannyiszor erélyes intézkedéseket provokáltak a czéh, vagy a városi tanács részéről.

Voigt Frigyes mesternek 1821-ben egy szappantartó-dobozát foglalja le a czéh, mert arra egy idegen hitelesítő jelet s melléje a maga nevét feltüntető mesterbélyeget ütötte. A czéh megjegyzi, hogy a pozsonyi ötvösczéhben ez az első ilyen törvényellenes eset, de a következményekről nem ad felvilágositást. Waitzinger pozsonyi balletmester 1823-ban emel panaszt *Schier Antal* mester ellen, irásos bizonyitékot terjesztvén a czéh elé, hogy neki a megnevezett mester egy lánczot kereszttel s egy pár «Linzerl»-t mint kettes számú aranyból készült műveket szállitott s vele ilyen gyanánt megfizettetett, holott a keresztnek belseje a megejtett vizsgálat után csupán 1-es számú aranynak bizonyult. A keresztet a czéhben a czéhmesterek összetörik, *Schiert* pedig utasitják, hogy kárpótlás fejében 200 frtot, az ez ügyben külön tartott czéhülésért pedig 4 frtot fizessen. Két hónapra rá egy Bauschek nevű pozsonyi polgár vádolja be *Schier Antalt* a czéh előtt, azt állitván, hogy a nála megrendelt munka nem éri fel a próbát. A czéh által megejtett ellenőrző próba után az immár másodizben előfordult esetet most már a városi tanács elé terjeszti a czéh, sajnos azonban, ennek intézkedéséről forrásaink hallgatnak.

A harmadik eset *Renner Ádámmal* áll összefüggésben és 1827. és 1828-ból való. 1827. jan. 14-én azzal vádolják a czéh előtt, hogy *Renner* az általa készitett ezüstművekre a *schlossbergi* hitelesitő jelet ütötte rá s bizonyitékul több ilyen tárgyat terjesztenek a czéh elé. A czéhbiztos megparancsolja *Rennernek*, hogy a schlossbergi bélyegzőt a czéhbizottságnak a főczéhmester jelenlétében másnapra szolgáltassa be. A következő esztendőben *Gerick József* próbamesterrel gyűlik meg a baja. Ugyanis ez a *Renner* által készitett pipakupakokat megvizsgálván, közülök többet összevagdalt, mert az ezüstöt próbaképesnek nem találta. Az ügy hosszabb vitára ad alkalmat s végre úgy fejeződik be, hogy a két fél kiegyezik s «az esetet elfelejtik».

*

Hogy a czéh belső életéről a lehetőséghez képest hű képet nyerjünk, meg kell emlékeznünk még azokról az intézkedésekről is, amiket a czéhben esetről-esetre foganatosítottak s örökemlékezet okáért a czéh regesztrumában feljegyeztek. Ha számra nézve nem is sok, mindamellett jellemző följegyzések a következők:

1592. jún. 2-án *Bartolome Tabosi* és *Melchior Wassur* czéhmesterek az egész czéh hozzá-

[1] A zárójelbe tett évekre és évbetűkre a czéhkönyv közvetlen adatot nem tartalmaz. A megállapitást tehát kombináczió útján kellett foganatositanunk, az előző és az utána következő fix adatokból számitván ki az évet és az évbetűt.

járulásával elhatározták, hogy mindazok az ügyek, amelyek a mesterek között előfordulnak, örök emlékképen a czéh könyvébe feljegyeztessenek, de olykép, hogy mindez titok maradjon és sem egyik mester a másiknak, sem azok gyermekeinek szemrehányásképen soha fel ne hozassanak, mert aki ezt teszi, 1 márka finom ezüstöt fizet a czéh ládájába.

1599. júl. 17-én *Bartolome Dabossy* házánál az egész czéh összegyűlt. Ekkor czéhmesterek voltak: *Paul Haindell* és *Jacob Werzhauser*. Elhatározták, hogy mindama viszály és peres ügy, amely a czéhben a mai napig előfordult, holt és elfeledett dolog legyen s azok örökkön való emlékezetére a czéh ládájába fizetendő 1 márka finom ezüst bírság terhe alatt ne is gondoljanak.

1617. ápr. 8-án elhatározta a tanács, hogy ha a mesterek nyitott műhely mellett (beim offene lodt) egymást gúnyszóval vagy gorombasággal illetik, az illető minden kérelem ellenére a czéh által 1 frttal büntettessék meg.

1623-ban elhatározta a czéh, hogy a próbájában megesett mesternek ezüstjét elvegyék és a czéh ládájába helyezzék. Aki ezt nem akarja megtenni, minden könyörgése daczára 1 tallérral büntettessék meg.

1654. ápr. 22-én határozatilag kimondja a czéh, hogy ha ezentúl közülök egy mester, mester neje, vagy gyermeke, vagy egy segéd, avagy tanuló meg találna halni, a temetésről egyetlenegy mesternek s ezek feleségeinek nem szabad távol maradnia, de kötelességük a holtat egész a sírig elkisérni. Ha az illető Isten hatalma folytán nem jöhetne el a temetésre, avagy elutaznék, az elmaradás menthető, ellenben minden más okú mulasztásért az illető távolmaradót 50 magyar denár büntetéssel sujtják.

Továbbá 1834. ápr. 20-án egyhangúlag elfogadja s kimondja a czéh, hogy az arany-, az ezüst- és díszműárúk becslése minden esetben és kizárólag a második czéhmester

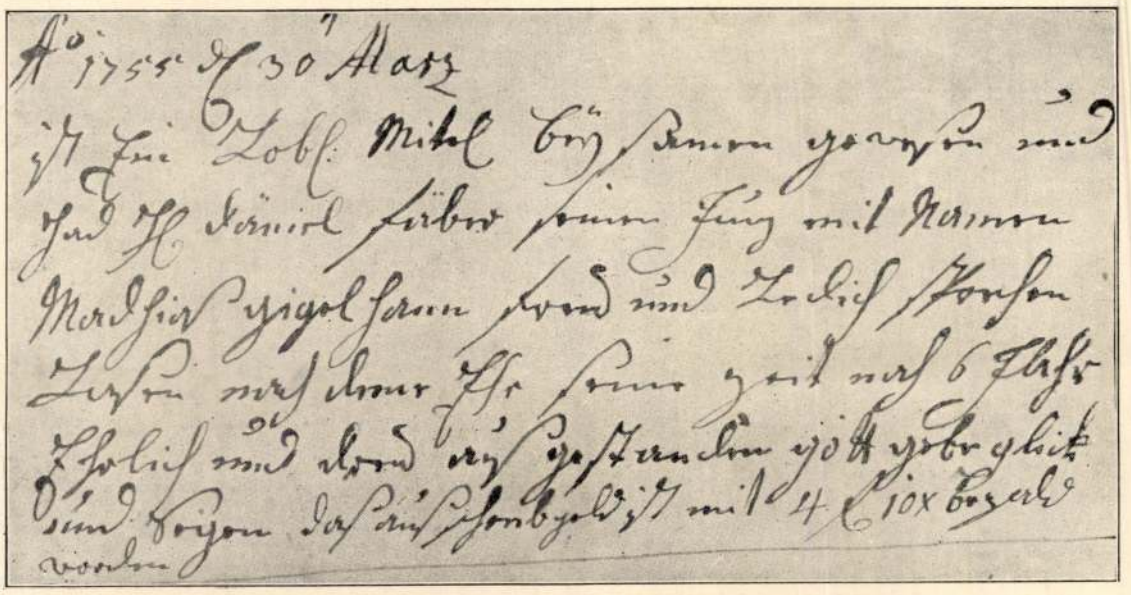

6. ábra. A pozsonyi ötvösczéh jegyzőkönyvének egy tanuló felszabadítását tárgyaló bejegyzése 1755-ből. Szövege: Ao 1755 d(en) 30 Marz ist Ein Lobl: Mitel beyszamen gewesen und had H(err) Däniel Fäber seinen Jung mit Namen Madhias gigelhann freu und Ledich sprochen Lassen nach deme Ehr seine zeit nah 6 Jahr Ehrlich und dreu auszgestanden gott gebe glick und Segen das ausschreibgeld ist mit 4 fl 10 x bezald.

(próbamester) jogát illeti; 1837-ben változást hoz be a czéhnek időszakonként megtartott régebbi ülési rendjébe s szept. 17-én kimondja, hogy ezentúl minden negyedévben, nevezetesen: szent Mihály, újév, szent György és szent János napján gyűl össze ülésre, E határozatnak nem igen szereztek érvényt, mert a Bartl czéhbiztos elnöklete mellett 1839. júl. 14-én tartott czéhülés kénytelen kimondani, hogy a mesterek az üléseken birság terhe mellett kötelesek megjelenni. Igazolatlan mulasztás esetén a büntetés 48 krajczár.

*

Ha a hajdan történelmileg oly hires koro-

vén nekik. A felszabadítás mindenkor a czéhülésben, a nyitott czéhláda előtt s ünnepélyesen történt.

A XIX. században válik szokássá, hogy a felszabadítandó inasnak keresztlevelén kívül a vallástani leczkék hallgatásáról szóló bizonylatot s a rajziskolában nyert bizonyítványát a felszabadításkor be kellett mutatnia, ezenkívül aranyból vagy ezüstből *próbadarabot* (Frey Stück) is kellett készítenie, amit csakúgy megvizsgált a czéh, amiként megvizsgálta mesterjelöltek remektárgyait. Igy *Ehrenhofferné* Joh. Wolf nevű tanulója 1855-ben egy olyan tűt (broche) készített, amelynek tervezetét előzetesen megrajzolta; *Weinstabl I.* Blaschka Richárd nevű tanulója 1857-ben szintén egy broche-ot készít, az 1866-ban felszabadított Christian József pedig egy ezüsttűt és egy virágcsokrot. Mindezeket jóknak itélte a czéh s nem ismerünk esetet, hogy a próbadarabot visszautasította s ennek alapján a tanuló felszabadítását megnehezítette volna.

Felszabadítás után az ifjú legény, hogy ismereteit bővítse, 6—8 évig vándorolni — bujdosni — volt kénytelen s csak vándoréveinek befejezése után, mit vándorló-könyvével igazolt, volt joga a mesterremeket kérni, akkor is Pozsonyban csupán abban az esetben, ha az illető a két utolsó esztendőt mint mívelő legény töltötte ki valamelyik pozsonyi mesternél. Pozsonyban tanult s ott felszabadított fiunak e két évet elengedte a czéh.

A XIX. század a pozsonyi ötvösczéhre nézve is a haldoklás százada. Hiába reformálja 1804—5-ben még egyszer Ferencz király a czéheket, a kor haladásának nem lehet útjába állni s a nemes verseny a gépek feltalálása és alkalmazása által mind mélyebbre sülyeszti a monopóliumos munkarendszer egykori tekintélyét s a legnagyobb mértékben megapasztja egyik-másik mester jövedelmét.

1800-ban a czéhbeli mesterek közül több már oly szegény, hogy rászorul a pesti arany- és ezüstművesek 100 frtnyi «nemes adományára», mit a czéh öt kebelbeli társa között oszt ki segélyképen. *Mayer Fidél* 1825-ben súlyos anyagi helyzetére hivatkozva, arra kéri a czéhet, engedje meg, hogy őt a helybeli zsidók a tőlük bérelt boltban ezüsttel és munkával támogathassák. Ehhez nem járul hozzá a czéh, mert fél, hogy e precedens a czéh tagjaira káros következménynyel járna. *Mayer F.* sorsa oly rosszra fordul, hogy a következő évben már adóját sem képes fizetni s a czéh kénytelen a reája eső adórészt a többi mesterre kivetni.

S hovatovább beljebb haladunk a XIX. századba, a czéh viszonyai a kivülről behatoló konkurrenczia s a czéhek körén kívül álló kereskedelem révén mindinkább tarthatatlanná válik. Az események, melyek a czéhek végkép való feloszlatására s a korszellem követelményeinek s igényeinek jobban megfelelő más ipartestületek megalakítására vezettek, fokozatosan előre vetik árnyékukat s bár a czéh fel-fel veszi ellenük a küzdelmet s minden erejével azon van, hogy a régi fényből megmentse ami még megmenthető, küzdelme meddő marad s feltartóztathatlanúl halad a vég felé.

1816-ban a tűgyártó mesterek ellen emelnek panaszt a czéhesek, hogy arany- s ezüstművekkel kereskednek a hátuk mögött s ezáltal őket keresetükben megrövidítik. A tanácshoz intézett eme panaszuk nem igen járhatott eredménynyel, mert 10 év mulva ismét elhatározzák, hogy több illetéktelen egyénnek kész arany- s ezüsttárgyakkal való kereskedése ellen folyamodványt intéznek a városi tanácshoz, amit az ifj. *Gerick József* által készített s a czéh jogainak megsértését erőteljesen kidomborító instancziának szept. 8-án történt benyujtása által meg is tesznek. A folyamodvány közvetlen eredményét nem tudjuk, ismerjük azonban a városi tanácsnak a czéhben 1830. aug. 23-án felolvasott ama rezoluczióját, amely a zsidók által az arany- és ezüst ékszerekkel űzött kereskedésre vonatkozik. A rendelet felhatalmazza a czéh minden egyes tagját, hogy az ily kereskedőket feljelentsék s a tárgyakat elkobozzák.

Mindez azonban már alig használt valamit. Valóságos csapást mért a czéhre a helytartó-tanácsnak 1842. nov. 18-án felolvasott ama rendelete, melylyel *Ignaz Löb* zsidónak megengedi, hogy Pozsony szab. kir. városában az arany- és ezüstműves mesterséget zsidó legényekkel gyakorolhassa. A czéh semmiképen nem tud belenyugodni e lesujtó végzésbe s elhatározza, hogy ellene a király őfelségéhez appellál.

*

Ha a Pozsonyban élt s működött ötvös-

1820-ban benyujtott első kérelmét szintén elutasítják, mert folyamodó csupán csak 4 év óta van felszabadítva, még csak 23 éves és «mert az arany- és ezüstművesek és ékszerészek száma már amúgy is túlságosan sok». *Schier* az elutasítás miatt panasszal fordúlt a helytartó-tanácshoz, mely a városi magisztrátust utasította, oldja fel *Schiert* a kiskorúság alól s iktassa minden további nehézség nélkül a városi polgárok és mesterek sorába. Ami nyomban meg is történt.

terjog után járó s az ezzel kapcsolatos különféle illetékeknek a fizetésében esetről-esetre meghatározott kedvezményben részesült.

A pozsonyi ötvösök céhébe a tanulók szegődtetése, csakúgy mint minden más céhben, a céhülés előtt kötött formális szerződés keretében történt. A felvételhez mindenekelőtt a tisztességes származás igazolása volt szükséges, amely czélból a keresztlevél bemutatása elkerülhetetlenné vált. A magyarországi czéhek történetében rendkívüli ritka

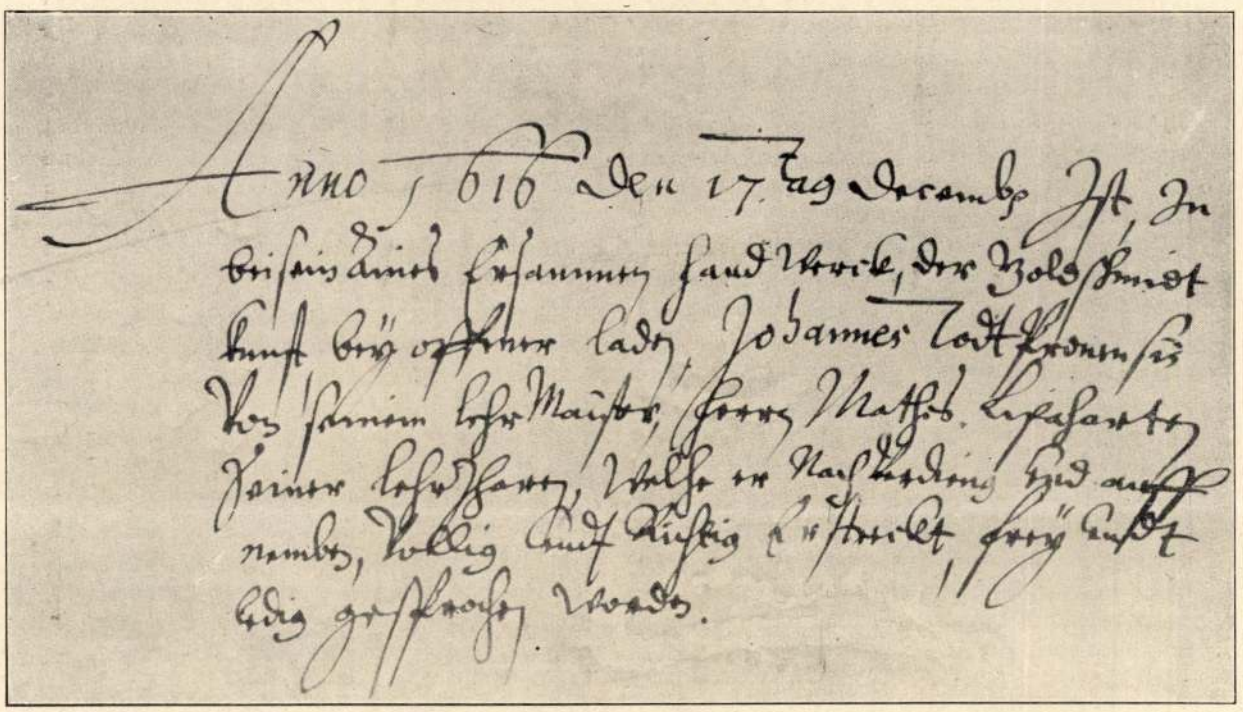

4. ábra. A pozsonyi ötvösczéh jegyzőkönyvének egy tanuló felszabadítását tárgyaló bejegyzése 1616-ból. Szövege: Anno 1616 den 17. Tag decembr. Ist In beisein Aines Ersamen handwerck, der Goldschmidt kunst beÿ offener lade Johannes Todt Pronensis von seinem lehr Maister, Herrn Mathes Lipharten Seiner lehrjharen, welche er Nach Verdieng vnd auff nemben, vollig vndt Richtig Erstreckt, freÿ vnd ledig gesproche(n) worden.

Ugyanígy cselekszik a czéh *Andrieux Ferenczczel*, a pozsonyi csász. kir. zálogház becslőmesterével, akit 1820-ban azért kénytelen elutasítani, «mert az arany- és ezüstművesek száma máris túlnagy (übersetzt), továbbá, mert a mostani időszakban a kereset nagyon csekély és megoszlott s végre, mert folyamodó, mint a kir. zálogháznak hivatalnoka, fix fizetést élvez.» Így jár el végre 1834-ben *Weinstabl Józseffel* is, akit első ízben benyujtott keresetével elutasít, mert «kevés a munka és csekély a kereset».

Pozsonyi ötvösmesternek a fia, vagy olyan ifjú mester, aki pozsonyi ötvösmesternek az özvegyét vagy leányát vette feleségül, a mes-

eset, hogy e feltételtől eltekintettek volna, a pozsonyi céhben azonban erre is van példa, mert Sohor Ferenczet, alias *Franciscus Illegitimust*, akinek az anyja egy a czéhkönyv által diskréten «Coelebs»-nek nevezett grófnő volt, törvénytelen származása ellenére beszegődtetik az egyik pozsonyi mesterhez, az esetet azonban el nem mulasztják az igazságnak megfelelő hűséggel a czéh regesztrumába feljegyezni.

A tanulók tanulási éve rendesen 6 év volt, de ismerünk eseteket, hogy a tanulókat 5, sőt egy esetben 9 év mulva szabadították föl. Ötvösmesternek a fiait 4 évi tanulás után mondta szabadon a czéh, két évet elenged-

mestereket és segédjeiket, valamint a mesterekhez szegődtetett tanulókat *illetőség* szempontjából vetjük vizsgálat alá, mindenekelőtt konstatálnunk kell, hogy a XV. századból ismert tíz pozsonyi mester közül egynél sem tudjuk megállapítani a származási helyet, mert erről forrásaink egy szó említést sem tesznek. Neveikből következtethetjük azonban, hogy németek lehettek, vagy ha Magyarországból származók s magyarok voltak is, neveiket a tiszta merő német nyelvű és szellemű czéhben teljesen elnémetesítették.

niában lévő *Riegewall*, a württembergi *Hall* és az alsóausztriai *Hainburg*.

Bár korántsem kielégítő, mégis valamivel gazdagabb adatok állnak rendelkezésünkre e tekintetben a XVII. századtól kezdődőleg, mert a czéhkönyv most már beszédesebb följegyzéseiből sikerült megtudnunk, hogy a XVII. században Pozsonyban élt 36 mester közül három magából *Pozsony* városából, egy *Segesvárról*, egy *Zólyomból*, egy pedig a *Csallóközből* származott magyar ember volt. A többinek hazája: *Wolfsberg*,[1] *Augsburg*, a

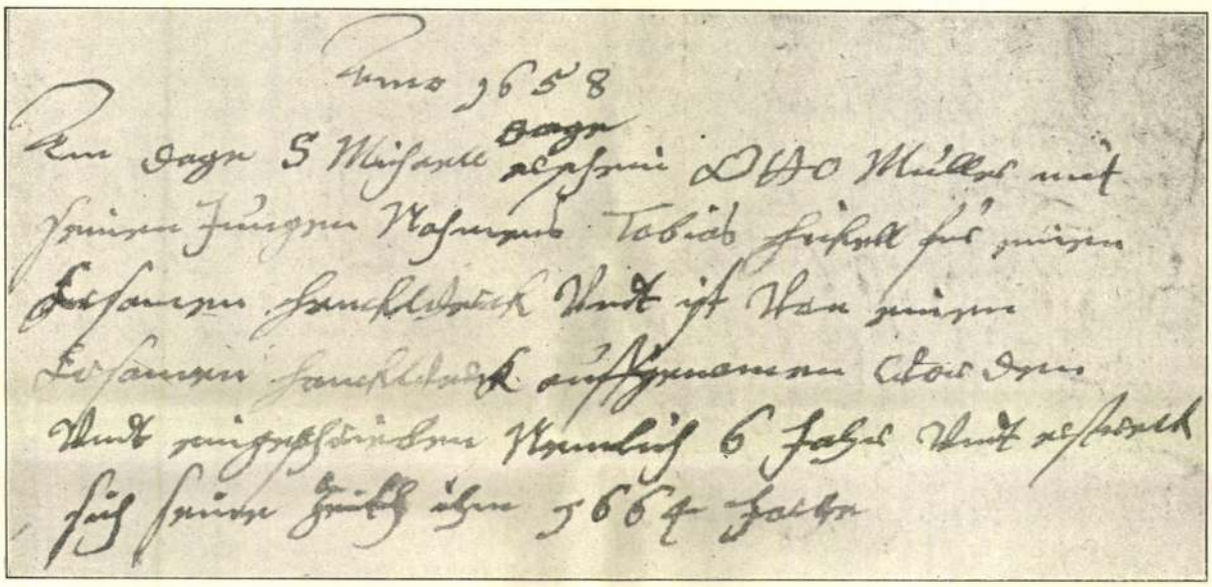

5. ábra. A pozsonyi ötvösczéh jegyzőkönyvének egy tanuló szegődtetését tartalmazó följegyzése 1658-ból. Szövege: Anno 1658 Am dage S Michaell dage erscheint(t) Otto Müller mit seinem Jungen Nahmens Tobias hieszell für einem Ersamen handtwerk und ist von einem Ersamen handwerch aufgenommen worden vndt eingeschrieben Nemlich 6 Jahr vndt erstreck(t) sich seinen Zeith ihm 1664 Jachr.

A XVI. századbeli mesterek közül azonban már megállapíthattuk, hogy egy mesternek a szülőhelye *Pozsony*, egy másiké a békésmegyei *Gyula* volt. A többi mesterek szülővárosa — amennyire erre adatokkal rendelkezünk — *Krems* és *Salzburg*, míg az ekkor Pozsonyban működött legények és tanulók közül egyik *Komáromból*, a másik *Pozsonyból*, a harmadik *Zólyomból* való. Dobozy Bertalan mester két legényéről szinte kiemelve írja a czéhkönyv, hogy «magyarok» voltak. A többi segéd származási helye: *Augsburg*, a szászországi *Altenburg* («im Landt Zumeüssen»), *Bécs* (két esetben), *Wernigerode* («Hürnickhroth am Hartz»), a mai Schleswig-Holsteinhoz tartozó Sylt szigeten fekvő *Ellenbogen*, a Lajta melletti *Bruck*, a Pomerá-

Lajta melletti *Bruck*, *Bécs*, *Regensburg* és *Nürnberg*, a legények rendjéből pedig egy *Zólyom* városát, a többi *Ansbachot*,[2] *Königshoffent*,[3] *Nürnberget* (két esetben), *Tübingent* és *Salzburgot* vallotta szülőhelyének. Egyik segédről forrásunk azt mondja, hogy «*von Newen Hallen leben*»-ből való, a másikról pedig csupán általánosságban jegyezte föl, hogy «*aus dem Lant zu Pöll*» (= Pohlen?) származik, amiből a szülőhelyet tüzetesebben megállapitani nem áll módunkban.

A XVII. századbeli inasok sorában volt

[1] Közelebbi adatok híján meg nem állapítható, hogy a sok közül melyik Wolfsberg értetődik itt.

[2] Közelebbről meg nem állapítható.

[3] Közelebbről szintén meg nem állapítható.

egy *breznóbányai*, egy *hajniki* (Zólyom megye), egy *nagyszombati*, két *pozsonyi*, egy *bazini*, egy *zsolnai* illetőségű magyar ifjú, végül egy, akit csak «*ausz der Stey Marck*» (= Steiermark) származásúnak mond a czéhkönyv.

A XVIII. századbeli mesterek sorában *pozsonyi* illetőségűt hetet, az alsóausztriai *Schlossgrundból* valót pedig kettőt említ forrásunk. Végre a XIX. században Pozsonyban működött mesterek és tanulók közül a mesterek sorában kettőt *pozsonyi*, kettőt *schlossgrundi* illetőségűnek állapítottunk meg, egy-egy pedig a mai badeni kerületben fekvő *Pforzheimból* (aus dem Reiche in Pforzheim), a mai kasseli porosz tartományban lévő *Hanauból*, *Mainzból* és *Győrből* való.

A tanulók sorából 20 *Pozsonyt*, 2—2 *Győrt*, *Nagyszombatot* és *Bécset*, 1—1 pedig *Königgrätzet*, *Mischdorfot*, *Hanaut*, *Komáromot*, *Somorját*, *Modort*, *Udvarit* (Komárom megye), *Nyitrát*, *Rózsahegyet*, *Szeniczet*, *Zaderát* (Zára) és a pozsonymegyei *Uszort* vallotta szülőföldjének. Az egyik tanulóról csupán annyi van följegyezve, hogy *Turócz megyébe* való s így szülőhelye tüzetesebben meg nem határozható.

Látnivaló ez adatokból, hogy a pozsonyi ötvösczéhben a XVI. századtól kezdve a czéh megszünéséig magyar születésű mesterek, legények és tanulók bőséges számban fordulnak elő s hogy a magyar származású egyének száma a XIX. században éri el a czéhben a maximumot. Ennek daczára a pozsonyi ötvösczéh nyelvében és szellemében állandóan tiszta merő német, amit első sorban a czéh könyveinek nyelvéből konstatálunk, másodsorban abból, hogy a magyar neveket a czéh könyveit vezető egyének, akik a XVII. századból kezdődőleg maguk a kebelbeli mesterek voltak, helyesen kiejteni s így helyesen leírni sem tudják. Dobozy Bertalan mester nevét, nyílván tősgyökeres magyar volta miatt, a szó szoros értelmében elferdítik. Helyesen egy esetben sem, hanem hol *Dobossy*, *Tabosi*, *Tabisi*-nak, hol *Thowozy*, *Thowosÿ* és *Tewosi*-nak, származáshelyét, a békésmegyei *Gyulát* pedig *Gula*-nak írják. Így laposítják el *Buday*-t *Pudai*-ra s keresztelik el Breznóbányait *Prosznobänj*-ra, Belgrádit *Bäilkrathÿ*-ra, Törököt *Tereckh*-re, Szárnovszkyt *Szarnuofzj és Zarnofsgi*-ra, a Huszár nevet pedig következetesen *Hussar*-ra. Hogy a Csoha nevet leírhassa, a mássalhangzók egész raját állítja sorba a sorokat bejegyző mester, miáltal e név a *Tzschocha* formulát kénytelen felölteni s így jár Turcsányi is, akinek nevét *Turtschany*-nak írják, hogy kiejthessék. Parayt még a XIX. század közepén is *Parei* és *Barei*-nek írják, az 1635-ben Döckhlerhez szegődtetett tanulóról pedig külön feljegyzik, hogy neve «magyarúl *Isstock*», németül azonban Christoph Fleischhacker.

*

A pozsonyi ötvösczéh működésének műtörténeti szempontból legfontosabb mozzanatát a művek jelzése s a jelzés módjának miként je képezi.

Liebhardt Kristóf mesternek (1575—1594) egyik ügyével kapcsolatosan már 1578-ban megállapítható, hogy a pozsonyi czéhben a XVI. században a kész ötvösműveket hitelesítő bélyeggel látják el, mert ennek műveit ekkor, valami szabálytalanság miatt, a czéh sem meg nem *próbálta*, sem nem *jelezte*.

Konkrét adatunk nincs ugyan reá, de hazai analóg esetekből következtetve a legnagyobb valószinűséggel kimondhatjuk, hogy az ötvösművek hitelesítése a pozsonyi ötvösczéhben is akként történik, hogy a kész műre elsőben a készítő mester ütötte rá a mesterjegyét és aztán, ha a mű anyag és kivitel tekintetében kifogástalannak bizonyúlt, azt a czéhmester a város hitelesítő jelével látta el.

Ha a mű nem érte fel a próbát, vagy ha annak kivitele kifogás alá esett, a munkát a czéhmester a czéh jelenlétében *összetörte*. Így itélkezett 1580-ban, amidőn *Liebhardt Kristóf* munkáinak összetörését határozta el, mert azok «még csak 14 latos ezüstből» sem voltak készítve, 1724-ben pedig a *Rottmanitz János* ezüstremekét töreti össze, mert egy «fusernél» esztergályoztatta azt.

A város hitelesítő jelét Pozsony város czímere: a három tornyú, kapuval ellátott várfal kicsinyített képe, a mesterjegyet pedig esetről-esetre az illető mester által fölvett, vagy részére megállapított s annak következetes használatára kötelezett jel képezte. A mesterjegy itt is legtöbbnyire a mester családi és keresztnevének kezdőbetűit tüntette fel.

Miután a pozsonyi czéh nyelve minden időben a német volt, a mesterjegyek betűi közül az első a *keresztnevet*, a második a *családnevet* jelenti. Természetes, hogy két keresztnévvel biró mestereknél a mesterjegyekben *három* betűt találunk.

A városi hitelesítő bélyeget *Ruprecht János* mesternek (1613—1627) egy 1619-ben készített s most a pozsonyi Ferenczrendiek templomában őrzött kelyhéből sikerült elsőnek s már tíz év előtt megállapítanom,[1] jóllehet a bélyeget az 1884. évi ötvösműkiállítás katalógusa nem egészen pontosan reprodukálta. *Kőszeghy-Winkler Elemér*, aki egy év óta hazai ötvösműveink hitelesítő jeleinek és mesterjegyeinek egybegyüjtésével behatóan foglalkozik, a pozsonyi ötvösczéh különböző korú hitelesítő bélyegei közül idáig 30 változatot rajzolt le a legnagyobb pontossággal. Kutatásainak tárgyunkra vonatkozó részét közleményünkkel párhuzamosan folyóiratunk e számában teszszük közzé azokkal a mesterjegyekkel kapcsolatban, amiket pozsonyi ötvösművekről eddig összegyüjtenie sikerült.

Winkler Elemér czikke fölöslegessé teszi, hogy a pozsonyi bélyegeket itt részletesebben fejtegessem, mert hűen lerajzolt s ugyanígy reprodukált ábráiban pontosan feltünteti ezeknek koronként alakuló változatait s így lehetővé teszi a kutatónak, hogy a pozsonyi ötvösök hitelesitő bélyegét, az eddig talált mesterjegyekkel együtt, a XVI. századtól kezdve egészen a czéh megszűnésének idejéig pontosan felismerhesse s így ezeknek és a jelen tanulmányban publikált adatoknak segélyével a pozsonyi származású ötvösműveket biztosan és mesterek szerint megállapíthassa.

Mindazok az intézkedések, amiket a pozsonyi ötvösczéhben az ötvösművek megpróbálása s a városi hitelesítő bélyeg és a mesterjegyek használatára vonatkozólag a pozsonyi czéhkönyvben feljegyezve találunk, csak elenyésző csekély számúak s így korántsem elegendők arra, hogy általuk pontos, hű és kimerítő képet alkossunk a próba körül követett s a hitelesítésnél az egyes időszakokban használatos s folyton változó eljárásról.

Az első adat 1579. jún. 5-éről szól, mert ekkor jegyzi fel a czéh, hogy a harmadmagával elejébe járuló Paustemerzgj János egy ezüsttel kivert kardot és egy aranygyürűt hoz be, kérve a czéhet, próbálja meg e tárgyakat *«dem stich nach»* s az eredményről neki hiteles bizonyságlevelet adjon.

Ez a feljegyzés egy halvány fénysugarat vet a pozsonyi czéhben a XVI. században az ötvösművek fémanyaga finomságának megpróbálása körül követett eljárásról. Valószinű, hogy ezzel áll kapcsolatban a pozsonyi ötvösműveken szintén megjelenő ú. n. *czikkázó vonal* is, aminek hazánkban történt használatát *Winkler Elemérnek* éppen pozsonyi ötvösműveken sikerült elsőnek kimutatnia. Nem lehet czélom s nincs is terem e kérdéssel ez alkalommal behatóbban foglalkozni, mégis hangsúlyoznom kell, hogy az e jelhez kötött korábbi nézetemet most is fentartom s a czikkázó vonalat ma is oly jelnek tekintem, amelyet a «nach dem Stich» próba megejtése után azért vésték az ötvöstárgy felületébe, hogy ezzel a fém szabályszerű, törvényes finomságát igazolják.

1820. június 25-én tárgyalja az együttes czéh, hogy ő császári királyi felsége legfelsőbb rendelkezése folytán a magyar helytartótanácstól parancs érkezett az iránt, hogy minden czéhbeiktatott arany- s ezüstműves mesternek saját arany- s ezüstbélyegzővel kell bírnia s minden elkészített művet a mesterek kereszt- és családneveinek első betűjét feltűntető bélyegzővel kell jelezni. Erre még a czéhen kívül álló mesterek is kötelesek s akik ezt elmulasztanák, a legszigorúbban büntettetnek: mesterségüktől fosztatnak meg. De mert az ezüst- és aranyművek bélyegzésénél a multban több ízben csalás fordult elő, minden városnak a helyi hatóság útján megparancsolják, hogy az ottlakó arany- s ezüstművesektől névvel ellátott bélyegzőt kérjenek be s ezt maguknál őrizzék meg. E rendeletből kifolyólag a czéh ennek teljesítésére minden egyes tagját azzal hívja fel, hogy a szóban forgó bélyegzőket a városi hatósághoz szolgáltassák be. Ezenkívül a czéh, a polgármesteri hivatal külön kivánságára, az 1805. év óta beiktatott czéhtagoknak pontos névjegyzékét is beterjeszti a hatósághoz.

A városi tanács a mesterektől bekért bélyegzőket arra használta fel, hogy azokat egy réztáblába lenyomatta, az akkor működött mesterek neveit elejébe vésetvén a megfelelő mesterjegyeknek. E réztáblát jelenleg a Pozsonyi Városi Múzeumban őrzik. A 216 mm hosszú és 94 mm széles rézlapot két függőlegesen haladó vonal három részre osztja. Az első szélesebb osztályban fejczím gyanánt a «Probe Punze für das Jahr 1820» felirás áll bevésve, ami mellé a mondott évre készült évszámos hitelesítő-jel képe

[1] Tanulmányok a régi hazai ötvösség köréből. Arch. Ért. 1901. 110. l.

van beütve. Ebből az következik, hogy eredetileg e rézlemeznek évről-évre való elkészítését tervezték, ez azonban puszta tervnél egyéb nem maradt, mert több ilyen rézlapot Pozsonyból nem ismerünk. A második s keskenyebb függőleges rovat fejczíme: «*Namen Puntzen*», a harmadiké «*Gold Puntzen*», amiből nyílvánvaló, hogy az előbbenibe az ezüstművek jelzésénél használt nagyobb méretű névbetűs mesterjegyeket, az utóbbiba pedig az aranyművek jelzésére szolgáló kisebb bélyegeket ütötték be. A táblába bevésett nevek a következők: Joseph Gerick Senior Ober Vorsteher, Johann Gerich Unter Vorsteher, Georg Müller, Fidelis Mayer, Johann Tirtsch, Joseph Gerick junior, Johann Swaeger, Joseph Steinmassler, Grubilie's Wittwe, Joppe's Wittwe, Kuntners Erben, Adam Renner, Blasius Sicherl, Fried. Foigt, Casp. Blaschka és Ant. Schier. E nevek viselői 1820-ban tényleg mindnyájan mint ötvösmesterek működnek Pozsonyban, kivéve Blaschka Jánost, akit — adataink szerint — csak 1823-ban vesznek fel a czéh kebelébe. Neve tehát csakis mint a pénzverőház próbamesteréé kerülhetett a réztáblára, ellenben hiányzik a mesterek sorából Lehmann Illés, akiről tudjuk, hogy 1810-től 1843-ig dolgozott Pozsonyban. Hogy ezt miért hagyták ki a névsorból, rejtély előttünk, de lehetséges, hogy az ellenőrző lemez készítése évében Lehmann nem tartózkodott Pozsonyban.

A táblába vésett mesternevek után a mesterjegyeket látjuk a megfelelő rovatba beütve. Azoknak a mestereknek, akik arany- és ezüstremeket készítettek s ezáltal aranyműves- és ezüstműves mesterekké lettek, két bélyegét találjuk meg a táblán, ellenben a többinek csak azt a bélyegét, amelynek használatára képesítésüknek megfelelőleg jogosítva voltak.

Nyolcz évvel később, 1828. július 6-án az egybegyűlt czéh a főczéhmester javaslatára kimondja, hogy amiként eddig a kész ezüstműveknél, úgy ezentúl az aranyműveknél is controlált aranybélyegzőt fog használtatni, illetve ilyennek a használatát be fogja vezetni, miért is elhatározza, hogy a hárompróbás aranybélyegzőt megvéseti, legközelebbi ülésén az összes mesterek bélyegeit egy réztáblába ütteti s végűl, hogy az ügynek megfelelő előkészitése után egy arany-próbamestert fog választani. Aug. hó 17-én az együttes czéh fel is kéri a városi tanácsot, engedje meg, hogy az aranypróbabélyegző vésése *Harnich*-ra, a királyi pénzverőhivatal (Münzamt) éremvésőmesterére bizassék, de az ügy ekkor még halasztást látszik szenvedni, mert 1829. márcz. 12-én a czéh ismételten kimondja, hogy az aranypróba-bélyegző használatát be fogja hozni s a czéhbiztost nyomban fel is kéri, hogy az ügy kedvező elintézésére a városi tanács engedélyét eszközölje ki. Ez a lépés eredménynyel járt, mert a czéhbiztos a czéh szept. 24-iki ülésében már nemcsak a városi tanács kedvező végzését mutatja be, de egyben a csász. kir. pénzverő-hivataltól leérkezett aranypróba-bélyegzőt is az arany-próbatűkkel s az ahhoz tartozó jogositványnyal együtt. Mindezt átvette a czéh s a czéhbiztos jelenlétében nyomban át is adta *Steinmaszler József* az idő szerinti controlornak, reája bízván az aranypróba-bélyegzőnek a használatát. Ugyanekkor kimondja, hogy a bélyegzésért befolyó illetékek a próbamestert illetik, a bélyegzés taksáját pedig akkép állapítja meg, hogy az egy aranyat nyomó tárgy után egy krajczár, az egy arany súlyon alúli minden darab tárgy után szintén egy krajczár szedendő.

Az ellenőrző évbetü használatát, melyről az 1820-ik évi réztábla készítésénél már szó esett, 1769-ben említi első izben a czéhregesztrum. Ekkor iktatja használatba az **O** betüt s ez időtől forrásainkból kimutathatólag egészen 1848-ig uzusban tartja az évbetük használatát. Miután az ötvösművek meghatározásánál az évbetük fontos szerepet töltenek be, a használt évbetüket a következő kimutatásban állítottam össze, de meg kell jegyeznem, hogy az évbetünek megváltoztatását a czéhben nem a naptári év elején, hanem az ú. n. szent János-napi czéhülésen (ami rendszerint június legvégső, vagy július egyik első napjára esett) foganatosították, még pedig hol évenként, hol két, három, sőt egy esetben öt, illetve hat évenként váltván fel a betüt az ABC-ben utána következő más betüvel.[1]

Amennyire a czéhkönyv pontatlanul vezetett adatai erre felvilágosítást adnak, az évbetűk használatát a következőkben állapíthattam meg:

[1] Szükséges ezt tudnunk, mert ebből derül ki egész világosan, hogy például az 1771- és 1772-re megállapított **P** betű használata 1771. júl. 1-én *kezdődik* és 1773. júl. 1-én *végződik*, amikor azt a **Q** évbetű váltja fel. Ekképen állapítható meg a többi évbetű érvényességének időtartama is.

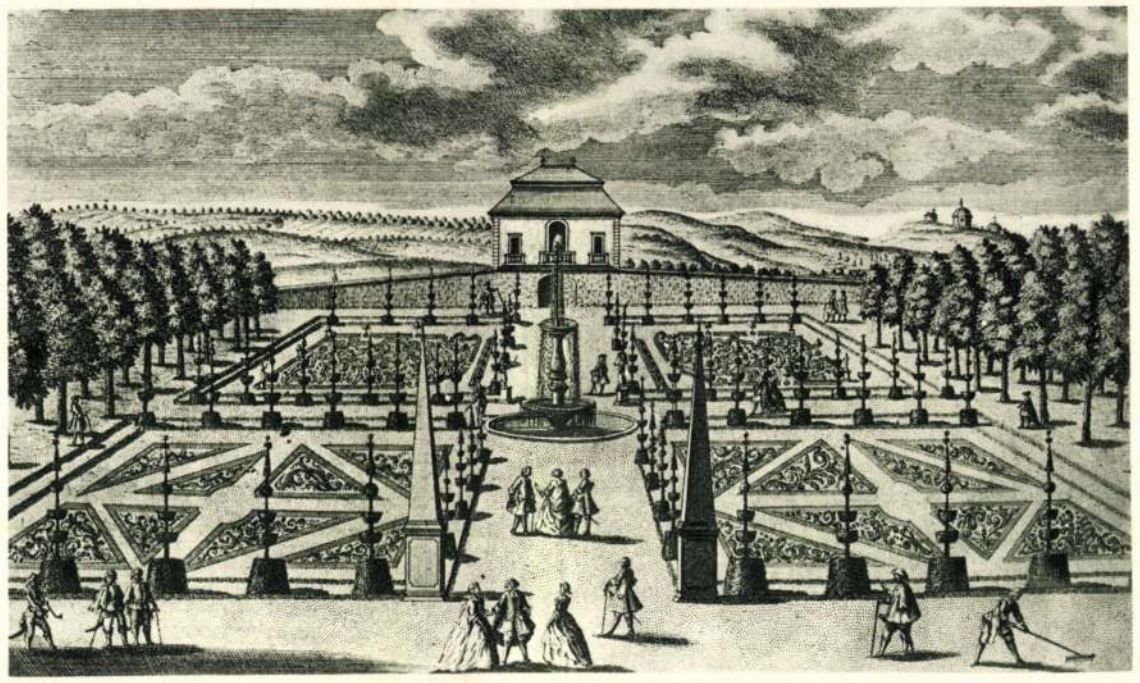

A POZSONYI PRÍMÁSI KERT A XVIII. SZÁZAD 50-AS ÉVEIBEN. Rézkarc.
F. B. Werner rajza.

szik, amint egyik kezével a keresztet tartja maga elé; mögötte az oroszlánt szintén kőből faragták ki. Ugyanitt különböző barlangok és sziklahasadékok vannak, grották módjára cseppkövekből alakítva, régi fűzfatörzsekkel és zöld mohával borított, korhadó fákkal. Az ajtócskák csak vastag bőrből készültek. A mennyezet boltozatos s mindenféle kövek meredeznek róla, mintha csak most akarnának alázuhanni; de másképen is komor és félelmetes az ottlétel."

Íme egy részlet az 1658-ban Pozsonyban járt szász-weimari követnek, Müllernek feltétlenül hiteles leírásából. (Entdecktes Staats-Cabinet. II. kötet. Jena, 1714.)

Lippay prímás öccse, *Lippay János* jezsuita atya, ki évekig élt a pozsonyi prímási udvarban, főleg a kert beláthatatlan gazdag flóráját ismertette „Posoni Kert" c. munkájában (Nagyszombat—Bécs, 1664, 1667.), melynek az az érdekessége is megvan, hogy az *első, magyar nyelven írott kertészeti könyv.*

Évtizedek mulva, mikor a nagyszerű kertművészeti alkotás már a pusztulás útján volt, Bél Mátyás, a híres történet- és földrajzíró szintén részletesen leírta Notitia Hungariae Novae c. munkájában. (I. kötet, Bécs, 1735. 639. kk. old.) Ő is gazdag és színes jellemzést adott az egész elrendezésről, a dekoratív szobrok tömegéről, a sétautak és lugasok útvesztőjéről, a római romok mintájára elrendezett részletekről, a díszkapuk és díszkutak, belvederék, eremitoriumok, narancsházak és romantikus cseppkőbarlangok ezersokféleségű látnivalóiról és nem utolsó sorban a víznek számtalan alakban való alkalmazásáról, a szökőkutakról, automatákról és vízitréfákról.

Ezekből a leírásokból olyan kép áll elénk, mely most, a kert elpusztulása után is lehetővé teszi, hogy fogalmat alkothassunk a XVII. századnak arról a magyar díszkertjéről, melyet külföldi utazó is elámulva csodált meg. Hogy általánosan ismert ana'ógiára hivatkozzunk, a pozsonyi prímási kertet a Salzburg melletti Hellbrunn parkjának hasonlatosságára kell elképzelnünk. Az is egy főpapnak, Marx Sittich (Marcus Sitticus) salzburgi hercegérseknek köszöni létezését s néhány utólagos átalakítástól eltekintve, napjainkig elég híven megőrizte eredeti, XVII. századi jellegét.

Lippay prímás kertje már a XVIII. század harmincas évtizedében erősen pusztulófél-

A POZSONYI PRÍMÁSI KERT SZT. GYÖRGY-SZOBRA. 1650 KÖRÜL.

ben volt s a végső enyészetet a gróf Esterházy Imre hercegprímás (1725—1745) által elrendelt helyreállítási kísérlet sem tudta hosszabb időre elodázni. Sajnos, már csak ebben a változott állapotban mutatja a díszkertnek nem is éppen legérdekesebb részletét az a rézkarc, melyet F. B. Werner rajza alapján Martin Engelbrecht Augsburgban adott ki. (1. kép. A rézkarc nagysága 21×31·5 cm. Szöveg hozzá: Prospectus horti ducalis extra moenia Posonii, quem nunc Episcopus Esterhasi possidet, — és ugyanez németül.) A Müller-, Lippay János- és Bél Mátyás-féle leírásoknak megfelelően jól illusztrálja a kert elrendezésében megnyilvánuló geometriai jelleget.

A kert elpusztulásáért csak némi kárpótlás lehet az a körülmény, hogy legalább a szobrászati dísz egy tagját immár hitelesen ismerjük. Az említett cikkemben közölt egykorú leírások alapján Kemény Lajos úrnak sikerült Pozsony szobrászati emlékanyagában ráakadni a Müller- és Bél Mátyás-féle ismertetésekben említett Szt. György-szoborra (2. kép).

A 264 cm magas és 217 cm széles, kőből faragott lovasszobor, mely a szent vitéz és a sárkány küzdelmét ábrázolja, eredeti helyéről a mult században elkerült s jelenleg a pozsonyi Dobrovics-utca Wahl-féle kertjében áll. Leginkább elágazó részei természetesen letöredeztek, egyebekben azonban a szívós kőanyag elég kedvezően őrizte meg nemcsak a felépítés egészét, hanem a részletformákat is. Az alapjelleg teljesen megfelel a XVII. század közepén divatozott provinciális szobrászat általános stílusának. A motívum is összevág az egykorú leírások adataival, csak annyit kell megjegyezni, hogy a különben rendkívül alapos Bél Mátyás részben tévedett, midőn többek között ezt írta: „Ma is megvan még a halastó, Szent György vértanú szobrával, amint a háromfejű szörnyeteget általveri; ám az utóbbi már nem hányja a vizet, melyet azelőtt kitátott szájaiból bőven ontott." A sárkány torkai ugyanis nincsenek kifúrva s így nemcsak Bél Mátyás idejében nem, hanem egyáltalában sohasem is ontották a vizet.

Szoborcsoportunk, ha nem is kimagasló, de jellegzetes munka, melyben még késő-gótikus hagyományok játsszák a főszerepet. (V. ö. például Adam Kraft Szent György-reliefjével, Nürnberg, Theresienstr. Nr. 23.) A hátsó két lábán ágaskodó paripán foglal helyet a páncélos, sisakos szent s míg balkezével a kantárszárat fogta, a magasra emelt jobbjában tartott karddal lesujtani készült a ló alatt gomolygó szörnyetegre. A plasztikai zártság és a nyugodt, fegyelmezett reliefszerűség nem lekicsinylendő tulajdonságai a szoborcsoportnak. Főleg az egy főnézetre kifejlesztett felépítés határozottan amellett szól, hogy a csoport valóságos mértani rendszerességgel megszerkesztett környezetben állott.

A hevesen gyűrűző sárkánytestben és a lófark nyugtalan, erőteljesen mintázott formáiban jut szóhoz a csoportot meghatározó második formateányező, az olasz manierizmus hatása. A szentnek szakállas arca, minden sérültsége mellett is, világosan elárulja a romanista művészet típusaihoz kapcsolódást.

Egyelőre nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a szoborcsoport mesterének kilétét meghatározhatnók. Meg kell elégednünk azzal, hogy legalább a keletkezés idejét megközelítő pontossággal ismerjük: 1642 után s valószínűleg nem később, mint 1650.

Lippay György hercegprímásnak, a pozsonyi kert létrehozójának volt egy hasonló nevű unokaöccse, ki a maga korában elismert tehetségű szobrász lehetett. Kitűnik ez abból, hogy Lipót Vilmos főherceg bécsi gyüjteményének 1659-ben felvett leltárában már szerepel négy viaszrelief, az évszakok életképszerű ábrázolásával, „von einen vngarischen Caualier Nambens Lippay gemacht" s ezeket a darabokat ma is őrzi a bécsi Művészettörténeti Múzeum. Megemlítjük ezt anélkül, hogy a pozsonyi prímási kert Szent György-csoportjával kapcsolatban is kellő indokolással gondolhatnánk a ő szerzőségére.

PIGLER ANDOR.

A POZSONYI PRÍMÁSI KERT SZT. GYGYÖR-SZOBRA

Románkori, gótikus és renaissance szobrászati emlékeink szakadatlan láncolatukkal jól illusztrálják a szobrászat fejlődését Magyarországon a XI. századtól a mohácsi vész idejéig. A török uralom elmultával, a minden téren föllendülő művészi tevékenység kereteiben, a szobrászat is gazdag termést hozott. Ennek a barokk, majd rokokóba hajló s végül klasszicisztikus szobrászatnak különösen számos emlékét őrizték meg a magyar városok, templomok és kastélyok. Közben azonban, a török hódítás másfélszáz esztendejében, a mohácsi vésztől Budavár visszafoglalásáig terjedő időben mintha teljesen kihagyott volna a művészetek érverése s műemlékeinkben az időrendi folytonosság csaknem egészen megszakad. A XVI. és XVII. századnak azokat a stílusfázisait, melyeket a nyugati országok művészetének fejlődésében érett renaissancenak, manierizmusnak és kora-barokknak szokás nevezni, Magyarországon kevés eredménnyel keressük. Bár a páratlanul mostoha viszonyok között sem szünt meg a kultúra ápolása, a művészi tevékenységnek és a műpártolásnak emlékei, sajnos, csak kis számban kerülték el a pusztulást. Annál nagyobb jelentőséget tulajdoníthatunk annak, ha egy ilyen XVI—XVII. századi műemlékünk hosszú elfeledettség után kiemelkedik az ismeretlenség homályából. Annak a szoborcsoportnak, melyet itt be akarunk mutatni, önmagában véve bizonyára nincs nagy művészi értéke. Ha azonban fejlődéstörténeti helyét tekintjük, szívesen látott új emlék, mert éppen az egyéb műemlékeink által csak kevéssé megvilágított XVII. század közepének, a kisebb igény mellett is, jellegzetes alkotása.

A „Napkelet" c. folyóirat ez évi júniusi számában egykorú leírások alapján ismertettük a magyar hercegprímások pozsonyi nyári palotájának hajdan pompázatos kertjét. A kert tulajdonképpeni megteremtője, Lippay György hercegprímás (1642—1666), párját ritkító műízléssel és mecénási áldozatkészséggel olyan kertművészeti alkotást hozott itt létre, mely méltán sorakozott a XVII. század főúri parkjainak Európa-szerte elterjedt, sok rokon sajátság által összefűzött példáihoz. Franciaországot, Németalföldet és a délnémet vidékeket egyaránt áthatotta a művészetek italianizmusa; csak természetes kísérő jelenség volt, hogy az északi kertművészet is, bizonyos módosító, helyi színezetek fölvétele mellett, az olaszországi kertek típusát követte. Ehhez a típushoz tartozott a hercegprímások pozsonyi kertje. Legfőbb jellemzője az architektónikus érzéknek következetesen keresztülvitt uralma volt. A vízmedencék és halastavak, pázsitos távlatok és nyírott fasorok szigorú tengelybeli megfelelésekkel kapcsolódtak szerves egységbe. Huszonnégy nagy és három kisebb parcella s a sövényekből alakított labirintus hasonlóképpen geometriai elrendezést mutatott. A szőlővel befuttatott galériák egyik végétől a másikig tekintve, perspektívikus festmények a végtelenség képzetét keltették, bár valójában a kert szigorúan lezárt téregységet alkotott.

„A kertnek a püspöki palota melletti részében hasonlóképpen szép galériákat s bennük terjedelmes festményeket láttam, úgymint Amphiont, Orpheust és néhány összecsapást a törökök és magyarok között. A kert felső sarkában, balra van a Parnassus, a másik sarokban, vagyis jobbra az eremitorium, a remeteség; a kert közepén pedig a kéjlak áll, benne a művészi vízijátékkal. A Parnassus tetején a Pegasusló szárnyal, alatta, körül a hegyen, a múzsák és erdei istenek mindenféle instrumentummal, dobokkal, harsonákkal, hegedűkkel, pásztorsípokkal. Mindezeket a művészi vízijáték tartja mozgásban s még hozzá olyan hangokat adnak, mintha az ember igazi zenészeket hallana. Annál is inkább úgy rémlik ez, mert az istenségek a muzsikáláshoz használt valamennyi tagjukat mozgatni tudják. Az eremitoriumban Szent Jeromos óriási, kőből faragott alakja fek-

kendt worden». 1739-ben *Zöchmann Xavér* aranyból készített remekét is «dichtich»-nek találják a czéhesek, mégis «bizonyos hibák miatt» 4 frtra birságolják. E mellett sajátkezűleg kell irásban nyilatkoznia, hogy ezüstből mit sem fog mívelni s ezüstműves-legényt sem fog tartani mindaddig, amíg ezüst mesterremekét el nem készítette, vagy pénzzel meg nem váltotta.

Rigotti Ferenczet a két mesterremekben (a gyűrűben és a pecsétlőben) talált nagy hibák miatt 1756-ban «kegyelmesen» 2 aranynyal büntetik, *Weiszmann Mihályt* pedig 1759-ben «csak» 4 frttal, mert a gyűrűnek a szokáshoz hiven háromkövesnek kellett volna lenni, ő pedig csupán csak egy pecsetlő-gyűrűt készített s abban is igen sok hibát találtak. A gyűrűt a czéh végkép vissza is veti, sejthető tehát, hogy helyette másikat kellett készítenie *Weiszmannak*.

Ha a mesterjelölt a hármas remektárgy valamelyikét nem akarta elkészíteni, vagy annak elkészítésére megfelelő készültséggel nem birt, az illető darabot, a három közül néha kettőt is, *pénzzel megválthatta*. A megváltott remekért (remekekért) fizetendő összeg nagyságában már bizonyos logikai rendet látunk s úgy találjuk, hogy az ezüstremek megváltásának taksája 1738-tól 1762-ig 50 frt, azontúl 25 frt, egy esetben (*Tirsch Mihálynál* 1771-ben) 4 arany, 1782-ben pedig 12 frt 54 kr volt.

A XIX. században gyérek a följegyzések az ezüstremek megváltásának taksáiról is. A néhány adatból azonban sejthetjük, hogy a század legelején e taksa 12 frt volt, mert 1808-ban *Grüvilie Ferencztől*, 1809-ben pedig *Joppe Jánostól* ily összeget vesznek e czímen. Ez utóbbival a *pecsétlő* megváltásáért még külön 4 frtot fizettetnek le. A többi adat, mely e századból rendelkezésünkre áll, csak arra szolgál, hogy itt is a régi megállapított rendszer teljes mellőzésére mutasson rá. *Schier Antallal* 1820-ban 200 frtot fizettetnek a remekben talált hibákért, ámde a hibák inkább erkölcsi defektusból eredők, mint technikaiak voltak, mert tudjuk, hogy *Schier* remekét nem kijelölt Stuckherrjénél, hanem másutt készítette, vagy készíttette el. *Weinstabl József* 1835-ben mesterremekének sok «hibáját» 20 frttal váltja meg, ellenben *Weidner Gerhard* 1847-ben az ezüstremek megváltásáért «szabad elhatározásából» 30 frtot fizet a czéh pénztárába.

Az aranyremek megváltásáért *Türschitz Ferencz* 1769-ben 4 aranyat fizetett azért, mert ötvös özvegyét vette feleségül; ugyanannyit fizet 1773-ban *Tirsch Mihály* is, mivel ötvösnek a leányát szándékozik nőül venni, ellenben *Goerick József* 1782-ben 12 frt 54 krt, *Miller György* pedig 1788-ban 6 frtot fizet e kedvezményért.

Az ezüstremek megváltásának eseteivel lépten-nyomon találkozunk az 1738-ik évtől kezdődőleg a XVIII. század végéig, szórványosabban a XIX. században. Az aranyremek megváltása ellenben már sokkal ritkább, az elsőnek mintegy ötödrésze s csak az 1769-ik évben jelentkezik első ízben. Ugyanekkor tapasztaljuk a pecsétlő-készítés alól való fölmentés első esetét is, amelyért *Lacher Balázs József* 4 frt 10 krt, azután 1771-ben *Tirsch Mihály* 1 aranyat, *Stieger János Kristóf* 1773-ban 4 frt 10 krt, *Tausinszky József* (1781) 6 frtot *Goerick József* és *Miller György* pedig 1782-ben, illetve 1788-ban, 4—4 frtot fizetnek. A pecsétlő megváltásának utolsó esetét látjuk följegyezve *Joppe Jánosnál*, akinek 1809-ben 4 frtot kell e czímen letennie.

1750-ben *Scharisz Ferencz* azzal a kijelentéssel kéri a remeket, hogy ő csupán aranyműves (Goldarbeiter) akar lenni. A czéh ehhez képest csakis az aranyból készítendő mesterremek-tárgyat adja föl neki s úgy látszik, hogy ebben az esetben a másik két remeket *Sarisznak* nem kellett megváltania. Ez csak kivételes eset lehet, mert számos adatból megállapítottuk, hogy a pozsonyi ötvösczéhben a XVIII. század közepéből mindvégig egy remeknek az elkészítése föltétlenül kötelező volt, a másik két remek-tárgyat ellenben pénzzel meg lehetett váltani.

A XIX. század derekától kezdve, vagyis attól az időtől fogva, amelytől mind rohamosabb léptekkel közeledik a czéh végleges megszűnése és a szabad ipar megszületése felé, előfordul az az eset is, hogy az addig föltétlenül kötelezőnek tartott mesterremeket elengedik a czéhbe kivánkozó mesternek. A pozsonyi ötvösczéhben ez az első eset – mint láttuk — 1852-ben történt meg *Lehner János* ujonnan belépett mesterrel kapcsolatosan, de a czéhesek javára irható, hogy nem az ő kezdeményezésükre, hanem a helytartó-tanácsnak és a csász. kir. minisztériumnak fölényes és erőszakos parancsszavára.

A mesterremek elfogadása s a megváltott remekek taksáinak lefizetése után a mesterré való beiktatás ténye következett.

Háromszáz év a pozsonyi ötvösség történetéből.

Irta: Mihalik József.

Jóllehet a pozsonyi ötvösség történetéről szóló alábbi közleményem a czéh történetének a XV. század harminczas éveitől egész az 1866-ik évig terjedő időszakát öleli föl, annak a XV. századot és a XVI. század két első évtizedét tárgyaló része csupán töredékes közlésnek tekintendő, mert pusztán azoknak a szórványos adatoknak idő szerint való összeállítására szorítkozott, amelyek *Ortvay Tivadar* «Pozsony város története» czimű becses munkájában[1] fölsorolvák és az 1434. évtől az 1526-ik évig terjednek.

Tanulmányomnak az 1575. évtől az 1866-ik évig terjedő része ellenben már teljesnek mondható, mert ez egyrészt a pozsonyi ötvösök eredeti czéhkönyvének, másrészt a pozsonyi ötvösczéh által vezetett s a tanulók fölfogadását és szabadon mondását tárgyaló s 1579-től 1766-ig évről-évre készült jegyzéknek az adatait tartalmazza, olyképen azonban, hogy az ezekben elszórtan bejegyzett adalékok itt időrendben, mesterek szerint vannak csoportosítva.

Amit e két forrás a pozsonyi ötvösségre s ötvösökre vonatkozólag tartalmaz, mindaz helyt talált közleményemben, úgy, hogy a pozsonyi ötvösség történetének a mesterek, legények és tanulók személyére vonatkozó lajstroma és kronológiája eme 300 évre terjedő időszakon belül kimerítőnek mondható.

Kitünik ebből, hogy közleményemhez e két jegyzék szolgáltatta a legszámosabb és a legfontosabb adatokat s így már ezért is érdemes ezeket kissé behatóbban méltatni.

A czéhkönyv, mit eredeti czime «*Zechbuech*»-nak (Zechbuch) nevez, egy préselt fehér disznóbőrbe kötött 255 lapra terjedő ívrét nagyságú kötetet képez s ez idő szerint a Pozsonyi Városi Múzeum tulajdonában van.

Teljes czime:

Zechbuech.

Welches den Edlen, Ehrnuesten, Ersamen vnd weisen Herrn vnd maistern des löblichen vnd Kunstreich(en) Handtverchs der Goldtschmidt so der Zeit in der Küniglichen Freÿ vnd Hauptstatt Prespurg in Vngern whonen, Zugehörig, in welchem ordenlich von Iarn zu iarn zu finden, was für Irrungen vnd Zwispaldt sich zwischen den maistern vnd gesellen zugetragen, Item was für vrthel vnd sententz durch ein Ersam Handtwerch Auff ein iede angehörte Klagg vnd Andtwort ist gesprochen Neben der verzaichnus, was für Neue maister worden, Auch was für Lehriunge ledig gezeldt sampt andern etc. Welches Zechbuech durch die auch Edlen Ehrnuesten Ersamen vnd weisen Herrn Sebastion Liebharden vnd Lasla Scaffaritzen, Als damals des mehrgemelden Ehrsamen Handwerchs verordnede Zechmeister Angefang(en) ist worden, den sechsvndzwaintzigisten tag des Monaths Maÿ, als man Zelet nach der geburth vnd menschwerdung vnsers lieben Herrn Haÿlandts vnd säligmachers Ihesu Christi in dem 1575. Iare. (1. ábra).

E czím eléggé megmagyarázza a czélt, amelyre a könyvet alapították: évről-évre s rendesen bele akarják jegyezni, miféle félreértések és czivódások fordultak elő a czéhben a mesterek és segédek közt, miféle itéleteket hoztak minden egyes fölmerült panaszban, kik lettek új mesterek gyanánt a czéhbe bevéve, miféle tanulókat szabadítottak föl stb. A czéhkönyv alapítása idejében czéhmesterek *Sebastion Liebhard* és *Lasla Schaffaritz* voltak, akiknek működése alatt a bejegyzéseket az 1575. évben megkezdték.

Az események gondos és pontos bevezetésére elég figyelmet is fordítanak a mesterek, mert amely évben a czéh belső életében föl-

[1] Pozsony, 1903. II. köt. 4. rész, 240—242. l.

Mür. és Kvt. Ert
1911. V. 2-3 sz

jegyezni való esemény elő nem fordult, azt külön fölemlíteni kötelességüknek ismerik.[1]

A «*Zechbuech*» 255 lapja (510 oldala) közül 296 oldalon vannak irott bejegyzések. Ezek az 1575. évtől az 1866-ik évig terjednek s közülök az 5—30-ik oldalakra esők (1575—1584) ugyanattól a kéztől erednek, a többiek időről-időre s hozzá elég sűrűn váltakoznak. A XVI. századbeli bejegyzések gyakorlott kézzel, szépen s olvashatóan vannak írva. Nem állítható ez a XVII. és XVIII. századból eredő bejegyzésekről, mert ezek sokszor olyan rosszul vannak írva, hogy a sorok csak nehezen olvashatók.

Az összes bejegyzések eleitől végéig német nyelvüek. Magyar szövegű elvétve sem fordul elő köztük, amiből nyilvánvaló, hogy a czéh ügykezelési nyelve a czéhkönyv alapításától kezdve mindvégig a német volt, jóllehet a mesterek, legények és tanulók sorában tősgyökeres magyarok is előfordultak a pozsonyi czéhben.

A másik forrás egy ívrét nagyságú, 38 lapra (76 oldalra) terjedő füzet, mely valamivel vastagabb, sárga szinű puha papirosba van kötve és szintén a Pozsonyi Városi Múzeum tulajdonát képezi. A füzet e borítékát csak később, valószinűleg a XVIII. században nyerte, mit az bizonyít, hogy az ivek szélei kissé körül vannak vágva.

A füzet czimét a 3. oldalon találjuk. Ez: *Verzeichnus der Leher Jungen welche vor einem Ersamen Handtwerch auf gedingt sein word(en).* Az első bejegyzés 1579 júl. 31-éről szól, az utolsó 1766. jún. 24-éről.

A füzet azonban nemcsak a szegődtetett, hanem 1686-tól kezdődőleg a felszabadított tanulók névjegyzékét is tartalmazza. Ezen kívül a 73. oldalon «*Verzeichnus Aller gewesten Zechmeister mit neben meldung wie vnd was massen ein Ieglicher in den Iars Raittungen von eines ganczn Ersamen Handwerchs Empfang vnd ausgaben bestanden wie hernach volgt*» czím alatt megnyitja a mindenkoron megválasztott czéhmesterek névjegyzékét is, de — sajnos — ezt csak az 1575—1577. években jegyzi föl s a füzet e fejezete az 1577. évi június 25-iki bejegyzéssel megszakad.

*

[1] Ilyen esztendő az 1581-ik, amelyről irják: «Dises Iar ist genczlich Kaine Zwidracht oder vneinigkeit zwischen einem Ersamen handtwerck erstanden.»

A pozsonyi ötvösczéh legrégebbi szabályzatait — artikulusait — mégcsak átiratban sem ismerjük, mert vagy végkép elvesztek, vagy lappanganak valahol.[1] Hogy azonban a czéh artikulusokkal s szabadalmakkal már a XVI. század elején s bizonyára már a XV. században is birt, azt több körülményből lehet következtetnünk. Igy első sorban egy 1575-ben a *Budai Bertalan* mester legényeinek peres ügyével kapcsolatos följegyzésből, amely kimondja, hogy *az «artikulusok 12. pontja értelmében»* a czéh privilégiuma és szabadsága ellen van olyan legényt tartani, aki más városokban s nemes urak kastélyaiban és váraiban mint nőtlen egyén dolgozott és egy másik, 1584-ből származó, bejegyzésből, mely hangsulyozottan kifejezi, hogy *Buday* Andrásnak «*a czéh régi szokása és a mesterségnek régi rendtartása és privilegiuma értelemben*» bizonyos összeget le kell fizetnie s mesterremeket kell készítenie, mert ha ezt nem teszi, a rendtartás érvényben való megmaradása okából, műhelyét bezárják, őt magát pedig mesterségétől megfosztják.

Az egyes mesterek, segédek és tanulók ügyes-bajos dolgaiból s azokból az általános érdekű s inkább hivatalos, mint magán vonatkozású intézkedésekből, amiket a czéhkönyvbe időről-időre bevezettek, úgy-ahogy rekonstruálhatók azok az alapelvek is, amelyeken a czéh régi artikulusai nyugodtak s így ma, ha nem is teljesen kimerítő, mégis valamennyire tájékoztató képet nyerünk a pozsonyi ötvösség régi belső életéről és rendtartásáról.

A czéh szabályzatait a városi tanácstól nyerte s így, egész a XVIII. század derekáig, amikor Mária Terézia a czéhek egyöntetű rendezését keresztülviszi, mint felsőbb hatóság s felebbezési fórum, fölötte a városi tanács gyakorol felügyeletet. Kitünik ez *Liebhardt Kristóf* 1578. évi peres ügyéből, amidőn a czéhmestereket a városi biró maga elé idézteti s nyilatkozattételre szólítja föl. A két czéhmester kijelenti, hogy ha a panaszos fél feleletet akar tőlük, azt nem egymaga a biró, hanem az egész tanács előtt fogják megadni, «*mert a czéh az ő privilégiumait nem a birótól egymagától, hanem az egész tanácstól nyerte*».

[1] A Mária-Terézia által 1765-ben kiadott szabályzat eredeti példányát a Pozsonyi Városi Múzeumban őrzik. E szabályzat, generalizáló intézkedéseinél fogva, különös érdekkel nem bír s ezért ismertetése feleslegessé válik.

tott csattos nyaklánczot és fülbevalót már «igen tiszta, izléses és az előirás szerinti fazonban készült kitünő műnek» találja a czéh, amiből tudomásunkra jut, hogy *Voigt* művészetének elsőrendű művelője volt. Erről egyébként Bécsben nyert «*akadémiai bizonyitványa*» is tanúskodhatik. Jónak minősítik a mesterek *Blasckha Gáspár* 1823-ban elkészített brilliáns fülbevalóját is, ellenben a *Hauck János* által 1830-ban bemutatott kávéskannát már «több okból» kifogásolják. *Kraner János* szek helyett más kövekkel volt ékesítve. *Stouy János* elsőízben beterjesztett remekét 1843-ban meg sem vizsgálja a czéh, mert kiderült, hogy *Stouy* a készülőben lévő remeket Stuckmeisterétől kicsempészte s mivel maga is beismerte, hogy annak elkészítésénél egy idegen ember segédkezett neki, végül 1853-ban *Fellmoser Károly* nyakéket és fülbevalót képező remekét az előzőleg megadott utasítás szerint történt átdolgozás után sem akarja tökéletes mesterremek gyanánt elismerni az e czélra

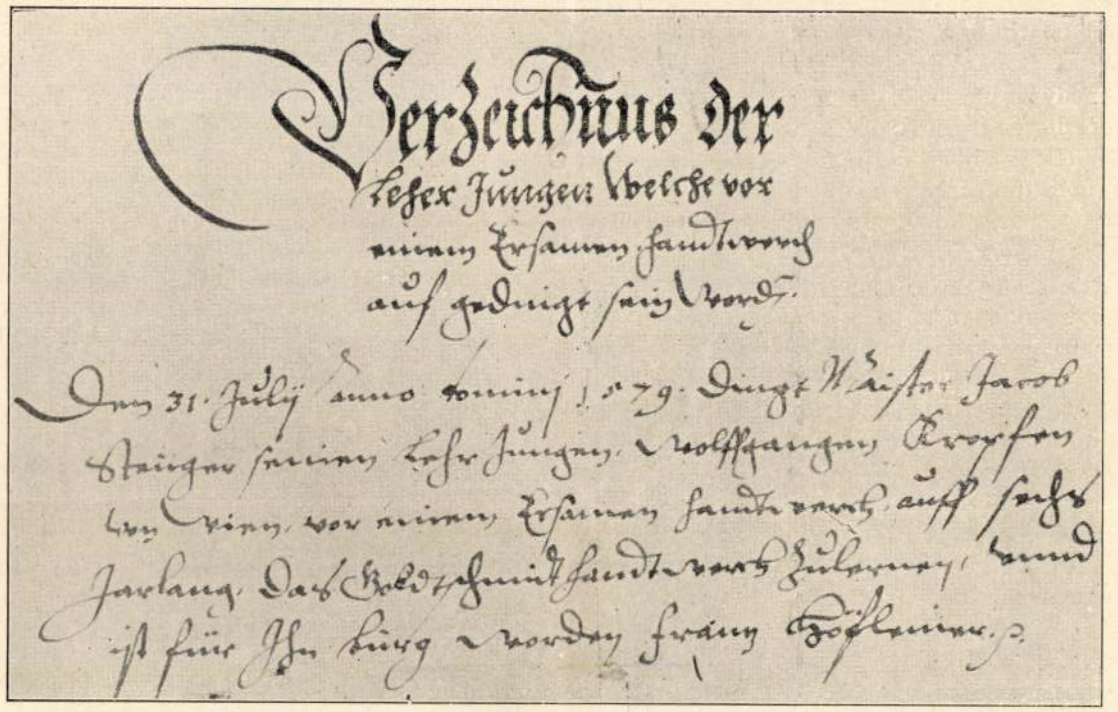

2. ábra. A pozsonyi ötvösczéh jegyzőkönyvének czíme és egy inas szegődtetését tárgyaló bejegyzése 1579-ből. Szövege: Verzeichnus der Leher Jungen welche vor einem Ersamen handwerch auf gedingt sein word(en). Den 31. Julij Anno dominj 1579. dingt Maister Jacob Steiger seinen Lehr Jungen, Wolffgangen Kropfen von Wien, vor einem Ersamen handtwerch auff sechs Jahrlang, das Goldtschmidt handwerch zulernen, vnnd ist für Ihn bürg worden Franz Höfleiner.

1830-ban készített remekét elfogadhatatlannak ítéli ugyan a czéh, azt mégis akczeptálja, mert «tekintettel kiván lenni az özvegyre és a gyermekekre»; *Kuntner Gottlieb* remekének rajza és arányai ellen emelnek észrevételt ugyancsak 1830-ban, *Paray Károly* remekét viszont, bár a kivitelben eltér a rajztól, igen tisztán s csinosan dolgozott műnek konstatálják. *Pokorny Pál* két köves fülbevalóját és aranyból készített csokrát, bár azok nem mesterdarabhoz illően sikerültek, 1834-ben mégis elfogadja a czéh, ellenben elveti a *Weinstabl József* által 1834-ben bemutatott fülbevalót, mert nem a rajz szerint készült s mert türkidelegált pártatlan bizottság, mert a tárgyak a rajztól eltérnek s nem mutatják a «gehörige Bauart»-ot, ami alatt azok stilusa értendő.

A remekbirság maximuma a czéhkönyv adatai sorában első ízben 1697-ben jelentkezik *Grin Lászlónál*, akinek a kókuszdió-serlegében talált nagy fogyatkozásokért 24 frt birságot kell fizetnie. Ennek nyomban történt kiegyenlítését elismeri a czéhkönyv s aztán jóakaró készséggel teszi hozzá: «Gott gebe ihme Klick und segn!» *Lambrecht András* remekbirsága 1705-ben 18 frt, *Reindorff János Ödöné* ellenben már megint a maximális 24 frt, jóllehet remekei «sind vor Tich dich (= tüchtig) er-

A XVIII. század derekán a fölebbezési fórumok: a városi tanács és a helytartótanács. *Weiszmann Mihály* pörös ügyét 1759-ben e kettő elé terjesztik az ő «Ursach»-jai és «Motiv»-jaival együtt, amiket e két hatóság fölülvizsgál, de mert ezek itéletével *Weiszmann* megelégedve nincsen, ügyét egészen ő felsége a király színe elé viszi.

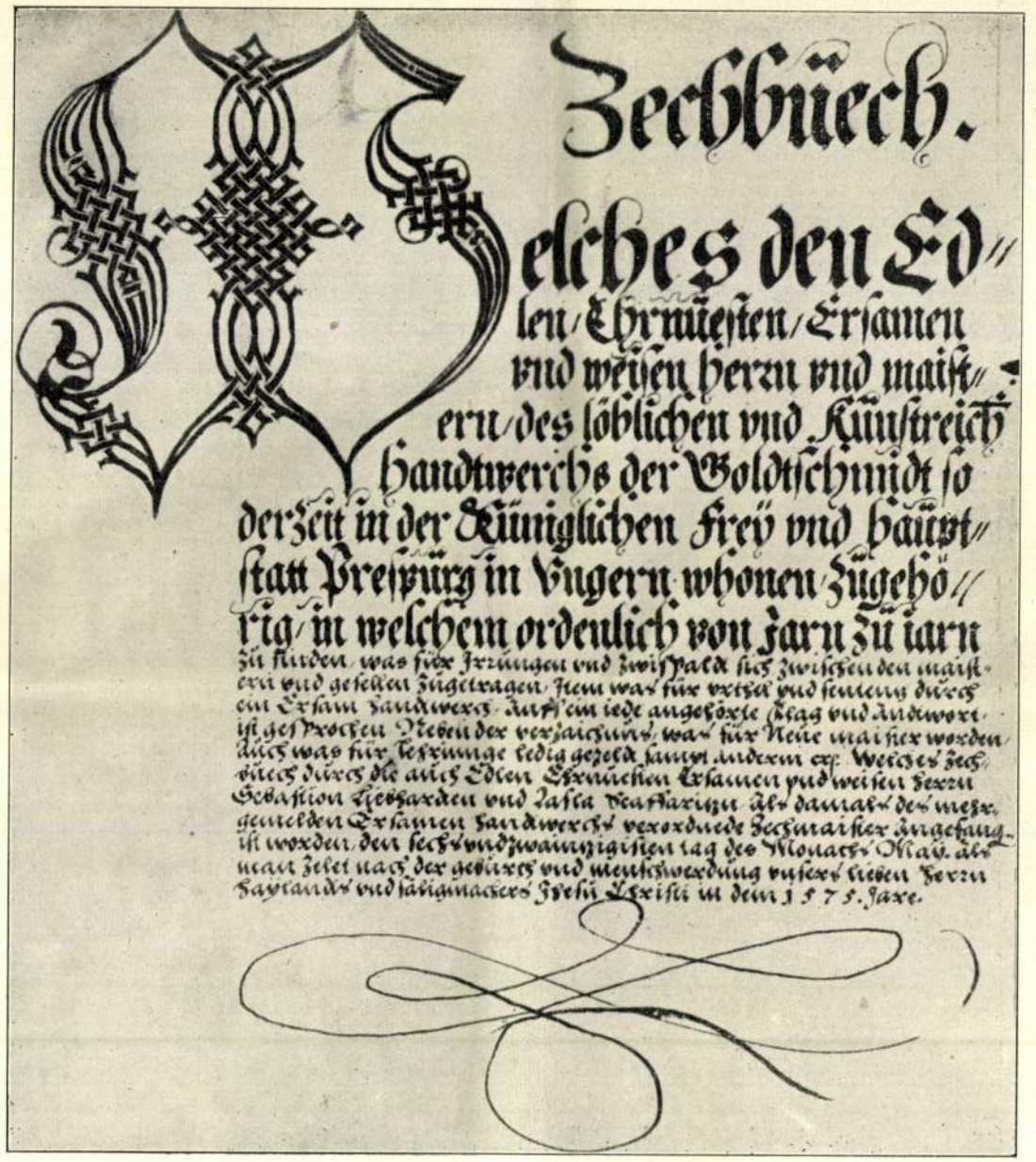

1. ábra. A pozsonyi ötvösczéh regesztrumának czímlapja 1575-ből.

A pozsonyi czéh élén a legrégibb idő óta, melyről forrásunk szól, két czéhmester állott. Az egyik, a mindig első helyen említett, a főczéhmester, a másik az alczéhmester, vagy, amiként a XVII. századtól kezdve nevezik: a próbamester, akinek teljes czíme 1829-től: «Gold- und Silber Probe-Meister und Controlor».

Ha valaki Pozsonyban mesterré akart lenni, mindenekelőtt tisztességes származását kellett igazolnia. Ha idegen volt, köteles volt előzőleg még 2 évig Pozsonyban legényül dolgozni, ezt a két évet azonban — amit a czéhkönyv «*Zeit*»-nak nevez — a Pozsonyban kitanult legényeknek, ha egyébként «bujdosó éveiket» befejezték, elengedték.

engedi, hogy remekeiket saját műhelyeikben, tehát az idáig következetesen gyakorolt szigorú ellenőrzés teljes mellőzésével elkészíthessék, holott még csak néhány évvel ezelőtt — 1820-ban — *Schier Antalnak* remekét azért, mert annak készítésében magát a rajzhoz nem tartotta s mert a remeket nem a Stuckmeisternél, hanem otthon, vagy más valahol végezte, avagy mással végeztette el, a czéhesek elfogadni semmikép sem hajlandók s őt arra utasítják, hogy új rajzot s ennek megfelelőlg új remeket készítsen. *Schier A.* e miatt a városi tanács előtt panaszt emel a czéh ellen s kiküzdi, hogy visszautasított remekét 200 frt kárpótlással a czéh elfogadja, mert az összeget a városi tanács jótékony czélra szándékozik fordítani.

A remekbe elkészült tárgyakat a mesterjelölt a meghatározott idő elteltével, vagy azon belül, az egybehivott czéhnek tartozott bemutatni. Itt vizsgálták meg a tárgyakat a munka minőségére nézve s arra, «authentikusok»-e, vagyis, hogy valóban az illető mesterjelölt készítette-e azokat. A vizsgálat kedvező kimenetele esetén a remek tárgyait jóknak és authentikusoknak, néha jeleseknek (tichtig) minősítette, sőt miként láttuk, nagy ritkán meg is dicsérte a czéh.

Ha a remekben hibát találták, s ez a leggyakoribb eset, büntetést róttak a mesterjelöltre. A birság kivétel nélkül pénzből állott, nagysága azonban esetről-esetre, a konstatált hibák természete és mértéke szerint változott s az 1651. évtől a XVIII. század végéig hol 2, 6, 18, 24 frtban, hol 4 rajnai tallérban, 2—3 aranyban és 4 birodalmi tallérban szabatott ki.

A XIX. századból a mesterremek-birságokra vonatkozó adatok, a taksák összefoglalt kimutatásai következtében, nagyon tökéletlenek. Mindössze annyit tudtunk megállapítani, hogy *Grüvilie Ferenczre* 1808-ban 4, *Joppe Jánosra* pedig 1809-ben 8 frtot vetnek ki e czímen.

Tanulság okáért s egyrészt, mivel műtörténeti adatokkal állanak összefüggésben, másrészt, mert a rendes formalitástól eltérő intézkedéseket tartalmaznak, fölemlítek néhány esetet.

Weiskurcher János remekét 1616-ban nem akarja elfogadni a czéh, de mert néhány becsületes ember közbevetette magát az érdekében, tiszta kegyelemből mégis mestertársául fogadja. Ehhez hasonlóan járnak el 1634-ben *Fenich Jánossal*, akinek 14 héten át készült remekét bár szintén nem hajlandók elismerni, végtére mégis fölveszik «kegyelemből», de oly hozzáadással, hogy «ilyenbe többé senki se bizakodjék.» 1627-ben a *Wolkhan János* által készített «klainodt»-ot és rubinköves gyűrűt nem ismerik el mesterremeknek, de kegyelemből s azzal a kikötéssel, hogy újból megcsinálja, a czéh mégis a kebelébe fogadja *Wolkhant. Wieste Jánosnak* 1640-ben elkészített remekeiből csak néhány darabot fogad el szánalomból («einige stuckh sein ausz mit leidten (= Mittleid) baszsirt») s ezért 1/2 márka ezüsttel büntetik, *Pacher Péter* pedig 1651-ben «ist wegen der Stuckh, welche nicht allen Dinges passirt, gestrafft worden vmb 4 Rtt» (= rajnai tallér).

És így folyik tovább. *Hollstein János Kristóf* remekének bemutatásánál 1671-ben némikép zavarosan jegyzik föl, hogy «ist er schandt — wegen der Silberarbeit hat er angelobt dasz er keinen silber arbeiter gesellen halten noch arbeiten wolte die Strafe wegen der Stuck ist zwei Ducaten und ein halbin Markh fein silber.» *Esterraicher Gábor* 1673-ban készített remekének hibáiért 3 arany birságot rónak ki, de tartozik még a czéhládába 1/2 márka finom ezüstöt is beszolgáltatni. Aranyremekében nagy hibának kellett lenni, mert aranyműveslegény tartásától «egész életére» eltiltják. *Binder Jánossal* szemben viszont már nagyon elnéző a czéh, mert amidőn ez 1679-ben az «edényt», a pecsétlőt és a gyűrűt bemutatja, a talált hibákért 3 aranynyal megbüntetik s beiktatják ugyan a czéh kebelébe, de följegyzik a czéhkönyvbe: «folytassa mesterségét, ahogy tudja.» 1684-ben *Prem Jeromos* remekbirsága a «fedél»-ben talált hiba miatt 3, a gyűrű fogyatkozásai miatt pedig 4 arany, míg *Huszár János Györgynek* (1693) a gyűrűben talált hibákért 7 frtot kellett fizetnie. Ezüstremeke éppenséggel hitvány lehetett, mert megtiltották neki, hogy ezüstműveslegényt tartson.

Schier Antal remekét, névszerint egy diadém gyanánt is használható fésüt, 1820-ban azért nem fogadja el a czéh, mert az előzetesen bemutatott s jóváhagyott rajznak meg nem felel s ezenfelül a tárgy egész kidolgozásában még a finomságot és az izlést is nélkülözi; *Andrieux Ferenczneke*. a pozsonyi csász. kir. zálogház becslő-mesterének remekrajzát visszautasítják, mert az nagyon egyszerű s remekhez egyáltalában nem alkalmas, ellenben a *Voigt Frigyes* által 1820-ban bemuta-

A mesterré való fölvételt a mesterremek elkészítése előzte meg. Ennek első adata a czéhkönyvben, mint láttuk, az 1584. évből való és *Buday Andrással* van összefüggésben.

Ennél valamelyest bővebb adatokat a mesterremekre nézve csak az 1627. évtől kezdődőleg találunk a czéh könyvében. De az első adat nem eléggé világos még s csak arról szól, hogy *Hansz Volkhannak* remek fejében egy *klenódiumot* (klainodt) és egy *gyűrűt* kell készítenie.

Tzschocha Domonkos remeke (1648-ban) egy *filigránból készítendő körte* (trat werckh eine birn); ellenben *Binder Jánosé* (1679-ben) már egy *edény*, egy *pecsétlő* és egy *gyűrű*; *Prém Jeromosé* (1684-ben) hasonlóképp egy *fedeles serleg*, egy *pecsétlő*, egy *gyűrű*; *Grin Lászlóé* (1697) egy *kókuszdió-serleg* (Koccusz), egy *gyűrű* és egy *pecsétlő* s így egész a XVIII. század végéig állandóan a *serleg*, a *gyűrű* és a *pecsétlő*, amely mellől az ezüstremeket képező tárgyat elengedik, ha az illető ötvös csupán aranyműves s nem egyszersmint ezüstműves is kíván lenni. Ebben az esetben azonban az illető mesternek csupán aranyműves-segédet szabad tartania, az ezüstműves-legény tartásától hangsúlyozottan eltiltják.

1750-ben *Sarisz Ferencz Pál ötféle zománczczal diszített gyűrűt* és egy *pecsétlőt* készít remek gyanánt. Ami feltűnő tünemény s forrásunkban csak nagyritka eset: a mesterremeket a czéh *dicséretben részesíti*, de mert *Sarisz* csak az aranyműves-remeket készítette el, csupán mint aranyművest fogadják a czéh kebelébe. Egy hónappal később azonban, miután ezüstremekét is bemutatta, már mint ezüstművest is beiktatják.

Trnka Fülöpnek 1758-ban már részletesebben megmagyarázza az utasítás, hogy a remekbe készítendő gyűrű háromköves legyen s ötféle zománczszínnel, nevezetesen: átlátszó vörös, zöld és kék, valamint fekete és fehérrel diszíttessék. Még jobban s körülményesebben írja körül ezt a czéh 1760-ban *Grüvilie Ferencznek*, akinek kötelessége készíteni: «Ein Ring mit dreÿ steinen gemacht, alsz in die Mit einem Diamant oder Rubin und zwÿ seiten stein, der Ring auf jetziger Arth vor schnittn und mit fünferley Farbe geschmeltzt, alsz: Roth, Blau, grün durchsichtig, Schwartz und auch weisz. Das andere Stuck ist ein Sigil Prob Silber 2 Loth Schwer, geschnittn mit gewappnetn Helm und Schildt *und zway Löwn darin geschnitten*». A pecsétlőnél ebben az első esetben találunk kivételes eltérést a rendes sablontól, vagyis itt már egy olyan pecsétlőnek az elkészítéséről van szó, amelyben a paizsot tartók gyanánt két oroszlán oldalozza.

Lényegileg ugyanaz s csak jelentéktelen részében módosul az 1761-ben ifj. *Trüschitz Mihálytól* megkövetelt remek, mely egy kehelyből, egy három kővel s ötféle zománczszínnel ékesített gyűrűből és egy nyitott sisakkal és paizszsal ellátott, 2 lat nehéz próbaezüstből készítendő pecsétlőből áll, valamint a *Turner Bernáttól* megkövetelt háromköves gyűrű, melynek «wohl verschnitten» s «auf Schienn und Buckeln» ötféle zománczczal diszítettnek kell lennie.

1769-ben *Reinhart Samuel Vilmosnak* remekbe készült tárgya: «ein Black mit Diamanten gefaszt», ugyanekkor a *Lacher József Balázsé* egy brilliánt-másli, azonban a *Stieger János Kristófé* (1773-ban) már megint csak a régi sablon szerinti három tárgy: egy próbaezüstből készítendő kehely, egy pecsétlő s egy gyűrű. Ennek ellenében 1778-tól kezdve a remekbe készítendő művekben már nagyobb változatosság lép föl, mert *Turchányinak* 1778-ban egy alapjával együtt egy darabból kiverendő ovális kávéskannát, *Tauschinszky Józsefnek* 1781-ben egy aranyba foglalt kristályszelenczét, ugyanekkor *Kmetoviny Mihálynak* egy medaillont, a következő évben *Gauer Kristófnak* egy pánczélmunkával (Panzer-Arbeit) diszített kelyhet, *Gerick Józsefnek* egy ornamentumokkal és angyalfejekkel ékesített kelyhet kell remekbe készítenie, erről azonban köteles előbb a rajzot bemutatni, végül pedig 1787-ben *Miller Györgynek* meghagyja a czéh, rajzoljon (tervezzen) egy «kandlit» s a a rajznak 1788-ban történt bemutatása után utasítja, készítsen egy öt császére való öblösségű, kerek kávéskannát, 30 latnyi súlyban.

A mesterremek tárgya a XIX. század elejétől kezdődőleg gyökeres változáson megy át a pozsonyi czéhben. Mert amíg XVII. és XVIII. századra vonatkozólag megállapítható volt, hogy ez általánosságban a *serleg*, a *pecsétlő* és a *gyűrű*, a XIX. században teljesen szakítanak e régi hagyománynyal s a remekbe feladott tárgyak anyagát már csak esetről-esetre, ötletszerűen, vagy a viszonyok által kényszerített módon állapítják meg.

Mayer Fidél 1803-ban egy 30 lat súlyú kannát, *Grüvilie Ferencz* ugyanakkor egy brilliáns napot és holdat ábrázoló ékszert készít.

A remekek eme fajtái egyben elárulják, hogy az első ezüstműves, az utóbbi aranyműves (ékszerész) volt. *Joppe Jánosnak* (1809-ben) oly tárgyat kell készítenie, mely kelendő s könnyebben eladható; *Gerik János* (1812) remeke egy kávéskanna, *ifj. Gerick Józsefé* (1813) egy kehely, *Schwäger Jánosé* (1813) egy darabból trébelendő, áttört művű kosár, *Sicherl Balázsé* (1819) egy díszkanna (Wasen Kahne), *Schier Antalé* (1820) egy diadém gyanánt is használható díszfésü, *Voigt Frigyesé* (1820) egy csattal ellátott nyakláncz és hozzája illő fülbevalók, *Blaschka Gáspáré* (1823) egy pár brilliáns fülbevaló, a *Hauck Jánosé* pedig egy kehely vagy kávéskanna, melyből tetszése szerint választhat, (*Hauck* a kávéskannát készítette el), *Kraner János* (1830) hasonlóképp a választására bízott két tárgy közül a kávéskannát mutatta be. *Kuntner Gottlieb* remeke (1830) egy kávéskanna volt, *Paray Károlyé* (1832) egy egydarabból kivert kanna, melynek rajzát az alczéhmester pecsétjével látta el, ami ebben a czéhben az első eset, *Pokorny Pálé* (1833) egy fehér topázzal à jour ékesített fülbevaló és egy aranyból készített csokor, *Weinstabl Józsefé* (1834) hasonlóképen egy csokor és pár fülbevaló, *Scala Ágostoné* (1838) egy ékköves diadém s egy arany karperecz, *Lehmann Illésé* (1839) egy pár arany fülbevaló, *Ehrenhoffer Mihályé* (1844) egy à jour foglalt diadém s egy arany karperecz, *Róth Jánosé* (1845) egy nagyobb fajtájú kanna, *Weidner Gerhardé* (1847) egy karperecz s egy 3 darabból álló diadém, *Maasseberg Henriké* (1851) egy karperecz, *Fellmoser Károlyé* (1852) egy kövekkel kirakott arany nyakláncz és egy pár fülbevaló, *Muchow Ede Vilmosé* (1858) egy arany csokor, végre *Biresch Sámuelé* (1858) egy karperecz és egy kis kanna.

A remek elkészítésének maximális ideje egy negyedévben volt megállapítva, helyéül pedig a XIX. századig esetről-esetre s kivétel nélkül valamelyik kebelbeli mesternek, a «*Stuck-Herr*»-nek, a műhelyét jelöli ki a czéh s gondosan ügyel arra, nehogy valakinek a segítségét igénybe vegye a remeket készítő mesterjelölt, aki a remek készítéseért a «Stuck-Herr»-nek székpénzt — Stuhlgeld — tartozott fizetni. Ez a XVIII. század második felében rendesen 3 arany, egy esetben azonban, *Reinhart Sámuel Vilmostól*, ilyen czimen 12 frt 31 krt vesznek.

Ha a remek elkészítése körül visszaélést tapasztalt a czéh, szigorú büntetést rótt a vétkezőre, kit ezenfelül még új remek készítésére is utasított. A XVII. század közepétől azonban mintha e tekintetben is enyhülne a nagy szigor, mert amidőn 1643-ban *Holstein Kristófot* rajtaérik, hogy nem sajátkezűleg készítette remekét, de abban egy legény segített neki, megbirságolják ugyan egy márka ezüstre, a többire vonatkozólag azonban már megelégszenek azzal, hogy megparancsolják neki, senkinek ne merje mondani, hogy a remeket ő készítette.

A régi szigorúságot azonban a XVIII. században újra visszaállítják s a kiderített visszaéléseket ismét érzékenyen büntetik. Így tesznek 1715-ben *Beringer Jánossal*, akinek remekét «nem autentikusnak» találván, a vétkest 10 talléra birságolják, a kifogásolt pecsétlőt pedig a czéh ládájában visszatartják. 1724-ben *Rottmanitz Györgyöt*, mert ezüstremekét egy fusernál esztergályoztatta («bey einem Pfuscher Trähen lassen»), 30 frtra büntetik s ezenfelül elrendelik munkájának *összetörését*. 1744-ben kimondja a czéh, hogy miután *Holstein Mihály Kristóf* mesterremekének harmadik darabját a rend és az általános szabályok ellenére engedetlen módon készítette és ládájában tartotta, ezt a darabot el nem fogadja s *Holsteint* új ezüstremek készítésére utasítja. Végül 1762-ben *Thurner Bernátnak* megparancsolja, ne merészkedjék a gyűrűt mesterremekének mondani, mert különben 16 frttal bünteti meg.

A XIX. század folyamán e téren is nagyot fordúl a régi rendtartás állapota s *Lehnar János* esete fölötte jellemző annak a megállapítására, hogy a XIX. század közepén a czéh régi szabályzata már csak írott malaszt s csupán arra való volt, hogy meg ne tartassék. Ugyanis midőn *Lehnar* 1852-ben a czéhbe való fölvételét kéri, kereken kijelenti, hogy annyi vagyona sincs, hogy egy 5 frt értékű művet készíthessen remek fejében. A czéh nagy megütközéssel veszi a mesterjelölt e nyilatkozatát s miután ilyen eset a czéhben a századok során soha elő nem fordult, *Lehnarnak* a mesterjogot remek nélkül semmi szín alatt nem akarja feladni. *Lehner* erre a helytartótanácshoz, majd a csász. kir. minisztériumhoz fordúl panaszával s kivívja, hogy az innét nyert dispensatió alapján őt a remek készítése alól felmentsék s mester gyanánt beiktassák.

A régi czéhrendtartás végkép való elhanyatlásának a tanújele az is, hogy a czéh 1823-ban *Blaschkának*, 1839-ben pedig *Lehmannak* meg-

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

POZSONY. A VÁROSI MÚZEUM ÚJRA MEGNYITÁSA. Augusztus végén nyitottuk meg újra a háború óta helyszűke miatt zárva tartott városi múzeumot.

A nagyon megszaporodott anyag a múzeum céljaira addig berendezett három helyiségben (a régi városháza kápolnájában, tanácstermében és törvénykezőtermében, „Schranne") csupán raktárszerűen volt elhelyezve és már jóval a háború előtt aktuálissá lett egy megfelelőbb keret megteremtésének kérdése. Mindmáig azonban nem került reá a sor. Mult évben azonban a rendőrség által kiürített régi városházban több helyiség szabaddá válván, egynéhányat a múzeum számára lehetett adaptálni, még pedig az 1761—62-ben épült *Apponyi*-palota elsőemeleti — a régi múzeummal és levéltárral kapcsolatos—nyolc termét.

Ezek a szobák nagy részben megtartották rokokó jellegüket, faragással és aranyozással díszített ajtajaik, ablakaik, tükreik vannak, a mennyezetek stuccodíszesek, az ajtók fölött pedig festett „supraportá"-k vannak.

A hangulatos, szép helyiségek azonban múzeumi tárgyak felállítására nem nagyon voltak alkalmasak, úgyhogy számtalan nehézséggel kellett megküzdeni és sok szempontból mégsem teljesen kielégítő a tárgyak csoportosítása, gyakran bizony önkényes a sorrendjük. De annak ellenére, hogy a szakember számos megokolt ellenvetést tehet az új felállítás ellen, mégis örvendetes eredmény, hogy szép anyagunk egy része jobban érvényesül mint eddig, vagy éppenséggel csak most vált hozzáférhetővé.

Az eddig megnyitott helyiségek tartalmazzák: a város fejlődéstörténetére vonatkozó ábrázolásokat és tisztviselőinek jelvényeit; a kerámiai gyüjtemény egy részét, még pedig a holicsi, stomfai, modori stb. fazekasok és a habánok munkáit; a középkor, a XVIII., XIX. és XX. század szobrászatát; a zenetörténeti emlékeket és a XIX. század első felének portrait-miniatűrjeit.

Legközelebb majd a fegyverek és a város igazságszolgáltatására vonatkozó, valamint céhtörténeti emlékek kerülnek felállításra, majd pedig az elkészülés sorrendjében a praehistorikus és ókori leleteket, képeket, könyveket és kéziratokat tartalmazó termek nyílnak meg. Ezek részben a régi levéltár és múzeum történelmi fontosságú helyiségeiben lesznek elhelyezve.

Dr. Weyde G.

PAOLO D'ANCONA: La miniature italienne du Xe au XVIe siècle. G. van Oest. Paris et Bruxelles, 1925.

Az európai szellemi mozgalmaknak a középkorhoz való közeledése, mely az utolsó évtizedek folyamán mind erősebbé vált, az olasz művészettörténet érdeklődését is mind erősebben irányította a *középkori* olasz művészet alkotásai felé. A miniatürfestészet, a középkori művészi törekvéseknek ez az érdekes hajtása is megkapta a maga történetíróit, először külföldi úttörőket s utánuk az olasz művészettörténeti írók nagy monografiáit is. (*P. Toesca:* La pittura e la miniatura nella Lombardia dai più antichi monumenti alla metà del quattrocento. Milano, 1912; *Paolo d'Ancona:* La miniatura fiorentina. Firenze, 1915.) Most, 25 évvel a rendszeres kutatás megindulása után, időszerűvé vált és megérkezett az olasz miniatura történeti fejlődésének első összefoglalása is.

Paolo d'Ancona, a milanói egyetem professzora vállalkozott e feladat megoldására és annak a célnak, amit maga elé tűzött, kétségtelenül jól meg is felelt. Sajnos azonban d'Ancona célkitűzése nem volt a legmegfelelőbb. A probléma, amelyet meg akart oldani, — legalább is az olasz miniatürfestészet első századaira nézve — nem volt más, mint az eddigi irodalomnak egyszerű kompiláció útján való összefoglalása. Könyvének olvasása után azt állapíthatjuk meg, hogy a részletkutatás még nem jutott olyan mélyre a problémák megoldásában, az összefüggések és különbözőségek és főképpen a történeti fejlődés földerítésében, hogy az összefoglalásnak az ilyen módja az olasz miniatűr

Magyar Művészet
1926.

történetének szintetikus rekonstrukcióját adhatta volna.

Ez a módszertani hiba különösen a korai miniatűrfestészet történeti megrajzolásánál érezteti a hatását. Kétségtelen ugyan az, hogy az olasz kódex-illusztrálás fénykorát a XV. század folyamán érte el s ezért a történeti és formai vizsgálódások súlypontját erre a korszakra kellett helyezni, de kétségtelen az is, hogy amíg ehhez a virágzáshoz, a kifejezési formáknak a kor, egyén és nemzet lelki konstrukciójával teljesen és hiány nélkül való megegyező kialakulásához eljutott, hatalmas utat tett meg és óriási fejlődésen ment keresztül. A fejlődésnek ezen a folyamán a legkülönbözőbb külföldi hatások ellenére is minden illusztrációban volt valami sajátosan olasz elem, mely többé-kevésbbé egységes alapszínt adott a legkülönbözőbb iskolák törekvéseinek. S emellett minden lokális iskolának megvoltak a maga egyéni kifejezési eszközei, melyeket az állandó nemzeti sajátságok s a folytonos külföldi hatások mellett is próbált és tudott érvényesíteni, gyakran nemcsak a saját, hanem más iskolák produktumaiban is.

D'Ancona könyvének legfőbb hibája és hiánya azonban éppen az, hogy nem vet súlyt sem a lokális stílustörekvéseknek, sem a különböző iskolák kölcsönhatásainak, sem az általános olasz formaérzék történeti fejlődésének megjelenítésére. Nála minden század és annak a századnak minden jelentékenyebb iskolája külön egységet alkot, amelyeknek sajátos vonásait néhány rövid szóval igyekszik ugyan jellemezni, de amelyek csak nagyon kevés vagy éppen semmi összefüggésbe nem kerülnek egymással. Azokon a területeken s azoknál a koroknál, melyeket már a mások vagy a saját, nagyobb összefüggéseket adó kutatásaiból alaposan ismer, még megtaláljuk a helyi és a századokon keresztülmenő összefüggéseknek a hangsúlyozását.

Ott azonban, ahol az irodalom a fejlődéstörténetben hézagokat hagyott, nem kapunk mást, mint az ismert anyag puszta felsorolását, az ismert jellemzések puszta rekapitulációját, a szerző még csak meg sem kísérli a hiányoknak, a történeti ugrásoknak új anyaggal való kitöltését. Sőt új anyag felkutatása helyett a meglevő, ismert emlékekből sem vonja le mindig a szükséges következtetéseket s nagyon gyakran meg sem kísérli az emlékek történeti elhelyezését és interpretálását. Előfordul ez olyankor is, mikor az előtte járt kutatás különbözőképpen próbál egyes kódexeket datálni és attribuálni, amire legjellemzőbb az a mód, ahogyan két bolognai miniatort, a Dantenál (Purg. XI.) is említett Oderisi da Gubbiot és Franco da Bolognát rekonstruálja. Oderisit illetőleg fenntartás nélkül támaszkodik Dantera és neki tulajdonítja a bolognai iskolának mindama kéziratait, melyek francia hatást mutatnak. Franco da Bolognával szemben, akiről Dante azt mondja, hogy túlszárnyalta Oderisit, Vasari pedig megjegyzi, hogy Oderisihez hasonlóan sok kitűnő művet hagyott hátra, már sokkal szkeptikusabb, semmit sem mer neki attribuálni, egész egyszerüen azért, mert Venturi és Baldani nincsenek a Francónak tulajdonítandó kéziratokat illetőleg egy véleményen.

A XIII. század egyébként is nagyon mostoha elbánásban részesült. A Gerevich és Malaguzzi-Valeri által tárgyalt bolognai és Toescánál feldolgozott lombardiai iskolán kívül csak egy-két firenzei kéziratot említ, a délitáliai kódexek közül pedig csak II. Frigyes vadászkönyvét, míg az Erbach által oly részletesen vizsgált Manfred-biblia számára, mely pedig összekötő kapocsként szerepelhetne Dél-Olaszország korai produktumai és az Anjouk alatt virágkorát élő nápolyi miniatűrfestészet között, már csak a jegyzetekben jutott hely.

A XIV. századnál is szigorúan ragaszkodik az előző kutatók eredményeihez. Lombardinál és Firenzénél részletesebb, de a sienai és nápolyi iskolák történetében ugyanazokat a homályos pontokat találjuk meg, melyeket az egyes kéziratcsoportok nagy összefüggések rekonstruálására nem törekvő publikálói meghagytak.

A XV. század fejlődésének és eredményeinek feldolgozása talán a legjobban sikerült része a könyvnek, bár Hoffmann Edith dr. itt is igen sok, különösen magyar vonatkozású tévedést mutatott ki. (Magyar Könyvszemle, 1925. évfolyam. 178. l.)

Annak ellenére azonban, hogy d'Ancona az olasz miniatűr történeti felkutatását e könyvében nem vitte előbbre, az összefoglalásnak mégis két nagy érdeme van. Egyik az, hogy az eddigi kutatás teljes bibliografiáját, eredményeit, sőt sokszor az egyes tanulmányok részletes gondolatmenetét is megtaláljuk könyvében. A másik pedig az, hogyha szintézist nem is, de olyan összefoglalást adott, mely az olasz miniatűr történetíróinak megmutatja, hogy hol szükséges a hiányok kitöltése, új anyag földerítése és a formák, jelenségek, törekvések alaposabb és mélyebb jellemzése.

Péter András.

MŰEMLÉKEKET NÉPSZERŰSÍTŐ IRODALOM A KÜLFÖLDÖN. Egy emberi közösség, egy nép, egy nemzet, vagy egy államiság lelkületét és gondolkodását mi sem fejezi ki hűségesebben és őszintébben mint egy művészeti alkotás, legyen az kép, szobor, vagy épület, mert a művészeti alkotásnál őszintébben misem beszélhet. A kor hivatalos okiratai bizonyos érdekek megvédésére, álcázására, rejtegetésére készültek, ezért nagyobb részük nem is lehet őszinte. A történelem könyvei, ha egykorúak, csak így születnek. A későbbiek

Pozsony

A pozsonyi székesegyház.

Régi kép a pozsonyi főtérről.

Pozsony másik nagyszerü emléke a koronázó székesegyház, amely kivülről egyáltalában nem mutatja, milyen mérhetetlen értékü magyar emlék és történelmi kincs van benne felhalmozva. A XIII. századból való tömör gót épitményü templomban nemcsak 11 magyar királyt és 6 királynét koronáztak meg nagy ünnepélyességgel, hanem itt nyugszik a magyar nyelv és keresztény magyar kultura egyik legnagyobb bajvivója, *Pázmány Péter.* Kivüle még a Dóm ad örök nyugvóhelyet négy nagynevü magyar biboros primásnak, valamint a „pozsonyi gróf" rangját viselő Pálffy-család tagjainak. A Dóm valóságos gyüjteménye a magyar mult emlékeinek és aki csak egy kis időt is szán arra, hogy alaposabban körülnézzen ebben a csodálatos környezetben, az szinte értelmetlenül áll meg, amikor kijön a templomból és egy idegen, erőszakolt világ hivalkodását látja mindenütt.

A Belváros utcáiban majd minden ház a magyar szellemiség, a magyar történelem egyik-másik nagy korszakának a hirdetője. A régi országgyülések szinhelye a Mihály-utcában, a Ventur-utca ősi házai mindmegannyi történelmi emlék, a Káptalan-utcában ma is áll az ősi akadémia épülete, amelynek az alapkövét maga Pázmány Péter helyezte el. A templomok, az óváros ősi főuri és patricius családi házai egytől-egyig a pozsonyi magyar lélek és izlés, kultura emlékei. Itt van például az a ház, amelyben a mult század negyvenes éveiben a nyomorgó *Petőfi Sándor* ivenkint 24 váltógarasért másolta az „Országgyülési Tudósitások" cimü értesitőt. A Petőfi-szobrot, amelyet a pozsonyiak kegyelete emelt a lánglelkü költőnek, a mostani uralom eltávolitotta ugyanugy, mint ahogy valóságos irtóhadjáratot intézett minden olyan emlék, vagy emlékeztető ellen, ami magyar volt, ami Pozsony magyarságára utalt.

De minden hiába, Pozsonyban hiába irtották ki a legkegyetlenebbül az épületeken lévő emléktáblákat, hiába igyekeztek elvenni a régi magyar épületek nemes magyaros jellegét, hiába rakták tele a várost modern épületszörnyetegekkel, a magyar szellemet és a magyar kulturát semmi eszközzel nem lehet kiölni Pozsonyból, az ezeréves magyar városból.

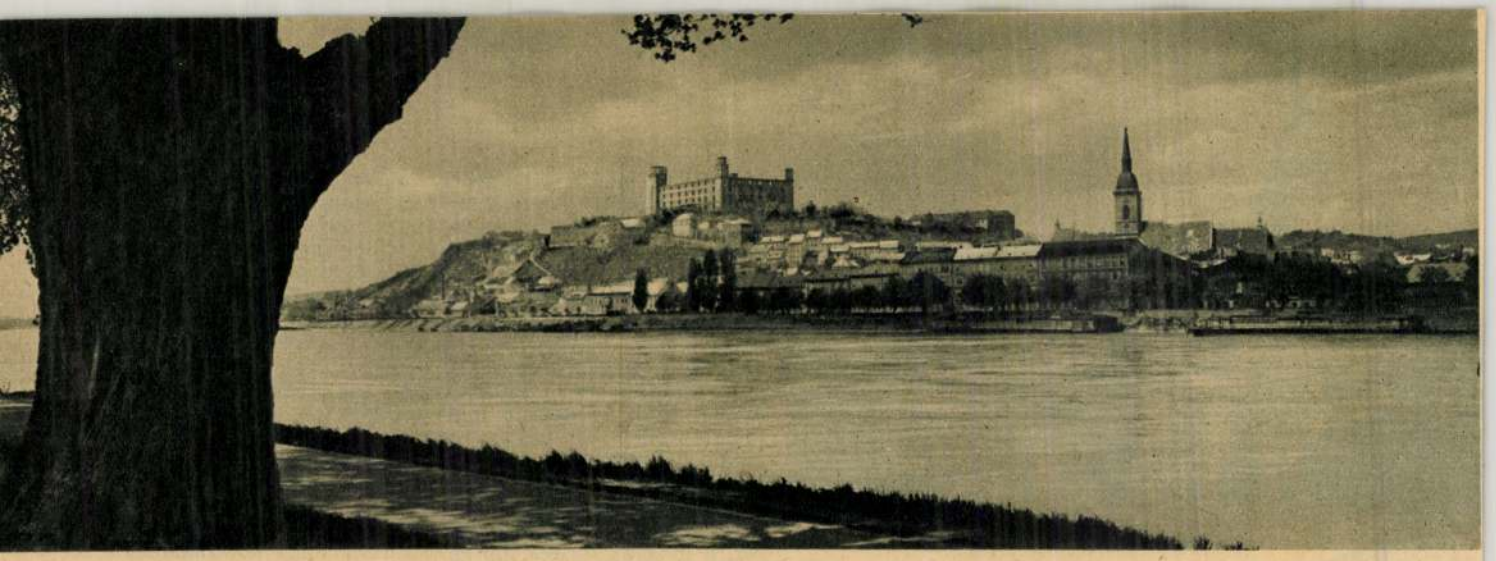

POZSONY, AZ EZERÉVES MAGYAR VÁROS

Nagy-Magyarországnak alig van még egy városa, amely annyira egybeforrt volna a magyar történelem nagy és sorsdöntő eseményeivel és nincs még egy olyan város, amelynek megmaradt emlékeiből annyira hiven lehetne összeállitani Magyarország ezer esztendejének eseményeit. Hiába igyekeztek a város mai birtoklói tüzzel-vassal és aprólékos gonddal kiirtani és eltüntetni mindent, ami a magyar multra utal, legfeljebb emléktáblákat és épületeket tudtak elávolitani, de a szellemet, amely Pozsony ősi városának falaiból és épitményeiből kiárad, semmiféle erőszakkal nem lehet megszüntetni, a történelmet pedig még kevésbé lehet meg nem történtté tenni.

Pozsony elsősorban magyar a történelmében és a mult megmaradt emlékeiben. Pontos történelmi dátummal lehet megállapitani, hogy Pozsony 907 óta, tehát több mint ezer esztendeje tartozik elválaszthatatlanul Magyarországhoz és azóta senki idegennek nem sikerült huzamosabb ideig birtokolni sem a várat, sem a várost. 907-ben Zsolt fejedelem vitézei három nagy csatában üzték el bajor Lajos király hadait Pozsony vidékéről. A keresztény Magyarországot megalapozó Szent István pedig, bölcs éleslátással, Pozsony várát és városát épitette ki nyugati végvárnak és Pozsony megye határainak megvonásával az ország nyugati határának egy részét is meghatározta.

Az Árpádok három évszázada alatt Pozsony nagy szerepet játszott a történelemben, III. Henrik német császár többizben is megkisérelte, hogy elvegye Pozsonyt a magyaroktól, de kisérletei csufos kudarcba fulladtak, a legendás magyar vitéz, *Buvár Kund* pedig elsüllyesztette a Dunán horgonyzó és a várost ostromló császári hajókat. Az Árpádok ideje alatt mindössze egyetlen esztendőre — V. Henrik császár alatt, 1146-ban — került német kézre Pozsony. A *cseh Ottokár* király kisérletei sem jártak sokkal több sikerrel, mert 1272—76 között kétizben, összesen három évig sikerült birtokolnia Pozsonyt, ahová árulás segitségével jutott be. A cseh betörésnek azonban IV. László király vitézei véget vetettek és az Ottokáron aratott nagy győzelem emlékét ma is hirdeti Pozsonyban a IV. László király által emelt ferencrendi fogadalmi templom. Pozsonynak ez az épitészeti remekműve a legszebb és legkétségbevonhatatlanabb bizonyitéka és hirdetője annak, hogy Pozsony ezer magyar esztendejéből mindössze három év jutott a cseh bitorlóknak, de akkor is futva, vert sereggel kellett menekülniök, mihelyt megjelentek a felszabaditó magyar vitézek. A leghosszabb idegen uralom, amely Pozsonyt az ezer év alatt elszakitotta Magyarországtól, az a 12 esztendő volt, amig Albert osztrák herceg csapatai tartották megszállva Pozsony várát és városát 1302—14 között. Ettől az időponttól kezdve többé nem volt vitás Pozsony magyarsága. A török nem tudta hatalmába keriteni és sem a kuruc idők idején, sem 1848—67 között nem vonta kétségbe senki, hogy Pozsony Magyarország városa. A legerősebb császári, osztrák elnyomatás idején is Pozsony volt a magyar országgyülések, a diéták szinhelye és 11 magyar királyt és 6 királynét koronáztak meg a hatalmas Dómban. Itt kötötték meg Napoleon hadaival a „pozsonyi békét" és itt szentesitette a császár 1848 április 11-én a magyar szabadság törvényeit.

De nemcsak a történelem feljegyzései beszélnek Pozsony magyar voltáról, hanem mindazok az emlékek, amelyek megmaradtak, ma is mindennél ékesszólóbban és tagadhatatlan tényekkel, magukkal a létezésükkel bizonyitják, hogy Pozsony ezer éven át volt Magyarország nyugati végvára és a magyar szellemiség, a magyar kultura egyik legősibb középpontja. Nincs arra helyünk a rövid ismertetés keretében, hogy részletesebben soroljuk fel Pozsony nagyszerü multjára és magyarságára utaló emlékeit, csak a legszembetünőbbeket ragadjuk ki a végtelen hosszu sorból.

Akár dunai hajóval, akár a legmodernebb közlekedési eszközzel, repülőgéppel megyünk el Pozsony közelében, a legelső, ami a szemünkbe tünik már messzi kilométerekről, a hatalmas várrom. A négyszögletes, négytornyu épitmény annyira jellegzetes Pozsonnyal kapcsolatban, akár az Eiffel-torony Párisban. Ez az ősi vár, amelynek a magja még a római korból való, hét évszázad magyar munkáját, izlését és történetét tükrözi vissza. Nem csupán háborus célokra épült és nagyobbodott az idők folyamán a pozsonyi vár, hanem állandó tartózkodó-, sőt lakóhelyül is szolgált a magyar királyoknak. A vár nyugati tornya pedig — az ugynevezett Koronatorony — 1552-ben a Szent Korona őrzési helye lett. Számtalan magyar, sőt világtörténeti esemény fűződik a pozsonyi várhoz. Csak néhányat emlitünk. Rőtszakállu — Barbarossa — Frigyes császár itt tett ünnepélyes fogadalmat 1189-ben, hogy keresztes hadjáratot indit. Itt született, a krónika feljegyzései szerint, 1207-ben Árpádházi Szent Erzsébet. Hunyadi János kormányzó hosszu ideig tartózkodott a várban, fia, László pedig pozsonyi várur volt. Itt raboskodott a vallási háboruk idején II. Frigyes szász weimari herceg és a vár foglya volt három évig Dobó István, az egri hős is. Nagy Péter orosz cár 1698-ban ellátogatott a pozsonyi várba, mint a magyar király vendége. 1741 szeptemberében volt a nevezetes „Vitam et Sanguinem" jelenet a pozsonyi várban Mária Terézia királynő előtt. Ezután fokozatosan csökkent a vár jelentősége, de még az omladozó romok is tiszteletet parancsolóan emlékeztetnek a nagy időkre.

Az ezeréves Magyarország
(Pesti Hirlap) 1938. dec. 18.

TOKAGAS

Ágyat a politikusoknak!

Most olvasom, hogy Délamerikában a tengeri hajókon a kapitánytól lefelé, a szénlapátoló fütőig, mindenki nyugágyat igényelhet, amelyben kipihenheti napi fáradalmait. A nyugágy ott áll munkahelyén, az utas pedig felköti bár melyik vasállványra és ha kedve szottyan, beleveti magát és onnan intézheti a dolgát, vagy ott aludhat, vagy nézheti a végtelen tengert.

Hát ezt meghonosithatnák nálunk is. A politika háborgó tengerén hánykódó hajók kormányosaira ráférne egy kevés pihenés. Ágyat a politikusoknak! Ha egyeseknek jutott már bársonyszék, mért ne egészitenék ki butorkészletüket egy ággyal is? Esetleg egy rekamiér-val?

Most aztán csak az a kérdés: hol szereltessék fel azt az ágyat a politikusok? A hajó tisztjei a kormány mellett kapnak egy nyugágyat, de a politikai hajósok ebbe nem egyeznének bele. Messze elkerülnék ők a kormányt.

Teszem fel *Rassay* Károly a szellöztetőab'ak alatt kivánná felállitani az ágyát, mert ő az, aki állandóan szellöztetni szokott. Körülötte ugyanis mindig rosszillatu a levegő.

Eckhardt Tibor a fütőkazán mellett szeretetné fel az ágyát, mert ő minduntalan rossz fát tesz a tüzre. Igy aztán az ágyból elhangzó szónoklatainak gyujtó hatása praktikus célt is szolgálna.

Fábián Béla a mentőöv közelségében vetné meg az ágyát, hogy honmentő ötleteit szabadjára ereszthesse. Esetleg az ágyat magára a mentőövre is föl lehetne szereltetni. Fábián elférne benne. Nem olyan nagy legény.

Esztergályos János ágya a vasmacskán lógna, mert ő mindig a mélységet keresi. Ágyára *esztergályozott* diszitések vonnák magára a figyelmet. Az esztergályozott nagy-iccék...

Peyer ágya a Marconi-készülék mellett állna mert ő gyakran beszél a levegőbe.

Bethlen ágya hajó orrában volna elhelyezve, mert soha se árt a politikusnak, ha tovább lát az orránál.

Sulyok ágya ott balra oldalt pompásan festene. Ott kapnának helyet a futókópiák is.

Buchinger Manó ágya természetesen a vészkijáratnál foglalna helyet. Ő szedné a sátorfáját leghamarább, ha észrevenné, hogy nagyon is *jobb oldalra* fordult a hajó. Ágyát átmentené a csónakba, melyet Palesztina földje felé ringatna a tenger *árja*.

Tegze

Az ifjusági egyesületek állásfoglalása a közös magyar—lengyel határ mellett

Az Országos Magyar—Lengyel Diákszövetség most tartotta közgyülését. *Kajtár* Jenő elnök megnyitó beszédében rámutatott a lengyel nemzet baráti segitségének rendkivül nagy jelentőségére, majd ismertette a szövetség évi müködését. A beszámolók után megválasztották az uj tisztikart. Elnökké egyhangulag ujra Kajtár Jenőt választották. Majd *Kemény* Boldizsár bárónak, a szövetség társelnökének inditványára a közgyülés kimondta határozatban: Egyhangu lelkesedéssel *háláját és köszönetét fejezi ki a nemes és lovagias lengyel nemzet és ennek hivatott vezetői iránt* abból az alkalomból hogy az évezredes magyar—lengyel barátságnak nyomatékos tanujelét adta azzal, hogy *igazságos ügyünket hathatós támogatásban részesiti* a nemzetközi tényezők előtt és a közös *magyar—lengyel határ mellett sikra szállt*. Felhivja továbbá a szövetség az összes társszövetségeket és egyéb diákszervezeteket arra, hogy nyujtsanak tanubizonyságot arról, hogy a mai sulyos időkben a magyar ifjuság fé'retesz minden ellentétet és egy emberként kivánja nemzeti céljaink mielőbbi megvalósitását.

E határozathoz eddig a következő szövetségek, illetve egyesületek jelentették be csatlakozásukat: Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége, Foederatio Americana, Foederatio Stephanea, Felvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete Délvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete, Egyetemi Közgazdasági Ifjusági Egyesület, Pesti Szent Imre Kollégiumi Kör

Gyilkolt a villám

Szerencsről jelentik: *Alsózemplén* fölött vihar vonult végig. *Bekecs* község határában répaszedés közben a villám agyonsujtotta *Takács* András gazdát. A közelében tartózkodókban a villám nem tett kárt.

A MAGYAR POZSONY

A statisztika rideg számai azt mondják, hogy Pozsonynak 1918. évben 78.223 lakosa volt. Ezeknek körülbelül fele magyar, fele német, szlovák a lakosság egyhetede sem volt, cseheknek pedig csak a hirét hallották a nyolcvan évvel ezelőtti időből, amikor a zsebrákok végigrabolták Pozsony környékét, de Pozsonyba akkor se merték betenni a lábukat. Ezek a németek szintén tetőtöltalpig magyarok voltak. Jelentéktelen számu tót, cseh pedig egyáltalában nem volt az ősi magyar koronázó városban.

Kérdezem, kinek van tehát ezek után mersze azt állitani, hogy Pozsony nem magyar? Hiszen száz százalékig magyar volt.

Vagy nézzük meg a pozsonyi temetőket: A virágvölgyi Sánc-uti, vagy a Károlyfalvai-uti vagy a Pozsony ujvárosi állomás, a csallóközi vasutállomás melletti Szent András-temetőt, vagy a Védcölöp-uti temetőt. Nézzük meg az 1918-ig meghaltak és ott eltemetettek neveit: csupa magyar és német név. Alig néhány tót, cseh meg éppenséggel semmi. És a temető nem hazudik. Ott nincs névsor-kiigazitás és névsor-hamisitás. Ezen elhunytak nevei hitet tesznek a magyarok hitet tesznek Magyarország mellett. Ezeket a magyarokat, e drága halottainkat pedig nem tudta sem Trianon hontalanná tenni, se a cseh galádság nem tudta őket kiutasitani.

A Pozsony felé vonaton, vagy hajón utazó először — amikor a város még nem is látható — a pozsonyi vár, az Angyalvár csonka tornyait már messziről megpillantja.

E fellegvár volt a Dunamedence legerősebb védelmezője a nyugatról jövő támadásokkal szemben.

Ez a müemlék a város északnyugati oldalán emelkedő magaslaton áll. A legrégibb részének épitészeti stilusa a IX. század végére vall, amikor a román stilus már terjedni kezdett hazánkban.

A gyönyörü fekvésü várrom négytornyu, négyszögletes épület. A várépitkezésnek ez az alakja annyira szokatlan, hogy alig van párja a középkorban. A vár két részből állott: az alsóból és a fellegvárból. A XI század derekán roppant erősen védett hely lehetett, mert Henrik császár kéthavi szivós és heves ostrom után sem tudta bevenni. IV. Béla királynak 1252-ből fönmaradt oklevele a pozsonyi várban keltezett. Akkoriban egy évtizeddel a tatárjárás után, a vár földgátjait és faépitményeit szilárd kőanyaggal cserélték ki.

A tulajdonképpeni várpalotából már csak a főfalak és a négy födetlen torony áll.

Ha a várból kilépünk, a lépcsőfokokon lejutunk Pozsony régi gettójának rozzant házaihoz. Aztán leérünk a Kapucinus-rend templomához.

E templomtól egy kőhajitásnyira van a vármegyeháza, 20 év óta a Pozsony-megye magyarok kinzóháza.

A rémségek e háza mellett van a Szent Háromság-temploma, amelyet a keresztes atyák költségén épitettek.

A vármegyeház előtti téren Szüz Mária-szobra áll.

Innen néhány lépés a Mihály-kapu, amelyen át a belvárosba juthatunk. Ez az egyetlen megmaradt kapu a hajdani négy kapuból. A kaputól néhány lépésnyire boltiv van amely előtt felvonóhid volt. A kapu belső felén egy László királyt ábrázoló kép ékeskedik.

A boltiv előtti lőárok mellett épitette a cseh Bata cipőgyáros lapostetejü, emeletes négyszögletü, skatulyaalaku cipőboltját.

A Mihálykapu-utcában kezdődik a pozsonyi korzó és a Deák Ferenc-utcán és a Halászkapu-utcán át egész a szinházig és a Dunapartig tart.

A Mihálykapu-utca végén a boltivhez jutunk. E boltiv alatt átmenve, a régi országház elé érünk. Ebben az épületben és a fellegvárban tartották 1848-ig az országgyülléseket.

Az első pozsonyi országgyülést 1402-ben Zsigmond király tartotta a pozsonyi várban. Huszonhét évvel később, 1429-ben Zsigmond király, akit közben németrómai császárrá választottak, Pozsonyba hivta össze a birodalmi országgyülést. Igy Pozsony nemcsak Magyarország, de a németrómai császárságnak is központja lett.

A mohácsi vész után, de még ebben az évben, 1526-ban Pozsonyban ülésezett az országgyülés.

Az 1535-iki országgyülés kimondta, hogy ezentul a magyar kormány székhelye, az ország fővárosa Pozsony város legyen és valóban, már a XVI. században is 43 országgyülést tartottak a fellegvárban.

Ha a csendes domboldalon fekvő, kanonoki, tornyos kis paloták mellett elsétálunk a pozsonyi dómtemplomhoz érünk. E templom a dicsőséges magyar multi hirdetője. A város e főtemploma Szent Mártonról elnevezett gótikus székesegyház, amelyet koronázó templomnak is nevezünk, mert 12 magyar királyt koronáztak meg benne a magyar Szentkoronával. A pozsonyi dómtemplomban 267 éven át 1563-tól 1830-ig koronázták meg királyainkat. Igy Miksát és nejét, Máriát 1563-ban, Rudolfot 1572-ben, Mátyást 1608-ban és nejét, Annát 1613-ban II. Ferdinándot 1618-ban, III. Ferdinánd nejeit: Mária Annát 1638-ban és Eleonorát 1645-ben, IV. Ferdinándot 1647-ben, I. Lipótot 1655-ben, I. Józsefet 1687-ben, III. Károlyt 1712-ben és nejét, Erzsébetet 1714-ben, Mária Teréziát 1741-ben, II. Lipótot 1790-ben, I. Ferenc nejeit: Mária Ludovikát 1808-ban és Karolina Augusztát 1825-ben és végül V. Ferdinándot 1830-ban.

A pozsonyi dóm épitése a XIII. században vette kezdetét, de csak a XV. század vége felé készült el teljesen. Északi oldalán barokkstilusu kápolnába érünk, amelyben Alamizsnás Szent János alexandriai patriarka ereklyéi vannak, az ereklyéket annakidején Mátyás király kapta ajándékul egy török szultántól.

A templom északi oldalán találjuk a Donner Rafael által készitett Szent Márton lovasszobrot. A kiváló, magyar érzésü szobrász a szent alakját is magyar ruhába, huszármentébe öltözötten ábrázolja.

A gyönyörü dómban szebbnél-szebb festményeket és értékeket látunk. Igy az 1404-ből származó bronz keresztelő-medencét, az 1520-ból való szentségtartót és a kápolnában lévő, két bronzból készült nagy husvéti gyertyatartót. Ezek renaissance-rajza és technikája folytán értékük szinte felbecsülhetetlen.

A dóm levéltárából került a budapesti Magyar Nemzeti Muzeumba a legrégibb magyar nyelvemlék: a halotti beszéd. Eredetileg a Pozsony-megyei Deáki község plébánia volt a tulajdonosa annak a misekönyvnek, amelyben a halotti beszédet megtalálták.

A koronázó templomból évszázados lépcsőkön lejövet, a keskeny Zöldfa-utcán át elsétálunk az óváros főterére. Ezt a remek kis teret régi, magyar mágnásházak szomszédságában a nevezetes régi városháza disziti. A városháza az 1282-ik évben épült, reneszánsz-toldalékkal van ellátva és a XVIII. században barokk toronnyal ékesitették.

Amikor Pozsony fővárossá lett és az országgyüléseket is ott tartották, a főurak serege telepedett le és a fővárosi jellegheż és rangjukhoz méltó palotákat épitettek maguknak. A város ilyen müemlékei közül első helyen kell megemlitenünk a városháza mögötti Primás-téren levő, gyönyörü, barokk primási palotát.

Innen az Orsolyazárda mellett elhaladva eljutunk a zöldpiacra, a nagyforgalmu vásártérre, ahol 1920 február 12-én a szomoruan emlékezetes vérfürdőt rendezték Giskra csébrákjainak utódai. E téren van egyébként az Irgalmasok rendháza, kórháza meg temploma és e térre, közvetlenül a világháboru előtt épitették az uj református templomot is.

Pozsonyban különben is sok a templom. Már a középkorban több szerzetesrend telepedett itt le és egymás után épitették itt fel szebbnél-szebb templomaikat, kolostoraikat és rendházaikat.

A zöldpiacról a Lőrinckapu-utcán és a Halászkapu-utcán át kijutunk a szinház elé. Pozsony jelentős helye volt a magyar szinházi kulturánk. E kőszinházban a nyári szünet kivételével egész éven keresztül naponta folytak a szinielőadások.

A szinházzal szemközti nagy térségen állott Petőfi Sándor szobra. Barbár kezek ledöntötték.

Rövid séta után, a pozsonyi Vigadó mellett elmenve, kiérünk a Dunapartra. 1883-ban még állott a domb a Dunapart mellett amelynek tetején a magyar királyok kardja suhant és villant a világ négy tája felé s ahol később Mária Terézia királyné lovas szobra pompázott. 1919 elejéig itt büszkélkedett Fadrusz János mester örökszép alkotása, e Mária Terézia-szobor. Most már a képéhez is csak dugva lehet hozzájutni. Helyén ma — mint sirhalom — egyszerü virágágy domborul.

Elmegyünk a Vizikaszárnya felé. Utcák házak, tornyok, főuri paloták, templomok boltivek, tornácok váltják egymást. Közben lézzük a Dunát, amint a dévényi kapun ömlölyög be a Kismagyaralföldre.

Üljünk fel a villamosra és menjünk a nagy állomásra. Mert Pozsonynak két állomása van. A Pozsony-Ujvárosi állomásról Csallóközbe mennek a vonatok. A nagyállomásra menet az elegáns Stefánia-ut elején pompázik Grassalkovich herceg, Mária Terézia legendás gazdagságu főemberének palotája, amely szintén a barokk épitőmüvészet egyik legpompásabb alkotása. A világháborut megelőző időben Frigyes főherceg lakott családjával e palotában.

A Stefánia-ut végén kezdődnek a várost szakról környékező Kiskárpátok vadregényes dombjai és hegyei a Zergehegygyel, a Széchenyi-magaslattal. Régi, kedves ismerőseink. Ott vannak a Bimbóházak, a pozsonyiak kedvenc kirándulóhelyei. Felsétálunk a dombokra, ahol szőlőkertek pompáznak itt terem a jó pozsonyi bor, a pozsonyi Heuriger, amelyet a szőlőtermelők maguk értékesitenek ugy, hogy 14 napra borkimérést rendez egy-egy szőlősgazda és ott csak a saját borterm'sét méri.

Lemegyünk a hegyről a mustkóstolóra. Persze e zamatos borkóstolók, a szüreti mulatságok a Blumentalban meg a Magas-utca környékén örömünnepei a benszülött szőlősgazdáknak. Adja a magyarok Istene, hogy álmuk, a pozsonyi magyarok és valamenynyiünk álma minél hamarább valóra váljon!

Decker Albert

A rádió közvetitse a szarvasi szlovák istentiszteletet

Az alábbi sorokat kaptuk:

Mint előfizetőjük, bátorkodom az alábbiakra felhivni figyelmüket és kérni intézkedésüket.

Megtudtam, hogy a felvidéki népet a csehek azzal ámitották, hogy itt *Szarvason* — szolgabirói rendeletre — *a csendőrök házról-házra járnak és a szlovák imakönyveket elszedik.*

Kérném a tek. szerkesztőség intézkedését a kormánynál, hogy vasárnap *kapcsoltassa be a rádiót a templomba*, hogy az egész felvidék népe és az egész világ hallhassa a *szarvasi tót Istentiszteletet, énekeket és prédikációt és igy saját fülükkel hallják meg a felvidéki tótok, hogy mennyire van itt a nép még kétszáz év után is elnyomva.* De ez még mind nem elég, hanem az elnyomatásnak még nagyobb bizonyitéka az, hogy Kissék, Kovács, Molnár, Hajdu, Fullajtár, Kereszturi stb. magyar család nem tud magyarul, hanem elszlovákosodtak. Itt a városban is sokan nem tudnak magyarul, a tanyákon pedig egyáltalán nem is beszélnek magyarul, csak tótul.

Ez a való helyzet, kétszáz év után ennyire nyomták el a magyarok az itt élő nemzetiséget. Szarvas, október hó. Teljes tisztelettel: *Sólymossy* Béla nyug. kultuszminiszteri irodaigazgató.

Gázbombákkal harcolnak az angolok Jeruzsálem utcáin

Jeruzsálemből jelentik: Az angol csapatok a jeruzsálemi óvárosban, az Omár-mecset körüli harcokban most már a könnyfakasztó bombákat is felhasználják. *Gázbombákkal és gázálarccal fölszerelt rendőrcsapatok megkezdték a Salamon királyról elnevezett földalatti kőbányák labirintusának átkutatását.* Azt hiszik ugyanis, hogy az Omár-mecsetben tartózkodó arab felkelők a külvilággal ezeken a földalatti utakon keresztül érintkeznek. Mindezideig azonban nem sikerült az összekötő utat megtalálni s az előnyomuló rendőrcsapatok a földalatti labirintusban minduntalan zsákutcába kerülnek. A házkutatásokat végző angol csapatok most már egészen az Omár-mecset közeléig jutottak előre.

Egész Palesztinára kiterjedő hadjáratra készülnek az angolok

Jeruzsálemből jelentik: Az angol katonai hatóságok legközelebbi lépése a tisztogatási akciónak Jeruzsálem távolabbi környékére való kiterjesztése lesz. Arról a területről van szó, amely kelet felől a Jordán-folyó és a Holt-tenger vidékétől a partmenti városokig terjed, a fővárostól 30 kilométernyire északra és 80 kilométernyire délre. Ez a vidék Jericho, Ramallah, Bethlehem és Hebron városokat foglalja magában, olyan arab gócpontokat, ahol a brit hatóságok egy idő óta teljesen elvesztették hatalmukat. Azzal számolnak, hogy az uj tisztogatási akció több hétig tart.

Az izlám nők értekezletének táviratai a négy nagyhatalomhoz

Kairóból jelentik: Az izlám nők kongresszusa *Mussolininak* a következő táviratot küldte: Kongresszusunk amely a világ valamennyi muzulmán nőjét képviseli, felkéri önt, avatkozzék be a palesztinai kérdésbe, hogy azt az arab érdekek méltányos figyelembevételével éppen ugy oldják meg amint az — hála az ön fellépésének — a szudétanémet kérdés esetében történt.

Hasonló táviratokat küldtek *Hitlernek, Chamberlainnak, Daladjernak.*

Aki egész nap ott görnyed az irósasztal mellett, igyék reggelenként telkeléskor egy kis pohár természetes **„Ferenc József"** keserüvizet, mert az a bélmüködést szabályozza a gyomoremésztést előmozditja a vérkeringést élénkiti és a munkaképességet fokozza. Kérdezze meg orvosát.

A JÖVŐ NAGY HÁBORUJA

Irta: TÖVISHÁZY-FERJENTSIK OTTÓ ny. m. kir. gyalogsági tábornok

Hogy milyen lesz a jövő nagy háboru, ezt senki előre nem mondhatja. A technika mindig ujabb találmányokkal áll elő és senki sem tudja, hogy a különböző mühelyekben és laboratóriumokban mi készül. Meglepetések tehát nincsenek kizárva. Azonban a világháboru és a később lezajlott háboruk tapasztalatai, valamint a technika mai helyzete alapján már is megállapithatjuk, hogy a jövő háboru megindításában, lefolyásában és befejezésében lényegesen különbözni fog az elmult világháborutól. Hogy ez a különbség miből fog állni, ezt legjobban felismerhetjük, ha a világháboru hadviselésének nagy döntő mozzanatait szemléletjük s azután megvizsgáljuk, hogy a technika legujabb vivmányai miképpen befolyásolhatják az eddigi hadviselés nagy alapelveit.

A vezető katonai körök a világháboru előtti időkben is tisztában voltak azzal, hogy háboru viseléséhez sok katona, nagymennyiségü hadianyag és főleg pénz szükséges. Ezért követelték mindenütt, hogy az ország a honvédelem megszervezésében menjen el a lehetőség végső határáig, azaz teremtsen nagy hadsereget és biztositsa a hadianyagok előteremtését. Hogy követelésük soha teljes mértékben nem valósult meg, ez az országok alkotmányainak hibáira vezethető vissza. Az alkotmányok szerint ugyanis a legfelsőbb katonai vezetés, a hadüzenet és a békekötés, lényegében tehát a honvédelem legfelsőbb irányitása, az államfőnek volt fenntartva, mig a kormányzat többi ágazatait a felelős kormány a parlamenttel egyetemben intézte. A kormányzat ezen dualizmusának az volt a következménye, hogy az alkotmányos országokban két világ alakult ki, u. m. a katonai és a polgári, amelyek idegenen gyakran pedig ellenségesen állitak egymással szemben. Az erősebb e két világ között feltétlenül a polgári volt, mely a parlament utján engedélyezte a katonai kiadásokat és majd politikai okokból, majd a magántőke érdekeinek megóvása miatt, gyakran lényegesen megnyirbálta a katonai költségvetést. Mondjuk ki nyiltan, a polgári világ antimilitarista volt; a honvédelem tekintetében nem érezte magát felelősnek s ezt tisztán katonai ügynek tekintette. Hogy ez a természetellenes állapot mit eredményezett, ezt néhány példán akarom bemutatni.

A marnei példa

A német parlament pár évvel a világháboru előtt nem járult hozzá a hadsereg békeállományának felemeléséhez. Igy lehetetlenné vált a nagy korosztályok maradéknélküli kiképzése. mikor azután kiütött a világháboru, a hadrakelt sereg kivonulása után — Ludendorff szerint — 5½ millió harcképes férfi maradt vissza a hátországban csak azért, mert nem nyertek katonai kiképzést. 5½ millió erős, egészséges férfi! Mi lett volna, ha ez a tömeg kiképezve, felszerelve és megszervezve a marnei csatában rendelkezésre állott volna!

Maradjunk még a marnei csatával összefüggő eseményeknél. A csata után a franciák üldözőbe vették a lassan visszavonuló németeket s emellett főleg arra törekedtek, hogy átkarolhassák ellenfelük szabad jobbszárnyát, amit viszont a németek szárnyuk állandó meghosszabbitásával akadályoztak meg. E hadmüvelettel járó folytonos harcok sehol sem hoztak döntést, mivel akkor már mindkét félnél lőszerhiány jelentkezett s igy a támadások sehol sem rendelkeztek a kellő átütő erővel. Ennek következtében mindkét fél, miután szárnyával elérte a tengert, beszüntette támadásait és beásta magát. Igy az arcvonalak megszenvedtek s kezdetét vette az évekig tartó állásharc. Ha egyik fél ipara a „tenger felé irányuló versenyfutás" alatt már oly teljesitőképes lett volna, hogy hadseregének lőszerpótlását megakadás nélküli folyamatban tarthatja, a döntést még ebben az időben is kivivható lett volna. Az ipar ilyen tömeggyártásra azonban sehol sem volt felkészülve s igy a katonai hadmüveleteknek is meg kellett akadniok.

De nem csak lőszerben, hanem fegyverzetben, felszerelésben, egészségügyi anyagokban, ruházatban sőt még az élelmezésben is csakhamar nagy hiányok mutatkoztak, melyek a hadseregek hadmüveleteit gyakran teljesen megakasztották. Sulyosan megboszulta magát a polgári világ teljes közömbössége a honvédelemmel szemben.

Gazdasági háboru

A keserü valóság felismerése és a közös veszély csakhamar összehozta a két tábort. Most már mindenki belátta, hogy az anyagbeszerzést, a tömeggyártást és a többtermelést központi vezetés alá kell venni. Ki merte volna ennek a kötött gazdálkodásnak előkészitését már békében javasolni? Megindult tehát a tervszerü háborus gazdálkodás. Az összes szükséges anyagok azonban egyetlen államban sem voltak az országon belül beszerezhetők. Nagyrészüket külföldről kellett behozni, ami az antantnál, mivel kezében volt a tengeri forgalom, nem okozott nagyobb nehézségeket, de annál nehezebb volt, a tengeri blokád következtében, a központi hatalmaknál; az antant ugyanis katonai háborujával párhuzamosan megindította *gazdasági háboruját* is.

Eleinte a behozatal a semleges országokon keresztül még lehetséges volt. Az antantnak azonban sikerült Olaszországot majd Romániát is ellenségeink sorába belekényszeriteni, amivel Középeurópa körülzárása lényegében befejeződött. Anglia ezzel a gazdasági háboru terén megnyerte első nagy döntő győzelmét. Ezen időtől kezdve kezdtek a készletek fogyni; a polgári lakosságnak, mivel elsősorban a harcoló hadsereg harckészségét kellett fenntartani, mindig kevesebb jutott; a hátországban a nélkülözés mindig nagyobb lett; a harcoló arcvonal mögött uj ellenség, az éhezők frontja kezdett kibontakozni.

Propagandaháboru

Az antant uj szövetségeseket nyert, most már csak ezeknek állandó megerősitése volt szükséges. Ezt végezte az ellenség propagandája. *E propagandaháboruhoz* Anglia müvészien értett. Gyarmati háboruit — gondoljunk csak a búr háborura — mindig elsősorban propagandával és vesztegetésekkel nyerte meg, ezt a módszert alkalmazta a világháboruban is. A középállamok ilyen harcmódra nem voltak felkészülve, lakossága lelkileg nem volt vértezve a csábitó igéretek és hamis hirek mérge ellen s igy bedőlt az antantnak. A hátország ellenállóképessége megtört s ezel összeomlott a harcoló front is. Anglia gazdasági és propaganda támadásaival megnyerte a világháborut.

A világháboruban a propaganda-anyag csak szárazföldi vagy tengeri utakon juthatott el az ellenséges országba. Mivel ezek mind szigoru ellenőrzés alatt állottak a propaganda-háboru szivós, hosszantartó munkát jelentett. *A technika* azóta nagyot haladt A repülőgépek ma néhány nap alatt országokat áraszthatnak el propaganda anyagokkal. S ha ezek a lakosság megpuhitására nem volnának elegendők, jönnek még a bombák és a gázok. Igaz, hogy a repülőgépek az ellenség hátországában is elsősorban a katonai és a gazdasági háboruk céljait vannak hivatva szolgálni, s azért főleg a hidak, az állomások, a közlekedési gócpontok, a gyárak és a raktárak ellen fordulnak majd, de azért az ellenséges ország lakosságának letörését sem fogják elhanyagolni. Bombákkal, tüzzel és gázzal fognak a nagyobb városok ellen is fordulni, hogy azokban félelmet és pánikot okozzanak s igy a lakosság és az egész ország ellenállóképességét letörjük.

A világháboru a katonai háboruval kezdődött, a gazdasági és a propaganda háboruk csak jóval később indultak meg, emellett mindkettő hatása csak hosszu évekig tartó munka után volt érezhető. A jövőben mindhárom egyszerre és pedig az első naptól kezdve s hozzá még valószinüleg teljesen váratlanul is fog megindulni. A légi ut kihasználása ezt lehetővé teszi.

Totális háboru

A jövő nagy háboruban tehát a katonai, a gazdasági és a propaganda támadások az első naptól kezdve egyaránt fognak kiterjedni az ellenség hadserege és hátországa, annak katonái és polgárai és annak valamennyi anyaga és értéke ellen. Célja a teljes megsemmisités. Ezt érti a mai szakirodalom *a totális háboru* alatt. Megszünik tehát az eddigi különbség a hadszintér és a hátország között. A katona és a polgár egyformán szenved majd, egyformán veszi ki részét a harcokból és a nélkülözésekből, de a győzelemből és a dicsőségből is. Végeredményben pedig a háboru a legyőzött fél teljes megsemmisülésével fog végződni. Országok és nemzetek él fognak tünni, mint ahogyan eltüntek hajdan a nagy népvándorlás idejében; emléküket csak a történelem fogja megőrizni. A totális háboru tehát a harcoló nemzetek élet-halál harca lesz.

DKW autó jelmondat-pályázat

A kiirt pályázatra olyan nagytömegü jelmondat érkezett be, hogy annak feldolgozása a megjelölt határidőre nem volt lehetséges.

A biráló bizottság a beérkezett többezer szöveges jelmondat és néhány száz grafikai munka feldolgozásával napok óta foglalkozik.

Az eredményt f. hó 30-án a napilapok utján hozzuk nyilvánosságra.

MAJLÁTH M.
DKW—B.M.W
autó gyártmányok
magyarországi vezérképviselete
VI., Lehel-utca 2.

Igy élnek katonáink a felvidéki tájakon!

Korunk legnagyobb hazugsága az, hogy a katonatelepekről hiányzik a ruha és felszerelés

Felvidéki határ, október 22

I.

(A Magyarság kiküldött munkatársától.) Ez a cikk elsősorban azoknak szól, akik már szagoltak puskaport a harctereken és tudják, mi az, ha az ember mundérba öltözötten mint m. kir. honvédvitéz dolgozik a köz javára.

És szól azoknak is, akik a pesti kávéházak törzsasztalánál igazgatják a nemzet sorsát s mindig van pénzük, mert egy kis papirbakancs-ügyben, vagy valutázásban benne vannak. Éppen miattuk kellett nekiindulnom a felvidéki tájaknak, miattuk kellett egyetmást megbámulni s nekik jár a köszönet, hogy miattuk láthattam, mi az igaz a nem-igazból, vagy megforditva.

Mert őszintén szólva, tőlük eredt a hir, hogy ni csak, ez a rengeteg ezer ember bevonult, de nincs lábbelije, nincs ruha, sőt ennivaló sincs, katonai felszerelés meg pláne nincs, a huszárok frakkingben meg lakkcipőben járnak a cseh határon és a lovak... no, szép, hogy azt nem állitották, hogy már innen Pestről virslin lovagoltak el a vitézek. Mert azt igenis nyiltan hangoztatták, hogy tizüknek van egy kardja. Ami éppenséggel nem volna baj, hiszen a huszár a mi világrengető nagy időnkben, a régi katonák régi dicsőséges multján nem egyszer karóvégre kapták más hijján a muszkát s igy is jó volt. Mégis rá kellett egyszer már pislantani a való igazságra: *hogyan is nyugunk ezekkel a ruha- meg lóhirekkel?* Igaz-e, hazugság-e?

Az aszódi gulyás

Ezerarcu már a mező mindenfelé. Ezerszinü erdők, égősárga lombozatu fák. A hegyeken rőt fények táncolnak aszerint, hogy a nap miként bujkál az őszi fellegek között. Ez ama időszak az esztendőben, amikor az ember felváltva hol magára kapkodja a felöltőjét, hol meg lekapkodja. Hej, hej, de nagyon emlékezetesek az ilyen csipkedős, sárga őszi napderük! A Sabotinón, Doberdón is igy volt! Merném állitani: október a legjobb hadihónap. Ez a felváltott léghütés, ami gyengén rezegteti az ember idegeit, mindig jól jön a katonának.

És milyen jó a rumos tea utazás közben! Az aszódi vendéglő környéke tele katonával. Hol itt a lakkcipő meg a rongyos gunya? Vitézeinkről leri a jólét. No, majd följebb — gondolom —, mert az csak természetes, hogy illő rosszindulattal jöttünk, hogyhát most az egyszer alaposan körülnézünk ám!

Finom szagok terjengenek a kocsma udvarán. Öreg katonaorrom rögtön érzi, hogy itt valami igen rendes dolgok müvelődnek. Lám, egy kis kertben háróm gőzfazék — amolyan fia-gulyásügyu — körül serénykedik két könyökre gyürekezett katonaszakács. „Riktigli"-gulyást főznek s a tüzgőzbe keveredő illatok — hej-haj — de messziről odacsalogattak bennünket a fazekakhoz!

— Hát osztán miképp mén az életsorsuk, ecsém, vitézem? — szólok oda az egyik szakácsnak —. Van-e elég menázsi? Bakancsba befoly-é a viz?

— Menázsi? Nézze meg az ur ezeknek a bundásoknak a képit — hangzik a válasz. —, ugy nekigömbölyödtek, mintha otthun sose láttak vóna ennivalót! A ruhatárt pedig megtekintheti az ur. Bár háromszor eladhatnám! Negyedikre házat vennék belőle!

A pesti huszároknál

Erdők, mezők, falvak, tisztára söpört járdákkal. Öreg parasztok, nénék álldogálnak a keritést támogatva. Egész bizonyos, hogy valahonnan errefelől származott el hozzám pucerminiszternek akkoron, a régi hadivilágban *Giricz* Józska cs. és kir. tisztiszolga, aki még a lélegzetem is fénysre sikálta tán a Sabotinón s nem volt az a sár, amit öreg Giric nagy szakértelemmel pillanat alatt el ne emésztett volna rólam. Igen, valahol itt volt otthon.

Most a doberdói kövek alatt van otthon. És bizvást Péter apánk mennyei kulcsát smirglizi, de közben idepislant, hogyhát: ifiur, az a hajszál mit keres a mundirján? Mert a vén Giricz igen szigoruságos ember volt ám! Ha a digók odaverettek közénk, mindig visszakacskaringózott — mert volt mit söpörni a gránátok csókja nyomán.

A *Mátra!* Jobbfelől Selyp cukorgyárának kéményei köpködik tele a friss kékesi fuvallatokat ronda füsttel. Balról *Pásztó* lapul meg szerényen egy nagy ormótlan sikon. Itt aztán már nyüzsög a sok katona. *Csepován* is igy volt, valahol az Isonzó mögött! A különbség csak az, hogy ott szaporán süvöltöztek a levegőben a gránátok, itt még a béke csöndje, valami nagy feszült várakozás ábrándozó ünnepélyessége fogad. Szakállas zsidó bukdácsol az utcán tétován. El is mondja rövidest, hogy baj van, nem mozog az üzlet, a tiszt urak keresztényeknél vásárolnak, tehátlan Mózsi barátunk rövidesen becsuk és rohan Pestre, a Kazár-utcába — élni.

Pásztó: *a pesti huszárok* ez idő szerinti tanyázóhelye. Huszárok! Kérdek egy öreg nénét, hogy hát miután itt huszárok vannak, hogy állunk a házassági ügyekkel?

— Azt a sok bolond leányt éjjel-nappal a sutba tartjuk — feleli —, de még igy is lesz itt elég dolga az anyakönyvvezetőnek jövőre!

Pesti huszárok csinálják itt a népességi statisztikát übtre. Ami egymagában is csinos nemzetnépgazdasági eredmény...

Ekrazit, tészta, lovak

Hát mindenekelőtt:

Aki azt mondta, hogy katonáinknak nincs rendes ruhája, fehérneműje, cipője és fegyvere: az gyalázatosan hazudott!

Nézzük csak.

Egy udvaron annyi ekrazit, hogy fél Pestet a levegőbe lehetne dobatni vele. És milyen aknák, tyühá! Mi, öreg harcosok, akik éppen eleget szitkozódtunk a sörösbordó nagyságu robbanó tégelyek miatt, elbámészkodunk. Micsoda félelmetes, komoly szerszámok!

A huszárok ugyanis nemcsak lovon hadakoznak manapság. Majd sorravesszük, mijök van. Elsősorban egytől-egyig vadonatos uj ruhában, tisztán, frissen, pirospozsgásan jönnek elő. Ebédosztogatás lévén, belenyalakodunk a paradicsomlevesükbe, tésztájukba. Péntek lévén, ebédre nem kapnak hust. Nálunk, régen, éppen a *Giricz* Jóskák miatt, a böjti tésztába rendszerint belé szokott szemtelenkedni véletlenül egy-két csirke is, dehát Uramisten, mink harctéren voltunk, ahol nagyon sok minden megbocsátatik, ugyebizony. Csirke hijján is kitünő a tészta. — Elég nagy a porció? — kérdem, de választ nem is várok, iszen a lekváros kocka szinte kinől a csajkából! Vacsorára már lett hus s péntek kivételével mindig is van.

Bekacsintunk egy istállóba is. Remek lovak, ropogó szalmán. A helyiség másik felében csodásan tiszta embernek való helyek, a lóápoló urak részére — és a felszerelés. Vaksötétben is pillanat alatt magára kapkodja a dolgait a huszár. Mennyi zab, mennyi illatos széna! Csak az tudja, milyen jó az ilyen tanya, aki már hallgatta éjnek idején, félálomban a lovak pihenő elégzetét és szereti az állatot. Csak itt és nem ruganyos ágyakon lehet igazán üditőt szunditani!

Farkas István

Házkutatás a baranyamegyei hungarista vezetőknél

Pécsről jelenti a *Magyarság* tudósitója: *Szabó* Imre dr. földbirtokos, a Hungarista Mozgalom vármegyei vezetőjénél és *Neumayer* József dr. orvos, *Mohács* város Hungarista Mozgalom helyi elnökénél hatósági házkutatást tartottak. A házkutatás eredménytelenül végződött.

A románok szabadonbocsátottak egy magyar szerkesztőt

Marosvásárhelyről jelentik: *Gyulai* Zsigmondot, az itt megjelenő *Reggeli Ujság* szerkesztőjét, akit a napokban letartóztattak egy külpolitikai cikk miatt, négyhónapos büntetésének kitöltése végett, most szabadlábra helyezték és büntetésének kitöltését felfüggesztették, mert a hatósági orvosi vizsgálat megállapitotta, hogy a büntetés kitöltését egészségi állapota nem engedi meg.

Pozsony

Franz, Anton Richard: Wiener Baukünstler in Pressburg im Theresianischer Zeitalter. Jahrbuch des Kunsthist. Institutes, Wien, XIII. 1919.

Rados Jenő dr.
Magyar Kastélyok

233. l.

Magyarbél *12, 18, 218,* 61.
Malacka *217,* 51.
Marly-le-Roi *17.*
Martonvásár *9, 16.*
Márkusfalva *14, 216,* 33—35, 214.
Mikosd *16.*
Mohora *14.*
Mokragy 67.
Németkeresztúr *14.*
Nőtincs *12.*
Nyírábrány *12, 228,* 186.
Nyitraszeg *14.*
Molnári *16.*
Mogyorókerék *12.*
Mór *12, 15, 226,* 120—121, 131.
Nagybiccse *214,* 12—13.
Nagybossány *12.*
Nagycenk *9, 18,* 119.
Nagycsákány *12, 219,* 118.
Nagycsebb *14.*
Nagyganna *231,* 196, 233.
Nagy-Ida *12.*
Nagykagya *12.*
Nagylévárd *220,* 53.
Nagymánya *12.*
Nagyszőllős 20.
Nagytétény *12, 222,* 1, 78—85.
Nádas *219,* 66.
Nádasladány *16, 18.*

[illegible] (London, 1897).

POZSONY, szab. kir. város, eredete ismeretlen, a magyarok a IX. század végén szállották meg. Prépostsága a XI. század első felében keletkezett s első székesegyháza a várban volt, amelyet Mátyás király korában építettek át először. Ebből az időből való gótikus kaputornya. Másodszor Mária Terézia építtette át a várat, melyet 1811. tűzvész pusztított el. Az óvárost hajdan falak kerítették. Ezek emléke a gótikus Mihály-torony (kaputorony). A Szt. Márton-székesegyház az óváros sarkában a XIII. században kezdett épülni, mai alakját a XV. században nyerte. 1863—78. renoválták. Ekkor küszöbölték ki Donner Rafael gyönyörű főoltárát Szt. Márton ólomöntésű lovasalakjával s egyéb érdekes emlékeit. Síremlékei közül Schomberg György egyetemi alkancellár sírszobra a legérdekesebb (1470, Niclas van Leyentől) s az Eszterházy-sírkápolna Donnertól, Eszterházy Imre gyönyörű szobrával és két bronzkandeláberével. Egyéb középkori templomai közül a klarisszákét szép tornya, a ferenciekét XV. századbeli Szent János-kápolnája teszi nevezetessé. Érdekes XVII—XVIII. századbeli épületei a városháza, mely kapualjában szép XIV. századbeli kőfaragványokat őrzött meg s amelynek emeletén a városi múzeum nyert elhelyezést, továbbá a prímási palota 1787-ből s a régi pénzverőház környékén szűk utcákba szoruló lakóházak egy része. P. modern épületei sorában is nem egy a kiváló. Köztereit művészi szobrok díszítik. A legrégibb ilynemű emlék a Roland alakos közkút 1572-ből. A Ganymedes kutat és Hummel szobrát a pozsonyi származású Tilgner Viktor mintázta, Petőfi szobrát Radnai Béla, Fadrusz János Mária Terézia szobrát 1921. cseh légionáriusok elpusztították; néhány töredéke a Nemzeti Múzeumban. — Irodalom: *Kumlik* Emil, Képes P.-i Kalauz (1907). *Divald.*

E. G. II. 328 l

Pálffy János hagyom.
Pozsony 22.

eneziában 1576 augusztus 27-én.

V: 109.

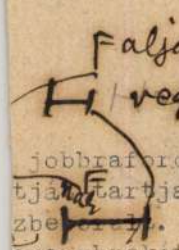

aját
vegyült
an ábrázolja Velencia első dignitariusát.
jobbraforduló. Gyürüs jobb kezé-
tjában tartja. Szemöldöke és szeme
zbe[illegible]. Öltözete: süveg, [illegible]
aranybrokát palást [illegible] diszgom-

Becsértéke 180 000 K.
907. november 14-én (1429-908).
eltárban 31 s annak levéna-

21

don, Wien 1884, 99 hoch 86 brt. ([illegible]

ag 20

150.—

Pozsonyi vár

Vas. Ujs. 1899. 557. l

A pozsonyi vár kijavitása. Az omladozó pozsonyi vár egyike az ország legrégibb és történelmileg legnevezetesebb épületeinek, mely már a XIII században is jelentékeny szerepet játszott, de kivált a Habsburgok trónralépte óta nyert sokat fontosságban. A vár 1811-ben leégett s azóta csak a körötte fekvő bástya-épületeket használja a katonaság, mig maga a vár, hol Mária Terézia, majd Lipót és Ferencz királyok hosszabb ideig laktak, csak rom. A falakat azonban nem tudta elemészteni az idő s kivált a vár egyik tornya, a koronatorony, a hol évszázadokon őrizték Szent István koronáját, elég jó karban maradt. A pozsonyi szépitő-egyesület, melynek főtörekvése, hogy a város történelmi nevezetességeit az enyészettől megóvja, most mozgalmat indított az iránt, hogy a koronatornyot kijavitsák és kilátó-helylyé alakitsák. Remélik, hogy a gróf Pálffyak, a kik még most is viselik a «pozsonyi vár örökös kapitánya» czimet, elősegitik a terv megvalósulását.

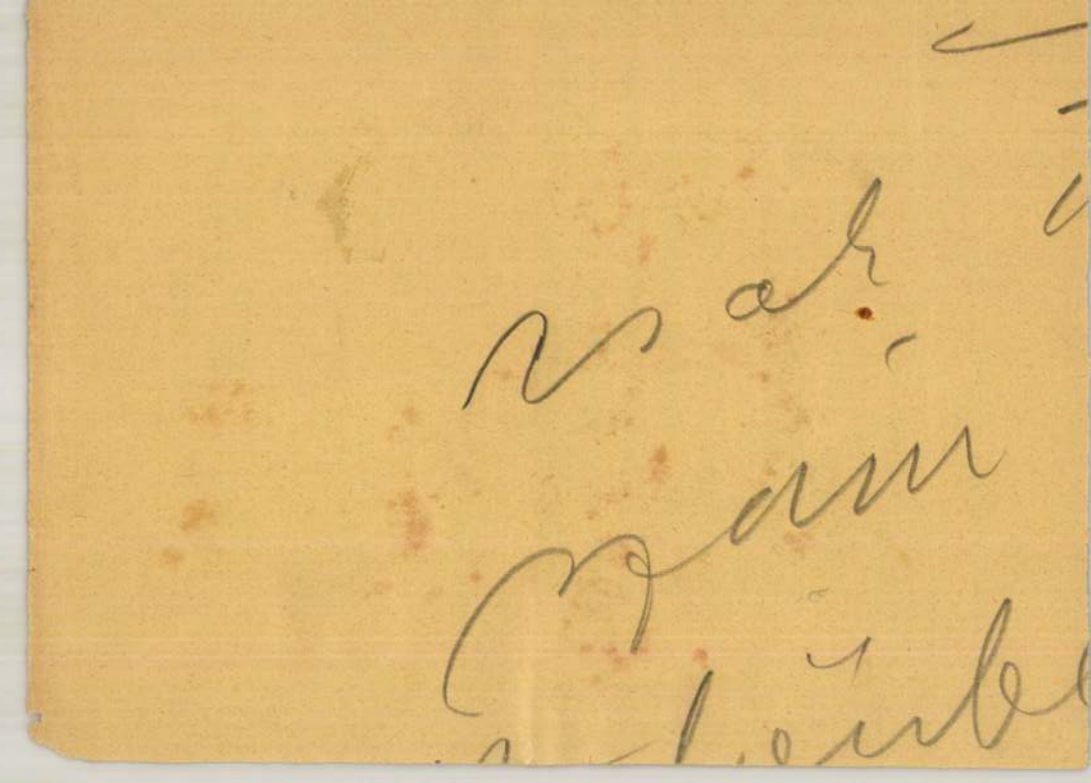

POZSONY PRESSBURG
BRATISLAVA.

A város történetének neves írója, Ortvay Tivadar dr., művében már a XV. századból és a XVI. század első negyedéből tizennégy ötvösről közöl adatokat.[1] Részletesebben 1575-től ismerjük a pozsonyi ötvösség történetét, mert a céh életére vonatkozó adatokat a fennmaradt céhnapló s az azt kiegészítő tanoncjegyzék ez évtől kezdve híven megőrizték.[2] Mindkettőt kimerítően feldolgozta és ismertette Mihalik József „Háromszáz év a pozsonyi ötvösség történetéből" című tanulmányában,[3] amelynek adataira támaszkodom itt, főként a felkutatott tárgyak jegyeinek meghatározásánál.

A céh megalakulása idejét nem ismerjük. A meglévő céhnapló vezetésének első éveiben már régi szokásokról és a régi privilégiumról van szó, melyet a céh a város tanácsától nyert. 1765-ben új szabályokat Mária Terézia királynő adott a céhnek.[4]

Dr. Theodor Ortvay hat in seiner „Geschichte der Stadt Preßburg" Daten über 14 Goldschmiede aus dem XV. Jh. und aus dem 1. Viertel d. XVI. Jh. veröffentlicht.[1] Ausführlichere Daten über das Leben in der Preßburger Goldschmiedezunft besitzen wir von 1575 an in dem uns erhalten gebliebenen „Zechbuech" und „Verzeichnus der Lehrjungen."[2] Diese beiden Quellen wurden in einem Aufsatz v. J. Mihalik[3] erschöpfend bearbeitet und publiziert, dessen wohlgeordnete Daten hier, besonders bei der Identifizierung der von mir gesammelten Zeichen benützt wurden.

Die Entstehungszeit der Zunft ist unbekannt. Schon auf den ersten Blättern des Zechbuches wird von den alten Privilegien gesprochen, die der Stadtrat der Zunft erteilt hat. In 1675 erhält die Zunft neue Artikel von der Königin Maria Theresia.[4]

POZSONY PRESSBURG

BRATISLAVA

A céhnapló az 1575-től 1867-ig terjedő időben 135 olyan mestert említ, akiket bevettek a céhbe s akik helyben laktak. Az egyidejűleg működő mesterek számát a XVI. és XVII. században átlag tízre tehetjük. 1720-ban 7, 1732-ben 6 a mesterek száma,[5] 1820-ban 12 mester van a céhben s kettőnek özvegye s egynek örökösei vezetnek műhelyt.[6]

A céh pecsétje egy XVII. századi s egy XVIII. századi változatban ismeretes.[7] Mindkettőnek pecsétlője megmaradt s a város múzeumában őrzik.

A céhnek fából faragott és festett behívótáblája 1623-ból ugyancsak a múzeumban van.[8]

Említést érdemel a múzeumban őrzött ellenőrző réztábla is az 1820. évből, amelybe az azévi próbabélyeg és aranypróbák alá az összes mesterek beütötték a jegyeiket, többen két változatban is, amennyiben arany- és ezüstmívesek voltak. Arra, hogy ez a szokás már korábbi előzményekből fejlődött-e s hogy továbbra is fennmaradt-e, egyelőre nincs adatunk.

Az ötvöstárgyak bélyegzését a pozsonyi céhben igen lelkiismeretesen végezték. Már a XVI. század 2. felében állandóan használják a város háromtornyos kaputábrázoló címere nyomán alkotott próbabélyeget.[9] E jegynek a XVII. században való használatát szakirodalmunk már régen megállapította.[10] Az 1584 és 1743 közötti időben a próbabélyeg és mesterjegy

Im Zunftbuch sind von 1575 bis 1867 als solche Meister, die in die Zunft aufgenommen und hier wohnhaft waren, 135 erwähnt. Im XVI—XVII. Jh. kann ihre durchschnittliche Zahl auf ungefähr 10 gesetzt werden, in 1720 sind 7, in 1732 : 6[5] in der Zunft, in 1820 wird in 15 Werkstätten gearbeitet,[6] wovon drei von Witwen, bzw. Erben geleitet werden.

Das Siegel der Zunft ist aus d. XVII. u. aus d. XVIII. Jh. bekannt.[7] Die Siegelstempel sind erhalten und werden im städtischen Museum aufbewahrt.

Das Einberufungszeichen, aus Holz geschnitzt u. bemalt, befindet sich auch im Museum, es stammt aus 1623.

Erwähnungswert ist auch die ebendort aufbewahrte Kontrolltafel aus Kupfer v. 1820, in die unter das damals gebrauchte Beschauzeichen jeder Meister sein Zeichen — wenn er zugleich Goldarbeiter war, so seine beiden Zeichen — eingeschlagen hat. Ob diese Gewohnheit auch in anderen Zeiten schon gepflogen wurde, dafür haben wir keine Daten.

Das Zeichnen der Goldschmiedearbeiten wurde in der Zunft sehr sorgfältig durchgeführt. Schon in der 2. Hälfte d. XVI. Jh. werden ständig Beschauzeichen gebraucht, die, wie das Stadtwappen, ein dreitürmiges Tor aufweisen. Für Gebrauch eines ähnl. Zeichens im XVII. Jh. wurde schon vor langem bewiesen.[1] Von 1584 bis 1743 kann neben Beschauzeichen und

mellett a fűrészvonalú metszés (máskép: „cikázó vonal") is előfordul a pozsonyi tárgyakon.[11]

1732-től kezdve, tehát éppen azóta, hogy az 1732 I. 26-i kormányrendelet az ötvösök összeírásáról és szigorúbb ellenőrzéséről intézkedett,[12] a céh az évenként változó évszámot és a fémfinomságot jelző 13-as számot is bevette a próbabélyegbe és pedig nem a nálunk már korábban fellépő beszterebányai évszámos jegy mintájára, hanem a bécsi próbabélyeg nyomán. 1812 és 1819 között a próbabélyeg eltér az addigi alaktól, amennyiben kapu helyett a három torony alatt karikába foglaltan látható benne a 13-as. Ezáltal méginkább hasonlóvá lett a próba a bécsi, illetőleg osztrák jegyekhez. 1820-ban azonban ismét a régi alakú jegyhez tér vissza a céh.

A Knies művében[13] Pozsony neve alatt megkérdőjelezetten közölt három háromtornyos bélyeg közül az első Sopron, a második Székesfehérvár s csak a harmadik valóban Pozsony.

1743-tól kezdve évbetűk is fordultak elő. Betűrendjükből lejthetőn már 1740 körül kezdték ezeket alkalmazni az alcéhmesterek.

Meisterzeichen auch die Anwendung des Ziselierstiches auf hiesigen Arbeiten festgestellt werden.[11]

Seit 1732, ~~in welchem Jahre~~ eine Zusammenschreibung und eine schärfere Kontroll der Goldschmiede verordnet wurde,[12] nahm die Zunft in das Beschauzeichen die jährlich wechselnde Jahreszahl und als Feingehaltsangabe die Zahl 13 auf, und zwar nicht nach dem Neusohler, sondern nach dem Wiener Muster. 1812—1819 weicht das Beschauzeichen von der bis dahin üblichen Form ab, in dem es unter den drei Türmen die Zahl 13 nicht in einem Tor, sondern in einem Kreis aufweist, wodurch das Zeichen dem Wiener Zeichen noch ähnlicher wurde. In 1820 wird wieder die alte Form gebräuchlich.

Von den bei Knies[13] unter Preßburg, allerdings mit einem Fragezeichen veröffentlichten Beschauzeichen gehört das erste Ödenburg, das zweite Stuhlweißenburg und nur das dritte wirklich Preßburg an.

Kontrollbuchstaben kommen von 1743 an vor. Sie wurden wahrscheinlich um 1740 eingeführt und von den Probiermeistern angebracht.

---

[1] Ortvay Tivadar: Pozsony város története, II, 4. Pozsony, 1903; 240—242. — *Geschichte der Stadt Pressburg, 1903, II, 4, 251—257.* — [2] Museum, Pozsony — *Pressburg.* — [3] Múzeumi és Könyvt. Értesítő, 1911, 85—155. — [4] Museum, Pozsony — *Pressburg.* — [5] Arch. Értesítő 1904, 384 (Illésy J.) — [6] A múzeumban levő ellenőrzőtábla szerint. — *Laut der Kontrolltafel im Museum.* — [7] Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 103. — [8] Czobor—Szalay: Magyarország történelmi emlékei . . . — *Die historischen Denkmäler Ungarns . . . , Bp.*—Wien, II, 434. Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 103, képekkel — *m. Abbildungen.* — [9] Arch. Értesítő 1911, 43 (Kőszeghy E.); Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 155—161 (Kőszeghy E.). Utóbbi közleményben a pozsonyi jegyek és tárgyak nagyrésze már szerepelt. Az alábbi felsorolásnál K. E. és az ottani folyószám alatt idézem. — *In der letzteren Abhandlung ist ein grosser Teil der hier publizierten Marken und Arbeiten schon aufgezählt. Hier werden sie unter K. E. und der dortigen lf. Nr. zitiert.* — [10] Arch. Értesítő 1901, 110, (Mihalik J.). — [11] Arch. Értesítő 1911, 39—44 (Kőszeghy E.). — [12] Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — [13] *Karl Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896. Tafel VIII, Fig. 13—15.* Lásd Pozsony-Vártelek. — *Siehe auch Pressburg-Schlossgrund.*

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*
1628		XVI. sz. — *Jh.*	1641		1772	1654		1802
1629		XVII. sz. 1. fele *XVII. Jh. 1. Hälfte*	1642		1773	1655		1804
1630			1643		1775	1656		1806
1631			1644		1779	1657		1808
1632		XVII. sz. közepe *Mitte XVII. Jh.*	1645		178(1?)	1658		1809
1633			1646		1784	1659		1812
1634		Ca 1711	1647		1788	1660		1813
1635		Ca 1710	1648		1790	1661		1814
1636		1732	1649		1793	1662		1815
1637		1743	1650		1794	1663		1816
1638		1750	1651		1795	1664		1818
1639		1760	1652		179(6?)	1665		1819
1640		1763	1653		1799	1666		1820

Klisét pótolni!

0 0 19*

1628		XVI. Jh.	1641		1712	1654					
1629			1642		1713	1655					
1630		XVII. Jh.	1643		1714	1656					
1631			1644		1715	1657					
1632		XVII. Jh.	1645		1716	1658					
1633			1646		1717	1659					
1634			1647		1718	1660					
1635			1648		1719	1661					
1636			1649		1720	1662					
1637			1650		1721	1663					
1638			1651		1722	1664					
1639			1652		1723	1665					
1640			1653		1724	1666					

F. sz. *Lf.Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf.Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf.Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*
1667		1822	1675		18(3)4	1683		1845
1668		18[illegible]3	1676		1835	1684		1846
1669		1825	1677		1836	1685		1847
1670		1826	1678		1837	1686		1848
1671		1827	1679		1840	1687		1850
1672		1829	1680		1842	1688		1853
1673		1832	1681		1843	1689		1858
1674	(Csányi)	1833	1682		1844	1690		1864

Fémfinomsági jelek — *Feingehaltszeichen*

1691		12 latos ezüstre *Für 12 löt. Silber* 1776	1693		Arany-próbák *Gold-punzen 1820*	1695	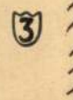	Arany-próba *Goldpunze ca 1835*
1692		Arany-próba *Goldpunze 1820*	1694			1696		Arany-próba *Goldpunze ca 1856*

Ellenőrző évbetűk a tárgyakon 1743-tól kezdve fordultak elő s miután ekkor C betű volt használatban, valószínűleg 4 évvel előbb jöttek használatba, mert átlag kétévenként változtatták őket. A céhnapló 1769-től 1794-ig és 1803-tól 1848-ig jegyezte fel használatuk évét. Itt csupán azokat közlöm, amelyek tárgyakon fordultak elő és pedig azzal az évszámmal,

Kontrollbuchstaben kamen an Arbeiten von 1743 an vor und da in diesem Jahr ein C zur Kontrolle gebraucht wurde, kann man annehmen, daß diese Kontrolle 4 Jahre früher eingeführt wurde, denn die Buchstaben wechseln meist zweijährlich. Im Zunftbuch sind die Buchstaben für 1769—1794, und 1803—1848 angegeben. Hier werden nur jene angeführt, die an

amely a velük talált próbán volt látható. A céhnapló alapján Mihalik J. által készített évbetűfelsorolás adataitól itt némi eltérések mutatkoznak, ami abban leli magyarázatát, hogy az évbetűket évközben, Mihalik szerint János-nap után vagyis július 1-e körül változtatták.

Werken vorkamen, und neben ihnen stehen die Jahreszahlen der mit ihnen gefundenen Beschauzeichen. Es sind dabei kleine Abweichungen von Mihalik's Verzeichnis bemerkbar, was erklärlich ist, da die Buchstaben um den 1. Juli geändert wurden.

F. sz. *Lf. Nr.*	Évbetű *Jahresbuchstabe*	Év *Jahr*	F. sz. *Lf. Nr.*	Évbetű *Jahresbuchstabe*	Év *Jahr*	F. sz. *Lf. Nr.*	Évbetű *Jahresbuchstabe*	Év *Jahr*
1697	„C“	1743	1710	„Z“	1788	1723	„W“	1827
1698	„I“	1760	1711	„B“	1793	1724	„X“	1829
1699	„K“	1760	1712	„C“	1794/95	1725	„A“	1832/33
1700	„M“	1763	1713	„D“	179(6?)	1726	„B“	1834
1701	„N“	1763	1714	„G“	1802	1727	„C“	1835
1702	„O“	1769	1715	„H“	1804	1728	„D“	1836
1703	„P“	1772	1716	„K“	1806/08	1729	„E“	1837
1704	Я	1773/75	1717	„M“	1813/15	1730	„I“	1840
1705	„R“	1779	1718	„N“	1816	1731	„M“	1843
1706	„T“	1781	1719	„O“	1818/19	1732	„N“	1844/46
1707	„W“	1784	1720	„R“	1822	1733	„A“	1848/50
1708	„X“	1784	1721	„S“	1823	A 1733	„E“	1853/58
1709	„Y“	1788	1722	„V“	1825/27			

A tárgyak alábbi felsorolásánál mellőzöm a fűrészvonalú metszés és az évbetűk előfordulásának említését. Előbbi csekély kivétellel 1743-ig fordul elő, utóbbiak 1743-tól kezdve mindig a tárgyakon vannak.

Bei der folg. Aufzählung der Goldschmiedearbeiten wird das Vorhandensein des Ziersticheses und des Kontrollbuchstaben an ihnen nicht angeführt. Jene sind bis 1743 fast immer, diese von 1743 an allgemein gebräuchlich.

Pozsonyi ötvös cek

27

nem alkottak. Egyiküknek jelentkezésénél a városi céhbe, 1759-ben felemlíti a céhnapló, hogy kilenc éven át a Schloßbergen lakott és szabadon, minden céhbe való beiratkozás nélkül, dolgozott, miáltal a városbeli ötvösök megélhetését nehezítette. Csupán pereskedés révén jutott be a céhbe, miután megelőzőleg sikerült egy magasállású nemes személy pártfogásával éleshangú királyi rendeletet kieszközölnie a maga javára a céhvel szemben.[3]

A Várteleknek a várossal való egyesítése 1848-ban következett be, de az ottani ötvösök továbbra is a céhen kívül álltak.

A városi ötvösök céhmestere, Weinstabl József 1854 december 10-én arra kérte a tanácsot, tiltsa meg az egyik schloßgrundi izraelita ötvösnek, akinek azévi Mihály-napig a Schloßgrundon, az azelőtt Pálffy-féle nemesi portával szemben szabadonálló és csupa üzlethelyiséget magában foglaló háznak a nemesi portára néző oldalán volt műhelye, hogy annak a háznak a város felé néző oldalán nyisson üzletet. A városi tanács azonban e kérelmet elutasította.[4] Ebből is látható, hogy a városi ötvösöknek erősen kellett védekezniök a külvárosi ötvösök versenye ellen. Ez időben azonban a hatóságok már liberálisabbak, mint voltak 1732-ben, amikor kormányrendelet iratja össze az ötvösöket s az iránt érdeklődik a törvényhatóságoknál, hogy az ötvösök megélhetnek-e s a zsidók és cigányok nem okoznak-e nekik káros versenyt.[5]

Az itteni ötvösök száma 1732-ben négy volt,[6] 1828-ban pedig heten dolgoznak ott.[7]

Ha nem is alkottak céhet a vártelkiek, a tárgyak bélyegzése dolgában tel- pozsonyi céh nyomán jártak. zad végéről vannak

um die Mitte d. XVIII. Jh. keine Zunft hatten. Als sich einer in 1759 in die städtische Zunft meldete, wird im Zunftbuch bemerkt, daß er neun Jahre hindurch am Schloßberg frei, ohne jeder Zunft, gearbeitet und dadurch die Existenz der städtischen erschwert hat. Nur durch Prozessieren erlangte er in die Zunft, nachdem er durch die Protektion einer hochgestellten, adeligen Persönlichkeit eine scharfe königliche Verordnung gegen die Zunft für sich erwirkt hat.[3]

Die Vereinigung des Schloßgrundes mit der Stadt erfolgte in 1848, aber die hiesigen Goldschmiede blieben auch weiterhin außer der Zunft.

Am 10. XII. 1854 wendet sich die Zunft an den Stadtrat in der folg. Angelegenheit: „M. W. Bernauer, israelitischer Silberarbeiter am Schloßgrunde allhier, hatte bis zu Michaeli l. J. ein Geschäftsgewölb in dem auf dem Schloßgrunde vor dem Edelhofe freistehenden, blos aus Gewölben bestehenden Gebäude, und zwar auf der Seite gegen den Edelhof, welcher vormals Pálffysch war, innegehabt, da dieser nun auf der Seite gegen die Stadt ein Gewölbe öffnen will, bittet die Zunft, das zu verbieten. Der Stadtrat wies aber diese Bitte ab.[4] Die Zunft wollte sich vor der Konkurrenz der Vorstädter wehren, doch die Behörden waren schon zu dieser Zeit liberaler, wie in 1732, als ein Regierungserlaß von den Behörden Meldungen verlangte, ob der Wettbewerb der Juden und Zigeuner die Goldschmiede nicht schädige.[5]

Die Zahl der hierorts erwähnten Goldschmiede war in 1732 vier, in 1828 sieben.

Wenn die hiesigen Goldschmiede auch keine Zunft hatten, haben sie in dem Zeichnen der Arbeiten vollends die Zunftgewohnheiten der Preßburger

valószínű s 1803-tól kezdve kétségtelen adataink arról, hogy próbabélyegeket és pedig 1803 óta évenként változó évszámmal s 1822-től (valószínűleg 1820-ban kezdve az ABC-t) pontosan évenként változtatott ellenőrző betűket használnak a bélyegzésre. A vártelki próbabélyeg, amelyről az óvárosi céh irataiban is említés történik,[8] a pozsonyi bélyeget utánozta nagyjából, a kapunyílás fölötti három torony középsőjét azonban hol kemenceszerűre, hol koronaalakúra torzították, vagy a szélső tornyokat dűtötték meg. 1813-ban, tehát majdnem ugyanakkor mint a városbeliek, ők is elhagyják a kapunyílást a jegyből s kis körbe helyezik a 13-as finomsági számot, amely alatt a ferde oldaltornyok folytatásainak látszó vonalak vannak.

Néhány ilyen alakú jegyet (1818., 1820., 1831. és 1835. f. sz.) Karl Knies nagyszebeni jegyként ismertetett a szakirodalomban.[9] Az osztrák fémjelzés fejlődéséről írt, egyébként kitűnő munkájában elérkezve az 1867. esztendőhöz, vagyis ahhoz az évhez, amikor a magyar törvényhozás az osztrákokéhoz hasonló hivatalos fémjelzést vezetett be Magyarországon is, szükségesnek találta, hogy néhány szóval a nemesfémtárgyaknak 1867 előtt Magyarországban is Erdélyben szokásos jelzésére is kitérjen és néhány próbabélyeget mutasson be abból az időből, amikor az ötvöstárgyak jelzése még a céhek kezében volt. Eközben néhány hiba csúszott a munkájába, ami olyan kutatónál, aki az osztrák fémjelzés fejlődését tette vizsgálata tárgyává s Magyarországon soha nem is kutatott, könnyen megérthető. Azt kétségtelenül helyesen állapította meg, hogy Magyarországon a városcímerek alapján alkotott próbabélyegek 1866-ig voltak használatban (14. o.), nagyon téves feltevés azonban

nachgeahmt. Vielleicht schon gegen Ende d. XVIII. Jh., aber ganz sicher von 1803 an gebrauchen sie Beschauzeichen, und zwar von 1803 an mit wechselnder Jahreszahl. Von 1822 an sind auch jährlich wechselnde Kontrollbuchstaben nachweisbar (wahrscheinlich in 1820 mit A angefangen). Die Schloßgrunder Probpunze, die auch in den Altstädter Zunftschriften vorkommt,[8] war dem Preßburger Beschauzeichen nachgemacht, mit der Toröffnung einmal schmelzofenartig, das andere Mal kronenartig entformt, oder die Seitentürme schief gestellt. In 1813, also beinahe gleichzeitig mit den städtischen, lassen sie die Toröffnung aus dem Zeichen weg und setzen in einen Kreis die Zahl 13, unter der die Fortsetzungen der schiefen Seitentürme sichtbar sind.

Einige Zeichen dieser Form (Nr. 1818, 1820, 1831 u. 1835) hat Karl Knies als Hermannstädter Zeichen veröffentlicht.[9] In seinem sonst vortrefflichen Werke über die Punzierung in Österreich, hat er es für nötig erachtet, dort wo er zu 1867, also zu dem Jahre, in dem die ungarische Gesetzgebung eine der österreichischen ähnliche amtliche Punzierung eingeführt hat, auch über die Punzierung in Ungarn vor 1867 einige Worte zu sagen und eine Reihe von Beschauzeichen aus der Zeit zu veröffentlichen, wo das Bezeichnen der Goldschmiedearbeiten noch in Händen der Zünfte war. Dabei sind ihm etliche Fehler unterlaufen, was ja bei einem Forscher, der die österreichische Punzierung ins Auge fasste und in Ungarn nie geforscht hat, leicht verständ ich ist. Sehr richtig hat er festgestellt, daß in Ungarn die Beschauzeichen mit Städtewappen bis 1866 gebräuchlich waren (S. 14), doch darin irrte er sich, daß eine Punzierung in Ungarn „in der vor Theresianischen Zeit wohl nur in Pest

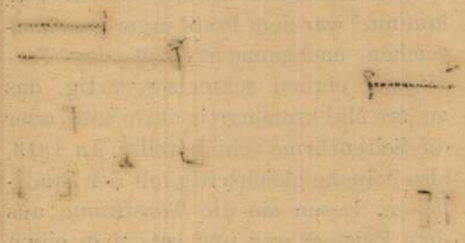

részéről, hogy Magyarországon a próbabélyegezés a Mária Terézia előtti korban csak Pesten lett volna szokásos (57. o.). Legfeltűnőbben téves megállapítására éppen a vártelki próbabélyeg vitte őt és ezért találtam helyénvalónak, hogy művének Magyarországot illető tévedéseit e fejezetben tegyem behatóbban szóvá.

Knies láthatólag csak a városi címerekkel való hasonlóságot tartotta szem előtt a magyarországi próbabélyegek meghatározásánál és — miként a magyar szakirodalom is régebben különös előszeretettel tette — egyáltalán csak a próbabélyegeknek tulajdonított fontosságot. A vártelki próbának módosult változatai s a nagyszebeni városcímernek egy háromszögű rostély fölött keresztberakott kardjai között nyilván valami hasonlóságot látott s teljes határozottsággal állapította meg, hogy az Erdélyben legkorábban használt próbabélyegek közül a leggyakoribbak a nagyszebeniek. Erre példákul négy vártelki próbát közöl. Téves megállapításait a magyar szakirodalom is átvette és fenntartotta,[10] amíg azután a jegyek előfordulásának földrajzi csoportosítására, a jelekkel ellátott ötvöstárgyakon a próbával együtt előforduló mesterjegyekre és járulékos jegyekre stb. súlyt vető s nem pusztán a városcímerekkel való hasonlóságra támaszkodó kutatás a tévedéseket, amelyek a fenti módszer egyoldalúsága mellett elkerülhetetlenek, fel nem derítette.[11]

Egyébként éppen a vártelki próbabélyegek azt is érthetővé teszik, miért kellett az évenként alig változó próbákból lehetőleg teljes sorozatokat gyüjteni és közzétenni. Tekintetbe véve azt, hogy sok városnak hasonló a címere s hogy éppen ilyen gyakori címeralakos próbát még kültelki kontárok is utánoztak, érthető, hogy csak az ilyen aprólékos kutatás deríthet fényt ily városokbeli tárgyak hovatartozására.

bestanden haben mag." (S. 57). Zu dem auffallendsten Fehler hat ihn gerade das Schloßgrunder Zeichen verleitet, und das hat mich veranlasst, die in diesem öfters zitierten Werke Ungarn betreffende Irrtümer an dieser Stelle eingehender zu besprechen.

Knies hat sich scheinbar bei den ungarischen Beschauzeichen nur auf Ähnlichkeiten mit Städtewappen gestützt und — wie es auch in der ungarischen Fachliteratur ehemals beliebt war — überhaupt nur auf die Beschauzeichen ein Gewicht gelegt. Zwischen dem Schloßgrunder Beschauzeichen und dem Hermannstädter Stadtwappen mit den gekreuzt über ein Dreieck gelegten Schwertern hat er irgendwelche Ähnlichkeit gesehen und sagt: „Von den zuerst gebrauchten Siebenbürger Punzen ist die am häufigsten vorkommende jene von Hermannstadt". Dabei veröffentlicht er vier Schloßgrunder Zeichen. Seine irrtümliche Feststellung wurde auch in die ungarische Fachliteratur übernommen,[10] bis die Forschung, die sich auf topographische Einteilung der gefundenen bezeichneten Goldschmiedearbeiten, auf die mit den Beschauzeichen vorkommende Meisterzeichen, Kontrollbuchstaben, etc., und nicht nur auf eine Ähnlichkeit mit den Stadtwappen stützte, die Irrtümer, die von der einseitigen Methode herrührten, aufgeklärt hat.[11]

Übrigens erklären gerade die Schloßgrunder Zeichen gut, warum es nötig sei die von Jahr zu Jahr kaum geänderten Beschauzeichen in womöglich vollständigen Reihenfolgen zu sammeln und zu veröffentlichen. In Anbetracht dessen, daß viele Städte ähnliche Wappen haben u. daß ihre Beschauzeichen auch sogar von Vorstädtischen Goldschmieden nachgeahmt wurden, kann man nur durch eindringliche Detailforschung Klarheit schaffen.

[1] Arch. Értesítő 1904, 394 (Illésy J.). — Kapossy János op. cit. — [2] Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1911, 98 (Mihalik J.). — [3] U. ott. — *Daselbst* 132. — [4] Arch. Értesítő 1912, 148 (Kőszeghy E.). — [5] Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.) — [6, 7. Vide notam 1] — [8] Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 143 (Mihalik J.). — [9] *Karl Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien 1896, Tafel VII, Figur 1—4.* — [10] Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1910, 84. — Ráth György: Az iparművészet könyve, III [IIII] — [11] [Vide notam 1]

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*
1810		? XVIII. sz. vége *Ende XVIII. Jh.*	1819		1817	1829		1831
1811		? Ca 1800	1820	(Knies)	1820	1830		1833
1812		1803	1821		1821	1831		1834
1813		1807	1822		1822	1832		183(8)
1814	(Csányi)	1808	1823		1823	1833		1839
1815		1809	1824	(Csányi)	1825	1834		1844
A 1815		1809	1825		1826	1835	(Knies)	1845
1816		1810	1826		1287	1836	(Csányi)	1856
1817		1813	1827		1829	1837		1858
1818	(Knies)	1814	1828		1830			

Évbetűk,
a velük együtt előfordult próba bélyegek évszámaival.

Kontrollbuchstaben,
mit den Jahreszahlen der mit ihnen zusammen gefundenen Beschauzeichen.

F. sz. *Lf. Nr.*	Betű *Buchstabe*	Évszám *Jahreszahl*	F. sz. *Lf. Nr.*	Betű *Buchstabe*	Évszám *Jahreszahl*	F. sz. *Lf. Nr.*	Betű *Buchstabe*	Évszám *Jahreszahl*
1838	„C“	1822	1842	„H“	1828	1847	„P“	1834
1839	„D“	1823	1843	„K“	1829	1848	T	1838
1840	„F“	1825	1844	„L“	1830	1849	U	1839
1841	„G“	1826	1845	„M“	1831	1850	X	1844
			1846	„O“	1833			

Pozsony-várteleki
ötvös-céh

Vasárnap

Lira

A költőt szépen, rendben eltemettem.

Sok zörgő papir őrzi még a képét,
hulk esti órák rímbeszőtt szeszélyét
és álmait, amiket ugy szerettem.

Versek ... e füzetekben, ó de hány van!
Most nyugtalanit szines, furcsa terhük
— ó, valamikor lapozni se mertük,
fogunk csikordult fojtó, néma vágyban —
hússá és vérré lettek az igék ...

A fiókokat rendre mind lezártam.

Ne is kérdezd ... csak olyan semmiség:
kacár játék szavakkal és rímekkel ...
Volt, amit neked irtam ... semmi ... vedd el ...
Vagy játék voltál te is, mint a Szó?
S mint kósza dallam, olyan illanó ...

Játék volt ... jaj, az élet más nagyon.
Jogunk sincs ilyen rímes kis kalandhoz,
ezer dolog van komoly és magasztos,
közös munka és közös fájdalom.

*Már beálltam a sorba * meg se rebben*
a pillám, hogyha rámterül az árnyék,
jaj, vissza többé már nem is találnék!
A költőt szépen, csöndben eltemettem

de néha, alkonyatkor visszajár még.

Barsy Irma

T. P. Etherton ezredes, a Himalaja átrepülője világkörüli rekordrepülési tervei

A Riviera vendégei közt van egy személyiség, akinek külseje elárulja a szenvedélyes sportembert. Ez a vendég T. P. *Etherton* ezredes, aki néhány esztendővel ezelőtt szerzett világhirnevet, mikor átrepülte a *Mount Everestet*. Ő volt az első ember, akinek ez sikerült. Mint gyarmati tiszt körüskörül átkutatta a *Gaurizankar* hegytömegét. Indiai kutató munkásságának megkoronázásául az *Istenek trónjának* átrepülését tervezte. És merész vállalkozása sikerült. Érdekes könyvben számolt be erről a repüléséről s azután még több merész repülő-expedición vett részt. Igy, mint *Eckener* dr. vendége részt vett a *Graf Zeppelin* első délamerikai repülésén. Délamerikában egy együléses gépen átrepült az Andeseken. Londonba visszatérve, az ottani egyetem meghivta a légi repülés tanszékére tanárnak.

Világkörüli repülésének tervével Etherton ezredes két esztendő óta foglalkozik. Meg akarja szerezni a világkörüli repülés rekordját Anglia számára.

„A jövő évben elölről kezdem ..."

Egy fiatal amerikai asszony fejébe vette, hogy tél idején megmássza a *Massif du Montblanc*-ban fekvő 4000 méter magas *Ördög tűjét*.

Ő maga épen került ki az Istent kisértő vállalkozásból. De kisérőjének egyik lábát le kellett vágni, a vezetőnek magának mind a két lábát és egyik karját, a három megmentőnek a lába fagyott el.

A fiatal alpinista amerikai asszony alig heverte ki az izgalmakat:

— A jövő évben elölről kezdem.

... Már kevesebbért is vittek embereket zárt intézetbe ...

A hegyek primadonnája

— Már megszokta, hogy lefotografálják, uram. Már kétszer játszotta a főszerepet állatfilmekben ...

Kőkorszakbeli kultura maradványait fedezték fel Kréta szigetén

A mithologia Dikte-hegye a régészet világánál

A Kréta keleti részében vonuló Dikte-hegy északi lejtőjén (Lasithi tartomány) már régebben folynak az ásatások az athéni British School of Archaeology anyagi támogatásával. Az ásatások vezetője J. D. S. Pendlebury néhány nappal ezelőtt számolt be érdekes eredményeiről, amelyek az őstörténészek számára is meglepetésül szolgáltak. Kréta legrégibb koráról az ugynevezett neolithikus (csiszolt kő-) korszakról eddig ugyanis igen keveset tudtunk. Evans, akinek a neve a krétai kutatásokkal örökre egybeforrt, megtalálta ugyan Knossosban „Minos palotája" alatt a neolithikus réteget, de a kutatóaknák segitségével csak hiányos eredményekre juthatott. Ez a réteg 7 méter vastag volt, amiből az következik, hogy a krétai neolithikus kultura igen régi és nagyon sokáig tarthatott. Mindössze ennyi bizonyosat tudtunk Kréta legrégibb koráról eddig. Érthető tehát, hogy a régészet számára milyen nagy horderejüek a legujabb eredmények.

Hatezer év előtti temetkezés

Pendlebury még 1936 végén a Trapeza nevü kis barlangban kőkori eredetü telephelyre és a későbbi ugynevezett kora minoszi korból (3000—2100) származó sirokra bukkant. Felmerült a kérdés, hogy a kőkorszaki településnek temetőjének is kellett lenni, a kora minoszi temetőhöz pedig településnek is kell tartózni. Kitartó kutatással sikerült is megtalálni ezeket a Kastellos nevü sziklás szirtfokon. Itt egy sziklaoduban a régész ásója egy kőkori sirhelyre bukkant. A csontvázat körüskörül kis kövekkel rakták ki, melléje pedig edényeket raktak. A koponyából, sajnos, csak egy kis töredék maradt meg, nagy kárára az anthropologiának és igy az őslakók rasszbeli hovátartozása továbbra is rejtély marad. Ez az első kőkorszakbeli sir, amelyet eddig Kréta szigetén találtak. A sziklás Kastellos tetején, amelyet az időjárás és szél az évezredek folyamán alaposan lekoptatott, a korai minoszi korból az épitkezésnek csak igen gyér nyomait sikerült felfedezni, de az északnyugati lejtőn a későbbi középsőminoszi korból (2100—1600) egy elég jó állapotban levő háznak a maradványait találták meg. Nagyszámban került itt elő még az e korra jellemző kerámiai emlék is. Érdekes, hogy mig a középső minoszi kor I. és III. periódusából igen nagy számban található itt a kerámiai emlékanyag, addig az e korszak II. szakaszából származó ugynevezett „palota stilusu" kerámia nem jutott el idáig. Itt tehát Knossostól függetlenül egy egészen önálló technikáju és stilusu provinciális fazekasipar fejlődött ki. Megállapitható tehát, hogy Kréta egykori troglodítái sziklaodukban temetkeztek. Az idők folyamán lassanként elhagyták többnyire szük barlanglakásukat és a III. évezred elejétől kezdve a szabad ég alatt kezdtek épitkezni; ehhez a környék bőven szolgáltatta a kőanyagot. Halottaikat pedig az elhagyott barlangokban temették el. Érdekes, hogy Krétán ebben a korban a települések, városok sehol sincsenek megerősitve, ellentétben a többi Égeitengeri szigetek és Görögország eröditett telepeivel. Ez a békés fejlődési folyamatra mutató állapot körülbelül a Kr. e. II. évezred végén szünt meg.

Az Ősanya kultuszának maradványa

Az eddigi sikvidéki, védtelen városok helyett a vaskorszaktól (Kr. e. 1100-tól) kezdődőleg Krétán az emberek magasabb, tehát védettebb helyekre települnek. Ezt bizonyitják a Britisch School of Archaeology legujabb ásatási eredményei is. Ugyanis a közeli Karphe-hegyen régi város nyomai láthatók, amely a környék lakói számára menedékhelyül szolgált. A Karphe két csucsa közti nyeregben, nagy durva könyvekből épült szentélyre akadtak, melyben kőoltár is volt. Innen került elő még kilenc nőalakot ábrázoló szobrocska, melyek szoknyában voltak és két karjukat a magasba emelik. Ilyen szobrot a régebbi korból Knososban is leltek. Ezek a nőszobrok azonban nemcsak Krétán találhatók, hanem az egész Földközi-tenger mellékén Maltától Cyprusig, sőt Babylonián és Persiáig is előfordulnak már a neolithikus kortól kezdve. A jégkorszakból is maradtak ránk hasonló nőszobrocskák, különösen Délfranciaországból, Olaszországból, Morvaországból és Ausztriából. A kutatók a kisázsiai Magna Mater kultuszával szokták kapcsolatba hozni e kisplasztikai emlékeket, vagy pedig a termékenység képzetének megnyilvánulását látják bennük. A Karphe-hegyi szobrok tehát egyenes leszármazottai egy ősi anya-kultuszt üző vallásnak, amely még a vaskori civilizációban is jelentős szerepet játszott. A szentély alatt mintegy 45 méternyire a hegyoldalon kupolasirokat (tholos) is találtak, durva kövekből boltozva.

Egy ismeretlen város romjai

A közeli Papoura halmon feltárt sirok (Kr. e. VII. század) egyikéből egy kétélü vasbalta került napfényre, mely Pendlebury szerint az első ilyen lelet Kréta szigetén. Hasonló baltákat eddig csak rézből találtak a minoszi időkből. Kr. e. 700 után ugy látszik megint békésebb idők következtek, mert a Papoura-dombon igen nagy város nyomai láthatók. Sajnos, e városnak a nevét nem tudjuk, de lehetséges, hogy egy, a jövőben előkerülő felirat erre is fényt derit majd. Az egyik házban az ajtó előtt „szent kő" állott, melyhez hasonlót már Trójában is találtak. Érdekes lelet még egy vaskulcs, mely a Kr. e. V. századból származik.

Kréta mithikus őslakói és a régészet tanusága

Noha a most folyó krétai ásatások révén, a legősibb település történetére vonatkozólag, minden eddigi kutatásnál mélyebb betekintést nyerhetünk, mégis nagy nehézségekbe ütközik ezt a régi történetiróknál feljegyzett hagyományokkal összhangba hozni. A legrégibb krétai hagyományok szerint Zeus a Dikte barlangban született, honnan az Idahegy közelében lakó *kurétekhez* került, ezek a nimfáknak adták át őt, kik egy barlangban ápolták. Már ebből is látható, hogy a barlanglakók legfőbb istenük születését és gyermekkorát az ő képzeteiknek megfelelő lakásba helyezték. A krétaiak szerint az őslakókat *eteokrétaiaknak* hivták, utánuk sok emberöltővel jöttek a bolygó és mindig hadviselő *pelaszgok*, majd pedig a *dórok* Tektamus vezérlete alatt. Végül az *argivok* és *lakedaimoniaiak* vették birtokukba Krétát, ahol, valamint a többi szigeteken, városokat alapitottak.

Diodorus Siculus eme hiradásai (V. 80.) és a Diktehegy környéki ásatások eredményei között érdekes kapcsolatok állapithatók meg. Az eteokrétaiak a neolith kortól kezdve békés körülmények közt élnek a Kastelloson, hol magas kulturát érnek el Minos idejében. Nyugalmas életüket a harcias pelaszgok zavarják meg és a védtelen telepeket elfoglalják. Ekkor keletkezhetett a karphehegyi menedékváros. Érdekes, hogy a szentély és a tholos-sirok (v. ö. Atreus kincsesháza) durva kövei az ugynevezett pelaszg falak épitési technikájára emlékeztetnek. A VIII. század leletei már a görög gyarmatositás békés civilizációjára mutatnak és a Papourán elterülő ismeretlen romvárosnál önként az argiv és lakedaimoni városalapitókra kell gondolnunk.

Simonyi Dezső dr.

Egy képviselő heringjei

Ugy látszik, Angliában sincsenek megelégedve a képviselők fizetésükkel, akárcsak nálunk, most hoztak egy rendeletet, hogy az angol alsóház tagjainak fizetését évi 200 fonttal emelik. Régi kivánságuk teljesült. Angliában a képviselők fizetése olyan régi, mint maga a parlament. Ötszáz év előtt igaz, csak a felrándulás költségeit fizették meg, de ezek „korszerü" igények voltak. A parlament régi irataiból kitünik, hogy a képviselők legelső fizetése megosztott volt, a grófságok képviselői ülésnaponként négy sillinget kaptak ötszáz év előtt, a városok képviselői csak hármat. Joga volt mindenkinek készpénzben vagy természetben felvenni járandóság. 1463-ban történt, hogy Strahan John, Dunwich képviselője egyéni büszkeségével nem tudta összeegyeztetni, hogy fizetést huzzon, hogy népe érdekében végzett politikai szolgálataiért pénzt fogadjon el. Hosszu huza-vona után ugy rendelkezett, illetve kérte a hivatalt, hogy az állam szállitson neki karácsonyra 750 friss heringet. Kérése jogos volt, természeti ellátmányul megkapta a halakat, amelyeket kerületének szegényei között kiosztott. A példa ott sem volt ragadós.

Háló Ebédlő Kombinált BUTOROK
Nagy választék, jó minőség, olcsó árak
BOG-MIL, VI, Vilmos császár ut 43

Igy történt:

Az egyik fővárosi nagybankban történt. A bank egyik tulszolgálatkész főtisztviselője már nagyon régen — rossz nyelvek szerint évek hosszu sora óta — szeretne tegeződő viszonyba kerülni a bank elnökével. De hiába, az elnök konokul elkerüli az alkalmakat. A hivatalban lehetetlen áttérni a pertuzásra. Meghivta vadászatra. Az elnök el is fogadta. Vadászott, utána vacsora, de a pertuzásból nem lett semmi. Megtette azt is, hogy váratlanul felkereste a nyáron balatoni villájában, „véletlenül arra járva". Az elnök szivesen fogadta, vendégül látta, de nem tegeződött. Találkoztak banketteken. Az elnök odamutatta poharát, rá is mosolygott, de a szervusz mindig benne maradt.

A napokban aztán az illető főtisztviselő valami francia pénzemberekkel folytatott üzleti tárgyalásairól szxmolt be. Az elnök szórakozottan hallgatta, kissé soknak találta a lelkesedést, látszott rajta, hogy nem olyan fontos neki az egész ügy s különben is menni akar már. Szép tavaszi napsütés ragyogott odakint, gondolta, ebéd előtt még sétál egyet a Dunakorzón.

— Elnök ur — lelkendezett a másik —, ezeket nem lehet ilyen könnyen venni, már bocsánatot kérek, de előfordulhat, hogy megneheztelnek és visszatáncolnak az egész üzlettől.

Az elnök már a kabátjáért csengetett s félvállról odaszólt, pestiesen:

— *Na mondd már!*

Illető ur felragyogott és földig hajolva mosolygott fel rá:

— *Ahogy parancsolod, elnök uram, ahogy méltóztatol!*

Filmcsillagok tanácsai

Harriet Hilliard azt tanácsolja, hogy soha ne felejtsd el a fejedet kendővel bekötni, ha a napon akarsz heverni, mert a napsütés elveszi a haj szép fényét.

Diana Gibson azoknak, akiknek kicsi a szeme, a Pompadur frizurát — Frizur à la Pompadour — ajánlja. A felfelé fésült hajtvek nagyobbnak mutatják a szemet.

Ann Sothern szerint, ha egy napon észrevetted, hogy a szeműldöködöt a tulságos ritkitással nagyon is elvékonyitottad, a következő módon teheted jóvá: kenj a szeműldök ive alá nagyon vékony réteg sötétbarna szinárnyalatot, kicsit puderezd be, kefélд meg jól a szeműldököt és leheletszerüen ruzsozd be.

Joan Fontaine, egy szőke szépség, egyáltalán nem keseredett el, mert egész halvány szeplők vannak az arcán és az orrán. Nem használ mást, csak egész vékony réteg világos pudert. Tudja, hogy szépségének természetes tipusát azzal csak hangsulyozza.

Harriet Hoctor, a neyorki Metropolitan opera primaballerinája tanácsa: ha reggel azzal az érzéssel ébredsz, hogy egyáltalában nem tudsz felkelni, csinálj nyujtózkodási gyakorlatokat, körülbelül öt percen keresztül.

Helen Mack nem tudja megérteni, hogy asszonyok, akik gyakran változtatják puderes dobozukat, a ruzsos skatulyát miért használják olyan sokáig, hogy végül nyoma is alig van a ruzsnak a skatulyában. A ruzsos dobozok — mondja Helen Mack — éppen ugy elpiszkolódnak, mint a puderes skatulyák és ezért azokat is éppen olyan gyakran kellene változtatni.

Igazságérzet

— Adok én neked, gazfickó! Elverni a gyengébbet?!...

Miért mellőzik a polgári iskolát a gazdasági iskolák megszervezésénél?

Az alábbi sorokat kaptuk:

Örömmel látjuk a tanitóképzés szinvonalának emelését, a főiskolai tanitóképzés megvalósulását, amellyel a tanitót a falu vezető intelligenciájának sorában formailag is felemeli arra a polcra, melyet már régen megérdemelt. Közmüveltségünk nagy nyeresége ez, amellyel a vidék, közelebbről *a falvak müveltségi szinvonala is örvendetesen emelkedni fog.* Szerencsés intézkedés az is, hogy a gyakorlati irányu kereskedelmi, ipari és felsőmezőgazdasági iskolákat középiskolai rangra emeli az uj törvényjavaslat.

Elhibázott azonban a reformnak az a része, hogy ugy ezeket a gazdasági szakközépiskolákat, valamint a tanitóképzés alapjául szervezett uj iskolatipust, a liceumot *a gimnáziumok alsó négy osztályára akarja egységesen felépiteni.* Igaz, hogy polgári iskolából is felvehetők a tanulók ezekbe az uj intézetekbe. A felvétel lehetősége azonban kétségtelenül mind szükebb térre fog szorulni, mihelyt az iskolák lefele ki fognak épülni.

Az elkövetkező nyolcosztályu gazdasági szakközépiskolák és liceumok mellett *a polgári iskolák szakiskolai előkészitő szerepe jelentéktelen mértéküvé zsugorodik majd össze.* Szomoruan emlékezünk még azokra a törvényes intézkedésekre, melyek az egykori hatosztályu polgári iskolát jogositványaik megszükitésével elsorvasztották. Természetes következménye volt ennek az, hogy a négyosztályos formájában vonzóerejében csökkent polgári iskolából középosztályunk gyermekei eltüntek, *a gimnáziumok felé való özönlés katasztrofálisan felduzzasztotta a tudományos pályákra nevelő gimnáziumok tanulóinak létszámát.*

A korszakalkotónak hirdetett uj javaslatok ráduplaznak ezekre a régi hibákra. Nem nehéz megjósolni, hogy a gimnáziumok szerepét a gyakorlati pályák felé is kiszélesitő törvény *még erősebben a gimnáziumok felé fogja sodorni az elkövetkezendő uj nemzedékek tömegeit.* Mennyivel észszerübb lett volna a gyakorlati nevelés szolgálatában álló polgári iskolákból fejleszteni ki, vagy legalább is a polgári iskolákkal szoros kapcsolatban szervezni meg az uj gyakorlati irányu középiskolai tipusokat.

A kultuszminiszter a sajtó számára adott tájékoztatójában helyteleniti a polgári iskolai tanároknak *a gyakorlati középiskolatipus létesitésére irányuló törekvéseit;* valójában mégis ezt az iskolatipust alkotja most meg. Nem hisszük, hogy tudományos pályákra nevelő gimnázium alsó tagozata jobb alépitménye lehet a gyakorlati irányu középiskola felső tagozatának, mint az ugyanolyan célkitüzésekkel életrehivott polgári iskola. Ismerjük az ellenvetést: a polgári iskolai tanulók nem tudják fölvenni a versenyt további iskoláztatásuk során a gimnáziumokból rekrutálódott tanulókkal. Helytelen föltevés ez, mert ennek nem a polgári iskolák és nem is azoknak tanárai, hanem a rosszul megalkotott *polgári iskolai tanterv* az egyedüli és kizárólagos oka. A legkönnyebben ezen a bajon lehetne segiteni. *Jó tantervet kell adni a polgári iskolának.* Az a pedagógiai készültség, mellyel a polgári iskolák tanárai rendelkeznek s a gyakorlati szellem, mely a polgári iskolák munkájában megnyilvánul, a legbiztosabb záloga annak, hogy a kivánalmaknak megfelelő tanterv birtokában mégis csak ezek az iskolák lehetnének a gyakorlati iskolák felső tagozatának legszilárdabb alapépitményei.

Aggodalommal tekintünk a törvényjavaslatban foglalt intézkedések megvalósitása elé azért is, mert ha ezeknek várható következménye a polgári iskolák 4 osztályát is elsorvasztja, akkor a kisebb vidéki városoknak és nagyközségeknek ez az egyetlen középfoku iskolája is veszendőbe megy. A 8 osztályu elemi iskola nem pótolhatja a helyüket. Közoktatási szervezetünkben ekként olyan ür fog keletkezni, amelynek hiányát társadalmunk széles rétegei is csak akkor fogják észrevenni, amikor már késő lesz.

A közel 100.000 magyar polgáriiskolai tanulóifjut nevelő polgári iskola és az iskola érdekkörébe tartozó szülők százezreinek érdekében emelünk szót.

Aggódó szeretettel várjuk s reméljük a kultuszminiszter és a magyar törvényhozás házának bölcsességéből a polgári iskola érdekeinek megvédelmezését. Egy paragrafust legalább még az uj javaslatokba „A gazdasági szakközépiskolák és liceumok a *polgári iskolákra* is szervesen felépithetők, sőt elsősorban erre épithetők fel." Az egyetlen ut ez arra, hogy a polgári iskolák nagy népszerüsége továbbra is megóvassék s a gimnáziumok felé való tódulás ez iskolatipus egészséges müködésének megóvása érdekében a kivánt mértékre korlátoztassék.

Egy polgári iskolai igazgató

Ha akarja, hogy alakja jobb legyen gondolkodás nélkül MÄRY gumibetétes melltartót vegyen, Ára: 1.86 Mindenütt kapható

A POZSONYI VÁR

Az elmult hónapban hivatalos cseh bizottság járt a pozsonyi várrom környékén és megállapitotta, hogy az életveszélyes, omladékos, tehát lebontandó. Pozsony igy rövidesen megint elveszit egy emléket, amely a magyar multhoz kötötte. Elképzelhető tehát a hatás, amellyel a Felvidék magyarsága a cseh bizottság döntését fogadta. Pozsony igazi jellegét, ez a magasban lebegő, romantikus várrom adta meg. Lebontják a pozsonyi várromot!... Elképzelhetetlennek tetszik e hir, de a Felvidék magyarságát az utóbbi évek tapasztalatai megtanitották arra, hogy az elképzelhetetlen is megvalósulhat...

A vár multja

A város irattárában talált akták bizonyitják, hogy a pozsonyi vár ezer évnél is idősebb. A honfoglaló magyarok már kővárat és templomot találtak itt. A vár alapitásának kérdését még nem döntötte el a történelmi kutatás. *Kemény* Lajos, Pozsony város főszámvevője foglalkozott behatóan a problémával.

Miután Árpádházi királyaink épitkezéseit mind feljegyezték, s e feljegyzésekben a pozsonyi vártemplomról nincs szó, kézenfekvő a feltevés, hogy az korábbi keletü káptalani egyház volt. De nemcsak az okiratok, hanem a vár hatalmas alapfalai is bizonyitják, annak ezer évet meghaladó keletkezését.

A pozsonyi vár, első ránkmaradt ábrázolása — az 1358 évi bécsi képes krónikában — még egy német lovagvár jellegzetes alakját mutatja. A századok folyamán aztán több izben bővitették, átépitették és erősitették, ahogy ezt már a fejlődő haditechnika, s a más-más korban uralkodó királyok izlése megkivánta.

A hagyomány szerint, a váron Salamon király is épitkezett, viszont irott források bizonyitják, hogy Zsigmond királynak köszönhető a vár megerősitése. Ebből az időből való a 66 méter mélységü sziklába vájt kut. E különös és páratlan vár-kut épitési költségeit a városi börtönben elhalt *Pankucher* András 2000 forintnyi hagyatékából épitette *Rozgonyi* István György várkapitány. Mátyás király is nagyobb épitkezéseket folytatott a váron. Az épület csucsives kapuját ma is Korvin-kapunak nevezik. A Habsburg királyok is mind nagy gondot forditottak a pozsonyi vár karbantartására és csinositására

Milyen történelmi események zajlottak le a várban

Nem volt még egy olyan vár Nagymagyarországon, amelyet több és erősebb szál füzött volna hazánk történelméhez, mint a pozsonyit. A magyar mult majdnem minden dicsőséges eseménye valamilyen kapcsolatban volt ezzel az épülettel.

A magyar uralom alá került Pozsony várnépe 1050-ben látott először ellenséges hadinépet a falai alatt. Ekkor inditott ugyanis Henrik német császár háborut, pártfogoltja, a magyar tróntól elüzött Péter érdekében. A legenda szerint e várban akadályozták meg az égből leszállt lángoló pallósu angyalok Salamon királyt, hogy királyi rokona, László ellen kardot emeljen.

1189-ben nagy és fényes gyülekezet szinhelye volt a pozsonyi vár. I. Barbarossa Frigyes császár pünkösdkor itt tett ünnepi fogadalmat, hogy keresztes hadjáratot indit a kelet felől egyre fenyegető török veszedelem ellen. Innen is indult el később Barbarossa Frigyes 15.000 főnyi seregével Saladin király ellen.

Szent Erzsébet születési helye

A közhit szerint a pozsonyi várban született 1207 táján Árpádházi Szent Erzsébet Ennek csak Temesvári Pelbárt franciskánus barát feljegyzése mond ellent, aki Sárospatakot jelöli meg Szent Erzsébet születési helyéül. Ellenben egész bizonyosnak tekinthető, hogy a szent királyleánynak Pozsonyban volt az eljegyzése 1211-ben. Lajos thüringiai gróf atyja, fényes küldöttséget menesztett Pozsonyba fia négyéves menyasszonyáért. — Endre király és neje Gertrud, a kis menyasszony szülei, fényes egyházi ünnepséget rendeztek a thüringiai vendégek tiszteletére. játékok és dalnokok szórakoztatták a diszes A nagyfényü vallási szertartások után lovagküldöttséget. A királyi szülők a Wartburgba távozó gyermeket arany- és ezüsthimzésü selyembe öltöztették és tömör ezüst bölcsőbe fektették, majd dus kelengyével és 13 szekérrel utnak eresztették. Erzsébet soha nem látta többé Pozsony várát...

Erzsébet királykisasszony eljegyzése nem volt az egyetlen ilyen jellegü ünnepség a pozsonyi várban. Itt jegyezte ugyanis el Albert osztrák herceg, akiből később az első Habsburg-házi király lett Magyarországon, Zsigmond király egyetlen leányát, Erzsébetet, 1411 októberében. Az esküvőt tiz évvel később, 1421 szeptember 28-án tartották meg. Zsigmond király 10.000 aranyforint hozományt biztositott vejének, ezt a pénzt azonban Albert 60.000 arannyal megtoldotta és visszakölcsönözte apósának a husziták ellen inditandó hadjárat költségeire.

Nem telt bele két évtized s 1438-ban ujra fényes esküvő zajlott le a vár falai között. Albert király leánya, Anna főhercegnő itt ünnepelte esküvőjét Vilmos meisseni őrgróffal.

A pozsonyi vár Mária Terézia idejében

A vár multjának egyik legemlékezetesebb jelenete 1741-ben játszódott le, amikor Mária Terézia királynő segitségért fordult a rendekhez a fenyegető ellenség miatt s a magyar rendek: „Vitam et sanguinem!" felkiáltással fogadtak hüséget a királynőnek.

Természetes, hogy ezek után a királynő sokat és szivesen tartózkodott a pozsonyi várban. Óriási épitkezéseket kezdetett s a fényesen átalakitott épület nagyszerü udvari ünnepségek és vadászatok szinhelye volt.

A főépület és az udvar alá terjedelmes pincéket ástak, amelyekbe 4000 akó bor fért el. A sziklábavájt régi vár-kutat rossz vize miatt használaton kivül helyezték s helyette *Kempelen* Farkas, a hires sakk-gép feltalálója tervei szerint hatalmas ciszterna épült.

Mély vallásosságát azonban Mária Terézia a zajos udvari élet közepette sem hagyta el. Ittléte alatt szorgalmasan látogatta a pozsonyi templomokat, zárdákat s a várkápolnában naponként nyolc kapucinussal mondatott misét.

Két bünügy

Érdekes hatalmaskodási esetet jegyez fel a történelem 1450-ből *Országh* Mihály felvidéki oligarcha embereivel kezébe keritette a pozsonyi várat, kifosztotta azt, s mintegy 40.000 forinton felül haladó kárt okozott. — Országh emberei arannyal és ezüsttel diszitett bibliákat, zsoltár-, mise- és egyéb könyveket, valamint egyházi szerelvényeket vittek magukkal.

1690-ben pedig az egri érseknek *Lukács* János nevü hajduja egy őrizetlen pillanatban belopódzott a várkápolnába és a királyi trón nagyértékü, aranyszövetü kárpitját ellopta. A szántóföldeken aztán tüzet rakott, a szövet aranyszálait kiégette s az igy nyert nemes fémet, hogy feltünést ne keltsen, apránként adogatta el az ötvösöknek.

Érdekes epizódok a vár életéből

1698-ban a világtörténelem nagy alakja, Nagy Péter orosz cár volt a pozsonyi vár vendége. Nagy Péter akkor huszonhat éves volt és látogatást tett Nyugateurópában. — Bécsben öt hétig volt Lipót császár vendége. Innen julius 18-án, negyedmagával, egy dunai hajón lerándult Pozsonyba, s itt maradt három napig. Főleg a török háborukban használt sajkák és a Duna-hid érdekelték.

1775-ben pedig Lessing, a nagy német iró és kritikus volt hosszabb ideig a várban.

II. József császár erős germanizáló törekvéseivel szemben nagy nemzeti mozgalom indult meg a pozsonyi kispapság körében. A kispapok állandó levelezésben voltak a nagy irókkal: Gvadányival, Kazinczyval és Kisfaludy Sándorral. Kisfaludy egyik versében igy énekli meg a pozsonyi vár kispapjait:

Pozsonyvárban hangzott csak még
A magyar nyelv nyelv tömegben,
Az ott lakó, ott tanuló
Fiatal papseregben.

Pozsonyvár, te roppant Pap-kas,
Hol, mint méhek által méz,
Ugy gyült s érett a tudomány,
Majd szerte hordatni kész.

Gvadányi József pedig igy ir a várbeli kispapokról: „Ők azok, kik nyelvünk gyarapitására szörnyen igyekeznek. *Krammer* professornak sok questiojára magyarul felelnek."

Tüzvész

1811 május 30-án, szomoru hajnal virradt az ősi várpalotára. A téli lovarda épületéből hatalmas lángnyelvek törtek elő, amelyeket az erős szél a főépület felé hajtott. Csakhamar lángokban állt az egész vár. A várőrség fejvesztve menekült, viz és tüzoltó eszközök nem voltak kéznél s igy mire a városból segitség érkezett, a tüz behatolt az épület belsejébe is. Megsemmisült a nagyszerü kápolna, a trónterem pompás freskóival és megsemmisült az egész berendezés is. A várpalotán kivül hetvenhét polgári ház és öt sörház pusztult el. Kilenc ember vesztette életét az oltási munkálatok végzése közben.

De még a leégett vár romjai is oly fenséges látványt nyujtottak, hogy a bécsi kongresszus idején, Sándor orosz cár is lerándult Pozsonyba, megtekinteni a várromokat.

Több mint százharminc év telt el a tüzkatasztrófa óta. Amit a lángok meghagytak, azt tovább pusztitotta az idő. De a pozsonyi várrom még igy is a dicső magyar multról beszélt a felvidékieknek. A cseh hatóságok most a csákánnyal akarják elvégeztetni azt, amire az idő sem vállalkozott...

Bombamerényletet követtek el az angol hadsereg egyik toborzó irodája ellen

Londonból jelentik: Éjfélkor bombamerényletet követtek el az angol hadsereg belfasti toborzóirodája ellen. A bombarobbanás erősen megrongálta az épületet. Néhány órával a merénylet előtt a *Milltown*-temetőben felrobbantottak egy angol emlékmüvet. Sebesülés nem történt.

FORD
LINCOLN
MÁVAG-FORD
1938-as legújabb modelljei az ízléses áramvonal legszebb tipusai a márcfüs hó 18-án megnyíló
Automobil-kiállításon.
Tekintse meg!

Tavaszra:
Női ruha, divatszövetből, elegáns tavaszi modell 29.80, 22.50, 16.80
Női kabát, modern szövésü anyagokból, fiatalos 55.—, 35.—, 29.—
Kosztüm, angol fazon, kitünő szabás 45.—, 39.—
Női ruhaszövet, gyapju, pasztell szinek 2.98
Férfi raglán, angolos szövetből ..... 52.—, 36.—
Férfi bőrkesztyü, disznóbőr-imitáció 4.90, 3.90
BÁBJÁTÉK előadásaink március 14-től 22-ig naponta délután 4 és 5 órakor kezdődnek. DIJTALAN helyszámok előző napon főpénztárunknál kaphatók
SZÖVETKEZETI BOLT ÁRUHÁZ A HANGYA KÖTELÉKEBEN Rákóczi u. 36. Botános t. 1.

A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉS.

Márczius 15-ikének nagy napján gyüjtögetni szereti a honfiui kegyelet azokat az emlékeket, melyek e históriai emlékű napot a nemzet közérzületében előkészítették s eseményeinek részben tényezői, részben szinhelyei voltak.

Ilyen emlékek a hires pozsonyi országgyülések termei, a hol akkor a nemzet alkotmányszerű akarata nyilatkozott. Míg Pesten márczius 15-én a magok közvetlenségében nyertek kifejezést a nép érzelmei: Pozsonyban, a törvényalkotó férfiak komoly környezetében sokan aggódással is nézték, hogy hátha a nép szenvedélye, elragadtatván az események által, elhagyná a törvényszerű alapot. A mi azonban meg nem történt s ez ennek a napnak egyik nem legkisebbik dicsősége.

Minden esetre érdeklődéssel fogja szemlélni a mai kor gyermeke ama helyiségeket, melyekben a nemzetünk történetében korszakot alkotó 1848-diki törvények is alkottattak s melyeket ez úttal egy 1844-iki rajz után a hozzá csatolt egykorú német szöveg kivonatával olvasóinknak bemutatunk.

A közlemény kiterjeszkedik hazánk akkori politikai egész helyzetére, közéletünk akkor szereplő nevezetesebb egyéniségeire s általában közállapotainkra, nem egy olyan részletet jegyezvén meg, mely tán már a régibb nemzedék emlékezetéből is elmosódott s az ujabb nemzedék nagy része előtt talán egészen ismeretlen is. A meglehetős terjedelmű közlemény illusztrációkkal van élénkítve, melyek között több van olyan, a mely hazai kiadásban eddig — legalább tudtunkkal — meg sem jelent s melyeket ennélfogva az eredeti szöveg egy részének fordításban közlésével olvasóinknak bemutatni érdemesnek tartunk.

«Ha te, nyájas olvasó, — így kezdődik a közlés — Bécsben gőzhajóra szállsz, s lefelé indulsz a Dunán: három óráig tartó út után hátad mögött marad a német haza, s a koronázó halom mellett Pozsonyban, magyar földön kötsz ki. A városnak festői képe van. Házak hosszu sora tekint a fejedelmi Dunára, mely itt egyetlen mederbe folyva össze, 130 ölnyi szélességben hömpölygeti habjait. A város amphitheatrumszerüleg emelkedve a Kárpátok tövére támaszkodik, melyek éjszak és nyugat felől nyájas szőlőhegyekkel veszik körül, mig dél és kelet felé a végtelenségig látszik elnyulni ligeteivel és szántóföldeivel a kis magyar Alföld, melyet a négyszerte nagyobb Duna-Tisza közti Alföldtől való megkülönböztetés kedveért neveznek így.

«Egy állandó hajóhid, melyet a megboldogult I. Ferencz császár ajándékozott a hűséges városnak, közvetíti az élénk közlekedést az átellenes parttal, hol a városliget, a pozsonyiaknak e kisebb kiadású Pratere, kedves üdülő helyet kínál szép angol parkjaival. A szabad királyi város háztömkelegéből a Duna felől érkezőnek különösen a Szt.-Mártonról nevezett székesegyház tünik a szemébe, a hol a magyar királyokat koronázzák s melynek kora talán egész Szt.-Istvánig, de legalább is Szt.-László idejéig vihető fel. Tornyába nyolcz évvel ezelőtt bele ütött a villám s akkor egész a harangházig leégett. Az elénk táruló képnek koronája és zárköve azonban a királyi vár omladéka, mely 400 lábnyira emelkedik a Duna szintája fölé, messzire uralva a vidéket. E vár mintegy 900 éves lehet. Még ma is kivehető alakja a négy saroktoronynyal, melyek egyikében annak előtte a magyar koronát őrizték. Mária Terézia, ki sokat és örömest időzött itten, 1760-ban 1.300,000 forint költséggel kibővítteté; 1811-ben leégett s daczára nagyszerű fekvésének, alig lehet remény, hogy, mint a phönix, kikél még valamikor hamvaiból.

«A város maga kedves modorban és jól épült. Azelőtt mágnáscsaládok is nagyobb számmal laktak benne, mint ez idő szerint. Számos urasági palotája van, melyekből kiválik a Szent Jánostéren a primacziális palota, egy valódi fejedelmi épület, melyben az országgyülések ideje alatt a király is tróntermét tartja.

«Az országháza, melyben az országos rendek tartják üléseiket, 1753-ban készült három emeletes épület, melyen azonban építészeti tekintetben nincs semmi különös. A város régi kapuinak már csak a neve van meg, kivéve az egy Mihálykaput. Általában régibb épületet csak keveset tud felmutatni a város, mely tüzi veszedelemtől igen sokat szenvedett, nevezetesen az 1809-iki franczia ostrom alatt.

«Pozsony, a német Pressburg, a hajdani quadok Anduetiuma, a nagymorva-birodalmi szlávok Vratislaburkja, midőn magyar határszéli várossá lőn, bevándorlott bajorok és frankok által lett benépesítve s lakossága még manapság is csaknem tiszta német, a mennyiben 35 ezernyi lakosa között csak 1400 szláv s alig ugyanannyi magyar van. A lakosság különben is Ausztriából és Németországból ujonczozza magát, mert a város helyi előnyei s Bécshez való közelsége sok oly embert vonzanak ide, a ki évi járadékból vagy nyugdíjból él. A nagy számu izraelitáknak, kik itt a Pálffyak földesuri hatósága alatt a vártó- és Zuckermantel-városrészre szoritva laktak, a mult országgyülés szabad lakhatást engedett az egész városban. Protestansok és katholikusok, noha ez utóbbiak többségben vannak, meglehetősen egyensúlyozzák egymást. A városi tanácsban valamint a választó gyülésben egyenlő számu tagokkal van képviselve mind a két felekezet s e rendelkezés szerencsésen elenyésztette a korábbi surlódásokat. A közszellemnek itt számos üdvös alkotásai vannak. A pozsony-nagyszombati vaspálya azonban, Magyarországon a legelső, fönnakadt s csak kis darabon közlekedik, lóerővel. Az éjszaki pályával való várva-várt összeköttetés még mindig várat magára, ámbár e szárnyvasut jövedelmezősége alig szenvedhetne kétséget.

«Elevenebb, sajátságosan elütő szinezetet nyer a kedélyes polgári élet Pozsonyban az országgyülések alatt, melyek 1825 óta az alkotmány rendelése szerint 3 évről 3 évre itt tartatnak. Olyanformák ezek Pozsonynak, mint Lipcsének a vásár (Leipziger Messe), csakhogy sokkal hosszabbak és sokkal kevésbbé jövedelmesek. Valamint Lipcsében vásármentes, úgy Pozsonyban országgyülésmentes lakosokat szoktunk megkülönböztetni. Minden pozsonyi háztulajdonos ugyanis köteles házának egy nem jelentéktelen részét, — melyet bizonyos hagyományos szabályok szerint az országgyülések tartamára fölötte nagy rendőri hatalommal felruházott főlovászmester jelöl meg, — a hozzá bekvártélyozott országgyülési tagnak *ingyen* engedni át s azt számára a legszükségesebbekkel bebutorozni. Ez a régi gyakorlat, mely semmiféle irott törvényen nem alapul, kevésbbé lehetett terhelő korábbi időkben, a mikor az országgyülések 2—3 hónapnál nem tartottak tovább. De most, mikor már esztendőkig kezdenek tartani s mikor az országgyülési vendégeknek az igényeik is fokozottabbak, elviselhetetlen teherré válik. A mind hangosabbá váló panasznak azt vetik ellene, hogy a nagyobb fogyasztásból a városnak egészében haszna van; aztán az országgyülés ugyis Pestre akar menni, annál kevésbbé lesz hajlandó maradni, ha még meg is fizettetik. Csakhogy erre azt lehet felelni, hogy a termelők haszna alig egyenlítheti ki a háztulajdonosok veszteségét s hogy a forgalomba kerülő pénznek 20%-ika is alig marad a pozsonyiak kezében; aztán most különben is drágább a megélés, mint az előtt s hogy még soha világéletében egy városnak sem jutott eszébe a tőkepénzeseknek, azért, hogy évenkint bizonyos összeget ott elköltsenek, ingyen szállást adni. Az országgyülés helyét meghatározni a koronának kétségtelen joga s ha a korona nem a karok és rendek ínye szerint rendelkezik, abból nem következik, hogy azt a pozsonyi házi uraknak kelljen megkeserülniök. Ezek az érvek lassankint méltánylatra kezdenek találni s erősen hangoztatja őket a magyar sajtó is. Már a mult országgyülésen is több vármegye, szabad királyi város és más országgyülési tag saját szándékából fizette meg a szállaspénzét s mivel a szállásbérek megfizetése az idei országgyülésen már ugy is királyi propoziczió tárgyát képezi, nincs benne kétség, hogy a pozsonyi háztulajdonosoknak e hallatlan megadóztatása s vele együtt a feudalis monstruozitásoknak — melyekben Magyarország Ó-Angliával vétekedik — egyike ezen az országgyülésen meg fogs züntettetni.»

Szólván a szabad ég alatt, a Rákos mezején tartott országgyülésekről, melyekben minden nemes ember részt vehetett s melyen, volt oly eset, hogy 80 ezeren is megjelentek, — igy folytatja:

«Ámbátor a királynak fönhagyatott az a joga, hogy az országgyülést az ország határán belül akárhová összehivhassa s össze is hivta hol Visegrádra, hol Budára, hol Pestre: a mióta azonban német császárok ülnek a magyarok trónusán, Pozsonyt találták a legalkalmasabbnak s így aztán az 1411 óta tartott országgyülések legnagyobb része, nem kevesebb mint 84, Pozsonyban tartatott.

«Az országos rendek az ország házának két külön termében tartják üléseiket. Az egyikben a *mágnások táblája* gyülésezik a palatinus elnöklete alatt. Jobb felől ülnek tőle az egyházi főméltóságok: az ország primása és esztergomi érsek s a püspökök; balra az országbárók, elsőnek az országbiró — judex curiæ, — aztán Horvátország bánja, a tárnokmester stb. Aztán jönnek a főispánok s a horvát-szlavon kongresszus egy követe. Ezek körül ülnek a többi mágnások, vagy az u. n. regalisták, mert a fönemesi családok minden nagykorú férfi tagjának joga van a főrendek tábláján megjelenni.

«Ebben a teremben találkozik a két tábla az elegyes ülések alkalmával, ha királyi leiratok kerülnek fölolvasásra, vagy ha reprezentáczió, vagy végre deputáczió küldetik ki az egész országgyülésből.

«A *rendek táblája* még ennél is tarkább. Ide minden vármegye és minden szabad királyi város küld két-két követet, a kik annak előtte négy hosszú asztal mellett foglaltak helyet ama négy kerület szerint, melyekre az ország föl volt osztva. Az újabb rendelkezés óta, mely csak tavaly a nyári szünet alatt foganatosíttatott, a terem széltében felállított 14 asztal körül ülnek a követek. Odalt, a terem hosszvonalának közepén, jobb kéz felől van a személynök — personalis — elnöki széke, két felől tőle a királyi tábla tagjainak és a káptalanok küldötteinek a székei. A terem hátterében emelvény van készitve a távollevő főurak képviselői számára — absentium ablegati, — kik, különös anomalia! itt a rendek és nem a főrendek tábláján foglalnak helyet. A jurátusoknak külön karzat van kijelölve. A többi karzatokat a közönség tölti meg, melynek itt, ép úgy mint a mágnások tábláján, szabad bemenete van. Az ablakmélyedésekben a hirlapirók és a gyorsirók asztalai vannak elhelyezve.

«A rendi tábla ülései részint teljes ülések, melyeken a követeknek nemzeti öltözetben kell megjelenni, s a melyeknek tárgyalásai a nyomtatott naplóba is belekerülnek, részint kerületi ülések, melyek inkább előkészitő és nem hivatalos természetüek s melyeken nem is a személynök elnököl, hanem hétről-hétre két-két vármegyei követ, egyik a dunai, másik a tiszai kerületek egyikegyikéből, úgy hogy a legjobb esetben is legfölebb egy év mulva kerül az elnökség ismét ugyanarra a személyre. Ezekben az ülésekben legszabadabb a vita, de sokszor leginkább áradozó s a tárgytól eltérő is s igen gyakran véghetetlen deklamácziókba vész el.

«Néha a tanácskozás rendkívül zajos is. Hogy csak egy példát említsünk: a horvát-szlavon kongresszus a magyar országgyülésre három deputatust küld, egyet a förendi, kettőt a követi táblára. A három szlavon vármegye azonfelül, a magyarországi vármegyékhez hasonlóan küld két-két követet. A kongresszusi követek választását, az előfordult szabálytalanságok miatt, a magyar érzelmü turopolyai gróf megtámadta s az e fölött kifejlett vita nagy hevességgel folyt mind a két felől. A horvát követek a kerületi ülésben magyar nyelven szólottak, mintegy be akarván bizonyitani magyar hazafias indulatukat, instrukcziójuk azonban akként szólt, hogy latinul beszéljenek. Midőn tehát az érintett turopolyai kérdés tárgyalása alkalmával a kerületi hatodik ülésben a horvát követek egyike latinul szólalt föl, oly általános zaj kerekedett, hogy a szónok nem juthatott szóhoz. Hiába igyekezett a személynök a csendet helyreállitani, utóvégre is kénytelen volt kimondani a többség határozatát: hogy a követi tábla tanácskozásai a mai naptól kizárólag magyar nyelven folyjanak.

«Egyébiránt a dolog természete is azt hozza magával s nem is szorul külön magyarázatra, hogy a viták, mióta egy élő nyelven, a tagok legnagyobb részének anyanyelvén folyhatnak, sokkal szabadabbak, mint mikor meg a latin jogi tudákosság spanyol csizmáiban kellett feszelegniök. A modern theoriák és koreszmék könnyebben találhatják meg a magok kifejezését s gyorsabban jöhetnek forgalomba. Természetes az is, hogy gyakran a drága idő rovására, több tere nyilik a bőbeszédűségnek, a frázisfaragásnak, a szónoki hatás hajhászatának. A hol a buza számára jól meg van porhanyítva a talaj, biz az a gyomnak is jobban kedvez. A magyar nyelv tele van sajátságos dallamossággal, élesen megkülönböztethető hosszu és rövid tagokkal, a véghangok nincsenek benne még leköszörülődve, kissé darabos, de érdessége mellett is hangzatos s a szónoki emelvény számára fölötte alkalmatos.

AZ ORSZÁGHÁZ POZSONYBAN.

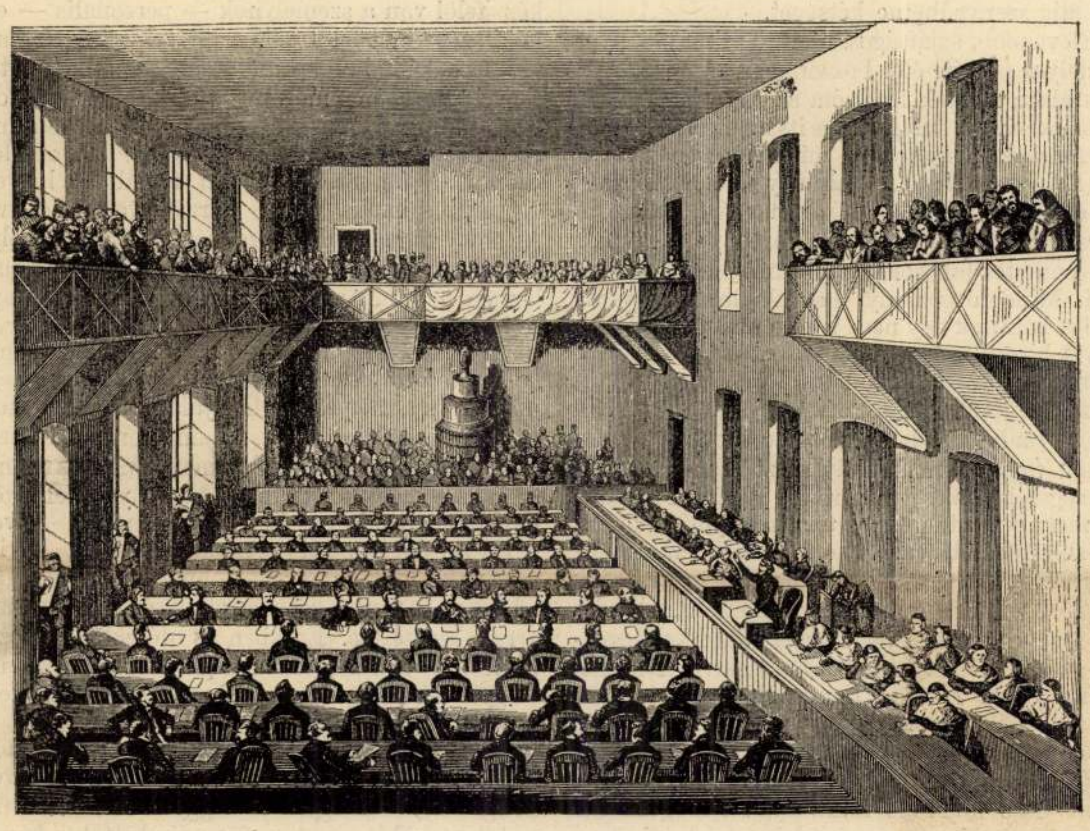

A KÖVETI TÁBLA GYÜLÉSTERME POZSONYBAN.

A FŐRENDI TÁBLA ÜLÉSTERMÉNEK ALAPRAJZA.

a. A főherczeg nádor asztala.

b. Asztal, mindkét oldalán 16—16 üléssel. A *c.* asztalok felőli oldalon ülnek az országos főméltóságok (zászlósok) és a legidősebb főispánok, mig a többi főispán s általában a konzervativ párt a *c*-vel jegyzett hat asztal mellett ül, melyek lépcsőzetesen emelkednek 4—4 hüvelykkel összesen 42—48 személyre vannak számitva. A *b.* asztal másik oldalát a főpapok foglalják el, kivéve a fölülről számitott 3-ik és 4-ik helyet, melyeken az országos levéltárnok s a királyi táblának jegyző gyanánt fungáló tagja ül.

A szintén lépcsőzetesen emelkedő hat *d.* asztalnál azok a főpapok ülnek, a kiknek a középső asztalnál hely nem jutott s azonkivül az egész liberális párt.

c. A három görög katholikus püspök asztala.

f. Az országos levéltárnok és a táblabiró asztala, mikor nem működnek hivatalosan.

g. Első gyorsiró asztala.

h. Második gyorsiró asztala.

i. A főherczeg nádor kiséretének ülései.

k. Négy asztal két-két hirlapiró számára.

l. Elrekesztett helyiség a követi tábla hallgatókként megjelent tagjai számára.

m. Lépcsőzetesen emelkedő padok a hallgatóság számára.

n. A főherczeg nádor bejárata.

o. Főbejárat.

Korláttal körülvett helyiség.

A pontozott vonal a hallgatóság karzatát jelöli.

A terem széltében vonuló karzatrész nők számára van fentartva.

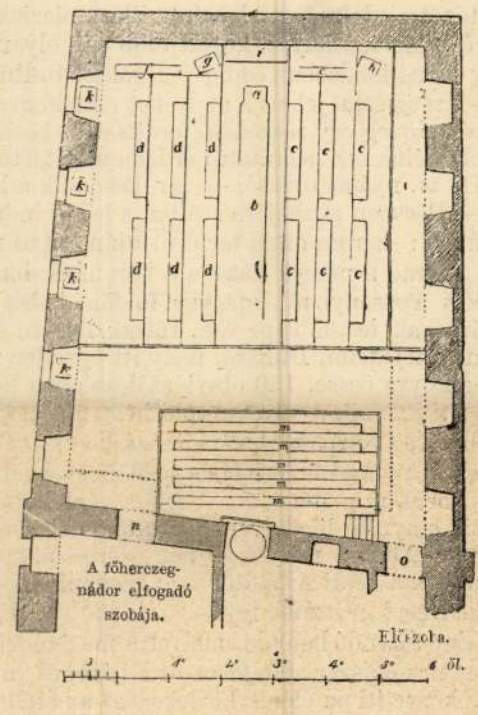

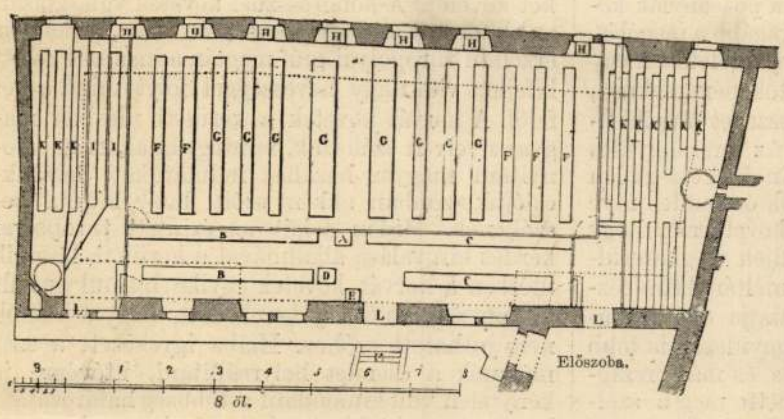

A. Az elnöki szék.

B. A papság 23 és Horvátország két követének asztalai, kik közvetlenül a penzonális elnök mellett az első asztalnál foglalnak helyet.

C. A kir. tábla tagjainak két asztala.

D. Az első gyorsiró asztala.

E. A perzonális titkárának asztala.

Ezek a terem padlójától 18 hüvelyknyivel magasabban álló s korláttal körülvett emelvényen vannak elhelyezve.

F. Öt asztal, mindenik 2—2 üléssel a szabad kir. városok követei számára, összesen 60 ülés.

G. Hat keskenyebb asztal, melynek csak egyik oldala felől van 12 ülés, közepén két szélesebb asztal, mind a két felől 12—12 üléssel, a vármegyék és kerületek követei számára, összesen 120 ülés.

H. Hét kis asztal 2—2 üléssel a gyorsirók, hirlaptudósitók, továbbá a nádor és a kormányhatóságok jegyzői számára.

Korláttal körülvett tér.

I. Támlákkal ellátott két pad a távollevő mágnások számára.

K. Lépcsőzetesen emelkedő padok a hallgatóság számára.

L. Terem-ajtók.

M. Lépcső.

A korláton kivül eső tér.

A szintén a hallgatóság számára rendelt karzatot pontozott vonalak jelölik. Az előszobából vezető bejárat fölötti s a kályháig nyuló karzat a hölgyeknek s nevezetes idegeneknek van föntartva. Ezen kivül van a baloldali keresztkarzat alatt s a *K* padok fölött egy páholy a hallgatókként megjelent főrendi tagok számára.

A KÖVETI TÁBLA GYÜLÉSTERMÉNEK ALAPRAJZA.

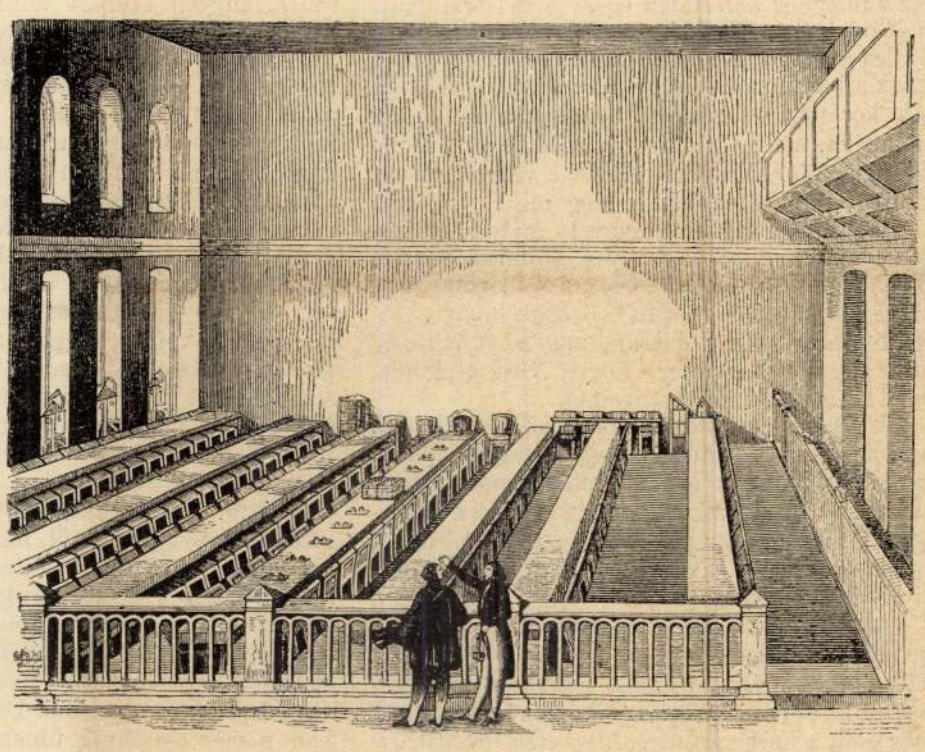

A FŐRENDI TÁBLA ÜLÉSTERME POZSONYBAN.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS HELYISÉGE POZSONYBAN 1848-IG.

— Hát, derék Isten, ha maga mondja, Lébi.

— S még mennyi szép más dolgot is parancsolt! — folytatta nagy lelkesedéssel reb Zálme Léb. — Hogy istápoljuk az özvegyeket és az árvákat; hogy nem szabad kamatot venni a kölcsön után; hogy nemcsak a rossz emberen, de a bajba jutott barmán is segíteni kell, s hogy a termésünk tizedét s az elsőt, amit ellik az állat, a papnak kell adni, hogy jól éljen . . . Nos, nem derék Isten a zsidó Isten, ami Istenünk?

Abonyba értek, Darás szomszéd kedvetlenül leszállt s a tarjagos tovább kocogott Lék felé. Itt elvégezvén a dolgát s átvévén egy létániányi megbízást, megint Szerdahelynek fordult a szekérrel.

S alighogy kijutott a faluból, megint úgy akarta a véletlen, hogy abonyi embert ért utól. Ezt is felinvitálta magához a kocsira s Zálme Léb megint csak rákezdte:

— Látja ezt a háromfontos cipómat? . . . — és úgy végezte szent lelkesedéssel és ujjongva —: ugy-e, derék Isten a zsidó Isten, a mi Istenünk?

Másnap, harmadnap is így tett, hogy kedveltté tegye Istent mind az emberi teremtmények körében, negyednap azután az a meglepetés érte, hogy magához hivatta a rabbi. Rabbi Áron Smul Aszód, a szerdahelyiek szentéletű nagy papja.

S még nagyobbat nézett a tarjagos, mikor ott találta a rabbinál az abonyi katholikus plébánost. Mit akar ez a rabbitól s mit akar a rabbi őtőle?

— Panasz van maga ellen — kezdte rabbi Áron Smul magyarul. — Az a panasz van maga ellen, hogy a falu népét a zsidó hitre téríti. Holott megtilt a mi vallásunk minden térítést.

A tarjagos nem tudta, ember-e ő, vagy asszony?

— Én? — kérdezte. — Én térítettem a zsidó hitre a parasztokat?

— Igenis, maga — szólt a plébános. — Jöttek hozzám többen is és elmondták, hogy maga őket megkörnyékezte, hogy térjenek meg.

— Én? Tekintetes főtisztelendő plébános úr? Én, aki tudom, hogy ezt nem szabad?

— No, ha tagadja, hát állíthatok tanukat. Jöjjön be, Darás, jöjjön be, Méhes — szólt be a szomszédos szobába.

S mikor bejöttek a tanuk, ezek bizony a szemébe mondták, hogy igenis, úgy van, térítgetni akart a Lébi úr. Milyen derék Isten a zsidó Isten s a többi.

A tarjagos fejében most már gyertya gyult.

— Mondtam én maguknak, csak fél szóval is, hogy hagyják ott a hitüket és térjenek át?

— Ezt éppen nem — volt a válasz. (A plébános arca itt megenyhült.) — Csak magasztalta a zsidó Istent, milyen derék ő.

— Tetszik hallani — szólt itt közbe a tarjagos. — Csak szabad nekem, mint zsidónak, magasztalnom a zsidóhitűek Egyistenét! — Majd merészet fordulva, így folytatta —: Egyébiránt, főuram, nemhogy térítettem volna a hívőit, sőt a lelkükre kötöttem, hogy a főtisztelendő plébános urat becsüljék meg. Nem megmondtam kendteknek — villant rá a szeme a két tanura —, hogy a termésük tizedét és az elsőt, amit ellik az állat, a papjuknak adják, hogy jól éljen?

— Nem tagadhatjuk, így mondta — volt a beismerés.

A plébános ekkor már nevetett. Jóízűen, megengesztelten kacagott.

— No, ilyen félreértés, főrabbi úr — mondta. — No, ha így térített, akkor visszavonom a panaszt. S én is aláírom, hogy derék Isten az Istenük.

Mikor a plébános elment, rabbi Áron Smul így szólt Zálme Lébhez:

— Az együgyű jámbort jobban kedveli a Legfelsőbb, mint a tudatosan vallásos embert, mégis kötelessége minden zsidónak, hogy tanuljon. Mert, ha van is mellette hit: a tudatlanság tévútra vezetheti, ahogy magát is vezette, reb Zálme Léb és majdnem hogy bajba nem keverte.

Attól a naptól fogva nem tette reb Zálme Léb, a tarjagos, hogy kedveltté tegye Istent az emberi teremtmények körében. Amit veszély nélkül megtehetett Ábrahám, nem teheti meg ugyanazt egy falvakat járó kis zsidó.

A pozsonyi neolog zsidó templom.
Die Neologe Synagoge in Pressburg.

Hogy is vagyunk azzal a „hatvanéves magyar-zsidó költészet"-tel?

— Pörbeszállás Komlós-Kredens Aladár cikkével. —

Mint a szabad véleménynyilvánítás fóruma, helyt adunk *Somlyó Zoltán* e vitairatának, ha nem is értünk vele mindenben egyet. És természetesen, készséggel fogunk helyt adni az eleven kérdés további megvitatásának is. *(Szerk.)*

A *Mult és Jövő* decemberi számának hasábjain terjedelmes cikket talál az olvasó a hatvanéves magyar-zsidó költészetről. Én magam örömmel kezdtem a cikk olvasásába, miután tudomásul vettem, hogy e cikk az IMIT-ben mint felolvasás hangzott el a közelmultban, valamint azt is, hogy szerzője zsidóvallású magyar irodalmi kritikus, tehát kétszeresen érdekelt s így kétszeresen fel is készült műítész, akiről fel lehet tételezni, hogy a napjainkban oly elhanyagolt magyar és zsidó irodalmat a legbensőbb lelkiismerettel s a legmélyebb lelkesedéssel ismeri s a kritika szavait nemcsak pincettának, bonckésnek tekinti, hanem egyébnek is: a lelkiismeret szavainak, az igazság szavainak, a benső meggyőződés szavainak, végezetül: emberi és írói tisztességnek.

Ismerve Komlós és egyben Kredens Aladár eddig megjelent magyar anthológiáit és a magyar irodalomról szóló termetes kritikai munkáit, melyeknek egyikében például alapos tájékozottsággal „erdélyi" költőnek tesz meg engem, aki sajnos, sohasem jártam Erdélyben, ismerve továbbá egy olyan esetet is, amikor egy általa szerkesztett vaskos magyar versanthológiából csupán azért hagyta ki egy ma élő, a legismertebbek közé tartozó magyar lirikus nevét és verseit, mert az illető valami csekélyke honoráriumot kért egy olyan anthológiában közlendő verseiért, amely anthológiának bolti ára lesz, amely anthológiához sem papirt, sem szedést, sem könyvkötői munkát senki emberfia ingyen nem szállított s amely anthológia szerkesztését végezetül szintén nem ingyen végezte a szerkesztőség, mondom: ismerve mindeme körülményeket, örömem mellé némi bizalmatlanság is járult. Mert, ha a mai viszonyok között, egy ilyen megtépett ország irodalmát: a magyar irodalmat oly mostohán és oly félvállról kezeli, mit várhat akkor tőle a magyar-zsidó irodalom, amelynek, sajnos, nincsenek eléggé erős és eléggé hatalmas védői és — kritikusai?!

Alig olvastam el a cikk első két hasábját, máris arra a megállapításra kellett jutnom, hogy — enyhén szólva — a magyar-zsidó irodalom főfőszemmértékhitelesítőjeként állítja magát oda Komlós Aladár akkor, amikor, úgylátom, még a kellő súlymérték birtokában sem képes helyesen mérni.

A hatvanéves magyar-zsidó irodalomról írván, azzal kezdi cikkét, hogy Kiss Józsefről e cikk keretei közé nem férhető essay-t ír. Ugy hiszem, ez nem lehet célja egy ilyen méltatásnak, hisz Kiss József óta a magyar-zsidó versköltészetben és írásban annyi minden történt, hogy ily szempontok szerint egy ilyen cikk terjedelmének meg kell haladnia a *Mult és Jövő* egy egész vaskos számának terjedelmét! De hiábavaló dolog a Kiss József ragyogó verseibe bárminő programot is belemagyarázni! Kiss József sokkal nagyobb költő volt, semhogy bárminő költői „programja" is lett volna! Csupán tehetsége volt, amely program nélkül is mindent jelent, míg a program tehetség nélkül legtöbbnyire gikszerekhez vezet . . .

Amit a Kiss József után következő zsidó költőkről ír, azt oly módon teszi, hogy nem lehet tudni, mily szempontot jelent szerinte az a körülmény, hogy: magyar-zsidó költő?! Vajjon csupán azt a külső tényt, hogy az illető zsidónak született, vagy azt-e, hogy az illető verseiben, írásaiban megnyilvánul-e a zsidó hang? Gellért Oszkár költészetét veszi sorra, aki életében le nem írt egy zsidó érzést tükröző sort. Őt állítja oda példának ama tételhez, hogy: „. . . többen megszakítják fajukkal való kapcsolataikat is! . . ." S hogy fájlalja egyik versében, hogy Jézus korán, legényfővel ment el, mielőtt fia született és a földi életet megszentelhette volna . . . Nagyon szép megállapítás ez! Ám: a hatvanéves magyar-zsidó költészetről írva, nem arról várunk adatokat, hogy a magyar-zsidó költők mennyiben hajlottak a kereszténység felé. Hisz akkor terjedelmes tabellát is mellékelhetett volna a szerző a cikkéhez — a legutóbbi hatvan év alatt kitértekről . . . A példából elindulva, a legjobb költő lehet valaki, ha nincsenek is zsidó érzései (mint ahogy Gellért Oszkár az is!), de akkor nem indokolt egy ilyen témájú cikkben a vele való foglalkozás!

A cikk hemzseg a ténybeli és felfogásbeli hibáktól. Nem óhajtván túlságosan sokáig időzni ennél a pontnál, figyelmeztetnem kell Komlós Aladárt, hogy például Szép Ernő „hontalan érzékenysége, önbizalmatlanságból eredő önirónia" cseppet sem zsidó vonás és általában: e költőnk kevésbé zsidó mentalitású költő, mint akár a legkeresztényebb fajvédő költő. Csak éppen, mert nem tud őszinte lenni, látszani szeretne annak. De az önbizalmatlanság nem zsidó vonás, kérem tanár úr; megtalálja-e ön Salamon királyban, vagy Heinében, vagy Morris Rosenfeldben, vagy, hogy a maiakról is szóljak: Pataiban ezt a vonást? Inkább az ellenkezőjét! A zsidót, amint ön jól tudhatja, addig korbácsolták, addig vádolták, addig űzték, addig közösítgették ki, amíg akarata megerősödött, önbizalma megacélozódott!

De menjünk tovább. A cikk Feleki Sándornak éppen csak a nevét említi meg. Hogy Feleki Sándor is él és zsidó költő. Holott Feleki harminc éve zsidó költő és hervadhatatlan poémákat adott a

Mult és Jövő
1929. XIX. januar.

Dávid Yellin (Jeruzsálem): A mi héber tanítóképzőnk

Készséggel teszek eleget a megtisztelő felhivásnak, hogy a mi héber tanítóképzőnk ügyét a zsidó renaissance diadaláért küzdő *Mult és Jövő* hasábjain ismertessem. A jeruzsálemi héber tanítóképző nem csupán *egy* zsidó iskola, hanem *az egész szentföldi zsidó iskolaügynek* mintegy szimbolikus képviselője. Mikor az első héber iskolák mintegy 40 évvel ezelőtt alakulni kezdtek, amikor az első kisérletek történtek arra, hogy a különböző országokból bevándorolt szülők gyermekeit a különböző anyanyelvvel bábeli zűrzavarából egységes héber kulturának keretébe fogják össze, mindjárt érezhető volt a hiány olyan tanítókban, akik a korszerű pedagógiai követelményeknek megfelelnek, akik a héber nyelvben való járatosságuk mellett a világi tantárgyak oktatásának is meg tudják adni a szükséges szinvonalat. A legtöbb tanító akkor „autodidakta" volt, akitől nem lehetett követelni, hogy modern eszközőkkel tanítani tudjon pl. rajzot, éneket, tornát, kézügyességet, kertészetet stb. Tehát mindjárt felmerült a héber tanítóképző szükségességének gondolata. De ennek megvalósítására csak a „Hilfsverein der deutschen Juden" áldozatkészsége révén került a sor. 1914-ben kitört az ismeretes *„nyelvháború"*, mely a héber tanítási nyelv győzelmével végződött és akkor átment ez az alapítás is a cionista szervezet főhatósága alá és azóta viseli a *„héber tanítóképző"* nevet. A „Bét-hamidras lemórim haivri" egyik legértékesebb központja lett Jeruzsálem szellemi életének.

A világháború alatt a török kormány zsidóellenes politikájának egyik célpontjává tette a tanítóképzőt. Tanítványait vagy kiutasította vagy besorozta katonáknak, a tanárok nagyrészét számüzetésre itélte. Természetes, hogy később tanítványaink nagy lelkesedéssel jelentkeztek mint önkéntesek a palesztinai honfoglalásra, majdnem valamenynyien hősiesen harcoltak a zsidó légióban. A háború után visszatért a normális élet. Uj tanítványok jelentkeztek most már maturált ifjak a középiskolákból, sőt kész tanítók és egyetemet végzettek a külföldről. A képző szinvonala egyre emelkedett.

Tanáraink Dávid *Yellin* igazgató, Biblia tanár, a „Vaad halason" (a héber nyelvfejlesztő bizottság) elnöke, a zsidó archeológiai társaság elnöke, a zsidó nemzeti tanács elnöke, a héber egyetem docense, Bencion *Dünaburg* helyettes igazgató, akit a petrogradi egyetem avatott, a zsidó történelmet és héber irodalmat tanítja, dr. J. *Epstein* (lausannei egyetem) a pszichológiát, dr. *Mohilower* (königsbergi egyetem) a jeruzsálemi héber gimnázium igazgatója, a pedagógiát és pedagógiai történelmet, A. M. *Brachjáhu* (berni egyetem) a talmudot, Ch. A. Sutte (jüdische Hochschule, Berlin) héber nyelvet és gyakorlati tanítást, J. *Avisohar* (genfi

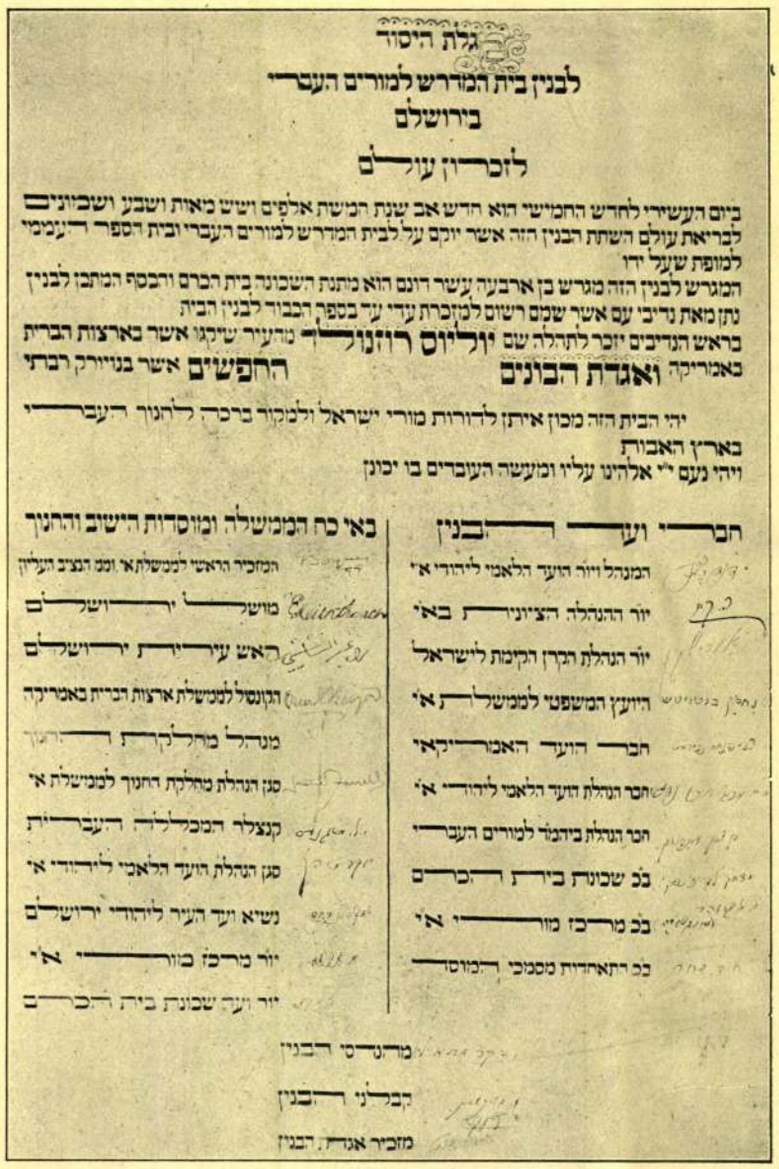
גלת היסוד
לבנין בית המדרש למורים העברי
בירושלם
לזכרון עולם
ביום העשירי לחדש החמישי הוא חדש אב שנת חמשת אלפים ושש מאות ושבע ושמונים
לבריאת עולם השתת הבנין הזה אשר יוקם על לבית המדרש למורים העברי ובית הספר העממי
למופת שעל ידו
המגרש לבנין הזה מגרש בן ארבעה עשר דונם הוא מתנת השכונה בית הכרם והכסף המתכן לבנין
נתן מאת נדיבי עם אשר שמם רשום למזכרת עדי עד בספר הכבוד לבנין הבית
בראש הנדיבים יזכר לתהלה שם יוליוס רוזנולד מהעיר שיקגו אשר בארצות הברית
באמריקה ואגדת הבונים החפשים אשר בנויורק רבתי
יהי הבית הזה מכון איתן לדורות מורי ישראל ולמקור ברכה לחנוך העברי
בארץ האבות
ויהי נעם י״י אלהינו עליו ומעשה העובדים בו יכונן

חברי ועד הבנין
המנהל ויור הועד הלאמי ליהודי א״י
יור ההנהלה הציונית בא״י
יור הנהלת הקרן הקימת לישראל
היועץ המשפטי לממשלת א״י
חבר הועד האמריקאי
חבר הנהלת הועד הלאמי ליהודי א״י
חבר הנהלת ביהמד למורים העברי
בכ שכונת בית הכרם
בכ מרכז מורי א״י
בכ התאחדות מסמכי המוסד

באי כח הממשלה ומוסדות הישוב והחנוך
המזכיר הראשי לממשלת א״י ומנ הנציב העליון
מושל ירושלם
ראש עירית ירושלם
הקונסול לממשלת ארצות הברית באמריקה
מנהל מחלקת החנוך
סגן הנהלת מחלקת החנוך לממשלת א״י
קנצלר המכללה העברית
סגן הנהלת הועד הלאמי ליהודי א״י
נשיא ועד העיר ליהודי ירושלם
יור מרכז מורי א״י
יור ועד שכונת בית הכרם

מהנדסי הבנין
קבלני הבנין
מזכיר אגדת הבנין

Az alapkő-okirat. Megemlékezik a Julius Rosenwaldról és az amerikai szabadkőművesekről („agudath habonim hechofsim"). „Legyen e ház szilárd alapja Izrael tanítói nemzedékeinek és áldás forrásává a héber nevelésnek az ősök országában." Az aláírók között szerepel Palesztina és Jeruzsálem kormányzója, az arab polgármester, a britt konzul, a cionista szervezet elnöke, a héber egyetem rektora, stb.

JEREMIÁS:
Elporlad a kő, s földi fala összeomlik,
elöregszik az ország
s idők folyása elsodorja a várost.
De mit a lélek fájdalomból épít,
Az megmarad isteni örökkétig...

HANGOK: Örökké állni fog Jerusolájim!

AZ EGYIK: De mondd, Vezér, hol fogjuk megtalálni, hol látja lelkünk meg Jerusolájimot?

JEREMIÁS:
Bárhol állítsátok fel önmagatokban, bárhol
az idegenben, iszonyból, mit tüzesen óhajtott:
akkor a vágyad le, a földre vetiti.
Akkor megvalósul minden vágyak álma
és a föld bármelyik részén,
hol vágyatok szivetekbe zárta,
felétek borul fényesen a fal koronája.
Ki izzik a vágytól, örökké látja az
[Jerusolájimot!

HANGOK: Mindenütt meg fogjuk találni... Mienk örökké Jerusolájim!

(Ujra megszólalnak a kürtök, egész világos van.)

JEREMIÁS:
Vándornép, Szenvedésnek népe, Jákobnak —
ki egykor áldást nyert Istenétől — szent
[nevében.
Emelkedj fel és indulj most világgá,
készülj és menj, úttalan, örök, végtelen
[utadon!
Hajítsd magad meghajolva készen,
népek és idők mély sötétjébe le.
Vándorold vándorlásod, szenvedd meg
[szenvedésed,
fel Istennép, kezd meg a Te csudálatos
hazatérésed az örökkévalóságba, menj, menj
[a világon által!

(A tömeg megindul... Elől viszik mély tisztelettel Çedékia királyt... Ahogy kivonulnak, lassan, inkább zümmögve, úgy, hogy hallani lehessen a beszédet, az Al Naharot Babelt éneklik. Mialatt a kivonulás tart, az épületből megint kijönnek a kaldeus hadvezérek.)

ELSŐ KAPITÁNY: Nézd... Nézd... Mint a táncosok, úgy vonulnak el... mintha mámor szállta volna meg őket... Hát nem győztük őket mi le? Hát őket meg nem gyaláztuk-e... Miért nem panaszkodnak?

MÁSODIK KAPITÁNY: Valami titok lehet rajtuk... mely így megváltoztatja őket, valami láthatatlan, mi így elragadja...

HARMADIK KAPITÁNY: Igen, ők a Láthatatlanban hisznek... Ez az ő titkuk...

ELSŐ KAPITÁNY: Hogy lehet látni azt, ami láthatatlan; hogy lehet hinni abban, mit szemünkkel felfogni nem tudunk... Valami titkuk lehet, mint a mi álomfejtőinknek... meg kellene ezt a titkot tanulni tőlük.

MÁSODIK KAPITÁNY: Ezt a titkot nem lehet megtanulni... ebben csak hinni lehet. És ők mondják, hogy ez az Isten...

1. CSOPORT *(szinte énekelve ahogy elvonul):* Vándorlunk im a fájdalmak szent útján, próbát próbára téve, fájdalmaknak útján... Mindig legyőzve, mindig leverten, megfojtottak, de mindig felszabadultak, mi szétdaraboltak és mindig egészek, minden népeknek csak játéka, gúnyja...

2. CSOPORT: Mi, egyedül hontalanok e földön, minden örökkévalóságig tart a mi utunk. Megmaradottak végtelen serege így indul útjára az Isten felé! Mert Ő minden Kezdet, és Ő maga a Vég. Mert Ő lesz lelkünkben otthon és mi feloldvadunk a láthatatlanban! Mi, elveszett nép, halhatatlan lélek.

ELSŐ KAPITÁNY *(teljes fényben úszik minden; felkelt a nap):* Nézd... Nézd, hogy marsolnak a napba... Valami fény ragyog ezen a népen. Pirkadás van a homlokukon... Hatalmas lehet az ő Istenük...

MÁSODIK KAPITÁNY *(nevetve):* Az ő Istenük? Hát nem törtük-e darabokra az oltárukat, hát nem győztünk-e felettük?

ELSŐ KAPITÁNY: A Láthatatlant legyőzni nem lehet... Egy embert meg lehet ölni, de Istent nem, ki lelkében él... Egy népet le lehet tiporni, de Szellemét soha!

Fordította: *Székely Béla.*

Juda Oppenheimer sírköve a pozsonyi temetőben.
A háttérben a Chaszam Szofer feleségének sírköve.
Das Grab Juda Oppenheimers in Pressburg.

Csermely Gyula: Reb Zálme Léb, a tarjagos

Az együgyű jámbort jobban kedveli az Isten, mint a tudatosan vallásos embert. Mert aki tudatosan vallásos, az azért jár Istennek útjain, mert féli a mindenség Urát, ám az együgyű jámbor azért igyekszik a Legfelsőbbnek kedvezni, mert bensőségesen szereti az Istent. Mint a tudatlan kis gyermek az ő szülőjét.

Nos, Szerdahelyen is volt ilyen együgyű jámbor a községben. Reb Zálme Léb ács volt a neve, de leginkább „a tarjagos"-nak hítták; a Zálme Léb nevet — szuverén jogánál fogva — atyja adatta neki; ácsnak azért hítták, mert kitanult és felszabadított ács volt; a tarjagos név miértje alább fog kiderülni, csak türelem. Itt előljáróban csak annyit, hogy a szerdahelyiek jól tudnak magyarul, éppen ezért nem: tarjagos, határozott névelő nélkül, hanem helyesen, magyarul: a tarjagos.

A szekercének, ácsplajbásznak régen búcsút mondott reb Zálme Léb barátunk, mert jövedelmezőbb foglalkozást talált magának. Könnyű kis kocsit és lovat vett, ezzel járta a községbeli falvakat és összevásárolt mindent, ami kapható volt. Birkabőröket, ócska vasat, csontokat; fahamut is, mást is, csak rongyot nem vett. Ne mondja rá senki, hogy ő rongyszedő.

Ezt a foglalkozását összekötötte egy másikkal is. Egyszer megkérdezte egy parasztasszony:

— Mikor jön megint errefelé, Lébi úr?

— Holnapután, lelkem, miért kérdezi?

— Hozhatna nekem valamit a városból.

— Nagyon szivesen, nénémasszonyom; mit hozzak?

— Hozzon nekem ebben az üvegben kőolajat, azután három font sót, másfél font cukrot és köménymagot is vagy egy verdunggal. (Ezt a súlymértéket a mai nemzedék már nem ismeri. Fontnak negyedrésze, tizennégy deka volt a verdung.)

Harmadnapra megkapta a rendelményt s mert reb Zálme Léb ács félkrajcárnyi hasznot sem számított, adott neki a parasztasszony: tíz friss tojást és csöves kukoricát egy köténnyel.

— Amiért fáradozott — mondta és még ő mondott köszönetet az embernek.

— Szivesen, máskor is — felelte készségesen reb Zálme Léb. — És másoknak is hozok, csak szóljanak.

Nos, csakhamar mások is szóltak s nemcsak ebben a faluban, de a többiben is, s amit Zálme Léb a szivességéért kapott, mindig több volt, mintha haszonra dolgozik. Mert gavallér a magyar ember, a paraszt is; a boltokban keservesen alkuszik, mert sokalja a kereskedő hasznát, de a szivességtevésért már bőkezű. S majdnem mindennap hazavitt reb Zálme Léb: tojást, egy-egy pár csirkét, csöves kukoricát vagy szemeset, ahogy jött; erre Szerdahelyen mindig volt vevője és lassan bár, de csak gyült-gyült a pénzecske.

Mindenki megbecsülte Zálme Lébünket, ám nemcsak azért, mert élelmes és szorgalmas, de leginkább azért, mert nagyon vallásos volt. Imádságos könyv és tálisz-tfillin nélkül sohasem ment falura, hátha ottreked éjszakára, akkor mit tegyen? Elemózsiát mindig otthonról vitt magával és péntek reggel, mikor templom után falura ment — ilyenkor csak közeleső faluba, hogy idejében otthon lehessen, hiszen szombat jön — péntek reggel chumist is vitt magával, a hetiszakasz elolvasása céljából (amit „szedre májver zájn"-nak híttak a régiek), noha nem értett meg a szövegből három mondatot sem.

Mint zsidó dolgokban nagyon hiányos tudású, az együgyű jámborok közé tartozott, akik — Isten iránt való szeretetből — többet tesznek, mint amennyivel tartoznak. Reb Zálme Léb igyekezete is az volt, hogy a hatszáztizenháromból, tudniillik a Tórának ennyi számú szent parancsából, amit rövidítve: „tar-jag"-nak nevezünk, lehetőleg valamennyit betartsa. Megtette például azt, hogy fürjet keresni ment ki a határba, holott nem írja ezt elő a Tóra, de kiment, hogy cselekedjék, amint

A pozsonyi zsidók deputációja a XVIII. századból. A vezető pénzzel tele zacskót visz, „zsidó adót" („Judentaxe") Pálffy várgrófnak a zsidai megvédelmezéséért. (Pozsonyi muzeum tulajdona.) *Die Judendeputation.*

írva van: sáléch tösáléch esz háém, vöhábónim tikách loch ... ha fészket találsz, az anyamadarat ne bántsd, csak a fiait veheted magadnak.

A hatszáztizenháromból még azok sem kerülték el figyelmét, amik manapság már egyáltalán nem kötelezők, vagy csakis a Szentföldre kötelezők. Szabad óráiban, téli estéken és szombat délután, mindig ott volt, ahol magyarázták a Szentírást (erre is van parancs: igyad a tudósok szavait, mint aszály után a homok a vízcseppeket) s így Zálme Lébünkön is megragadt miegymás, mint: a gazdaembert kötelezett parancsok, a szabad böngészés, az elfelejtett kéve és végül a szántóföld sarkai.

Mit tett erre Zálme Léb barátunk? Vett húsz forintért néhány négyzetöl szántót, bevetette búzával, árpával s mikor aratott, sarkokat hagyott a kis táblán, szabad böngészést engedett a tarlón és az öt kévéből is, ami termett a „birtokán", egyet „ott felejtett", vigye el a nincstelen. S mert zsidótól vette a földecskét, kötelező írást írt arról, hogy hétszer hét esztendő multán a földecske az eladóra visszaszáll.

Persze voltak, akik kinevették és kioktatták, hogy csak a Szentföldre kötelező ez a parancsolat, de reb Zálme Léb csak a vállát vonta:

A pozsonyi orth. zsidó templom.
Die orth. Synagoge in Pressburg.

— Hát aztán? Azért nem fogok verést kapni odaát, ha a tar-jagnak ezt a parancsát is betartom. Azután meg: hát Szerdahely nem Szentföld? Mindenütt a világon, ahol vallásos jó zsidók laknak, Erec Jiszróélnak egy-egy darabja van.

Ennyire ment a „tar-jag"-gal a mi barátunk s ezért nevezték el „a tarjagos"-nak a községben. S mert éppen akkor a Borsszem Jankó alakját, rucaháti Tarjagos Illést, már Szerdahelyen is ismerték a hitfelek, dupla derültséget ébresztett a tarjagos név.

— Lehávedl, — nevettek a községben — nekünk is van egy Tarjagosunk, a tarjagos.

De Zálme Léb ezzel sem törődött, sőt jámborságában egyre csak tünődött, mit tehetne még a jó Istenért, hogy még jobban kedvére legyen az Istennek? A szegényeknek jövedelmének tizedét? Megadta jó szívvel és jó szóval; elsőt ellett a kecskéje, egy bakgidát: felajánlotta a kohénnak, reb Mechólnak. Mit tehetne hát még ezeken felül is?

Egyik szombaton, mincha után, drósót hallgatott végig a bész hámidrásban. Inkább törvénymagyarázat volt, mint hitszónoklat s Zálme Léb megjegyezte magának, mit fejtett ki, mit magyarázott az előadó.

— Vöohávto esz Adonáj elohécho — kezdte az előadó, reb Sulem Beer —, szeresd az Örökkévalót, a te Istenedet, egész szíveddel, egész lelkeddel és minden tehetségeddel. Minden tehetségeddel: ez mit jelent? A Midrás szerint azt, hogy tedd kedveltté Istent mind az emberi teremtmények körében, ahogy Ábrahám ősatyánk tette.

No, több se kellett reb Zálme Lébnek, mint ez az új dolog, amit életében most hallott először. Vasárnap mindig otthon volt és szortírozta, amit a hét folyamán vásárolt, de hétfőn reggel, ahogy kocsiján falura ment, rögtön hozzáfogott, hogy teljesítse az új parancsot.

Gyalogjáró parasztembert ért utól, aki haza a falujába igyekezett és reb Zálme Léb megállította kocsiját.

— Üljön fel, Darás szomszéd — mondta (a járás minden parasztját ismerte) —, van itt hely az ülődeszkán kelmednek is.

— Köszönöm szivességét, Lébi. Majd meghálálom; jó tettért jót várj.

És alighogy Darás szomszéd mellette ült, Zálme Léb barátunk már kezdte is:

— Látja ezt a háromfontos cipómat? Nekem magamnak a harmadrésze is nagyon sok, de parancsolta a zsidó Isten, a mi Istenünk; ha éhezővel találkozol, törj le a kenyeredből és adj neki. Hátha találkozom kettővel, hárommal is? Azért viszek magammal ilyen nagy cipót. És látja itt az ülés alatt ezt a rend ruhát? Parancsolta a zsidó Isten, a mi Istenünk: ha meztelennel találkozol, ruházd fel. Hát kéznél legyen, ha ruhátlannal találkozom. Ugy-e, derék Isten a zsidó Isten, a mi Istenünk?

Darás szomszéd feszengett ott ültében.

A „Jüdische Volkszeitung“ jubileuma

Tíz évvel ezelőtt indult meg a *Jüdische Volkszeitung*, mint a „Volksverband der Juden für die Slovakei“ orgánuma. És a szövetség és hivatalos lapja együtt nőttek hivatásuk teljesítésében. Együtt küzdöttek a zsidóság polgári és politikai jogaiért, gazdasági érvényesüléséért, szellemi kultúrájáért, a közösség becsületéért. A jubileum alkalmából a *Jüdische Volkszeitung* gazdagon illusztrált, értékes ünnepi számot adott ki. Dr. Jirmijáhu *Neumann*, szerkesztő, a kitünő zsidó költő, akinek mély írásait ismételten méltattuk a *Mult és Jövő hasábjain*, vezércikkben számol be a tíz évről, majd egy másik cikkében a slovenskói cionista ifjusági mozgalomról. David *Gross* „Masaryk és a zsidóság“ címen közöl történeti jelentőségű adatokat a köztársaság elnökének fenkölt liberalizmusáról. *Knöpfelmacher* Izidor igazgató, a Volksverband lelkes elnöke, a szövetség és orgánumának kapcsolatait méltatja, míg a szövetség keletkezéséről *Weinberger* Fülöp számol be. Dr. Emil *Margulies* a zsidó kisebbség problémáiról értekezik, dr. Laroslav *Sik* a szlovákiai zsidóság történetének megírását sürgeti, dr. *Austerlitz* Tivadar az eperjesi zsidó múzeumot ismerteti, Erich *Gottgetreu* a russinskói zsidókról, S. *Hornik* a Mizrachiról, dr. *Fischer* Géza a slovákiai cionizmusról, dr. J. *Österreicher* az új zsidókórházról ír, *Bettelheim* Sámuel a pozsonyi jesiváról és a híres pozsonyi temetőről ad értékes históriai reminescenciákat, alapos adatokkal, míg a pozsonyi *„zsidó gárda“* 1918-as történetét *Komlósi* S., felelős szerkesztő eleveníti fel. A szlovák nyelvű mellékleten dr. *Eisler* Mihály, *Hoffmann* M., A. *Arie* és mások írásait találjuk. Az üdvözlő átiratok *Weizmann* meleghangú levele nyitja meg. Dr. *Reisz* Gyula és dr. *Sipos* Leó a „Zsidó párt“ üdvözletét fejezik ki testvéri szeretettel. Az illusztrációk szemléltetik a szlovenszkói zsidóság multját, jelenét, a ghettó művészetét, a jesiva életét, stb. Igen érdekesek a régi metszetek és plasztikus sírkövek, amelyek dr. Ovidius *Faust*, *Bettelheim* és *Gross* cikkeit illusztrálják.

A *Jüdische Volkszeitung* ünnepi száma méltó a zsidó jogokért és zsidó kultúráért küzdő orgánum multjához és szép perspektivát nyit a jövő feladatok teljesítésére.

Egy állítólagos pozsonyi ostyameggyalázás képe (1591). *Bild einer angeblichen Hostienschändung zu Pressburg (1591).*
Jobbra: a zsidók egy zsinagógában „gyalázzák“ a szent ostyát és késsel szurkálják, de az égből lángok hullanak alá és megperzselik a gyerekestül menekülő anyákat is. — Középen: az egyik zsidó megkeresztelkedik, hogy a tűzhalál elől meneküljön. — Fönt: zsidók megkínzása és karóra feszítése. — Jobbra: a Vár, balra: a Nikolaus-kápolna. (Berliner Kupferstichkabinett.)

Már nem nézett körül. Már senkit sem bánt. Csak azt a kis embert, aki a padlás lim-lomjai között egy elfelejtett régi könyvbe zárva megtalálta a pirosan lüktető szivét, melyről azt hitte, hogy már régen nincsen.

Most, hogy a kezébe adták és érezte a dobbanását, Békás Pál méltóságos úr elfelejtette érte a nevét és mindent. Csak parányivá zsugorodott kicsi magát látta haldokló atyja előtt.

Eloszlott a homályos emlék, amint fülét érte a szó.

— Szivesen tanulnék veled, apám ... mert én mindent szeretek, ami a tiéd.

Hirtelen lecsurgó két könnye magával sodorta a szégyen pirját, melyet ez a kis gyerekember már másodszor csalt ki az arcára.

Lelkébe vágott ez a fiúi nagy tisztelet, mely az ő szivében jégkéreg alatt dermedt, fagyott. Most, hogy lángszikra érte, olvadni, fölengedni kezdett.

Magához szorította magából fakadt kicsi mását és a régi imakönyv fölé hajolt vele. Miközben ajka hálásan rebegte:

— Igen. Tanuljunk, kicsi fiam ... Taníts ... hogy az apáim betűire emlékezzem.

Lengyel Károly: Harci zsoltár

Veled most perbeszállni végzetesen
És őseimnek útján meg nem állni,
Veled dacolni nagy, konok makacsan
Ez éjszakán, mely minden éjszakája.

Előttem őseimnek bibliája,
Az ódon irás, sárga, vén papir ...
Az éj sugára felettem világol ...
Feléd zeng most egy néma, néma óra.

Jössz! ... A végzetem felém suhint most ...
A mélybe hullok, miként a pernye szét az éjbe,
Mint szikrazápor izzó nagy vonatból,
Mint csillagfény borongó fellegárban.

Veled most perbeszállni végzetesen
És őseimnek útján meg nem állni,
Veled dacolni nagy, konok makacsan
Ez éjszakán, mely minden éjszakája.

Zsidóégetés Bazinban. Rézmetszet 1446-ból. (Berliner Kupferstichkabinett.) *Judenverbrennen in Basin.*

Die früheste ungarische Königstatue.

Anno 1343 der Gerechtigkeit. Der grosse König Karobert ist in Gott entschlafen. Die Stadt Pressburg fühlt am tiefsten das Leid, welches das weite Land mit gellenden Wehklagen erfüllt. War Karl Robert für ganz Ungarn der mächtige Herrscher, so war er ganz besonders für Pressburg der gute Vater. Denn heimliche Bande der Liebe zogen ihn dahin, so oft er ruhen wollte, und liessen die Stadt in Herrlichkeit erstrahlen, so oft er fremden Gästen aus seiner alten Heimat zeigen wollte, welch mächtiges Reich er für den alten Stammsitz vertauschte. Es war die Tochter des Wojwoden Thomas aus dem Geschlechte jener von Szécheny, die es ihm angetan. Und konnte er sie auch nicht nach Recht und Frommen vor den Altar führen, sie blieb ihm doch in Treue sein Kebsweib, das ihm Kinder schenkte. Die Tochter wurde die Gattin des Fürsten in Schweidnitz, und der Sohn, Koloman, Bischof von Győr. Das Verhältnis wurde ruchbar, die Sache konnte nicht auf sich belassen werden, Elisabeth musste verheiratet werden. Es war der gute Bürger Jakob, der zu der etwas zweifelhaften Ehre auserkoren wurde, der Mann der Mutter von Königskindern zu werden. Der Lauf der Karrieren ändert sich recht wenig in den Jahrhunderten. Jakob wurde Stadtrichter und hat als solcher nahe an die fünfzig Jahre seiner Stadt in Ehren gedient. Simpler Stadtrichter konnte er unter solchen Umständen nicht bleiben, so wurde er Graf von Pressburg. Und die Mittel der allerhöchsten Schatulle versiegten auch dann nicht, als er sein stolzes Heim, das jetzige Rathaus, errichtete. Schmuck stand die bürgerliche Burg — denn so mag sie mit ihren festen Mauern und Zinnen ausgesehen haben — da. Und der Besitzer konnte wohl seiner Dankbarkeit kaum besser entsprechen, als dass er das Wappen Karl Roberts, dann die Porträts seiner Frau und der Königskinder in der Toreinfahrt anbrachte, — ein zärtlicher Beweis von Aufmerksamkeit gegenüber seinem hohen Herrn und Gönner. Nun starb der gute König Karobert. Und als Zeichen ewigen Dankes liess Jakob, der Stadtrichter, eine Bildsäule des Verstorbenen an der Stirnwand seines durch königliche Gunst erworbenen Hauses errichten.

Und als später einmal König Sigismund sich ebenfalls als Wohltäter der Stadt erwies und dieselbe mit einem Besuche beehrte, da liessen die praktischen Pressburger das Wappen am Sockel der Statue abkratzen und dafür ober dem Kopfe der Statue den Namen Sigismund anbringen; doch das frühgotische Landeswappen in der Hand der Statue ist verräterisch und zeugt noch nach Jahrhunderten von der stillen Verehrung, die Jakob, der Stadtrichter seinem königlichen Gönner gegenüber hegte und zollte . . .

Dr. Géza Supka

A Magyarság 1931. 4. szám

Bei Alexander Grafen Apponyi

EINE ERINNERUNG AN UNGARNS GRÖSSTEN BIBLIOPHILEN

Von *Prof. Edgar Palóczi*

Es war im Winter 1915. Graf Alexander *Apponyi*, damals ein rüstiger Siebziger, ohne jedoch den Eindruck eines alten Mannes zu erwecken, hatte mich zu sich gebeten, um mir die eigenhändige diplomatische Briefsammlung *François Baron de Tot's* zu übergeben*), die der edle Graf aus seiner berühmten Sammlung zu Lengyel — heute eine Zierde des Ungarischen Nationalmuseums — nach Budapest bringen liess, da ich damals an der Biographie Baron Franz Tóths, des Befestigers der Dardanellen und Neuerweckers der Suezkanal-Idee, arbeitete.

— Es sind dies nicht die ersten Memoiren, denen ich zur Veröffentlichung verhelfe, — begann Graf Apponyi die Unterredung, während seine Hand liebevoll einen der herrlich gebundenen Maroquinbände streichelte. — Auch die Memoiren des Grafen Valentin *Esterházy* kamen vor einigen Jahren durch meine Beihilfe zur Öffentlichkeit. Meine Gutsnachbarn, die Familie *Bezerédj* besass das Originalmanuskript und liess es mir zur Einsichtnahme zukommen. Mit grossem Interesse las ich diese Aufzeichnungen und liess dann, wie Sie wissen, das Werk von wahrlich historischem Interesse in Paris verlegen. So verhalf ich also zwei Abkömmlinge der Gefolgschaft *Franz Rákóczis II.* zu neuem Ruhm — fügte Graf Apponyi lächelnd hinzu. — Wie Sie sehen, — und er zeigte hiebei auf ein prächtiges Portrait aus dem Zeitalter *Franz Rákóczis II.*, das über dem englischen Kamin des Arbeitszimmers angebracht war, — hat mich diese bewegte Zeit immer sehr interessiert. Dieses vorzügliche Gemälde verdanke ich meinem Freunde Jaques *Rosenthal* in München, dem berühmten Antiquar und Kunstkenner.

— Ich nenne Rosenthal nicht nur so ohne weiteres meinen Freund. Er ist ein ausgezeichneter, hochgebildeter Fachmann, auf dessen Freundschaft ich sehr stolz bin. Meine Hungarica-Sammlung hat ihm viel zu verdanken.

So kam Graf Apponyi auf seine Sammlertätigkeit zu sprechen. — Ich habe meine Jugendzeit nicht in meiner Heimat verlebt. Die diplomatische Laufbahn meines Vaters, seine Botschafterposten in Rom, Turin, — auch heute noch kränkle ich an der Malaria eines in der Campagna verbrachten Sommers meiner Kinderjahre — sowie in Paris und London, liessen mich die schönsten Tage meiner Jugend in der weiten Ferne, zwischen fremden Menschen verleben.

— Meine Sammlerneigung erwachte eigentlich in London. Die Bibliothek des Britischen Museums hat viel dazu beigetragen, insbesondere aber ein Kustos derselben : Mr. *Watson*. Diesem vielseitigen und hochgebildeten Fachmann unterstand damals die Osteuropäische Abteilung der Bibliothek, die schon damals eine reiche Hungarica-Sammlung besass. So oft ich ein ungarisches Werk dieser weltberühmten Bücherei auslieh, kam ich mit Mr. Watson in Berührung. Er besass ein geradezu verblüffendes Gedächtnis. So war es von ihm allgemein bekannt, dass er in den vielen, aus allen Ländern einlaufenden Bücherkatalogen stets aus dem Gedächtnis die der Bibliothek fehlenden Werke

*) Die sechs Bände der Sammlung wurden im Jahre 1919 von unbekannten Tätern entwendet und nach dem Sturze der Proletarierdiktatur wahrscheinlich ins Ausland verschleppt ; sie sind zur Zeit verschollen.

vegnek komoly. Kerner zenéje teljesen a szöveghez idomul. Komoly, nagyobb igényű, mely azonban, a hol csak alkalom nyilik, könnyed dallamos rithmusban nyilatkozik meg. Legsikerültebb az «Esti csillag» kezdetű románcz, melyet Németh János és Kiss Mihály több izben énekeltek s melylyel mindannyiszor tetszést arattak. Nehány csinos keringő s a második felvonásban egy férfikar-solo szintén hatást tett. Érdeme a zenének az ügyes hangszerelés. A szereplők Németh János, Kiss Mihály, Kassai, Ledofszky Mariska, Hevessy Janka, Petrik Ágnes, Kovács Mihály, Gireth Károly és Kantai Teréz voltak. A szépszámú közönség az ujdonságot általában rokonszenvesen fogadta s a szerzőt a felvonások végén négyszer lámpák elé hivta.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Kárpát-egylet évi közgyűlése aug. 2-án ment végbe *Tátra-Füreden*. Egyik főtárgya az az indítvány volt, hogy az egylet központi székhelye Budapestre tétessék, de ezt a közgyűlés elvetette. Az indítványt a Kárpát-egylet budapesti osztálya tette.

A közgyülés *Szőnyey* Kálmán elnöklete alatt ment végbe, és nagy érdeklődés mutatkozott, a mennyiben az új alapszabálytervezet ez alkalommal került a közgyűlés elé. Zimann tanár az iglói osztály nevében azt indítványozta, hogy a központi vezetés maradjon továbbra is a Szepességen; indítványát dr. Raisz Gedeon a Keleti-Kárpátok osztályának nevében pártolta. Hosszas vita után, melyben a kérdés mellett és ellen számosan felszólaltak, szavazásra került a dolog; az új szervezet mellett 43 ellene 62 szavazat adatott be; e szerint a közgyűlés az új szervezetet elvetette és a központ továbbra is a Szepességen marad. Miután a jelenlegi tisztikar állásáról lemondott, új választás ejtetett meg, melynek eredménye a következő: ügyvivő alelnök: *Fischer* Miklós tanár, másodalelnök: *Zsembery* Tivadar bányakapitány, titkár: *Nikházy* Frigyes, pénztárnok: *Marcsek* Andor. A megválasztottak mind iglóiak lévén, az egyesület központja ezentul az alapszabályok értelmében Igló lesz. *Csáky* Albin gróf miniszter, ki az egyesületnek tiszteletbeli elnöke, lefesteté az egyesület számára dr. Roth Samu elhunyt elnöknek az arczképét; a közgyűlés lelkesedéssel fogadta az ajándékot s a minisztert táviratilag üdvözölte.

A felvidéki magyar közművelődési egylet közgyülése. *Rózsahegyet* egészen megélénkítette e hó 9—10-ikén a felvidéki magyar közművelődési egylet közgyülése, melyre a felvidékről számos előkelőség gyűlt össze, s Rózsahegy társadalmi életét is fölpezsdítette.

Szalavszky Gyula belügyi államtitkár elnökölt s a közgyűlést emelkedett szellemű beszéddel nyitotta meg. A közgyülés többek felszólalása után elhatározta, hogy működését területileg is kiterjeszti, igy Budapesten fiókot állít fel és Gömör-, Abauj-, Sáros-, Máramaros-, Bereg-, Ung- és Zemplén megyéket felszólítja, hogy az egylet működési körébe lépjenek. A budapesti bizottság tagjaivá megválasztották herczeg Odescalchi Gyulát és Arturt, Körössy Józsefet, Kajuch Józsefet, Matuska Pétert, Tarnóczy Gusztávot, Smialovszky Valért, Zay Albertet, gróf Zedtwitzet, Rakovszky Gézát, Pulszky Ágostot és br. Radvánszky Gyulát. A közgyülésen több új tagot jelentettek be. Az alapító tagok száma 410-re növekedett. Általában az egyesület folytonosan erősödik és széljai támogatásában rokonszenvre talál. A közgyűlés kimondotta, hogy *csatlakozik a közművelődési egyletek országos szövetkezésének eszméjéhez*. Jelentékenyebb anyagi áldozatot azonban ennek érdekében nem hozhat, mert épen azt várja a létesítendő központi bizottságtól, hogy anyagilag lesz a vidéki egyletek javára, mikor a gazdag alföld magyar lakosságát fogja a határszéli szegényebb megyék nemzeti törekvéseinek istápolására birni. Libertiny Gusztáv tanfelügyelő és Tarnóczy Gusztáv országos képviselő indítványára elhatározták, hogy a közoktatásügyi miniszterhez feliratot intéznek, melyben azt kérik, hogy tekintettel arra, hogy a nem állami népiskolák csak igen csekély részben felelnek meg a *magyar nyelv tanítására* vonatkozó törvények rendelkezéseinek, részesítse ez iskolákat az eddiginél nagyobb segélyben. Az egylethez ujonnan csatlakozandó megyék és az ott működő kulturegyletek küldötteit Szalavszky Gyula elnök az ősz folyamán Budapestre értekezletre fogja összehivni. A közgyülésen társelnökké Kürthy Lajos, tiszteleti elnökökké gróf Csáky Gyula, báró Roszner Ervin és Justh Kálmán főispánokat választották meg. Az igazgató-választmányt is megalakíták 35 taggal. Elhatározták, hogy a jövő évi közgyűlést *Lőcsén* tartják. A gyűlést diszebéd követte. Este fényes bál volt, a Felvidék előkelő hölgyvilágának élénk részvételével.

MI UJSÁG?

A szabadságharcz emlékeinek kiállítása. Az 1848—49-ik szabadságharcz emlékeinek kiállitása e hó 15-én nyilik meg a redoutban. Körülbelül 2500 tárgy van együtt. A belépti dij 40 kr. lesz.

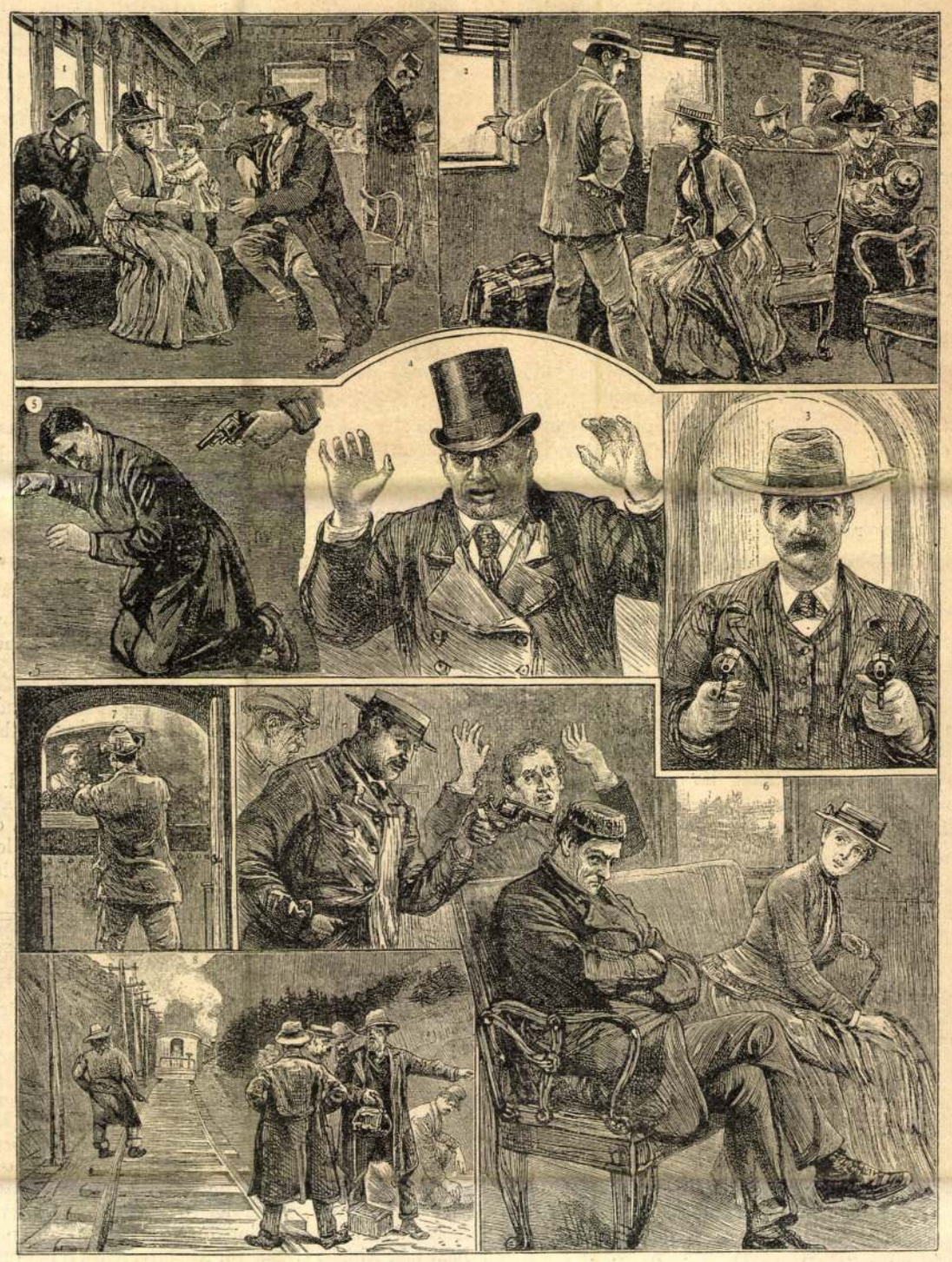

1. Kereskedelmi ügynök ismerkedik az utazókkal. 2. Egy másik udvarias úr. 3. «A kezeket fel, vagy meghalsz!» 4. Az öreg, ki rettenetesen szitkozódik. 5. Egy utas menekül a lövés elől. 6. Félre lövés. 7. «Állítsd meg a gépet, vagy szállj le!» 8. A rablók a vasútvonalon állanak, míg a vasút eltűnik.

VASUT KIRABLÁSA KOLORADÓBAN.

Az ország minden részéből oly nagy számmal érkeztek *Kossuth*-arczképek, hogy külön termet kellett számukra berendezni. *Damjanichné* elküldte minden kincsét, a mi férjétől reámaradt. Köztük van egy régi festmény, mely a magyar tábornokot 1839-ben egészen leberetvált arczczal ábrázolja, osztrák tiszti egyenruhában. Lapunk már közölte ezt az arczképet. Itt van a sapkája, két tenyérnyi széles kardja, egy rámában pedig üveg alatt azt az utolsó imádságot őrzik, melyet a siralomházban, utolsó éjszakán, irónnal vetett papirra felesége vigasztalására. — *Perényi* Zsigmond, volt beregmegyei főispán, beküldte édes apja két arczképét. Egyiken mint országbiró van lefestve, a másikon pedig, mint fogoly. Ez utóbbit Vágner, a mártirhalált halt Perényi fogolytársa, festette. Mikor az elitélt országbiró a vérpadra lépett, óráját azon kérelemmel adta át a hóhérnak, hogy juttassa azt kis fiához. A hóhér teljesítette kivánságát, igy juthatott most az érdekes emlék a kiállitás rendező-bizottságának kezei közé. Kiss Dávid hódmezővásárhelyi kereskedő azt a zászlószalagot küldte be, melyet a bécsi hölgyek («Die Frauen Wiens») himeztek Kossuth zászlajára. Nagyon érdekesek az *Osztrovszky* József kuriai tanácselnök által kiállított tárgyak. Egy darab puszpáng fából készült kurtavas, láncz és lakat, egy miniatur oltár a szentséggel, melyeket primitiv eszközökkel, bámulatos türelemmel faragott a josefstadti tömlöcz czellájában. Börtönbe zárt ember munkája az a nyolczvan festmény is, melyeket *Tóth* Agoston festett Olmützben, s mely a festő nyolczvan fogolytársát ábrázolja. Az ereklyék közt becses az az egyszerü szolgálati aczél kard, melyet Damjanichtól vettek el az aradi vár udvarán; e kardot egy aradi özvegy asszony, Joanovich Györgyné bocsátotta a bizottság rendelkezésére; apjától örökölte, apja pedig Fastenburg osztrák tábornoktól kapta. Az üvegszekrényekbe helyezett ereklyék közt találjuk *Bem* tábornok látcsövét és pisztolyát, *Palkovics* Károly volt esztergommegyei alispán rablánczait s azt a kelyhet, melyet a fogságban készített, *Schweidl* tábornok arczképét s a Székely Imréné által küldött ereklyéket, melyek *Lázár* tábornok emlékét őrzik. Az *aradi tizenhárom vértanura* vonatkozó tárgyaknak külön termet rendeztek. *Zala* György szobrász az aradi vértanuszobor 13 arczkép-mintázatát állította ki. *Ruttkayné* (Kossuth nővére) beküldte *Ihász* ezredes zászlójának lobogóját, mely alatt először az oroszokkal ütközött meg a vöröstoronyi szoros mellett; Ihász ezredes bátyja, *Ihász* János győrmegyei birtokos, az ezredes több emléktárgyát engedte át a kiállításra. Köztük van Damjanich János tábori kulacsa, Kossuth Lajos szivartárczája, Ihász ezredes csákója és egy «első osztályu magyar érdemrend». Ez az érdemrend állítólag azonos azzal, melyet a kormány 1849 május végén *Görgei* tábornoknak ajánlott fel Budavár bevétele után, de a melyet Görgei nem fogadott el, azt mondván, hogy kötelességének teljesítéséért érdemjel nem illeti meg. Eddig két ilyen érdemrend volt ismeretes: az egyik a *Bem* tábornoké, mely a székely nemzeti muzeumban van, a másik a budapesti nemzeti muzeumé. Ez utóbbi állítólag szintén Görgei tulajdona volt; hogy melyik a valódi, nem állapítható meg, mert teljesen egyformák. Oroszországból *Zichy* Mihály két szép mivű kardot küldött be, melyeket orosz tisztek, a mostani tulajdonosok bocsátottak rendelkezésére. Az egyik, Asztafiev tábornok, a kardot a szabadságharcz levererése után a csatatérről szedte föl. *Majláth* Béla muzeumi könyvtárőr *Klapka* György tábornok, *Selley* József pedig gróf *Battyhány* Lajos életnagyságban festett arczképét küldte be. *Kacziány* Géza iró 106 darab eredeti okmányból és kéziratból álló ereklye-gyüjteményt mutat be a tárlaton. Abban az aradi vértanuktól, tábornokoktól és más 1848/49-iki kitünőségektől vannak kéziratok. *A rendező-bizottság* elhatározata, hogy a felügyeletnél alkalmazott husz öreg 48-as hovédet, a szabadságharczban különböző fegyvernemek szerint viselt egyenruhákba öltözteti. Látni fogunk tehát 48-as tüzéreket, vadá-

szokat, honvéd-huszárokat, vörös-sapkás honvédeket, stb. teljes felszerelésben : fegyverrel, lobogókkal.

A kiállítás legérdekesebb tárgyait, különösen melyek, mint 1848/49-ki emlékek vagy azon időben készült rajzok es festmények, hitelességre leginkább számot tarthatnak, — a «*Vasárnapi Ujság*» legközelebbi számaiban közlendő nagy *képcsoportozatokban* részint fényképi fölvételek után, részint rajzoló művészeink által készített illusztrációkban be fogjuk mutatni olvasóinknak.

A király a fiumei kormányzónak gr. *Zichy* Ágostnak, a Fiumében töltött napok emlékeül márvány mellszobrát ajándékozta.

A pécsi dóm restaurálása a fölszentelés napjáig 1.719,736 frtba került. De mire a templom minden fölszereléssel el lesz látva, a költségek összege eléri a kétmilliót. Magyar művészeknek is jelentékeny összeg jut belőle. *Lotz* Károly és *Székely* Bertalan festőművészek 37,000 frt tiszteletdijat kapnak, *Zala* György szobrász pedig 33,610 frtot a templom belsejében végzett szobrászati munkákért, mig *Kiss* György, a ki csak nem rég tért vissza Berlinből, 15,000 frtot az apostolok s a homlokzat alakjaiért. A dekorativ festés 105,000 frtba került. A mikor a restaurálást megkezdték, 1882-ben Schmidt építész 700,000 frtra számította a költségvetést, de aztán nem is maradtak meg az eredeti terv mellett, hanem fokozatosan uj munkákat és szépítési terveket füztek hozzá, nem csoda tehát, ha ép háromszor annyiba került, mint eredetileg számították.

Miniszteriumi arczképcsarnok. Az igazságügyminiszterium diszterme számára *Szilágyi* Dezső igazságügyminiszter megrendelte elődjének, *Fabiny* Teofilnak, az arczképét. A képet *Roskovics* Ignácz készíti ; a volt miniszter diszmagyarban lesz a képen. A diszteremben már ott függ valamennyi igazságügyminiszter arczképe.

Fölfedezett Van-Dyck-festmény. A pozsonymegyei *Szent-György* város temploma két méter magas és 1.25 méter széles oltárképében Van Dyck festményére vélnek ráismerni. A kép a keresztfán függő megváltót ábrázolja, s — a mint Pozsonyból irják, — elragadó melegséggel és élethüséggel van megalkotva mind kompoziczió, mind festés dolgában. A ritka nagybecsü festmény az idő által az évszázadok alatt sokat szenvedett ; azért, miután értékét fölismerték, Pozsonyba vitték Fleischmann György akadémiai festő műhelyébe, a ki e képet restaurálta. Most a kép a nevezett műhelyben rövid időre ki van állítva. Bécsből több hirneves festő és műbarát járt itt s emlegetik, hogy egyik 40,000 forintot ajánlott a képért. Eddigelé még nem tudni, mi módon került az ottani templomba e kép. Valószinű, hogy valamely mágnáscsalád fogadalom alapján ajándékozta meg vele a szentgyörgyi plebánia templomát. A képet e napokban lefényképezték. Érdekes volna azonban a képről egy kicsit határozottabb véleményt hallani, mert nálunk nagyon könnyen megtesznek egy-egy képet hires művész festményének.

Középkori falfestmények. Telegdy József nagybirtokos távirati uton értesítette a műemlékek országos bizottságát, hogy *Mező-Telegden* (Bihar m.) a református templom tatarozása alkalmával régi festmények tüntek elő a vakolat alól. A bizottság dr. *Czobor* előadót küldte ki a helyszinére, a ki konstatálta, hogy a három álló alak, Szent István, Szent László királyainkat és Szent Imre királyfit ábrázolja, s ezenkivül Szent Miklós püspök legendájából is látható a falon egy jelenet. E képek a XVI. század első éveiben átépített templom régi falán maradtak fönn s e festmények az átépítés alkalmával vakoltattak be. — A templom a XIII. század derekán épülhetett és igy a felfedezett részlet még Árpádkori építkezés. A falfestmények a XIV. század elejéről valók s méltók, hogy továbbra is épségben tartassanak, annál is inkább, mert Biharmegyében ilyenemű emlékek a ritkaságok közé tartoznak.

A nyári lóversenyek. Augusztus 9-én, vasárnapi napon kezdődtek meg a nyári versenyek, melyek ezúttal már nyolcz napig tartanak, s augusztus 23-án érnek véget. A megnyitó versenynapon az olcsóbb helyek zsufolásig megteltek, mig a nagy tribünön bizony nagyon észre lehetett venni, hogy a nyár közepén vagyunk ; az előkelő világ csekély számmal volt képviselve.

A *megnyitó nap* versenyei nagyon jól sikerültek, minden egyes futamnál feltünően sok ló állott az indulóhoz. Győztesek lettek lovag *Postruszki* «Harvest»-je, br. *Springer* «Illo»-ja, br. *Uchtritz* «Pasqualine»-ja, *Péchy* Andor «Abá»-ja, *Apponyi* Antal gr. «Necrolog»-ja, *Egyedi* Arthur «Ideál»-ja, Mr. Cic «Ischl»-je. Aug. 11-én, a második versenynapon az 1000 frtos «Pásztor-dij»-at *Jakabffy* Tódor «Merryman»-ja, az eladó kétévesek diját *Egyedi* Arthur «Vendég»-je, a 4000 frtos igazgatósági dijat *Springer* báró «Illo»-ja, nyerte meg, mely már az első versenyen is nagy meglepetést keltve vitte el a 3000 frankos államdijat. A többi versenyekben elsők lettek *Apponyi* Antal gróf «Sorellá»-ja, «Edelweis», «Kate» és «Fasterling».

Augusztus 13-án, a harmadik napon dőlt el a nyári versenyek legérdekesebb futamának, s a legnagyobb magyar versenydijnak, a Szent-István dijnak a sorsa, melyért ez alkalommal futtattak harmadszor.

A közönség érdeklődése főleg az aug. 13-iki versenyre s azon a *Szent-István dijra* irányult. Az első két futamot, melyben «Montreal» és Söllinger százados «Konradin»-ja szépen győztek, úgy szólván észre se vette a publikum, mindenki a harmadikat várta, melyben *Péchy* Andor «*Eretnek*» nevü lova nagy meglepetést keltve verte le sokkal többre becsült versenyző társait, megszerezve tulajdonosának az idén is a Szent-István dijat, melyet tavaly is Péchy lova, a Lord Ernest vitte el. A következő futamok nem csökkenő érdeklődés mellett folytak le, s az elsők «Szt. Gellért», «Balhit» és «Da Vinci» lettek.

—x— Figyelmeztetjük t. olvasóinkat a «Budapesti kereskedelmi akadémia» mai számunkban megjelent hirdetésére.

Német kiállítás Londonban. Richter F. Ad. és Társa, horgony-kőépítő-szekrényei által jelesen ismert bécsi czég, a londoni német kiállításon, ott bemutatott horgony-kőépitő-szekrényeiért, a legmagasabb kitüntetésben, az 1. osztályu tiszteletokmányban részesíttetett.

HALÁLOZÁSOK.

Szalay Imréné, szül. Trefort Mária, közoktatásügyi miniszteri tanácsos neje, néhai Trefort Ágost miniszter leánya, meghalt 31 éves korában, hosszas betegeskedés után, Budapesten. A köztiszteletü férj mellett két gyermek siratja a jó anyát, s mindenki részvéttel fogadta a művelt és gyöngéd nő korai halálát. A temetés e hó 12-ikén ment végbe a kerepesiúti temető halottas házából, hová a városligeti fasor egyik nyaralójából szállitották a halottat. A gyászszertartáson ott voltak férjén kivül : báró Eötvös Loránd, az akadémia elnöke, Gervay Mihály főrendiházi tag, Almási Géza, gróf Apponyi Albert, Herman Ottó, Pulszky Károly, Arany László és Harkányi Frigyes orsz. képviselők, Berczik Árpád, Szalay Péter, Bedő Albert miniszteri tanácsosok, Luczenbacher és Leövey osztálytanácsosok, dr. Plosz Sándor és dr. Czobor Béla egyetemi tanárok, dr. Hampel József muzeumi őr, stb. Azonkívül ott voltak a kultuszminiszterium és a nemzeti muzeum tisztviselői testületileg, a mintarajziskola és iparművészeti iskola tanárainak küldöttsége, a magyar kir. állami közép-ipariskola tanárai, a festő-mesteriskola számos tagja stb. A beszentelést Stieber Vincze terézvárosi plébános végezte fényes segédlettel.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt : Sujan Ferencz, kir. tanácsos és nyug. m. kir. államvasúti felügyelő, Budapesten. — Letlinger Kelemen, a ferenczrendiek házfőnöke és volt provinciálisa, 76 éves, Nagy-Kanizsán. — Mózer Ferencz, m. kir. adótárnok, 44 éves, Badacsony-Tomajon. — Abrudbányay Béla, m. kir. erdőigazgató, mint Kolozsvárról jelentik, egy rovarcsipésnek esett áldozatul, 69 éves korában. — Rézler László, a kisvárdai takarékpénztár pénztárosa, 52 éves, Kis-Várdán. — Beczkóy János, a kolozsvári nemzeti szinház régi tagja, jó hangú énekes, ügyes diszletfestő, ki harmincz évig müködött a szinháznál, 50 éves korában.

Báró Horváth Béla, nyug. honvédszázados egyszerre három leánykáját vesztette el az erdélyi Baczka-Madarason, hol a család nyaral. Fürdés közben a Nyárad vizébe fultak : *Tima*, 14 éves, *Erzsi* 12 éves, *Berta* 8 éves. — Báró Wattmann-Maelcamp Beaulieu Miklósné, szül. Galanthay Csemesz Apollonia urhölgy, tegnap elhunyt Gráczban. — Fischl Lajosné, szül. Rosenthal Ilona, földbirtokos neje, fiatal nő, ki gombamérgezés áldozata lett, a szabolcsmegyei Császárszálláson.

Szerkesztői mondanivalók.

Miért is festik a halált. Van benne gondolat, de a kidolgozás rendkivül nehézkes, darabos. A magyar nyelven is sokszor erőszakot tesz, például :

«Hív a szirének lágy szava,
Pihenjek ölelős karában.»

Talán *karukban*, mert igy azt teszi, hogy a szirének lágy szavának ölelős karjában kiván pihenni, vagy

«Oly édes boldog a tudat,
Hogy eljő egyszer minden vége.»

E helyett, *mindennek vége*, amúgy egészen értelmetlen. A vers befejezése szép volna, ha a szirének emlegetése zavarba nem hozná az olvasót, igy könnyen azt lehet gondolni, hogy «szenvedő szive szép hölgye» alatt valami szirént ért.

Csak egyszer. Tavasz volt. Arczképed előtt. Lapos próza mind a három, a költői nyelv és rythmus iránt a legcsekélyebb érzéket sem árulják el.

Álom és való. Középszerű.

SAKKJÁTÉK.

1675. számu feladvány. Petersen C. F.-től.

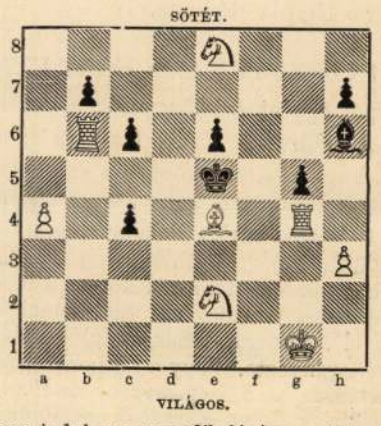

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1669. számu feladvány megfejtése.

Eisele H.-tól.

Megfejtés.

Világos.	*Sötét.*
1. Fc7—e5	c6—d5 :
2. Fe5—c3 †	Kb4—c5 :
3. Fc3—a3 †	Kc5—d6
4. Fa5—c7 mat.	

Helyesen fejtették meg : *Budapesten :* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács József. — *Kézdivásárhelytt :* Györbiró-Gergely. — *Kecskeméten :* Balogh Dienes. — *A pesti sakk-kör.*

Hibaigazitás : A multheti 1674. sz. f. Behting C.-tól, világos nem a *negyedik*, hanem a *harmadik* lépésre mond matot.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 31-ik számában közölt képtalány megfejtése : *Felülfizetések.*

HETI-NAPTÁR, augusztus hó.

Nap	*Katholikus és protestáns*		*Görög-Orosz*	*Izraelita*
16	V.	**D 13 Joak. olt.**	**D 12** Rókus	**4 F.** Efezi7gy.	12
17	H.	Liberat ap.	Bertrám	5 Euszignius	13
18	K.	Ilona császárné	Agapit	**6 Ur szinvált.**	14
19	S.	Tuluzi Lajos p.	Szepolt	7 Domácz vt.	15
20	C.	**István m. király**	István	**8 István király**	16
21	P.	Bernát ap.	Adolf	9 Mátyás ap.	17 Az ö. e.
22	S.	Timót vt.	Timót	10 Lőrincz vt.	**18 S. Ekew**

Holdváltozás. ☽ Holdtölte 19-én 10 óra 44 pk. e.

Felelős szerkesztő : **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fekete, fehér és színes selyem-damaszt, 1 frt 40 kr.-tól egész frt 7.75 méterenkint (18 fajtában) — szállit egyes ruhára valót és végszámra viteldij- és vámmentesen **Henneberg G.** (cs. és k. udv. szállitó) gyári raktára **Zürichben.** Minták pósta fordultával. **Levelekre Svájczba 10 kros bélyeg ragasztandó.**

a térképet. (Im itt szolgálunk egygyel. Lásd a 424. lapon.) Keresse fel rajta azután Pozsonyt, s azonnal látni fogja, mit valószinüleg már eddig is tudott, hogy a hazánkat északra környező Kárpáti hegylánez egyik nyugati leágazása épen Pozsonynál végződik. A Kárpáti hegylánez épen ezen nyugati ágazatát pedig már a régi földirók külön néven *Beskida* hegységnek nevezték; a körüle lakó szláv és német népek Bielahora- és Weisses-Gebirgnek mondják, mi pedig nyelvünkön egyszerün Fehérhegységnek nevezzük; a mi, mellékesen megjegyezve, körülbelül mind ugyanazt jelenti.

Nevezetesebb, célunkra nézve még azt is tudni, hogy ezen hegység északnyugati végsőpontját hazánkban *Szakolcza* jelöli; épen ugy tehát, mint a dél-nyugatit Pozsony és Dévény vára; ugy hogy Pozsonytól majdnem egyenes vonalban huzódik Szakolczáig. Mellyen tul azonban belőle még egy jó darab Morva és Szilézia határos tartományoknak is kijut. Jut ellenben a hegyen tul, miután ez fönn kiágazott, még hazánknak is egy meglehetős szép sikróna, melly egész a Morva folyóig terjed. Ezen folyó itt ugyan az osztrák és morva tartományok között országunk határvonalát képezi. De azért a folyam a rónát csupán átszeli és meg nem szakitja. Szakadatlanul terjed az el azontul is a bécsi hegységig, az ugynevezett Marchfeldi sikmezőt képezve. A folyók nyilván mint conventionalis határok sokkal határozottabb válaszvonalul szolgálhatnak, mint a megszakgatott hegységek. Ellenben a hegység mindenkor a vidéknek mintegy természetes határfalát képezi; ugy hogy itt is a Fehérhegység határfalán tul, ezen még egész a Morva folyóig terjedő róna, olly természetü, mintha csak nem is tartoznék már hozzá; és mintha csak amugy valamelly jó vagy rosz alku alkalmával ráadásul kaptuk volna a többi hazára.

Igy is volt valahogy. Mert nem eddig tartott ám hazánk első határa. A *Mons Coetius*, a mai *Kahlenberg* hegység Bécsen tul képezte azt egykor e részt. Csak miután honkereső népünk országokat és nemzeteket féktelenül elárasztó dagálya hasonlón rendezett országos szervezet medrébe szorult, alakult ezen a részen a Morva folyam meghatározott elválasztó vonalul. Igy jutott még a Fehérhegységnek természetes határfalán tul a Morva folyóig terülő róna mintegy függelékül a magyar földhöz.

És csudálni fogjuk, ha utivázlataink folytán majd olvassuk, milly gonddal telepité meg ezen a Fehérhegység és Morva folyó közötti tért is, az illyenekben máskép nem épen dicséretesen óvatos és körültekintő nemzetünk, — melly a pazar emberhez hasonlóbban, inkább szerezni mintsem megtartani tudott — nemcsak a rónára kinyuló hegyfokokat szakadatlan erősségek és várak koszorujával és lánczolatával Pozsonytól vagy Dévénytől Szakolczáig megrakva; hanem a sik-vidék falvait is a Morva folyó partjain *előőrseivel*, sőt ismeretes sajátságos hadszerkezetével *székely előhadaival* megszállitva. De a hol jelenben, miután nem kevésbé ismeretes nemzeti gondatlanságunk mindezeket teljesen elenyészni hagyta, a történelem nemzeti őrhadaink itteni telepeit már alighogy gyanitja, a helyirat pedig épen nem is álmodja!

Méltó pedig mégis, hogy a mit őseink józan és tapintatteljes intézményeiből gondatlanságunk veszni hagyott; azt az okuló unokák legalább nyomozva hálásan megemlegessék.

Emlegessük tehát és nyomozzuk atyáink lépteit! Talán ráakadunk még hatalmas lépésük nyomdokára itt is : a Fehérhegységen tul, Szakolcza és Pozsony között hosszában, a Morva folyó és Fehérhegység közt széltében elterülő homoksikon. Tudva levén ugyis, hogy szerettek ők mindenkor homoksikon, fájdalom többnyire nyomtalanul is járkálni. Igy jöttek volna, mondják a krónikák, nyomtalanul régi hazájokból mai honunkba : „Steg- und weglos," magyarázza a királyi jegyző ezen helyét egyik ujabb, természetesen német kommentatora. Az illető népek ugyan, kiknek országán t. i. valaha átmentek, egészen ellenkezőt mondanak; és ha nekik hiszünk, ugy őseink nagyon is mély észrevehető nyomokat szoktak volt magok után hagyni ott, a merre jártak. De végre talán mégis csak a krónikáknak lesz igazuk Ez bizonyára az oka, hogy tudósaink sem tudnak a helyre találni, hol őseink azelőtt laktak. Hogy is lehetne nyomtalan s ut nélkül valamelly országba találni? Itthon legalább az a jó vagy rosz szokásuk volt őseinknek, hogy nagyon is nyomtalanul jártak és keltek.

Nem sokkal háladatosabb talán azért a mi feladatunk is, mint ama tudósoké, midőn hazánk ezen ultima Thuleja vidékén keressük apáink nyomát, hol még eddig magyar történetbuvár sem kereste; — pedig hol nem kereste volna az! E vidék tehát annyira szüz volna legalább, hogy még aligha beutazta hazai buvár. A jobbak közől is alighogy egykettő, mint b. *Mednyánszky* és *Gyurikovics*, épen csak hogy romvárai egyikébe vagy másikába tekintett be. Ámbár máskép ezen regényes romok hosszu sorát még külföldi, bécsi, iró touristák is hébe-korba kedvvel látogatják; a mint hogy sok más egyebet is látogatnak és látnak hazánkban, a mit mi sem kedvvel sem kedvetlenül nem látogatunk és nem látunk.

* * *

Mire az utas Pozsonyt elhagyta, azonnal regényes szépségü hegyvidéke között áll. Pozsony kies fekvése hazaszerte ismeretes. Egyfelől a végtelen róna, átszegve a Duna hullámaitól, mellynek csak a Vértes hegység kéklő messzesége szab határt, mint sima tükör terül el lábainál. Fölötte a festöi hegység, lejebb borág koszoruzta nyájas halmokban, utóbb felebb mind magasabb csucsokban, egész a felhőkbe nyuló havasokig emelkedve, lombdus tölgyerdőségével s örökzöld fenyveseivel mintegy keretbe foglalja az öblében elterülő s a róna sima tükrébe letekintő várost.

Átálaban régi városoknál gyakran tapasztalható azon ösztönszerü jóizlés, mellyet a régi gyarmatok telephelyük választásában többnyire tanusitottak. Most természetesen sokkal gyakorlatibb indokok vezérelnék az illy választásokban; és nem egy helynek oka volt már megbánni napjainkban ös telepitői természeti aesthesisét. De a pozsonyiak ugylátszik vidékök szépsége teljes öntudatával birtak mindenha. Igy nevezték már el bájos környékü egyik külvárosukat : *Virágvölgynek* (Blumenthal), egy másikát *Czukorbábnak* (Zuckermandel); elöfalujokat ismét *Virágligetnek* (Blumenau), egy másikát *Ligetfalvának* (Audörfl); egy harmadikát *Széplaknak* (Schöndorf). Az utóbbit azonban sajátlag a magyarok, a kik egykor Pozsony ezen mai utczáját lakták, nevezték igy. Hogyan! Pozsonyt magyar nép is lakta volna valaha? kérdi talán bámulva olvasónk. Jó, hogy ennek emlékét véletlenül épen az okiratok fentartották, mert máskép csakugyan akár álmodozó rajongónak mondhatnók ma-holnap majd azt, a ki Pozsonyban még magyar eredeti telepet keresne. Pedig ugy volt. A belváros északkeleti kapuja, az ugynevezett szent Mihálykapu irányában fekvő tőszomszéd külváros azon hosszu nagy utczája, mellyet német fölirása maig is „Schöndorfer Gasse"-nak, a magyar fölirás pedig, hahogy még t. i. megvolna, Magyar-utczának nevez vagy csak nevezett eddig, hajdan sajátlag *Széplak* nevü, tisztán magyarok által lakott dus nagy falu volt; mint ezt nem egy okmánytárunkban kiadott, s a pozsonyi városi levéltárban kiadatlanul olvasható okirat tanusitja.

A pozsonyi vár tövében álló ezen régi magyar falu valószinüleg várjobbágyi örségével már a honfoglalás első alkalmával települt meg. Az első századok nyugati vészein keresztül, sőt ugylátszik jó-soká még azontul is, épen föntartá magát, midőn a közel sz. János egyház, mellynek helyén jelenben a Ferenczieк e nevü hires gót kápolnája áll, még folyvást Pozsony magyar plébániája volt. Faragott kő egykori prédikálószékéről hirdette még Pázmány is, nem annyira ugyan talán már az akkor megfogyott pozsonyi magyar lakosoknak, mint inkább az összesereglett országgyülési rendeknek, olly sükerrel remek magyar és lángbuzgalmu szónoklatával a hit üdvezitő igéjét. Midőn utána valaki más nyelven merészelt szólani e prédikálószékből, a nem kevésbé nyelv- mint hitbuzgó atyák összetörték, nehogy valaha illy szentségtelenités még érhesse. És maig is Pozsony egykori magyar plébániájának és egyházi közönségének emlékét, épen a Ferenczi szerzetesek ezen egyházában régi idők óta szakadatlanul folytatott magyar isteni tisztelet tartotta fön még leginkább. — Milly vész sodorta ki innét is nemzeti fánk ezen gyökét, miután már a javát ugy is kiállotta? Talán csak a jó szomszédok, kiknek mint jövevény vendégeknek — igy, hospites-vendégeknek nevezik mindig okirataink idegen nyelvü jövevény gyarmatainkat — olly szép szállást adtak, szoritották-e ki, a közmondás szerint? A minthogy csakugyan ez is már többször megtörtént rajtunk. Vagy mikép máskép és mikor száradt el itt is megfogyott népünknek ezen kinyuló ága? Ki tudná azt megmondani? Mondják, hogy „az elhaló nemzetek fejfája épen olly ismeretlen, mint a hely, a hol bölcsöjök rengett." Elég ugy-e, ha a történetbuvárok törik rajta fejüket; igy tartja legalább a mai annyira józan praktikus világ, ha előbb jól kinevetett, hogy hogyis tudjuk hát illy bohóságokon törni fejünket. Legyen mindenkinek az ő hite szerint!

36. szám.

Vasárnapi Ujság.

Hatodik évi folyam.

Pest, september 4-én 1859.

A **Vasárnapi Ujság** hetenkint egyszer nagy negyedrétben egy és fél iven jelenik meg. — **Előfizetési dij** Buda-Pesten **házhoz küldve vagy postai uton** külön a **Vasárnapi Ujságra** félévre **3 ft.**, a **Politikai Ujdonságokkal** együtt **5 ft. uj pénzben.** — A **Vasárnapi Ujságra** a **Magyar Sajtóval** együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre **10 ft.**, julius—septemberre **5 ft. uj pénzben.** — Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó.

Fehérhegységi utiképek.

(A CSALLÓKÖZI UTIKÉPEK IRÓJÁTÓL.)

Első rész.

Pozsonytól Szakolczáig fölfelé.

I.

Utunk czélja. Beskidák. A Fehérhegység és Morva folyó közötti tér. Hazánk határain. A várlánczolat. Magyar előörsök. Székely hadtelepek. Őseink nyomai. Pozsony vidéke: Virágvölgy, Czukorbáb, Virágliget, Széplak. Hogyan volt Pozsony városában magyar falu. Helynevek. Hidegkút, Lamocs. Egy nép, melly nyelvét elveszti, de természetét megtartja. Besztercze. Máriavölgy: Legendája. Pálosok monostora. Gót egyháza freskói; mű és siremlékei. Báthory András országbiró emléke. Herczeg Schwarzenberg Frigyes palotája, gyüjteményei és emlékei. Mászt római várhelye, necropolisa.

Mig tavalPozsonyból Csallóközbe rándulva a kocsirudat keletdélnek, az idén északnak forditottuk.

Sajátlag tudományos fürkészetnek szánt utunk czélja egyébkint most is az volt, mellyet tavali „Csallóközi utiképeinkből“ olvasóink már ismernek; ha mégis hizeleghetünk magunknak azzal, hogy igénytelen utivázlatainkra még emlékeznek. Felkeresni, szemről szemre látni és ismerni kivántuk hazánk ezen a vidékén is, azon ugy is csekély számu *történeti és műemlékeinket*, melyeket még a mostoha sors számunkra fenhagyott: tanulságul vagy emelkedésül, — de sőt talán csak vigasztalásul, hogy még: *non omne periit!*

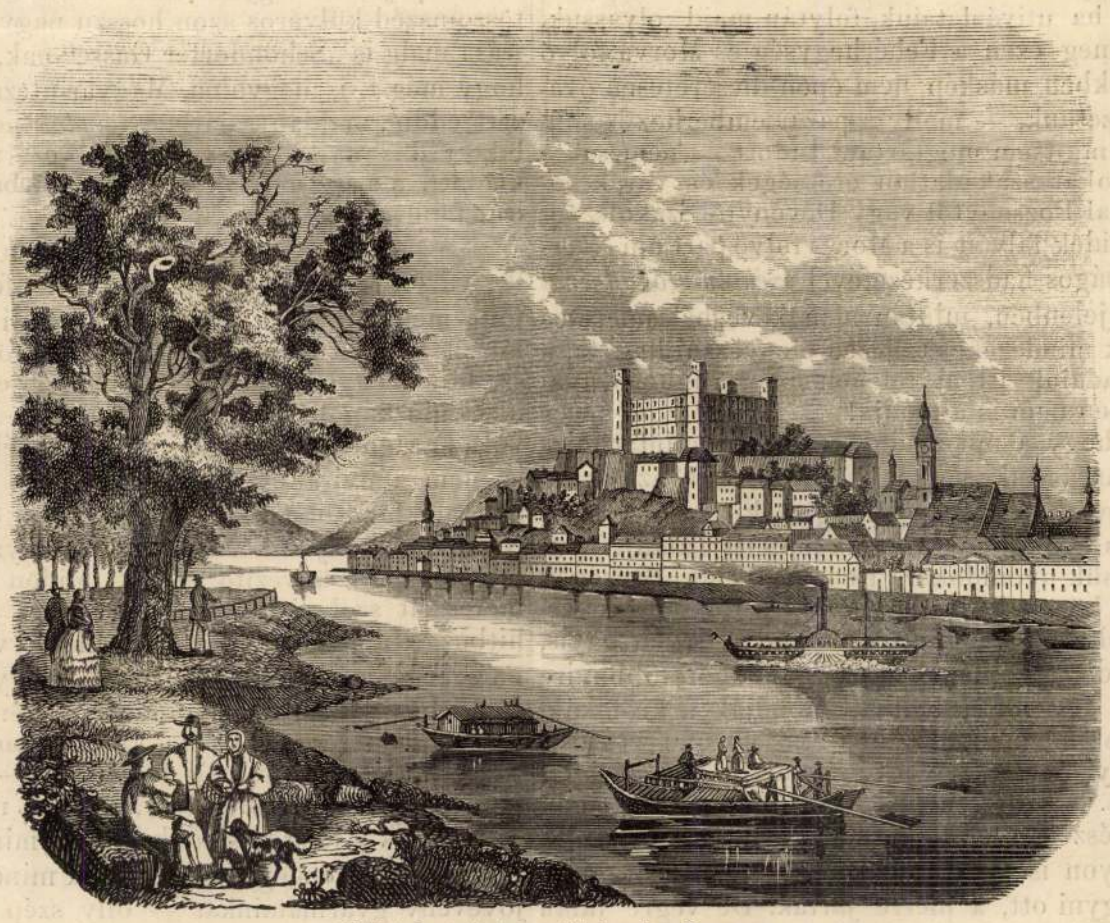

Fehérhegységi utiképek: Pozsony.

Nehogy azonban a jó magyar olvasó már eleve elijedjen ártatlan szándékunktól, sietünk ideje korán öt biztositani, hogy itt minderről sajátlag csupán átalánosabb érdekü — legalább mi ugy hiszszük — uti vázlatokat szándékunk adni. Levéltári kutatásaink folyamával, régiségeink, mü- és épitészeti-emlékeink körülményes vizsgálatával és leirásával bizonyára sem nem fáraszthatjuk, sem nem untatjuk. Ezekről majd megint csak a szakférfiaknak számolunk tüzetesen, ott a hol illik: az Akademiában, a Régészeti lapokban. De mit már itt csak azért is megjegyzünk, hogy megint azokat is, kik már többet is szomjuhoznának, vagy épen az előhozott adatokért kezességet is kivánnának, akár amazokra utaljuk oda, hol ezek részletesebben tárgyaltatnak; akár pedig aziránt is biztositsuk, hogy a mondottakért mindenkor készek vagyunk kezességet válalni.

De van abban is talán némi megnyugtatás, ha az egymást folyvást leiró és ismétlő ut- és helyrajzokkal untig tartott magyar olvasó, már egyszer aziránt is biztositást nyerhet, hogy nem kell neki tizedszer is megint ugyanazon és csupán felmelegitett, ellenben pedig talán soha sem okadatolt dolgokat hallania. Semmi sem uj ugyan már a nap alatt. De az ismétlésnek is van határa; és ha egészen ujdonatujat mi sem nyujthatunk, leirásunk legalább olly vidékkel foglalkozik, mellyet eddig a magyar helyirat nem csak hogy el nem koptatott, de nem is ismer. A kegyes olvasó tehát, ha neki tetszik, nemcsak szemes, de uj vizsgálat nyomán is egy olly vidékről hallhat, mellyről eddig kevés vagy épen semmi tudomása sem volt. Ennyit talán csak adunk, és kérhetünk is viszont helyiróinktól. — Végre is ezen, meglehet itt helyénkivül komoly bevezetés után, kérdheti a kegyes olvasó: hogy hát hol is van már, és mellyik az a *Fehérhegység?* Meghiszem is, hogy eddig nem sokat hallott felőle. A „Hármas kis tükör“ bizony nem igen emlegeti. Valószinüleg bele nem fért rimeibe. — Az ujabb földrajzok vizenyős prózája meg talán nagyon is elmosta.

Kérnem kell tehát a szives olvasót, vegye az egyszer kezébe

Akár hogy tehát s akár mikor, elég az azon, hogy elenyészett, mint annyi más, a pozsonyi magyar népség is. Az utókor még laka valódi nevét is rég elfeledve, helyén mai napig már csak, mint mondók, egyszerün *Magyar utczát* emleget, a nélkül hogy tudná sajátlag miért; valamint egyátalában a helyneveknél ez az eset, mellyekben pedig ollykor, — mint itt figura docet — még egy egész történeti mult egyetlen emléke öntudatlanul maradt fenn. Nem hiában sürgeti tehát a tudomány nálunk is ujabban, a helynevek figyelmes gyüjtését, mint a mellyekben még annyi régi nyelvkincs és gyöngy mellett, számos történeti adat is lappang, kelletlen magyarázataikkal ellenben akár mindjárt is bizvást felhagyhatunk. De mi az illy hivalkodó foglalkozásra, Isten tudja már hogy, mindig készebbek vagyunk, mint az egyszerü becsületes igénytelen munkára. Ennek a dolognak is pedig megvan a maga egymásutánja; de mit kicsinyben épen ugy nem tudunk megtartani mint nagyban; csak is a hivalkodás az, mi nálunk ebben s amabban egyet is, mást is megront. Mert mig a gyüjtés csak egy kis figyelmet és jóakaratot igényel; addig a magyarázat már tudományt és tanulmányt — nálunk nem épen mindennapi dolgokat — követel. Enélkül pedig esetlen, ha nem nevetséges találgatásba esünk, mint mindenki, a ki a multat a „testis temporum és lux veritatis: *Historia* nélkül akarja megérteni és magyarázgatni. Példa rá a Magyar utcza, mellynek nevét eddig a jó pozsonyiak, csak ugy találgatták, hogy a város ezen a felén szoktak a Pozsonyvidéki magyar lakosok bejönni a városba. Hogy azután sajátlag nem is ezen, de egy másik, jóval alább fekvő utczán mennek át, az illy csekély különbség természetesen hasonló philologiai iskolákban nem számit.

Mig azonban bennünket is ezen, meg sok más hasonló, lehet hogy szintén csupán hivalkodó gondolatok kisérnek, ki is érünk Pozsony bájos határából. Utunk a természet, ipar és müvészet nem épen jelentéktelen tárgyai mellett visz át. Egyfelöl a vasuttal párhuzamosan haladva, majd az alagut tetejébe kapaszkodik fel. Másfelöl a szépen alakult kalváriahegy magas csucsáról a megváltás jele int felénk : Dorner hirneves szobrász legremekebb érczmüvei egyike. Majd Mariafüred, Malomvölgy, Mélyut, Batkaházak, Törökfő, Zergehegy, Vasforrás virányos völgyei vagy sötéten zöldelő sürü erdei mellett haladunk tova.

Itt a város területének véghatárán áll még Blumenau, vagyis Virágliget, máskép Lamacs nevü falu. Régi telep, mint még egyháza gót épitészeti mükorra utaló maradványai mutatják. Eredeti telepitői ivadéka azonban szintén már rég elenyészett; lehet hogy azóta többször is kivesztek lakosai. A mostaniak XVI dik századi horvát gyarmatosok utódai, kikkel a szegényesen kinéző falu, valamint a vidék több elpusztult helységei akkorában nagyobbára ujra megtelepittettek. Azóta nagyobbára a körülfekvő szláv vidék nyelvét és szokásait felvéve, saját nyelvöket is elfeledék. Mit mégis maig sem el nem feledtek sem le nem vetköztek : az durva vad természetük és viseletük. Mert mint Bél, jóval egy század előtt megirta felölök, hogy a pozsonyi sajátságos és nem épen szépnek, söt teljesen ellenkezőnek is mondható német szójárás házi mükifejezése szerint : a *Blomonauer* (értsd Blumenauer) durva vad ember jelentésével teljesen egyértelmü; ugy maig is e tekintetben valóban példabeszédszerü hirhedt nevezetességüek. Vigaszdusabb a helynek ezen, mint látni, régi, de nem épen örvendetes müveltség történeti adatánál, az örök kellemü természet szépségeivel megáldott környezete. — A helység fölötti hegyormon festöileg áll a messze ellátszó Rozália kápolna; másfelöl *Hidegkut* nevü falucska áll, sajátságos dongaalaku, és donga módra vaspánttal megabrincsolt egyházával. Mind a kettő Pozsony és környékének kegyelt bucsujáró helye.

(Folytatása következik.)

Esik . . . .

Esik, esik, esik :
Langyos eső esik,
Barna lányka kebelére
Szerelemnek tavaszfénye
Titkon ereszkedik.

Esik, esik, esik :
Záporeső esik.
Barna lányka — kedvesével
Bogárszemü szög-legénnyel,
Forrón ölelkezik.

Esik, esik, esik :
Őszi eső esik,
Az a kis lány, az a barna,
Kedvesétől elhagyatva —
Bánkódik, könyezik.

Esik, esik, esik :
Szép fehér hó esik,
Szög-legényt az esküvőre,
Barna lányt a temetőre
Most hozzák, most viszik.

Kuliffay Ede.

Fojtó gondok . . .

Fojtó gondok forró napja,
Alkonyulj le egemen!
Lelkem szomju mint a rétek,
Hol virág és fü elégtek,
Hol a liget nesztelen.

Alkonyulj le! alkonyatra
Még a bú is fénybe jár;
Harmat hull az égett gyepre,
S az üdülő ligetekbe
Dalra zendül a madár. —

Nem fog e mult nékem fájni
Mellyre vissza fényt vetesz;
Mellyben én most égve égek,
S tallóján olly sok reménynek
Keblem némán csüggedez.

Itt, hol ifju ábrándimnak
Csak harasztja hull reám;
Mellyek alatt mig zöldültek,
Dalaim olly fönn zendültek
S örök tavaszt álmodám.

Itt, hol annyi megemésztő
Napi szükség terhe nyom;
Mellyben a sziv hangos kobza
Hurjaitól megorozva
Némán nyugszik karomon.

Nem fog e mult nékem fájni,
Ez az üres, puszta ház;
Hol a vándor nem pihen meg,
S hült helyében a tűzhelynek
Még az emlék sem tanyáz. . .

Szent örömre fog az engem
Alkonyodnál gyujtani,
Hogy még egyszer, mint hajnalban,
Dalaim az esthajnalban
Ujra fognak hangzani. . . .

Szent örömre fog az engem
Alkonyodnál gyujtani,
Hogy a perczek közelegnek . .
S örökálmu éjelemnek
Elringatnak árnyai! —

Tóth Endre.

Udvari szertartások és illemszabályok.

Egy angol irodalmi lap *) egyik czikkében d'Israeli az udvari illem (etiquette) bölcsőjét Olaszországba, és pedig a 17. és 18-ik századba teszi. E nézetet — irja egy angol folyóirat — mi egyátalában nem oszthatjuk, söt azon véleményben vagyunk, hogy az udvari szertartás eredete egy sokkal korábbi időszakba viendő vissza, s hogy az a szükség eredménye. Minő volna azon udvar, kérdezzük, melly semmiféle illemszabályt nem követne, s ezáltal is hatni nem akarna a nagy tömegre? Gondoljunk csak például azon királynő helyzetére, ki illy tartalmu törvényt volt kénytelen fél vad udvaronczai számára kikirdetni : „Egy nemes se merészelje a királynét megütni, vagy valamit kezéből erőszakosan kiragadni, különbeni kegyvesztés büntetése alatt.“

Ezen korban az udvari szolgálattal összekötött szertartások még nagyon csekély számmal voltak, azon egyszerü okból, mert kevesen voltak az államhivatalnokok, kik az uralkodó és alattvalói közt álltak. Miután azonban a hübérbe adások mindennapiakká váltak, egészen más viszonyok jöttek létre, s az udvaronczok és azok száma, kik az udvarnál szolgálatokat tettek, szemlátomást szaporodni kezdett.

Minden intézmény eleinte csak kis mérvben jő létre; s azon kedvezmények, mellyek az udvari hivatalokkal és szolgálattételekkel régente együttjártak, eléggé mutatják, milly kevés sulyt helyeztek akkor az emberek rangjuk és állásuk fontosságára. Igy például olvassuk az ugynevezett „Black Book“-ban, hogy az angol főurak „mellékjárulékok“ neve alatt egyebek közt a királynő termeiben elégett viaszgyertyák végeit is megkapták. A lord kanczellárnak, ki rangra nézve az egész királyságban harmadik személy, egy nagy és negyven kis viaszgyertya-végre volt joga. II. Henrik „Aquariusa“, vagyis azon gentleman, ki a király fürdésénél mindig jelen volt, s kinek legalább is bárónak kellett lennie, mindannyiszor egy pennyt kapott a törülökendök száritásaért, és négy pencet minden rendkivüli fürdésért.

Igen nevezetes adatokat olvasunk a Harley-féle gyüjtemény egy kéziratában, minden nagy és kis udvari hivatal teendőiről. Legyen szabad e kézirat egy czikkét közölnünk, melly illy czim alatt jő elő : „*Ő felsége ágya-elkészitésének szabályai.*“ — Először is egy apródnak kötelességében állt egy fáklyával kezében a király ruhatárába menni, s onnan az ágynemüt a hálószobába vitetni, hol már két kamarás és négy nemes várakozott. A ruhatárban a király számára kiválasztott ágykészlet aztán egy fehér lepedőre rakatott, s a kamarás tisztében állt a további teendők iránti intézkedés. E négy nemes ember egyike most tartozott törrel megszurkálni az ágy szalmáját, kitudandó, ha nincs-e abban valami gyanus dolog elrejtve. Ez megtörténvén, a szalmára pehelytakaró terittetett, mellyen egy udvari szolgának magát párszor végig kellett hengergetni, hasonlókép azon okból, hogy kipuhatolja, ha nem rejt-e az valami veszélyes tárgyat; erre a ruhatárnok kiválasztá azon ván-

*) „Curiosities of literature.“

*

kosokat, mellyeket a király kivánt, s az ágyon elhelyezvén azokat, a felső teritővel befödte. — Ha mindez megtörtént, a jelenlevők mindegyike keresztet vetett az ágyra, s megcsókolták azon helyeket, mellyek a felség szent kezei által netán érintve voltak. Azután egy apród kezében égő fáklyával őrkép maradt az ágy mellett, a király megérkeztéig.

Habár az illem az angol udvarnál mindenkor szigoruan megtartatott, mégis tetőpontját Erzsébet királyné és I. Jakab alatt érte el. A legmagasabb rangu nemesek nem restelték a legalacsonyabb szolgálatokat végezni. A királynő egykor egy förangu urat keményen megdorgált, mert ez üdvözlésekor térdét nem hajtotta még a földig. — Midőn ő utána I. Jakab lépett a trónra, minden országból odasereglettek a követek, neki trónralépéséhez szerencsét kivánandók; s mindegyik követ azon illemszabályokat vette igénybe, mellyek saját fejedelme udvaránál divatoztak. Legnehezebb volt a bánásmód a spanyol és franczia udvarok követeivel, mert ezen udvarok szertartásai egész Európában legczifrábbak voltak. — Nem csuda, hogy ezen urak, hozzá levén szokva a közmondássá vált spanyol illemszabályokhoz, a kevesebb szigorral e tekintetben nem igen tudtak megbarátkozni. Hogy mikép kezeltetett azon időben a bevett szokás a spanyol udvarnál, annak megértésére fölhozunk egy pár adatot. Egykor II. Fülöp termét olly erősen befütötték, hogy a király majd megfuladt a nagy melegségben. Mivel azonban az a bevett szokás ellen volt, hogy a király a szobát odahagyja; azon egyén pedig, kinek tisztéhez tartozott, a tüzet mérsékelni, épen nem volt jelen: a király szó nélkül türte a nagyon felfokozott melegség pokoli kinjait.

Ime egy másik még jellemzőbb eset: II. Ferencz második neje egy vadászat alkalmával lováról leesett, s lába a kengyelvasban megakadván, nyilvános életveszélyben forgott. Azonban senkisem bátorkodott segedelmére sietni, minthogy csak az első apródnak volt joga, a királyné testének valamelly részét megérinteni, legkevésbé volt pedig más-

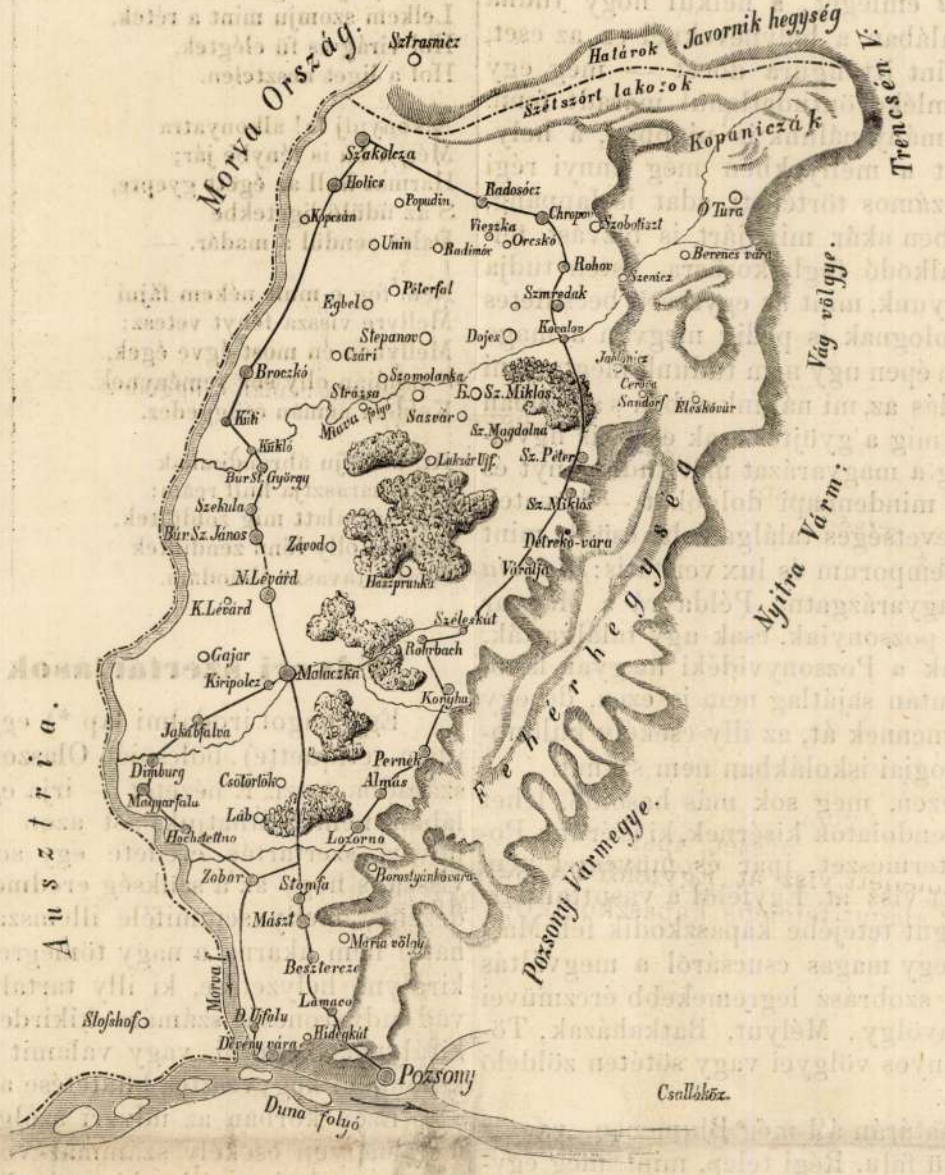

Fehérhegységi utiképek: A beutazott vidék térképe.

Fehérhegységi utiképek: A főpiacz, városháza és főőrhely Pozsonyban.

fésülé, az első szobaleány czipőit s harisnyáit huzá fel, de harisnya-szalagjait a királyné maga köté meg. Alsó-szoknyáját is két külön személy segitségével öltötte magára.

Angolországban I. Károly uralkodása alatt a szertartások nyilvános alkalmakkor még igen pontosan megtartottak. Az interregnum alatt már némileg mellőzték; II. Károly és utóda alatt pedig annyira kimentek a divatból, hogy Mária és Anna királyné csak a legnagyobb erőfeszitéssel voltak képesek, a régi udvari szertartásokat ujolag életbetléptetni. — Legszorosabb illemszabályok valának mégis azok, mellyek III. György alatt voltak szokásban. Miss Burney, ki jó ideig Charlotte királynénál, mint ruhatárnoknő volt alkalmazva, naplójában és leveleiben erre nézve bő felvilágositást nyujt. Többek közt ir a

nak szabad a lábához nyulni. Végre mégis két lovag elszánván magát a vakmerő tettre, a királynénak segedelmére jött, s a lábát szerencsésen kiszabaditák a kengyelvasból. Hanem bezzeg a lovag urak csak most látták át vakmerő tettök egész rettenetes voltát, hogy a királyné szent személyét, még pedig a lábán megérinteni merészkedtek, s e miatt akkora ijedség szállta meg őket, hogy nyakraföre leggyorsabb paripáikat nyergeltették föl, hogy elillanjanak a büntetés elől, melly őket vakmerő tettükért különben okvetlen sujtandotta. A királyné többszöri kérelmére végre a király megkegyelmezett neje szabaditóinak.

Nem kevésbé szigoruak és nagy számmal voltak akkoriban az udvari szertartások Franciaországban. Az ország legfőbb rangu nemesei szolgálták a királyt öltözkedése alatt. A főudvarmester nyujtá oda neki a hálóköntöst (és koronázáskor az inget), s az első ruhatárnok pedig bal karját segité bele. Egy szolga a király harisnyáját bal lábán kapcsolta be, jobb lábán pedig ugyanezt a király maga végezé. A ruhatármester a nyakkendőt a király nyakára illeszté, egy külön szolga pedig összekapcsolá azt. A királyné személye körül természetesen még többen foglalkoztak. Az első komorna haját bontá ki, az első udvari kisasszony meg-

Pozsony

Ferencrendiek templo-
ma

Kappel.

Vas. Ujs. 1897. 335. l

asárnapi/VI. 28án./kézilabda játék
ződik. Felkérem, hogy minden körülmények
ker. Marcibányi téri pályán jelenjen meg.

Budapest Székesfőváros XI. kerületi
katonai parancsnokság

Rácz Sándor sk.

Pozsony

mineralker

Vas. Ujs. 1897. 20.

szám –

képekkel

Pozsony

Frigyes főherceg palotája (egyszeri Grassalkovich palota)

képe repr

Vas. Nyís 1897.

331, 332 l.

DEÁKMONOSTOR

Templom

Römer Flóris: Archaeologiai levél Zalamegyéből. V. 1863, 346 l.

Pozsonyi céhek

Ferber Mihály:

A pozsonyi céhek története a XVI. században.

Bpest, 1912 8-r.

Ism. Háradok

1912. 638. l.

Pozsony, városház

Rakovszky, Stefan von: Das Pressburger Rathaus und der Stadtrat.

8°, 0K, 55L, Pozsony, 1872.

Vasárnap
7
Kat. F8 Ci. és Me.

Ó-görög Jún. 24G8. Iván sz. Izr. 1. Thamus R. Kh.

Hétfő
8
Kat. Erzs. kir.-né

Kedd
9
Kat. Veronika

Szerda
10
Kat. Amália

Csütörtök
11
Kat. I. Pius pápa

Péntek
12
Kat. Gualb. János

Első negyed 7 ó 35 p. Ó-görög Jún. 29. Péter és Pál

Szombat
13
Kat. Anaklét p.

Izr. 7. S. Balak 5. P.

1940 **Julius** 31 nap

Pozsonyi városház

tanácsterme

Dőre Tivadar rajza

Repr.

Orm V. 155. l.

BUDAPEST

IV.

Belvárosi templom: Üvegfestmények.

Üvegfestményekkel ... VV 1874, 571 l.

Pozsonyi városház

Kapuboltozatának
Zárókövei, Kimnach
László rajza

Om I. 101. l.

GYÖR

Püspöki palota

Győr város. V 1856, 223 l.

Pozsonyi városház

Háry Gyula rajza
repr.
Om. V. 209. l.

Pozsony vára
megszállott

Dienes Adorján
Regélő romok.
Rozsnyó, 1940.
577. l.

6220
T.6284.-

ipán ülő főúr kucsmával és vállra ve-
lva és jobbkezével lovát veregeti.
:

ARISCHER MAGNATEN.

. Trentsensky in Wien.

, melynek mér. 30.7: 23.3 cm.

40-95

Pozsonyi vár

diszkapuja

Dörre Tivadar rajza

Repr.

Om V. 201. l.

Pozsonyi vár

Kemény Zajos (2): A pozsonyi vár és vára-
ja.

8°, 18K, 123L, Pozsony, 1933.

Pozsonyi templom

tornyok

Mihályi Er
Pannonhalm
1934.
Miksa Györ
/Különös t
103 L, Kol
Miller Gyu
8 o, 6 K,
Modern mag
tésével. 2
Modern mag
ti Egyesül
Mohl, Adol
6 K, 260 L,
Mohl, Adol
ton, 1896.
Mohl, Adol
aus dem gl
1900.

Pozsonyi szobrászat

Nagy Barna: Pozsony plasztikája a Donner és Messerschmidt közötti időszakban. Komárom, 1936. 8-r. 24 kép, 32 l.

6865

T. 6429. –

ódó lovon ülő testőr teljes diszt öl-
irata:

GE LEIBGARDE

Trentsensky in Wien.

mér. 55 : 46 cm.

Pozsonyi Szent Márton

---

templom egyszori
szentségházának vas-
ráčsos ajtaja
Kimnach László rajza-
Repr.
Om V. 125. l.

Pozsony' Szent Háromság
templom és kolostora

Nádor-Weyde: Die
Zweihundertjährige
Dreifaltigkeitskirche
zu Pressburg, 1725–
1925. Bratislava.
C. F. Wigand, 8r. 19 l.

Jan.
Kumlik Emil dr:
Századok. 1925. 409. l.
a Könyv-feldolgozandó

Pozsonyi Szent János-kápolna

POZSONY
Szent János-kápolna keletről. 1361 körül

Derecsényi: Nagy Lajos Ezra 5. Tábla

Nádor Imre – Weyde Gizella: Die zweihundertjährige Dreifaltigkeitskirche in Pressburg. 1725 – 1925.

16°, 6K, 79L, Pozsony, 1925.

Pozsony, ad Háromság
Komplom

Pozsonyi kant
Erzsébet-templom

Weyde Gizella: A szent Erzsébet-templom
története és festményei

P, K, L, Pozsony, 1912.

Weyde Gizella

A pozsonyi szent Erzsébetről nevezett szürke templomra és kolostora. Pozsony 1919.

Pozsonyi szent Erzsébet templom

Pozsonyi székes-egyház

Szántó Károly: A pozsonyi székesegy-ház.

8°, 0K, 37L, Pozsony, 1907.

Cernágos Bizottsága

Bpest

IX. Hőgyés Endre u-ie

Pozsonyi Sinlődők

Mária

— **Lebontották a pozsonyi „Sinlődők házát".** A pozsonyi „Magyar Hirlap" jelentése szerint a Duna-utcában lévő Lazaret-épületet, a pozsonyi „Sinlődők házát" lebontották. Ez a XVII. században épült és szép barokk-stilü épület kórház és az aggok menhelye volt. Kibővitéséhez később Mária Terézia is hozzájárult 15 ezer forinttal. A királynő adományát a ház falában elhelyezett emléktábla örökitette meg. A házban volt a város egyik legrégibb kápolnája is, amelyet most szintén lebontanak. A házzal a régi Pozsony egyik legjellegzetesebb épülete tünik el.

Pesti Hirlap

1942. márc. 13

Haiczl Kálmán: A régi érzekprémási palota
Sz. László kápolnája Pozsonyban.

Pozsonyi prémási palota

Kny. Kath. Zelkipásztor
8°, 1K, 22L, Pozsony, 1933

Pozsonyi ötvöscéh

Pozsonyi ötvöscéh pecsétje XVII. sz.
VI. 293

— — XVIII. sz. VI. 293.

Mur. és Kot. Ét

Hoffmann Edith: Pozsony a középkorban. Elfeledett művészek, elpusztult emlékek.

8°, OK, 59L, Budapest, év nélkül (1938).

Pozsonyi művészek

Faust, Ovidius: Bratislava.

8°, 185 K, 182 L, Posony, 1930.

Pozsony Egyetemi Könyvtár

Franz, A. R.: Pressburg als Kunststadt. Kunst-
historische Skizze

8°, 1K, 11L, Bécs, 1914

Pozsony [illegible]

Pozsony Nüemlékei

Weyde, Gisela: Pressburgs Schönheit

Pozsony műemlékei

Benyovszky, Karl:
Malerische Winkel und Höfe aus dem alten Pressburg. Felvételek: J. Hofer. Bratislava–Pressburg. 1932. 8-r, 39 l, 40 kép

Tom.
Pozsonyi-Filtsch Zoltán: Szárazdok
1934. 115, 116. l.

Viseletkép.

Koronázási diszö

~~a~~ jobbra

~~net~~ jobb kerében

~~Prémes~~ kalpag

van ve m

csokorra (kö~~tön~~) (

s szük nadrágj

sallangos ló ta

„NATIONAL COS

salól jobbra: „V

lung in Wie

Könyomat,

Ltfra

Pozsonyi dicháty-kapu

Háry Gyula rajza

Repr.

Om V. 205. l.

Pozsony – mélykúti kápolna oltárképei

Weyde Gizella – Benesch Otto: Két XV. vzázadbeli oltárkép a Pozsony melletti mélyúti kápolnában

Kny. Archaeologiai Értesítő
8°, 3K, 10L, Budapest, év nélkül (1928).

Pozsonyi magyar színészet

Benyovszky Károly:

A pozsonyi magyar színészet története 1867-ig. Pozsony - Pozsony, 1928. 8-r, 287 l.

Ellenbogen, J: Zur Erinnerung an die feierliche Consecration des neu errichteten Hochaltars im restaurierten Sanctuarium des Krönungs-Domes in Pressburg.

8°, 5K, 45L, Pozsony, 1867.

Pozsony, Koronázó, Amphom

Pozsonyi koronázó

templom

Dombormű Erdődy
Anna siremlékén
Kimnach László
rajza

Repr.
Om V. 159. l.

ltönyt ábrázol, melyet a

fordult ágaskodó lovon ülő fő úr (visel), ki-

pálcza, tart és a kinek ~~teljes díszbe van öltözve~~

át toll disziti; rojtos nyakkendője

ig tanyókára vetett prémes mentéje, atillája

á zsinóros, topánja pedig sarkantyus. A

karója kimerett. Felirata a kép alatt:

TUME UNGARISCHER MAGNATEN

Nº I."

erlag der Trentsensky'schen Kunsthand-

n".

méretei az alányomásnak 30.5 : 23.3 cm.

4646

126/94 Nº 463.

Pozsonyi koronázó

templom

Schomberg György
főpap siremlehe
Hány Gyula rajza
Repr.
Om. V. 131. l.

Pozsonyi kir. Vár-kastély

Stephanie, A: Das ehem. königl. Residenz-Schloss Pressburg von seiner Entstehung bis zu seinem Verfalle.

4°, 13K, 36L, Pozsony, 1895.

Kapaics Kaymund: A Pozsonyi kert.

Kny. Természettudományi Közlöny
8°, 4K, 12L, Budapest, 1938.

Pozsonyi Sz.

Pozsonyi kaptalani

kincstár.

Pethe László-féle
szenteltvíztartó.

Augsburg XVII. sz.

Arch. Ért.

1891 36–38 l

Keppel
hárd a szepesbélai
kehely csomagjában

Pozsonyi képes

Truskovszky Dezső: Pozsonyi sétár.

16°, 32K, 36L, Budapest, 1939

Pozsonyi kápitalan ékszerei

Rómer Flóris: A pozsonyi kápitalan újabban talált egyházi ékszerei

Kny. Archaeologiai Értesitö
8°, OK, 14L, Pest,

Pozsonyi káptalan egyházi ékszerei.

Römer Flóris: A pozsonyi káptalan újabban talált egyházi ékszerei. Századok. 1868. 95. l

~~Kisebet~~ Életkép.

~~A elfogott mén~~:

Egy ~~A~~ hátsó
ábrázol, ~~a~~ a mely
a sörényebe kapa
A hurok szárát
pipazik. Jobbrá
s kinek lova f
ról házakkal
megszakit sorba
„Pferdfang ai

Méretei a
29.1 cm.

Ltfra

Pozsonyi jezsuiták

semploma

Háry Gyula rajza-

Repr.

Om V. 209. l.

Grailich, Elsa: Preuburger Interieurs.

Pozsonyi interieurok

0, K, 86L, Pozsony,

Mazzárik Viktor: A Szűz Máriáról nevezett Sz. Ferencrendi tartomány pozsonyi zárdájának, templomának, kápolnáinak és góth stílű tornyának története.

8°, 9K, 120L, Pozsony, 1897.

Pozsonyi ferencs műemlékek

SÓLYOMKŐ

Várrom

Képe VI 1861, 620 l.

Pozsonyi ferencrendi

kolostor rajzai és
a Szent János Kápolna
alaprajza.

A pozsonyi ferencrendi kolostor Szent János
Kápolnájának belseje

Hary Gyula rajzai
Repr.

Arm V. 101, 105. l.

Pozsonyi ferencrendi templom

lárd

Maszárik V.

A szüz Máriáról nevezett Szt. Ferencrendü tartomány pozsonyi zárdájának, templomának, Kápolnáinak és góth stylü templomtornyának

története

Petrik 1886-1900

Poznań, ev. Kirchen

Weyde, Gisela: Die evangelische Kirche und ihr Erbauer Matthäus Walch.

8°, 20 K, 20 L, Posen, 1924.

Pozsonyi épitő-
mesterek

Weyde, Gisela: Pressburger Baumeister der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts.

Pozsonyi építőmesterek

a XVIII. század második felé-

ből.

Lásd

Weyde, Gisela: Pres-

burger Baumeister der

Zweiten Hälfte des XVIII.

Jahrhunderts. Pressburg

é.n. 8-r, 76 l.

Ism.

Fleischer Gyula: Századok

1934. 373, 374. l.

Az ismertető alapján feldolgozva.

De itt csak a nevezetesebber voltak említve

Urnatemető, Kohárszentlőrinczi

VI. 161

Pozsonyi építészek
Mária Terézia korában

Jahrbuch des
Kunsthistorischen
Institutes
Wien 1919

Pozsonyi építészek
Mária Terézia
korából

Pozsony

III. Lipót Koronázás
Pozsonban 1790
nov. 15.

Repr.

Orsz. I. 253. l.

ek Orsz. Bizottsága,

Bp.

x Hőgyész Endre n. 10.

Pozsonyi barokk építészet

Tolgyesy Felicia: A pozsonyi barokk építészet.

8°, 31K., 91L., Budapest, 1937.

Pozsony

II. Mátyás koronázása

1608 nov. 19.

Rézkarc, vegyes.

Orsz. I. 177. l.

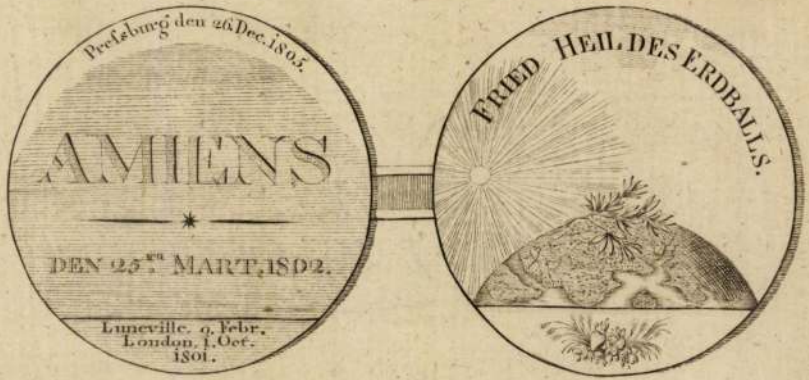
Preßburg den 26 Dec. 1805.
AMIENS
DEN 25TEN MART, 1802.
Luneville. 9. Febr.
London. 1. Oct.
1801.
FRIED HEIL DES ERDBALLS.

6721

T. 6 285. -

paripán ülő főúr kucsmával és vállra
olva és jobbkezét csipőjére támasz-

E UNGARISCHER MAGNATEN.

.
M. Trentsensky in Wien.
t des Nachdruckes.

.1 cm.

-95

Pozsony

A pozsonyi koronázási emlékszobor. *

Hárylyula rája

Repr.

OmT. 199. l.

* Fadrusz?

Pozsony.

Részlet a Vártelekről,
az u. n. Zsidóvárosból.

Háry Gyula rajza

Repr.

Om. V. 205. l.

~~Viselet~~ Életkép

~~A szilag mén~~

~~A~~ Balr

tató katona, ki

tarsoly lóg, hi

elébe vág és os

ben ~~épületet~~ ménet, épületet és

„№ 1" jelzéssel

„Pferdfang

Méretei a vona

Ltp

Pozsony.

Főtéri diszkút

Mária Gyula rajza

Repr.

Om V. 205. l.

~~Viselet~~ Ésetkép

~~A elfogot mén~~

Egy, nya
mely megveti
a első pipázi
egyik paranc
~~egy~~ csikós láth
ménest terelő
„N° 3" jelzéssel
„Pferd
Ungarn".

Méretei
19.1 : 29 Cm.

L

Pozsony.

< Szent László régi
kőszobra. >

Ortvay Tivadar:

< 7 Pozsonyban.
Századok. 1900. 828. l.

STORNO MŰTERME
SOPRON
BÉCSI-ÚT 5., USZODA-U. 6.
TELEFON 235.

A Műemlékek Országos Bizottságának.

B U D A P E S T .

IX. Rákos-utca 10. szám.

Pozsony

Ferences kolostor

Kópe repr.

Pehm 207. l.

Pozsony

Angermayer K

A Pressburger Zeitung
története

Petrik 1886–1900

Pozsony

Wagner L.

A pozsonyi m. kir. állami
tudomány-egyetem
története.

Petrik 1886–1900

Pozsony

~~212~~

A pozsonyi Ferencz József gyermekkórház története 1857-1897.

Petrik 1886-1900

Pozsony

Schönwitzky P..

A pozsonyi kir. kath.
fögymnasium tortéi etc.

Petrik 1886–1900

Pozsony

Samarjay K

A pozsonyi kasznió fél-
százados ünnepe

Petrik 1886–1900

Pozsony

Markusovszky L.

A pozsonyi ág. hitv.
ev. lyceum története.

1886—

Petrik 1900

Záradék.

E Szolgálati Szabályzat és Ügyrend a szükséghez képest mindenkor megváltoztatható.

A Szolgálati Szabályzat és Ügyrend egy-egy példánya a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége minden tisztviselőjének s alkalmazottjának kiadatik.

Pozsony

A pozsonyi Toldy-Kör emlékkönyvei.

Petrik 1886-1900

Pozsony

Pisztóry M.

Pozsony.
Közgazdasági, közművelődési
és közegészségügyi állapotok
ismertetése.

Pécsi 1886–1900

Pozsony

Aixinger L.

A pozsonyi hajóegylet
története

Petrik 1886–1900

Pozsony

Samarjay K

A pozsonyi régi és új
zsidóság.

Petrik 1886–1900

Pozsony

Schönwitzky B.

A pozsonyi Klarissza-
apácák története.

Petrik 1886–1900

A Szabadkőművesség

hazánkban.

Történeti és tájékoztató

adatok.

Pozsony

lásd

Kumlik Emil:

Pozsonyi Lexikon.
1914.

Pozsony

Ventur u. 15. sz. ház

Vas. Ujs. 1913. 313. l.

képekkel

Pozsonyi gettó

egész, képekkel.

Vas. Ujs. 1913. 414, 415. l.

Pozsonyszentgyörgyi

templom

György (+1467) gróf

siremléke

Repr

Gerevich - Genthon

A magy. tört. képeskönyve.

Bpest, 1935 - 65. l.

Pozsonyszentgyörgyi oltár mestere

köböl faragva. Pasteiner szerint az oltárt az olasz művészetnek érzelmegazi legszélsőbb körökben, Svájc Ticino cantonjában virágzott iskolájának a képviselője faragta; szóval olasz eredetű –

Éber kimutatja, hogy az oltár mely 1515–1520 között készült osztrák művész munkája s legszorosabb összefüggésben van az altmünsteri oltárral és a becsi szent István templomban levő Keckmann–

fordits

síremlékkel - A pozsony-
szentgyörgyi oltár mesterének
nevét nem tudja.

Éber László dr. A po-
zsonyszentgyörgyi oltár.
Bpest 1918. (Különlenyo-
mat az O. M. képzőművészeti
Múzeum Évkönyvei I.
kötetéből.)

Pozsonyi Schiffbeck-palota Kerti lom-
bozatainak vázlata. Tallherrtől
1770-ből IX-88.

POZSONY SV. MÁRTON-DÓM

Struhár, Alojz: Prinzipien des geometrischen Systems und der Konstruktion gotischer Masswerke
Ars 9-10. 1975-1976, 259-328

PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, ANNA:
BRATISLAVSKÍ VÝTVARNÍ UMELCI
A UMELECKÍ REMESELNÍCI 18.
STOROCIA
ABS 4. 1970, 1-2. DR

Porsony

Var. Ujs. 1862

281. l.

Keperrel

280. l.

Mélyen tisztelt

A Műemlékek Orsz
előadássorozat iránt eddig is tan
van szerencsém arra kérni a mélyc
a legközelebbi előadásunkra vonat
tést nb. lapjának 8.-i szám
kintettel, díjtalanul közölni mél

Egyuttal szerenc
szóló beszámoló ismertetést, ugya
nak az előadást követő legközelet
sék.

Kiváló tisztelet

Budapest, 1928.

Pozsony

Vas. Ujs. 1865

382, 383 l.

394, 395 l.

419, 420 l.

421 l.

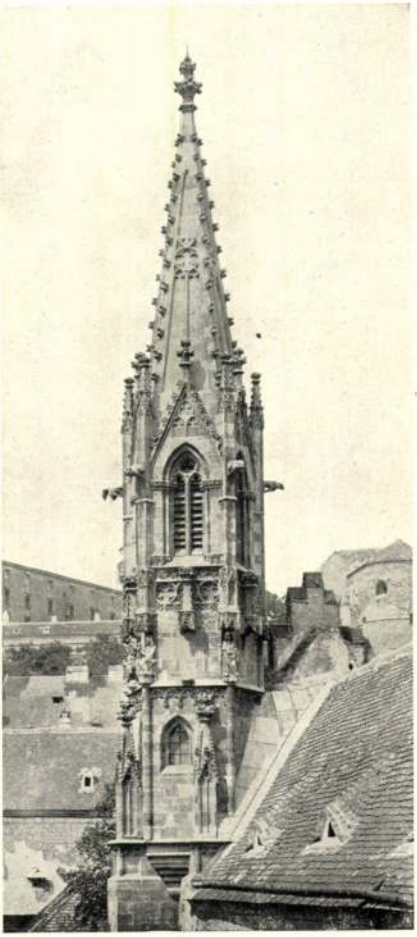

POZSONY. Klarissza-templom tornya

POZSONY. Ferencrendi-templom tornya

IV

Derecseniji: Nagy Lajos Kora

4-tabla.

Pozsonyi templom

tornyok